GESTA
VETERVM
FRANCORVM.

HADRIANI VALESII RERVM FRANCICARVM

VSQVE AD CHLOTHARII SENIORIS MORTEM

LIBRI VIII.

LVTECIÆ PARISIORVM.

Sumptibus { SEBASTIANI CRAMOISY, Architypographi Regis, & Reginæ Regentis: ET GABRIELIS CRAMOISY. } viâ Iacobæâ, sub Ciconiis.

CIↃ. IↃC. XLVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO DOMINO,
IOANNI FRANCISCO
PAVLLO
GONDIO,
CORINTHIORVM
ARCHIEPISCOPO,
IN ECCLESIA PARISIACA
PATRVI COADIVTORI

HADRIANVS VALESIVS S. P. D.

PLERISQVE *Auctoribus, ac ferè omnibus ſemper curæ admodum fuit ſcripta ſua viris clariſsimis & doctiſsi-*

mis nuncupare, vt & eorum examinarentur iudicio, & si quando opus esset, patrocinio defenderentur. Idem ego facturus, ANTISTES ILLVSTRISSIME, *diu cunctari non potui, quin vnum ex omnibus te potissimum eligerem, cui hos rerum Francicarum libros dedicarem. Etsi enim tuæ me doctrinæ dignitatísque contemplatio aliquantisper timidiorem fecit, tamen notitia innatæ tibi comitatis facilè confirmauit. quam tu virtutem hereditariam atque domesticam sic colis, vt proprium & peculiare tibi insigne esse videatur. Mirati sunt proa-*

ui noſtri Gondios, Maiores tuos, Pariſiorum Epiſcopos, Cardinales, Magiſtros equitum, Præfectos claſsis Maſsilienſis, Ratiatenſes Duces, in eminenti fortuna communes, humanos, aditu faciles, demerendis hominibus paratos; mirati ſunt & amauerunt: nec magnitudini eorum adhærere auſa eſt inuidia, quorum virtutes Nobilitatis vitium ſuperbia non fœdabat. Eamdem nos in te nunc dotem, multo illuſtriorem, ſpectatioremque, velut gentilem ac naturalem notam agnoſcimus, quam Latini ſcriptores meritò comitatem appellauere, quòd ceteris vir-

tutibus ſit ornamento. Hæc faſtigium tuum, vt altiùs extollat, inclinat: hæc, (ſi ita dicere licet) magno tamen cum hominum delectu, te publicat: hæc quotidie eruditos viros in contubernium tuum & familiaritatem admittit: hæc blanda quadam vi vniuſcuiuſque tibi amicitiam gratiámque conciliat: hæc denique ingentia animi tui bona, vigorem ingenij, ſcientiam rerum humanarum diuinarúmque pæne incredibilem, ſermonis facilitatem, ſuauitatem ſanctitatémque morum, notiora fecit, atque clariora, ne quantus eſses ignorare-

mus. Quo magis factum Illustrißimi patrui tui laudare conuenit, qui cùm meliùs quoquam dotes tuas noſſet, probato Christianiſsimæ ac prudentiſsimæ Reginæ conſilio, tandem vota omnium noſtrûm impleuit, & collegam te, ac Epiſcopalium onerum adiutorem cooptauit: vt facilè appareret optimum & ſapientiſsimum Archiepiſcopum ea in re meritorum magis quàm ſanguinis habuiſſe rationem. Quem enim alium digniorem honoris conſortione, & capaciorem tanti miniſterij pius ſenex extra domum ſuam inuenire potuiſset? aut quantùm

Ecclesiæ intererat in Cathedra à tribus Patruis magna laude insessa te collocari, qui iam moribus atque doctrina Episcopum præferebas? qui à puero liberalibus disciplinis eruditus, adolescentiam in studia profanæ, sacræque sapientiæ tam feliciter impendisti, vt plaudentibus & mirantibus cunctis, quorum ea propria professio est, in Doctorum collegium fueris cooptatus. qui partem ætatis ad voluptates maximè procliuem sic exegisti, vt in Ciuitate curiosa, atque maledica, & de Proceribus non modò vera dicere, sed etiam falsa fingere gestiente, ne suspicioni

quidem

quidem intemperantiæ locum, nedum ſermonibus dederis. qui poſtea ſemper inter libros; vel in Baſilicis verſatus, aut animum tuum lectione, aut populum ſalubribus præceptis & hortationibus inſtruxiſti. Vidimus Principes viros ex tuo concionantis ore pendentes. Vidimus patruum tuum manantibus lacrimis gaudium ſui de te iudicij teſtantem. Vidimus immenſam multitudinem cum admiratione & delectatione ſilentem, ac intentam. Quantum in inuentione acuminis? quantus ordo in diſpoſitione? quantus, & quàm non affectatus in verbis ornatus appa-

rebat? quàm acriter in vitia inuehebare? qua arte, & auctoritate persuadebas? qui motus erant auditorum tuorum? Quæ eo libentiùs cuncta perstringo, atque aliis relinquo exornanda, quòd sub oculis Ciuitatis acta neminem latent: & quòd infantiæ meæ mihi conscius intelligo me sine temeritate conari non posse, summum ac disertißimum Oratorem, qualem te mente concipio, verbis exprimere. Iam verò illa eximia, omnibus quoque similiter nota, sed non ab omnibus æquè perpensa, aut pro merito laudata, cuius ingenium & eloquentia enarrare poßit? curam

Ecclesiæ

Ecclesiæ tibi commissæ solicitudinémque peruigilem; pro eiusdem pace salubres dispositiones; Clericorum contumacium, & in cathedris bellicum canentium coërcitionem; Episcopalem in iure Ecclesiæ tuendo constantiam, quorumlibet precibus inuictam & inexpugnabilem; singulare studium Hæreticos ad Fidem Catholicam adducendi; cetérásque conuenientes Antistiti occupationes, atque virtutes. Quarum ne relatio pudori tuo sit grauis, malo alia ratione te tibi ostendere, in locum epistolæ Opus meum substituendo. quod si legere dignaberis, quotiescumque in egregium

aliquem Episcopum incideris, (incides autem sæpißime) toties ibidem aliquam de tuis eminentissimis dotibus es agniturus. Te rogo, vt pro summa illa humanitate & comitate tua hoc Opus, qualecumque est, tamquam obseruantiæ meæ certissimum pignus accipias eo vultu, quo studiosos viros excipere consueuisti. Vale Antistes Illustrissime. Data V *Idus Apriles anno Christi* CIↃIↃCXLVI. *Lutetiæ Parisiorum.*

PRÆFATIO
AD STVDIOSOS LECTORES.

FRANCORVM, ante Valeriani principatum, apud Hiſtoricos nulla fit mentio. ſiue hoc primùm tempore ita dici cœperunt, qui antea modò Germani communi Gentis nomine, modò ſuæ quiſque nationis proprio vocabulo appellabantur. ſiue Auctorum hiſtoriæ Romanæ, qui de Francis priùs aliquid retulerant, libri perierunt. Eorum regio ab Oriente Toringiam, & Saxoniam, hoc eſt Albim flumen, aut (vt quibuſdam placet) Viſurgim; ab Occidente Renum & Gallias; à Septemtrione Oceanum Germanicum, vel Septemtrionalem; à meridie Alamanniam habebat & Sueuiam, multóſque populos continebat. è quibus Renum accolebant Attuarij, Bructeri, & Chamaui ad oſtium fluminis, poſiti ac Salij. Oceani litora tenebant Friſij, & Cauci. interiora terrarum habitabant Amſiuarij, Catti, aliique, omnes in vnum Franci vocati, & nonnumquam Sicambri, propterea quòd agrum veterum Sicambrorum poſſidebant. De quibus nationibus dicam aliàs exactiùs.

Huius clariſſimæ Gentis primordia & res geſtas ex profeſſo ſcripſere Nicolaus Vignerius, vir doctus, & Iſaaces Pontanus, antiquitatum noſtrarum non admodum gnarus. Prior opus ſuum ad Faramundum Regem; poſterior

vſque ad Chlodouei mortem deduxit. Quid profecerint, quid ipſe egerim, ex ſcriptorum noſtrorum collatione poterit quiſque cognoſcere. Amborum quidem me lectio adeò à ſcribendo non deterruit, vt contrà magis incitauerit ad cœpta perficienda. Geſta igitur vſque ad Chlotharij maioris obitum per trecentos annos, hoc eſt partem hiſtoriæ noſtræ eam, quæ maximè obſcura videbatur, illuſtrare conatus ſum. Quod vt diligentiùs facerem, fidem mihi haberi nolui, niſi auctoritate niterer. Auctores ita ſecutus ſum, vt recentioribus vetuſtiores, paucioribus, ac leuioribus plures, & grauiores anteferrem. Quoſdam arguere mihi ac refellere fuit neceſſe, ne ipſe arguerer. multos interpretatus ſum. nonnullos etiam emendaui, ſæpiùs redditâ emendationis ratione, nonnumquam (vbi opus non erat narrationem interrumpere) ne monito quidem Lectore. Exempli causâ in libro III apud Saluianum pro Maſſilia *Baſiliam* reſtitui. In libro I apud Nazarium pro Vangionibus *Vargiones* poſui. quòd inter gentes Germaniæ Galliam depopulantes videbam locum non eſſe Vangionibus, qui poſt traductionem ſuam in Galliam, à nullo Geographo in Germania Tranſrenana ponuntur: cùm Claudius Ptolemæus Vargiones vltra Renum collocet. Sic & Regis Francorum nomen, qui vulgò *Eſatech* corruptè vocabatur, in *Atech* mutaui, atque Mamertini verba hæc, *Per te Regnum recepit Genoboud, Eſatech verò munus accepit*, ita emendaui: *Per te Regnum recepit Genoboudes, Atech verò munus accepit*. propterea quòd filium Leudeſij Præfecti

Aulæ ſimiliter *Athicum* dictum inueniebam: & apud Odonem de vita Burchardi Comitis *Adicum* quemdam Monaſterij Foſſatenſis Monachum; item alibi *Adtecum* Aſtidij filium memorari animaduertebam. Et quoniam in Francorum Regum mentionem incidi, Lectores moneo, me Malaricum, qui Francus homo Tribunatu Gentilium imperante Conſtantio fungebatur, Francorum Regibus nequaquam annumerauiſſe, vt in tertio Originum Francicarum libro ſine cauſa fecit Ioannes Iſaaces Pontanus. ſimiliter Vrſicinum, Magiſtrum equitum, virum Romanum, à me de induſtria eſſe prætertium, quem natione Francum, & Francorum Ducem fuiſſe credidit Nicolaus Vignerius; deceptus non intellectis Ammiani Marcellini verbis, ſcribentis Vrſicino, per Magiſtrum admiſſionum accito, *ingreſſóque Conſiſtorium, oblatam purpuram multo quàm antea placidiùs.* Quæ verba Vignerio perſuaſere à Conſtantio Aug. eumdem Vrſicino, quem extero Regi, honorem habitum eſſe. cùm Marcellinus non delatam Vrſicino purpuram dicat, ſed tantùm oblatam, quam ſcilicet ori venerabundus admoueret. ſiquidem Imperatores chlamydem ſuam ſalutantibus porrigebant adorandam.

In nominibus barbaris magis vtilitati legentium, quàm delectationi conſului, dedíque operam, vt quàm variè à variis Auctoribus conciperentur, notarem. ne aut ob diſſimilitudinem vocabulorũ plures ex vno fierent, aut ob ſimilitudinem vnus è pluribus. Hîc omittendum non eſt, ſæpe apud Scriptores rerum Romanarum, & apud noſtros Auctores eadem

Francorum nomina, aut parum mutata reperiri. Quis enim dubitet, quin idem ſit apud Mamertinum nomen Genneboudis, vel Genoboudis, Francorum Regis, quod apud Sulpicium Alexandrum, & Fredegarium Genobaldi, aut Genebaudi, alius Francorum Regis? idem Bapponis Tribuni apud Marcellinum, quod Bauonis viri ſanctiſſimi, atque etiam Babonis, à Childeberto iuniore ad Mauricium Aug. miſſi legati? Quis non videt Teutomeri, apud Ammianum Marcellinum Protectori Domeſtico Conſtantij, Theodomerem, vel Theudemerem Regem Francorum, cuius Gregorius & Fredegarius mentionem faciunt, eſſe cognominem? Seniauco ſimiliter Marcellini Senocum Fredegarij & Frodoardi, Eluſanum Epiſcopum? Bainobaudis Tribuni nomen ex Baino, quod Taruennenſi Epiſcopo nomen fuit, & Baude eſſe compoſitum? Nomen Luttonis, vel Lutonis Comitis, quem interfici iuſſit Imperator Conſtantius, quòd Siluano populari ſuo fauiſſet, linguâ Francicâ præclarum ſignificare prodit Hermoldus Nigellus, qui Ludouicum *præclarum Martem* interpretatur, ita vt Hluto præclarum, wigh Martem deſignet. Nectaridum quoque Comitem maritimi tractus Britanniarum, in libro I dictum, & Marcharidum, in fine libri II memoratum, Francos fuiſſe ex nominibus cognoſcitur. ſic enim pater Medardi Nouiomagenſis Epiſcopi, viri Franci, Nectardus appellatus eſt. ſic Theoderici Abbatis, ſimiliter Franci, parens Marcardus nuncupatur. Gaiſonis eius, qui Conſtantem Aug. iuſſu Magnentij interfecit, & eius, qui principatu Honorij Comes

ſacrarum largitionum, deinde Magiſter Officiorum fuit, nomen refert Gaiſo apud Gregorium Comes Turonicus. Omitto Charietto-nem, cùm eum, qui Valentiniano maiore imperante Comes per vtramque Germaniam fuit; tum alium, qui Valentiniani iunioris principatu eodem officio functus eſt, Francum vtrumque, à Cariattone, qui ex Spathario Guntchramni Francorum Regis factus eſt Geneuenſis Epiſcopus, nomine non differre. à Baudone quidem deducuntur in nominibus compoſitis Baudes, & Baldus, & Baudoualdus, vt à Gaiſone Laniogaiſus, & Regaiſus. Noſtri pro Baudone nonnumquam Bodonem, ſicuti Bodegiſilum pro Baudegiſilo dixere. Sed poſt ſubactam Galliam paullatim Francis non raró Gallorum, & viciſſim Gallis Francorum nomina placuerunt, de quibus dicta ſufficiant.

Iam verò, quod ad ordinem pertinet, curaui, id quod plerique Noſtrorum neglexere, vt non ſolùm quâ quidque ratione, & quo loco, verùm etiam quo tempore geſtum eſſet, inueſtigarem. Nota annorum mihi Conſules fuere, quibus annos Chriſti ad margines paginarum è regione adiunxi, ne quemquam vulgaris & vſu receptus numerus præteriret. Et quoniam ſine notitia Imperij Occidentis, ac rerũ in Gallia geſtarum, res Francicæ bene ſciri non poſſunt, ab Honorio vſque ad Romulum Auguſtulum de Imperatoribus Imperióque Occidentis diligentiùs ſcripſi, vt quibus modis occidente eo Imperio Francorum Regnum in Gallia ſit exortum, auctúmque, cognoſceretur. De Imperatoribus Orientis, præſertim poſt abolitum in Occidentis

partibus nomen Imperij, aliqua notaui, propterea quòd Reges Barbarorum non solùm ex Italia, sed etiam ex Gallia, aliisque Occidentis prouinciis ad eos legatos mittere, & de magnis rebus referre consueuerant. Ob eamdem causam nonnulla de Vandalis in Africa dominantibus, qui Geiserici ductu Imperium Occidentis euerterunt; de Regibus Vesigothorum, & Burgundionum in Gallia sedem habentium, multa noua & digna scitu notaui, vt quibus artibus creuissent, quid ipsi aduersus Imperatores, quid aduersus eos Franci gessissent, clariùs appareret. De Alanis quoque, de Saxonibus, de Alamannis, de Taifalis, & de Britannis pleraque à nemine prodita operi meo inserui, quas, & quo tempore ac modo, sedes ceperint in Galliis, quidve rerum ibidem egerint. In his omnibus si fortè nonnumquam mihi accidit, vt errarem, spero Lectores iudicaturos de rebus præcipuè tam vetustis, & negligentiâ Nostrorum adeò ignoratis ac velut sepultis, aliter libros fieri non potuisse. profiteórque nihil me à quoquam, quem non nominauerim, accepisse: nullum à me sciente Auctorem transscriptum; nemine cùm è veteribus, tum è recentioribus scriptoribus, quem non saltem semel legerim, me vsum esse. Quod adeò non obseruauere quidam, vt Isaaces Pontanus præter ceteros pro Gregorio Historicum quemdam, Caroli Præfecti Aulæ æqualem, ferè semper nobis obtrudat.

Hæc sunt, quæ Lectorem scire volui. Præfationi Chronicon, & Notitiam Prouinciarum Galliæ subiunxi, vt Fastis, quibus vsus

sum,

ſum, ac breuiario rerum memorabilium, quæ his octo libris continentur, atque qualicumque Galliæ notione instructi studioſi ad opus noſtrum accederent.

CHRONICON RERVM FRANCICARVM,
à Valeriani principatu ad XXV. imperij Iuſtiniani annum, mortémque Chlotharij Prioris deductum.

A.CHR.

254. VALERIANO II. & *Gallieno Coſſ.* Valerianus imperat.
255. *Valeriano* III. & *Gallieno* II. *Coſſ.* Franci in Galliam erumpunt.
256. *Maximo* II. & *Glabrione Coſſ.*
257. *Valeriano* IV. & *Gallieno* III. *Coſſ.*
258. *Tuſco & Baſſo Coſſ.*
259. *Æmiliano & Baſſo* II *Coſſ.* Gallienus, patre à Perſis capto, ſolus rerum potitur. Franci, direptâ Galliâ, Tarraconem expugnant; & Hiſpaniam per annos ferè XII vaſtant.
260. *Sæculare & Donato Coſſ.*
261. *Gallieno* IV & *Veluſiano Coſſ.*
262. *Gallieno* V & *Fauſtino Coſſ.*
263. *Albino & Dextro Coſſ.*
264. *Gallieno* VI & *Saturnino Coſſ.*
265. *Valeriano* II & *Lucillo Coſſ.* aliàs, *Valeriano iuniore & Rufiniano Coſſ.*
266. *Gallieno* VII & *Sabinillo Coſſ.*
267. *Paterno & Arceſilao Coſſ.*
268. *Paterno* II & *Mariniano Coſſ.* aliàs, *Paterno* II & *Marciano Coſſ.* Claudius imperat.
269. *Claudio A. & Paterno Coſſ.*
270. *Antiochiano & Orfito Coſſ.* Aurelianus appellatur Auguſtus.
271. *Aureliano A. & Baſſo Coſſ.*
272. *Quieto & Voldumiano Coſſ.*
273. *Tacito & Placidiano Coſſ.*
274. *Aureliano* II & *Capitolino Coſſ.*
275. *Aureliano* III & *Marcellino Coſſ.* Tacitus imperat. Franci, cum Burgundionibus & Vandalis, multas Galliæ vrbes occupant.
276. *Tacito Aug.* II & *Æmiliano Coſſ.* Probus Imperij potitur, & Francos per legatos vincit.
277. *Probo Aug. & Paullino Coſſ.*
278. *Probo A.* II & *Lupo Coſſ.* Circa id tempus pauculi Franci Aſiam, & Græciam vexant, capiúntque Syracuſas.
279. *Probo A.* III & *Paterno Coſſ.*
280. *Meſſalla & Grato Coſſ.*
281. *Probo Aug.* IV & *Tiberiano Coſſ.*
282. *Probo* V & *Victorino Coſſ.* Carus Imperium Rom. obtinet.
283. *Caro A.* II & *Carino Cæſ. Coſſ.*
284. *Carino A.* II & *Numeriano A. Coſſ.* Carinus & Numerianus imperant.
285. *Diocletiano Aug.* II & *Ariſtobulo Coſſ.* Diocletianus, interfecto Carino, eius in locum Imperator, & Conſul eſt factus, cùm annus antea notaretur. *Carino Aug.* III & *Ariſtobulo Coſſ.*

286. *Maximo & Aquilino Coss.* Maximianus à Diocletiano Cæsar creatur.
287. *Diocletiano III & Maximiano Coss.* Franci & Saxones oras Belgicæ & Armoricæ infestant. Maximianus Herculius ex Cæsare Augustus & consors Imperij à Diocletiano appellatur.
288. *Maximiano A. II & Ianuario Coss.* Genobaudes & Atech regnant in Francia. ibi Atech cum Maximiano Aug. colloquitur, & pacem facit.
289. *Basso II & Quintiano Coss.*
290. *Diocletiano A. IV & Maximiano A. III Coss.*
291. *Tiberiano II & Dione Cassio Coss.* Constantius & Maximianus Cæsares fiunt. priori Galliæ commissæ, posteriori Illyrici prouinciæ. Bononia à Constantio Cæs. capta, Batauia Francis erepta.
292. *Hannibaliano & Asclepiodoto Coss.*
293. *Diocletiano V & Maximiano IV Coss.*
294. *Constantio Cæsare, & Maximiano Cæsare Coss.*
295. *Tusco & Anulino Coss.*
296. *Diocletiano Aug. VI & Constantio Cæs. II Coss.*
297. *Maximiano A. V & Maximiano Iouio Cæs. II Coss.*
298. *Anicio Fausto II & Seuero Gallo Coss.*
299. *Diocletiano Aug. VII & Maximiano Aug. VI Coss.*
300. *Constantio Cæs. III & Maximiano Iouio Cæs. III Coss.*
301. *Titiano II & Nepotiano Coss.*
302. *Constantio Cæs. IV & Maximiano Cæs. IV Coss.*
303. *Diocletiano Aug. VIII & Maximiano Aug. VII Coss.*
304. *Diocletiano Aug. IX & Maximiano Aug. VIII Coss* Diocletiano & Maximiano Herculio purpuram sponte deponentibus, Constantius, & Galerius Maximianus cognomine Iouius, qui Cæsares erant, Augusti sunt appellati.
305. *Constantio Aug. V & Maximiano Aug. V Coss.*
306. *Constantio Aug. VI & Maximiano Aug. VI Coss.* Constantinus, mortuo patre Constantio, imperium Galliarum obtinet; & Ascaricum ac Regaisum, Francorum Reges, Galliam depopulantes vincit, captósque feris obiicit, deinde Franciam ingreditur.
307. *Maximiano Herculio nouies, & Constantino Aug. Coss.*
308. *Maximiano Herculio decies & Maximiano Iouio septies Coss.* in Italia & Africa *Maxentio & Romulo Coss.*
309. *Post Consulatum decimum, & septimum:* aliàs, *Rufino & Eusebio Coss.* in Italia *Maxentio II & Romulo II Coss.*
310. *Anno II post Consulatum decimum, & septimum:* in Italia *Maxentio III solo Cos.* Maximianus senior, cognomine Herculius, perit.
311. *Maximiano Aug. VIII & Licinio Coss.* in Italia *Rufino & Volusiano Coss.* Maximianus iunior, cognomine Iouius decedit.
312. *Constantino Aug. II & Licinio Aug. II Coss.* in Italia *Maxentio IV solo Cos.* Maxentius à Constantino victus & cæsus. Galerius Maximinus, qui in Oriente regnabat, perit.
313. *Constantino III & Licinio III Coss.* Franci in Gallia victi, & Francia à Constantino vastata.
314. *Volusiano & Anniano Coss.*
315. *Constantino IV & Licinio IV Coss.*
316. *Sabino & Rufino Coss.* Diocletianus apud Salonam priuatus moritur.
317. *Gallicano & Basso Coss.* Crispus, Licinius, & Constantinus Cæsares creati. Crispo Cæsari Gallia commissa.
318. *Licinio A. V & Crispo Cæs. Coss.*
319. *Constantino A. V & Licinio Cæs. Coss.*

320. *Constantino A.* VI *& Constantino Cæs. Coss.*
321. *Crispo Cæs.* II *& Constantino Cæs.* II *Coss.*
322. *Probiano & Iuliano Coss.*
323. *Seuero & Rufino Coss.*
324. *Crispo Cæs.* III *& Constantino Cæs.* III *Coss.* Constantius, Constantini A. filius, Cæsar appellatur.
325. *Paullino & Iuliano Coss.* Licinius victus à Constantino A. & priuatus ex Imperatore factus, interficitur.
326. *Constantino A.* VII *& Constantio Cæs. Coss.* Crispus Cæsar, Constantini A. patris sui iussu interemtus. Romæ Constantinus Vicennalia edidit.
327. *Constantino & Maximo Coss.*
328. *Ianuario & Iusto Coss.*
329. *Constantino A.* VIII *& Constantino Cæs.* IV *Coss.*
330. *Gallicano & Symmacho Coss.* Dedicatur Constantinopolis V Idus Maias.
331. *Basso & Ablabio Coss.*
332. *Pacatiano & Hilariano Coss.*
333. *Delmatio & Xenophilo Coss.* Constans à Constantino A. patre suo Cæsar creatur.
334. *Optato & Paullino Coss.*
335. *Iulio Constantio & Rufino Albino Coss.*
336. *Nepotiano & Facundo Coss.*
337. *Feliciano & Titiano Coss.* Constantinus moritur, eiúsque filij Constantinus iunior, Constantius, & Constans, qui Cæsares erant, Augusti salutantur. è quibus Constantinus maior natu Gallias obtinet.
338. *Vrso & Polemio Coss.*
339. *Constantio A.* II *& Constante A. Coss.*
340. *Acindyno & Proculo Coss.* Constantinus iunior A. ab exercitu Constantis fratris victus & cæsus.
341. *Marcellino & Probino Coss.* Franci in Galliam erumpunt, & cum Constante Aug. variâ fortunâ pugnant.
342. *Constantio A.* III *& Constante A.* II *Coss.* Constans pacem cum Francis facit.
343. *Placido & Romulo Coss.*
344. *Leontio & Sallustio Coss.*
345. *Amantio & Albino Coss.*
346. *Constantio* IV *& Constante* III *Coss.*
347. *Rufino & Eusebio Coss.*
348. *Philippo & Salia Coss.*
349. *Limenio & Catullino Coss.*
350. *Sergio & Nigriniano Coss.* Magnentius, natione Francus, Constantem A. per Gaisonem Francum interficit, & Occidentis Imperium obtinet.
351. *Post Consulatum Sergij & Nigriniani* in Oriente; at in Occidente *Magnentio & Gaisone Coss.* Magnentius ad Mursiam acie vincitur à Constantio A. Constantius Gallus ab eodem Cæsar creatur.
352. *Constantio Aug.* V *& Constantio Gallo Cæs. Coss.* in Oriente; in Occidente autem *Decentio & Paullo Coss.* Magnentius ad Longaticum vincitur, apud Ticinum vincit.
353. *Constantio A.* VI *& Constantio Gallo Cæs.* II *Coss.* Magnentius victus Lugduni gladio se transfigit. Decentius Cæsar, eius frater, se suspendit.
354. *Constantio A.* VII *& Constantio Cæs.* III *Coss.* Constantius Cæsar iussu Constantij A. capite truncatur.

355. *Arbetione & Lolliano Coss.* Siluanus, Francus, Magister peditum per Gallias, Coloniæ Agrippinæ Augustus appellatur, & xxviii imperij die interficitur. Iulianus à Constantio Aug. Cæsar creatur, & præficitur Galliis viii Idus Nouemb. Florebant tum in Palatio Malaricus Gentilium rector, Mallobaudes Tribunus Armaturarum, Laniogaisus Tribunus, aliique Francorum Optimates.

356. *Constantio A.* viii *& Iuliano Cæs. Coss.* Iulianus Cæsar Coloniam à Francis ante x. menses captam recipit, & pacem ibidem cum Francorum Regibus facit.

357. *Constantio Aug.* ix *& Iuliano Cæs.* ii *Coss.*

358. *Datiano & Cereale Coss.*

359. *Eusebio & Hypatio Coss.* Iulianus Cæsar Saliis & Chamauis, Francicis gentibus, bellum infert: Salios complures in deditionem accipit: cum Chamauorum Rege Nebiogaste pacem acceptis obsidibus facit.

360. *Constantio A.* x *& Iuliano Cæs.* iii *Coss.* Iulianus Cæsar Lutetiæ Parisiorum, vbi hiemabat, Augustus appellatur, ac Franciæ fines ingreditur.

361. *Tauro & Florentio Coss.* Constantio A. mortuo, Iulianus solus imperat.

362. *Mamertino & Neuitta Coss.*

363. *Iuliano A.* iv *& Sallustio Coss.* Iulianus occiditur in Persarum finibus, & Iouianus imperat. Malaricus, Francus, ex-Tribuno Gentilium, Magisterium militum Galliarum recusat.

364. *Iouiano Aug. & Varroniano Nobilissimo Coss.* Iouiano A. mortuo sufficitur Valentinianus, qui Valentem fratrem in consortionem Imperij recepit, ac Orienti præposuit, Occidentem ipse recturus.

365. *Valentiniano Aug. & Valente Aug. Coss.* Charietto, Francus, Comes per vtramque Germaniam, ab Alamannis interficitur.

366. *Gratiano Nobilissimo & Dagalaifo Coss.* Iouinus Magister equitum vincit Alamannos.

367. *Lupicino & Iouino Coss.* Gratianus apud Ambianos à Valentiniano A. patre creatur Augustus. Franci, & Saxones Gallias terra marique infestant, & à Theodosio Comite vincuntur.

368. *Valentiniano* ii *& Valente* ii *Coss.*

369. *Valentiniano Nobiliss. puero & Victore Coss.*

370. *Valentiniano* iii *& Valente* iii *Coss.* Saxones in Gallia perfidiâ Romanorum circumuenti.

371. *Gratiano Aug.* ii *& Probo Coss.*

372. *Modesto & Arinthæo Coss.*

373. *Valentiniano* iv *& Valente* iv *Coss.* Saxones circa Deusonem in Francia à Rom. cæsi. Burgundionum xxc ferè millia ad Renum descendunt.

374. *Gratiano A.* iii *& Æqnitio Coss.*

375. *Post Consulatum Gratiani* iii *& Æquitij.* Valentinianus A. obit, & Valentinianus iunior, eius filius, Augustus appellatur. cui Gratianus Italiam & Africam dedit, Galliis sibi retentis.

376. *Valente Aug.* v *& Valentiniano iuniore Aug. Coss.*

377. *Gratiano A.* iv *& Merobaude Coss.*

378. *Valente Aug.* vi *& Valentiniano A.* ii *Coss.* Mallobaudes Rex Francorum, & Comes Domesticorum Gratiani Aug. Alamannos acie vincit in Gallia, & Priarium eorum Regem interficit. idem postea Macrianum Alamannorum Regem in Franciæ finibus victum occidit. Eodem anno Ricomeres, Francus, Theodomeris Regis Francorum ex Ascila pater, Comes Domesticorum Gratiani similiter fuit.

379. *Ausonio & Olybrio Coss.* Theodosius, Theodosij Magistri equitum fi-

lius, à Gratiano Aug. creatur Imperator, Orientique præficitur.

380. *Gratiano Aug.* V *& Theodosio Aug. Coss.*

381. *Syagrio & Eucherio Coss.*

382. *Antonio & Syagrio Coss.* Priamum tum regnâsse in Francia auctor est Prosper.

383. *Merobaude* II *& Saturnino Coss.* Theodosius Aug. Arcadium, maiorem natu filium, Augustum appellandum curat. Maximus, ex Britannia transgressus in Galliam, Gratianum Aug. apud Parisios vincit, & circa Lugdunum interficit, Galliásque occupat.

384. *Richomere & Clearcho Coss.* Hic est Ricomeres Francus, quem Theodosius A. Magistrum vtriusque militiæ, deinde Consulem fecit.

385. *Arcadio Aug. & Bautone Coss.* Hic Bauto, Græcis Baudo meliùs dictus, natione Francus fuit, Dúxque Gratiani primùm, deinde Valentiniani celeberrimus, à quo creatus Consul Mediolani sumsit insignia Consularia, & ab Augustino tum Rhetore laudatus est.

386. *Honorio Nabiliss. puero, & Euodio Coss.*

387. *Valentiniano Aug.* III *& Eutropio Coss.*

388. *Theodosio Aug.* II *& Cynegio Coss.* Genobaudes, Marcomeres, & Sunno Francorum Reges in Galliam erumpunt, & vastatis eius prouinciis, Coloniæ metum incutiunt. Quintinus, Dux Maximi, Franciam ingressus cum exercitu, magnam ibi cladem accipit. Maximus à Valentiniano A. & Theodosio Aug. apud Aquileiam victus, capite truncatur. Arbogastes Comes, genere Francus, Victorem Cæsarem, Maximi filium, in Gallia interficit.

389. *Timasio & Promoto Coss.* Franci ex Gallia prædas agunt. Valentinianus, cum Marcomere & Sunnone Francorum Regibus collocutus, pacem acceptis obsidibus facit.

390. *Valentiniano Aug.* IV *& Neoterio Coss.*

391. *Tatiano & Symmacho Coss.*

392. *Arcadio Aug.* II *& Rufino Coss.* Arbogastes, Francus, Magister militiæ, Valentinianum Aug. Viennæ interimit, & Eugenium Imperatorem facit: & Sunnoni ac Marcomeri Franc. Regibus infensus, Franciam vastat.

393. *Theodosio Aug.* III *& Abundantio* in Oriente *Coss.* in Occidente autem *Theodosio A.* III *& Eugenio P. N. Coss.* Theodosius Honorium, minorem filium, Augustum appellat.

394. *Arcadio Aug.* III *& Honorio Aug.* II *Coss.* in Occidente *Arbogaste & Flauiano Coss.* Eugenius & Arbogastes magnis Francorum auxiliis freti, magis diuina virtute quàm vi Theodosianorum superantur. Arbogastes se duobus gladiis transfuerberat.

395. *Olybrio & Probino Coss.* Theodosio mortuo, Arcadius in Oriente, Honorius in Occidente regnat. Honorius per Stiliconem Magistrum militum fœdus ex more cum Francis init. Arcadius Eudoxiam, Bautonis supradicti, viri Franci, filiam ducit vxorem.

396. *Arcadio Aug.* IV *& Honorio Aug.* III *Coss.*

397. *Attico & Cæsario Coss.* aliàs, *Cæsario & Attico Coss.*

398. *Honorio Aug.* IV *& Eutychiano Coss.*

399. *Mallio Theodoro & Eutropio Coss.* Huius Eutropij eunuchi, paullo pòst deportati, deinde occisi, nomen ex Fastis erasum.

400. *Stilicone & Aureliano Coss.*

401. *Vincentio & Fravito Coss.*

402. *Arcadio Aug.* V *& Honorio Aug.* V *Coss.* Theodosius IX mensium infans à patre Arcadio Augustus creatur.

403. *Theodosio iuniore Aug. & Rumorido Coss.*

404. *Honorio* v i *& Aristaneto Coss.*

405. *Stilicone* i i *& Anthemio Coss.* Godigisclum Regem Vandalorum, per Franciam iter in Galliam facientem, Franci acie fundunt, & occidunt, x x Vandalorum millibus cæsis.

406. *Arcadio* v i *& Probo Coss.* Alani, Vandali, Sueui, Burgundiones, aliæque gentes Barbaræ Gallias pridie Kalendas Ianuar. ingrediuntur.

407. *Honorio* v i i *& Theodosio iuniore* i i *Coss.*

408. *Basso & Philippo Coss.* Constantinus in Britannia tyrannus exoritur, & Galliarum imperium occupat. Arcadio A. mortuo, Theodosius iunior, eius filius, in Oriente solus imperat.

409. *Honorio* v i i i *& Theodosio iuniore* i i i *Coss.* in Gallia *Constantino Cos.* Alani, Vandali, & Sueui Hispaniis se superfundunt. Attalus Romæ fit Imperator. Goar Alanorum Regulus cum suis remanet in Gallia.

410. *Fl. Varane & Tertullo Coss.* Huius Tertulli, ab Attalo Consulis facti, nomen è Fastis postmodum erasum. Roma à Gothis, Alarici ductu, capitur & diripitur. Gaiso, Francus, Comes sacrarum largitionum, deinde Magister Officiorum Honorij A. fuit.

411. *Theodosio Aug.* i v *Cos.* Constantius Dux Honorij Edobicum, Francum, Magistrum militum Constantini tyranni, auxiliis Francicis instructum vincit. quo cognito Arelatenses Constantinum viuum Constantio tradunt.

412. *Honorio* i x *& Theodosio* v *Coss.* Gothi, qui & Vesigothi, Ataulfi Regis ductu Gallias ingrediuntur.

413. *Heracliano & Lucio Coss.* Heracliani Consulis, ob affectatam tyrannidem interfecti, nomen è Fastis erasum. Burgundiones partem prouinciæ Germaniæ primæ Reno propinquam obtinent Gundicario Rege. Iouinus & Sebastianus fratres, in Galliis tyranni orti, paullo pòst occidunt. Vrbs Treuirorum à Francis direpta; & Castinus Domesticorum Comes aduersus eos missus.

414. *Constantio & Constante Coss.* Attalus, adiutoribus Vesigothis, purpuram resumit in Gallia.

415. *Honorio* x *& Theodosio* v i *Coss.* Attalus à Vesigothis destitutus capitur, & Constantio Patricio traditur. Ataulfus Rex Vesigothorum à suis interimitur, deinde Sigericus, cui Valia succedit.

416. *Theodosio* v i i *& Palladio Coss.*

417. *Honorio* x i *& Constantio* i i *Coss.*

418. *Honorio* x i i *& Theodosio* v i i i *Coss.*

419. *Monaxio & Plinta Coss.* Valiæ Vesigothorum Regi Aquitania i i, & Tolosa, cum quibusdam aliis vrbibus datur ab Honorio. Defuncto Valiæ eodem anno Theodoricus substituitur.

420. *Theodosio* i x *& Constantio* i i i *Coss.* Honorius Aug. Constantio Patricio, Placidiæ sororis suæ viro, societatem imperij defert inuitus. Circa id tempus Faramundus regnat in Francia.

421. *Agricola & Eustathio Coss.* Constantius Aug. imperij mense v i i decedit.

422. *Honorio* x i i i *& Theodosio* x *Coss.* Castinus, Magister militiæ, à Vandalis in Bætica magno prœlio superatur, amissis militum millibus ferè x x.

423. *Mariniano & Asclepiodoto Coss.* Honorius Aug. Placidiam sororem suam cum liberis pellit, ac paullo pòst moritur, & Ioannes Imperium Occidentis occupat.

424. *Castino & Victore Coss.* Theodosius Aug. Valentinianum, Constantij Aug. & Placidiæ amitæ suæ filium, Cæsarem facit, & ad recipiendum Occidentem cum copiis mittit.

425. *Theodosio A.* XI *& Valentiniano Cæsare Coss.* Ioanne tyranno oppresso, Valentinianus, sextum annum agens, decreto Theodosij Augustus appellatur. Placidiæ Aug. filij & Imperij tutela commissa.

426. *Theodosio A.* XII *& Valentiniano Aug.* II *Coss.*

427. *Hierio & Ardabure Coss.* Vandali, inuitati à Bonifatio, ductu Geiserici in Africam transeunt.

428. *Felice & Tauro Coss.* Chlodio, Faramundi filius, regnat in Francia. pars Galliæ, propinqua Reno, quam Franci possidendam occupauerant, Aëtij Comitis ductu recepta.

429. *Florentio & Dionysio Coss.* Aëtius, Magister militum factus, Iuthungos vincit gentem Alamannam.

430. *Theodosio* XIII *& Valentiniano* III *Coss.* Aëtius Noricos rebellantes domat.

431. *Basso & Antiocho Coss.*

432. *Aëtio & Valerio Coss.*

433. *Theodosio* XIV *& Maximo Coss.*

434. *Aspare & Ariobindo Coss.*

435. *Theodosio* XV *& Valentiniano* IV *Coss.* Pax cum Geiserico Rege Vandalorum facta, datâ ei Africæ parte. Gundicarius, Rex Burgundionum in Gallia, Belgicæ primæ manum iniiciens, ab Aëtio funditur.

436. *Isidoro & Senatore Coss.* Gundicarius Rex, amissis suorum millibus XX, pacem ab Aëtio impetrat, & paullo pòst ab Vptaro Hunnorum Rege interficitur. ei successere Gundiucus ac Chilpericus filij. Vesigothi pace rupta Narbonem frustra obsident.

437. *Aetio* II *& Sigisuulto Coss.* Bellum aduersus Vesigothos, Hunnis auxiliaribus, geritur. Chlodio Francorum Rex, saltu Carbonario, Turnaco, & Camaraco ac Ambianis occupatis, sedem capit in Gallia.

438. *Theodosio* XVI *& Faustio Coss.* Aëtio Duce VIII millia Vesigothorum cæsa.

439. *Theodosio* XVII *& Festo Coss.* Litorius Comes à Vesigothis victus & captus, & pax cum eis facta. Geisericus Vandalorum Rex Carthaginem, pace rupta, ac omnem simul Africam capit.

440. *Valentiniano Aug.* V *& Anatolio Coss.* Deserta pars agri Valentini Alanis traditur, cum incolis diuidenda.

441. *Cyro V. C. Cos.* Britannia ab Anglis occupatur. Attila & Bleda, Hunnorum Reges, Illyricum vastant.

442. *Dioscoro & Eudoxio Coss.* Attila & Bleda Illyricum & Thraciam depopulantur. cum Geiserico à Valentiniano Aug. pax pacta, & Africa inter vtrumque diuisa. Alani, quibus agri dati erant ab Aëtio Patricio, expulsis dominis, terræ possessionem vi adipiscuntur, ductu Sangibani Regis.

443. *Maximo* II *& Paterio*, vel *Paterno Coss.* Sapaudia Burgundionibus datur cum indigenis diuidenda.

444. *Theodosio* XVIII *& Albino Cos.* Attila Bledam fratrem & regni consortem interimit.

445. *Valentiniano* VI *& Nomo Coss.*

446. *Aetio* III *& Symmacho Coss.*

447. *Callepio & Ardabure Coss.* aliàs, *Ardabure & Alypio Coss.* Attila totam Thraciam & Illyricum vastat, fuso exercitu Romano.

448. *Postumiano & Zenone Coss.* Chlodione defuncto, regnat apud Francos Meroueus.

449. *Asturio & Protogene Coss.* aliàs, *Asterio & Protogene Coss.*

450. *Valentiniano* VII *& Auieno*, vel *Abieno Coss.* Theodosius Aug. obit,

cuius foror Pulcheria Aug. Marcianum Imperatotem facit, eíque anus nubit. Galla Placidia Aug. Romæ moritur.

451. *Marciano Aug. & Adelphio Coss.* Attila Hunnorum Rex Galliam depopulatur, & in campis Catalaunicis, cruento vtrimque certamine commisso, pulsus ab Aërio, domum redit. Huic prœlio Metoueus Francorum Rex cum magnis copiis interfuit, accitus ab Aëtio, & Theodoticus Vesigothorum Rex, cui ibidem ab Hunnis interfecto Thorismodus filius substituitur.

452. *Herculano, & Sporacio*, vel *Sphoracio Coss.* Attila redintegratis viribus Italiam ingreditur, Aquileiam, & multas alias vrbes excidit, & Valentiniano Aug. pacem per legatos petenti annuit.

453. *Opilione & Vincomalo Coss.* Pulcheria Aug. & Attila decedunt. Thorismodus quoque Vesigoth. Rex à Theodorico & Friderico frattibus iugulatur, & Regnum occupat Theodoricus iunior.

454. *Aëtio & Studio Coss.* Aëtius Patricius Valentiniani Aug. manu in Palatio confoditur.

455. *Valentiniano* VIII *& Anthemio Coss.* Valentinianus ab Aëtij satellitibus auctore Maximo occiditur. Maximus LXXVII imperij die à famulis regiis & militibus dilaniatur. Geisericus Vrbem diripit. Auitus in Gallia fit Imperator. Meroueus Francorum Rex per Germaniam primam, ac Belgicam II arma circumfert, & Regnum, quod Suminâ terminabatur, vsque ad Sequanam ptolatat.

456. *Ioanne & Varane Coss.* In Oriente: in Occidente autem *Auito Aug. Consule.* Augusta Treuirorum à Merouco direpta & incensa. Auitus Aug. à Ricimere Magistro militum capitur, & fit Episcopus. Gundiucus & Chilpericus, Burgundionum Reges, fines Regni sui proferunt.

457. *Constantino & Rufo Coss.* In Oriente mortuo Marciano Aug. Leo ab exercitu Imperator consalutatur VII Idus Februar. Maiorianus quoque in Occidente fit Imperator consensu & voluntate Leonis Aug.

458. *Leone Aug. & Maioriano Aug. Coss.* Merouco patri suo, Francorum Regi, Childericus succedit. Ægidius Galliæ Magister militum datur.

459. *Ricimere & Patricio Coss.* Maiorianus Aug. cum Theodotico Rege Vesigothorum pacem & societatem init.

460. *Magno & Apollonio Coss.* Maiorianus, Afticam & Vandalos petens, abductis à Geiserico nauibus suis vacuis, desistere incepto cogitur.

461. *Seuerino & Dagalaifo Coss.* Maiorianus A. à Ricimete Patricio interficitur, & Seuerus appellatur Augustus.

462. *Leone Aug.* II *& Seuero Aug. Coss.* Agrippinus Comes Narbonem tradit Theodorico Vesigothorum Regi.

463. *Basilio & Viniano Coss.* aliàs, *Vibiano & Felice Coss.*

464. *Rusticio & Olybrio Coss.* aliàs, *Olybrio & Rustico Coss.*

465. *Hermenerico & Basilisco Coss.* Seuerus Aug. moritur.

466. *Leone A.* III *& Tatiano Coss.*

467. *Pusao & Ioanne Coss.* Anthemius ad vrbem Romam Augustus appellatur. Theodoricus Rex Vesigothorum ab Eurico fratre interimitur.

468. *Dn. Anthemio Aug.* II *solo Cos.* Leo & Anthemius Geiserico bellum inferunt.

469. *Marciano & Zenone Coss.*

470. *Seuero & Iordane Coss.* Romanus Patricius, affectati Imperij reus, capite truncatur.

471. *Leone Aug.* IV *& Probiano Coss.*

472. *Festo & Marciano Coss.* Ricimer Patricius Olybrium Imperatorem creat, & Anthemium Augustum socerum suum interficit, nec multo pòst obit.

Olybrius Aug. eodem anno moritur.

473. *Leone Aug.* V *solo Cos.* Glycerius Italiæ Imperium arripit. in Oriente Leo A. Leonem nepotem suum Augustum creat.

474. *Leone iuniore Aug. Cos.* Leo iunior patrem suum Zenonem Imperij consortem facit, ac paullo pòst decedit. Iulius Nepos, Glycerio A. in ordinem coacto & Episcopo constituto, Imperium occupat.

475. *Post Consulatum Leonis iun. Aug.* vel *Zenone Aug.* II *Consule.* Orestes Patricius, Nepote Aug. in Dalmatiam fugato, filium suum Augustulum Imperatorem facit. Euricus Vesigothorum Rex Atuernos, Auaricum, & Turonos circa id tempus occupat.

476. *Basilisco* II *& Armato*, vel *Hermatio Coss.* Odoacer Orestem Patricium victum interficit, & Paullum fratrem eius; castello Augustulum includit, ac euerso Occidentis Imperio Regem se appellari iubet. Geisericus Rex Vandalorum & Alanorum decedit.

477. *Sine Coss.* vel, *Post Consulatum Basilisci* II *& Armati*, Odoacer Prouinciam Eurico Regi donat.

478. *Illo*, vel *Hello V. C. Cos. Indictione* I.

479. *Zenone Aug.* III. *solo Cos.* aliàs, *Zenone Aug.* II. *Cos. solo, Indict.* II.

480. *Basilio iuniore V. C. solo Cos.* aliàs, *Post Consulatum Zenonis* III. *Ind.* III.

481. *Placido V. C. solo Cos. Ind* IV. Childericus Francorum Rex, post Aurelianos & Andecauos captos, & Regnum à Sequana ad Ligerim prolatum, sub anni exitum moritur.

482. *Seuerino iuniore, & Trocundo*, vel *Trocondo Coss. Ind.* V. Apud Francos regnare cœpit Chlodoueus, filius Childerici.

483. *Fausto V. C. solo Cos.* aliàs, *Post Consulatum Trocundi V. C. Ind.* VI.

484. *Venantio & Theodorico Coss.* aliàs, *D. N. Theoderico & Venantio Coss. Ind.* VII. Eurico Vesigothorum Regi, patri suo, Alaricus succedit.

485. *Symmacho V. C. solo Cos.* aliàs, *post Consulatum Theodorici V. C. Ind.* VIII.

486. *Decio & Longino Coss. Ind.* IX. Chlodoueus Francorum Rex Syagrium Ægidij filium victum acie, & ab Alarico Rege, ad quem perfugerat, traditum interficit.

487. *Boëthio V. C. vnico Cos. Ind.* X. Odoacer Rex Italiæ Febam Regem Rugorum vincit & capit.

488. *Synamio & Sifidio Coss. Ind.* XI.

489. *Probino & Eusebio Coss. Ind.* XII. Theodericus Ostrogothorum Rex, Zenonis permissu, Italiam ingreditur.

490. *Longino* II *& Fausto Coss.* aliàs, *Fausto iuniore Cos. Ind.* XIII.

491. *Olybrio V. C. solo Cos. Ind.* XIV. In Oriente Zenon Aug. decedit. Anastasius ex Silentiario ab Ariadne Aug. fit Imperator. Chlodoueus Toringis victis tributum imponit.

492. *Anastasio Aug. & Rufo Coss. Ind.* XV.

493. *Albino & Eusebio Coss.* aliàs, *Eusebio* II. *& Albino Coss.* vel *Albino V. C. Cos. Ind.* I. Theodericus contra religionem iurisiurandi Rauennæ Odoacrem occidit. Chlodoueus Francorum Rex Chrothildim in matrimonium accipit.

494. *Asterio & Præsidio Coss. Ind.* II.

495. *Viatore V. C. Cos. Ind.* III.

496. *Paullo V. C. Cos.* aliàs, *Post Consulatum Viatoris. Ind.* IV. Chlodoueus, victis apud Tolbiacum Alamannis, Alamanniam & Sueuiam subigit, fitque ex voto Christianus. Francorum pars maior exemplum Regis imitatur. Verodunenses, qui defecerant, à Chlodoueo recipiuntur.

497. *Anastasio Aug.* II. *solo Cos. Ind.* V. aliàs, *P. C. Viatoris anno* II.

498. *Paullino & Ioanne Scytha Coss. Ind.* VI.

499. *Ioanne Gibbo V. C. solo Cos.* aliàs, *Post Consulatum Paullini Ind.* VII.

500. *Patricio & Hypatio Coss. Ind.* VIII. Chlodoueus iunctus Godegisilo Gundobadum Burgundionum Regem, Gundiuci filium, vincit acie, Auenione obsidet, pacem petenti tributum imponit. Eodem anno Gundobadus receptis viribus Godegisilum Regem, fratrem suum, Viennæ captum interemit.

501. *Auieno.* vel *Abieno & Pompeio Coss. Ind.* IX.

502. *Auieno,* vel *Abieno iuniore & Probo Coss. Ind.* X. in Chronico Alexandrino malè, *Probo & Abieno* II *Coss.*

503. *Volusiano & Dexicrate Coss. Ind.* XI.

504. *Cethego V. C. solo Cos. Ind.* XII.

505. *Theodoro & Sabiniano Coss. Ind.* XIII.

506. *Messalla & Areobindo,* vel *Arcobindâ Coss. Ind.* XIV.

507. *Anastasio Aug.* III. *& Venantio Coss. Ind.* XV. Chlodoueus Franc. Rex Alaricum Vesigothorum Regem vincit acie, ac interficit, & Regnum Tolosanum, seu omnem Aquitaniã occupat. Gesalicus Alarico succedit.

508. *Venantio Iuniore & Celere Coss. Ind.* I. Chlodoueus Rex Ecolismam capit, & ab Anastasio Aug. codicillos de Patriciatu accipit. Theodericus Ostrogothorum & Italorum Rex, Alarici socer, Ibam Ducem cum exercitu mittit in Prouinciam; à quo fusi Franci, Arelatum obsidione liberatum, & Prouincia recepta.

509. *Importuno V.C. Cos.* aliàs, *Opportuno solo Cos. Ind.* II. Ostrogothi in Chlodouei Regnum erumpunt.

510. *Boëthio solo Cos. Ind.* III. Arelatum iterum obsident Franci, ac obsidionem soluere iterum coguntur.

511. *Felice & Secundino Coss. Ind.* IV. Gesalicus Vesigothorum Rex ab Iba Duce vincitur, & interficitur, & Theodericus Ostrogothorum Rex, sub specie tutelæ Amalarici pueri, nepotis sui, Regnum Vesigothicum occupat. Eodem anno XXXII Episcopi apud Aurelianos iussu Chlodouei conueniunt VI Idus Iulias. Chlodoueus Magnus decedit, & V Kal. Septemb. sepelitur in Basilica SS. Apostolorum, in qua B. Genouefa eodem anno sepulta fuerat. Chlodoueo IV filij succedunt.

512. *Paullo & Muschiano,* vel *Musciano Coss. Ind.* V.

513. *Probo & Clementino Coss. Ind.* VI.

514. *Senatore V. C. solo Cos. Indict.* VII.

515. *Florentio & Anthemio Coss. Ind.* VIII.

516. *Petro V. C. Cos. Ind.* IX. Gundobado Burgundionum Rege defuncto, regnat Sigismundus eius filius.

517. *Anastasio & Agapeto Coss. Ind.* X. hoc est forsitan, *Anastasio Aug.* IV. *& Agapeto Coss.*

518. *Magno solo Cos.* aliàs, *Agapeto* II. *& Magno Coss. Ind.* XI. Anastasius Aug. obit, & Iustinus ex Comite Excubitorum fit Imperator.

519. *Iustino Aug. & Eutharico Coss. Ind.* XII.

520. *Rusticio & Vitaliano Coss. Ind.* XIII.

521. *Valerio & Iustiniano Coss.* aliàs, *Iustiniano & Valerio Coss. Ind.* XIV.

522. *Symmacho & Boëthio Coss. Ind.* XV. Sigisricus iussu Sigismundi Burgundionum Regis, patris sui, occiditur.

523. *Maximo Consule solo. Ind.* I. Sigismundus Rex Burgundiæ à Chlodomere Francorum Rege fusus acie capitur, nec multo pòst interficitur. Regnum Burgundiæ recipit Godomarus frater Sigismundi.

524. *Iustino Aug.* II *& Opilione Coss. Ind.* II. Chlodomeres Francorum Rex à Godomaro Burgundionum Rege i terficitur.

525. *Probo Iuniore & Philoxeno Coss.* aliàs, *Philoxeno & Probo Coss. Ind.* III.

526. *Olybrio solo Cos. Ind.* IV. Theodericus Rex Ostrogothorum ac Vesigothorum decedit, & nepotes eius, Athalaricus Regnum Ostrogothicum; Amalaricus Vesigothorum Regnum obtinuere.

527. *Mauortio Romano,* vel *Mabortio solo Cos. Ind.* V. Iustinus Aug. Iustinianum, sororis suæ filium, Imperatorem creat, & IV pòst mense decedit.

528. *Iustiniano Aug.* II *solo Cos. Ind.* VI.

529. *Decio iuniore V. C. solo Cos. Ind.* VII.

530. *Lampadio & Oreste Coss. Ind.* VIII.

531. *P. C. Lampady & Orestis, Ind.* IX. Theodoricus, Francorum Rex, Toringis acie victis, & Herminafrido Rege eorum interfecto, Toringiam facit tributariam. Childebertus, Francorum Rex, eodem anno Amalaricum Vesigothorum Regem vincit acie, fugientémque interficit. Theudis regnat in Hispania post Amalaricum.

532. *Item P. C. Lampady & Orestis Coss. Ind.* X. seu *P. C. Lampady & Orestis anno* II. Childebertus & Chlotharius fratres, Francorum Reges, fuso Godomaro Rege, omnem Burgundiam occupant.

533. *Ind.* XI. *Iustiniano Aug.* III *Cos. solo.*

534. *Ind.* XII. *Iustiniano Aug.* IV *& Paullino iuniore Coss.* Theodoricus Francorum Rex, maximus natu Chlodouei filiorum, decedit, & Theodebertus eius filius apud Austrasios regnat. Eodem anno Athalaricus Ostrogothorum Rex obit, eíque Theodahadus substituitur. Iustinianus Aug. Africam Vandalis eripit.

535. *Ind.* XIII. *Belisario V. C. solo Cos.* Iustinianus A. legatos de societate belli aduersus Ostrogothos mittit ad Francorum Reges.

536. *Ind.* XIV. *P. C. Belisary V. C.* Vitigis Theodahadum Regem occidit. Prouincia à Vitige, Ostrogothorum Rege, Francorum Regibus traditur cum parte Alamannorum, quæ post prœlium Tolbiacense in Italiam sese contulerat.

537. *Ind.* XV. *Iterum P. C. Belisary,* vel *P. C. Belisary anno* II.

538. *Ind.* I. *Ioanne V. C. solo Cos.* aliàs, *Volusiano & Ioanne Coss.*

539. *Apione, filio Strategy, V. C. solo Cos. Ind.* II. Theodebertus, Francorum Rex, Italiæ fines cum armatis millibus ducentis ingreditur. Vitigis Rex Ostrogothorum Belisario se ac Rauennam dedit.

540. *Ind.* III. *Iustino Iuniore solo Cos.*

541. *Ind.* IV. *Basilio V. C. solo Cos.*

542. *Ind.* V. *Post Consulatum Basily V. C.*

543. *Ind.* VI. *P. C. Basily anno* II. Childebertus & Chlotharius Francorum Reges Hispaniam ingrediuntur, Cæsaraugustam obsident, & totam prouinciam Tarraconensem depopulantur.

544. *Ind.* VII. *P. C. Basily V. C. anno* III.

545. *Ind.* VIII. *P. C. Basily V. C. anno* IV.

546. *Ind.* IX. *P. C. Basily V. C. anno* V.

547. *Ind.* X. *P. C. Basily V. C. anno* VI.

548. *Ind.* XI. *P. C. Basily V. C. anno* VII. Theudis Vesigothorum Rex occiditur, cui Theudiselus succedit. Theodebertus Francorum Rex obit, successore Theodebaldo filio relicto. Lanthacarius Dux Francorum à Romanis in Italia fusus & cæsus.

549. *Ind.* XII. *P. C. Basily anno* VIII.

550. *Ind.* XIII. *P. C. Basily V. C. anno* IX. Vesigothi, iugulato Theudiselo, Agilam Regem salutauere.

551. *Ind.* XIV. *P. C. Basily anno* X. Iustinianus Aug. legatos ad Theodebaldum Francorum Regem mittit.

552. *Ind.* XV. *P. C. Basily anno* XI. Liberius Patricius à Iustiniano Aug. in

Hiſpaniam cum exercitu mittitur, & Narſes Patricius in Italiam, qui Totilam & Teiam Oſtrogothorum Reges fundit acie, ac interficit, ac omnem Italiam Imperio Romano reſtituit.

553. *Ind.* I. *P. C. Baſilij V. C. anno* XII. Leutharius & Bucceelinus, cum Francorum & Alamannorum LXXV millibus, ingrediuntur Italiam.

554. *Ind.* II. *P. C. Baſilij V. C. anno* XIII. Leutharius in Italia morbo interit cum ſuis. Buccelinus, peruagatus ac depopulatus omnem Italiam, à Narſe Iuſtiniani Duce prœlio ſuperatur, & interficitur.

555. *Ind.* III. *P. C. Baſilij V. C. anno* XIV. Hamingus Dux Francorum, cùm Oſtrogothorum reliquiis ferret auxilium, in Italia ab Narſe victus & cæſus. Theodebaldus Francorum Auſtraſiorum Rex defungitur, eiúſque Regnum occupat Chlotharius, maior ipſius patruus, fratre ſuo Childeberto excluſo. Eodem anno cum Saxonibus rebellantibus Chlotharius Francorum Rex feliciter pugnat.

556. *Ind.* IV. *P. C. Baſilij V. C. anno* XV. Chlotharius eum Saxonibus, coactus à ſuis, infeliciter dimicat, pacémque facit.

557. *Ind.* V. *P. C. Baſilij V. C. anno* XVI. Chramnus Chlotharij patris Regnum populatur. Saxones in Franciam erumpunt. Chlotharius tertiùm Saxoniam ingreditur. Childebertus Campaniam Remenſem, quæ Chlotharij erat, igne & ferro vaſtat.

558. *In. . VI. P. . Baſilij V. . . anno* XVII. Childebertus Rex Francorum moritur, & Regnum eius Chlotharius obtinet.

559. *P. C. Baſilij anno* XVIII. *Ind.* VII.

560. *P. C. Baſilij anno* X[illegible] *Ind.* VIII. Chramnus fuſis Britannicis auxiliis, quibus fidebat, à Chlothario patre ſuo victus & captus interficitur.

561. *Ind.* IX. *P. C. Baſilij V. C. anno* XX. *imperij Iuſtiniani* XXXV. Chlotharius Rex Francorum decedit, & IV filios totidem regnorum relinquit ſucceſſores.

NOTITIA PROVINCIARVM
ET CIVITATVM GALLIÆ.

In Prouinciis Gallicanis quæ ciuitates ſint.

In Prouincia Lugdunenſi prima Ciuitates numero III.

Metropolis Ciuitas Lugdunenſium, *Lyon.*
Ciuitas Æduorum, Auguſtodunum, *Autun.*
Ciuitas Lingonum, *Langres.*
Caſtrum Cabillonenſe, *Chalon.*
Caſtrum Matiſconēſe, *Maſcon.*

In Prouincia Lugdunenſi ſecunda Ciuitates numero VII.

Metropolis Ciuitas Rotomagenſium, *Rouen.*
Ciuitas Baiocaſſium, *Bayeux.*
Ciuitas Abrincatum, *Auranches.*
Ciuitas Ebroicorum, *Eureux.*
Ciuitas Saiorum, *Sééz.*
Ciuitas Lexouiorum, *Lizieux.*
Ciuitas Conſtantia, *Conſtances.*

In Prouincia Lugdunenſi tertia Ciuitates numero IX.

Metropolis Ciuitas Turonorum, *Tours.*
Ciuitas Cenomannorū, *Mans.*
Ciuitas Redonum, *Rennes.*

Ciuitas Andicauorum, *Angers.*
Ciuitas Namnetum, *Nantes.*
Ciuitas Coriosopitum, *vel* Curiosolitum, *Quinpercorentin en Cornoüaille.*
Ciuitas Venetûm, *Vannes.*
Ciuitas Osismorum, *Triguier.*
Ciuitas Diablintum, *Dol.*

In Prouincia Lugdunensi quarta, vel Senonia, Ciuitates numero VII.

Metropolis Ciuitas Senonum, *Sens.*
Ciuitas Carnotum, *Chartres.*
Ciuitas Autisiodorum, *Auxerre.*
Ciuitas Tricassium, *Troyes.*
Ciuitas Aurelianorum, *Orleans.*
Ciuitas Parisiorum, *Paris.*
Ciuitas Meldorum, *Meaux.*

In Prouincia Belgica prima Ciuitates numero IV.

Metropolis Ciuitas Treuerorum, *Treues.*
Ciuitas Mediomatricorũ Mettis, *Mets.*
Ciuitas Leucorum Tullum, *Toul.*
Ciuitas Verodunensium, *Verdun.*

In Prouincia Belgica secunda Ciuitates numero XII.

Metropolis Ciuitas Remorum, *Reims.*
Ciuitas Suessionum, *Soissons.*
Ciuitas Catalaunorum, *Chaalons.*
Ciuitas Veromanduorum, *Saint Quentin en Vermandois*, ex aliis *Vermandi*
Ciuitas Atrabatum, *Arras.*
Ciuitas Camaracensium, *Cambray.*
Ciuitas Turnacensium, *Tournay.*
Ciuitas Siluanectum, *Senlis.*
Ciuitas Bellouacorum, *Beauuais.*
Ciuitas Ambianensium, *Amiens.*
Ciuitas Morinûm, Teruanna, *Teroüanne.*
Ciuitas Bononiensium, *Bouloigne.*

In Prouincia Germania prima Ciuitates numero IV.

Metropolis Ciuitas Mogontiacensium, *Mayence.*
Ciuitas Argentoratensium Strataburgus, *Strasbourg.*
Ciuitas Nemetum Spira, *vel* Spiracia, *Spire.*
Ciuitas Vangionum Borbetomagus, *vel* Warmatia, *Vormes.*

In Prouincia Germania secunda Ciuitates numero II.

Metropolis Ciuitas Agrippinensium Colonia, *Cologne.*
Ciuitas Tungrorum, *Tongres.*

In Prouincia Maxima Sequanorum, vel Sequanico, Ciuitates numero IV.

Metropolis Ciuitas Vesontiensium, *Bezançon.*
Ciuitas Equestrium Nouiodunus, *vel* Niuidunum, *Nion prés Lausanne.*
Ciuitas Heluetiorum Auenticum, *Auanche.*
Ciuitas Basiliensium, *Basle.*

Castrum Vindonissense, *Vvindisch.*

Castrum Ebrodunense, *Iuerdun.*

Castrum Rauracense, *vel* Augusta Rauracûm, *Augst.*

Portus Abucini, *vel* Bucini, *aliàs*, Portus Abbucina.

In Prouincia Alpium Graiarum & Penninarum Ciuitates num. II.

Metropolis Ciuitas Centronum Darantasia, *Monstier en Tarentaise.*

Ciuitas Vallensium Octodorum, *Martinach en Vvalais.*

Item in Prouinciis septem.

In Prouincia Viennensi Ciuitates sunt numero XIII.

Metropolis Ciuitas Viennensium, *Vienne.*

Ciuitas Genauensium, *Geneue.*

Ciuitas Gratianopolitana, *Grenoble.*

Ciuitas Albensium Viuarium, *Viuiers.*

Ciuitas Deensium, *Die.*

Ciuitas Valenrinorum, *Valence.*

Ciuitas Tricastinorum, *Sainct Paul de Tricastin.*

Ciuiras Vasiensium, *vel* Vasensium, *Vaison.*

Ciuitas Arausicorum, *Orange.*

Ciuitas Cabellicorum, *Cauaillon.*

Ciuitas Auennicorum, *Auignon.*

Ciuiras Arelatensium, *Arles.*

Ciuitas Massiliensium, *Marseille.*

In Prouincia Aquitania, vel Aquitanica prima Ciuitates num. VIII.

Metropolis Ciuitas Biturigum, *Bourges.*

Ciuitas Aruernorum, *Clermont en Auuergne.*

Ciuitas Rutenorum, *Rodez.*

Ciuitas Albiensium, *aliàs* Albigensium, *Alby.*

Ciuitas Cadurcorum, *Cahors.*

Ciuitas Lemouicum, *Limoges.*

Ciuitas Gabalum Mimate, *Mande en Geuaudan.*

Ciuitas Vellauorum Podium, *le Puy en Velay.*

In Prouincia Aquitania secunda Ciuitates VI.

Metropolis Ciuitas Burdigalensium, *Bourdeaux.*

Ciuiras Aginnensium, *Agen.*

Ciuitas Ecolismensium, *Angoulesme.*

Ciuitas Santonum, *Saintes.*

Ciuitas Pictauorum, *Poitiers.*

Ciuitas Petrocoriorum, *Perigueux.*

In Prouincia Nouempopulana, vel Nouempopulis, vulgò Vasconia dicta, Ciuitates numero XII.

Metropolis Ciuitas Elusatium, *Euse.*

Ciuitas Aquensium, *Aqs*, vel *Dacs.*

Ciuitas Lactoratium, *Laictoure*, vel *Lestore.*

Ciuitas Conuenarum, *Comminges.*

Ciuitas Consorannorum, *Conserans*, vel *Couzerans.*

Ciuitas Boatium, *Bayonne.*

Ciuitas Benarnensium, *Lescar en Bearn.*

Ciuitas Aturensium, *Aire.*

Ciuitas Vasatica, *Bajas.*

Ciuitas Turba, *vel* Tursa, vbi

castrum Bigorra. *Vulgò* Tarba Bigerrorum, *Tarbe en Bigorre.*
Ciuitas Elloronensium, *Oleron.*
Ciuitas Ausciorum, *Ausch.*

In Prouincia Narbonensi prima, Septimania & Gothia postea dicta, Ciuitates numero VII.

Metropolis Ciuitas Narbonensium, *Narbonne.*
Ciuitas Tolosatium, *Toulouse.*
Ciuitas Beterrensium, *Beziers.*
Ciuitas Agathensium, *Agde.*
Ciuitas Nemausensium, *Nismes.*
Ciuitas Magalonensium, *Maguelonne.*
Ciuitas Luteuensium, *Lodeue.*
Castrum Vcetiense, *aliàs* Ciuitas Vcetica, *Vzés.*

In Prouincia Narbonensi secunda, vulgò Prouincia dicta, Ciuitates numero VII.

Metropolis Ciuitas Aquensium, *Aix en Prouence.*
Ciuitas Aptensium, *Apt.*
Ciuitas Reiensium, *Riez.*
Ciuitas Foroiuliensium, *Freius.*
Ciuitas Vapincensium, *Gap.*
Ciuitas Segesteriorum, *vel* Segesterica, *antè dicta* Segustero, *Sisteron.*
Ciuitas Antipolitana, *Antibe.*

In Prouincia Alpium Maritimarum, vel Alpina Maritima, Ciuitates numero VIII.

Metropolis Ciuitas Ebrodunensium, *Ambrun.*
Ciuitas Diniensium, *Digne.*
Ciuitas Rigomagensium.
Ciuitas Salinensium.
Ciuitas Sanitiensium, *Senez.*
Ciuitas Glannatina, *vel* Glannateua, *Glandesue*, aut *Glandeuez.*
Ciuitas Cemelenensium, *vel potiùs* Cemenelensium.
Ciuitas Vintiensium, *Vence.*

In Prouinciis XVII *Ciuitates* CXV.

HADRIANI VALESII

RERVM FRANCICARVM LIBER PRIMVS.

Es gestas Francorum à primordiis vsque ad Chlotharij maioris mortem scribere aggredior, quam partem historiæ nemo è nostris præter vnum & alterum adhuc attigit, & quàm cùm ob venerationem antiquitatis; tum ob claritatem gentis negligi ac pæne omnem omitti non oportuit: nisi fortè nos tentatæ per annos ampliùs CC Galliæ, deinde occupatæ, originúmque ac Maiorum nostrorum pudet, quorum alij Imperatores Romanos pacem & salutem prouinciarum annuo tributo redimere coegerunt, & subactis Germaniæ gentibus semper anteà liberis, docuerunt Germanos nisi à Germanis domari non posse: alij cùm spe honorum & opum inducti ad Romanos se contulissent, Tribunatus legionum, Magisteria militiæ, ordinarios Consulatus, nonnumquam Imperium ipsum quoque, præmia meritorum votis suis maiora sunt consecuti: qui tamen haud paullo maiori laude digni fuissent, si præsenti statu contenti in patria remanere, & eamdem virtutem, quam Romanis aduersus populares

suos sæpenumero præstiterunt, popularibus aduersus Romanos præstare maluissent. Me quidem, vtcumque hæc accipientur, nequaquam pænitebit clarissimæ gentis ac summorum virorum facta supra millesimum & trecentesimum annum repetita veterum auctorum collatione illustrauisse; atque de occasu Imperij Occidentis, & de obscuris initiis nationum, quibuscum Franci bella gesserunt, noua nec à quoquam prodita dixisse; & hoc qualecumque est munus patriæ obtulisse, cui si nihil aliud, fidem certè ac diligentiam præstare conabor.

Anno Christi nati CCLV. FRANCORVM nomen Romanis primùm audiri, & arma metui cœpere Valeriani principatu, cùm pauci ex his traiecto Reno, quo à Gallis diuidebantur, in Galliam eruptionem fecerunt, & per inferiorem, superioremque prouinciam Germaniam sunt effusi. Præerat tum opido Mogontiaco Aurelianus Tribunus legionis VI Gallicanæ, qui Francos incōpositos adortus septingentos occidit, trecentos captos sub corona venumdedit: cuius victoriæ tāta Romæ fama percrebuit, vt Aurelianum Imperator Galliarum restitutorem appellaret, & de eo facti versus tota Vrbe percelebrarentur. Ceterùm nemo mirari debet, quòd Francorum nomen à Romanis primùm auditum Valeriano imperante dixerim: cùm contrà Auctor Chronici Alexandrini tradat, Traianum Decium Aug. ante bienniū quàm Valerianus Imperator appellaretur, dum expeditionem in Francos faceret, vnà cum filio Herennio Etrusco Decio à suis occisum esse: quippe reliqui omnes historici Decios transgressos Danubium in expeditione Gothica periisse scribunt.

Dum Valerianus Aug. in Mesopotamia cum Sapore Rege Persarum aduersis auspiciis pugnat, P. Licinius Gallienus Aug. Francos, quos Aurelius Victor, & Zosimus libro I Germanos vocant, in Galliam incursionem facere conantes transitu Reni strenuè arcuit, vsúsque consilio Postumi, qui tùm iuuentæ Gallieni, deinde Salonini eius filij pueritiæ moderator fuit, icto fœdere fe-

rarum gentium motum compressit, & Belgarum securitati consuluit. Vnde apud Zonaram dicitur Gallienus cum Francis bellum gessisse.

Non fuit patre fortunatior in regendo Imperio Gallienus, quo Romæ ludos & conuiuia parante, cùm extra Italiam tot ferè tyranni, quot prouinciæ essent, occasione inuitati Franci complures variis ex pagis, (quippe multæ Germaniæ gentes Francorum finibus, & nomine continebantur) tumultuariis myoparonibus extimam Galliæ oram prædando sunt præteruecti, fretóque Gaditano mare internum ingressi, Hispaniam citeriorem attigere. Ibi Franci non contenti vicorum, & castellorum spoliis, caput ipsum regionis Tarraconem, vrbem maritimarum clarissimam & opulentissimam, nudam præsidio cepere, diripuere, ac diruere: tantúmque tractus eius populis terrorem iniecere, vt annos ferè XII quamdiu Gallienus & Claudius Imperium obtinuerunt, totam Hispaniam in potestate habuerint, & rapinis, cædibus, incendiísque vastauerint: Nonnulli etiam in Africam transmisere, à sociis spe maioris prædæ disiuncti.

De ea Francorum expeditione commemorant Nazarius in Panegyrico, Eusebius Pamphilus in libro I Historiæ temporum, Aurelius Victor, Eutropius, ac Magnus Paullus Orosius. Et Nazarius quidem scribit *Francos, cùm ad bella efferuescerent, vltra ipsum Oceanum æstu furoris euectos, Hispaniarum etiam oras armis infestas habuisse*. Ex quo intelligitur eos nõ solùm ætate Gallieni, sed sæpe aliàs partem Hispaniæ Tarraconensis interno mari appositam piraticis expeditionibus terruisse. Eusebius, quem Hieronymus transtulit, addit Gallieno voluptatibus dedito, *à Germanis* (hoc est à Francis) *Hispanias obtinentibus Tarraconem expugnatam esse*. Apud Aurelium Victorem dicitur Gallienus rem Romanam quasi naufragio dedisse, adeo vt *Alamannorum Iuthungi Italiam; Francorum gentes, direptâ Galliâ, Hispaniam possiderent, Tarraconem opidum vastarent, ac pene diruerent: nactâque in tempore nauigia pars eorum vsque in Africam transiret*. Quibus verbis indicat Victor Francos terrestri iti-

nere totam quàm longa eſt, Galliam populabundos peragrauiſſe, tranſcenſóque Pyrenæo Tarraconem cepiſſe: tum aliis ad excidium Hiſpaniæ conuerſis, alios in vacuas naues opportunè oblatas inſiluiſſe, & in Africam tranſmiſiſſe. Quæ Victoris ſententia quantam cum Nazarij opinione, tantam cum veritate diſſimilitudinem habet: quis enim credat Francos non modò nullo hoſte prohibente Renum tranſire; ſed etiam omnem Galliam incurſione vaſtare, Pyrenæos montes tranſgredi, per Hiſpaniam effundi, & onuſtos præda retrò quà venerant domum redire potuiſſe? Eutropius ait Gallieno Reip. habenas per ſummam ignauiam & mollitiem remittente; *Alamannos depopulatis Galliis in Italiam erupiſſe: Germanos* (id eſt Francos) *vſque in Hiſpanias penetrauiſſe, & ciuitatem nobilem Tarraconem expugnauiſſe.* Oroſius Hiſpanus de ea re in libro VII ſic refert. *Capto Valeriano, Germani* (ita Iuthungos appellat) *Alpibus, Ratiâ, Italiáque penetratâ, Rauennam vſque perueniunt. Alamanni Gallias peruagati etiam in Italiam tranſeunt. Germani vlteriores abraſâ potiuntur Hiſpaniâ. Exſtant adhuc per diuerſas prouincias in magnarum vrbium ruinis paruæ, & pauperes ædes, ſigna miſeriarum, & nominum indicia ſeruantes: ex quibus nos quoque in Hiſpania Tarraconem noſtram ad conſolationem miſeriæ recentis oſtendimus.* Idem eodem in libro deflens luctuoſam cladem, quam Alani, Vandali, & Sueui Honorij principatu ætate ſua Hiſpaniæ intulere, antequam eius prouincias factâ inter ſe pace ſortirentur: *Hoc nuper*, inquit, *per biennium illud, quo hoſtilis gladius ſæuiit, ſuſtinuère à Barbaris Hiſpaniæ: quod etiam ſub Imperatore Gallieno per annos propemodum* XII *Germanis euertentibus exceperunt.* Francos Oroſius Germanos vlteriores appellat, non quòd vltra Renum habitabant, eóque flumine à Germanis prouincialibus diuidebantur, nam id & Alamannis conueniebat, ſed quòd vlterioris inferioríſve Germaniæ, à citeriore Mæno flumine diuiſæ, vltimam partem ripæ Reni & oræ Oceani proximam tenebant: apertéque indicat Tarraconem poſt excidium nihil præter nomen retinuiſſe, & intra CXL annos florentiſſimam quondam ac

validiſſimam vrbem minimè reſurgere potuiſſe: quamuis Magnus Auſonius in libro de Claris Vrbibus, & Aurelius Prudentius, natione Hiſpanus, ac Oroſij æqualis περὶ γραφίων prodant ſua eam ætate arce, & inauratis tectis inſignem fuiſſe. Alamannorum, quos & tum Oroſius Gallias peruagatos ait, Rex erat Chrocus, cui capto apud Arelatum iuſſu Mariani Præſidis collum præciſum eſſe Gregorius & Sigibertus ſcribunt. Hic eſt Chrocus, qui cunctas ædes antiquas in Gallia, præ ceteris in vrbe Aruernis delubrum vetus è marmore, Vaſſo à Gallis dictum incendit ac diruit, atque Priuatum Gabalitanæ eccleſiæ Epiſcopum idola colere recuſantem fuſte percuſſit.

Dum Franci igni ferróque Hiſpaniam vaſtant: M. Caſſius Poſtumus Gallus, interfecto Salonino Cæſare, Galliarum Imperium occupauit, & (ſicut ait Trebellius Pollio) *Celtica, & Francica*, hoc eſt Germanorum, & Francorum magna accerſiuit auxilia: quibus inſtructus cum Gallieno, Præfectíſque Gallieni diu bellum variâ fortunâ geſſit: donec tandem, oppreſſo inſidiis Poſtumo, Lollianus Principatum obtinuit, Victorino ipſe ceſſurus. Sunt qui aſſerant Lolliani partibus afflictis Poſtumum à militibus ſuis occiſum eſſe, quòd Mogontiacum illis ad diripiendum tradere noluerat. At Gallienus, quaſi omnibus hoſtibus ſuperatis, mimicum Romæ triumphum egit Albino II. & Dextro Coſſ. oſtendítque populo Romano ductos in catenis iuuenum globos ducenûm capitum ſingulos, quorum alium Perſarum captiuorum, alium Gothorum, hunc Sarmatarum, illum Francorum eſſe credi volebat: & decimum imperij annum magnificis ludis celebrauit. Idem poſtea, ſiue eos hoc bello ceperat, ſiue mercede accerſiuerat, nonnullos ex Francis delectos corporis cuſtodibus immiſcuit. Certè Bonitum, quem Francum natione fuiſſe nomen indicio eſt, Stipatorem Gallieni Principis Claudius adhuc priuatus in epiſtola ad Regillianum Ducem appellat. Ceterùm apud Trebellium Pollionem, & Aurelium Victorem dicitur Poſtumus non modò Germanas gentes, Francos in primis, armis ex Gallia expuliſſe, eiúſque prouinciis pacem ac ſecuritatem reddidiſſe: ſed etiam caſtella trans Renum in

Anno CCLXIII. poſt Chriſtum natum.

agro barbarorum posuisse, & communiuisse; quæ post cædem Postumi primo impetu Germanorum direpta, ac incensa Lollianus restituit. Deusonem quidem, quod erat in Francia castellum contra Coloniam Agrippinam, præsidio occupauisse Postumum, & Macusam, oppidum Batauorum ab Francis captum, quod hodiéque Ancusam appellant, recepisse indicant Postumiani nummi, HERCVLI DEVSONIENSI, & HERCVLI MACVSANO inscripti: quorum nota est ex altera parte Postumus nudus, clauam tenens, ex altera templum. Idémque Postumus, ob pulsos Galliâ Germanos, in quibusdam nummis Reno flumine signatis, RESTITVTOR GALLIÆ, in aliis GERMANICVS MAXIMVS vocatur.

Interemto ab suis Gallieno, & Marco Aurelio Claudio Aug. natione Dardano qui ex Duce factus erat Imperator, intra biennium mortuo, L. Domitius Aurelianus Sirmiensis, Dux fortissimus rerum potitus est, & altero
CCLXXIV. Consulatu ex Oriente, & Occidente triumphauit, captâ Zenobiâ Reginâ, Tetrico in deditionem accepto, qui ex Senatore, & Præside prouinciæ Aquitaniæ, beneficio Victoriæ Victorini matris factus erat Imperator: & (quemadmodum Flauius Vopiscus scribit) inter ceteros religatis post tergum manibus Francos, atque Germanos ante currum duxit, quos Tetrico bellum inferens, fortè per Galliam effusos, ac populabundos oppresserat: quare & ipse Germanicus Maximus est appellatus: & Aurelius Victor memoriæ tradit, ab Aureliano, *Germanis Galliâ pulsis, Tetrici legiones cæsas esse.*

Eiusdem Principis auspiciis videtur Marcus Aurelius Probus flumen Renum transiisse, & Francos in suis finibus inopinantes fudisse. Nam cùm Imperium à militibus Probo delatum Senatus decreto confirmaret, eum Francicum vocauit; quòd (vt apud Flauium Vopiscum Syracusanum Manlius Tatianus loquitur:) *testes* Probi virtutis *essent Franci in suis strati paludibus: testes Germani, & Alamanni longè à Reni summoti litoribus.*

Florebat tum Pompeianus Dux, qui quòd forsitan Francus natione erat, cognominatus est Francus, quem

in Eusebij Chronico inuenio in magna apud Immam Aureliani aduersus Zenobiam pugna ad XXX lapidem ab Antiochia fortiter fecisse. Eius posteros sua ætate Antiochiæ adhuc mansisse tradit Hieronymus, in his Euagrium Presbyterum amicum suum, virum diuitem, nobilem, ac doctum, quem principatu Theodosij Magni pars Antiochensium Catholicorum Flauianum auersata Paulini mortui in locum Episcopum suffecit, & quem Basilius in Epistola VIII Presbyterum Euagrium filium Pompeiani Antiochiensis appellat.

Aureliano III, & Marcellino Coss. post Aureliani mortem fuit per sex menses sine Imperatore Respublica: CCLXXV. militibus ad Senatum inuicem, Senatoribus ad milites electionem Principis reiicientibus. Hoc interregnum rei bene gerendæ opportunitatem rati Germani magnis coactis copiis limites aperuere, & vrbes Galliæ LXX opulentissimas velut perpetuæ possessionis causâ occupauere: nec M. Claudius Tacitus ex Consule, & Principe Senatus Augustus salutatus, propter Imperij vix semestris breuitatem potuit vexatæ prouinciæ opitulari: cuius successor Probus Sirmiensis, Magister antè militiæ, Germanorum millibus quadringentis (si ipsi de se credimus) cæsis, opida & prædam omnem recepit: reliquósque trans Renum secutus partim vltra Nicrum flumen, partim vltra Albim remouit: nouem Regibus obsides, frumentum, pecus, ac sexdecim millia tironum imperauit: & his conditionibus pace cum Germaniæ gentibus facta, in supradicta ripa castella è regione extremarum vrbium Galliæ posuit: ac collocatis ibi præsidiis agri quantum satis erat assignauit: quem *limitem transrenanum* Valerianus Aug. apud Pollionem, & Vetlius Cornificius Gordianus Consul apud Vopiscum appellant. Quare Aurelius Victor prodit à Probo *Barbarorum gentes attritas esse, quæ Principibus Romanis* (hoc est Aureliano, & Tacito) *suorum scelere interfectis irrupęrant.* Et Eusebius in Chronico, Eutropius libro IX ac Orosius libro VII scribunt Gallias, quas Barbari occupauerant, Probi felicitate restitutas, & multis ac grauibus prœliis deletis tandem hostibus esse liberatas. Bar-

baros hosce Zosimus in libro primo Lugiones, Lygiósve, Francos, Burgundiones, & Vandalos vocat, aítque Probum, vt vrbes Germaniæ cisrenanæ vexatas à Barbaris accolis Reni vindicaret, in Galliam contendisse: ac primùm cum Lugionibus, quorum Ducem nomine Semnonem, Ducísque filium ceperit; deinde cum Francis, quos per præfectos vicerit, postremò cum Burgundionibus, & Vandalis pugnauisse: ac demum rebus repetitis, & redditis bellum compositum esse. Ex ea victoria cognomen Francici maximi, & Germanici maximi retulit Imperator Cæsar M. Aurelius Valerius Probus, vt inscriptio ab Onufrio Panuinio libro II Fastorum inserta confirmat, & Germanos captiuos in triumpho duxit, eósque, ac supradictos tirones per varias Imperij Romani prouincias sparsit, plerisque in limitibus constitutis.

Euentus docuit mutatione cæli animum non mutari. Pauci enim ex Francis, qui in Ponto fuerant collocati, posteaquam detineri Probum bellis ciuilibus audierunt, cùm naturali patriæ desiderio, tum otij impatientia, & odio Romanorum ducti, deprehensis nauibus Bosporum Thracium, Propontidem, ac Hellespontum, deinde Ægæum, & Ionium mare sunt emensi. In transcursu oras Asiæ minoris, Thraciæ, Macedoniæ, & Græciæ crebris excursionibus vexauere. Visum est exinde Siciliam petere insulam assuetudine pacis imbellem, & opulentem: quam vt tenuerunt, agris vastatis, vicis incensis, ipsum prouinciæ caput Syracusas cum magna strage expugnauerunt, prædáque in naues impositâ, Africæ litora legerunt: hanc dum latrocinandi dulcedine illecti sæpiùs infestant, nihil propius est factum, quàm vt missis Carthagine copiis opprimerentur. Pulsi itaque celeriter naues conscenderunt, & Numidiam, ac Mauritaniam prætervecti, superato freto Gaditano, Oceanum intrauerunt. Tandem longo Hispaniæ Galliarúmque circuitu salui & incolumes in Franciam ad suos postliminio redierunt.

Expeditionis huius Francorum, & susceptæ audacter, & feliciter fortitérque confectæ, mentionem facit Eumenius in oratione, quam habuit de rebus gestis Fl.

Va-

Valetij Constantij Nobilissimi Cæsaris. *Recursabat* (inquit) *in animos illa sub Diuo Probo paucorum ex Francis captiuorum & incredibilis audacia, & indigna felicitas: qui, à Ponto vsque correptis nauibus, Græciam, Asiámque populati, & impune plerisque Libyæ litoribus appulsi, ipsas postremò, naualibus quondam victoriis nobiles, ceperant Syracusas: & immenso itinere peruecti Oceanum, quà terras irrumpit intrauerant, atque ita euentu temeritatis ostenderant nihil esse clausum Piraticæ desperationi, quò nauigiis pateret accessus*. Zosimus in libro 1 ab Eumenio dissentit, scribítque Francis aliquot, qui à Probo petierant, vt ipsis agrum daret; sedes attributas esse: nec multo pòst partem eorum ab Imperatore desciuisse: contractísque nauibus omnem Græciam tumultu perturbauisse: inde in Siciliam traiecisse, & classe de improuiso ad Syracusas applicatâ portum intrauisse, ac magnam in vrbe cædem fecisse: mox Libyam petiisse, & à Carthaginensibus in naues compulsam, nullo incommodo accepto domum rediisse. Libyam Eumenius, & Zosimus; vti antè Virgilius, vocant prouinciam Proconsularem, in qua magna Carthago est, quæ apud omnes ferè Geographos, & Historicos propriè Africa dicitur. adeò vt nobilissimum Carthaginensium portum Nazarius, Seuerus Sulpicius in libro de Virtutibus Ægyptiorum Monachorum, atque Gregorius libro x Historiæ Africæ portum appellent. Ceterùm in descriptione nauigationis Zosimum potiùs, & oram ipsam maritimam; quàm Eumenium sum secutus: propterea quòd inter Pontum & Græciam Asia interiacet: & ex Asia in Africam tendentibus plurima cùm continentis, tùm insularum opida, & litora prænauiganda sunt.

Quo tempore supradicti Franci refertis prædâ nauibus patriam petebant: Proculus, à Francis deducens genus, Galliæ Imperium, & quæ prouinciæ eius erant, Hispanias, ac Britanniam obtinuit. quem Probus fugatum in vltimam Galliam, cupientémque Francorum auxiliis adiungi, à quibus originem se trahere dicebat, ipsis prodentibus Francis (vt scribit Vopiscus) apud Coloniam Agrippinam vicit, & interfecit. Idem auctor est,

B

cùm Romanæ naues lusoriæ appellatæ, in quibus milites ad arcendos transitu Germanos excubare solebant, ab eisdem Germanis in flumine Reno essent incensæ: Bonosum Præfectum classis, ne pœnas negligentiæ daret, Imperium arripuisse, móxque armis Probi, adiuti copiis Francorum, quos Barbaros, & Germanos vocat, circa Coloniam Vbiorum oppressum esse. Tum Probum redditâ Prouinciis pace, in Pannonia, & sicut Aurelius Victor tradit, in Mœsia quoque, & Gallia militum manibus vineas instituisse: & emissâ palude agrum Sirmiensem siccare cœpisse. illos indignantes vinitorum se ac fossorum loco haberi; in Probum impetum fecisse, fugientémque interemisse: ac Marcum Aurelium Carum Narbonensem Præfectum Prætorij Augustum salutauisse. quam Probi cædem suam esse occasionem rati Germani, qui circa ripam Reni colebant, hoc est Franci, atque Alamanni, in Galliam incurrerunt: eiúsque finibus ab Carino Cari filio sunt expulsi. quare Aurelius Victor scribit, missum à Caro ad muniendam Galliam maiorem filium, quam cognitâ Probi morte Barbari opportunè inuaserant. & Olympius Nemesianus in libro Cynegeticôn, quem post Marci Aurelij Cari obitum, Carini, & Numeriani fratrum principatu edidit, alterum Germanorum & Sarmatarum victorem; alterum domitorem Persarum laudat his versibus.

Mox vestros meliòre lyrâ memorare triumphos
Aggrediar, Diui fortissima pignora Cari.
Atque canam nostrum geminis sub finibus orbis
Litus, & edomitas fraterno numine gentes,
Quæ Renum, Tigrímque bibunt, Tanaísque remotum
Principium, Nilique vident ab origine fontem.
Nec taceam primùm, quæ nuper bella sub Arcto
Felici Carine manu confeceris, ipso
Pæne prior genitore Deo.

Diocletiano II & Aristobulo Coss. Carinus post patris, fratrísque mortem interemtus est, & Diocletianus Dalmata ab exercitu Augustus consalutatus, Maximianum
CCLXXXVI. amicum suum Cæsarem, ac mox Imperatorem appellandum curauit, qui Maximo & Aquilino Coss. Rusticos,

Bacaudas Gallis dictos, Æliano, & Amando ducibus bellum cientes, & iam vastatis agris opida oppugnantes feliciter oppressit. nec multo pòst Burgundiones, Alamannos, Chabiones, & Erulos, in Galliam effusos partim fame, partim ferro confecit: atque ædificandæ apud Bononiam classi, & vindicando à Francorum, & Saxonum latrociniis mari Belgico, & Armorico Carausium præposuit, quem Eumenius in Batauia; Aurelius Victor in Menapia Galliæ Belgicæ regione ei finitima, natum ait. Is vir obscuræ originis, sed spectatæ virtutis, oblatam sibi facultatem putauit rei familiaris potiùs quàm publicæ agendæ, augendæque. & cùm permultos piratas domum redeuntes exciperet in freto Britannico; neque aut prædam omnem fisco inferret; aut prouincialibus, quæ cuiusque fuerant, restitueret: suspectus fuit societatem latrocinij cum Barbaris coiuisse. quare à Maximiano iussus occidi, corrupto exercitu Britanniam occupauit: vti Aurelius Victor, Eutropius, ac Orosius scribunt.

At Maximianus, indignatus tantâ Francos confidentiâ in Galliam incursiones fecisse; Renum transiit, eorúmque agros inuicem est depopulatus. quam expeditionem hisce apud ipsum verbis extollit Claudius Mamertinus. *Tu, Imperator inuicte, feras illas indomitásque gentes vastatione, prœliis, cædibus, ferro, ignique domuisti. Audieras hoc, Imperator? an ipse per te diuinâ tuâ mente prospexeras, ita demum hostes funditus posse subuerti, si in propriis sedibus vincerentur, nec prædam modò, quam cepissent, amitterent; sed ipsi coniuges, ac liberos, & parentes suos, & carissima omnium capta mærerent.* Eam ob caussam Auctor orationis habitæ in nuptiis Fl. Constantini ait, *Maximianum eius socerum (quod iam falsò traditum de antiquis Imperatoribus putabatur) Romana trans Renum signa primum Barbaris gentibus intulisse.* Quasi non Probus idem paucis antè annis fecisset. Maximianum in Francia statiua habentem Atech seu Adech Rex Francorum, magna multitudine comitatus, pacis petendæ & sui purgandi caussâ conuenit: ac rebus ex sententia confectis domum reuertit. Genobaudes autem, quem for-

casse amantem otij, bellúmque dissuadentem Franci expulerant; tum ab eodem Maximiano in regnum est restitutus. *Per te* (inquit Mamertinus) *regnum recepit Genoboudes: Atech vero munus accepit. quid enim aliud ille expetiuit, in conspectum tuum cum omni sua gente veniendo, nisi vt tunc demum integra auctoritate regnaret, cùm te Maximiane placasset? Ostendit ille te identidem, vt audio, popularibus suis: & intueri diu iussit: & obsequia discere: cùm tibi ipse seruiret.* Idem in Genethliaco Maximiani Aug. dicit eum tropæa Germanica in media Barbaria constituisse: & Francos armorum terrore coegisse, vt *ad petendam pacem cum Rege venirent.* Ob hanc, quam Mamertinus vocat *transrenanam victoriam*, & fusis Francis confectum bellum Piraticum: Diocletianus Docleates & Maximianus Pannonius Francici, & Germanici sunt appellati. (quippe titulos suos, sæpe leuibus prœliis quæsitos, alter cum altero communicabant) Certè apud Onufrium vocantur IMPP. CÆSARES. C. AVRELIVS. VALERIVS. DIOCLETIANVS. IOVIVS. ET MARCVS. AVRELIVS. VALERIVS. MAXIMIANVS. HERCVLIVS. IIV. IMPERATORES. PII. FELICES. AVGVSTI. PERSICI. FRANCICI. ALEMANNICI. GOTHICI. GERMANICI.

CCXCI. Non multo post expeditionem Germanicam Maximiani, Tiberiano & Dione Coss. Cõstantius ortus opido Dardaniæ Naiso, Flauij Eutropij filius, Crispi Claudij Aug. fratris ex Claudia filia nepos, cũ Maximiano Cæsar creatus est: præuersúsque ortus & aduentus sui nuntios in vltimam Galliam contendit: Gesoriacum portum Morinorum, quam & Bononiam vocabant, oppugnauit: & iactis molibus cùm vt Carausianum præsidium exitu, sic Britannica auxilia aditu prohiberet, in fidem recepit. deinde terram Batauiam, quam permittente Carausio Chamaui, Frisij, aliæque Francorum gentes occupauerant, recuperauit: Francósque partim interfecit, partim expulit, partim captos vnà cum coniugibus & liberis in incultis agris Galliæ collocauit: vt quam ipsi fecerant, solitudinem habitarent, & Romana deinceps signa sequerentur ex Germanis prouinciales, ex hostibus com-

militones. præterea hiberna alarum & cohortium, quæ à Francis fuerant euersa, in ripa Reni restituit. Vnde Eumenius in laudatione Constantij Cæs. scribit Constantium terram Batauiam, quam Vacalis interfluit, & diuortiis aquarum Renus amplectitur, *sub ipso quondam alumno suo* (id est sub Carausio Batauo) à diuersis Francorum gentibus occupatam, ab omni hoste vindicauisse: nec contentum victoria, eas in Romanum solum transtulisse: neque aut situ locorum ad fraudes accommodato, aut paludum & siluarum perfugiis Barbaros defendi potuisse: quominus omnes in deditionem redigerentur, & cum coniugibus, liberis, ac rebus suis, magnísque examinibus necessitudinum in loca deserta commigrarent, & in destinatas sibi solitudines traducerentur. tum ita orationem concludit: *Insultare mehercule communi Galliarum nomine libet, & (quod pace vestra loquar) ipsis triumphum assignare prouinciis. arat ergo nunc mihi Chamauus, & Frisius: & ille vagus, ille prædator, exercitio squalidus operatur: & frequentat nundinas meas pecore venali: & cultor Barbarus laxat annonam. Quinetiam si ad delectum vocetur, accurrit, & obsequiis teritur, & tergo coercetur, & seruire se militia nomine gratulatur.* Idem in orat. de restituendis scholis Augustodun. ait *Batauiam, qua tum desineret esse Barbaria, non minùs feritate Francorum velut haustam desedisse, quàm si eam circumfusa flumina, & mare alluens operuisset: ac sub dextra Constantij ipsam, atque Britanniam squalidum caput siluis, & fluctibus tandem exerere.* De eadem Constantij expeditione ita loquitur Auctor Epithalamij Constantini Aug. & Faustæ. *Multa ille Francorum millia, qui Batauiam, aliásque cis Renum terras inuaserant, interfecit, depulit, cepit, abduxit.* Et Iulianus scribit auos Constantij Maximianum, & Constantium Barbaros agris, quos iamdudum occupauerant, expulisse, iísque munita castella opposuisse.

Post receptam à Constantio Batauiam, Carausius Britanniam nihilominùs tenebat: & magna coacta classe, atque ad prædam euocatis non mediocribus copiis Francorum, mare infestum habebat: dux acer, & peritus;

felix quoque, ſi vt contra vim hoſtium, ita contra domeſticorum inſidias munitus eſſe potuiſſet. Hunc enim ſeptimo anno poſtquam in inſula regnare cœperat, Allectus Præfectus occidit, principatúmque occupauit. Tum primùm Conſtantio Cæſari ſpes acceſſit Britanniæ potiundæ. itaque Reni ripam tuente Maximiano Auguſto, ne Franci, aut Alamanni in Galliam irrumperent; Aſclepiodotum Præfectum Prætorij, cum parte claſſis præmiſit, reliquis copiis ipſe ſubſecuturus. Et Aſclepiodotus quidem oſtio fluminis Sequanæ in Oceanum inuectus, nebulâ proſpectum adimente, claſſem hoſtium ad Vectim inſulam ſtantem feliciter euaſit, & in terram milites expoſuit. At Allectus in portu Rutupino ad fretum firmo nauium præſidio relicto, cùm aliis, tum maximè Francis mercede conductis fretus, Aſclepiodoto occurrit: commiſſóque prœlio, anno imperij tertio, victus eſt, & occiſus. Complures Franci ex prœlio ſuperfuere, ac Londinium Cantiorum ſe contulere. fugiſſéntque direptâ vrbe copioſiſſima: niſi Conſtantiani aliquot, qui à commilitonibus fortè deerrauerant, aduerſo Tameſi flumine eôdem delati incautos, & per vicos domóſque diſcurrentes oppreſſiſſent. Confecto iam bello tranſiit in Britanniam Conſtantius: & compoſitis rebus, quod agri Ambianorum, Bellouacorum, Tricaſſium, & Lingonum vacabat, à Francis captiuis coli habitaríque iuſſit: ſicut antea Francos deditícios in Treuirorum finibus Maximianus collocauerat. Hic eſt Conſtantius, quem quòd in Occidentis partibus Cæſar erat Maximiani Herculij Aug. bis ab Eumenio in oratione pro reſtaurandis ſcholis *Cæſarem Herculium* appellari notaſſe me, & Ioanni Triſtano viro doctiſſimo indicaſſe memini.

Ceterùm legimus pleroſque Allecti milites, vt quamplurimos ſecum Germanos habere crederentur, Francorum auxiliarium veſtitu habitúque vſos, cæſariem etiam promiſiſſe, ac ſapone vnxiſſe. Certè Eumenius ſcribit neminem ferè Romanum in acie cæſum eſſe: ſolóſque Barbaros, aut more Barbariæ cultos, & prolixo crine rutilos; tum verò puluere, & cruore fœdatos totis campis & collibus iacuiſſe: & inter eos ipſum vexilla-

rium latrocinij. deinde ista subiicit. *Enimuerò, Cæsar inuicte, tanto Deorum immortalium tibi est addicta consensu victoria omnium quidem, quos adortus fueris, hostium; sed præcipuè internecio Francorum: vt illi quoque milites vestri, qui per errorem nebulosi maris abiuncti, ad opidum Londiniense peruenerant: quidquid ex mercenaria illa multitudine Barbarorum prælio superfuerat, cùm direptâ ciuitate fugam capessere cogitarent, passim totâ vrbe confecerint: & non solum prouincialibus vestris cæde hostium dederint salutem, sed etiam spectaculo voluptatem. O victoria multiiuga, & innumerabilium triumphorum, quâ Britanniæ restitutæ: quâ gentes Francorum penitus excisæ: denique ad perpetuam quietem maria purgata sunt.* Pulsis Batauiâ, ac Britanniâ Francis meritò Flauius Valerius Constantius Chlorus, (vt apud Onufrium Panuinium in libro II Fastorum legimus) Germanicus, & Francicus est appellatus. Quare Iulianus in laudatione Constantij scribit, auos eius Maximianum Herculium, ac Constantium Galliam ab hostibus vindicauisse: & finitimos Barbaros rapinis, & incursionibus prohibuisse.

Eumenius in oratione habita de rebus gestis Constantini Aug. auctor est Constantium receptâ Britanniâ, *interiores Franciæ nationes non iam ab his locis, quæ olim Romanis eripuerant; sed à propriis, & origine suis sedibus, atque ab vltimis Barbariæ litoribus auellisse: vt in desertis Galliæ regionibus collocatæ, & pacem Romani Imperij cultu iuuarent, & arma delectu.* in Lingonicis campis, & circa Vindonissam Alamannos prœliis fudisse: atque immanem ex diuersis Germanorum populis multitudinem in insula quadam Reni classe circumsedisse, ac in deditionem accepisse.

Diocletianus IX, & Maximianus VIII Coss. Imperium ac purpuram sponte deposuerũt Kal. April. & Fl. Constantium, ac Galerium Maximianum natum in Dacia mediterranea, quos Tiberiano & Dione Coss. Cæsares creauerant, vocato ad concionem exercitu Augustos appellauerunt. CCCIV. CCXCI.

Constantio VI, & Maximiano VI Coss. in Britanniam profectus est Constantius Augustus, vt partem in- CCCVI.

sulæ sibi subiectam à Pictis, libera Britanniæ gente, vindicaret. quâ occasione vsi Ascaricus, & Regaisus Reges Francorum in Galliam cum magna manu irrupere. Nec multo pòst mortuo Constantio, Flauius Valerius Constantinus Naisitanus, maximus natu è filiis eius, à militibus Gallicanis & Britannicis Imp. appellatus, ex Britannia in Galliam transiit: Francósque inopinantes, vagos, prædâ graues, improuiso aduentu oppressit: Reges ipsos cepit: ambósque, quòd pacem forte cum patre suo factam rupissent, per finitimas vrbes circumductos Gallis ostentauit: ac Augustæ Treuirorum, quæ tum regia eius erat, edito ob victoriam magnificentissimo munere, in media amphitheatri arena laniandos bestiis obiecit: priusquam à Maximiano Herculio matrimonio filiæ eius Faustæ, & Augusti nomine honoraretur. Francicos quoque ludos instituit, & quotannis per septem dies, nimirum exante diem Idus Iulias vsque ad XIII Kalendas Aug. cùm aliis ludicris certaminibus, tum maximè Circensibus supradictam victoriam celebrauit. Sic enim in Fastis principatu Constantini digestis legimus.

Pridie Idus Ludi Francici Equorum Italicorum Proborum.

		Idus	
XVII.	*Kalendas Aug.*	*Ludi*	*Francici.*
XVI.		*Ludi*	
XV.		*Ludi*	
XIV.		*Ludi*	
XIII.		*Francici.*	

Eumenius Augustodunensis Rhetor de ea clade à Constantino Francis illata sic scribit, vt inuidiam crudelitatis non amoliatur. *Imperatoris igitur filius, & tanti Imperatoris, & ipse tam feliciter adeptus Imperium, quomodo Rempublicam vindicare cœpisti? ignobilem credo aliquam Barbarorum manum, quæ repentino impetu, & improuiso latrocinio ortus tui auspicia tentâsset; affecisti pœnâ temeritatis? Reges ipsos Franciæ, qui per absentiam patris tui pacem violauerant, non dubitasti vltimis punire crucia-*

ciatibus: nihil veritus gentis illius odia perpetua, & inexpiabiles iras. cur enim vllam reputet inesse seueritati offensam Imperator, qui quod fecit tueri potest? Te verò, Constantine, quantumlibet oderint hostes, dum perhorrescant. Cautior licèt sit, qui deuinctos habet per veniam perduelles: fortior tamen est, qui calcat iratos. Renouasti, Imperator, veterem illam Romani Imperij fiduciam, quæ de captis hostium Ducibus vindictam morte sumebat. Inde est igitur pax ista, qua fruimur: neque enim Reni iam gurgitibus, sed nominis tui terrore munimur. Sciunt posse se Franci transire Renum: (quos ad perniciem suam libenter admittas) sed nec victoriam possunt sperare, nec veniam. quid ipsos maneat, ex Regum suorum cruciatibus metiuntur. ideóque tantum abest, vt amnis illius transitum moliantur: magis vt compertâ potestate desperent. Vbi nunc est illa ferocia? vbi semper infida mobilitas? Iam ne procul quidem Renum audetis accolere: & vix securi flumina interiora potatis. contrà hinc per interualla disposita magis ornant limitem castella, quàm protegunt. arat illam terribilem aliquando ripam inermis agricola, & toto nostri greges flumine bicorni mersantur. Hæc est tua, Constantine, de Ascarici, Regaisíque supplicio quotidiana atque æterna victoria, omnibus quondam secundis prœliis anteponenda. compendium enim est deuincendorum hostium Duces sustulisse. De eodem Constantini facto Nazarius loquitur his verbis. *Tu, Imperator optime, inito principatu, adhuc aui immaturus, sed iam maturus imperio ostendisti cursum ætatis non exspectandum in festinatione virtutis. Tu ferocissimis Regibus Ascarico, & comite suo captis, tantâ laude res bellicas auspicatus es: vt eam auitæ magnitudinis obsidem teneremus. Vt Herculem ferunt tenerum adhuc atque lactentem duos angues manu elisisse. sic tu, Imp. in ipsis imperij tui incunabulis, quasi geminos dracones necares, per sæuissimorum Regum supplicia præludebas.* Sic etiam Auctor Epithalamij Constantini & Faustæ scribit eum *ab ipsis Francorum Regibus auspicatum esse: simúlque & præterita illorum scelera* (hoc est incursiones) *punisse: & totius gentis lubricam fidem timore vinxisse.* Eutropius denique in libro X Historiæ Romanæ ait Constantinum, cùm Maximiani so-

ceri insidiis est petitus; *in Galliis & militum & prouincialium ingenti fauore florentem regnauisse, caesis Francis, atque Alamannis, captisque eorum Regibus: quos, cùm magnificum spectaculum muneris parâsset, bestiis obiecerit.* De Alamannis autem nulla fit à ceteris scriptoribus mentio. contrà in libro de vita & moribus Imperatorum, quæ Aurelij Victoris epitome vulgò inscribitur; & in libro XI Historiæ miscellæ inuenimus Crocum Alamannorum Regem, Britannicæ expeditionis comitem Constantio sese adiunxisse: eiúsque maximè operâ Constantinum patrio Imperio successisse. sed nimirum quemadmodum Francorum; sic & Alamannorum multi pagi, ac Reges fuere: vt alij Galliam depopulari; alij Romanos auxiliis iuuare vno tempore potuerint.

Non contentus Ascaricum, & Regaisum Reges indignâ morte affecisse Constantinus, Renum traiectis copiis, in Bructerorum fines; qui pagus Francorũ flumen attingebat, impetum fecit: vt prædones prædationibus vlcisceretur. & oppressis inopinantibus; multis occisis, captis; pecore abacto, vel iugulato; vicis, quotquot adiri potuerunt, incensis; se in Galliam recepit: puberésque omnes captiuos feris obiecit. ac imitatus Iulium Cæsarem apud Coloniam Agrippinensem pontem in Reno facere constituit, opus cùm propter fluminis magnitudinem, altitudinémque arduum: tum ad traducendum exercitum accommodum. quo ponte incepto (perfici enim Constantinus vetuit difficultate aut metu deterritus: vel certè effectum Franci resciderunt) suis rebus timentes Franci pacem petierunt, obsidésque Constantino obtulerunt. *Vt omnibus modis* (inquit Eumenius) *Barbarorum immanitas frangeretur: nec sola hostes Regum suorum supplicia mærerent, immissâ Bructeris vastatione fecisti, Imperator inuicte. in quo optima consilij tui fuit ratio, quo exercitu repentè traiecto, inopinantes adortus es: non quod aperto Marti diffideres: vt qui palam congredi maluisses. sed vt illa natio, perfugiis siluarum & paludium bellum solita frustrari, fuga tempus amitteret. Caesi igitur innumerabiles: capti plurimi: quidquid fuit pecoris, captum, aut trucidatum est: vici omnes igne consumti: Puberes, qui in manus*

venerunt; quorum nec perfidia erat apta militia, nec ferocia seruituti, arenæ spectaculo dati sæuientes bestias multitudine suâ fatigârunt. Insuper etiam in Agrippinensi ponte faciundo, reliquiis afflictæ gentis insultas: vt ne vmquam metus ponat, semper horreat, semper supplices manus tendat: cùm tamen hoc tu magis ad gloriam Imperij tui, & ornatum limitis facias; quàm ad facultatem quoties velis in hosticum transeundi. quippe cum totus armatis nauibus Renus instructus sit, & ripis omnibus vsque ad Oceanum dispositus miles immineat. Hoc opus & difficile factu, & vsu futurum est sempiternum. Certè quidem iam tibi in exordio sui hostium mouit obsequia, qui pacem supplices petierunt, & nobilissimos obsides obtulerunt. ex quo nemo dubitat, quid perfecto ponte facturi sint, qui iam seruiunt inchoato. Non multo pòst vindicaturi se à Flauio Constantino Bructeri, & Chamaui, Francorum gentes; (vt apud Nazarium legimus) cum Cheruscis, Vargionibus, Alamannis, & Tubantibus initâ belli societate in Galliam transiêre. ad quos Constantinus ipse, priuatum habitum indutus, ac duobus tantùm equitibus comitatus quamproximè poterat accessit, negauítque adesse Imperatorem: ita suâ credulitate ad fiduciam elatos Germanos prœlio fudit, ac concidit. quare Praxagoras Atheniensis apud Photium ait Constantinum initio principatus, priusquam Maxentio bellum inferret; Germanos, & Francos gentes finitimas ac barbaras pæne funditùs euertisse.

Anno II post Consulatum decimum, & septimum, CCCX. vel Maxentio III solo Consule Maximianus senior cognomine Herculius, pater Maxentij Aug. & Constantini Principis socer periit, cùm bis depositam purpuram tertiùm resumsisset. quod quomodo factum sit quoniam nemo diligenter scripsit operæpretium est exponere. Sic igitur partim ex veteribus Historicis, partim ex tribus Panegyricis, quorum vnus Eumenij; duo ignoti auctoris sunt, rem gestam esse colligo. Diocletianus IX Con- CCCIV. sulatu suo, & Maximianus VIII postquam Romæ ex Persis magnificum triumphum egerant, & ante puluinar Iouis Capitolini Imperium se deposituros alter alteri iurauerant: prior Nicomediæ; posterior Mediolani vno

die purpuram priuato habitu mutauere: Maximianus eiurauit his verbis: Recipe Iupiter quod commodasti. eadémque hora Constantius, & Galerius Maximianus cognomine Iunior, qui Cæsares erant, Augusti sunt salutati: Seuerúsque & Maximinus Cæsares creati. Et Constantius quidem Galliæ, Hispaniæ, ac Britanniæ prouinciis quibus Cæsar præfuerat contentus, Italiam & Africam remisit Galerio collegæ. qui Maximinum Orienti, Ægypto, Asiæ ac Ponticæ diœcesi; Seuerum Italiæ atque Africæ præposuit: ipse Illyricum, in quo dum Cæsar erat morabatur, retinuit. Anno II pôst Constantius
CCCVI. cum Maximiano VI Consul Eboraci in Britannia insula decessit. ibidémque Constantinus eius filius, cùm ad Diocletianum, Herculium & Galerium de summa Rep. quid fieri placeret retulisset, ab exercitu moræ impatiente delatam purpuram sumere coactus est: & Cæsaris tantùm appellatione suscepta; Imperatoris recusatâ Gallias, Hispanias ac Britanniam obtinuit. factum militum iudicio seniorum Principum, hoc est trium supradictorum comprobatum est. Eodem anno Maxentius Maximiani Herculij filius Romæ à Prætorianis iniussu patris, & Galerij soceri consalutatus Augustus, Italiam & Africam paternum Imperium occupauit. qua re cognita Herculius Romam aduolat ex amœnissimo secessu Lucaniæ, verbo vt animos sedet, re vt Imperium quo non sponte cesserat recipiat: Diocletianúmque in villa sua prope Salonas rusticantem ad resumendum Principatus fastigium frustra literis hortatur. Romam vt venit, rogatus à Senatu Populóque Rom. iterum insignia impera-
CCCVII. toria ac Augusti nomen accepit. ac insequenti anno Kalendis Ianuariis cum Constantino nonum iniit Consulatum. qui annus in Fastis Consularibus Hydatij omisso primi Consulis nomine ita notatur *Nouies & Constantino;* in libro Fastorum quem Ioannes Cuspinianus edidit, *Diocletiano IX & Constantino* manifesto errore: cùm Diocletianus ante triennium tum nimirum cùm Imperium deposuit, nonùm Consul & Maximianus Herculius octauùm fuerit. Eo anno Imperator Maximianus Herculius Seuerum Cæsarem à Galerio Maximiano

Aug. aduersus Maxentium cum magno exercitu missum, pecunia solicitatis ad proditionem militibus non solùm obsidionem vrbis Romæ soluere coegit: sed etiam desertum à suis comite filio persecutus obsedit Rauennæ: & perfidia ac simulatione colloquij deceptum vinxit: captiuúque habitu in Vrbem perductũ custodiri iussit, ac postea sub aduentum in Italiam Galerij iugulandum curauit: Per idem tempus Maximianus Herculius Aug. Constantinum ex Cæsare Imperatorem fecit, atque ei Faustam filiam in matrimonium, ac suum Herculij nomen, quemadmodũ Constantio Chloro dederat, dedit. Proximo anno Imperatores Maximianus Herculius decimum, & Galerius Maximianus septimum Con- CCCVIII.
sulatum inierunt. qui annus in Fastis Hydatianis notatur *Decies, & Maximiano septies, vel Maxentio & Romulo:* in Fastis à Cuspiniano vulgatis, *Diocletiano X & Maximiano VII,* simili eius de quo suprà diximus errore. quo anno Galerius Maximianus adscito in consilium Diocletiano, Licinium veterem amicum bellíque Persici commilitonem, Cæsarem creauit. eíque tutelâ Illyrici delegatâ, cum maximis copiis ingressus Italiam Maxentium generum suum Romæ obsedit, & arte Maximiani Herculij ab Vrbe repulsus est. quippe cùm suos spe præmiorum solicitari ad defectionem, & multos ad hostem transfugere videret: timens ne vt Seuero contigerat, desereretur ab omnibus, Italiâ excessit. Tum Maximianus Herculius Maxentium filium iam confirmato imperio validum, cuius marcori metuebat, in concione purpura exuere conatus, conuicia & seditionem Prætorianarum cohortium tulit: magnúmque adiisset periculum, nisi ad tentandam eorum in filium suum fidem id se egisse ficto extempore mendacio militibus affirmauisset. Itaque vbi animaduertit Galerio regente Illyricum & Thracias; Maximino Ponticam diœcesin, Asiam, Orientem, ac Ægyptum obtinente; Maxentio in Italia & Africa dominante; Constantino trans Alpes imperante, nusquam sibi locum consistendi esse, nec se sine prouinciis & sine exercitu Imperatoriam dignitatem tueri diutiùs posse, iterum cedit Imperio, pòstquam annos circiter duos in-

ſignia Principatus retinuerat. cúmque ſe odio eſſe Maxentio & eius militibus ſciret, à Galerio Maximiano petiit, ſibi vt per filium ex Vrbe & Italia expulſo in Illyrico reliquum vitæ agere priuato liceret. repudiatúſque ab Galerio anno II poſt Conſulatum ſuum decimum, & Galerij ſeptimum, ſub ſpecie officij velut viſendi Con-
CCCX. ſtantini generi ſui gratiâ in Galliam proficiſcitur, à Maxentio ſe pulſum ſimulans: tamquam facilius eſſet generum ſpoliare quàm filium. Igitur in vrbem Auguſtam Treuirorum magno omnium fauore & obſequiorum occurſu exceptus, priuatum otium in Galliis & regias opes à Conſtantino conſequitur. móxque vt erat matura quidem ſenectute, ſed cruda vir ambitione, & temeritate iuuenili: meditatas dudum inſidias genero molitur. à quo digreſſus Auguſtæ Treuirorum, lentè iter faciendo conſumtis annonis manſionum, ne quis eum ſequi poſſet exercitus: Arelati in Palatio repentè conſedit purpuratus. & militibus aliquot ſibi adiunctis bis depoſitum tertiò vſurpauit Imperium, literíſque & pollicitatione præmiorum, ac honorum oblationibus exercitus Conſtantini ad tranſitionem fruſtra ſolicitauit. Qua re cognita Conſtantinus, qui tum in vrbe Treuiris commorabatur, cum omnibus copiis ad eum opprimendum contendit. & in Cabillonenſi portu militibus in naues impoſitis, ſecundo Arare defluens Lugdunum; inde Rhodano Arelatum peruenit. qua vrbe iam relicta Maximianus Maſſiliam Græcorum ſe contulerat. vbi obſeſſus confeſtim oppreſſúſque, & captus, cùm ad filium in Italiam perfugere pararet: ab irato Conſtantini milite fractis laqueo ceruicibus ſexageſimo ætatis anno periit: ac fœda morte meritas perfidiæ & intempeſtiuæ ambitionis ac ſæuitiæ pœnas dedit. ſatellites veriùs quàm milites, qui eum Imperatorem appellauerãt, ad vnum omnes interfecti ſunt. Eutropius ac Oroſius ſcribunt Maximianum veniſſe in Galliam, vt oblata occaſione Conſtantinum interimeret: ſed proditum à Fauſta filia, quæ patris ſui inſidias & ſceleſta conſilia viro aperuerat, profugiſſe Maſſiliam, ibíque oppreſſum eſſe.

Conſtantino II, & Licinio II Coſſ. Fl. Conſtantinus

Maximus, qui postea ob imagines suas statuásque in CCCXII.
vrbe Emona deiectas, Licinio bellum intulit: indignatus statuas suas Romæ, iussu Maxentij affinis, euersas esse: iniuriam vlcisci constituit. atque vt ait Aurelius Victor, *compositâ pace per Gallias*, ac forsitan quoque cum Francis factâ: (quid enim pacati esse Gallis aliter poterat?) in Italiam profectus est: victóque & occiso M. Aurelió Maxentio Italiam, ac Africam occupauit. tum reuersus eò vnde venerat, tertio Consulatu suo in Germaniam CCCXIII.
inferiorem contendit. quòd Francorum magnæ copiæ ad ripam Reni consedisse, & datæ fidei immemores eruptionem minari dicebantur. simulánsque timere se magis ab Alamannis superiori Germaniæ, celeriter in eam partem versùs castra mouit, ac suo discessu Francos citra flumen elicuit: qui cùm in occultas insidias incidissent, à Romanis circumuenti sunt, & oppressi. Interea Flauius Constantinus milites Renum transportauit: agros vastauit: vicos incendit: magno hominum numero capto, nec paucioribus deimprouiso cæsis Franciam terroris impleuit. Reportato demum exercitu, victoriam ludis celebrauit, & captiuos crudelem in modum feris obiecit. Hîc Constantini arrogantiam mirari libet, quòd cùm Maximianum socerum suum paullo antè ob purpuram tertiùm sumtam occidisset, eiusdémque statuas subuerti iussisset in Galliis: parem sibi à Maxentio eius filio factam iniuriam adeò iniquo tulit animo; vt armis vindicandam putârit.

Eodem tempore in Francia, è regione Coloniæ Agrippinæ, Castrum Diuitensium iubente ac præsente Constantino à Diuitensibus (quod legioni nomen erat) post victos Francos ædificatum esse arbitrantur Philippus Melanthon, Nicolaus Vignerius, Philippus Cluuerius, & Isaaces Pontanus, fictam abs Ruperto quodam Abbate inscriptionem secuti. quam cùm omnium auctorum de ea re silentium; tum maximè Postumiani nummi, & Hieronymus, ac Senator refellunt. ex quibus discimus nullum vsquam castrum Diuitensium; sed Deusonem in Francia castellum contra Coloniam Vbiorum ante Constantini principatum annis ampliùs L fuisse. quinetiam

Νουαισίου siue Nouesium, (castrum cisrenanum Agrippinę proximum) quod Claudius Ptolemæus in magna Germania collocat: id mihi mutandum potiùs, & Δουαισίου, hoc est Duæsio, vel Deusio suo loco reddendus, quàm tantus Geographus arguendus videtur. Denique Porphyrij quos subiecturus sum, versus nihil trans Renum Constantini fuisse declarant.

Supradictam Constantini aduersus Francos expeditionem ab obliuione vindicauit auctor quidam Gallus in oratione, quâ victum Maxentium, & receptam Italiam Constantino gratulatur. *Non fessus prœliis, & expletus victoriis (vt natura fert) otio te & quieti dedisti: sed eodem impetu, quo redieras in Gallias tuas, perrexisti ad inferiorem Germaniæ limitem: magnâ scilicet intercapedine temporis, ac breui locorum distantia! post annuam expeditionem statim bella auspicatus. Ruperat fidem gens leuis, & lubrica Barbarorum: & robore, atque audaciâ lectis eruptionis auctoribus institisse Reno nuntiabantur. Ilico obuius adfuisti: & præsentiâ tuâ, ne auderent transitum, deterruisti. Et iam videbaris rem votis tuis fecisse contrariam: quòd inhibita eruptione non foret materia victoriæ. sed inopinato consilio vsus es. abeundo enim, simulato nuntio maioris in superiore limite tumultus; occasionem stolidis ac ferinis mentibus obtulisti in nostra veniendi: relictis in occulto ducibus, qui securos adorirentur. quò cùm venissent, consilium tuum sequitur fortuna. toto Reni alueo oppleto nauibus deuectus, terras eorum ac domos mæstas lugentésque populatus es: tantámque cladem vastitatémque periuræ genti intulisti, vt vix post illud nomen habitura sit. Quid hoc triumpho pulchrius, quo cædibus hostium vteris etiam ad nostrûm omnium voluptatem: & pompam munerum de reliquiis Barbaricæ cladis exaggeras: ac tantam captiuorum multitudinem bestiis obiicis, vt ingrati & perfidi non minus doloris ex ludibrio sui, quàm ex ipsa morte patiantur? Inde est, quòd cùm exitum differre liceat, perire festinant: séseque letalibus vulneribus & mortibus offerunt. Ex quo ipso apparet, quàm magnum sit vicisse tam prodigos sui. Facile est vincere timidos, & imbelles, quales amœna Græcia, & deliciæ Orientis educant,*

vix

vix leue pallium, & sericos sinus vitando Soli tolerantes: &, si quando in periculum venerint, libertatis immemores, vt seruire liceat orantes. Romanum verò militem, quem qualemcumque ordinat disciplina, & sacramenti religio confirmat: aut trucem Francum, ferinâ solâ carne distentum, qui vitam pro victus sui vilitate contemnat, quantæ molis sit superare, vel capere? quod tu, Imperator, & nuper in Italia, & in ipso conspectu Barbariæ paullo antè fecisti. Ex his iudicari potest quàm falsò simul & ridiculè affirmet Constantinus Porphyrogennetus Constantinum Maximum inter successores suos, & gentium exterarum Reges, præsertim Christianæ religionis expertes, affinitates contrahi vetuisse: vnis Francis exceptis, qui & cognatione quadam, ac commercio cum Romanis iuncti essent: & splendore, nobilitate, ac potentia ceteris nationibus antecellerent. maximè quòd Constantinus ipse ex his partibus, hoc est ex Britannia Franciæ proxima Princeps ortus esset. apud Eboracum enim patre mortuo delatam sibi à militibus purpuram sumserat.

Ita fractis Franciæ viribus, non immeritò Constantinus Maximus Augustus præter cetera cognomen Germanici, & Francici vindicauit. quippe in inscriptione, quam Onufrius profert, appellatur IMP. CÆSAR. D. CONSTANTI. FILIVS. FL. CONSTANTINVS. MAX. VICTOR. AC. TRIVMPHATOR. PIVS. FELIX. INVICTVS. AVG. GERMANICVS. SARMATICVS. FRANCICVS. GOTHICVS. VANDALICVS. Constantini de Francis victorias intelligi voluit Eusebius libro I de vita eius, cùm ait Barbaros, accolas fluminis Reni & Occidentalis Oceani, intractabiles, præcipiti audacia tumultuantes: à Constantino initio principatus domitos esse ac mansuefactos. alios autem, quotquot ad humanitatem traduci non posse intelligebat, velut feras quasdam bestias à finibus Imperij Romani remotos, & incursionibus absterritos esse. Easdem victorias per ironiam extollit Iulianus in libro de Cæsaribus, in quo anteponit sese Alexandro Magno Flauius Constantinus Maximus: quòd illi cum imbellibus & pauidis Asiaticis: sibi cum Romanis, cum Germanis gen-

tibus; hoc est cum Francis & Alamannis; cum Scytharum quoque populis res fuerit.

Multa deinde bella aduersus Francos paternâ fortunâ gessit Fl. Iul. Valer. Crispus Cæsar, quem Constantinus, ex Mineruina priore coniuge genitum, Galliæ præfecerat: eósque & cis Renum, & in Francia prœliis superauit. vt legimus in oratione, quam habuit Nazarius anno XV imperij Constantini Aug. Crispi, & Constantini iunio-
CCCXX. ris Cæsarum quinto, Constantino VI, & Constantino Cæsare Coss. *Franci ipsi præter ceteros truces sub armis tuis ita conciderunt, vt deleri funditus possent: nisi diuino instinctu, quo geris omnia, quos ipse afflixeras, conficiendos filio reseruasses. Quamquam ad gloriam vestram fecunda malis suis natio ita raptim adoleuit, robustéque recreata est, vt fortissimo Cæsari primitias ingentis victoriæ daret: cùm memoriâ acceptæ cladis non infracta, sed asperata pugnaret. Quæ tuum, Constantine Maxime, mite pectus inundauit gratulatio, cui tanto interuallo videre filium licuit, & videre victorem? Narrauit vtique exhausta bella, & hoc ad tuam gratiam, non ad sui ostentationem: qualis in excipiendo hoste, quàm resistenti vehemens, quàm facilis supplicanti.* Addit Nazarius *iacere in latere Galliarum, aut in sinu suo fusam Barbariam: Crispúmque Cæsarem iam in obterendis hostibus grauem, terrorem paternum, quo semper Barbaria omnis intremuit, deriuare ad nomen suum cœpisse.*

Constantinus Gallias tametsi filiis alij post alium com-
CCCXIX. missas non rarò visit ac inspexit, & V Consulatu suo ac
CCCXXXII. Licinij Cæs. iterum Pacatiano & Hilariano Coss. Coloniam Agrippinam petiit. (sicuti leges ibi ab eo supradictis Coss. latæ docent) credo vt cum Francorum Regibus colloqueretur, quos ab Agrippinensibus Renus diuidebat.

Post receptum armis orbem Romanum, quem Diocletianus ante annos circiter XXXIV primus diuiserat: Constantino annum imperij XX Nicomediæ ludis cele-
CCCXXV. brante, Paullino & Iuliano Consulibus Fl. Iulius Crispus Francis bellum parabat inferre. sicut indicare videtur Publilius Optatianus Porphyrius, cuius hi sunt versus

ex poëmate non laboriosè magis quàm ridiculè compoſito ad Conſtantinum Aug. Vicennalia ſpectacula edentem.

--Sed Criſpi in fortia vires
Non dubia ripâ Renum, Rhodanúmque tueri
Vlteriore parant, & Francis triſtia iura.

Idem ait *populos feroces*, hoc eſt Francos, & Alamannos, ductu Flauij Criſpi Cæſaris & Gallorum copiis tranſitu Reni, ac rapinis prohiberi.

Omnis ab Arctois plaga finibus, horrida Cauro,
Et tibi fida, ſuis ſemper bene militat armis:
Réſque gerit virtute tuas: populóſque feroces
Propellit.

Reliqua piget ſubiicere. Miror autem, cur Porphyrius vtramque Rhodani ripam neget tum Romanorum fuiſſe: cùm Rhodanus profluat ex monte Adula, qui eſt inter Rætos, & Gallos: atque inde per Gallicas gentes in mare decurrat: conſtétque Gallos omnes, ac Rætos ſub imperio Conſtantini fuiſſe.

Et Criſpum quidem adoleſcentem eximium, à Flauia Maximiana Fauſta nouerca de ſtupro fruſtra appellatum, deinde falſò inſimulatum credulus ac crudelis pater ſeptimo Conſulatu iuſſit interfici. Mirum vt non ſit Con- cccxxvi.
ſtantinum, qui in cædem innocentis filij durauerit, in Francos captiuos tam inhumanè ſæuiiſſe. Criſpo ſubſtitutus eſt Conſtantius Cæſar, ſicut Iulianus ſcribit: qui cum Regibus Barbarorum, inter quos Conſtantinus ex induſtria bella ſeuerat; crebrò collocutus eſt: nec multo pòſt ad cuſtodiam Orientis traductus: & Flauio Claudio Conſtantino iuniori Cæſari Gallia commiſſa, qui anno poſt patris obitum tertio, Acindyno & Proculo cccxl.
Coſſ. temerè bellum ciens; dum ſpoliare fratrem conatur, victus apud Aquileiam, & obtruncatus ſuum ipſe Imperium amiſit.

Sic Flauius Iulius Conſtans, minimus natu è filiis Conſtantini, Conſtantij Aug. nepos, qui Italiam, Illyricum, & Africam obtinebat: ad eas prouincias Galliam, Hiſpaniam, ac Britanniam adiunxit. Eodémque tempore Marcellino & Probino Coſſ. Franci magnâ manu Re- cccxli.

num transierunt: & cum Constante Augusto variâ fortunâ congressi, depopulatâ Galliâ in ea hiemauerunt: ac
CCCXLII. se Gallorum copiis aluerunt. quos Constans secundo Consulatu, anno ætatis XX quia ferro minimè poterat, auro repulit: non (vti Libanius per adulationem mentitus tradidit) alacritate suâ territos vt pacis conditiones reciperent subegit.

Hanc pacem omnibus victoriis anteferendam ait Libanius in oratione de rebus gestis Imperatorum Constantij, atque Constantis: miratúrque Francos, quæ gens Martem spirans quotidianis incursionibus Gallias vastare, & Imperatores fatigare antea consueuisset: neque vllis vmquam verbis, aut viribus à populationibus deterreri potuisset: Constantis aduentu ac fiducia commotos, prœlio cum eo decertare ausos non esse. pacem bello, quietem suo contentam dulci aliena prædandi licentiæ prætulisse. accepisse etiam à Constante Principes inspecturos & enuntiaturos, si quid aduersus Imperium Romanum iniretur consilij. Eum in modum sine pugna ac sine cuiusquam vulnere domitos esse Francos, quibus absistere bello, seruitutis instar sit; à rapinis temperare, detrimenti. Addit Libanius ceteras Barbaras gentes maiores, ac minores, quæ modò singulæ per se, modò iunctis viribus vniuersæ finitimas prouincias continuis eruptionibus latrociniísque vexauerant: vbi Francos, cunctis antea terribiles, metu perturbatos pacem petiisse atque domum rediisse compererunt: consternatas similiter, velut detracto sibi capite, quieuisse. Quare apud Aurelium Victorem, & Zosimum, & in libro de vita & moribus Imperatorum dicitur Constans *exterarum gentium* (id est Francorum, & Pictorum Alamannorúmque) *motus compressisse*, nihílque à Barbaris metuisse: & eximiâ formâ pueros redemtæ pacis obsides ab illis accepisse. Sophronius Eusebius Hieronymus in Historia temporum, quod Chronicon vocant, refert Constantem anno imperij IIII. *vario euentu aduersus Francos pugnauisse, à quo perdomiti* fuerint anno insequenti, *& pax cum eis facta.* Hermias quoque Sozomenus libro III. Historiæ Ecclesiasticæ negat vllum

ex Italia, & Transalpinis partibus Episcopum Antiochensi Concilio interfuisse: quoniam eo tempore Franci Galliam depopulabantur, & in Oriente terra mouebat.
Et Socrates libro II ait Marcellino, & Probino Coss. CCCXLI.
Rempublicam non mediocriter esse perturbatam: quòd Franci in Galliam transierant, quos Constans iterum CCCXLII.
Consul vicerit, & ex hostibus fœderatos Romanorum fecerit. Socratis verborum malus interpres fuit Aurelius Cassiodorus Senator, (tametsi eum & Auctor Historiæ Miscellæ in libro XI, & Sigebertus in Chronico sunt secuti) apud quem libro IV Historiæ Tripartitæ Constans dicitur *gentem Francorum circa Gallias positam, ac tum Romanis infestam oppressisse, & Romano Imperio subiecisse.* Eumdem in Chronico fefellit biennium. scribit enim Leontio, & Sallustio Coss. (quem annum quin- CCCXLIV.
tum post Constantini mortem fuisse putat, cùm fuerit septimus) *Francis à Constante perdomitis* pacem datam esse: qui quemadmodum victi, domiti, & oppressi sint, Libanius Constantis æqualis suprà indicat. Huius Francorum eruptionis, & Constantis aduersus eos expeditionis mentionem habet in Fastis etiam Hydatius Foro Limicorum ortus; Aquiflauiensis, non autem (vt Sigebertus dicit) Limicensis Episcopus: tradítque Marcellino, & Probino Coss. à Constante Aug. in Galliis contra gentem Francorum pugnatum: & Constantio III, ac Constante II Coss. *victos* ab eo *Francos* esse, *atque pacatos.* Denique ex Cedreno in Epitome Historiarum, & ex Nicephoro Callisto in libro IX discimus Constantem cum Francis, qui Occidentalem Galliam incursionibus maximè vexabant decertauisse, ac rem bene gessisse. Nostram Galliam, Occidentalem Galatiam Græci vocabant, vt distinguerent à Gallogræcia, quam Galatiam Orientalem, & minorem dixere.

Post Constantis in Francos expeditionem anno octauo ineunte, Sergio, & Nigriniano Coss. Magnentius, CCCL.
natione Francus, Protector antea Constantini Maximi, tum autem Iouianorum & Herculianorum Tribunus, Augustoduni Æduorum XV Kal. Februar. inter cenam appellatus est Imperator: Vir fortissimus, & ob res præ-

clarè geſtas acceptiſſimus militi: confeſtímque ad Conſtantem inſequendum & interficiendum emiſſarium factionis ac gentis ſuæ Gaiſonem cum lectiſſimis copiis miſit: quem huius cædis ergô in annum ſibi Conſulatus collegam aſſumſit: Gallias, Italiam, & Africam occupauit: Flauium Nepotianum, ſcenicum Principem, vnáque matrem eius Eutropiam, Conſtantini ſororem, Romæ intra menſem oppreſſit: multos vtriuſque ordinis, Nepotiani partium adiutores proſcripſit & occidit: cum Vetranione, qui ſub idem tempus in Pannonia ab Illyrico exercitu factus erat Imperator, ſocietatem iniuit: ac legatos de conſortio imperij, & de affinitate fruſtra ad Conſtantium miſit. deinde non inferiora domeſticis copiis auxilia Francorum popularium ſuorum, Saxo-
CCCLI. númque accerſiuit: P. C. Sergij & Nigriniani Conſtantianos in Pannonia concîdit: ad Murſiam acie victus & caſtris exutus eſt amiſſis ſuorum millibus XXXVI, cæſis hoſtium XXX millibus. Decentio Cęſare, & Paullo Coſſ.
CCCLII. in Occidentis tractibus; in Oriente Conſtantio Aug. V, & Conſtantio Cæſare Coſſ. in Alpibus Iuliis ad manſionem Longaticum (quam τὸ Τεῖχος vetus caſtellum impoſitum Alpibus à Iuliano in oratione II de laudibus Conſtantij A. vocari animaduerto) iterùm fuſus fugatúſque, hoſtes incautos apud Ticinum ſuperauit: & in Gallia circa Montem Seleucum tertio prœlio pulſus, Lugdunum ſeſe contulit: obſeſſúſque clauſo Palatio matrem, & Deſiderium Cæſarem fratrem iugulauit: ſimiliter propinquos, & familiares, ſi qui alij aderant, hoſtilibus contumeliis eripuit. tandem XVIII Kal. Sept. gladio
CCCLIII. ſeipſe transfixit Conſtantio VI, & Conſtantio Gallo II. Coſſ. corpus eius à Conſtantianis laceratum, caput per Europæ, Africæ, Aſiæque vrbes circumlatum eſt. denique Decentius Cæſar, quem Magnentius Aug. frater Ciſalpinis regionibus præfecerat, III pôſt die, XV Kal. Septemb. Agendici Senonum, collo in faſciam inſerto, ſe ſuſpendit, Gordianum ſeniorem imitatus. Conſtantius (vti in libro XV Codicis Theodoſiani inuenimus) V Conſulatu viui Magnentij acta reſcidit: eiuſdem filium infantem ſeruauit: & Magnentiacos, Decentia-

cóſque numeros ita dictos, ne nouis rebus ſtuderent, in Orientem tranſtulit: ac confecto bello anno XVI poſt patris mortem totius Romani Imperij potitus eſt. Scribit Zonaras Deſiderium nullum à Magnentio letale vulnus accepiſſe, eíque breui curato, ac dedenti ſe Conſtantium incolumitatem conceſſiſſe.

Hunc exitum fecit Magnentius anno ætatis circa L, imperij IV: iuſtáſque dedit pœnas, Conſtanti interfecto, qui eum quondam ab ira militum obiectu purpuræ ſuæ defenderat. Fuit autem corpore magno, & robuſto; legendi ſtudioſus; latino ſermone promtus; acer; animi immodicus; in rebus ſecundis audax, & tumidus; in aduerſis cũ vana oſtentatione fiduciæ timidus; nec ſine magna ſimplicitatis ſimulatione verſutus, & malignus: Religione Chriſtianus: nã Magnentianos, & Decentianos nummos notâ ☧ hoc eſt Chriſti ſignatos, & A ac Ω literis inſcriptos videmus. De Magnentio quidem quæ à Iuliano, & Aurelio Victore ac Athanaſio dicuntur, fuiſſe eum diris, atriſque moribus; ſtultum; crudelem; ignauum; ſpectaculis, & voluptatibus ac magicis vanitatibus deditum; rei militaris, & artis imperatoriæ imperitum; perfidum, impium: hoſtium conuicia magis, quàm Hiſtoricorum verba putanda ſunt. præſertim cùm Iulianus ipſe vi veritatis victus in ſatyra de Cæſaribus Magnentium multas magnas ac glorioſas res geſſiſſe fateatur. CCCLIII.

Ceterùm ne quis miretur, quòd Magnentium Francum appellauerim: Iulianus in laudatione Imper. Conſtantij ſcribit Francos, & Saxones omnium populorum, qui trans Renum & ſuper Occidentalem Oceanum incolunt, maximè bellicoſos, ſeſe cum Magnentio naturalis cognationis ergô coniunxiſſe. & Magnentianum bellum, ciuile appellari non oportere: excitatum enim eſſe à Barbaro, qui Imperium nefariè arripuiſſet. Conſtantiúmque rectè feciſſe, quòd omnes difficultates perferre, atque omnia pericula adire, quàm Barbarũ Romanis imperantem; Tribuniciâ poteſtate leges ferentem; Rempublicam cõſtituentem; Pontificémque Maximum pro ſalute Imperij vota facientem videre maluiſſet. Indi-

gnatúrque Magnentium, natione Barbarum; maiorum Constantis mancipium; prædæ Germanicæ infelices reliquias, domino suo manus attulisse: cúmque Romanis imperare voluisse, qui nisi eorum beneficio liber esse non potuisset. Idem Iulianus in alia oratione de rebus gestis Constantij tradit Magnentium milites legionarios complures, nec minorem multitudinem equitum ex Gallia & Hispania, præterea cohortes & alas ex præsidiis vtriusque prouinciæ deductas secum habuisse: eásque copias aduentu Germanorum esse duplicatas, qui Reno, & Oceano in Occidentem Solem spectanti proximi, communis patriæ caussâ, ac spe prædæ ad Magnentium vltro confluxerant. Romanos autem milites, quòd à Magnentio homine Barbaro & externo spernebantur, ac Germanis postponebantur: contra Constantium non sponte arma tulisse. & in eadem oratione Magnentium asperum ac impudentem Barbarum ex eorum numero, qui non multo antè bello capti fuerant, appellat. Aurelius Victor, qui Constantij Aug. æqualis fuit, Magnentium *gentis Barbaræ* vocat. Et Auctor libri de vita & moribus Imperatorum eumdem parentibus Barbaris, qui in Gallia domicilium habebant, genitum dicit. Zosimus quoque libro II scribit Magnentium genus quidem duxisse à Barbaris: sed domo emigrauisse, & inter Lætos, quæ gens Gallica erat, sedem cepisse: atque à Constantino virtutis ergò ad excelsos militiæ gradus esse promotum: ita eùm disciplinæ ac linguæ Romanæ notitiam habuisse: vxorem duxisse Iustinam Constantiani & Cerealis alterius post alterum Tribunorum stabuli sororem, ex quà postea Imperator Valentinianus filium sui nominis tulit. Ex his satis apparet Magnentium natione Francum fuisse: siue, vt Auctor Epitomes Victoris refert, apud Gallos natus sit parentibus, quos inter ceteros Francos Constantius Chlorus ceperat, & in Galliam traduxerat. siue ipse sponte (vti Zosimus commemorat) relictâ Germaniâ vnà cum patre & fratribus, Constantini principatu, ad Romanos se contulerit, & in ea terra locum domicilio delegerit. Lætos autem, vel (sicuti in libris Ammiani manuscriptis, & apud Zosimum

mum legimus) Letos gentem Gallicam fuisse vt Zosimus suprà, ita & Eumenius in oratione de rebus gestis Constantij Cæsaris videtur indicare: in qua ait Lætum in agrum Neruicum, vnde credo Barbarorum armis expulsus fuerat, iussu Maximiani Aug. *postliminio* esse *restitutum*. Iidem in libro, qui inscribitur Notitia dignitatum, ac prouinciarum Imperij Romani, Læti Neruij appellantur: & Lætiæ opido Neruiorum, cuius mentionem facit Hugbaldus in libro de vita Rictrudis, nomen dedere. tamen in supradicta Notitia Lætus cùm Gallorum, tum etiam Germanorum præsidiariorum per Galliam dispositorum, scilicet Batauorum, Neruiorum, Lingonum, Gentilium Sueuorum, Francorum, Teutonicianorum cõmune prænomen est. Ammianus quidem libro XX adolescentes *Letos quosdam, cis Renum editam Barbarorum progeniem*; atque in libro XXI legionem quamdam Lætos vocat. Et Imperator Valentinianus maior in libro VII Codicis Theodosiani negat quemquam nisi datis prædibus Lætis præponi. Ibidem quoque Honorius Augustus Lætos, Alamannos, & Sarmatas, nimirum captiuis, aut dediticiis oriundos, delectui obnoxios esse, & legionibus inseri solere declarat. Idémque libro XIII, Barbaris, qui ex multis ac variis gentibus ad ipsum confluxerant, *terras Læticas* diuidi iubet; & pro suis cuique meritis statutum à se agri modum attribui: à quibus terris Læticis Liticiani apud Iordanem, nî fallor, cognominantur, & Aëtium in bello Hunnico auxilio iuuisse dicuntur. Ceterùm non est quòd quis existimet Magnentium Francum non fuisse, quòd nomen Romanum ipse fratrésque eius ac Magnus pater tulerint. nam & Siluanus nomine latino appellatus est filius Boniti Franci: & Barbari qui spe honorum & opum inducti ad Romanos Principes se contulerant, nihil antiquius vtplurimùm ducebant, quàm originis suæ monumenta abolere, mirum vt non sit Magnum filiósque eius Magnentium, Decentium, ac Desiderium, qui diu in Gallia domicilium habuere, patria sua nomina Romanis nominibus mutauisse.

Constantio VII & Constantio III Coss. Constantius CCCLIV.

Aug. Conſtantium Gallum fratrem patruelem, quem Cæſarem ante triennium creauerat, & Conſtantinæ ſorori ſuæ matrimonio iunctum Orienti præpoſuerat, ob cædem Domitiani Præf. Montij Quæſt. aliorúmque complurium euocatum purpurâ exui, & capite trûcari iuſſit.
CCCLV. Anno ſecundo poſt Magnentij Franci mortem, nouus iterum in Galliâ ex eadem gente ortus eſt Imperator. *Tum in Palatio Francorum multitudo florebat:* vt ait Ammianus Marcellinus libro decimoquinto, indicióque ſunt tot apud eum Germana nomina Protectorum, ac Tribunorum; & ille Candidatus Imperatoris Conſtantij, quem Hieronymus ſcribit petito à Principe commeatu, ſumtíſque ad Conſularem Palæſtinæ literis commendaticiis, cum magno comitatu iter vehiculis publicis feciſſe: & honorificentiſſimè à Decurionibus Gazæ ad Hilarionem perductum, ac eiecto Dæmone ſibi redditum fuiſſe. Horum Francorum auctoritate & dignitate facilè primus erat Siluanus, Boniti fortiſſimi viri, & in bello Liciniano optimè de Conſtantino meriti filius: qui Tribunus Armaturarum, paullo ante prœlium Murſinum, cum lectiſſimo equitatu à Magnentio ad Conſtantium tranſierat. ſicuti Iulianus in oratione I de rebus geſtis Conſtantij, & Aurelius Victor, ac Ammianus Marcellinus libro XV memoriæ tradunt. Is (vt in artum contraham, quæ Ammianus libro XV verboſiùs
CCCLV. narrat) Arbetione, & Lolliano Coſſ. Magiſter peditum factus eſt, & in Galliam miſſus, quam præſidiis nudam Germani, in primis Alamanni igne ferróque vaſtabant. Ibi dum hoſtes fortiter repellit: non autem, vti Iulianus oratione II ad Conſtantium ſcribit, exactâ à ciuitatibus pecuniâ ac Germanis datâ pacem amicitiámque redimit: machinatore Lampadio Præfecto Prætorij, conſciis Euſebio, ac Ædeſio, apud Imperatorem à Dynamio accuſatur maieſtatis. fruſtra ciuem ſuum, amicúmque defendentibus, & calumniatores falſi conuincentibus Malarico Gentilium rectore; Mallobaude Tribuno Armaturarum, paullo antè inquiſitore Gallo Cæſari dato: Bappone ductore Promotorum; (quem XVII pòſt anno, Modeſto, & Arinthæo Coſſ. Præfectum vrbis

fuisse in libro VI Codicis Theodosiani inuenimus) Bainobaude tùm Scutariorum, deinde Cornutorum Tribuno; Teutomere Protectore Domestico, hoc est Principis Stipatore; Seniauco turmæ equestri præposito, ceterísque in aula eminentibus Francis. Quibus de rebus Flauius Siluanus in Agrippinensi Colonia certior factus, audiénsque seruos & clientes suos torqueri, ac bona velut in fiscum inferenda describi; ne indictâ causâ capitis condemnaretur, nō mediocriter timebat. solicitum, & aut in Franciam fugere, aut popularibus per Galliam effusis se credere cogitantem deterruit à proposito Laniogaisus Tribunus, natione Francus; quondam Candidatus Imperatoris Constantis, eiúsque fugæ vnicus socius; affirmans fore, vt à Francis interficeretur, vel viuus Constantio caput ipsius licitanti traderetur. Itaque mutato consilio Siluanus exercitum, cui præerat, promissis maximis solicitauit, & Augustus est appellatus. iámque confluentibus vndique ad eum promtissimo quoque & egentissimo; ad opprimendum in hibernis Constantium, per Alpes Cottias Mediolanum contendere parabat: cùm ipsum spe ingentis pecuniæ clam corrupti per Vrsicinum milites die imperij octauo & vicesimo trucidauere. Mox quæstiones de Siluani amicis, & coniurationis participibus crudeles habitæ sunt. Proculus & Pœmenius supplicio affecti. Asclepiodotus, Lutto, & Maudio Comites necati. & vt apud Iulianum in oratione II de rebus gestis Constantij legimus, Siluani paruus filius, quem is in Galliam proficiscens obsidem fidei apud Imperatorem reliquerat, incolumis seruatus. Ammianus Marcellinus Siluanum fortissimum ducem, magnorúmque meritorum appellat: Aurelius Victor *in Gallia natum Barbaris parentibus* dicit. Eumdem Auctor libelli de vita & moribus Imperatorum *Barbaro* quidem *patre genitum*, sed Romanis artibus ac disciplinis institutum; naturâ autem blandum, & patientem ait fuisse. vt non dubitem, quin falsò & malignè Claudius Mamertinus in ea oratione, qua Iuliano Aug. pro Consulatu gratias agit, Siluanum tamquam imbellem; libidinosum; curarum, vigiliæ, & laboris intolerantem; auarum,

crudelémque carpat, & *propter cæcam imperandi cupiditatem* in ferrum ruisse affirmet.

CCCLV. Eodem anno VIIII dus Nouemb. Flauius Iulius Constantius Aug. Flauium Claudium Iulianum, fratrem patruelem, Iulij Constantij filium, Constantij Chlori Aug. nepotem, Galli Cæsaris fratrem, quatuor & viginti annos natum Mediolani Cæsarem creauit, & in Galliam ad repellendos Germanos misit: qui (sicuti Iulianus ipse in epistola ad Athenienses, & Libanius scribunt) quinque & quadraginta vrbibus captis, direptis, ac dirutis; multis præterea castellis; Gallicam ripam Reni omnem, agrósque vsque ad trecentesimum stadium à flumine tenebant: & adiacentem sibi regionem per nongenta stadia erant depopulati. Hos Germanos Zosimus libro III Francos, Alamannos, & Saxones fuisse dicit. Et Alamannos quidem Libanius in laudatione Iuliani, Hermias Sozomenus libro V Historiæ Ecclesiasticæ, & Socrates libro III à Constantio, cum Magnentio bellum gerente, per literas euocatos ac mercede conductos in Galliam erupisse tradunt: contra quos comparatas copias Magnentius in Constantianos duxit; Galliæ tutelâ Decentio fratri permissâ, quem Cnodomarius Rex Alamannorum, populatione Galliarum nobilis prœlio superauit. Quamquam Iulianus oratione I de rebus gestis Constantij factum eius aut dissimulans, aut ignorans, affirmat Magnentium, abductis secum Galliæ viribus, prouinciam vacuam *Barbaris* reliquisse; quo nomine non Francos, aut Saxones; (quippe hi Magnentij socij erant) sed Alamannos à Iuliano & supradictis auctoribus designari apparet. Francos autem eodem tempore in Galliam incurrisse indicat Ammianus Marcellinus in libro XV, apud quem Constantius Aug. de Iuliano Cæsare faciendo exercitum alloquens, ait *Barbaros tyrannorum*, hoc est Francos Magnentij, atque Siluani popularium *Manibus Romano sanguine parentare*, ruptísque limitibus Gallias impunè peruagari. Franci certè, Barbari ab Marcellino appellati, statim post Siluani mortem Coloniam Agrippinam, clarissimam vrbem inferioris Germaniæ obsedere, captámque deleuere. At

Saxonibus cum Iuliano rem fuisse nemo præter Zosimum scribit: quæ gens piraticâ famosa, Cimbricam Chersonesum & insulas Albis ostio obiectas colens; oram Galliæ maritimam vimineis nauiculis, corio bubulo circumsutis, infestam habere magis quàm opida oppugnare, aut interiora regionis penetrare consueuerat.

Insequenti anno Viennæ cùm hiemauisset, & insignia Consulatus sumsisset Iulianus Cæsar, Coloniam Agrippinensem ante menses circiter decem captam; vt ipse in epistola ad Senatum populúmque Atheniensem ait; recepit. Vnde Ammianus Marcellinus libro XVI tradit Iulianum *ingressum Agrippinam, ante eius in Gallias aduentum excisam, non prius inde mouisse; quàm cum Francorum Regibus, furore mitescente perterritis, pacem Reipublicæ profuturam firmauisset, vrbémque munitissimam refecisset.* CCCLVI.

Constantio IX, & Iuliano Cæsare II Coss. apud Argentoratum commisso prœlio cæsa sunt Alamannorum sena millia; Chnodomarius Rex captus; plurimi vi fluminis Reni ablati, atque submersi: ex parte Iuliani CCXL & VII desiderati; in his Bainobaudes, de quo suprà mentionem feci, natione Francus, Tribunus Cornutorum. Cùm post eam victoriam Iulianus Cæsar vastatâ Alamanniâ, exercitum in hiberna deduceret; audissétque Francos aliquot per occasionem, prædarum agendarum causâ, in Galliam irrupisse: & inter Renum ac Mosam loca nuda præsidiis, vicósque Iuliacensium, ac Traiectensium depopulari: ad eos opprimendos contendit. Erant autem Franci (sicuti Marcellinus libro XVII scribit) haud ampliùs quàm sexcenti: quos, credo quòd & patrio more leuiter armati, & insitâ quadam velocitate prædit erant; velites appellat. Hi Cæsaris aduentu exterriti duo munimenta dudum deserta, ad ripas Mosæ posita occupauere: circumsessíque per II ferè menses Decembrem atque Ianuarium, nimirum dies IV & L oppugnationem sustinuere. Interea Cæsar veritus ne quia flumen congelauerat, silentio profugerent; milites lusoriis, hoc est leuibus nauigiis inuectos, noctu glaciem frangere iubebat. Ita Franci fame & inopiâ pressi, & assiduis laboribus vigiliísque confecti se dedi- CCCLVII.

derunt, atque ad Constantium sunt missi. quos ille confestim solutos, & armatos copiis suis immiscuit, miratus speciem ac magnitudinem corporum: nam singuli multorum instar esse videbantur. Addit Marcellinus Francos magnâ manu ad eximendos obsidione ciues venisse: cúmque eos iam captos ad Constantium perduci cognouissent; nihil præterea ausos domum reuertisse. At Libanius in laudatione Iuliani ait hos multis suorũ amissis repulsos esse, nec sexcentos, sed mille admodum castello vacuo ab incolis se inclusisse, atque ab Iuliano captos esse. Hoc est, quod in epistola ad Athenienses Iulianus ipse scribit duobus prœliis, & vnâ expugnatione Barbaros mille, ætate florentes, in suam potestatem venisse.

CCC-LIX. Eusebio, & Hypatio Coss. Claudius Iulianus Cæsar, sexcentarum nauium classe fabricatâ, deductâque in Renum, Germanis bellum intulit: partem Saliorum in fidem accepit: Chamauos expulit: magno puerorum, mulierum, pecorísque numero potitus est: tantum denique Chamauis terrorem iniecit, vt & obsides dederint: & quæ præcipua expeditionis causa erat, frumentum ex Britannia insula (quod ipsis inuitis supportari potuisse negat Eunapius) in castella ac hiberna militum ad Renum posita tutò deinde & facilè sit subuectum. sicuti fieri consueuisse Libanius in laudatione Iuliani, Ammianus Marcellinus libro XVIII, & Zosimus libro III tradunt. Equidem Iuliano in epistola ad Athenienses ita loquenti de se magis quàm Marcellino, tum in Oriente sub Vrsicino militanti, credi arbitror oportere: qui nec vllius classis comparatæ mentionem facit; nec in Reno, hoc est, vt Zosimus docet, in insula Batauorum; sed in continente Gallia aduersus Salios, & Chamauos bellum à Iuliano gestum esse dicit. Sic enim libro XVII refert: cùm Franci, qui Salij appellantur, Toxandriam locum, vel opidum Toxandrorum ante
CCC-LVIII. aliquot annos occupauissent: Datiano, & Cereale Coss. Iulianum ad eos opprimendos omnibus copiis contendisse. properanti, & iam Atuacam Tungrorum ingresso legatos à Saliis de pace occurrisse, ac postulâsse, vt sibi, nisi lacesserentur, quieturis suis in finibus considere eius

voluntate liceret. quos Iulianus Cæsar cum mandatis donísque remiserit pollicitus, dum re deliberata reuerterentur, se ibidem exspectaturum: ac nihilo segniùs post discessum legatorum motis castris; & Seuero Magistro equitum ad ripam Reni versùs, quà effugium patebat, proficisci iusso, celeriter exercitum in Salios duxerit, cunctósque deimprouiso diuersis è partibus aggressus, perculsos ac supplices cum coniugibus & liberis in deditionem acceperit. è Chamauis deinde, qui similiter cis Renum agros armis quæsitos tenebant: multos occisos; captos; reliquos in fugam coniectos esse; ac pace per legatos impetratâ incolumes domum rediisse. Tum tria munimenta, siue castella, quæ illi imposita flumini Mosæ funditùs euerterant, iussu Iuliani à militibus esse restituta. libro autem XVIII Marcellinus scribit anno insequenti Eusebio, & Hypatio Coss. Iulianum CCCLIX. horrea in eorum locum, quæ Germani circá ripam Reni incenderant, plurima exstruxisse, in eáque frumentum, quod alendis militibus satis erat, condidisse. Eiusce aduersus Salios expeditionis quis fuerit euentus Libanius in laudatione funebri Iuliani docet, in qua dicit Iulianum Cæsarem, more fulguris circa flumen Renum repentè visum, tantum omnibus Saliis terrorem iniecisse, vt traduci eò quò vellet suppliciter orarent, sub eius imperio & ditione futuri. agros itaq; petentibus Cæsarem dedisse, ac postea Barbarorū aduersus Barbaros operâ in bello vsum esse. Quæ ita gesta esse Iulianus ipse suprà scribit: nisi quòd non nomen omne Saliorum, vti ait Libanius, sed partem tantùm gẽtis, quæ in Galliam irruperat, deditionem fecisse veriùs dicit. Salios autem in Galliæ finibus à Iuliano collocatos esse docet libellus, principatu Honorij & Theodosij minoris editus, qui Notitia dignitatum & prouinciarum Imperij Romani inscribitur: in quo legimus Salios Seniores, eo cognomine à Saliis Iunioribus distinctos; quòd primi inter Romanos recepti sunt, intra Gallias sub viro illustri Magistro equitum Gallicanorum militauisse. Zosimus non modò Salios, sed etiã Quados in deditionem redactos esse lib. III affirmat, ac memoriæ tradit Quadis, parti Saxonum, cùm eru-

ptionem in Galliam facere pararent, finitimos Francos, captis armis, iter per suos fines dare noluisse: ne Cæsar iustam belli ipsis iterum inferendi causam haberet. (Nam vt suprà docuimus, Iulianus in primo Consulatu cum Regibus Francorũ, Deusonem Coloniæ Agrippinensi ab ipso captæ oppositum, pagósque vicinos, per quos Saxones nonnumquam in Galliam contendebant, tenentibus, pacem inierat.) Quados itaque tumultuariis nauiculis Franciam circumuectos accessisse ad insulam Batauorum amnicarum maximam: quam occupauerant Salij, Francica gens, à Saxonibus agris expulsi: & fusis fugatísque Saliis, ibi sedem capessiuisse. tum superueniente cum exercitu Iuliano Cæsare, Salios iam à Quadis exagitatos vnà cum Rege suo vltrò eius se fidei ditionique permisisse: Chamauos Cariettonis Franci præclarâ operâ furtis potiùs quàm prœliis oppressos esse: & ex vtriusque gentis dediticiis legiones, quæ eius ætate nomen retinerent, à Iuliano factas. Quibus verbis Zosimus docet Salios, hoc ést partem Saliorum; sub aduentum Iuliani in Gallias, à Saxonibus è finibus suis pulsos, in insula Batauorum consedisse: ibíque Iulianum Cæsarem cum Saliis, & Quadis bellum gessisse. Quamquam nonnulli docti viri, cùm animaduerterent Quados à Valeria regione Pannoniæ flumine Danubiò diuisos; ab Oceano, & Saxonia longissimè abesse: & apud Iulianum, ac Marcellinum Saliorum, & Chamauorum velut vnâ eadémque expeditione subactorum mentionem fieri: Zosimum errare, & Chamauos in Quadorum locum substitui oportere existimauerunt. in quos quæ de Quadis Zosimus dicit, nihilo magis conueniunt. Neque enim Chamauos partem Saxonum appellare licuit, cùm & ab Eumenio in laudatione Constantij Cæsaris, & à Sulpicio Alexandro libro IV Historiæ inter Francorum gentes numerentur. Neque eosdem aut per fines Francorum pedestri itinere in Galliam contendere: aut vt insulam Batauorum inter ora fluminis Reni positam peterent; Franciæ litora classe præteruehi oportuit: si verum est, quod Cornelius Tacitus, Tabula Theodosiana, Sulpicius Alexander, & Eunapius Sardianus docent, Chama-

uos

uos circa inferiorem ripam Reni coluiſſe: vnde in Galliam, à qua tantùm flumine Reno dirimebantur, ipſis tranſire facillimum fuit. Præterea auctores huiuſce ſententiæ, dum Zoſimi errorem vitare volunt, in alium necopinantes incidunt: Chamauóſque, & Salios, vtroſque Francorum populos, ſine cauſa hoſtes ex conterraneis ac conſanguineis faciunt. Erunt forſitan, qui credent, quidquid Zoſimus de Quadis ſuprà dixit, Caucis maioribus conuenire: quos Claudius Ptolemæus ſcribit oram Septemtrionalis Oceani ab amne Viſurge vſque ad flumen Albim tenuiſſe; Saxonibus ſuper ceruicem peninſulæ Cimbricæ habitantibus confines: itaut Cauci à conterminis Saxonibus poſtea domiti, pars eorum vocari potuerint. Cui opinioni libenter accederem, ſi apud auctores, qui de eo bello ſcripſere, & in Notitia dignitatum Imperij Romani vti Saliorum, ac Chamauorum, ſic Caucorum mentio fieret: & Claudianus Caucos Francorum nationibus non annumeraret.

Ceterùm animaduerto Chamauos (vt ex his, quæ Eunapius & Petrus tradunt, colligi poteſt) multis ſuorum occiſis; multis captis; in his Regis ipſius filio; ex inſula Batauorum à Iuliano expulſos, in finitimam partem Germaniæ; hoc eſt in ſuas ſedes reuertiſſe: quibus Cęſar in hoſticũ tranſgreſſus, ac cum Rege gentis collocutus pacem acceptis obſidibus dederit. Sic autem Eunapius ſcribit Iulianũ Cæſarem, cùm in Germaniam tranſiret, & Chamaui, vt ipſis ignoſceret, ſupplices peterẽt: Nebiogaſtem Regem in colloquium venire iuſſiſſe. quem vt in ripa fluminis Reni cum ſuis ſtantem conſpexit; adhibito interprete ſe, ſi obſides ſibi darent, cum his pacem facturum dixiſſe. affirmantibus Chamauis totidem eum fidei obſides, quot captiuos habere: Iulianum reſpondiſſe hos ſe bello cepiſſe: obſides verò à volentibus tradi oportere. deligerent itaque ex Optimatium numero, quos huic rei maximè idoneos exiſtimarent. aliter pacem ſuſpectam & infidam fore. Rogantibus Barbaris; diceret apertè, quos vellet obſidum nomine accipere: Cæſarem, vt Regis vnicum filium, quem ipſe captiuum in ſua poteſtate habebat, ad ſe adducerent, exegiſſe. Tum verò

F

Nebiogastem, ac Chamauos magno gemitu eiulatúque flentes, & ad pedes Cæsaris prouolutos orâsse, ne imperaret, quod facere non possent: neque enim mortuos ad vitam reuocare sibi licere. tandem silentio facto Regem ita locutum esse. Vtinam Cæsar, viueret filius, tibi vt obses traderetur, hac seruitute quàm regni mei possessione fortunatior futurus. At ille, dum fortiùs quàm cautiùs more iuuenum dimicat: à militibus tuis quis esset ignorantibus est interfectus: quem tu, tamquam adhuc viuat; pacis obsidem poscis: ego autem occisum nunc primùm impatienter lugere incipio: propterea quòd intelligo eo amisso spem pacis mihi simul esse sublatam. Hunc si in acie cecidisse credideris, consolabor me ipse, quantum in meo grauissimo casu potero: sin minùs, & pater, & Rex inuidiosè miser habendus sum. quoniam nunc domesticam calamitatem cum Republica communicare cogor, & ideò Regni potiri videor, vt mihi priuatim non liceat esse infelici. Hac oratione motum Iulianum ne lacrymis quidem temperauisse auctor est Eunapius: & postquam satis Barbaros deluserat, filium Nebiogastis Regis Chamauorum; cui capto omnis honos, cultúsque regius seruabatur, repentè produxisse: & cum patre colloqui iussisse. tùm Barbaros perinde à mærore in admirationem versos, quasi non Regis filium adolescentem, sed eius imaginem ab inferis excitatam viderent, stupentibus similes stetisse, ac totis artubus diriguisse. Deinde Iulianum Cæsarem, postquam Chamauis mens rediit; & captiuus finem loquendi fecit; talem orationem habuisse. Hunc vos iuuenem in prœlio periisse existimabatis, sed Deus fortasse, aut Romanorum clementia seruauit: quem ego non à vobis ex pacto traditum, sed bello ac vi captum, obsidis loco habere constitui. Et ipsi quidem, dum apud me erit, nihil ex pristina fortuna defuturum polliceor. vos verò, si fidem datam fregeritis, nec conuentis steteritis, vestrorum omnium iacturam facietis. neque id propterea dico, quòd in obsidem quidquam grauius sum consulturus. crudelis enim, & inhumani animi est pœnas alieni criminis ab insonte expetere, & ferarum rabiem imita-

ri, quæ venatores canésque insequentes dum fugiunt, in obuium quemque sæuire solent: sed quòd gloriari licet neminem adhuc mecum sine sua pernicie pugnauisse: nedum credatis vobis, si fœdus ruperitis, Deo aduerso meliùs successurum. His per interpretem auditis, Chamaui suppliciter magis pacem petentes, quàm (vt ait Eunapius) Iulianum Cæsarem, tamquam præsentem Deum venerabundi procubuere: eidémque bona ac læta omnia sunt precati: qui pace cum eis æquis legibus initâ, Nebiogastis matrem, sicuti poposcerat, obsidem accepit.

Constantio X, & Iuliano III Coss. milites Gallicani, quorum optimam & maximam partem Imperator Constantius ad custodiam Mesopotamiæ traducere volebat: transmarinam militiam detrectantes defecere: & Iulianum Cæsarem Luteciæ Parisiorum, vbi tum hiemabat, inuitum per vim Augustum appellauere. qui eodem anno (vt Marcellinus in libro XX scribit) cùm Attuarij, Franciæ gens quietis impatientissima, finitimorum cladibus nequaquàm deterriti oram Galliæ exteriorem prædationibus licentiùs infestarent: in inferiorem Germaniam contendit: & apud opidum Tricesimam exercitu Renum transportato, eorum regionem proximam flumini improuisò intrauit: ac Attuarios inopinantes, atque etiam securos, quòd se locorum aditu difficilium præsidio munitos existimabant; neque ob id vllum antea Principum Romanorum in suos pagos exercitum introduxisse meminerant; facilè oppressit: multísque captis, & occisis reliquos omnes, vt pacem peterent, & leges à se dictas acciperent subegit: non aliter Gallos, qui circa ripam Reni, & oram Oceani incolebant, à Francorum latrociniis tutos se præstare posse arbitratus. Ex his, quæ suprà diximus, apparet Claudium Iulianum, cùm de bello Constantio inferendo apud milites orationem haberet, haud immeritò gloriatum populandi diuturnam licentiam, & continentes irruptiones Alamannorum atque Francorum suo ductu ac ipsorum virtute repressas esse: ab eo enim (sicut Eutropius & Orosius loquitur) magnâ Alamannorum multitudi-

CCCLX.

ne fusâ; & *summotis vltra Renum Germanis*, (hoc est Francis) fines sui Imperio Romano sunt restituti.

Anno insequenti Tauro & Florentio Coss. mortuo Constantio Aug. Iulianus Orbis Romani potitus est.

CCC-LXIII. Iuliano IV Consule ad bellum Persicum profecto, atque occiso: V Kal. Iulias Iouianus Varroniani Comitis filius, natione Pannonius Imperator est salutatus: eodémque anno Malaricus Francus, qui sub Constantio Augusto Tribunus Gentilium fuerat: cùm negotia, quæ habebat in Italia, per se ipse procuraret: delato sibi per codicillos à Fl. Iouiano Principe Magisterio militum Galliarum vti noluit. Circa idem ferè tempus Mellobaudes Tribunus, & Siluani quondam amicus, ac ciuis (quemadmodum Marcellinus in libro XXV scribit) vnà cum Neuitta, & Victore apud Saporem Regem Persarum pacis obses fuit: dum Fl. Iouianus Aug. magis militum fami quàm famæ suæ consulens, regiones quasdam & opida atque castella ad ripas Tigris posita hostibus tradit. quamquam hunc in aliquot Marcellini libris manuscriptis non Mellobaudem; sed Bellouedium appellari animaduerto. Non multo pòst Seniaucum quoque Tribunum, cum Lucilliano Iouiani socero, milites Gallicani seditione orta interemerunt.

CCC-LXIV. In libro quintodecimo Codicis Theodosiani inuenio insequenti anno, quo Iouianus, & Varronianus Consules fuerunt, exercitui, qui in Dacia Ripensi erat, Tautomedem Ducem præfuisse. cuius ego Ducis nomen nec linguæ Græcæ, nec Latinæ notum emendari, & in Teutomerem mutari oportere arbitror: eóque nomine Teutomerem designari: quem & natione Francum, & Constantij Augusti Stipatorem fuissé scripsi.

Eodem anno mortuo Iouiano Flauius Valerius Valentinianus Cibalensis Gratiani Comitis filius ex Tribuno ab exercitu factus est Imperator.

CCC-LXV. Valentiniano & Valente Augg. Coss. Valentinianus Coloniam Agrippinam petiit, non ob aliud, credo, quàm vt cum Francorum Regibus fœdera antiqua ex more iniret: vt docet lex Codicis Theodos. libri XI titulo XI inserta, & data pridie Kalendas Octobres Agrippinæ

Valentiniano & Valente Augg. Coss.

Eodem anno superioris, inferiorísque Germaniæ legionibus præerat Charietto homo Francus, cuius suprà mentio facta est: & cuius de rara magnitudine, de eximiis viribus, de præclaris factis, & de inuicta terribilique audacia Ammianus Marcellinus libro XVII Eunapius apud Suidam, ac Zosimus libro III referunt. Hic, vt Marcellinus in libro XXVII tradit, supradictis Coss. cum Alamannis pugnauit, qui post Kalendas Ianuarias Renum transierant, & apertis limitibus Galliam incursionibus vastabant. dúmque fugam suorum obiurgationibus, & obiectu corporis sistere conatur; diúque confidenter consistens pedem referre erubescit; ab hostibus est interfectus: & Alamanni per vtramque Germaniam, ac Belgicam licentiùs effusi prædam ex agris egerunt: quos, vt in tres partes exercitum diuiserant; anno sequenti Flauius Iouinus Magister equitum cùm furtis belli feliciter oppressit; tum prœliis fortiter superauit, semel apud Catalaunos Barbarorum VI millibus in acie cæsis, IV vulneratis. vnde apud Hydatium in Fastis dicitur Valentinianus Gratiano Nobilissimo, & Dagalaifo Coss. gentem Alamannorum vicisse.

(margin: CCC. LXV. — beside line 2; CCC. LXVI. — beside "anno sequenti"; CCC. LXVI. — beside "Fastis dicitur")

Lupicino & Iouino Coss. Flauius Valerius Valentinianus Pannonius, vt antea Valentem fratrem, ita Gratianum filium nonum annum agentem, assentiente exercitu Gallicano Samarobriuæ Ambianorum in consortionem Imperij recepit. Tum sicuti Marcellinus in libro XXVII scribit, Franci, & qui Francis finitimi erant, Saxones tractum omnem Galliarum vicis ac opidis, quò adire terrâ maríque potuerunt, direptis ac incensis; captiuis etiam interfectis sunt depopulati. Hoc loco notandum est non apud Marcellinum tantùm, sed etiam apud Iulianum, Eutropium, Ambrosium, Orosium, Zosimúmque, & alios scriptores Francos Saxonibus semper, ac plerumque Alamannis quadam honoris prærogatiuâ præponi; atque à Libanio plurimarum gentium Barbararum maiorum minorúmque caput appellari: propterea quòd longè validissimi & nobilissimi Germanorum omnium, ac belli gloria præstantissimi erant. CCC. LXVII.

Sub idem tempus cùm Picti, Scoti, & Atacotti Nectaridum præfectũ oræ maritimæ, & Fullofaudem Ducem in Britannia victos occidissent: Theodosius, Theodosij Principis pater, à Valentiniano Aug. aduersus eos missus est. qui Barbaris in siluas ac paludes suas compulsis; regiones, quas intra Vallum occupauerant, recepit: & vt existimo rebus Britanniæ compositis, mare à piraticis classibus Francorum & Saxonum vindicauit: & Francos quidem in insula Batauorum fudit: Saxones autem gentem feram in Septemtrionalis Oceani litoribus ac paludibus inuiis sitam, virtute ac repentinis incursionibus terribilem circa Orcadas nauali prœlio superauit. Sanè apud Onufrium, & Goltzium legitur inscriptio, in qua Imperator Cæsar Fl. Valentinianus, vnà cum Fl. Valente fratre, & cum Fl. Gratiano filio Imperatore II, Consule I, *Germanicus Maximus, Alamannicus Maximus, Francicus Maximus, Gothicus Maximus, Tribunicia potestatis* VII, *Imperator sextùm, Consul* II appellatur. Præterea Drepanius Pacatus, Gallus, Procõsularis vir in oratione, quâ Theodosio Aug. occisum Maximum gratulatur, inter patris eius Theodosij res gestas clades Francis Saxonibúsque illatas numerat his verbis. *Quæ Renus, aut Vacalis vidit aggrediar? Iam se mihi Sarmatica cæde sanguineus Ister obiiciet. Attritam pedestribus prœliis Bataviam referam? Saxo consumtus bellis naualibus offeretur. Redactum ad paludes suas Scotum loquar? Compulsus in solitudines auias omnis Alamannus, & vterque Maurus occurrent.* Eumdem Theodosium Drepanius eadem in oratione Saxonici nomen meruisse ait. Apud Claudianum de IV Consulatu Honorij Aug. auus eius Theodosius supradictus appellatur

Terribilis Mauro, debellatórque Britanni
Litoris, ac pariter Boreæ vastator & Austri.

cuius ductu —— *Maduerunt Saxone fuso*
Orcades: incaluit Pictorum sanguine Thule:
Scotorum cumulos fleuit glacialis Iuerna.

Quibus in versibus quod asserit Claudianus, Pictos in insula Thule; Scotos in Ibernia à Theodosio fusos ac fugatos esse: id poëticâ fide dici constat. Nam Marcel-

linus, & Pacatus Drepanius auctores sunt Pictorum, & Scotorum copias in Britannia prœliis victas esse: cuius dimidiam partem ad Septemtriones conuersam, siluis & paludibus impeditam ac sterilem ob idque neglectam à Romanis, & muro per transuersam insulam ducto exclusam Picti indigenæ, siue Britanni liberi; ferro ora artúsque pingere soliti; & Scoti ex Ibernia orti tenebant.

Valentiniano III, & Valente III Coss. Saxones, qui CCC.
piraticis lembis iterum in Galliam peruecti maritimam LXX.
oram depopulabantur, perfidiâ Seueri Magistri peditum circumuentos, ac occidione occisos esse Ammianus Marcellinus libro XXVIII scribit. Quam iniuriam cladémque popularium vlturi Saxones Valentiniano IV & Valente IV Coss. cùm tertiùm in Galliam erumpere CCC.
pararent, eóque per Germaniam magnâ manu ire con- LXXIII.
tenderent: circa Deusonem in Francorum finibus Valentiniani auspiciis oppressi sunt, & interfecti. quemadmodum Hieronymus, & Orosius in libro VII, & Cassiodorus Senator in Chronico tradunt. Hîc Pontanum, & quosdam alios nostræ ætatis doctos viros mirari conuenit, qui à Marcellino, & ab Hieronymo, ac Orosio vnius eiusdémque Saxonum expeditionis mentionem fieri dicunt. cùm altera incursio naualis; altera pedestris: hæc tertio Consulatu Valentiniani Aug. (vt Marcellinus ait) illa quarto (sicuti Cassiodorus Senator prodit) facta fuerit. cùm præterea in hac incursione Saxones classe Galliam petierint; ibi prædas ex agris egerint; Nanneium fuderint; pactíque vt inuiolatis abire & naues conscendere liceret, à Seuero contra religionem iurisiurandi insidiis excepti sint, & occisi: In illa *periculosam Romanis finibus eruptionem* (sicuti Orosius loquitur) *magna mole meditantes* priusquam Renum transirent, & Galliam ingrederentur, in regione Francorum apud Deusonem à Romanis sint cæsi: quod castellum Coloniæ Agrippinæ obiacens tum forsitan Romanorum præsidio tenebatur. quippe Ammianus Marcellinus in libro XXVIII & XXX auctor est Valentinianum Aug. castra siue hiberna legionum, & castella à capite

Reni vſque ad oſtia poſita in altitudinem extuliſſe: & celſiſſimas turres in vtraque fluminis ripa Romana hoſtilíque opportunis locis crebras conſtituiſſe: vnde longè latéque deſpici poſſet, ne qua ex improuiſo à Germanis in Galliam eruptio fieret. Quæ cauſa fuit, quare Franci principatu Valentiniani ad vaſtandam Galliam Renum aut numquam, aut admodum rarò tranſierint: præſertim cùm Valentinianus delectu habito in prouinciis, maximéque in Gallia; tironibus etiam ex Germania conductis exercitus adauxiſſet.

CCC-LXX. Supradictis Valentiniano III & Valente III Coſſ. Burgundiones, gentem Germanã, quos Marcellinus Burgundios appellat, bellicoſos & immẽſa multitudine omnibus finitimis timendos; Valentinianus Aug. crebrò ſcriptis ad eorum Reges literis in Alamannos immiſit: pollicitus eodem ſe tempore Renum cum exercitu tranſiturum, & territis ac palantibus ſuperuenturum. quo probato conſilio Burgundionum Reges cum lectiſſimis copiis vſque ad ripas Reni progreſſi, antequam Valentinianus in exſtruendis munimentis occupatus milites in vnum locum conduxiſſet, prouincialibus magno terrori fuere: atque ibi paullùm commorati ad Valentinianum Aug. qui die conſtituta non venerat, legatos miſere cohortes auxiliarias petitum, quibus ſuorum domum redeuntium terga tegerentur. quo non impetrato indignati ſe à Principe deceptos ac deriſos in ſuas ſedes reuerterunt. ita Macrianus potentiſſimus Alamannorum Rex Burgundiones euaſit. vt libro XXVIII tradit Ammianus Marcellinus, qui & adiicit Regi apud Burgundiones vetere quodam inſtituto Regnum abrogari conſueuiſſe, ſi ſub eo clades accepta eſſet; aut frumentum anguſtiùs prouenisſet: ſacerdotem verò omnium maximum, qui Siniſtus appellaretur, fuiſſe perpetuum, nec vllis diſcriminibus obnoxium: Burgundionéſque de finibus ac de ſalinis cum Alamannis ſæpe pugnauiſſe: & iam inde à priſcis temporibus *ſobolem* eos *eſſe Romanam*: quos Mamertinus contrà in Genethliaco Maximiani Aug. cum Vandalis, Burgundiis, & Alamannis numerat inter populos, *quibus numquam contigit eſſe Romanis*. At Hieronymus in

in Chronico, Orosius in libro VII, & Cassiodorus Senator scribunt triennio pòst, nimirum IX imperij Valentiniani anno, Valentiniano & Valente IV. Coss. *Burgundionum* LXXX *ferè millia ad Renum descendisse, & ripæ fluminis insedisse.* quo anno Saxones, gens quò ventus ferret inexploratò erumpere; & captiuorum decimum quemque Diis patriis immolare solita, cùm transire in Galliam pararent, apud Deusonem in Francorum finibus ab Valentiniano Aug. oppressi fuerant. Orosij verba notanda sunt. *Burgundionum quoque nouorum hostium cœpit nomen nouum, qui plusquam* LXXX *millia, vt fertur, armatorum ripæ Reni fluminis insederunt.* Ex quibus colligo Valentiniani principatu intra quadriennium duas à Burgundionibus expeditiones esse susceptas: quarum altera à Marcellino describatur; altera ab Hieronymo, Orosio, & Senatore enarretur. quippe in priori expeditione Burgundiones accersiti amicíque venerunt, & in Valentiniani gratiam Alamannis bellum illaturi: in posteriori *hostes*, (vti ait Orosius) Valentinianóque ob promissum non seruatum infesti, ac in Galliam, si possent, erupturi: hæc Valentiniano III & Valente III Coss. illa in IV vtriusque Consulatu facta est. neque existimo armata millia LXXX non aliter quàm *cateruas lectissimas* ab Ammiano Marcellino appellari debuisse, aut ad domum reditionem egere externi præsidij, ac tantopere tergis suis timere potuisse. miróque Paullum Orosium, quòd Burgundiones Valentiniani maioris principatu *nouos hostes*, ignotósque antea Romanis fuisse putet, *nouúmque* eorum *nomen* tum audiri primùm cœptum affirmet. cùm Plinius Secundus in libro IV Germanos, & partem Vindilorum, hoc est Vandalorum Burgundiones vocet: quos Zosimus similiter libro I Vandalis tamquam finitimos adiungit, Burgundósque appellat. vt eorum nomen Valentiniano imperante nouum esse nequaquam potuerit, quod ætate Plinij, seu Flauij Vespasiani principatu ante Valentinianum annis ampliùs CCC notum iam Romanis erat. Sed nec tum *noui hostes* Romanorum Burgundiones fuisse dici possunt: si quidem (vt Zosimus libro I prodit) post Au-

CCCLXXIII.

CCLXXV. reliani Aug. mortem vnà cum Vandalis in Galliam erupere, depopulatísque eius prouinciis vbi domum reuertere; in suis sedibus Probi Principis vires experti sunt anno ferè centesimo ante IV Valentiniani Consulatum. & paucis pòst annis, adiunctis sibi Alamannis, magnâ manu Renum transiere, ac in Gallia (quemadmodum ait Claudius Mamertinus) fame & pestilentia magis,
CCLXX- quàm Maximiani Herculij armis Romanorúmque mi-
XVI. litum virtute confecti sunt: móxque orto de finibus bello Alamannorum agros occupauere, & amissa repetentibus Alamannis, vtraque gens magnis cladibus attrita est. Denique Hieronymus, & Senator, cùm de eadem, qua Orosius, Burgundionum expeditione loquentes dicunt *Burgundionum* LXXX *ferè millia, quot numquam antea; ad Renum descendisse:* satis apertè indicant multas antea alias expeditiones aduersus Gallos à Burgundionibus susceptas, nullam tamen tot ac tantis copiis factam esse. Et hi quidem Burgundiones, quos Procopius & Agathias Burguziones, & nonnumquam Burgunziones; Iordanes manuscriptus Burgundzones appellat, trans Renum in Germania sedes habuere. alij autem Burgundiones, Scythica gens vltra Istrum coluere: à Claudio Ptolemæo Frugundiones dicti, & in Sarmatia Europæa positi. quos Iordanes in libro originũ rerúmque Gotho-
CCXLVI. rum Burgundiones vocat, & Philippi principatu à Fastida Gipedum Rege, exercitum hac veluti prolusione expeditioni Gothicæ præparante, pæne ad internecionem cæsos ait. Eosdem Zosimus in Historiæ libro I Vrugundos appellat, & vnà cum Gothis, Boranis, ac Carpis Istri accolis Illyricum omne incursionibus impune vastauisse
CCLVIII. Valeriano & Gallieno imperantibus tradit, atque vrbes Europæ, quæ Thraciæ prouincia erat, captas diripuisse. Ex quibus intelligitur hosce Burgundiones Gothis, & Carpis fuisse finitimos: quod & Claudius Mamertinus indicat in Genethliaco Maximiani Aug. vbi etiam Burgundiones gentem Germaniæ à Burgundiis (ita enim appellat) gente Scythica distinguit. verba Mamertini vt emendentur ponenda sunt. *Gothi Burgundios penitus excidunt: rursum pro victis armantur Alamani.* Vbi Alani

ſuo loco reddendi ſunt, & Alamanni in Germaniam remittendi. Alani enim Tanaitæ Gothorum, qui Greutungi vocabantur, fines attingebant. at Critici quidam, cùm Burgundiones, gentem Germanam Alamannis confinem, & Burgundios apud Mamertinum vnam eamdémque nationem eſſe putarent, Burgundiis pro Alanis Alamannos ſocios & auxiliarios temerè adiunxere. Idem mendum reperio in libro II Conſtantij Preſbyteri de vita Germani Auteſſiodurenſis Epiſcopi, in quo Eocharicus pro Alanorum Rege Alamannorum Rex appellatur. Agathias Burgundiones hoſce, *Burugundos gentem Hunnicam*, non veriùs quàm Burgundiones eos, qui ex Germania in Galliam tranſiere, gentem Gothicam vocat. quippe Hiſtoriæ libro V ſcribit Hunnos, qui communi nomine Scythæ appellentur, in plures nationes fuiſſe diuiſos, atque alios Cutriguros; alios Vturguros, vel Vtiguros; alios Vltinzuros; alios Burugundos; alios aliter nuncupatos: qui cùm Mæotin tranſiſſent, cultoribus regionum victis & expulſis in Europa conſederint: è quibus Vltinzuros, ac Burugundos vſque ad Leonem Aug. CCCC. LVII.
hoc eſt, vſque ad Attilæ mortem nobiles ac validos fuiſſe: ſua autem ætate, nimirum Mauricij Tiberij principatu ɪↄLXX. XII.
neutrius gentis nomen audiri Romanis: vel quòd excisi ac funditus euerſi pridem erant: vel quò d alias ſedes remotas à limitibus Imperij Orientis petiuerant. Hi ſunt Vltinzuri, quos Iordanes Vlzinzures appellat, & cum Bittuguribus, hoc eſt Vtiguris, & Angiſciris Denzici Hunnorum Regi Attilæ filio paruiſſe prodit. Proſper autem & Iordanes auctores ſunt mortuo Attila Rege pleroſque, qui ſub Hunnorum imperio erant, ab eius filiis de regno inter ſe contendentibus deſciuiſſe, inde bella exarſiſſe, & ferociſſimos populos mutuis incurſionibus ac cladibus eſſe attritos, nec paucos domo emigrauiſſe. Equidem Burgundiones præter ceteros paruiſſe Hunnis ſcio. nam Apollinaris Sidonius in carmine VII Burgundiones, atque vnà Sciros, gentem Sarmaticam, Attilam in Galliam ſecutos dicit,

Scerum Burgundio cogit.

Sed ob id gentibus Hunnorum eos annumeratos eſſe,

aut vnà cum Hunnis Mæotin tranſiſſe non credo. cùm
CCC-LXXXV. Hunni ætate Valentis Aug. paludem Mæoticam tranſierint, & Sarmatiam Scythiámve Europæam Gothis expulſis occupauerint: Burgundiones verò ſupradicti (vti Zoſimus indicauit) ante hunc tranſitum annis ampliùs CXX in Sarmatia Europæa ſedes haberent, & Thraciam ac Illyricum depopularentur. Vt appareat eoſdem poſtea ab Hunnis Mæoticum lacum tranſgreſſis vnà cum finitimis Alanis & Gothis, ceteríſque Sarmatarum nationibus domitos eſſe: meliúſque ac verius Agathiâ Procopium affirmare Hunnos Vtiguros, ac Cutriguros ſolos, (qui tamen iam tum his nominibus noti fuiſſe mihi non videntur) nec vllos vnà Burgundiones Mæotin tranſiiſſe. Hæc de Burgundionibus cùm Transrenanis, tum Tranſiſtrianis notaui, vt ſtudioſi faciliùs auctores de vtriſque loquentes intelligerent, neque ex Germanis & Scythis confuſis gentem vnam facerent.

CCC-LXXV. Poſt Conſulatum Gratiani III, & Æquitij Valentinianus maior Bregetione in Valeria parte quondam Pannoniæ deceſſit: & Valentinianus minor eius ex Iuſtina filius, tum quadrimus in caſtris ad Aquincum opidum VI pòſt die ab exercitibus Gallicanis & Illyricis Imperator eſt conſalutatus, Æquitio, & Merobaude Magiſtro peditum, ac Cereale pueri auunculo auctoribus: factúmque militum mox Gratianus Aug. Valentiniani maioris ex Seuera priori vxore filius comprobauit. à diuerticulo Francos repetamus.

Vetus quidam rerum noſtrarum ſcriptor, Theoderici Merouingorum Regum penultimi æqualis; Rorico Monachus; Auctor libri de vita Sigeberti Dagoberti filij; Aimoinus in libro I Hiſtoriæ; Sigebertus, aliíque recentiores tradunt Troianis, ſeu Sicambris Pannoniæ tum incolis, ac Mæotidi paludi vicinis, iamdiu Imperio Romano (vt affirmant) ſubiectis tributa in decenniũ ab Valentiniano maiore remiſſa eſſe. quòd eorum operâ Alanos, qui defecerant, victíque in ſupradictam paludem ſe receperant, ibidem ad internecionem cecidiſſet. ob id Francos, hoc eſt feroces, ab Imperatore appellatos eſſe: poſt annos 10 vectigal dependere recuſauiſſe: Senatorem

Romanum, exactorésque interfecisse: & à Valentiniano atroci prœlio fusos præter ceteros Regem Priamum Alanorum victorem amisisse. tum Francos ne libertatem perderent digredientes finibus Pannoniæ, ac relictâ vrbe Sicambriâ, Marcomere & Sunnone ducibus in Germaniam commigrauisse, & circa ostia fluminis Reni sedem cepisse. Et in legis Salicæ prooemio dicuntur Franci pauci numero, sed virtute præstantes grauissimum Imperij Rom. iugum excussisse: armísque libertatem recuperauisse. similiter Monachus quidam in libro II rerum gestarum Caroli Magni scribit Germaniam, Francósque à Romanis defecisse. Quam totam fabulam aliàs, vti spero, euertam, neque huic loco inseruissem, nisi nonnullos doctos viros, quidquid apud quosque auctores legerint, pro certo habere animaduertissem. Nunc (ne de Francorum origine, ac nomine; de Sicambria opido; & de Pannonia procul à palude Mæotide terris fluminibúsque diuisa loquar) nego Francos, & Alanos Principibus Romanorum stipendiarios vmquam esse factos. Nam & Franci centum annis ante Valentiniani ætatem continentibus incursionibus, quas suprà scripsi, prouincias Imperij Romani, in primis finitimam Galliam vastauere: & Flauius Vopiscus auctor est, cùm Interamnæ statuæ marmoreæ Taciti ac Floriani fratrum fulmine ictæ contritæque concidissent; consultos Haruspices respondisse ex eorum familia Imperatorem Romanum quandoque exoriturum, qui Parthis ac Persis iudices daret; & Francos ac Alamannos legibus Romanis assuefaceret. Nitardus quoque in libro I bellorum ciuilium ait Francos Romanis viribus domari non potuisse. Denique ne Valentinianum quidem Alanis bellum intulisse vllus historicus scribit. contrà Ammianus Marcellinus libro XXXI tradit eosdem sua ætate, id est Valentiniani principatu, in Scythia finitimis omnibus bello superatis, qui & ipsi victorum nomine appellabantur, imperauisse. constátque Renum vt antea, sic tum maximè; & Danubium, ex quo Aurelianus vetere Daciâ decessit; finem Imperij Romani fuisse: & quarto regni Theodosij, septimo post mortem Valentiniani anno, Antonio,

&Syagrio Coss. (sicut Prosper Aquitanus in Chronico refert) Priamum in Francia regnare cœpisse. Neque est, quòd quisquam dicat à Constante, & ab Honorio Reges Franciæ præpositos fuisse videri. quando Drusus Cæsar Vannium Sueuis imposuit: & Zizais à Constantio Aug. Regnum Sarmatarum liberorum accepit: atque Parthamaspates à Traiano Rex Parthorum apud Ctesiphontem est constitutus. Sueuos tamen, & Sarmatas, & Parthos nemo est qui credat vnquam Imperio Romano paruisse. Nec auctorum contrà sentientium opinionem Iordanes quidquam adiuuerit, à quo dicitur Aëtius *superbiam Sueuorum*, hoc est Iuthungorum, *Francorumque barbariem magnis cædibus seruire Imperio Romano coëgisse.* quippe his verbis Iordanes tantùm ostendit Francos, & Iuthungos post aduersa prœlia, factámque pacem Romanis contra hostes auxilium tulisse: sicut Meroueus Francorum Rex bello Hunnico fecit. Ita Flauius Vopiscus in libro de vita Probi Aug. loquitur, affirmans omnes Germanos, hoc est Francos, & Alamannos, quos alij Alamanos, alij Alemannos, quidam Alemanos appellant, cùm à Proculo solicitarentur, *Probo seruire, quàm cum Proculo esse maluisse.*

HADRIANI VALESII

RERVM FRANCICARVM LIBER SECVNDVS.

OPTANDVM nobis fuerat, vt rerum à Maioribus nostris aduersus Romanos, & Barbaros terra maríque gestarum Francos scriptores haberemus. Verùm quoniam vti ceterarum nationum ita & nostræ à Romanis primordia petenda sunt, qui præsertim in panegyricis clade gentium dissimulatis earumdem victoriis in Imperatorũ gratiam amplificârunt: vereor ne pleraque superiore libro de Francis dicta ingratâ relatione lectorum animos fatigarint: dum infelices incursionum euentus; victos Francos, & aut cæsos in acie; aut captiuos in arena cum Regibus suis bestiis obiectos; ac insultationes Romanorum expono. Quamquam si quis attentè cõsideret, quo se modo Franci his in calamitatibus gesserint: haud dubiè fatebitur nusquam clariùs & illustriùs eorum virtutes eluxisse, quas ipsorum hostiũ oratores aliud agendo imprudentes laudauerunt. Quanto enim animo quantáque constantiâ Franci captiui, ne in amphitheatro Romanis diutiùs

ſpectaculo eſſent, mortem ſibi ignominia leuiorem maturauere? & cùm ceteri ad beſtias condemnati ſuppliciter vitam precari; aut exſangues metu totâ arenâ fugere ſolerent: ipſi tamquam parum eſſet emiſſas cauea feras exſpectare, vltro eis occurrebant; ſæuientium rabiem laceſſebant; vrſorum rictibus ſemet ingerebant. cùm tamen natio frequens & valida tot continuis cladibus non infringi, ſed accendi; tam crudelibus ſuorum ſuppliciis non ab incurſionibus deterreri, ſed ad vltionem ſtimulari, & ad maiora audenda incitari videretur. Certè Fl. Valerius Conſtantius Cæſar in Batauia, in inſula Britannia, in media denique Francia magnas ex Franciſ victorias tulit. num ideo poſtea Conſtantini principatu Franci rariùs in Gallias irruperunt? Num à Conſtantino toties victi arma depoſuerunt? nonne & Criſpo Cæſari, & Conſtanti Aug. eius filiis bellum intulerunt? nonne, vt ceteros antea omnes in Gallia tyrannos; ſic tum Magnentium auxiliis iuuerunt? nonne occupationibus, & mortibus Imperatorum, ſegnitia Ducum; abſentia legionum in occaſionem incurſionum vſi ſunt? vt quæ domi deerant opes de Romanis quærerent, & ignominiam acceptam vlciſcerentur. Si tamen tam ignominioſo nomine clades Francorum appellare licet, quos conſtat ab Romanis non vi, ſed dolo; non prœliis, ſed furtis vinci conſueuiſſe: & quos præter ceteros truces, ferina contentos, ac vitæ contemtores Panegyriſta quidam fatetur difficillimè ſuperari potuiſſe. Aſcaricum quidem & Regaiſum Francorum Reges tamquam tranſfugas vel fugitiuos turpiſſima ac tæterrima morte affectos eſſe indignabitur magis quàm mirabitur, qui Duces hoſtium à veteribus Romanis vinctos ante currum duci, & in carcere necari ſolitos non ignorauerit. Sic Ariſtonicum Regem Pergamenorum carnificis manu ſtrangulatum; ſic Iugurtham Numidiæ Regem fame necatum; ſic Antigonum Iudæorum Regem iuſſu M. Antonij Triumuiri ſecuri percuſſum accepimus. & ne ſibi placeant finitimi Francis Alamanni; Regem eorum Valentiniani maioris principatu à militibus Romanis captum & ſuffixum patibulo apud Ammianum

Marcellinum inuenimus. minùs vt mirum sit Constantinum, qui in Dardania natus inter Mœsos *ipsorum* (vt ait Florus) *Barbaros Barbarorum*, multum à popularibus traxerat feritatis: qui filium; vxorem; ambos Licinios, alterum sororis virum; alterum filium; multósque amicorum suorum interemit: in Reges nostros tam inhumanè sæuiisse. cuius sæuitiæ hanc præcipuam caussam fuisse ex Eutropio intelligitur, vt eo supplicio Constantinus militum sibi & Gallorum animos conciliaret: quorum alteri continuis Francorum irruptionibus fatigati semper in armis esse cogebantur: alteri sine intermissione vexati populationes agrorum suorum in auctores vindicari cupiebant, & perpetuam sibi securitatem ac pacem occisis hostium Regibus promittebant. Neque tamen prouincialibus voto potiri, ac militibus quiescere licuit, antequam Constans Aug. Constantini Maximi filius pacem cum Francis fecisset. quo tempore ob aduentum eorum in Galliam tanta Occidentis prouincias perturbatio, tantúsque terror inuaserat, vt Galliarum atque etiam Italiæ Episcopi inuitati à Constantio Aug. ecclesias sibi commissas deserere, & Concilij habendi caussâ Antiochiam proficisci non auderent. Tum igitur pace factâ, multi primores Frãcorum ad Constantem; ac deinde ad Constantium fratrem eius se contulere: eorúmque multitudo in Palatio florere cœpit. ita factum est, vt qui domi remanserant Franci rariùs postea in Galliam erumperent. Siue quòd Optimates suos Principibus Rom. militantes reuerebantur: siue quòd cúm popularibus pugnare nefas esse existimabant. tantùm enim fidei ac virtuti Francorum Imperatores credebant, vt eos sæpiùs ac libentiùs quàm Romanos ad muniendam ripam Reni, & ad reprimendos non Alamannos modò, sed etiam Francos ipsos mitterẽt. Ita Siluanum Francum Constantius Magistrum militum fecit, & in Galliam, quæ ab Francis & Alamannis ferro & igne vastabatur, misit. Ita Charietto nationis eiusdem principatu Valentiniani Comes per vtramque Germaniam, exercitum Francis, Alamannísque oppositum rexit. Ita Mallobaudes Francorum Rex ab Gratiano Aug. Comes Domesti-

corum factus, & cum magnis copiis aduersus Alamannos missus est. à qua expeditione libri huius Deo auspice sumemus exordium.

CCC-LXXVIII. ALENTIS VI & Valentiniani II Consulatus quàm Occidentalibus lætus, & felix; tam Orientalibus Romanis funestus ac pæne exitiabilis fuit. quippe Gothi, quos à Mœsia inferiore & Scythia Thraciæ prouinciis Ister antea diuidebat: ab Hunnis suis sedibus expulsi, ac iussu Imperatoris in finibus Thraciæ collocati ex constituto rebellauere. ac primò Lupicinum; mox Traianum Duces fudere: vltimò Valentem ipsum totis Imperij viribus instructum ad duodecimum lapidem ab Hadrianopoli acie victum occidere. atque exinde ex vexatoribus Thraciæ & Illyrici prouinciarum possessores fieri cœpere: maiori postea Occidentalibus, quàm Orientalibus Romanis exitio futuri. At eodem anno in Occidentis tractibus cùm Lentienses, Alamannorum gens Rætiæ proxima; XL millibus hominum coactis in Galliam irrupissent: Gratianus Aug. Nannienum cautum Ducem cum exercitu aduersus hostes misit: eique socium imperij dedit *Mallobaudem, Domesticorum Comitem, Regémque Francorum, virum fortem ac bellicosum.* qui ambo apud Argentouariam opidum superioris Germaniæ Lentienses acie fuderunt ac fugauerunt. adeò vt (quemadmodũ Ammianus Marcel. lib. XXXI scribit) ex prœlio Barbarorum millia non ampliùs quinque superfuerint: Réxque ipse, nomine Priarius, auctor belli sit interfectus. Eiusdem Lentiensium, siue Alamannorum cladis Hieronymus, Orosius, & Cassiodorus Senator mentionem faciunt: è quibus Senator, à Marcellino sine
CCC-LXXVII. causa dissentiens, Gratiano IV & Merobaude Coss. prœlium commissum esse dicit. Hic est Mallobaudes Rex, quem Marcellinus libro XXX Mellobaudem appellat: & cuius insidiis circumuentum Macrianum, Alamannorum Regem potentissimum, dum populabundus auidiùs quàm cautiùs Franciam peruagatur; periisse tradit. quem præterea Tiro Prosper prodit Rico-

mere, & Clearcho Coss. Magistrum militiæ fuisse, & CCC-LXXXIV.
Gratiano circa Luteciam Parisiorum cum Maximo confligente, ad Maximũ transiisse. Verba Prosperi huic loco inserere conuenit. *In Britannia per seditionem militum Maximus Imperator est factus: quo mox in Gallias transfretante, Gratianus apud Parisios Merobaudis Magistri militum proditione superatus, & fugiens; Lugduni captus atque occisus est.* Quibus in verbis mendũ esse, & sublato Merobaudis nomine, Mellobaudis nomen in suũ locum restitui oportere nulli animaduersum miror. Nemo enim in Marcellini ac Pacati lectione versatus nescit Merobaudem Magistrum peditum in Gallia; deinde bis Consulem, Imperatorísque Gratiani amicum & consiliarium, fidem ei ad vltimum sanctissimam præstitisse: rebúsque perditis, & Gratiano ab exercitu suo deserto ac prodito, quòd militibus Romanis paucos Alanos ingenti mercede conductos anteponeret: arbitrium Maximi victoris suapte manu occupauisse. Comites autem, hoc est rectores Domesticorum equitum & peditum (ne quis Mallobaudem Francorum Regem eo functum officio miretur) Præfectorum, & Magistrorum militiæ auctoritati proximi fuere: adeóque dignitate eminuere, vt Diocletianus, & Michael cognomento Τραυλὸς ex Comitibus Domesticorum; Iouianus ex Domesticorum primo; Glycerius etiam ex Domestico facti sint Imperatores: & Bacurius à Rufino gentis Iberorum Rex, à Socrate Regalis dictus; ac Ataulfus, qui post Alarici mortem Gothorum Rex fuit; præterea Dagalaifus, Ricomeres, Stilico, Castinus, Sporacius, Venantius, Mauortius, qui omnes ad Consulatum peruenere; Comites Domesticorum fuerint. quamobrem Malchus præfecturam, seu (sicuti vocabant) Comitiuam Domesticorum inter Palatinas dignitates claram & illustrem appellat. Apud Ammianum Marcellinum inuenio Mallobaudem, & Ricomerem vno eodémque anno, nimirum Valente VI & Valentiniano II Coss. Comites Domesticorum CCC-LXXVIII.
Gratiani fuisse. Ex quo apparet alterum Domesticis equitibus; alterum Domesticis peditibus præfuisse. Et de Mallobaude quidem suprà diximus: nunc de Ri-

comere pauca dicenda sunt.

Fuit Ricomeres natione Francus; stirpis Regiæ; patriæ virtutis & religionis tenax. Hic à Gratiano Augusto, ad quem se contulerat, in Thraciam præmissus; postulante Fritigerno Rege Gothorum, vt Imperator Valens ex nobilibus viris aliquos ad se obsides mitteret; vltro se ad hostem ferunt ac perfidum iturum pollicitus est, *argumenta dignitatis* (inquit Marcellinus) *&* *natalium daturus*. Ausonio deinde & Olybrio Coss. inter
CCC-LXXIX. ceteros, quos vt antea Valentinianus fratri; sic Gratianus Theodosio primo eius imperij die (sicuti Pacatus dicit) tradidit: apud Sirmium Comes Theodosio datus est. Libanius in libro de vita sua scribit à Ricomere Deorum cultore Magistro militum dilectum se antèquàm visum: & apud Antiochiam mutuo conspectu ac congressu amicitiam coniunctam, & omnem sibi honorem habitum esse: inde Ricomerem ad Imperatorem Constantinopolim venisse: eodémque se eius mox futuri Consulis literis euocatum, Consulatum ineunti eloquentiam suam laudatione approbauisse: & Ricomerem interroganti Principi, cuius maximè Rhetoris oratione esset delectatus, Libanij respondisse. Ex quo apparet Ricomerem, quem Socrates Rychomelianum appellat; non modò Latinis, sed etiam Græcis literis doctum fuisse: & à Theodosio Magistrum vtriusque mili-
CCC-LXXXIV. tiæ; deinde cum Clearcho Cōsulem factum, nequaquam post Gratiani mortem (vt aliqui arbitrantur) ad Theodosium se contulisse. Nam Socrates libro V, Marcellinus in Chronico, Paullus in libro XII Historiæ Miscellæ Me-
CCC-LXXXIII. robaude II & Saturnino Coss. VIII Kal. Septembres; Prosper autem, & Cassiodorus Senator anno insequenti Ricomere & Clearcho Coss. Gratianum occisum memorant. Vt etiamsi Socrati ac Marcellino credere velimus; tamen non potuerit Ricomeres intra menses IV ex Gallia Constantinopolim peruenire, inde Theodosio probatus simul ac visus Antiochiam ad res Orientis componendas mitti, Constantinopolim regredi, & Consul creari, quod præmium nisi expertis & benemeritis dari non solebat. Neque mirandum est, quòd

ambo Consules vnius eiusdémque anni à Theodosio facti sint: cùm Consulatu Theodosij Aug. II, & Cynegij; item Timasij & Promoti; Arcadij Aug. II & Rufini; dominante in tractibus Occidentis Valentiniano, idem acciderit. Zosimus à Libanio & à vero dissentit, ac libro IV prodit Ricomerem in regia Valentiniani, hoc est Mediolani in Italia versatum: quo tempore Arbogasti, nimirum populari suo atque amico Fl. Eugenium commendauerit: ac postea ad Imp. Theodosium profectum esse. additque Theodosium expeditionem in Eugenium parantem, equitatui Ricomerem virtutis multis bellis expertæ virum præficere statuisse: sed hunc interim morbo obiisse. Quintus Symmachus quidem, cuius sunt ad Ricomerem, quem studiosè coluit, XVI epistolæ; cùm siue à Theodosio missus; siue aduersus Maximum in Italiam ductus erat; Romam venisse scribit. eiusdem constantiam in amicitia, virtutes, occupationes, curas, literas optatas & iucundas, benignitatem in se, mores, & merita; communes etiam amicos Flauianum, qui bis Præfectus Prætorij, & Historicus disertissimus fuit; ac Eugenium postea Imperatorem celebrat: eique pro munere Consulatus eius, quod anno pòst acceperat, gratias agit. Apud Libanium V epistolas MSS. legimus: quarum in vnâ nuntio victoriæ Ricomeris allato Antiochenses lætari admodum dicit. In alterâ eius ductu magnas res gestas; multa secunda prœlia facta; plurimos hostes superatos; eius consilio ac manu Imperatorē adiuuari scribit. tres reliquæ nihil memoriâ dignū habent. Ceterùm non dubito, quin Ricomeres ille ipse sit, qui in Fastis Cōsular. à Gregorio citatis Richimeres vocatur, Theodomeris Regis Francorum ex Ascila pater. cùm Ricomeres Clearchi collega in Fastis Capitolinis, & in Senatoris Chronico Ricimer, ac Flauius Richimer; à Græcis Richomeres appelletur: & apud Ammianū Marc. natalium splendore ac dignitate eminuisse dicatur. CCC. LXXX. VIII. IX. & X.

Ausonius Burdigalensis, ex Præfecto Consul à Gratiano factus, in Precatione prid. Kalendas Ianuarias fascibus sumtis, & in gratiarum Actione pro Consulatu Francos, ac Sueuos (id est Alamannos) certare ad obsequia, CCC. LXXIX.

vt cùm Romanis militent, ſcribit: & Gratianum Aug. diſcipulum ſuum affirmat vocandum eſſe Germanicum ob deditionem gentilium; Alamannicum ob traductionem captorum: atque vno anno pacatum eſſe Danubij limitem, ac Reni. & in antiqua inſcriptione apud Reſendium Gratianus *Germanicus Maximus, Alamannicus Max. Francicus Max. Gothicus Max. Conſul* IIII appellatur, non immeritò: quippe Mallobaudis Regis, comitúmque eius Francorum; præterea Ricomeris, ac Bautonis opera vtebatur: & Arbogaſtem Francum, factione inimicorum expulſum domo cum ſuis ad ſe receperat:
CCC-LXXVIII. atque Valente VI & Valentiniano II Coſſ. per Nannienum ac Mallobaudem Alamannos Lentienſes acie fuderat: coegerátque robuſtiſſimos iuuenes, tironibus admiſcendos, obſidum loco tradere: & multitudinem captiuorum in Galliam traduxerat: & eodem anno ductu Theodoſij Magiſtri militum Gothos, Hunnos, ac Alanos interfecto Imperatore Valente, deletóque eius exercitu per Thraciam & Illyricum licentiùs effuſos tanta cæde proſtrauerat, paucis vt clam Danubium tranandi, aut lintribus tranſeundi, domúmque reuertendi ſpatium daret. Quæ fuit cauſa, quare Gratianus Auguſtus Theodoſium, Theodoſij Magiſtri equitum viri fortiſſimi ac feliciſſimi ex Thermantia filium, natum in vrbe prouinciæ Callæciæ Cauca, annum tertium & triceſimum agentem, Auſonio & Olybrio Coſſ. XIV. Ka-
CCC-LXXIX. lendas Februarias apud Sirmium Imperatorem crearet, & de exercitus ſententia in Valentis patrui locum ſubſtitueret: quem Marcellinus in Chronico Diui Traiani ciuem, & Italicæ genitum falsò ſcribit.

Huic paullo pòſt aduerſus Gothos, Hunnóſque Thraciam & Macedoniam Fritigerno duce depopulantes bellum gerenti, & à Gratiano auxilium expetenti miſſus eſt cum magnis copiis Bauto dux, & vnà Arbogaſtes, qui quòd ſub Bautone ciue ac amico & tùm & ſæpe aliàs militauit, eíque dignitate ac potentiâ proximus fuit; apud Eunapium Bautonis ſecundarius fuiſſe dicitur. Erant autem ambo (vt Zoſimus libro IV ſcribit) natione Franci, viri fide in Gratianum ſingulari, ſummâ erga

Romanos beneuolentiâ; maximè omnium abstinentes, nec vnquam pecuniâ corrupti; consilio in bello ac virtute præstantes. quorum aduentu territi Barbari, relictâ Macedoniâ, vltimam Thraciam petiere, & pace factâ domum rediere. Et Bauto quidem à Græcis Baudo; in plerisque Fastis Flauius Bauto appellatur: quod prænomen Constantinus Maximus gentiliciũ habuit, omnésque fermè à Constantino Imperatores, & Augustæ; & priuatorum vanissimus quisque; plerique Consules; etiam Theodericus Ostrogothorum & Italorum Rex; Vesigothi Hispaniæ Reges ampliùs decem; & Autharius Princeps Langobardorum ridiculâ affectatione vsurpauere. Is bello Alamannorum, qui tum Galliam continuis excursionibus vastabant; inter celeberrimos Duces fuit, ac magnas ibi res gessit: cúmque Clemens Maximus interfecto Gratiano Cisalpinas prouincias occupauisset; Italiam, & Africam Valentinianus minor Gratiani frater haberet in potestate; Theodosius, ac Arcadius Imperium Orientis obtinerent: Gratiani partium viris aliis occisis, aliis qua quisque ratione potuit sibi consulentibus; ipse vnà cum Arbogaste ex Gallia in Italiam ad Valentinianum perfugit. vel certè abs Gratiano Comes, & Magister militię fratri datus est: apud quem à Probo Præfecto Prætorij potentiâ secũdus est habitus: Hunnísque ac Alanis mercede conductis fretus Iuthungos, gentem Alamannam, quos Maximus ad depopulandam Rætiam euocauerat, non modò fudit ac fugauit: sed etiam Alamanniam ingressus, vastatis agris magnũ finitimis Gallis terrorem iniecit. Idem præterea cum Arcadio Aug. Consul creatus Mediolani Consulatum iniit: vbi CCCLXXXV.
ab Aurelio Augustino homine eloquentissimo sanctissimóque, eâ tum in vrbe artis Rhetoricæ Professore Kalendis Ianuariis maximo conuentu laudatus est. sicuti Augustinus ipse libro III aduersus Petilianum tradit. Apud Quintum Symmachum in libro IV duas ad Bautonem epistolas legimus. in altera Symmachus Bautonem fidelissimum; & vt diligentem in comparandis amicitiis, ita in seruandis firmum atque constantem ait esse: eíque pro munere Consulari, quale Consules ini-

tio anni amicis mittere solebant, gratias agit. In altera crebris Bautonis literis, *fraterni animi testibus, ac veræ religionis interpretibus*, negat sibi quidquam esse iucundius. Ex quo apparet Bautonem Christianum non fuisse. Vnde etiam Ambrosius Mediolanensium Episcopus in Epistola ad Imperatorem Eugenium refert *præsentibus viris amplissimis honore Magisterij militaris Bautone & Rumorido*, dissuadentibúsque; Valentinianum minorem in sumtus sacrorum pecuniam erogari, stipendium Flaminibus, ac virginibus Vestalibus de publico statutum reddi, & aram Victoriæ Romæ in Curia reponi vetuisse: contrà Eugenium petentibus Arbogaste & Flauiano Præfecto de se bene meritis iussisse. Idem in Relatione legationis suæ ad Valentinianum Aug. epistolâ XXVII colloquium suum cum Maximo, & sermonem de Bautone habitum scribit his verbis. Max. *Me lusisti, & ille Bauto, qui sibi Regnum sub specie pueri vindicare voluit; qui etiam Barbaros mihi immisit: quasi ego non habeam, quos possim adducere, cùm tot millia Barbarorum mihi militent?* Ambr. *in quo te fefellit Bauto, qui deuotionem Imperatori exhibuit suo? an quia Principem suum non prodidit? Quos immisit Barbaros Bauto Comes? & quid mirum, si hoc Bauto fecisset Transrenanus genere; cùm tu miniteris Imperio Romano Barbarorum auxilia? Vide autem, quid intersit inter tuas minas, & Valentiniani Augusti pueri mansuetudinem. tu id agitabas, quò Barbarorum stipatus agminibus Italia te infunderes: Valentinianus Hunnos, ac Alanos appropinquantes Galliæ, per Alemanniæ terras reflexit. Quid habet inuidiæ, si Bauto Barbaros cum Barbaris fecit decernere? In medio Romani Imperij sinu Iuthungi populabantur Ratias: & ideò aduersus Iuthungum Hunnus accitus est. Idem tamen quia de finitimo proterebat Alemanniam, & iam vicinia mali vrgebat Gallias; coactus est suos triumphos deserere, ne tu timeres. Confer vtriusque factum. tu fecisti incursari Ratias: Valentinianus suo tibi auro pacem redemit.*

Bautonem hunc Philostorgius lib. XI, & Niceph. Callistus libro XIII produnt natione Barbarum, (hoc est Francum) & Magisterio militum in Occidentis tractibus

bus clarum atque illustrem fuisse, ac filiam nomine Eudoxiam reliquisse, puellam eximiâ corporis pulchritudine, sed vt origine sic ferociâ ac insolentiâ barbarâ: quæ ob id & à Cedreno Barbara dicta, cùm apud Promoti Consularis viri filium educaretur, Olybrio & Probino Coss. Arcadio Augusto nupsit, virum & Remp. habitura in potestate. ccc-xcv. ea Nobilissimam Flaccillam auiæ paternæ cognominem; Pulcheriam Aug. Marciani coniugem; Arcadiam; Theodosium minorem postea Principem; ac Marinam peperit: & Arcadiâ grauida Augusta est salutata; depositâ Nobilissimæ appellatione. Eutropium eunuchum ex seruulo Præpositum sacri cubiculi, Patricium, & Consulem factum; & Ioannem cognomento Chrysostomum, disertissimum ac sanctissimum Episcopum sibi aduersantes oppressit: & Selymbriam opidum Thraciæ restitui, atque Eudoxiopolim appellari iussit. Eidem, ante annum quàm decederet, Theodosio iuniore & Rumorido Coss. argentea statua paludata super columnam ex porphyrite Constantinopoli ccccIII. ante Senatum locum ita dictum posita est, & scenicis ludis dedicata. Ceterùm errant, qui Hydatium secuti Eudoxiam Arianam fuisse, & ob id Ioanni infestam tradunt. nam nec de fide cum Ioanne contentiones habuit: nec in relegati locum Hæreticum Antistitem; sed Arsacium pium hominem, atque religiosum sufficiendum curauit: nec ab Innocentio vrbis Romæ Episcopo; ac ne à Ioanne ipso quidem; nedũ à quoquam alio vllius hæreseos accusata est. Quare non magis Eudoxia Aug. Arianarum partium fuit, quàm aut Theophilus, aut alij insignes Sacerdotes, quorum illa operâ Ioannem oppressit. Præsertim cùm Marcus Diaconus in libro de vita Porphyrij Gazensis Episcopi tradat eam Ioanni ac Porphyrio Episcopis honoris causâ in vestibulo cubiculi occurrisse: priorem eos salutauisse: & inclinato capite vt ipsam Theodosiúmque filium benedicendo signarent rogauisse: discedentésque viatico prosecutam esse: & orando ac instando à viro suo pæne inuito impetrauisse, vt in vrbe Gaza templa dirui ad solum, & idola publica ac priuata deiici iuberet: atque ibidem magnificentissi-

mam Ecclesiam cum Xenodochio suâ pecuniâ exstruendam curauisse. Ridiculas quidem literas, quibus Innocentius Ecclesiæ Romanæ Episcopus, post Ioannis in exsilio obitum, Arcadio & Eudoxiæ sacris interdicit; non minùs quàm Arcadij ad Innocentium & Honorij ad Arcadium ineptissimas apud Baronium epistolas; fictas esse à Nicephoro Callisto & Glyca, vel ab alio quouis ex eo intelligitur, quòd ante Ioannem Eudoxia Aug. decesserat. Hanc enim Socrates in Historiæ libro VI &
cccciv. Marcellinus in Chronico Honorio VI & Aristæneto Coss. IV Nonas Octob. obiisse scribunt. Illum post trien-
ccccvii. nium Honorio VII & Theodosio iuniore II Coss. in Cappadocia mortuum esse idem Socrates prodit. De Eudoxia loqui existimo apud Baronium Honorium Aug. in literis scriptis ad *Dominos sanctos fratrem nepotémque Augustos venerabiles:* (ita Arcadium & Theodosium appellat) in quibus queritur *imaginem muliebrem nouo exemplo per prouincias circumlatam,* hoc factum publica lingua carpente. quippe hic honos non aliis quàm Imperatoribus habebatur. sed nimirum Iulia Eudoxia Imperatori ipsi imperabat. Neque multo pòst factum est, vt feminæ cùm Iuliam Mæsam, Soæmiada, Mamæam, & Iustinam imitatæ Imperiũ Romanum regere cœpissent: sicuti Pulcheria sub Theodosio fratre suo; Placidia sub Valentiniano filio: eosdem sibi quos Imperatores titulos vindicarent. Certè nummos aureos tres à Lælio Paschalino acceptos profert Cæsar Baronius, in quibus Placidi Valentiniani Aug. mater Domina Galla Placidia; & eiusdem Imp. soror maior natu Dn. Iust. Grat. Honoria; hoc est Domina Iusta Grata; aut Iustina Gratiana Honoria; & Licinia Eudoxia eius coniux Theodosij minoris filia nouo more P.F. AVG. id est *Piæ Felices Augustæ* dicuntur, gerúntque diadema. Nam antea Imperatores quidem *Pios Felices Aug.* eorum autem vxores, sorores, matres simpliciter *Augustas* appellari consueuisse ex veterum nummorum inscriptionibus intelligitur. Et in literis quas ad Theodosiũ & ad Pulcheriam scribit Galla Placidia, se ipsa *Piissimam & perpetuam Augustam*; & Æliam Pulcheriam similiter *Piissimã semper Augustam* vo-

cat. Sed à Bautonis filia Iulia Eudoxia Aug. ad Maximũ;& ab Orientis tractibus in Occidentem reuertamur.

Clementem Maximum, à quo Gratianus Aug. occisus est, & pulso Valentiniano totius Occidentis Imperium occupatum; sub Theodosio Magistro equitum Theodosij Augusti patre in Britannia militauisse, eiúsque familiæ clientem & affinem, atque Hispanum fuisse Pacatus Drepanius in panegyrico, & Zosimus libro IV produnt. quem *ab immanissimis Germanorum gentibus tributa ac stipendia solo terrore nominis exegisse* quòd Orosius dicat, equidem miror. licèt enim Maximus Pictos, & Scotos, partem Britanniæ Imperio Rom. subiectam depopulantes, vi superatos represserit: & (vt Ambrosius suprà, ac Sozomenus in libro VII scribunt) *multorum millium Barbarorum, aut Celtarum*; hoc est Germanorum operâ in bellis sit vsus: non tamen Germanos sub imperio Maximi fuisse, sed mercede accersitos pro eo pugnauisse credendum est. quippe constat Transrenanos ne Octauio Augusto quidem, aut Vlpio Traiano; nedum Maximo tributa pependisse: contrà plerosque Imperatores pacem amicitiámque ipsorum pecuniâ redemisse. Ambrosius quoque epistolâ XVII tradit Maximum à Francis; à Saxonum gente; apud Sisciam; apud Petouionem; vbique demum terrarum à Theodosio absentem victum esse. de qua Francorum victoria quæ Sulpicius Alexander in libro III Historiæ apud Gregorium refert, huic loco sunt inserenda.

Theodosio Aug. II & Cynegio Coss. dum Maximus CCC.LXXX.VIII.
à Valentiniano & Theodosio in Illyrico bis absens victus amissâ spe Imperij, rebúsque perditis Aquileiæ sedet: Genobaude, Marcomere, & Sunnone ducibus Franci in inferiorem Germaniam irrupere: ac limite aperto multis mortalibus interfectis, fertilissimos pagos depopulati, Coloniæ Agrippinensi metum incussere. quod vbi Augustam Treuirorum perlatum est; Nannenus & Quintinus Magistri militiæ, quibus infantem filium, Galliásque Maximus commiserat; coacto exercitu Agrippinam peruenere. At Franci onusti prædâ domum rediere; multis suorum ad iterandam populationem in Gallia

relictis. adeò verum est, quod dicit Libanius in Oratione, quæ Imperatoria inscribitur: Francos prædandi causâ Renum transeuntes, si militem Romanum in ripa collocatum vicissent, sequi non destitisse: sin victi essent; finem fugæ initiũ incursionis fecisse: & priusquam vna eorum manus repelleretur, alteram superuenire consueuisse. atque ob id Marcellinus libro XXI *Germanos, hostes assiduos* appellat. Igitur Nannenus, aliis Nannienus; aliis Nannius ac Nanneius dictus, & Quintinus Duces profecti Coloniâ ad Francos, qui in Gallia remanserant, contenderunt: & commisso prœlio apud Carbonariam, magnam eorum multitudinem conciderunt. tum consilio conuocato, Quintino ceterísque vtendum victoriâ & in Franciam transeundum censentibus; dissuasit Nannenus: quòd domi Francos non imparatos, & propter locorum difficultatem ac notitiam superiores futuros intelligebat. cúmque frustra disputaret, & nemini sententiam suam probaret, iratus Mogontiacum reuertit. Quintinus verò cum exercitu circa Nouesium castellum Renum transgressus, secundis à flumine castris casas ligneas vacuas atque ingentes vicos desertos offendit. Franci enim simulato metu se in interiores saltus abdiderant: & arboribus cæsis aggestísque extrema siluarum obsepserant. Itaque Romani omnibus ædificiis vstis, quorum in incendiis summam victoriæ positam arbitrabantur; noctem solicitam sub armis egerunt: ac primâ luce, Quintino duce, saltus ingressi, ferè ad horam sextam totos sunt peruagati. tandem cùm diu implicuissent sese erroribus viarum, & maximis sepibus omnia clausa reperissent: in palustres campos, qui cum siluis continentes erant, proruperunt. molientibus primùm Franci rari apparuere: qui coniunctis arborum truncis (quas Romani concædes, ipsi Combros appellabant) insistentes, inde velut è fastigiis turrium tormentorum ritu sagittas emisere. erant autem illæ veneno ex herbis expresso tinctæ; adeò vt si vel summam cutem degustauissent, leuem plagam mors certa sequeretur. Deinde maiori Francorum multitudine circumfusâ, Romani aperta camporum, quæ de industria Franci liberum ac-

cessum habere voluerant; auidiùs quàm cautiùs petiere. Ibi equites primi voraginibus summersi, & fœdâ hominum iumentorúmque strage oppressi sunt. pedites etiam, quos equorum ruina non protriuerat; implicati limo ægerrimè ad ingrediendum crura explicabant: cúmque ex paludibus vix emersissent, trepidi se in siluas abdebant. palantibus instare Franci; fugientes insequi; impeditos more pecudum trucidare; fortunæ non deesse. Eum in modum turbatis animis ordinibúsque cæsæ sunt legiones Romanæ. Heraclius Tribunus Iouianorum; ac pæne omnes, qui militibus præerant, interfecti. paucis tutum effugium nox, & siluæ præbuere. Quæ cùm ita sint, ridiculè Fredegarius dicit Heraclium & Iouinianum cum exercitu vltra Renum transgressos, magnâ cæde suorum à Francis factâ vix ex prœlio elabi potuisse. & falsò Sigibertus affirmat anno VII post Valentis mortem Quintinum ac Heraclium Romanorum Duces circa Augustam Treuirorum cum suis pæne omnibus ab Francis occisos esse. Ex Sulpicio Alexandro intelligitur tres tum minimùm in Francia regnauisse; nimirum Genobaudem, quem ipse Genobaldum, Fredegarius Genebaudum appellat; Marcomerem; & Sunnonem. falsóque Eumenium affirmare Francos perfugiis siluarum & paludium bellum frustrari solitos esse.

Eadem hoc anno in Italia fortuna Tyranni partiũ fuit. CCCLXXXVIII.
Maximum bis victum milites sui viuum tradiderunt: quo ad tertium milliare ab Aquileia interfecto; Andragathius Gratiani percussor, sicut erat armatus, è naui in flumẽ sese deiecit. missúsque in Galliam à Theodosio Arbogastes Magister militiæ Victorem Cæsarem Maximi filium, & vnà (vt equidem arbitror) Nannenum, ac Quintinum celeriter oppressos interemit. sanè Sulpicius Alexander libro IV prodit Cariettonem natione Francum, & Syrum in locum Nanneni substitutos post Victoris cædem, & in prouincia Germania inferiore cum exercitu Francis oppositos esse. Sic Valentinianus in Imperium patrium restitutus, & Fl. Theodosius (quod per LXXXIV annos bis tantùm contigerat; primùm victo Maxentio Con- CCCXII.
stantino II & Licinio II Coss. iterum Constantio IX & CCCLVII.

Iuliano Cæs. II Coss. post cædem Magnentij) Romam in-
CCC. LXXXIX. trauerunt, & Timasio ac Promoto Coss. ex ciuili bello
triumphauerunt, populóq; Romano congiariũ dederunt.

Philostorgius libro X scribit Timasium, Ricomerem, Promotum, & Arbogastem Duces ab Theodosio aduersus Maximum missos esse: à quibus victus, captus, & priuato vestitu ad Imperatores deductus sit: Certè clarissimus eo bello Dux fuit Arbogastes, qui Valentiniani fugientis comes, & in recuperando Imperio adiutor, vt in libro VII ait Orosius, *cùm Theodosio paruit, magnis instructum auxiliis Maximum cepit:* & (si Prospero, Hydatio, ac Zosimo credimus) Victorem interemit. Hydatius quidem, cùm in Chronico dicat *filium Maximi, nomine Victorem in Galliis per Arbogastem Comitem interfectum esse:* in Fastis Consularibus ait Theo-
CCCL. XXXVIII. dosio Aug. II & Cynegio Coss. eumdem *à Comite Theodosij Aug.* paucis post patrem diebus *occisum*. Minimè autem mirandum est Arbogastem, qui Valentiniani Comes fuerit, ab Hydatio *Comitem Theodosij* vocari. Nam & Zosimus scribit Abrogastem Magistrum militiæ ab Theodosio ad recipiendas Gallias, & ad interficiendum Victorem missum esse. Quippe non modò Valentiniani partium viri, sed etiam Valentinianus ipse profugus ac extorris Theodosio, à quo reducebatur, parebat: victóque Maximo Theodosius res Occidentis composuit: & Valentiniano in Galliam profecto, tres annos in Italia velut in prouincia sua vnà cum Honorio filio, quem Senatui Rom. commendauit; moratus cuncta administrauit: ex qua tandem, credo ne Valentinianum in partem Imperij paterni restituisse; partem sibi iure
CCC. XCI. belli vindicare videretur: Tatiano & Symmacho Coss. in Thraciam transmisit: ac Constantinopolim IV Idus Nouemb. intrauit. quo anno Ricomerem Magistrum militum Theodosij fuisse in libro VII Codicis Theodosiani inuenio. Quominùs mirari Orosium conuenit, quòd libro VII prodat, *interfecto* à Maximo *Gratiano, Theodosium Imperiũ Orbis Romani solũ annis* XI *obtinuisse.*

Eunapius Sardianus Rhetor apud Suidam & Eustathium ait Arbogastem Francum, quem Abrogastem

appellat, Bautonis ſecundarium; viribus corporis & aſperitate iræ totum igneum; virum rigidæ & perfectæ temperantiæ; cum pecunia quaſi cum hoſte continuum bellum geſſiſſe: cenſu nihil à gregario milite differentem. ob eam rem Imperatori Theodoſio idoneum viſum eſſe, quem in regia Valentiniani naturâ ad ſeueritatem æquitatémque propenſi veluti rectam quamdam columnam propter grauitatem ſuam collocaret: ne quid in aula peccaretur, cuiquámve noceretur ſedulò prouiſurum. Quibus ex Eunapij verbis intelligi poteſt Arbogaſtem, Curij aut Fabricij ſimilem, Valentiniano adoleſcenti moderatorem à Theodoſio appoſitum eſſe. Zoſimus libro IV prodit Arbogaſtem ortum ex gente Francorum, quem Gratianus Aug. in bello Ducem à Bautone ſecundum eſſe voluerat; poſt vtriuſque mortem, ſuâ in agendo induſtriâ fretum, ſine auctoritate Principis magiſterium militum occupauiſſe: omníque exercitui propter virtutem, ac ſcientiam belli, & pecuniæ contemtum idoneum viſum ad magnam potentiam perueniſſe. Deceſſit autem Bauto, (vti exiſtimo) antequam Maximus rupto fœdere Valentinianum ex Italia expelleret, & ad Theodoſium in Græciam perfugere cogeret. nulla enim in reductione Valentiniani fit eius mentio, qui ſi tum vixiſſet, in hoc bello ipſe, non Arbogaſtes; Magiſtri militum locum ſicut antea erat habiturus. Apparet ergo Arbogaſtem quidem primùm Magiſterio militum ab exercitu ſibi delato vſum eſſe: deinde cùm Valentinianus ſpoliatus Imperio Italiâ exceſſiſſet, ac Theſſalonicam veniſſet; ipſum pariter profugum Magiſterium amiſiſſe: ac Valentiniano poſt annum ferè reducto à Theodoſio priſtinæ ſimul dignitati reſtitutum, atque etiam Principi admodum iuueni rectorem appoſitum eſſe. Oroſius in libro VII Arbogaſtem, quem Hermias Sozomenus, Nicephorus & Hydatius Arbagaſtem, & Aruagaſtum vocant; *virum Barbarum; animo, conſilio, manu, audaciâ, potentiáque nimium; & ſimulacrorum cultorem* appellat. Eumdem oriundum ex Gallia natione; Magiſtrum militum; naturâ ſæuum admodum ac ſanguinarium fuiſſe ait Socrates: apud quem ignarum lo-

corum Franciam veterem transrenanam non proprio nomine Galliam minorem appellari puto. propterea quòd Arbogastes natione Francus fuit: & (vti Aimoinus in libro de vita Ambrosij legisse se dicit) ad Romanos se contulit: constátque cognomen minoris cuiuis alij prouinciæ magis quàm Galliæ conuenire. Philostorgius Arbogasti patrem Barbarum fuisse libro XI tradit, sed eum in Gallia natum esse non scribit.

CCCLXXXIX. Timasiô & Promoto Coss. Franci elati recenti victoria Renum transierunt, atque ex prouincia Germania prædas egerunt. Quo cognito Arbogastes, iam ob exsilium suum ciuibus infestus, vehementer arsit cupiditate vlciscendi: freménsque incursionem in Galliam se Magistro militum factam, ac moræ impatiens monuit Valentinianum pœnas à Francis debitas expetendas: nisi omnia, quæ superiore anno cæsis legionibus diripuerant, confestim redderent; auctorésque belli ad piaculum perfidiæ ruptique fœderis traderent. Itaque Valentinianus profectus in inferiorem Germaniam Marcomerem & Sunnonem Reges Francorum ad se euocauit: & habito cum his colloquio, imperatísque ex more obsidibus (sicut Sulpicius Alexander libro IV tradit) post paucos dies Augustam Treuirorum in hiberna concessit. vnde in libro IV & in libro VI Codicis Theodosiani leges Valentiniani duas, alteram ad Messianum Procuratorem rerum priuatarum; alteram ad Constantium Præfectum Prætorij missas inuenio: quarum hæc data XVIII *Kalendas Iul. Treuiris Timasio & Promoto Coss.* illa data VI Idus Nouemb. eodem anno eadémque ex vrbe dicitur. cuius primæ subscriptionis mendum vt corrigatur, Kalendas Iul. in Kalendas Ian. mutari oportere arbitror. Nequaquàm enim Valentinianus XVIII Kal. Iul. Consulatu Timasij & Promoti in vrbe Treuirorum statiua habere potuit: si verum est, quod Socrates, Hermias Sozomenus, ac Marcellinus in Chronico tradunt; eumdem vnà cum Theodosio & Honorio puero nondum quinto Idibus Iuniis, siue pridie eius diei Romæ supradictis Coss. de Maximo triumphum egisse. Fredegarius Scholasticus, qui ex Gregorio epitomen fecit, Sulpicium Ale-

Alexandrum non intellexit, cùm ſcripſit Arbogaſtem elatum ſuperbiâ Francis bellum intuliſſe; & acie victum fugiſſe; Francóſque Auguſtæ Treuirorum hibernauiſſe. Nec minùs (ſicut exiſtimo) errauit Ioannes Auentinus, qui Arbogaſtem cùm apud Claudianum exſulem appellari, & Regibus Francorum inimicum fuiſſe dici apud Sulpicium forſitan animaduertiſſet; Marcomeris, ac Sunnonis fratrem eſſe, & ab his domo expulſum credidit.

Poſtquam Theodoſius Aug. Italiâ deceſſit, Imperatori Valentiniano cum Arbogaſte diſcordia eſſe cœpit: quæ huic primùm; deinde & illi, multíſque vnà hominum millibus exitiabilis fuit. Cauſa inimicitiarum erat, quòd neuter alteri volebat eſſe ſubiectus. quippe Valentinianus (ſi Zoſimo credimus) Arbogaſtis triſtem ſeueritatem, & in reprehendendo libertatem ferre non poterat: titulúmque Imperij penes ſe, poteſtatem penes illum eſſe indignabatur. Arbogaſtes verò quidquid nec aulam decere, nec imperatoriæ dignitati conuenire exiſtimabat, aut improbabat factum; aut ne fieret prouidebat: ſuóque arbitrio cuncta adminiſtrabat. cui cùm ſæpe aduerſaretur Valentinianus, nec quidquam proficeret, propterea quòd Arbogaſtes militum ſtudiis muniebatur: in eo opprimendo vires ſuas experiri ſtatuit. ſedénſque in regia ſella, & toruo vultu hominem intuens ſui ſalutandi cauſâ propiùs accedenti literas in manum tradidit, quibus ei Magiſterium militum abrogabat. Has Arbogaſtes lectas concerpſit: & proiecit: negans cuius beneficio honorem non eſſet aſſecutus, eius ſe arbitrio depoſiturum. Tum Valentinianus iram contemtúmque non ferens deſiluit è ſolio Arbogaſtem percuſſurus, niſi à Protectore, cui gladium auferre conatus erat, inhibitus eſſet. eidémque paullo pòſt tantæ iræ cauſam ex ipſo percunctanti meditato mendacio reſpondit: quoniam Imperator cùm eſſet quod vellet facere prohiberetur; ſibi ipſum manus afferre, & vitam miſeram ac iniucundam abrumpere voluiſſe. Inde non iam occultæ diſcordia, ſed apertæ inter vtrumque inimicitiæ fuerunt: & in caput Valentiniani conſilium iniri cœpit. Arbogaſtes enim, cùm animaduerteret diſſenſionem hanc niſi

alterius morte non posse finiri; aduersarium tollere, quàm perire maluit. Itaque de fide popularium securus (sicut Sulpicius Alexander tradit) rei militaris curam Francis satellitibus mandat: ciuiles magistratus in societatem coniurationis adsciscit: quidquid militum ac eunuchorum in aula erat, pecuniâ & spe augendæ dignitatis solicitat: Valentinianúmque Principem apud Viennam Palatio intramurano includit pęne infra priuati fortunam redactum: adeò vt nemo vnus ex omnibus sacramento obligatis inueniretur, qui familiari eius sermoni aut iussis parere auderet. Et Valentinianus quidē crebrò per literas Theodosium de Arbogastis arrogantia Maximi tyrannide grauiore certiorem fecerat, auxiliúmque petierat affirmans, si suas iniurias neglexisset, se ad eum secundò venturum. sed ab Theodosio nulla adolescentis querimoniarum ratio habita erat. Nihilominùs Arbogastes sibi à Valentiniano, & Valentiniani amicis metuebat, vel metuere simulabat: neque eius verbis credebat. Quamobrem Valentinianus, ante biduum quàm exstingueretur; Ambrosium Mediolanensium Episcopum (vti ipse in Concione funebri de obitu Valentiniani Aug. scribit) vadem fidei suæ futurum per epistolam euocauit. tanta enim Ambrosio cum Arbogaste vel necessitudo, vel familiaritas fuit, vt idem eadem in Concione dicat se, si Viennam venisset, Arbogastem Valentiniano reconciliaturum: sin Arbogastes inexorabilis nullam concordiæ conditionem accepisset; apud Imperatorem remansurum, eíque consilij sui copiam facturum fuisse. Sed iam Alpes Graias superanti Ambrosio de cæde Principis nuntiatum est: cui, cùm propter murum vrbis Viennæ ludicro certamine cum paucis militibus sese exerceret, Arbogastes per emissarios fauces obliserat. Sunt, qui meridiantem ab cubiculariis; sunt, qui meridie dum omnes ministri prandebant in regia interiore ad ripam Rhodani ludentem à Protectoribus Arbogastis immissu strangulatum; & vt mortem sibimetipse consciuisse crederetur, exanimem suspensum esse scribant. Quæ fuit caussa, quare Prosper ac Senator sparso in vulgus rumore decepti memoriæ

traderent Valentinianum nimia Arbogastis Magistri militum seueritate ad tædium vitæ deductum suspendio periisse. Rufinus ac Sozomenus aiunt quosdam publicam opinionem secutos, id dolo & insidiis Arbogastis Ducis factum affirmauisse. alios expertem quidem sceleris Arbogastem; sed cùm Valentiniano tamquam ætate nondum valido liberam potestatem imperij non indulgeret; indignabundo adolescenti causam mortis fuisse dixisse. Augustinus in libro v de Ciuitate Dei dubitat, vtrúmne is per insidias; an quo alio pacto vel casu fuerit exstinctus. Interfectus est Valentinianus Idibus Maij, Arcadio Aug. II & Rufino Coss. antequam baptizaretur, vicesimo ætatis; sextodecimo imperij anno expleto: adolescens Principatu dignus; Regiis corporis, animíque virtutibus præditus; atque si ad virilem ætatem peruenisset, patrem iustitiâ superaturus. cuius cædem omnes dissimulauere: quòd Arbogastem, virum ob contemtum pecuniæ fortitudinémque multis bellis expertam militibus acceptissimum, & magnâ auctoritate subnixum metuebant. Fuerat inter coniurationis participes Eugenius quidam Magister scrinij, antè Grammaticæ Latinæ professione celeber; nomine magis quàm re & studio Christianus: quem à Ricomere sibi commendatum ac traditum Arbogastes in amicorum numero habebat. Hunc aut propter genus diffisus sibi ipse, (sicuti ait Philostorgius) aut vt affectati Principatus suspicione careret: Imperatorem appellandum curauit, Imperium Occidentis, Eugeniúmque recturus. CCC. XCII.

Eodem anno quo Valentinianus perierat; (vt Alexander scribit) hoc est Arcadio Aug. II & Rufino Coss. Arbogastes, qui Sunnonem & Marcomerem Reges Francorum gentilibus odiis prosequebatur; *Coloniam Agrippinam rigente maximè bieme petiit: ratus tutò omnes Franciæ recessus penetrandos vrendósque, cùm decussis arborum foliis nudæ atque arentes siluæ insidiantes occulere non possent. Collecto ergo exercitu, transgressus Renum Bructeros ripæ proximos; pagum etiam, quem Chamaui incolunt, depopulatus est: nullo vsquam occursante: nisi quòd pauci ex Amsiuariis & Chattis, Marco-* CCC. XCII.

mere duce, in vlterioribus collium iugis apparuere. Animaduerto Arbogastem alias præterea in Francos expeditiones fecisse. Paullinus enim in libro de vita Ambrosij scribit eum *aduersus gentem suam; hoc est Francos, bellum gessisse, atque non paruam multitudinem manu fudisse, cum reliquis verò pacem iniisse:* quærentibúsque Francorum Regibus (nimirum Marcomeri & Sunnoni) quos ad cenam inuitauerat, an Ambrosium Episcopum nosset; ab eo se homine diligi, & frequenter cum eodem conuiuari solere respondisse. tum Reges dixisse: meritò te Arbogaste felicem ferunt, quoniam Ambrosium victoriarum conciliatorem inuenisti, cuius iussu solis ipsius cursus sisti potest. Addit Aimoinus in libro de vita Ambrosij referri Arbogastem primò acie victum ab Francis fugisse: deinde commisso iterum prœlio ingentem hostium multitudinem parua manu fudisse, & cum reliquis pacem fecisse. Quæ Nicolaus Vignerius falsò existimat tum gesta esse; cùm Eugenius susceptâ expeditione *Reni limitem petiit, vt* (quemadmodum tradit Sulpicius Alexander) *cum Alamannorum & Francorum Regibus antiquis fœderibus ex more initis, immensum eâ tempestate exercitum gentibus feris ostentaret.* Ab Arbogaste enim bellum cum Francis variâ fortunâ gestum, & postea æquis conditionibus est compositum. ab Eugenio verò cum his, & cum Alamannis iuncta sunt fœdera: sicut Imperatoribus Romanis initio principatus facere mos erat. quæ in vnam eamdémque expeditionem nullo modo conueniunt.

Allato nuntio de cæde Valentiniani, Theodosius non mediocriter est conturbatus. dolebat affinem & consortem potestatis, magnâ spe; ætate integrâ; nefariè occisum. & vt Eugenium hominem nouum atque imbellem, Imperatorem factum esse indignabatur: ita Arbogastem propter scientiam rei militaris auctoritatémque & fortitudinem audaciæ coniunctam maximè metuebat. Accedebat ad mærorem Gallæ coniugis luctus orantis, vt fratris mortem vlcisceretur: neu sorores suas, Iustam & Gratam, deuotas Deo virgines in hostium potestate & in periculo iniuriæ esse sineret. bellum itaque

summa ope parare constituit. & quòd pacem cum finitimis gentibus fecerat; Duces ac exercitus è limitibus euocat. auxilia ex Armenia maiore, Colchide, & Iberia accersit. Gildonem etiam Comitem magnæ in Africa auctoritatis ac potentiæ solicitat: qui tutò fortunam speculari, & neutrarum esse partium maluit, quàm cum periculo Theodosio contra Eugenium auxilia mittere. Auctor est Rufinus Sacerdotes de pace legatos ab Eugenio venisse ad Theodosium: & immunem sceleris, si quod in morte Valentiniani inesset, Arbogastem testatos esse. Theodosium autem cum Clericis, & populo omnes Ecclesias circuiuisse: ante Apostolorum & Martyrum reliquias cilicio inuolutum prostratúmque humi iacuisse: per quos auxilium se à Deo impetraturum confidebat, non tam armis & excubiis; quàm precibus ieiuniis ac peruigiliis fretus. Dum milites vndique conueniunt; reuertit ex Thebaide Eutropius Præpositus cubiculi, vbi Ioannem Lycopoliten, Monachum diuino afflatu res futuras prædicentem, de euentu belli consuluerat: & responsum refert Theodosium superiorem fore; multorum tamen morte victoriam constaturam. quo ille velut oraculo maximè est confirmatus: & tertio Consulatu Flauium Honorium minorem filium patruo cognominem, nonum annum agentem (nam Arcadio diadema pridem imposuerat) IV Idus Ianuarij in Tribunali Hebdomi de sententia militum Augustum nuncupauit: atque anno insequenti, Arcadio III & Honorio II Coss. profectus est Constantinopoli, vires Orientis & ampliùs vicena millia Gothorum fœderatorum secum ducens: cui per Daciam mediterraneam & superiorem Mœsiam iter facienti magna manus Hunnorum & Alanorum circa sinistram ripam Danubij colentium vltro se iunxit. inde per Pannonias, & agrum Noricum in Italiam contendit.

CCC-XCIII. [beside "velut oraculo maximè est confirmatus: & tertio Consulatu"]

CCC-XCIV. [beside "atque anno insequenti, Arcadio III & Honorio II Coss."]

At Arbogastes quas sibi sumserat Imperatorias partes strenuè & prudenter implebat. nam innumerabiles copias ex Cisalpinis prouinciis, Italiáque coegerat: & ne Gallia incursionibus vastaretur, depositis odiis cum Francorum Alamannorúmque Regibus fœdus inierat:

ac pro communi patria magna à Francis auxilia impetrauerat: néve in Maximi erratum incideret, qui ſparſis incautè manibus faciliorem Theodoſio de ſe victoriam dederat; in veſtibulo Italiæ caſtris poſitis hoſtem opperiebatur, de Imperio totis viribus pugnaturus. Italiam à Septemtrionibus claudunt Alpes Iuliæ, interruptis tantùm anguſto tranſitu celſiſſimis iugis. has fauces, quà maximè in artum coeunt, Arbogaſtes munitionibus firmauerat, & ſub radicibus montium ita conſederat, vt omnem ferè planitiem eius copiæ complerent. Quas ad anguſtias vt Theodoſius deimprouiſo peruenit; muro ac turribus, quibus aditum Arbogaſtes intercluſerat repentè concidentibus; præſidium loco deiecit, patefactóque itinere editum collem caſtris occupauit. Inde cùm auxilia Gothorum, Gaina & Saule ducibus, in campum deſcendiſſent; ſub eius oculis acris pugna commiſſa eſt: cuius hic euentus fuit, vt Gothorum decem millia caderent; reliqui vndique preſſi, ac pæne circumuenti vix noctis beneficio recipiendi ſui facultatem haberent. Anxius itaque Theodoſius quid optimum factu videretur ad conſilium retulit. Negabant Timaſius & Stilico Imperatoris amicorum primi, ceteríque Duces militibus timore perturbatis quidquam committi oportere: ſecundo prœlio hoſtes ſublatos, & ad pugnandum alacriores factos: tantæ multitudini paucitatem ſuorum opponendam non eſſe dicebant. redeundum igitur retro quà venerant, reparatíſque copiis veris initio bellum renouandum. Non tenuit iram Imperator, ſed grauiter caſtigatis conſilij auctoribus, quòd turpiſſimam & periculoſiſſimam fugam reditus nomine prætexerent; ac Chriſti Crucem imagine Herculis infirmiorem exiſtimarent; in ſecretum conceſſit: precatúſque Deum, vt meliori cauſæ faueret; circa galli cantum præ ægritudine ſomno eſt conſopitus. Tum ſecundum quietem viſi equites duo albati iuſſerunt eum primâ luce exercitum aduerſus Eugenium educere, Ioannem ſe ac Philippum profeſſi, & operam victoriámque polliciti. Lætus Imperator manè pro concione nocturnum viſum expoſuit, ac velut Iudas Maccabæus de prœlij euentu ſecu-

rus, milites cohortatus est; vti duces cælo missos impigrè sequerentur: neu plus in armatorum numero, quàm in eorum antesignanorum viribus reponerent. Magnum habet momentum religio humanis mentibus iniecta. Theodosiani, qui paullo antè aduerso prœlio infracti pauore marcebant; tum repentè mutati alacritatem vultu verbísque præferebant: Augustum, vt confestim duceret, orabant: suarum esse partium Deum; cælites habere se auxiliarios vniuersi credebant. nec moratus impetum Theodosius, signo Crucis dato, cum suis ex summo monte decurrit, & in hostem ire contendit. Arbogastes descendentes procul conspicatus, primò fidem oculorum damnabat. vnde enim tantum audaciæ victis accessisse? mox exemtâ dubitatione aciem instruxit. alloquénsque milites Eugenius admonuit adesse optatum votis laborum finem: hostes incompositos, lymphatis similes cæco timore in perniciem incurrere: ipsis cum mollibus Græculis; cum imbellibus Asiaticis; cum Syris luxuriâ effeminatis rem fore. Irent fortes; irent felices; tenues fusi pridie exercitus reliquias delerent; præmia certæ plenæque victoriæ consecuturi. Neutris cohortatione opus erat: hos ira incitabat; illos confirmabat fiducia. Alpes Iulias transgressis, & Aquileiam petentibus aperit se spatiosa planities, sub radicibus montium iacens: per quam delapsus ex Alpibus fluuius Frigidus fertur non longiùs à supradicta vrbe millibus passuum sex & triginta. hîc acies dimicauere. Ac primùm cùm propter locorum angustias & impedimenta calonum agmen suum paullo tardiùs in aciem descendere, & incitari Eugenianos eâ morâ animaduerteret; desiluit equo Theodosius, & ante aciem progrediens exclamauit, vbi est Theodosij Deus? quo dicto suos omnes excitauit. Hunc igitur ante signa cum paucis procurrentem Arbetio Comes Eugenij *insidiis excepit: móxque conuersus ad reuerentiam Imperatoris* (vt ait Orosius) *non modò eum periculo liberauit; sed etiam auxilio instruxit.* tum summis copiis vtrimque cœptum contendi, & variâ fortunâ pugnatum. Dextrum Theodosianorum cornu cum sinistro Eugenianorum æquo Marte certabat: at Gothi,

ceteríque Barbari, qui in læuo cornu erant collocati, compluribus suorum occisis ægrè hostium impetum sustinebant: & iam terga daturi videbantur, ni Bacurius rector Domesticorum primis ordinibus comitatus laborantibus opem tulisset, prœliúmque fortiter restituisset. Etsi neutra inclinata erat acies; apparebat tamen futurum, vti Theodosiani numero ac virtute aduersariorum, vel sola diuturnitate pugnæ defatigati vincerentur. Cùm subitò è summis Alpibus frigidus & vehemens Aquilo (qualis antea numquam flauerat) aduersus Eugenianos coortus magnam singulis ac vniuersis intulit cladem. alij abreptis scutis aut reiectis nudari: alij applicitis impediri: pars illisis obuerberari: plerísque densus puluis in ora volutus prospectum adimere, & buccam implendo spiritum intercludere. non ordines seruandi, firmiter consistendi, vulnera inferendi aut vitandi potestas dari. vires perpaucis, animi præsentia nemini adesse. quæ coniecerant tela, turbo contrarius miris modis circumacta in ipsos retorquebat; vel innoxia aliò deflectebat: Theodosianorum autem hastas sagittásque vltra spatium humanis viribus concessum longè deferebat, nullum vt eorum iaculum irritum caderet. Eugeniani conferti procumbebant: occæcati puluere, vi venti perculsi, toto corpore inutiles & illigati ab integris & expeditis more pecudum trucidabantur. Fluuius Frigidus coaceruatorum cadauerum sanguine redundabat, colorémque & frigus amiserat. Cùm magnus Eugenianorum numerus esset occisus; reliqui tandem Deo cedendum esse intellexere: atque armis abiectis à Theodosio Aug. vt ipsis ignosceret supplices petiuere: quos Imperator pro sua clementia omnes conseruauit: ex hísque nonnullos ad Eugenium comprehendendum misit. quos cùm Eugenius in aggere considens cursu ad se tendentes ac anhelantes videret; victoriæ nuntios ratus interrogauit, an quemadmodum præcepisset, Theodosium viuum & vinctum perducerent. illi autem non, inquiunt, Theodosium ad te captiuum adducimus: sed (sicut Deo visum est) te ad Theodosium victorem adducturi venimus. confestímque hominem de-

detractum è solio, ablatis insignibus imperatoriis, religatis manibus ad Theodosium deducunt. cui postquam Theodosius Valentiniani nefariam cædem, tyrannidem scelere quæsitam, atque imaginem Herculis impiè agminibus prælatam obiecit, ac bellum ciuile imputauit: demississimè vitam precanti ante pedes eius caput præcisum est. Arbogastes (vt loquitur Rufinus) *aduersô Deo nequidquam fortiter faciens*; vbi desertum se à suis vidit, profugit ex prœlio: desperatísque rebus, duobus semetipse gladiis transuerberauit. multi præterea clarissimi viri in acie ceciderunt. Flauianus omnibus honoribus functus, qui Haruspicinâ & obseruatione siderum deceptus victoriam Eugenio prædixerat: antequam pugna committeretur, in Alpium faucibus, quas valido præsidio tuebatur, est interfectus.

Theodoritus in libro V ac Nicephorus Callistus in libro XII ita, vt suprà diximus, biduo bis pugnatum scribunt. At Socrates in libro V & Hermias Sozomenus in libro VII memoriæ tradunt cùm se acies Theodosiana in planitiem demisisset; ibíque dubio Marte prœlium committeretur: partem exercitus Eugenij in summo monte considentem à tergo apparuisse. ac Theodosium veritum, ne sui pauci à multis, defessi à recentibus circumuenti interficerentur; Ducibus copiarum in monte consistentium datâ, sicut petierant, fide augendæ dignitatis eam manum ex insperato sibi iunxisse. Interea in campo permagnum Barbarorum Theodosij auxiliarium numerum esse occisum. Itaque Imperatorem proiectis armis fusum humi maximo fletu Deum implorauisse: ac subitò Bacurium Regalem Iberorum, pietate & virtute animi corporísque præstantem subsidio laborantibus venisse: factáque impressione Eugenianos, qui paullo antè aduersariis pulsis vehementer instabant, in fugam conuertisse: atque magnam illam vim venti coortam esse. Turanius Rufinus quoque, quem Socrates Scholasticus & Hermias Sozomenus non secuti sunt modò, sed ferè totum transtulerunt; in lib. XI prodit, collocatis in superiore iugo insidiis, Eugenianos in descensu montis aciem instruxisse: & vbi ad primos ventum est, atque

hi scilico Theodosio tradiderunt; in imis vallibus prœlium atrox initum esse: fusáque auxilia Barbarorum terga dedisse. tum Theodosium, vt auersos suos vidit, pro salute periclitantium Deum precatum esse: ac mox Theodosianis animum virtutémque rediisse: Bacuriúmque ingenti strage agmina hostium conferta & constipata perrupisse: & vehementem ventum in eorumdem exitium consensisse. Zosimus Christianæ religioni & Theodosio infensus, ne piissimum Principem beneficio Dei ex aduersariis victoriam tulisse fateretur, mentiri maluit: ac nullâ cùm huiusce venti; tum precationis mentione factâ in libro IV scripsit, cùm auxilia Theodosij magnâ cæde prostrata fuissent; postridie Eugenianos securos temulentos ac semisomnos deimprouiso oppressos, fusos, fugatósque esse: Eugenium in fuga captum: cuius capite amputato & per castra circumlato, ac veniâ promissâ, vniuersi se Theodosio dediderint. Arbogastem verò in montes asperos ex fuga se recepisse: cúmque dimissis à Theodosio in omnes partes militibus ad mortem conquireretur, ludibria arbitriúmque hostium sua manu occupauisse. Adiicere ex Philostorgio licet pugnatum acerrimè, & multos vtrimque desideratos. etsi enim Auctor libri de vita & moribus Imperatorum Rom. & Iordanes in libro de successione Regnorum produnt Eugenium tyrannum, & Arbogastem ab Theodosio superatos prœlio esse, ex eorum exercitu deletis armatorum millibus decem: tamen ea denorum millium cædes Gothis Fœderatis magis conuenit, quorum decem millia à Theodosio præmissa Magister militum Arbogastes apud Orosium & Paullum dicitur interfecisse. at ex parte Eugenij non *paruam manum fusam* esse, sicut ait Orosius; sed ingentem hominum multitudinem cecidisse Claudianus præter ceteros ostendit his versibus.

Alpinæ rubuere niues: & Frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis; turbáque cadentum
Staret, ni rapidus iuuisset flumina sanguis.
Crescunt in tumulum strages: vallémque profundam
Æquauere iugis: stagnant immersa cruore

Corpora. turbantur permisto funere manes.
Victus est Eugenius VIII Idus Septembres Arcadio III
& Honorio II in Oriente; in Occidente Flauiano & CCC-
Arbogaste (vt existimo) Consulibus; post Valentiniani XCIV.
cædem annis II & mensibus ferè IV. & summa Imperij
ante annos XXX ab Valentiniano maiore diuisi ad Theodosium
peruenit. Ceterùm tam memorabilem felicémque
victoriam Theodosius pietati suæ religiosísque
precibus magis quàm armis debuit: vti Paullinum Aquitanum
in Panegyrico quodam scripsisse ait Gennadius.
Quare Claudianus versibus notissimis, & ab Augustino
ac Orosio citatis testatur ætherem Theodosio militauisse,
& coniuratos ventos ad classicum venisse. Et Augustinus
in libro V de Ciuitate Dei Theodosium *contra
robustissimum* Eugenij *exercitum magis orando, quàm feriendo
pugnauisse* affirmat. atque apud Prosperum Tironem
in Chronico *aperto Dei fauore conspirantibus elementis*
Eugenius dicitur esse superatus.

Non diu Theodosio licuit bello confecto lætari, ac
fructum laboris sui percipere. Nam Mediolani aquam
intercutem nactus, cùm manè ludis Circensibus victoriam
celebrauisset; post prandium subitò ingrauescente
morbo spectaculo interesse non potuit: eíque Honorium
filium, quem ex Thracia acciuerat, præsidere iussit:
ac proximâ nocte decessit XVI Kalendas Februarias,
Olybrio & Probino Coss. anno ætatis XLVIII; imperij CCC-
sextodecimo exeunte: Arbogasti non longiùs IV mensibus XCV.
ac vndecim diebus superstes: duobúsque filiis ex
priore coniuge Ælia Flaccilla Aug. genitis Flauio Arcadio
puero annorum circa XVII partes Orientis; Fl. Honorio
annum vndecimum agenti Imperium Occidentis
recens armis quæsitum reliquit. qui eodem anno lege
data XI Kalendas Maij Mediolani, quam libro XV Codicis
Theodosiani insertam legimus; Eugenij acta infirmauerunt:
eiúsque, & Arbogastis, ac Nicomachi Flauiani
funestorum (ita enim appellant) *Consulum* nomina ex
Fastis eradi iusserunt. Ex his colligi potest, quàm falsò
Prosper, & Prosperum secutus Cassiodorus Senator affirment
Olybrio & Probino fratribus Coss. Eugenium CCC-XCV.

victum esse, & Theodosium morbo interiisse. cùm non modò Hydatius ac Marcellinus, sed etiam vetustiores Prospero Claudianus & Socrates; alter secundo Consulatu Honorij Aug. alter VIII Idus Septembris Arcadio
CCC-XCIV. III & Honorio II Coss. Eugenium à Theodosio pulsum acie & occisum esse memoriæ tradant.

Hocce prœlium, præter quinque supradictos Historiæ Ecclesiasticæ auctores, describunt Ambrosius in laudatione funebri Theodosij, Claudianus, Aurelius Augustinus, Magnus Orosius in libro VII, & Zosimus in lib. IV à ceteris omnibus consuetudine sua dissentiens. Apud Orosium quidem (cuius verba Marcellinus in Chronicum suum, & Paullus Langobardus in librum XIII Historiæ Miscellæ transtulere) dicitur Arbogastes Valentiniano interfecto *mox Imperatorem creauisse Eugenium: eligens hominem, cui titulum Imperatoris imponeret; ipse gesturus atque sibi vindicaturus Imperium: ac contraxisse vndique innumeras & inuictas copias partim ex Romanorum præsidiis; partim ex auxiliis Barbarorum; apud hos potestate* (hoc est Magisterio militum) *apud illos cognatione subnixus: & aduersus Theodosium collectis Gallorum, Francorúmque viribus exundauisse.* Gallos, & Francos Orosius appellat, quos suprà *cognatos*, id est populares Arbogastis, item *Barbaros; ac Romanos.* Quod autem ait Eugenium ab Arbogaste Imperatorem factum; Claudiani, Orosij, Prosperi, atque Zosimi auctoritate nititur: adeóque verum est, vt qui parciùs vel negligentiùs ea de re loquuntur Historici, scilicet Auctor libri de vita Imperatorum, Socrates, Marcellinus, ac Nicephorus Callistus; nihilominùs Eugenium *Arbogastis fauore & viribus confisum; siue adiutore Arbogaste Imperium vsurpauisse* scribant. quem ego virum tanto maiore admiratione dignum iudico, quanto gloriosius est Imperium, cùm occupare possis, fastidire, & dare alij malle. Quamquam videtur Arbogastes (sicuti prodit Orosius) Eugenium ignobilem & imbellem homunculum ex industria delegisse, vt inane nomen personámve Principis ferenti ipse imperaret: & penes eum vmbra Imperij; corpus penes se atque vires forent. Certè Eugenium,

quem Christianum fuisse Ambrosius ac Paullinus aiunt, Philostorgius Socratis æqualis negat; Zosimus quidem amicum Arbogastis vocat: at Claudianus humillimum *abiectissimúmque* eius *clientem*, atque etiam *famulum*, seu in rebus omnibus morigerum; Arbogastem verò *Barbarum*, & *Germanum exsulem*, hoc est Francum domo expulsum appellat his versibus.

Interea turbata fides. ciuilia rursus
Bella tonant, dubiúmque quatit discordia mundum.
Proh crimen Superûm! longi proh dedecus æui!
Barbarus Hesperias exsul possederat vrbes:
Sceptráque deiecto dederat Romana clienti.

Idem in eodem Panegyrico de III Consulatu Honorij Aug. ita de morte Arbogastis refert:

At ferus inuentor scelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus: dupléxque tepebat
Ensis: & vltrices in se conuerterat iras
Tandem iusta manus.

Et alio loco de Maximi, & Eugenij; déque Andragathij & Arbogastis, qui eorum Comites & Magistri militum fuerunt, exitu sic loquitur.

Per varium gemini scelus erupere Tyranni
Tractibus Occiduis. hunc sæua Britannia fudit:
Hunc sibi Germanus famulum delegerat exsul:
Ausus vterque nefas; Domini respersus vterque
Insontis iugulo.
Hic noua moliri præceps; hic quærere tuta
Prouidus; hic fusis; collectis viribus ille;
Hic vagus excurrens; hic intra claustra reductus;
Dissimiles, sed morte pares: euadere neutri
Dedecus, aut missis licuit procumbere telis.
Amissâ specie, raptísque insignibus ambo,
Qui modò tam densas nutu mouere cohortes;
In quos iam dubius sese librauerat orbis;
In vultus rediere suos: manibúsque reuinctis
Oblati gladiis summittunt colla paratis.
Amborum periere Duces. Hic sponte carina
Decidit in fluctus: illum suus abstulit ensis.
Hunc Alpes, hunc pontus habet.

Apud eumdem Claudianum Honorius puer, de ſententia exercitus factus Imperator, Theodoſiũ patrem rogat, vt cum eo ſibi liceat ad bellum Eugenianum proficiſci.

Sed cur non potiùs, verbis quæ differis, vſu
Experior? gelidas certè nunc tendis in Alpes,
Duc tecum comitem: figant ſine noſtra Tyrannum
Spicula: palleſcat noſtro ſine Barbarus arcu.
Italiámne feram furiis prædonis acerbi
Subiectam? patiar Romam ſeruire clienti?

CCC-XCV. Olybrio & Probino Coſſ. ſub finem anni Rufinus natione Aquitanus, natus Eluſæ in Nouempopulis, quem Theodoſius Magiſtrum Officiorum & Conſulem fecerat, ac tutorem Arcadio moriens inſtituerat, periit: vir ſtrenuus; prudentia; altitudine ingenij; magnitudine corporis; extemporali ſermonis facilitate excellens; ſed auarus & rapax: quem Patricium & Præfectum Prætorij Stilico vtriuſque Imperatoris tutelam ſibi vindicans, in Tribunali Hebdomi per milites Orientales poſt victum Eugenium domum remiſſos interficiendum curauit, affectati Imperij falsò ſuſpectum: quippe Alaricum Gothorum Regem pecuniâ ſolicitatum in Græciam; Hunnos in Armeniam & Cappadociam immiſerat non ob aliud, quàm vt contra Stiliconis inſidias eorum præſidio muniretur. inſequenti anno Rufini vxor, & filia in exſilium miſſæ ſunt.

Per hæc tempora in Francis Regnum obtinebant Marcomeres & Sunno, forſitan Priami eius, quem Tiro
CCCL-XXXII. Proſper quarto imperij Theodoſij anno in Francia regnauiſſe ſcribit, filij. Certè in libro de vita Sigeberti poſterioris Francorum Regis reperio Priamum patrem Marcomeris, auum Faramundi, Clodionis proauum, abauum Merouei Alanos viciſſe: & ab Imperatore Valentiniano victum acie atque occiſum eſſe. Vetus quoque Hiſtoricus, qui res geſtas Merouingorũ Regum ſcripſit; Abbáſque Monaſterij Vrſpergenſis Conradus Marcomerem Priami filiũ, & Sunnonem Antenore quodam natum principatu Valentiniani Priamo ſucceſſiſſe dicunt. & Rorico Monachus Marcomerem Priamo genitum ait. Denique Priamum imperante Valentiniano ma-

iore in Francia regnâsse auctor est Sigibertus: affirmátque quosdam eum à Valentiniani exercitu prœlio fusum & occisum scribere. ipse anno V post Valentis Aug. mortem obiisse credit, eodémque anno Marcomerem Priami filium, ac Sunnonem Principatum in Francia obtinere cœpisse. Neque hoc Priami nomen, quòd Græcum est, & originem Francorum ad Troianos referendi materiam multis scriptoribus præbuit: ob eam rem videri debet viro Germano minimè conuenire. cùm (vt de ceteris sileam) è tribus Alamannorum Regibus vnũ Serapionem; alios duos Vrsicinũ, & Macrianum; & Quadorum Regulum Gabinium Ammianus Marcellinus nominibus Ægyptiis & Latinis appellet. Si autem verum est, quod Tiro Prosper dicit: apparet Priamũ à priore Valentiniano occidi non potuisse, qui anno septimo post eius mortem, quarto imperij Theodosij in Francia regnare occœperit: eumdémque, ac Mallobaudem vno tempore Franciæ imperium obtinuisse. quem Mallobaudem (sicuti suprascripsimus) Gratianus Aug. Comitem, ac bellorum commilitonem per annos ampliùs VI habuit: & cuius ductu Macrianus atque Priarius potentissimi Reges Alamannorum acie victi sunt & interfecti. Quo magis miror à Prospero Priami quidem pæne ignoti viri mentionem fieri: Mallobaudem verò, Genobaudem, Marcomerem, ac Sunnonem nobilissimos Reges Franciæ præteriri. quippe nullum Regem Prosper Priamo, & Faramundo medium interponit: sed hunc anno IV Imperatoris Theodosij; illum Honorij sexto & vicesimo regnare cœpisse affirmat: vt Priamo, quicumque est, vndequadraginta annos attribuere videatur: cùm is, si IV imperij Theodosij anno Regni potiri occœperit, vix sexennium complere potuerit. Nam dum Maximus Aquileiæ amissâ spe Principatus amens & attonitus sedet; siue Theodosio Aug. iterùm & Cynegio Coss. anno decimo post exortũ Theodosij, Francos Genobaude, Marcomere, & Sunnone ducibus in Germaniam proru-pisse auctor est Sulpicius Alexander: quem cùm nequaquam intelligeret Gregorius, & apud eumdem scriptorem legisset, Arbogaste Francorum agros depopulante; CCCL-XXXVIII.

paucos ex Amsiuariis & Cattis Marcomere duce in vlterioribus collium iugis apparuisse: haud dubitauit affirmare Francis Duces, non Reges eâ tempestate fuisse. hócque non solùm veteribus nostris Historicis Fredegario, Aimoino, Roriconi, Adoni, Sigeberto, ac Iuoni; sed etiam Nicolao Vignerio, aliísque recentibus nimis credulis auctoritate sua persuasit. tanta omnium vel securitas, vel linguæ Latinæ ignorantia fuit, vt quod cuiusquam ductu gestum sit; id eo duce actum esse Latinè dici nescierint: non minùs ridiculi, quàm qui Iunonem apud Virgilium ita de se loquentem

Me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter?

Ducem appellandam diceret, Reginam negaret. Scilicet Atech; Genobaudes, Mamertino Genoboudes dictus; Ascaricus; Regaisus; Nebiogastes, vel Nebigastes; atque Mallobaudes Reges Francorum fuerunt! Genobaudes minor, Marcomeres, & Sunno non fuerunt! quos posteriores duos Sulpicius Alexander ipse, & Paullinus in libro de vita Ambrosij, ac Claudianus Reges nuncupant. Quid quòd & Reges, quorum cùm apud ceteras nationes; tum maximè apud Francos, gentem liberam atque bellicosam, præcipuæ partes semper fuere, vt exercitus ducerent; auctores Latini Ducum nomine sæpe vocauerunt? Sic Titus Liuius in lib. XLV Solouettium & Ducem Gallorum, & Regulum Gallorum appellat. Publius Virgilius Maro Turnum modò Ductorem; modò Regem Rutulum nuncupat. Sed hoc clarius ac certius est, quàm vt indicari egeat aut probari. Neque est, quòd tantopere sudet Gregorius, dubitétque Reges; an regiam vicem functi fuerint Marcomeres, & Sunno: quoniam ambos idem Sulpicius Alexander Francorum Regales, ac Subregulos Francorum vocet. licet enim Regales propriè dicerentur Regum filij, atque propinqui, qui Regibus quidem auctoritate & potentiâ inferiores essent; sed Subregulis, ac nonnumquam etiam minoribus Regalibus imperarent: tamen ex superioribus satis apparet Alexandrum licentiùs verbis abusum Regales, & Subregulos pro Regibus dixisse.

Vt

Vt autem cuius filij; ita & cuius successores fuerint Genobaudes, Marcomeres, & Sunno, (nam saltem Marcomerem, & Sunnonem fratres fuisse infrà docebimus) inter auctores non constat. Aimoinus Francioni cuidam fabulis memorato; Nicolaus Vignerius Mallobaudi; alij scriptores Priamo eos successisse tradunt. Regnare in Francia cœpere paullo ante alterum Theodosij CCCLXXXVIII. Consulatum: quo anno Clementis Maximi bello ciuili pressi absentiâ inuitati, transito Reno, Galliam incursionibus vastauere: ac transgressos in Franciam Romanos fudere & fugauere. cui expeditioni non diu superfuisse videtur Genobaudes, à Sulpicio Genobaldus; à Fredegario Aimoinóque Genebaudus dictus. quoniam Sulpicius Alexander nullam deinde eius; sed Marcomeris tantùm ac Sunnonis mentionem facit; Genobaudem Marcomeri, Marcomerem Sunnoni præponens. ex quo intelligitur vt Genobaudem maximum ex fratribus; ita Sunnonem minimum natu fuisse. Idem Auctor apud Gregorium scribit Marcomerem & Sunnonem, ob actas ex prouincia Germania prædas, Timasio & Promoto CCCLXXXIX. Coss. euocatos ab Imperatore Valentiniano in colloquium venisse: datísque ex more obsidibus domum rediisse: ac Arcadio Aug. II & Rufino Coss. sub finem anni, Arbogaste agrum Bructerorum ripæ Reni proximum, & pagum Chamauorum populante; paucos Amsiuarios, & Cattos Marcomere duce in vlterioribus collibus apparuisse: bellóque variâ fortunâ gesto pacem factam; & postea Valentiniano interfecto ab Eugenio antiqua fœdera cum Francorũ Regibus, id est cum Marcomere & Sunnone inita esse. Hoc loco animaduerto Arbogastem Postumi, Lolliani, Probi, Maximiani, Constantij maioris, Constantini, Crispi Cæs. Iuliani, Valentiniani, & Quintini Magistri militum exempla secutum in Franciã transiisse: in qua præter homines & pecora nihil erat, quod capi posset; præter casas nihil, quod miles incenderet. atque post id tempus attritis Imperij viribus neminem Romanum vmquam cum exercitu fines Francorum ingredi ausum esse. præterea Marcomerem Faramundi patrem in Bructeris, Chamauis, Amsiuariis, & Cattis Regnum obtinuisse. quippe ille, nisi his populis

M

præfuiſſet, priores duos defendere non debuit; poſteriores duos milites habere non potuit. Erant autem Amſiuarij, vti Bructeri, Chamaui, & Catti; Franciæ gens, quos Caius Cornelius Tacitus in libro XIII Annalium Anſibarios; Iulius Honorius Orator in libello de Coſmographia, ac Iſidorus Amſiuaros, & Amſibaros appellant: & quos quidam apud Ammianum Marcellinum Attuarios dici falsò affirmant: cùm Attuarij Franci quidem & ipſi, Renóque coniuncti, & antedictæ trigæ populorum finitimi, ab Strabone Chattuarij; Attuari à Velleio; à Tacito & Ptolemæo Chaſuari; & in Annalibus rerum geſtarum Caroli Ducis Hattuarij, atque Hazzoarij vocentur.

Ceterùm notandum eſt veterem Auctorem Hiſtoriæ Francicæ, Roriconem Monachũ, Adonem Viennenſium Epiſcopum, Sigibertum, Iuonem, multóſque alios, cùm apud Gregorium legiſſent *Genobaude Marcomere & Sunnone ducibus Francos in Germaniam irrupiſſe*, ex eáque prædas egiſſe; deceptos nomine Germaniæ tradidiſſe Francos relictâ Pannoniâ. Marcomeris & Sunnonis ductu in Germaniam commigraniſſe: & loca circum extremas partes Reni, ſeu circa oſtium fluminis occupauiſſe. Vt appareat ab iiſdem Sulpicij Alexandri verbis non intellectis & hunc recentiorum ſcriptorum, & ſupradictum Gregorij errorem ortum eſſe. Miror verò, quòd Marcomerem, & Sunnonem (priorem noſtri Marcomirum; poſteriorem Sonnonem, ac Somnonem appellant) ſex & triginta annos regnauiſſe Sigibertus prodat. nam ambo paullo ante alterum Theodoſij Aug.
CCCL. XXXVIII. Conſulatum Regni potiti, ſub initia principatus Hono-
CCCC. rij ante Stiliconem Conſulem perierunt. Certè Claudianus, Poëta æqualis huius temporis in libro I de laudibus Stiliconis ſcribit Marcomerem & Sunnonem fratres, non ſanguine & Regni ſocietate quàm morum ſimilitudine coniunctiores, quoniam inquieti & otij impatientes fœdus cum Honorio ictum frangere volebant; miſerabilem exitum feciſſe. eorum enim alterum, id eſt (vt aliqui arbitrantur) Marcomerem à ſuis vel auro corruptis, vel bellum peroſis viuum Flauio Honorio traditum eſſe: quem Imperator in carcerem & vincla conie-

cerit, atque cognitâ causâ in Etruriam relegauerit. alterum, fratris se exsilium ac iniuriam vlturum minitantem, Principum Maiorúmque coniuratione esse interfectum.

Prouincia missos
Expellet citiùs, fallax quàm Francia Reges,
Quos dederis. acie non iam pulsare rebelles,
Sed vinclis punire licet. sub iudice nostro
Regia Romanus disquirit crimina carcer.
Marcômer, Sonnóque docent: quorum alter Etruscum
Pertulit exsilium: cùm se promitteret alter
Exsulis vltorem, iacuit mucrone suorum.
Res auidi concire nouas, odióque furentes
Pacis, & ingenio scelerúmque cupidine fratres.

Quibus etiam versibus videtur indicare Claudianus in locum Marcomeris & Sunnonis Reges ab Honorio esse suffectos. Vnde in libro I in Eutropium tradit Honorium Aug. cùm ei Eutropius eunuchus ex Oriente Consul nuntiatus est; siue Consulatu Mallij Theodori cum Germaniæ gentibus fœdera iunxisse, aliis Reges imponentem, aliis obsides; aliis milites imperantem. CCCXCIX.

Tum fortè decorus
Cum Stilicone gener pacem implorantibus vltro
Germanis responsa dabat: legésque Caycis
Arduus, & flauis signabat iura Sueuis.
His tribuit Reges: his obside fœdera sancit
Indicto: bellorum alios transscribit in vsus:
Militet vt nostris detonsa Sicambria signis.

Deinde Romam cum Honorio sic loquentem fingit.

Ante pedes humili Franco, tristíque Sueuo
Perfruor, & nostrum video Germanice Renum.

Sed vt hoc incertum est; ita maximè constat Flauium Stiliconem, Magistrum militum, paucis comitatum in Rętiam contendisse & flumen Renum pernauigâsse; euocatis ad se Alamannorum, ac Francorum Regibus: qui contra Theodosium adiuti Arbogastis & Eugenij sibi conscij pro summo beneficio pacem acceperint, filiósque obsides dederint. cùm antea Imperatores Romanos tributarios haberent, nec nisi acceptâ pecuniâ incursio-

nibus absisterent. Sic Stiliconem peruenisse ad locum, vbi Renus duo in ora se scindit: rebúsque ex sententia confectis, post paucos dies quàm profectus erat reuertisse. Marcomeres autem, & Sunno etiam tum in Francia regnabant: qui paullo pòst (vt supradictum est) cùm id fœdus frangere vellent, indignum nobilitate ac virtute sua exitum fecere. Ex quo intelligitur Faramundum Marcomeris filium præter ceteros obsidem Honorio datum esse. Hoc fœdus initio principatus Honorij ex more initum, seu potiùs renouatum esse Olybrio & Probino Coss. priusquam Stilico in Alaricum Gothorum Regem Macedoniam & Epirum depopulantem expeditionem faceret, & Theodosianos ciuilis belli victores domos remitteret, docet Claudianus in Panegyrico Honorio IV Consuli dicto, Honorium alloquens Stilicone subnixum.

CCC-XCV.

Hunc tamen in primis populos lenire feroces,
Et Renum pacare iubes. volat ille citatis
Vectus equis; nulláque latus stipante caterua,
Aspera nubiferas quà Rætia porrigit Alpes,
Pergit; & hostiles (tanta est fiducia) ripas
Incomitatus adit. totum properare per amnem
Attonitos Reges humili ceruice videres.
Ante Ducem nostrum flauam sparsêre Sicambri
Cæsariem: pauidoque orantes murmure Franci
Procubuere solo. iuratur Honorius absens,
Implorátque tuum supplex Alemania nomen.
Basternæ venere truces; venit accola siluæ
Bructerus Hercyniæ; latísque paludibus exit
Cimbrus; & ingentes Albim liquere Cherusci.
Accipit ille preces varias, tardéque rogatus
Annuit, & magno pacem pro munere donat.
Quod longis alij bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stiliconis iter. Post otia Galli
Limitis hortaris Graias fulcire ruinas.
Ionium tegitur velis.

Hanc pacem operâ Stiliconis factam cum Germanis accolis Reni; hoc est cum Francis, & Alamannis, ac fortasse etiam pretio redemtam; velut felicem aliquam ex-

celsámque victoriam magnificentiùs inflatiúsque quàm veriùs carminibus celebrat idem Poëta in libro 1 de laudibus Stiliconis.

Miramur rapidis hostem succumbere bellis,
Cùm solo terrore ruant? non classica Francis
Intulimus: iacuere tamen. non Marte Suenos
Contudimus, queis iura damus: quis credere possit?
Ante tubam nobis audax Germania seruit.
Cedant Druse tui; cedant Traiane labores.
Vestra manus dubio quidquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilico: totidémque diebus
Edomuit Renum, quot vos potuistis in annis.
Quem ferro, alloquiis; quem vos cum milite, solus.
Impiger à primo descendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora
Fulmineum perstrinxit iter. Ducis impetus vndas
Vincebat celeres: & pax à fonte profecta
Cum Reni crescebat aquis. Ingentia quondam
Nomina, crinigero flauentes vertice Reges,
Qui nec Principibus donis precibúsque vocati
Paruerant; iussi properant: segníque verentur
Offendisse morâ. transuecti lintribus amnem
Occursant, vbicumque velis. nec fama fefellit
Iustitiæ: videre pium, videre fidelem:
Quem veniens timuit; rediens Germanus amauit.
Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat, & fœdâ requiem mercede pacisci:
Natis obsidibus, pacem tam supplice vultu
Captiuóque rogant, quàm si post terga reuincti
Tarpeias pressis subeant ceruicibus arces.
Omne, quod Oceanum fontésque interiacet Istri,
Vnius incursu tremuit: sine cæde subactus
Seruitio Boreas, exarmatíque Triones.
Tempore tam paruo tot prœlia sanguine nullo
Perficis; & Lunâ nuper nascente profectus
Antè redis quàm plena fuit; Renúmque minacem
Cornibus infractis adeò mitescere cogis:
Vt Salius iam rura colat, flexósque Sicambri
In falcem curuent gladios, gemináśque viator

Cùm videat ripas, quæ sit Romana requirat:
Vt iam trans fluuium non indignante Cayco
Pascat Belga pecus; mediúmque ingressa per Albim
Gallica Francorum montes armenta pererrent.
Vltro quinetiam deuota mente tuentur,
Victorique fauent. quoties sociare cateruas
Orauit, iungíque tuis Alemania signis!
Nec doluit contemta tamen, spretóque recessit
Auxilio laudata fides. Prouincia missos
Expellet citiùs, fallax quàm Francia Reges,
Quos dederis.

Quibus ex versibus apparet Claudianum aut studio adulandi, aut æstu quodam ingenij longiùs abreptum incredibilia narrare. Si enim Stilico nouâ Lunâ profectus, & à Mediolano ad diuortium Reni ampliùs IↃC milliaria emensus ante plenilunium rediit: quâ festinàtione intra tam breue temporis spatium, hoc est intra XIV circiter dies Principes Cheruscorum, & Cimbrorum ex interiore Germania; atque etiam Duces gentis Basternarum seu potiùs Bastarnarum ex Sarmatia euocari, ne dicam in colloquium venire potuere? Quòd si quis dicet earum nationum Regulos ad ripam Reni aduentum Stiliconis opperiri monitos esse, vt venienti celeriter occurrerent: constabit ne sic quidem Bastarnas eò acciri debuisse. nisi fortè Bastarnæ Reno quàm Danubio propiores; aut Sarmatarum incursiones Galliæ magis quàm Pannoniæ Mœsiæque metuendæ fuerunt. Præterea miror Claudianum sperauisse cuiquam posse persuaderi pecora Belgarum non solùm vltra Renum propulsa in pabulum; sed etiam trans Amisium, & Visurgim, ac Albim ipsum, quod flumen à Reno millia passuum quadringenta abesse Velleius affirmat; pastum vmquam exacta esse. Quam ego mendam à librariis ortam, & ita corrigendam arbitror.

Vt iam trans fluuium, non indignante Cayco,
Pascat Belga pecus; mediúmque ingressa per alueum
Gallica Francorum montes armenta pererrent.

Vbi fluuium, mediúmque alueum cùm dicit, Renum Poëta vult intelligi: & Caucos, seu Caycos, nationem

Germanam, gentibus Francorum annumerat. Sic Eumenius de laudibus Constantini Aug. dicit *greges Gallorum toto flumine bicorni* (id est Reno) *mersari* post Ascaricum & Regaisum Reges Francorum victos & captos.

Ob id fœdus, sicut antè dictum est, factum cum Francis & Alamannis; Claudianus Galliam indignantem querentémque nondum Consulatum præmium meritorum Stiliconi datum esse, fingit his versibus.

Qui mihi Germanos solus, Francósque subegit,
Cur nondum legitur fastis? cur pagina tantum
Nescit adhuc nomen, quod iam numerare decebat?
Vsque adeóne leuis pacati gloria Reni?

Honorio Aug. IIII & Eutychiano Coss. aduersus Gildonem Maurum idolorum cultorem, sub specie partium Arcadij Africá sibi vindicantem Mascizel eius frater, vir Christianus est missus: quocum se Francorum Imperatoris sociorum classem coniunxisse falsò affirmat Nicolaus Vignerius: quòd apud Claudianum Honorius, Gildoni hosti à Senatu iudicato bellum inferre parans sic loquitur. CCC-XCVIII.

Transmittere primus
Ipse paro. quacumque meo gens Barbara nutu
Stringitur, adueniat. Germania tota feratur
Nauibus, & socia comitentur classe Sicambri.
Pallida translatum iam sentiat Africa Regnum.

Quippe Claudianus ipse in lib. belli Gildonici, & Orosius in libro VII docent Mascizelem Pisis profectum Caralim venisse: inde secundo vento in Africam traiecisse: habuisse autem secum non plura quàm quinque militum millia; nimirum Iouianos, Herculianos, Sagittarios Neruios, Felices, Augusteos, Inuictos, & Leones: quæ tum nomina legionũ erant. eáque manu Gildonem, filiorum suorum interfectorem, fretũ armatis millibus LXX pæne sine pugna ac sine sanguine vicisse. Vt appareat exercitum, quem Imp. Honorius auctore Stilicone aduersus Gildonem misit, haudquaquam (sicuti credit Vignerius) ex Franciæ Germaniæque gentibus fuisse confectum. Gildone interfecto, & Africâ receptâ multi, qui partium eius adiutores fuerant, proscripti sunt: in his Mar-

charidus, nî fallor, cuius mentio fit in Codicis Theod. libri IX titulo XLII.

Quod verò suprà Claudianus ait Sicambros, quos quidam Græcos auctores secuti Sugambros, aut Sygambros appellant, sub signis Ducibúsque Romanis militauisse; hoc de Francis dictum esse facilè intelligi potest: quoniam ea tum gens agrum veterum Sicambrorum possidebat. & Notitia prouinciarum Imperij Romani, Honorij principatu scripta, Salios in partibus Orientis Auxiliis Palatinis annumerat: docétque Alam primam Francorum Apollonos; Cohortem XI Chamauorū Peamû; Cohortem VII Francorum Diospoli; Alam I Francorum Cunnæ; & Alam octauam Flauiam Francorum Ripaltæ (quæ Thebaidis, Syriæ, & Mesopotamiæ loca erant) in præsidio fuisse. quæ Auxilia, Alas, & Cohortes Imperatores Constantinus Maximus & Constantius eius filius ex Francis cùm captiuis, tum dediticiis confecisse videntur, & in Orientem transtulisse. Eodem in libro in Occidente Francorum gentes Salij, Bructeri, Amsiuarij, ac Salij Gallicani inter Auxilia Palatina numerantur: ex quibus Salij seniores, Bructeri, & Amsiuarij in Galliis sub viro illustri Magistro equitum militabant: Salij iuniores Gallicani in Hispania præsidij causâ constituti erant: & Præfectus Lætorum Francorum Redonis, vrbi prouinciæ Lugdunensis tertiæ, præfuisse dicitur.

HA-

HADRIANI VALESII

RERVM FRANCICARVM LIBER TERTIVS.

IRES Occidentis Theodosianis bellorum ciuilium victoriis, ac continuis Barbarorum incursionibus attenuatas Fl. Stiliconis perfidia & ambitio fregit: qui Magister vtriusque militiæ, bis Consul, & Patricius, ac Honorij socer, inflatus matrimonio Serenæ Augustorum sororis patruelis, nec contentus arbitria pacis armorúmque agere; Euchério filio suo Imperium conciliare conatus est; nomine eius nummis clam percussis inscripto: nouámque & Reipublicæ perniciosam rationem excogitauit, quâ se nemini suspectum fore existimabat. Nam Alaricum Regem Gothorum apertis Alpibus immisit Italiæ, & sæpe victum opprimere cùm posset noluit; sæpe insidiis inclusum de industria incolumem dimisit: ac nihilominùs Radagaisi Regis quoque Gothorum copiis partim cæsis, partim fame in deditionem subactis; Alanos, Sueuos, Vandalos, vnde genus ducebat, Burgundiones, multásque alias Germaniæ gentes magnis donis illectas clam ad

depopulandam Galliam euocauit. præterea Præfectos Italiæ, ac Galliarum, ac potentissimos quosque copiarum duces in societatem coniurationis adsciuit: ratus turbatis rebus necessariò milites, contemtâ Honorij desidiâ, Imperium ad Eucherium consciorum impulsu delaturos, séque Barbaros vti incitasset, sic in medio spatio facilè repressurum. Igitur Alani, Tanais antea, tum Danubij accolæ, Respendiale & Goare ducibus primi arma sumsere: & per agrum Marcomanorum, Toringorum, atque Francorum impunè iter fecere, & ad flumen Renum peruenere. Ibi Respendial aduentum Vandalorum exspectare statuit: Goar autem Regulus partis Alanorum cum suis ab eo se abrupit, Romanísque iunxit. Vandalis mox eamdem viam ingressis Franci armati occurrerunt, prœlióque commisso millia hominum vicena occiderunt. Rex ipse, quem alij Godigisclum, alij Gogidisclum, alij Gundigisclum appellant, est interfectus. nec quisquam ex tota gente cædi superfuisset, nisi Respendial audito Vandalos ab Francis itinere prohiberi, confestim copias suas circumegisset, & opportunè adueniens perterritos ac de salute desperantes periculo liberauisset. Ita Vandali coniuncti cum Alanis iter inceptum perrexere, & in Godigiscli locum Gundericum eius filium substituere: vt Renatus Profuturus Frigeridus apud Gregorium docet his verbis. *Interea Respendial Rex Alanorum, Goare ad Romanos transgresso, à Reno agmen suum conuertit, Vandalis Francorum bello laborantibus; Godigisclo Rege absumto acie; viginti fermè millibus ferro peremtis; cunctis Vandalis adinternecionem delendis, ni Alanorum vis in tempore subuenisset.* Credendum tamen est Francos, postquam Vandalos acie vicerant, superuentu Alanorum fusos, & fugatos esse: aut falsò Paullus Orosius affirmat eos à supradictis Barbaris protritos esse. *Excitatæ* (inquit ille) *per Stiliconem gentes Alanorum, Sueuorum, Vandalorum, ipsóque simul motu impulsorum Burgundionum, multæque cum his alia copiis viribúsque intolerabiles, quibus nunc Galliarum, Hispaniarúmque prouinciæ premuntur; Francos proterunt; Renum transeunt; Gallias inuadunt; directóque impetu ad*

Pyrenæum vſque perueniunt: cuius obice ad tempus repulſæ, per circumiacentes prouincias refunduntur. Ex quo intelligitur Oroſium exiſtimauiſſe Sueuos, ac Burgundiones, cum Alanis Vandaliſque coniunctos, longo itinere per Franciam in Galliam ire contendiſſe. cùm Sueui iſti, quos Hieronymus in epiſtola ad Gerontiam, & Gregorius in libro II Hiſtoriæ Alamannos appellant; finitimi Burgundionibus ad ſuperiorem partem Reni ferè pertinerent. Verba Oroſij non eâ quâ Beda fide tranſſcripſit Gregorius hunc in modum. *Stilico congregatis gentibus Francos proterit, Renum tranſit, Gallias peruagatur.* tamquam Stilico ipſe Germanis inſtructus apertâ defectione prouincias Imperij Romani igne ferróque vaſtauerit, nec auctorem ſe ſolùm populationis, ſed etiam ducem Barbaris præbuerit. Paullus Langobardus nequaquam fuit Gregorio diligentior, qui arbitratus Francos in Gallia iam tum conſediſſe, tradit Alanos, Sueuos, Vandalos, & Burgundiones *Renum fluuium tranſiiſſe, Francóſque fugare e Galliâ voluiſſe.* Similiter Sigibertus non contentus eruptiones duas, annorum CXL ſpatio diuiſas ferè coniunxiſſe, Vandaliſque tribuiſſe, quarum altera Gallieni principatu Croco duce ab Alamannis; altera à Vandalis ductu Gunderici imperante Honorio in Galliam facta eſt; credit Francos cum Vandalis in Gallia pugnauiſſe, aitque *Vandalis Gallias incurſantibus congreſſos Francos Modigiſilum Regem* (ita Godigiſclum vocat) *cum XX millibus Vandalorum interemiſſe.*

Cùm igitur conſtet Godigiſclum Regem Vandalorum, iter per vim tentantem, in Fràcia pulſum acie & occiſum eſſe: & cùm Vandalos, quos alius Vindilos, alius Vandilos, alius Vandalios appellat, Plinius Secundus inter genera Germanorum quinque; Tacitus inter antiquas Germaniæ gentes numeret: cúmque Dio Caſſius in libro LXXII, Iulius Capitolinus, Eutropius, Tabula Theodoſiana, ac Hieronymus eos Marcomanis & Quadis Germanorum populis confines, circa Danubium & Albis caput ponant: mirari conuenit cuiquam probari potuiſſe opinionem Procopij, abuſq; Mæotide Vandalos deducentis,

affirmantísque eos fame & inopiâ compulsos, Alanis sociis sibi adscitis, in Germaniam, quæ tum Francia vocaretur, & ad flumen Renum venisse: inde Godigiscli ductu in Hispania sedem cepisse. Quamquam Saluianus in libro VII de Prouidentia Diuina tradit Deum *excitatas pene ab vltimis terræ finibus gentes trans mare misisse*, quæ Afrorum scelera punirent. quod de Alanis quidem verè dicere potuit; de Vandalis non item, si eos gentem Germaniæ esse, aut certè ex Germania in prouincias Imperij Romani transisse existimabat. Et Sidonius in carmine, quod inscribitur Narbo, Vandalos

——Africanæ

Telluris Tanaiticum rebellem

appellat: atque in Panegyrico dicto Maioriano Aug. Consuli de Geiserico Rege Vandalorum luxuria eneruato sic loquitur

Consumit in illo

Vim gentis vita vitium Scythicam feritatem.

Vt Vandalos in Scythia sedem habuisse circa Tanaim flumen Sidonius credidisse videatur, quemadmodum sensit Procopius. At Iordanes Dexippum secutus ait Vandalos ab Oceano circum Scanziam insulam fuso profectos, ad Romanum limitem; hoc est ad Danubium vix anni itinere peruenisse: & in vetere Dacia consedisse: ibi ab Oriente habuisse Gothos, ab Occidente Marcomanos, à Septemtrione Hermunduros, à meridie Danubium: victósque acie à Geberico Gothorum Rege, in Pannoniæ agris ab Constantino Maximo Aug. esse collocatos: qua ex prouincia Honorij principatu vnà cum Alanis in Galliam; ac postea in Hispaniam; tandémque in Africam transierint.

Procopium de supradicta Vandalorum expeditione ac migratione ita vt diximus loquentem secuti sunt, neque tamen intellexere Theophanes apud Constantinum Porphyrogennetum in libro de administrando Imperio, Paullus Langobardus, & Nicephorus Callistus in libro XIV. quippe produnt Vandalos iunctos Alanis, & Germanis, qui Franci appellabãtur, Godigisclo duce per Gallias in Hispaniam peruenisse, atque ibi consedisse. At

Vandali, & Alani ex Germanis Sueuos, & Burgundiones huiusce expeditionis socios; Francos autem infestissimos hostes habuere: & Godigiselus, seu Modogiselus Rex Vandalorum à Francis antequam Renum superaret victus atq; interfectus est. Quare falsò iidem Auctores dicunt mortuo in Hispania Godigisclo filium successisse Guntharum, qui à Procopio Gontharis, Gondaris à Zonara, ab ceteris Gundericus nominatur: quo Rege Vandalos in Galliam primùm, deinde in Hispaniam commigrauisse Gregorius in libro II memoriæ tradit. Minor frater Gunderici fuit Geisericus claudus, Godigiseli Regis ex ancilla filius, cuius incursionibus vastatas Gallias & Hispanias, ac iam pæne amissas Alarico Regi Gothorum sedes quæritanti Honorium Aug. paullo ante prœlium Pollentinum, hoc est Arcadio V & Honorio V Coss. condonauisse ait Iordanes: cùm eo anno nondum solicitatis à Stilicone Barbaris Gallia omnis, & Hispania sub imperio Honorij ac ditione fuerit: & Geisericus anno IV post Honorij mortem, post prœlium Pollentinum XXV, sicut Hydatius scribit, Gunderico successerit. Eumdem Iordanem deceptum credo, cùm ait Vandalos Gratiani principatu in Galliam incursionem fecisse. CCCCII.

Igitur Alani Respendiale duce; Vandali Gunderici auspiciis; Sueui Hermerico, seu Ermenrico Rege; Burgundiones ductu Gundicarij Renum transiere, finésque Galliæ facilè sunt ingressi: propterea quòd citeriorem ripam fluminis Stilico præsidiis antè nudauerat. Quamobrem apud Claudianum in libro II de laudibus Stiliconis.

Grates Gallus agit: quòd limite tutus inermi,
Et metuens hostile nihil, noua culmina totis
Ædificet ripis: & sæuum gentibus amnem
Tibridis in morem domibus prauelet amœnis.

Idémque auctor est Stiliconem bello Gothico legionum, quæ eius limitis tuendi causâ ex more gentibus Germaniæ oppositæ erant, operâ vsum esse.

Agmina quinetiam flauis obiecta Sicambris,
Quæque domant Cattos, immansuetósque Cheruscos,
Huc omnes vertere minas: tutumque remotis

Excubiis Renum ſolo terrore relinquunt.
Vlláne poſteritas credet? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix inſtantibus olim
Principibus totâ poterat cum mole teneri,
Tam ſeſe placidam præbet Stiliconis habenis:
Vt nec, præſidiis nudato limite, tentet
Expoſitum calcare ſolum; nec tranſeat amnem,
Incuſtoditam metuens attingere ripam.

De tempore huius Barbarorum expeditionis inter Auctores non conuenit. irrupiſſe Alanos, Sueuos, & Vandalos in Galliam tradit Honorij Aug. æqualis Paullus Oroſius ante biennium, quàm Roma caperetur: (Roma
ccccx. autem Flauio Varane Conſule ab Alarico capta eſt) Proſper quoque in Chronico XIII imperij Honorij anno,
cccc-VIII. hoc eſt (vt Marcellinus Illyricianus ſcribit) Baſſo & Philippo Coſſ. ſed apud Senatorem, & Zoſimum, atque in Faſtis, qui etiã ſub Tironis Proſperi nomine feruntur,
ccccvi. Arcadio VI & Probo Coſſ. pridie Kalendas Ianuarias eoſdem Barbaros Galliam ingreſſos inuenio. de quibus Faſtis, Chronicóque hoc ſentio, alterutrum opus Proſperi non eſſe: cùm minimè veriſimile ſit vnũ eumdémque Auctorem non ſolùm de eiſdem rebus bis ſcripſiſſe, ſed etiam cùm in aliis; tum maximè in notatione temporum à ſe ipſum diſcrepare potuiſſe. Idem Proſper in præfatione librorum de Prouidentia Galliam & Aquitaniam à Vandalis & Gothis per annos X depopulatam dicit, & caſtella rupibus, opida montibus præaltis, vrbes magnis fluminibus impoſitas Barbarorum dolis aut virtuti pa-
cccc-XV. tuiſſe. Honorij autem X & Theodoſij VI Conſulatus, quo anno Ataulfus Gothorum Rex Gallia exceſſit, & in Hiſpania interemtus eſt; poſt Arcadij VI & Probi Conſulatum, quo Vandali in Gallias eruperunt, nonus eſt annus:
cccc-XVI. & inſequenti anno Theodoſio VII & Palladio Coſſ. Valia Ataulfi ſucceſſor pacem cum Honorio fecit.

Quantis copiis inundauerint Gallias Alani, Sueui, Vandali, & Burgundiones, plurimarũ gentium Barbararum velut amnium acceſſu adaucti; quot vrbes ceperint, diripuerint, diruerint; Sophronius Euſebius Hieronymus, illius ętatis locuples Auctor in epiſtola ad Gerontiã de Mo-

nogamia docet his verbis. *Innumerabiles & ferocissimæ nationes vniuersas Gallias occuparunt. quidquid inter Alpes & Pyrenæum est, quod Oceano & Reno includitur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gipedes, Eruli, Saxones, Burgundiones, Alemani, & ô lugenda Respublica! hostes Pannonij vastarunt. Etenim Assur venit cum illis. Magontiacum nobilis quondam ciuitas capta, atque subuersa est, & in Ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longâ obsidione deleti. Remorum vrbs præpotens, Ambiani, Atrebatæ, extremíque hominum Morini, Tornacum, Nemetæ, Argentoratus translatæ in Germaniam. Aquitaniæ, Nouémque populorum, Lugdunensis, & Narbonensis prouinciæ, præter paucas vrbes, populata sunt cuncta: quas & ipsas foris gladius, intus vastat fames. Non possum absque lacrimis Tolosæ facere mentionem, quæ vt hucusque non rueret, sancti Episcopi Exsuperij merita præstiterunt. Ipsæ Hispaniæ, iam iámque perituræ, quotidie contremiscunt, recordantes irruptionis Cimbricæ: & quidquid alij semel passi sunt, illæ semper timore patiuntur. Olim à mari Pontico vsque ad Alpes Iulias quæ erant nostra, non nostra sunt: & per annos XXX fracto Danubij limite in mediis Imperij Romani regionibus pugnatur. quod non culpâ Principum, qui religiosissimi sunt; sed scelere Semibarbari accidit proditoris, qui nostris contra nos opibus armauit inimicos.* Præterea Augustam Veromanduorum à Vandalis, Alanis & Hunnis euersam Fortunatus ait: ab hísque oppugnatum Laudunum capi potuisse negat Auctor libri de vita Salabergæ. Sedunum quoque, Andematunnum Lingonum, & Vesontionem vrbes à Vandalis expugnatas esse auctores sunt Vsuardus, ac Sigebertus: Desideriúmque Episcopum Lingonicæ Ecclesiæ cum Vincentio Archidiacono, multísque opidanorum iugulatum; Antidium Vesontionensem Episcopum occisum esse. Ex quibus intelligitur verum esse, quod Saluianus Ecclesiæ Massiliensis Presbyter in libro VI atque VII de Prouidentia Dei scribit, Vandalos, ceterósque Barbaros per prouinciam Germaniam cognomine primam, deinde per Belgicam, & Aquitaniam iter fecisse: hísque regionibus igne &

ferro vaſtatis ſingula Galliarum membra lacerauiſſe: & Mogontiacenſium atque Baſilienſium ciuitates ab eiſdem exciſas eſſe, atque deletas: nec falsò Proſperum in Chronico prodere *Alanos, & Vandalos partem Galliæ Saxonum incurſione vaſtatam deuaſtauiſſe.* Alemanos autem Hieronymus ſuprà vocat, quos Hiſtorici Sueuos, gentem Alamannis ac Rætis finitimam, fuiſſe dicunt. *Hoſtes* quoque *Pannonios*, Hunnos appellat, qui victo & interfecto Valente Auguſto Pannoniam annis L te-
CCCC. XXVII. nuerunt, ex eáque Hierio & Ardabure Coſſ. (vt Iordanes & Marcellinus ſcribunt) ab Romanis, adiutoribus Gothis, ſunt pulſi. Nec de aliis quàm Hunnis Hieronymum loqui indicio ſunt ſequentia verba: *Aſſur venit cum illis.* quippe veteres Hunnorum fines non longè aberant à flumine Tigri, & monte Niphate: quorum alterum à Septemtrione, alterum ab Occidente habebat Aſſyria, ab Aſſure Noë abnepote cognominata. vnde apud Claudianum in libro primo in Eutropium dicuntur Hunni initio principatus Arcadij, *rupto Niphate*, Armeniam, Cappadociam, Ciliciam, & Syriam incurſione deuaſtauiſſe. & Theophylactus Simocatta in libro IV Hiſtoriæ prodit Coſdroem poſteriorem Regem Perſarum, cùm Regno expulſus & profugus Tigrim tranſiiſſet, velut in confinio gentis poſitum dubitauiſſe; vtrúmne ad Hunnos, qui Turci appellabantur, an ad Romanos ſeſe conferret. Ceterùm quas vrbes Galliæ *tranſlatas in Germaniam* ait Hieronymus, in ditionem nationum Germanarum redactas vult intelligi: & *Semibarbarum proditorem*, Stiliconem Vandalo patre natum nuncupat, qui cùm detecta coniuratio eſſet, X Kalendas Septembres; aut vt Olympiodorus ſcribit, IX. Ka-
CCCC. VIII. lendas Decembres Rauennæ Baſſo & Philippo Coſſ. dato ſigno cum conſciis ab exercitu eſt interfectus. Eucherius eius filius Romam in Eccleſiam confugit, ac paullo pòſt occiſus eſt. & iiſdem Coſſ. Arcadius Aug. moriens ſucceſſorem Imperij Orientis filium Theodoſium, annorum ſeptem puerum reliquit. Sed non poſſum non mirari, quòd Hieronymus in ea epiſtola dicat Hiſpanos, viros valde aut memores, aut doctos, ſua ætate irru-

irruptionem Cimbricam recordatos esse: quorum ne atauorum quidem ataui Cimbros in Hispania videre potuerunt. Cimbri enim, antequam sese Italiæ superfunderent, Pyrenæum saltum transgressi, depopulatis agris, multísque opidis excisis, abs Celtiberis finibus Hispaniæ sunt expulsi. à quo tempore ad irruptionem Vandalicam & Sueuicam anni sunt ferè IↃXX. Noluit, credo, Hieronymo cedere Iordanes. nam vt ille affirmat Hispanos cladis ante multa sæcula à Cimbris maioribus suis illatæ meminisse: ita hic in libro rerum Gothicarum ait Ilium, Gallieni principatu, post CIↃCCCCXLVI circiter annos quàm à Græcis captum fuerat, *vix à bello Agamemnonio aliquantulùm respirasse:* quæ vrbs & post illud excidium restituta diutissimè stetit; & iterum à Caio Flauio Fimbria incensa resurrexit ac floruit, donec dominante Gallieno ab Gothis direpta atque deleta est.

Dum ea, quæ antè diximus, in Gallia geruntur; & à Gothis vexatur Italia: ne qua Occidentis prouincia Barbaris, aut Tyrannis vacaret, insulæ quoque res nouauerunt. quippe exercitus Britannicus Marco primùm, inde Gratiano municipe insulæ altero post alterum Imperatoribus factis, & intra VI menses interfectis; Constantinum gregarium militem nudi nominis ominísque caussâ Augustum salutauit. mirandum vt non sit in epistola Hieronymi Presbyteri ad Ctesiphontem Britanniam *prouinciam fertilem Tyrannorum* vocari, quæ (ne de Carausio, & Allecto loquar) & Clodium Albinum, & Clementem Maximum, & Constantinum Galliis immiserit. De tempore defectionis exercitus Britannici, Constantinique non conuenit. Olympiodorus apud Photium ante septimum Honorij Consulatum, hoc est Arcadio VI & Probo Coss. Prosper in Fastis, & Zosimus in CCCCVI.
lib. V, Honorio VII & Theodosio II Coss. sub finem anni CCCCVII.
Constantinum in Britannia Tyrannum exortum aiunt. Paullus Orosius Alanis, Sueuis, Vandalis, & Burgundionibus *per Gallias bacchantibus;* id est Consulatu Bassi & CCCC.
Philippi eum Imperatorem appellatum dicit. Similiter VIII.
Hermias Sozomenus in Historiæ Ecclesiasticæ libro IX

prodit eodem tempore, quo Arcadius decessit, (Basso autem & Philippo Coss. decessit) Constantinum Galliam occupauisse, & Arelate Imperij sedem statuisse: eóque Honorium ab Stilicone deterritum esse, ne Constantinopolim ad res Orientis ordinandas proficisceretur. Quibus ego ambobus eo libentiùs assentio, quòd cùm moris esset Principibus Romanis auspicia imperij à Consulatu capere; Constantinus anno insequenti Kalendis Ianuariis Consulatum iniit: sicuti docet inscriptio Græca à Iacobo Sirmundo viro eminentis ingenij edita, in qua Honorij VIII Cos. collega non Theodosius, sed Constantinus nominatur. Hic vt primùm creatus est Imperator, Iustino, & Neobigaste Franco, quibus maximè confidebat, Ducibus lectis; exercitum Bononiam transmisit: & Galliam, ac Aquitaniam in ditionem suam redegit, *vbi sæpe à Barbaris incertis fœderibus illusus est:* Constantémque filium natu maiorem, ex Monacho Cæsarem factum, cum Barbaris quibusdam fœderatis cognomine Honoriacis, aduersus Didymum & Verinianum fratres propinquos Honorij in Hispaniam misit: qui ambobus in Lusitania prœlio victis, captis, & interemtis omnem prouinciam obtinuit; & *remotâ rusticanorum vtili ac fidâ custodiâ,* Honoriacis Pyrenæos saltus claustra Hispaniæ temerè commisit; ac cùm re bene gesta ad patrem reuertisset, Augustus est appellatus. Tum Constantinus Honorio bellum inferre constituit, & per Alpes Cottias traductis suis copiis ad opidum Ligurum Libarnam venit: iámque Padum transire paranti de cæde Ellebici Magistri militum Honorij nuntiatum est: quem hominem vt puto Francum alij Allobicum, alij Alabicum vocant: & quòd suspectus erat Constantini partibus fauere, ab exercitu interfectum esse tradunt. Igitur Constantinus retro quà venerat Galliam repetiit, & Arelate se contulit: eodémque tum & Constans (vti ait Sozomenus) ex Hispania profugus rediit: quoniam Honoriaci laxatis custodiis, patefactísque Pyrenæi claustris Alanos, Sueuos, & Vandalos per Galliam effusos in Hispaniam immiserant, eísque se iunxerant. Renatus Profuturus Frigeridus apud Gregorium scribit Constan-

tem à Constantino patre accitum ex Hispania, vt ambo de summis rebus consilium caperent; vxorem, & instrumentum aulæ Cæsaraugustæ deposuisse: ac Hispaniensi exercitu Gerontij nequam improbíque hominis fidei commisso, ad patrem festinauisse: & interiectis diebus plurimis, cùm nihil ab Honorio metuendum videretur, monente patre in Hispaniam reuerti statuisse: præmisśísque agminibus, superuenisse qui nuntiarent Gerontium defecisse, & Maximum, vnum è clientibus suis, Imperatorem appellandum curauisse, relictóque eo Tarracone, auxiliis Barbarorum, quibuscum pacem pepigerit, instructum contra Constantinum Constantémque præparari. quo nuntio non mediocriter omnes esse perturbatos, *& Edobeco ad Germanas gentes præmisso; Constantem, & Decimium Rusticum, ex Magistro Officiorum Præfectum Prætorij, petiisse Gallias, cum Francis, & Alamannis, omníque militum manu ad Constantinum iam iámque redituros.* Ita Hermias Sozomenus quoque Historiæ libro IX, & Nicephorus Callistus libro XIV tradunt defectione Gerontij cognitâ Edobicum Ducem, quem Zosimus Edobincum natione Francum appellat, ab Constantino trans Renum in Germaniam missum ad auxilia Francorum, & Alamannorum accersenda: Imperatori Constanti Viennæ, finitimarúmque vrbium curam mandatam esse. Sed ferendum non est Zosimi mendacium, qui ne quam Stiliconis sui memoriæ inurat notam, libro VI prodit à Gerontio infenso Constantino, quòd alium quàm se Ducem cum Constante filio in Hispaniam misisset, Barbaros Transrenanos accersitos in Galliam transiisse.

Iam Gerontius Constantem apud Viennam interfecerat, & Arelate, quò se Constantinus contulerat, magno impetu oppugnabat: quum Honorius Augustus ex pertus, quantas clades Respublica Magistris militum Barbaris, nimirum Stiliconi, Ellebicóque subiecta accepisset: Constantium Naisitanum, virum bello & fide egregium exercitui præposuit, atque in Galliam ad Tyrannos opprimendos misit: ad quem confestim plurimi Gerontianorum transiere. Itaque Gerontius cum paucis

in Hiſpaniam fugit, contemtúſque ab exercitu Hiſpanienſi, & noctu circumſeſſus domi ſuæ, aduerſarios ampliùs trecentos telis confodit: deficientibúſque iaculis, & ſeruis clam fugâ elapſis, poſtridie manè vbi ignem ædibus ſubiectum vidit, deſperatâ ſalute primùm Alano cuidam fideliſſimo ſeruo, qui ſolus ab eo non diſceſſerat, deinde & Nûnechiæ cariſſimæ coniugi, viriliter mortem precanti caput amputauit: poſtremò pugione ſeipſe transfixit. Maximus, quem Olympiodorus famulum Gerontij, Sozomenus familiarem eius vocat; exutus purpura, deſertúſque à militibus Gallicanis inter Barbaros, qui per Hiſpanias effuſi erant, exſul inopem vitam tolerauit. Huic ablatis inſignibus imperatoriis veniam & incolumitatem conceſſam ait Proſper in Faſtis: quòd *modeſtia humilitáſque hominis affectati Imperij inuidiam*
CCCC-XXI. *non merebatur.* Eumdem Maximum Agricola & Euſtathio Coſſ. iterum Hiſpaniarum imperium per vim obtinuiſſe; & proximo anno vnà cum Iouino Iouianóve claro Duce, quo adiutore Imperator refectus erat, bello captum, atque ad Honorium tricesimum imperij ſui annum ludicris certaminibus celebrantem Rauennam perductum, oſtentatúmque populo, ac demum interfectum eſſe Proſper, & Marcellinus in Chronico, & Paullus Diaconus in libro XIV memoriæ tradunt.

Non erat Conſtantini hoſte mutato commutata fortuna. quippe is poſt Gerontij fugam à Conſtantio Magiſtro militiæ nihilo ſegniùs Arelate obſidebatur: & comperto Edobicum, à quo antea fuſo fugatóque circa Valentiam Saro fuerat obſidione liberatus, breui cum magnis auxiliis affore; oppugnationem ſtrenuè ſuſtinebat. quâ re cognita tantus Honorij copiarum duces timor inuaſit, vt in Italiam reuertendum eſſe cenſerent. Interim Conſtantius ab exploratoribus certior factus Edobicum adeſſe, neceſſariò damnato priore conſilio flumen Rhodanum tranſit, atque appropinquanti obuiam proficiſcitur; & Vlfilam Gothum Præfectum equitum haud procul conſidere occultum iubet. Igitur cùm Conſtantiniani inſidiarum locum prætergreſſi, ac iam cum peditibus Honorianis, quibus Conſtantius præerat,

prœlium commiſſuri eſſent: dato ſigno ſubitò ſeſe equites à tergo necopinantibus oſtenderunt, & ſublato clamore incautos adorti in fugam coniecerunt. itaque multi cæſi ſunt: compluribus ſuppliciter poſitis armis veniam precantibus vita conceſſa. Edobicus equo admiſſo in villam Ecdicij cuiuſdam perfugit, quem magnis ſuis beneficiis affectum, fidum ſibi amicum eſſe arbitrabatur. At ille cum fortuna mutatus noctu dormienti caput abſcidit, tulítque ad Conſtantium: qui non tam lætus aduerſarij cæde, quàm Ecdicij perfidiam auerſatus homini quidem gratias agere Remp. dixit, ſed remanere apud ſe volenti denuntiauit, vt extemplò caſtris excederet. Sic Ecdicius occiſi hoſpitis & amici præmium pro honore ac donis, quæ ſperauerat, ignominiam tulit. Victores Honoriani ad obſidendos opidanos cùm reuertiſſent, Conſtantinus Edobici morte & clade ſuorum cognitâ, purpuram ac cetera inſignia imperatoria abiicit, ingreſſúſque Eccleſiam Preſbyter ordinatur. tum milites eius, & Arelatenſes acceptâ fide portas aperuere; atque omnes diligenter ſunt conſeruati. Conſtantinus cum Iuliano filio natu minore, quem Nobiliſſimum appellandum curauerat, antequam Rauennam ad Honorium perduceretur, in itinere interficitur. Hic exitus Conſtantini fuit, vt Hermias Sozomenus, & Nicephorus Calliſtus produnt. Sozomeno non videtur aſſentiri Frigeridus vetuſtus & grauis auctor. quippe is apud Gregoriũ ſcribit incunte quarto obſeſſionis Conſtantini menſe repentè ex vlteriore Gallia veniſſe, qui nuntiarent Iouinum Imperatorem factum eſſe, & *cum Burgundionibus, Alamannis, Francis, Alanis, omníque exercitu obſidentibus imminere.* ita Arelatenſibus celeriter ad deditionem conditionum æquitate compulſis, Conſtantinum viuum traditum, confeſtímque ductum in Italiam, & à Principe miſſis obuiam militibus ſupra Mincium flumen capite truncatum eſſe. Ex quo colligi poteſt, quàm falsò Iordanes, & Nicephorus Calliſtus parum ſibi ipſe conſtans in fine libri XIV tradat Conſtantinum tyrannum à Veſigothis in Gallia interfectum eſſe: cùm Tiro Proſper Aquitanus, & Hydatius in Faſtis, ac Mar-

CCCCXI. cellinus in Chronico eum Theodosio Aug. IV Cos. periisse, capútque eius fixum in conto XIV. Kal. Octob. ad Honorium latum esse affirment: Gothi autem, qui & Vesigothi, ac Hypogotthi appellantur, & quos Claudianus ac Sidonius crinitam & pellitam gentem vocant; insequenti anno Honorio IX & Theodosio V Coss. (sicuti ait Prosper) Ataulfo Rege Galliam ingressi sint.

Ante annum, quàm Constantinus interimeretur, Va-
CCCCX. rane Cos. Imperator Honorius Gaisonem, natione Francum, Comitem sacrarum largitionum; deinde & Magistrum Officiorum habuit: quem postea Honorio IX &
CCCCXII. Theodosio V Coss. Magistrum militum fuisse in libro VII, ac libro IX Codicis Theodosiani inuenio.

CCCCX. Eodem anno Vesigothi, cùm ab filiis Theodosij, cui se Athanarico Rege mortuo sponte commiserant, defecissent; relictâ Pannoniâ, vbi per annos ampliùs XXX consederant, ductu Alarici Romam cepere ac diripuere.

CCCCXII. Honorio IX & Theodosio V Coss. Ataulfus, quem Gothi post Alarici affinis eius mortem Regem consalutauerant, onustus Italiæ ac vrbis Romæ spoliis in Galliam transgreditur: atque inter Alpes & Pyrenæum omnibus depopulatis, & Iouino ac Sebastiano tyrannis oppressis; repulsus à Massilia per Bonifatium, Burdigalam post datam opidanis fidem diripit ac incendit: Vasatas obsidet: Narbonem Martium, caput prouinciæ cogno-
CCCC-XIV. minis capit: ibíque Kal. Ian. Constantio, & Constante Coss. Placidiam Theodosij Aug. & Gallæ filiam, Honorij sororem, quæ Romæ excepta fuerat, multis blanditiis ac verbis tandem expugnatâ eius pertinaciâ vxorem ducit: & Attali ac Phœbadij panegyricis & epithalamiis nuptiæ sunt celebratæ. sed ex Placidia natus infans, nomine Theodosius paullo pòst obiit. Tum Ataulfus pacem cum Honorio facit, interdictísque sibi nauibus & commerciis gentium exterarum, Galliâ excedere coactus Narbonem relinquit, & Hispanias petit, ac demum Barcinone, apud quam vrbem opes & imbellem manum deposuerat, cum sex filiis ex priore vxore sublatis à suis interficitur. Sed non possum non mirari, quòd Nicephorus Callistus secum ipse pugnans, ac in libro

XIII dictorum immemor, in libro XIV prodat ab Honorio Aug. Romanis ob seditiones ac defectionem irato Alaricum, quem Magistrum militiæ Gallicanæ fecerat, fidúmque sibi esse arbitrabatur, ad vindicandam suam iniuriam Romæ immissum. illum Vrbe dolo capta atque direpta Gallam Placidiam Honorij sororem ibidem rapuisse, & apud Constantium Comitem amicum suum deposuisse: qui cum puella ad Imperatorem venerit, móxque accepto ab eo exercitu Alaricum acie vicerit, nec multo pòst fidei virtutísque præmium Placidiam in matrimonium acceperit.

Iordanes Rauennatium Episcopus in libro de Origine Gothorum scribit aduentu in Galliam Ataulfi perterritas gentes, quæ dudum Gallias infestabant, cùm Francos, tum Burgundiones suis se finibus continere cœpisse: Vandalos autem, & Alanos ex Gallia, quam non multo antè occupauerant, fugientes in Hispaniam commigrauisse: ita Gallias Ataulfo patuisse. Quam falsam laudem Iordanes Gothus Ataulfo populari suo non affinxisset, si apud Prosperum & Hydatium legisset Alanos, Sueuos, & Vandalos triennio antequam Ataulfus fines Galliæ ingrederetur, Honorio VIII & Theo- CCCCIX.
dosio III Coss. in Hispaniam transscendisse. Burgundiones quidem metu Gothorum in suas sedes non reuertisse indicant Tiro Prosper, & Cassiodorus Senator in Fastis, qui eosdem insequenti anno Lucio Consule, post se- CCCC. XIII.
xennium quàm Renum transierant, *partem Galliæ propinquam Reno*, hoc est partem superioris seu primæ Germaniæ ripæ fluminis appositam obtinuisse tradunt. quod est principium Regni Burgundionum à Gundicario in Gallia conditi. Similiter Franci aduentu Ataulfi ab incursionibus faciendis adeò non sunt deterriti, vt eo ipso anno, quo Iouinum & Iouinianarum partium adiutores Honoriani iugulauerant, post Consulatũ Honorij IX & Theodosij V, siue Lucio Consule, Augustam Treuirorum direptam incenderint. Lucij huius collega in Consulatu Heraclianus Comes Africæ fuit, qui cùm impulsus Imperij cupiditate Consul in Italiam exercitum traiecisset, apud Ocriculum ad XLVII lapidem ab Vrbe fusus à Ma-

rino Comite fugit in Africam: hostísque iudicatus vnà cum consciis coniurationis, & iussu Honorij Carthagine in æde Memoriæ capite truncatus est, noménque eius ex Fastis erasum.

Anno proximo post Constantini Tyranni cædem (libentiùs enim Prospero, ac Hydatio, quàm Frigerido
CCCCXII assentior) Honorio IX & Theodosio V Coss. Iouinus nobilissimus Gallorum, à Sozomeno & Nicephoro Iouianus dictus, Imperatoris nomen assumsit, Sebastianúmque fratrem in consortionem Imperij recepit: qui paullo pòst vnà cum Sallustio quodam interfectus cùm esset, Iouinus fugiens Valentiam se contulit: & ab Ataulfo Rege Gothorum, quem Dardanus vir strenuus ab eius
CCCC-XIII. amicitia ac societate auerterat, expugnato opido captus, Honorianísque traditus, & Lucio Consulę occisus est. Hydatius ambos fratres oppressos ab Honorianis, & Narbone interemtos dicit. Iouinum hunc Olympiodorus Thebanus apud Photium scribit Imperij insignia corripuisse adiutoribus Goare Alanorum Regulo, qui abruptus à Respendiale in Gallia morabatur, & Guntiario Phylarcho Burgundionum: (ita Gundicarium Regem appellat) mox Sebastianum fratrem potestatis consortio sibi æquatum Imperatorem appellauisse, inuito Ataulfo: qui iratus pacem cum Honorio fecerit, & ad eum Sebastiani ac Iouini, alterius à se interfecti; alterius Valentiæ capti, & Dardani Præfecti Galliarum manu occisi; capita miserit, quæ præfixa hastilibus, & Rauennæ pro portis ostentata sunt.

Eodem tempore (vti ait Frigeridus) *Decimius Rusticus Præfectus Tyrannorũ, Agræcius ex Primicerio Notariorũ Iouini, multique nobiles apud Aruernos capti à Ducibus Honorianis, & crudeliter interemti sunt: ciuitásque Treuirorum à Francis*, qui Constantinum, & Iouinũ auxiliis iuuerant, *direpta incensáque est secundâ irruptione. nec multò pòst Castinus Domesticorum Comes, expeditione in Francos susceptâ, in Gallias mittitur*. cuius expeditionis Frãcicę tali duce non multo meliorem euentum fuisse quàm postea Vandalicæ existimo. Falsò enim Sigonius & Pontanus victos ab Castino Francos & ex Gallia expulsos dicunt,

Fre-

Fredegarium quemdam, ineptum hominem ac verè Scholasticum secuti, qui vti Frigeridum; sic & Orosium à Gregorio citatum de Castino loqui arbitratus, vtriusq; Auctoris verba ita in Epitomen suam transtulit, vt Castinum *Francos protriuisse, Renum transisse, Gallias peruagatum esse, ac vsque ad Pyrenaos montes peruenisse* scriberet: & Frigeridum non intelligens, Iouiniano (sic Iouinum vocat) Imperatore facto, Constantinum in Italiam fugisse, ac missis ab eo percussoribus capite truncatum; multos nobiles iussu eiusdem apud Aruernos opidũ captos; & ab Ducibus Honorianis interfectos esse tradidit.

Ceterùm cùm Profuturus Frigeridus ciuitatem Treuirorum tum à Francis secunda irruptione direptam & incensam esse prodat: apparet aliquot antè annis principatu Honorij Francos primùm in eamdem vrbem irrupisse. Vnde Sigibertus in Chronico tradit Francos, sæpe in Galliam transeuntes, anno Honorij Principis XVI diripuisse prima irruptione; secundâ etiam incendisse vrbem Treuirorum. quam vrbem Galliæ summam & opulentissimam post septem circiter annos à Barbaris, id est à Francis tertiò expugnatam, exustam, & euersam; opidanos alios captos; alios interfectos; nonnullos ambustos; reliquos spoliatos ac nudatos esse in libro VI de Gubernatione Dei indicat Saluianus: indignatúrque paucos nobiles, qui tribus cõtinuis patriæ excidiis supererant, quasi pro solatio ludos Circenses ab Imperatoribus, hoc est ab Honorio & Constantio petiisse, nec impetrauisse. idem adiicit Augustam Treuirorũ postea quarto excidio concidisse, & aliam non longè positam, ac paris ferè opulentiæ magnitudinísque vrbem; id est (vt arbitror) Agrippinam, eodem tempore captam ac direptam esse: ideóque tùm, cùm hæc scriberet, vtrobique ludos ex more celebrari desiisse: quòd illa posterior vrbs hostibus plena esset; Augusta Treuirorum quater euersa, & deleta fuisset. Scripsit autem Saluianus post Litorianam cladem, captámque à Vandalis Carthaginem: vt appareat circa XVII imperij Valentiniani annum, CCCC. XLI. Chlodione regnante, ab Francis coloniam Augustam Treuirorum quartùm expugnatam, & Colo-

niam Agrippinam Vbiorum occupatam esse. Ceterùm notandum est, quod Saluianus eodem in libro tradit, Romæ tum ac Rauennæ, quæ sedes Imperatoribus Occidentis erant, ac *in paucis* præterea *vrbibus Romanis* ludos Circenses & scenicos fieri consueuisse: in reliquis vrbibus vel ob ærarij fiscíque inopiam, vel quòd sub ditione Barbarorum esse cœperant, edi desiisse.

CCCCXV. Honorij X, & Theodosij sextus Consulatus morte Thermantiæ Aug. Stiliconis filiæ, coniugísque Honorij; cæde Ataulfi Regis Gothorum, cui Sigericus frater Sari, ac post VII diem Valia successit; & Prisci Attali captiuitate insignis fuit: de quo Attalo pauca dicenda sunt. Hic, natione Ion, Symmachi libri VII epistolâ LIV ac CXIII celebratus, cùm à Romanis iussu Alarici ex Præfecto Vrbis factus esset Imperator Honorio VIII & Theodosio III

CCCCIX. Coss. Alaricum Præsenti militiæ, Ataulfum Domesticis equitibus præposuit: Tertullũ Consulem fecit: iudicésque, hoc est rectores militum & prouinciarum, in primis Constantem quemdam in Africam misit: & comite Alarico ad opprimendũ Honorium Rauennam ire contendit: eiúsque legationi cõsortionem ipsi Imperij deferenti respondit, Honorio nisi priuato, relegatóque in insulam, & manibus ac pedibus truncato vitam se non concessurum. sed Alaricus à Saro Magistro militum Honorij acie victus, & à Rauenna repulsus est. Interim Heraclianus, interfecto Constante, custodias in litoribus Africæ disponit, ac frumentum Romam inuehi vetat. qua re cognitâ Attalus in Vrbem redit, & consilium Alarici suadentis, vt quingentos Gothos aduersus Heraclianum mitteret, damnat; ratus Africam Barbaris tutò committi non posse. Igitur ab Alarico irato, atque Honorij promissis solicitato ante Vrbem insignia Imperij deponere iubetur: Romani, quoscumque ad dignitates promoue-

CCCCX. rat, discinguntur: Tertullus Varanis collega Consulatu, Marcianus Præfecturâ Vrbanâ se abdicat. quidam extra vrbem Ariminum; sunt, qui ad LX à Rauenna stadium Attalum cedere Imperio coactum dicunt. Attalus ipse priuatus apud Alaricum nihilominùs cum filio remanet, & Ataulfum eius successorem sequitur in Gallias, quoad-

iutore iterum Imperatoris nomen assumit Constantio & Constante Coss. & proximo anno ab Ataulfo pace cum Honorio initâ in Hispaniam transeunte desertus ac proditus; dum Africam petit, in mari capitur: & Constantio Patricio viuus à Gothis traditur. quem Honorius in XI Consulatu Romæ triumphans ante currum egit, & præcisâ manu, aut (vti ait Philostorgius) duobus tantùm digitis amputatis, infelicem Liparâ insulâ clausit. Quidam dicunt Fl. Priscum Attalum postridie eius diei, quo purpuratus cum stipatoribus processerat; iussu Alarici Gothis serui habitu ministrâsse. Quamobrem Orosius scribit Attalum ab Alarico intra breuissimum temporis spatium *Imperatorem factum, infectum, refectum, ac defectum;* hoc est bis purpurâ indutum, bis exutum esse. CCCC. XIV. CCCC. XV. CCCC. XVII.

Prosper & Hydatius scribunt, XXIV imperij Honorij anno, Monaxio & Plinta Coss. Constantium Patricium Valiæ Gothorũ Regi, quocum pacem fecerat, reuocato ex Hispania, ob egregias victorias de Alanis & Vandalis, redditámque Placidiam; condonauisse terras à Garumna flumine ad Oceanũ pertinentes: hoc est Nouempopulos, & prouinciam Aquitaniam cognomine secundam, ac clarissimam Galliæ Narbonensis vrbem Tolosam Tectosagum: quæ apud Rutilium V.C. in libro I Itinerarij ante annum Vrbis CIƆCLXIX, seu ante Honorium XI & Constantium II Consules ab Ataulfo, vt opinor, captá esse dicitur, & per annos LXXXVIII Regum Gothorum regia fuit. Dixi Consulatum Monaxij & Plintæ XXIV Honorij Aug. annum ab Hydatio putari: quòd Prosper, & Hydatius in Chronicis, aliíque multi Consulatum Olybrij & Probini, cuius initio Theodosius maior obiit, non Honorij, sed Theodosij annis adnumerant. CCCC. XIX. CCCC. XVII. CCCXCV.

Valiæ, qui triennio tantùm regnauit, & Monaxio ac Plinta Coss. decessit, plus XII annos tribuit Iordanes. huic successit Theodoricus maior, qui ab aliis Theodores, ac Theudoris; ab aliis Theudoridus, & Theodoredus dicitur. CCCC. XIX.

Theodosio IX & Constantio III Coss. Honorius Fl. Constantio Patricio, cui ob res gestas ante triennium Placidiam sororem suã recusantem iunxerat, æquam socie- CCCC. XX.

tatem Imperij, ita vt Diui fratres; Seueri filij; & Maximus atque Balbinus fecerant, pro indiuiso obtinendi inuitus magis quàm sponte detulit. cuius imagines ad se missas Theodosius minor fastidiit ac reiecit, nouitatem hominis causatus. sicut postea eamdem ob causam imaginem Marciani à Pulcheria Aug. in consortium dignitatis recepti vix tandem, vicesimo mense quàm Im-
CCCC-LII. perator salutatus erat, Herculano & Sporacio Coss. Valentinianus ex more in vrbe Roma proponi permisit. Constantius irritatus contumeliâ, cùm agitaret Theo-
CCCC-XXI. dosio bellum inferre, Agricolâ & Eustathio Coss. imperij mense VII lateris dolore oppressus decessit: ex Galla Placidia liberis genitis Honoriâ, ac Placido Valentiniano, quem Honorius Nobilissimum appellauit. Eum Ra-
CCCC-XIX. uennæ ab Honorio Monaxio & Plinta Coss. Imperatorem factum, ibidem proximo anno in tertio Consulatu obiisse falsò affirmat Hydatius: cùm in Codicis Theodosiani libro II & III Imperatorum Honorij Theodosij & Constantij leges duas ad Palladium Præfectum Prætorij missas, alteram VI Idus Mart. alteram V Kalendas Aug. datas Rauennæ Eustathio & Agricola Coss. inueniam.

Admonet me Rauennæ mentio, quamobrem Honorius eam Imperij sedem, regiámque delegerit, causam requirere. Augustus Cæsar, & omnes ab Augusto Imperatores Romæ in Palatio habitauerunt: cuius ex montis nomine cùm regio X Vrbis, tùm domus Cæsarum appellationem traxit. Roma autem non solùm (vti ait in libro V Liuius) regionum Italiæ, sed etiam totius Imperij Romani media habebatur. Vnde Antoninum Pium præter ceteros in Vrbe sedisse auctor est Iulius Capitolinus, vt medius ex omnibus prouinciis nuntios audire celeriter posset. Postea Diocletianus Iouius, cùm Maximianum Herculium in consortionem potestatis recepisset, & Fl. Valerium Constantium, ac Galerium Maximianum Cæsares nuncupauisset, Imperium Romanum ita diuisit, vt Herculio Augusto Italiam, & Africam; Gallias, Hispanias & Britanniam Constantio; Galerio Illyricum ac Thraciam committeret, ceteras prouincias ipse retineret. tum Iouius quidem Nicomediam; Con-

ſtantius Auguſtam Treuirorum; Galerius Sirmium, vrbem Pannoniæ Quadis & Sarmatis interfluente Danubio oppoſitam; ſedes habere cœpere. at Maximianus Herculius Mediolanum Iuſubrium ſe contulit; quod opidum ab vrbe Roma millia paſſuum ↀXXX abeſt, atque hunc domicilio locum elegit, vnde Italiam ab incurſionibus finitimorum Alamannorum ſecuram præſtaret; & quotieſcumque res cogeret, per Alpes Graias aut Peninas in prouinciam Germaniam; per Venetiam, ſaltúmque Iulium in Illyricum maturè contenderet. Mediolanum verò nón vni Herculio, à quo muris, thermis, aliíſque operibus exornatum eſt; ſed inſequentibus Principibus, dum in Italia hiemarent, annos ampliùs centum ſedem fuiſſe argumento ſunt hiſtoriæ eorum temporum, legéſque plurimæ Mediolani datæ: ex quibus etiam intelligitur Honorium initio principatus Mediolani fuiſſe: deinde alternauiſſe, ac modò Mediolani, modò Rauennæ manſiſſe: demum circa Lucij Conſulatum poſthabito Mediolano, quam ob id *quondam Regiam vrbem* Iordanes appellat, domicilium Imperij Rauennam tranſtuliſſe. quare Claudianus in libro de VI Conſulatu Honorij Aug. Romam ſeſe ab Imperatoribus pridem deſertam querentem fingit his verſibus. CCCC. XIII.

Quem, precor, ad finem laribus ſeiuncta poteſtas
Exſulat, Imperiúmque ſuis à ſedibus errat?
Cur mea, quæ cunctis tribuere, Palatia, nomen,
Neglecto ſqualent ſenio? nec creditur orbis
Illic poſſe regi? medium non deſerit vmquam
Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat.
Segniùs an veteres Iſtrum, Renúmque tenebant,
Qui noſtram coluere domum?

Cauſa Mediolanum relinquendi eadem Honorio fuit, quæ Herculio cauſa fuerat deligendi; nimirum propinquitas Barbarorum. quippe id opidum expoſitum ad pericula repentinarum incurſionum obſidioníſque; contrà Rauenna, vrbs nobiliſſima prouinciæ Flaminiæ, quanto remotior à Germania & rebelli Gallia, tanto rutior homini deſidi ac timido videbatur. quæ (vt ait Iordanes) in ſinu Imperij Romani, Hadriæque ſita ab Orien-

te mari alluitur, ab Occidente paludibus cingitur, à Septemtrione & à Meridie Padum habet eò duabus fossis perductum: vnde Honorius (quod Alarico Rauennæ appropinquante facere voluisse dicitur) Epirum petere, si res cogeret, & ad Theodosium fratris filium perfugere potuit. quem hominem, vt ex ortu tot Tyrannorum, & ex tot gentium incursionibus intelligitur, & à suis & à Barbaris ob desidiam contemtum, omni Gallia ac Hispania propemodùm amissa, in Italia latuisse de salute magis quàm de Imperio solicitum, nec vmquam Alpes transire ausum esse nemo non mirabitur: qui animaduerterit Fl. Valerium Constantium, & insequentes Imperatores, aut Imperatoribus absentibus Cæsares rarò Galliâ excessisse; in repellendis continuis Francorum & Alamannorum bellis occupatos: atque Augustam Treuirorum, vtriusque gentis finibus ferè mediam interpositam, annos amplius centum eorum regiam fuisse. quam ob id Marcellinus *clarum Principum domicilium, solium*, hoc est Imperatorum sedem, & *Augustam vrbem* Ausonius appellat. vnde Gregorius Maximum, quòd ibi plerumque morabatur, *Imperatorem Treuiricum* vocat. Honorij exemplum Valentinianus, deinde Odoacer, Regésque Gothorum secuti, Rauennam, *vrbem Regiam* ob id à Senatore & Iordane dictam, Regni sedem habuere. Sed tempus est iam à Romanis ad Francos nostros, & ex Italia in Germaniam transire.

Faramundum, quem & Varamundum & Faramo-
CCCC. XX. dum appellant; sexto & vicesimo imperij Honorij anno defectione Solis insigni, in Francia regnauisse, & IV principatus Valentiniani, vndecimum regni sui annum non excessisse ait Prosper in Chronico. Vbi adnotare conuenit Prosperum Honorio post patris mortem XXXIII annos assignare, qui XXIX tantùm annos imperauit: itaut detracto superuacaneo illo triennio aut Faramundum non plùs octo annos regnauisse; aut si XI annos im-
CCCC. XVII. pleuit, Imperatoris Honorij anno XXIII, Honorio XI & Constantio II Coss. Regni potiri cœpisse putandum sit. Præterea animaduerto inter Marcomeris Sunnonísque mortem, & initium Faramundi annos minimùm

XVII interfluxiſſe: intra quod tempus vt qui in Francia Regnum obtinuerint incertum eſt: ita Godigiſclum Regem Vandalorum à Francis pulſum acie & interfectum; Conſtantinum, & Iouinum tyrannos copiis adiutos; atque coloniam Auguſtam Treuirorum bis captam, direptam, ac incenſam eſſe conſtat. Vetus quidam Hiſtoricus, Theoderici Regis & Caroli Ducis Francorum æqualis, ſcribit mortuo Sunnone, Marcomerem Principem gentis, quem tùm adhuc vixiſſe exiſtimat, Francis perſuaſiſſe, vt Faramundum filium ſuum Crinitum Regem crearent. Aimoinus, Rorico, Auctor libri de vita Caroli Magni, Ado, & Iuo de Faramundo conſentiunt, Marcomeris viri illuſtris filium, & primum (vt falsò arbitrantur) Regem Francorum fuiſſe: qui nihilo veriùs in vetuſto Chronico Sunnonis filius, primus Franciæ Rex Capillatus vocatur: ac in Stemmate Regum noſtrorum duos filios, alterum nomine Clenum omnibus ignotum, alterum Chludium, hoc eſt Chlodionem ſuſtuliſſe dicitur. Sigibertus oblitus ſui, qui Priamum in Francia regnauiſſe affirmauerat, poſt Sunnonis & Marcomeris Ducum interitum, Francos ad Faramundum Marcomeris filium Regnum detuliſſe anno CCCCXIX tradit: regnâſſe autem Faramundum annis XI: quo tempore quatuor primores gentis, vſu rerum ac virtute præſtantes, ex omnibus omnium conſenſu delectos; ter actis conuentibus, quos mallos appellabant, in vicis Germaniæ Salichamio, Bodichamio, & Widichamio legem Salicam à Salichamio vocatam cõdidiſſe: Quatuoruiros fuiſſe Wiſigaſtem, Salagaſtem, Boſogaſtem, & Widogaſtem: quos Iuo, prætermiſſo vno, Wiſogaſtem, Arbogaſtem, à quibuſdam Boſogaſtem dictum, & Salegaſtem vocat; Ado Sigiberto & Iuone vetuſtior, & Auctor Hiſtoriæ Francicæ antè citatus Wiſouaſtem, Wiſogaſtem, Arogaſtem, (hoc eſt Widogaſtem & Arbogaſtem) & Salegaſtem deprauatis nominibus nuncupant. Mihi quidem ſimilitudo nominũ cùm latorum legis, tum locorum, in quibus condita dicitur, ſuſpecta ſemper fuit: neque exiſtimaui, cùm Burgundiones, Veſigothi, Oſtrogothi, & Langobardi non priùs

leges scriptas habuerint, quàm hi in Gallia, illi in Italia consedissent, legem Salicam in Germania Francis fuisse descriptam: quæ vtique Faramundo regnante Germanicis conscribi literis, & à subsequentibns Regibus post occupatam Galliam linguâ Latinâ verti debuit. at huius conuersionis nemo mentionem facit. Quare vt Gundobadus Burgundionibus, Vesigothis Theodoricus posterior, aut vt aliqui arbitrantur, Euricus, Ostrogothis Theodericus, Rotharius Langobardis, Regnis iam diuturnitate confirmatis, iura Latinè descripsere: sic Chlodoueus Regnum primò, deinde & legem Salicam, quam in prooemio legis correxisse tantùm dicitur, videtur condidisse: cuius filius Theodoricus legũ Francorum cognomine Ripariorum, Alamannorum, ac Baioariorũ auctor fuit. Ceterùm Gregorius, ex quo nos primorum Franciæ Regum res gestas discere oportebat, non modò Faramundi acta; sed etiam nomen ipsum prætermisit: Chlodionem quoque, Merouеum, ac Childericum ferè indictos reliquit. nec illi deerant libri, ex quibus mulra excerperet: sed vir bonus Principes Christianæ religionis expertes silendos arbitrabatur. Hoc solùm affirmare
CCCC-XVII. possumus, si Honorio XI & Constantio II Coss. regnare Faramundus occœpit, principatu eius ac forsitan etiam ductu Francos in Galliam eruptionem fecisse, & Augustam Treuirorum (sicuti antè dictum est) tertiùm captam diripuisse ac incendisse. præterea ex Prosperi Fastis Chronicóque colligimus Faramundum partem Galliæ Reno proximam possessionis causâ occupauisse, quam primo regni anno Chlodio eius filius amiserit.

CCCC-XXII. Honorio XIII & Theodosio X Coss. cùm Vandali & Alani, paullo antè ex Callæcia in Bæticam instanre Asterio Comite Hispaniæ transgressi, finitimas prouincias incursionibus vastarent: Castinus primarius Senator, ex Comite Domesticorum Magister militiæ factus, aduersus eos cum magno exercitu & auxiliis Gothorum mittitur. *qui Bonifatium virum belli artibus præclarum inepto & iniurioso imperio ab expeditionis suæ societate auertit. Nam ille* (vt loquitur Prosper in Fastis) *periculosum sibi atque indignum ratus eum sequi, quem discordem superbien-*

bientémque expertus esset; celeriter Portum Vrbis petiit, atque inde in Africam transiit, omnémque prouinciam occupauit. ídque Reip. multorum malorum initium; ea Africæ causa cladis exitiabilis fuit. At Castinus, qui seipse tanto collega priuauerat, ne in societatem certæ exploratæque, vt putabat, victoriæ quemquam reciperet, vecordiæ pœnas dedit. Cùm enim Vandalos obsideret, adeo vt inopia pressi deditionem facere iam pararent; fiduciâ virium ferox, hostiúmque arroganter contemnens, temerè prœlium cómmisit: & auxiliariorum suorum fraude deceptus victúsque, ignominiosâ fugâ Tarraconem petiuit. Viginti ferè millia militum Romanorum cæsa Prosper est auctor in Chronico, qui falsò anno octauo pòst Honorij Aug. obitum hanc cladem CCCC-XXXI. Romanis illatam dicit. Notādum autem est, id quod Saluianus in libro VII de Gubernatione Dei scribit, Vandalos timore perturbatos librum diuinæ legis apertum venientibus Romanis oppósuisse: credo vt eo commento Christianos se esse, & ab Christianis sine causa oppugnari indicarent. Sic igitur Vandali (vt ait Saluianus) *post experimenta belli diu parati intellexerunt sibi Romanæ Reip. vires etiam cum Barbarorum auxiliis pares esse non posse.* Nec multo pòst Castinus ex Magistro militum & ex Consule non solùm priuatus sed etiam exsul factus, quòd Ioanni Imperium occupanti fauisse dicebatur; ex Italia in Africam ad Bonifatium inimicum suum perfugere coactus est, & genibus aduolui, patrocinióque ac fidei se permittere eius, quem tamquam militem & Barbarum antè despexerat. Hic est Bonifatius, qui Placidiæ ab Honorio fratre suo vnà cum liberis expulsæ solus fidem seruauit, aurúmque subministrauit; & Africâ strenuè contra Ioannis copias defensâ fecit, vt Imperium tandem cum Valentiniano filio reciperet. Idem paullo pòst Hierio & CCCC-XXVII. Ardabure Coss. cùm in Africa potentiâ gloriâque augeretur, falsò clam defectionis accusatus ab Aëtio, dolosísque eiusdem literis deterritus, in Italiam venire euocatus à Placidia recusauit. Quamobrem arbitrio Felicis Magistri militum, vt ait Prosper, vel potiùs Aëtij, Mauortio primùm ac Galbione Ducibus; deinde ambobus

interemtis, ductu Sigisuulti Comitis bellum ei illatum est, cuius repellendi causâ Bonifatius data acceptáque fide Vandalos, qui vti nauibus nesciebant, ex Hispania in Africam transportauit.

Galla Placidia post Constantij Aug. viri sui mortem, de qua dictum est, Rauennæ remanebat, magni animi femina, ambitiosa, & imperij auida. Ea cum Honorio primùm adeò coniunctè vixit, vt nimia familiaritas, crebritásque osculorum locum incesti amoris suspicioni daret: mox Helpidiâ nutrice Placidiæ & Leontio eiusdem Procuratore id agentibus, magnum inter ambos odium intercessit: donec post multas rixas, ac seditiones inter Honorianos Gothósque Placidiæ comites Rauennæ ortas, à fratre soror expulsa vnà cum liberis Honoria & Flauio Valentiniano nauibus Constantinopolim petiit: & à Theodosio Arcadij fratris sui filio honoratissimè accepta est Mariniano & Asclepiodoto Coss. quo ipso anno XVIII Kalendas Septemb. morbo, quem hydropa vocant, Honorius Aug. interiit, XXXIX ætatis annum nondum transgressus: filius, frater, patruus, & auunculus Imperatorum: vir ita secors & ignauus, nulli vt vmquam prœlio interesse ausus sit. si tamen virum appellare eum licet, cuius vxores Maria & Thermantia Stiliconis filiæ altera post alteram virgines & intactæ obiisse dicũtur. siue quòd naturâ frigidus in venerẽ, & inefficax fuit: siue quòd (vti ait Philostorgius) medicamentum sterilitatis à Stilicone datum biberat. Imperauit autem Honorius cum patre annos duos, dies VII; cum Arcadio fratre annos XIII, menses tres, dies XIV; cum Theodosio fratris filio annos XV, menses III, dies XV. vt appareat Prosperum & Hydatium, tricennalibus spectaculis ab Honorio editis deceptos, in Chronicis suis errare, quorum alter Theodosio XVII imperij annos, Honorio post eius obitum XXX; alter huic XVII, illi XXXII annos assignat: cùm ab ortu Principis Theodosij ad mortem Honorij anni sint quinque & quadraginta non pleni.

CCCC-XXIII.

Mortuo Honorio Ioannes, qui primus Notariorum fuerat, non prohibente magis quàm adiuuante Castino

Magiſtro militum, Occidentis Imperium nullo ſibi iure debitum occupauit. & Exſuperantius Pictauus, Præfectus Prætorij Galliarum, is qui Armoricos Præſes prouinciæ Lugdunenſis III rexerat, Arelati ſeditione orta à militibus interemtus eſt: atque Pæonius auctor cædis, Ioannis partibus aduerſus, paullo antè ad opprimendum Marcellum quemdam Imperiū affectantem ſignifer iuuentutis, faſces ac inſignia Præfecturę corripuit. At Theodoſius Aug. de Ioannis exortu certior factus nomen & inſigne Cæſareum per Helionem Patricium miſſum Valentiniano amitino dedit Caſtino & Victore CCCC.XXIV.
Coſſ. quod Olympiodorus, Philoſtorgius, & qui pleraque de eius libris exſcripſit, Nicephorus Calliſtus Theſſalonicæ; Hydatius Conſtantinopoli factum ait. Eodem anno Gallam Placidiam iuſſu Theodoſij Auguſtam ſalutatam eſſe Olympiodorus apud Photium ſcriptum reliquit & Marcellinus: cui ego ab Honorio, qui illius ergô Conſtantium Imperatorem, Valentinianum Nobiliſſimum appellauit, hoc nomen vnà cum Imperio delatum exiſtimo. alioqui Proſper in Faſtis Placidiam tum, cùm ab Honorio fratre ſuo eiecta ad Theodoſium confugit, Auguſtam non vocaret. Theodoſius cum Placidia Aug. & Valentiniano Cæſare Ardaburem, & Aſparem Ardaburis filium Duces in Italiam miſit. Et Ardabures quidem poſt captam Salonam aduerſo vento in manus hoſtium delatus eſt, & exceptus. At Aſpar Præfectus equitum meliore fortuna vſus primò Aquileiam caput Venetiæ; pòſt Rauennam; ibíque facto leui prœlio Ioannem ipſum imperij menſe duodeuiceſimo à ſuis proditum cepit: cui Aquileiam perducto dextram præcidi, capútque amputari Placidia Aug. iuſſit Theodoſio XI & Valentiniano Cæſare Coſſ. Fl. Aëtio venia, & Co- CCCC.XXV.
mitis dignitas data eſt: quòd Hunnis, quos mercede conductos ad LX millia die tertio poſt Ioannis mortem in Italiam adduxerat, quóſque Aſpar poſt commiſſum atrox prœlium iterum aggredi non audebat, perſuaſiſſet, vt accepta fide atque pecunia, obſidibúſque traditis domum reuerterentur. Caſtinus Senator Conſularis, & Magiſter militiæ in exſilium miſſus: & Felix in eius lo-

cum ſubſtitutus. Bonifatius (ſic enim Græci meliùs, quàm Latini Auctores Bonifacium, vocant) Africam, quam ſtrenuè contra Ioannis copias defenderat, obtinere iuſſus, & ex Tribuno Comes Domeſticorum & Africæ factus. Ita oppreſſo Tyranno, & recepto feliciter Imperio Placidus Valentinianus puerulus ſextum annum agens VIII Idus Aprilis; aut (vt ait Socrates) ad X Kalendas Nouembres VII ætatis ſuæ anno, decreto Theodoſij, ac conſenſu totius Italiæ Auguſtus appellatur: & Helion Magiſter Officiorum, atque Patricius Romæ (ſicuti Olympiodorus, Proſper, ac Hydatius ſcribunt) diadema capiti eius imponit, quem falsò Marcellinus & Iordanes Rauennæ factum Imperatorem dicunt. Ex his apparet errare Nicephorum, qui Placidiam pro amita ſororem Theodoſij appellet, & à Ioanne Tyranno ante Honorij obitum eiectam eſſe in libro XIV tradat.

Eo tempore imperium Orbis Romani, quem vix tum viri fortiſſimi prudentiſſimíque à Barbaris tueri potuiſſent, penes feminas erat. quippe in partibus Orientis Flauius Theodoſius quatuor & viginti annos natus, ſolo nomine auum; inertiâ patrem Arcadium referens, Pulcheriæ Auguſtæ ſororis maioris natu & eunuchorũ conſiliis regebatur. in Occidente autem Placidia Aug. Placidi Valentiniani filij ſui Imperiíque tutelam à Theodoſio ſibi commiſſam gerebat. Hic eſt Theodoſius, qui dum Reip. membra lacerabantur à Barbaris, parentem ſuum imitatus, domi Sanctorum corporum reliquias colligebat: & amiſſo propemodum Illyrico, vt ei prouinciarum ſuarum numerus conſtaret, nouas prouincias non armis, ſed vnius in duas aut plures diuiſione faciebat, quaſi hacce ratione clades Imperij tegi, aut iactura reparari poſſet.

CCCC-XXVIII. Anno V poſt Honorij mortem regnauit in Francia Chlodio; vt ait Proſper in Chronico, & annos viginti Regnum obtinuit. Clodium vocat eum Proſper & Sigebertus; Sidonius Cloionem, multi Chlodionem ac Chlogionem appellant. eumdem Scriptor Hiſtoriæ Francicæ Caroli Ducis æqualis, Aimoinus, Rorico,

Auctor libri de vita Caroli Magni, aliíque plurimi Faramundo patri successisse tradunt, & Chlodionem Crinitum nuncupant. similiter in vno & altero Stemmate Regum nostrorum Chlodio Faramundi filius & successor fuisse, & (sicut etiam suprà citatus Historicus, Adóque memorant) XX annos regnauisse dicitur. Addit vterque tum Francos in finibus Toringiæ considentes crinitis Regibus parere cœpisse. Quo magis miror à Fredegario Chlodionem appellari filium Theudemeris Francorum Regis, Richimere patre nati, ab Romanis (vti ait) ductu Castini prœlio fusi atque occisi. quem Theudemerem vel Theodomerem, *filium Richimeris quondam*, seu potiùs Consulis vocat Gregorius, ac cum Ascila matre sua interfectum, & Chlodionis æqualem fuisse ex Consularibus Fastis videtur indicare. à morte autem Richomeris Consularis ad initium Chlodionis anni sunt XXXIV; ita vt Theodomeres, si eo patre genitus fuit, certò ante Chlodionem Franciæ imperium obtinuerit. Hic est Teudomeres, vt existimo, cuius & nomen & vultum in nummo aureo publicauit Paullus Petauius Vir Clarissimus. Iuo in Chronico Didionem quemdam Faramundi filium, omnibus nostris auctoribus ignotum, Faramundo & Chlodioni medium interponit. cùm Sigebertus Iuonis æqualis nullam eius mentionem faciat, Chlodionémque Capillatum post Faramundi patris obitum rerum potiri occœpisse anno CCCCXXX, ac in Francia annos duodeuiginti regnâsse prodat, atque ex illo tempore Francorum imperium penes comatos Reges esse cœpisse. Ego (pace Gregorij, Adonis, Sigeberti, Iuonísque dixerim) nequaquam crediderim tum primùm Reges Franciæ cæsariem promisisse. quippe Claudianus (vt de ceteris taceam) in libro I de laudibus Stiliconis Marcomerem Chlodionis auum, ac Sunnonem eiusdem maiorem patruum *Reges crinigero vertice flauentes*, hoc est flauos & crinitos appellat: & Eumenius in laudatione Constantij Cæsaris, Francorum, qui pro Allecto Tyranno mercede pugnauerunt, *corpora Barbara & prolixo crine rutilantia* vocat.

Tiro Prosper in Fastis, & qui multa de eo libro ex-

CCCC. XXVIII. ſcripſit Caſſiodorus Senator tradunt Felice & Tauro Coſſ. *partem Galliarum proximam Reno, quam Franci poßidendam occupauerant, multis cæſis Aëtij* Valentiniani *Comitis armis receptam eſſe*. Felicis autem & Tauri Conſulatus à morte Honorij Aug. quintus, & regni Chlodionis primus eſt annus: vt in Chronico, quod Proſperi eſſe dicitur, inuenio. quare ſi initium Chlodionis Regis, & prima Aëtij aduerſus Francos expeditio in vnum eumdémque annum inciderunt, exiſtimandum eſt partem prouinciæ Germaniæ inferioris Reno propiorem à Faramundo perpetuæ poſſeſſionis causâ occupatam;
CCCC. XXVIII. Conſulatu Tauri & Felicis, quo anno Chlodio Faramundi filius principatum iniit, Aëtij ductu magnâ cæde Francorum factâ, reliquis è Galliæ finibus pulſis, ab Imp. Valentiniano receptam eſſe. Erunt forſitan, qui credent de eodem bello Hydatium loqui, qui biennio ſeriùs, ni-
CCCC. XXX. mirum anno VII poſt Honorij mortem, imperij Valentiniani VI, Aëtiũ Ducem expeditionem in Francos feciſſe,
CCCC. XXXI. eóſque anno inſequenti, hoc eſt Baſſo & Antiocho Coſſ. prœlio ſuperauiſſe, pacémque cum victis iniiſſe memoriæ tradidit. Antiochum hunc ex eunucho & Præpoſito ſacri cubiculi Præfectum & Conſulem factum falsò ſcribit Baronius: ſi verum eſt, quod aït Marcellinus in Chronico, Eutropium omnium ſpadonum primum & vltimum Conſulem fuiſſe. Poſcere videtur hic locus, vt de Flauio Aëtio pauca dicamus.

Aëtio Duroſtorum opidũ in Mœſiæ cognomine ſecundæ, & Scythiæ confiniis poſitum patria fuit: pater Gaudentius, domi primoris loci, Magiſter equitum, qui in Gallia ſeditione ortâ à militibus interemtus eſt; mater Italica, nobilis ac locuples femina, mendosè apud Gregorium Itala appellata: quam Ioannes Chryſoſtomus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, ad eam ſcribens, Romanam fuiſſe indicat, hortatúrque vt per ſe ac per ſuos Orientis Eccleſias perturbatas atque diſtractas in concordiam reducere conetur. Aëtius ipſe à puero Prætorianus, Domeſticúſve Protector, tribus annis apud Alaricum Gothorum Regem; deinde apud Hunnos, quibuſcum amicitiam coniunxit, obſes fuit: poſtea

CarpilionisComitis Domesticorum filiam, quam tamen Sidonius Gotham ac stirpis regiæ fuisse indicat, in matrimonium duxit, & Palatij Ioannis curam egit. falsò vt Paullus Langobardus, Constantinus Porphyrogennetus, & Nicephorus Callistus in libro XIV Bonifatium & Aëtium Duces ab Imper. Theodosio Fl. Valentiniano petenti missos esse tradant. quamuis ambo in Thracia Theodosij prouincia nati essent. Tum Aëtius Hunnis, quos in Italiam opem Ioanni laturos adduxerat, cùm persuasisset vt domum redirent, Comes creatur: cæsis Gothis, & Anaolfo Optimate eorum capto, Arelate obsidione liberat: atque Bonifatio Patricio, quem ob inuidiam Africâ pellere conabatur, falsò defectionis accusato bellum inferendum curat: cuius repellendi causâ Bonifatius Hierio & Ardabure Coss. Geisericum Regem trans Gaditanum fretum accitum cum Vandalorum & Alanorum millibus LXXX in Africam immisit. CCCC-XXVII.
At Aëtius Magister militum factus Felicem Patricium virum Consularem, cui in Magisterio militiæ successerat, cum Padusia vxore sibi insidiantem occupat, ac Rauennæ interimit: Iuthungos vincit: Noricos, qui rebellauerant, domat: Francos è Galliæ finibus pellit: ac Bonifatium Magistrum militiæ illeopsius locum suffectum, & acceptâ à Placidia fide Romam reuersum bello aggreditur, ac vulnerat: pulsúsque ad Rugilam Regem Hunnorum perfugit, & Barbarorum auxiliis fretus, Bonifatio iam ex vulnere mortuo, in Italiam; nec multo pòst Sebastiano Bonifatij genero fuso fugatóque, in gratiam cum Valentiniano & Placidia redit: neque Magisterium militum solùm, sed etiam Patriciam dignitatem assequitur: Gothos à Narbone Martio per Litorium repellit, bellúmque cum eis triennio Hunnis adiutoribus gerit: quorum Barbarorum auxiliariorum Regulus Gausericus Cossionem Vasatium diu frustra obsedit, Gallísque magis oneri, quàm terrori hostibus fuit. pòst Aëtius oppressis Bacaudis, in tractu Valentino deserto Alanos, quibus Sangibanus præerat; in Sapaudia Burgundionum pæne excisorum reliquias collocauit: & Carpilionem filium suum legatum ad Attilam Regem Hunnorum misit,

eumdémque pace ruptâ transgressum in Galliam atroci prœlio superauit. demum suspectus Imperium affectare
CCCC-LIV. Aëtio & Studio Coss. ab Valentiniano Aug. interfectus est. Hîc notare conuenit Aëtium ter Consulem, & annis circiter XXV Magistrum militum, hunc de quo loquimur, & cuius de virtutibus Renatus Frigeridus in Historiæ libro XII apud Gregorium retulit, eum esse non videri, qui Studij collega fuit, semélque Consulatum iniit. alioqui in Fastis non Aëtium & Studium Coss. sed Aëtium IV & Studium Consules scriptos inueniremus. Rebus gestis Aëtij strictim perscriptis, ad Chlodionem reuertendum est.

Gregorius in libro II scribit multos memoriæ tradere Francos, digressos finibus Pannoniæ, primùm circa ripas Reni incoluisse: deinde transito Reno in Toringiam immigrauisse, ibíque Reges crinitos ex nobilitate delectos, qui pagis aut ciuitatibus præessent, creauisse: ac Chlodionem Regem Francorum virum fortissimum ac nobilissimum in castro quodam Toringiæ nomine Dispargo sedisse. eodémque tempore partem Galliæ à Reno ad Ligerim, id est ad meridiem versùs sub ditione Romanorum fuisse; vltra Ligerim Gothos, trans Rhodanum Burgundiones coluisse: Chlodionem verò, vt præmissi exploratores perspectis regionibus tuta omnia renuntiauissent; fusis fugatísque Romanis, opidum Camaracum cepisse: eóque in opido paullisper constitisse: inde vsque ad Suminam flumen omnia occupauisse. Quibus de rebus vt dicam quod sentio; non dubito, quin Auctores, qui Francos ortos Pannoniis prodidere, quos Gregorius & Historici Gregorio recentiores secuti sunt; similitudine nominum decepti Francos à Brencis Breucísve gente Pannoniæ originem ducere crediderint. Sed cùm ex Pannonia in Toringiam proficiscentibus Menus vel Mænus sit transeundus: Gregorium Renum nobis pro Meno ingessisse miror, tantúmque vel eius errorem, vel librarij mendum ab nemine animaduersum correctúmque esse. Quòd si Chlodio præter ceteros in Toringorum finibus consedit; Toringiam omnem, aut saltem partem eius Cattis confinem dudum sub imperio Francorum

corum fuisse, vel à Chlodione ipso armis occupatam Francis postea in Galliam transgressis defecisse putandum est. Quare Aimoinus ac Sigebertus scribunt Chlodionem finitimis Toringis genti Germaniæ bellum intulisse, depopulatísque eorum finibus castellum nomine Dispargum cepisse, atque ibi aliquamdiu consedisse: Nicolaus Vignerius, multíque alij cùm animaduerterent Francos profectos Pannoniâ superato Reno non in Toringiam, sed in Galliam migrare oportuisse; apud Gregorium Toringiam & Toringos in Tungriam Tungrósque mutauere. ita dum errorem vitare volunt, in errorem inciderunt. nam Tungri etiamtum sub Romanorum ditione fuerunt: si verum est, quod Gregorius dicit, antequam Chlodio in Galliam erumperet, Romanos à Reno ad Ligerim Galliam Belgicam Lugdunensémque tenuisse: & Seruatium Tungrorum Episcopum cognominem ei, qui Synodo Agrippinensi principatu Constantis interfuit, multis cum lacrimis Deum obsecrâsse, vt ab gente sibi commissa omníque Gallia Hunnos Christianæ religionis expertes auerteret. quem Hunnorum aduentum in Gallias Seruatius tantopere deprecari ac timere non debuit, si iam Franci nòn minùs Hunnis Christianam sectam exosi, idolorúmque cultores agrum Tungrorum occupauerant. Sunt, qui Dispargum supradictum, nunc esse Duisburgum falsò arbitrentur. quippe Dispargum Gregorius, veterésque omnes Historici castrum Toringorum vocant; recentiores nostri Auctores castellum Tungrorum appellari malunt. at Duisburgus neutrius gentis finibus adscribi potest: est enim opidum Germaniæ ad ripas Reni positum, quod flumen vti Franci tùm accolebant, sic Toringia numquam attigit. Tungros quoque ortos à Germanis Plinius Secundus, Caius Cornelius Tacitus, & Claudius Ptolemæus in Gallia; non in Germania ponunt. vt appareat eam gentem ne florente quidem Romanorum potentiâ, nedum Valentiniani principatu vllos agros atque opida trans Renum habuisse. Ceterùm quod ait Gregorius ante occupatum à Chlodione Camaracum Gallicas gentes, quæ à Reno ad Ligerim per-

R

tinent, ſub ditione Romanorum fuiſſe; vltra Ligerim Gothos imperitauiſſe; Burgundiones trans Rhodanum incoluiſſe: non perinde intelligi oportet, quaſi tum Romani omnes Transligeritanas, ac Transrhodanicas regiones Barbaris condonauiſſent, aut amiſiſſent. Aquitaniam enim cognomine primam, & partem maiorem prouinciæ Narbonenſis, & præter Sapaudiam Burgundionibus datam quod agri inter Rhodanum Alpéſque erat, Imper. Valentinianus tenebat. Immo ne tum quidem, cùm Chlodionis ductu Franci in Gallia conſederunt, videntur Burgundiones trans Rhodanum ſedes
CCCC-XLIII habuiſſe. ſiquidem anno XX poſt Honorij Aug. obitum (vti ait Proſper in Chronico) Aëtius Sapaudiam eis cum incolis diuidendam dedit: tranſiiſſe autem in Gallias Chlodionem anno XIV poſt Honorij mortem Marianus Scotus tradit.

Et ita quidem Gregorius, vt antè dictum eſt, de Chlodionis expeditione ſcribit. at Hiſtoricus, qui poſteriore Theodorico regnante floruit, ex Toringia regione Germaniæ præmiſſis ad Camaracum exploratoribus, Chlodionem cum magnis copiis Renum tranſiſſe dicit, multíſque Romanis cæſis ac fugatis, Carbonariam ſiluam intrâſſe; Turnacum, deinde Camaracum cepiſſe; ibíque interfectis Romanis, hoc eſt Gallis, aliquantiſper ſubſtitiſſe; & vſque ad Suminam flumen, quod alij Somenam, alij Sumnam appellant, atque ab Camaraco circiter millia paſſuum XXIV abeſſe aiunt, omnia loca armis occupauiſſe. Ex quo intelligitur Chlodionem, cùm relicto Diſpargo Renum tranſierit, (vti & Rorico, Sigebertus, ac Iuo tradunt) non ex Tungria, prouinciáve inferiore Germania, ſed ex Toringia, & magna vel Transrenana Germania in Galliam Belgicam erupiſſe. Adiicit Rorico Samarobriuâ Ambianorum opido ad Suminam poſito potitum hunc eſſe, eámque regiam elegiſſe, atque exinde à nemine interpellatum iure belli quietè tenuiſſe. cui Auctori haud ſcio an magis aſſentiri nos oporteat, quàm Adoni ſcribenti Chlodionem ſaltum Carbonarium, quæ Arduennæ pars eſt inter Moſam, & Scaldem; obtinuiſſe: Camaracúmque, quod à

Reno CXXX millia passuum abest; non Samarobriuam regni sedem statuisse. In libro autem, quem Hincmarus de vita Remigij composuit, inuenio Francos Turnaco & Camaraco opidis expugnatis, & hinc vsque ad Suminam parte prouinciæ Belgicæ occupatâ, ibi diu sub Chlodione & Merouco Regibus consedisse. Sed nemo è nostris Auctoribus supradicti Regis victorias licentiùs amplificauit, quàm Marianus Scotus. quippe in libro Chronicorum II prodit post Christum natum CCCCXXXVIII, Theodosij Principis post Honorij mortem XIV anno, hoc est Aëtio II & Sigisuulto Coss. quo anno Aëtius in bello Gothico repellendo, & in defectione Bacaudarum coërcenda erat occupatus: Chlodionem Batauos, Menapios, Tungros, Turnacenses, Taruennenses, Morinos, Atrebates, Camaracenses, Ambianos, Bellouacos, & quidquid inter Sequanam ac Ligerim erat, Francico Regno adiecisse. quod Sigebertus septennio seriùs, nimirum anno CCCCXLV post Christi natalem actum esse tradit.

Apparet ergo Chlodionem Regem Francici in Gallia Imperij auctorem ac conditorem fuisse: eúmque cum magno exercitu ex Germania transgressum in Galliam castella aliquot ad Renum, (aliter enim interiora regionis tenere vix potuit) superatóque Mosâ siluam Carbonariam, & Turnacum ac Camaracum opida Scaldi flumini apposita; inde omnia vsque ad Suminam perpetuæ possessionis causâ occupauisse. cùm nec ab Romanis postea ex hisce opidis expulsus dicatur; nec vrbem aliquam captam Regni sedem statuere eius sit, qui prædam sibi solùm, non imperium quærat, & finibus hostium depopulatis domum redire festinet: à quo consilio tantùm abfuit Chlodio, vt Atrebates quoque ditionis suæ facere voluerit. Certè in eos exercitum duxit, nullis, sicut antè, speculatoribus præmissis, & ad vicum Elenam fluménque peruenit, more Germaniæ mulierum agmen trahens. ibi dum quidam clarus inter Francos virginem nationis eiusdem matrimonio sibi adiungit, saltantiúmque vocibus collis ripæ proximus resonat, Aëtius inopinantes improuisò aggreditur: angustiis lo-

corum inclusos fundit, fugátque: nouam nuptam capit: plaustrísque compluribus potitur. Locum, vbi res gesta est, Elenam vicum Apollinaris Sidonius appellat: quem Ioannes Sauaro nunc esse Hesdinium vetus Quantiæ flumini impositum falsò existimat. cùm Elena vicus in primis Atrebatium finibus, quà Camaracenses attingunt; hoc est forsitan Lensium ad Deulam, Lenense castrum Balderico in Historiæ lib. II dictum: Hesdinium autem vetus (si tùm tamen iam erat) non in Atrebatibus, licet nunc eis attribuatur, sed in Morinis ad Oceanum versùs castellum fuerit. Hoc furto belli magis quàm prœlio circa Elenam fusi ac repressi sunt Franci paullo post Cæsarodunum Turonum per Iulium Maiorianum à Gothorum metu vindicatum, siue post

CCCC. XXXVII. Aëtij II & Sigisuulti Consulatum. vt scribit Apollinaris Sidonius, apud quem vxor Aëtij, non minùs inuidens Maioriani iuuenis gloriæ, quàm pro Gaudentio communi filio solicita, & huius magnitudinem illius incrementis quandoque obstaturam rata sic virum alloquitur.

Cùm bella timentes
Defendit Turonos, aberas. post tempore paruo
Pugnastis pariter, Francus quà Cloio patentes
Atrebatum terras peruaserat. Hic coëuntes
Claudebant angusta vias, arcúque subactum
Vicum Elenam, fluménque simul sub tramite longo
Artus suppositis trabibus transmiserat agger.
Illic te posito, pugnabat ponte sub ipso
Maiorianus eques. fors ripæ colle propinquo
Barbaricus resonabat hymen; Scythicísque choreis
Nubebat flauo similis noua nupta marito.
Hos ergo, vt perhibent, strauit. crepitabat ad ictus
Cassis, & oppositis hastarum verbera thorax
Arcebat squamis, donec conuersa fugatus
Hostis terga dedit. plaustris rutilare videres
Barbarici vaga festa tori, coniectáque passim
Ferula, captiuásque dapes, cirróque madente
Ferre coronatos redolentia serta lebetas.
Ilicet increscit Mauors, thalamíque refringit

Plus ardens Bellona faces. rapit eſſeda victor,
Nubentémque nurum. non ſic Pholoëtica monſtra,
Atque Pelethronios Lapithas Semeleius Euan
Miſcuit: Hæmonias dum flammant orgia matres,
Et Venerem Martémque cient; ac prima cruentos
Conſumunt ad bella cibos; Bacchóque rotato
Pocula tela putant: cùm crudeſcente tumultu
Polluit Emathium ſanguis Centauricus Othrym.
Nec plus nubigenûm celebrentur iurgia fratrum.
Hic quoque monſtra domat, rutili quibus arce cerebri
Ad frontem coma tracta iacet; nudatáque ceruix
Setarum per damna nitet; tum lumine glauco
Albet aquoſa acies; ac vultibus vndique raſis,
Pro barba tenues perarantur pectine criſtæ.
Strictiùs aſſuta veſtes procera coërcent
Membra virûm. patet his altato tegmine poples:
Latus & anguſtam ſuſpendit balteus aluum.
Excuſſiſſe citas vaſtum per inane bipennes,
Et plaga præſciſſe locum, clypeóſque rotare
Ludus, & intortas præcedere ſaltibus haſtas,
Inque hoſtem veniſſe priùs. puerilibus annis
Eſt belli maturus amor. ſi fortè premantur
Seu numero, ſeu ſorte loci; mors obruit illos,
Non timor: inuicti perſtant, animóque ſuperſunt
Iam prope poſt animam. tales te teſte fugauit
Et laudante viros.

Ex quo apparet Francos, quos ridiculè ob proceritatem eximiam Sidonius monſtra appellat, tantâ magnitudine, ac pernicitate corporum, tantâ in armis exercitatione, atque arte cum viribus coniunctâ, tantâ fortitudine in periculis, tantâ à paruulis bellandi cupiditate fuiſſe, vt ab hoſte etiam inuito laudarentur. Sic Libanius in oratione de laudibus Conſtantij atque Conſtantis Augg. fratrum ait Francos multitudine innumerabiles, haud paullo tamen quàm pro multitudine validiores non mare magis quàm continentem timere: & frigus Septemtrionale cæli temperie gratius; otium, calamitatem maximam; quietem, languorem ducere: contrà ſummam ſibi felicitatem in bello poſitam exiſtimare: ac ſi quis

dextram perdiderit, debilem reliquâ manu pugnare: virtutique apud eos, quam temeritatem ac dementiam Libanius vocat, & honorem haberi, & sua præmia legibus esse proposita. Quod autem ait Sidonius Francos post mortem animo pæne superesse: idem Florus dicit de Romanis à Pyrrho Rege victis; relictas in eorum vultibus minas, *& in ipsa morte iram vixisse.*

CCCC-XXVIII. CCCC-XXXI. Ceterùm vti Felice & Tauro Coss. aut Consulatu Bassi & Antiochi accepta apud Renum clades Chlodionem minimè deterruit, ne in Galliam iterum transiret: ita Elenensis pugna eidem haud obstitit, quominùs regionem, quam armis occupauerat, obtineret. videtúrque Aëtius post hoc leue prœlium pacem cum Francis fecisse, atque Chlodioni liberam possessionem saltus Carbonarij, & Turnaci, ac Camaraci tradidisse. quod facilè credet, qui animaduerterit Aëtium reliquiis Alanorum, qui Goare duce principatu Honorij in Gallia consederant, agrum Valentinum condonauisse, & Burgundionibus pæne funditùs euersis non solùm pacem, sed etiam Sapaudiam dedisse. Certè Saluianus, qui tum iuuenis scribebat, in libro V de Gubernatione Dei postquam multùm questus est de iniquitate potentiorum humiliores possessionibus per iniuriam expellentium, déque acerbissimis tributis & exactione capitum; affirmat Francos, Hunnos, Vandalos, & Gothos esse horum scelerum immunes, atque apud Barbaros meliore conditione Romanos vti. ex quo intelligitur vt tum Hunni Pannonias, Gothi Aquitaniam, Vandali Africam prouincias Imperij Rom. possiderent; sic & Francos partem Belgicæ Galliæ tenuisse.

CCCC-XXIX. Anno VI post Honorij Aug. mortem, hoc est Florentio & Dionysio Coss. Iuthungi Danubij accolæ, non vt ait Dexippus Scythiæ, sed Alamanniæ gens; Rætiam depopulari soliti, arma corripuere: & Norici ac Vindelici prouinciales ab Imperio Romano defecere. siue seorsum bellum parauerant: siue potiùs Norici ac Vindelici cum finitimis Iuthungis vires iunxerant. quos omnes Aëtius supradictis Coss. vicit, & insequenti anno (vt ait Hydatius in Chronico) Noricos rebellantes domuit, ac

Vindelicos ſubegit. Hoc eſt, quod Proſper in Chronico tradit poſt annum ſeptimum quàm Honorius deceſſerat, Aëtium Iuthungorum gentem delere conatum eſſe. Eam expeditionem aduerſus Iuthungos, & Noricos ac Vindelicos ſuſceptam eſſe ab Aëtio Auitum ſecum habente, antequam Burgundionibus bellum inferret, ſcribit Apollinaris Sidonius in Panegyrico Auito Aug. ſocero dicto.

Aëtium interea, Scythico qui ſæpe duello eſt
Edoctus, ſequeris: qui quamquam celſus in armis
Nil ſine te geſſit, cùm plurima tu ſine illo.
Nam poſt Iuthungos & Norica bella, ſubacto
Victor Vindelico Belgam, Burgundio quem trux
Preſſerat, abſoluit iunctus tibi.

Iordanes eiuſdem de Iuthungis Aëtij victoriæ mentionem facit in libro de origine & actis Gothorum, cùm ait Aëtium *ſuperbiam Suauorum immenſis cædibus ſeruire Romano Imperio coegiſſe.* Neque enim dubito, quin Suauorum, hoc eſt Sueuorum nomine Iuthungos appellauerit Iordanes, quòd alteri alteris proximi, & vtrique Rætis confines erant. Certè Aëtius Sueuis in Germania habitantibus bellum intuliſſe non dicitur: Sueuos autem idem in Callæcia ſedem habentes adeò Imperio Romano ſeruire non coegit, vt contrà, ipſo Magiſtro militum, Rechila Rex Hermerici Sueuorum Regis filius Andeuotum Romanum Ducem prœlio ſuperatum caſtris exuerit; Emeritam, Myrtilim, ac Hiſpalim vrbes claras occupauerit; & Vito Magiſtro militiæ cum ſuis Gothíſque auxiliaribus fuſo Bæticam. & Carthaginenſem prouinciam impunè vaſtauerit. Sed quoniam incidit Sueuorum mentio, notare conuenit Sueuos, cùm qui in Germania remanſerant, tum qui in Callæcia ſedem ceperant; atque etiam Sauienſes, Sauiæ ſeu prouinciæ ad flumen Sauum incolas, à Iordane Suauos; & tam horum quàm illorum regionem communi nomine Suauiam appellari: ſimiliter Procopium in libro I rerum Gothicarum *Suauos mediterraneos non Francis parentes, ſed alios;* hoc eſt non in Germania habitantes, Alamanníſque finitimos; ſed Saui accolas, Dal-

matiæ & Pannoniæ confines, Sifcienfibus & Carnis medios interponere. Ex quibus Procopij verbis etiam intelligitur ætate eius, feu Iuftiniani principatu Sueuos, quos Suauos vocat, vnà cum finitimis Alamannis Theodeberto tum in Francia Orientali regnanti paruiffe. Hac nominum fimilitudine deceptus Iordanes prouinciales Sauienfes, Sueuófque gentem Germaniæ confudit, cùm Hunnimundum vel Chunimundum, quem Eugepius in libro de vita Seuerini Alamannorum crebrò tum Noricum vaftantium Regem fuiffe indicat; regnaffe in *Suauia Dalmatia Pannoniaque vicina*, hoc eft in Sauia fcribit: & nihilominùs regionem illam Suauorum, apud quos Hunnimundus regnabat, ab Oriente Baiobaros; ab Occidente Francos; à Meridie Burgundiones; à Séptemtrione Toringos habere; Alamannífque fœderatis confinem, hoc eft Sueuiam Transfrenanam fuiffe prodit. Simili idem errore Telephum, quem in Myfia Afiatica regnaffe conftat, Myfiæ feu Mœfiæ Europææ, Gothorúmque ibi fedes habentium Regem ait fuiffe.

Dum Franci in Gallia ductu Chlodionis fedem capeffunt: Theodoricus maior Rex Gothorum rupto fœdere Narbonem Martium obfedit. ex altera parte Gundicarius Burgundionũ Rex, Cundicharius à Senatore dictus, non contentus agro prouinciæ Germaniæ primæ, quem ante annos XXIII occupauerat, finitimos Belgas prouinciæ Belgicæ primæ incolas armis fub imperium fuum
CCCC-XXXV. fubiungere conatus eft: quem Aëtius Theodofio XV & Valentiniano IV Coff. repreffit ac fudit, atque anno in-
CCCC-XXXVI. fequenti Ifidoro & Senatore Coff. altero prœlio victis & cæfis millibus hominum XX fic fregit, vt non iam de proferendis finibus, fed de fua fuorúmque falute cogitaret. itaque per legatos pacem ab Aëtio fuppliciter petiit, atque eo faciliùs impetrauit, quòd iam Romani Gothico bello cœperant impediri. Nec diutina ea B[illegible]undionibus, aut fida pax fuit. Hunni quippe, hi c[illegible]do, quorum auxilia ex Dacia Transdanubiana Romani accerfiuerant, quibúfque tùm adiutoribus bellum cum Gothis in Gallia gerebant, fi non immiffu, faltem permiffu Aëtij Gun-

Gundicarium feſſum adorti interfecerunt, vnáque propè omne nomen ac ſtirpem Burgundionum deleuerunt: vt Tiro Proſper in Faſtis, Hydatius, & Caſſiodorus Senator in Chronicis prodidere. Hancce Burgundionibus ab Vptaro Rege illatam calamitatem, eiuſdémque ac Hunnorum cæde bellum eſſe finitum indicant Socrates Scholaſticus in Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro VII, Sigebertus in Chronico, & Nicephorus Calliſtus in libro XIV, ſcribúntque Burgundiones, (quæ gens Barbara, circa Renum colens, vitam quietam atque otioſam ſequeretur, fabrilémque artem, quâ ſe tueretur, ferè omnis exerceret) cùm continuis Hunnorum incurſionibus vexarentur; depopulatâ regione, multíſque ſuorum acie fuſis & cæſis, humani conſilij auxiliíque inopes communi conſenſu religionibus maiorum renuntiauiſſe, & in Chriſto ſpe victoriæ poſitâ ab Epiſcopo cuiuſdam vrbis Galliæ, vt Chriſtianis ſacris ipſos initiaret, petiiſſe: mox rite edoctos quæ credenda ac facienda erant; atque ſeptem dierum ieiunium ſeruare iuſſos, octauo demum die Baptiſma conſecutos, præpoſitóque eis Epiſcopo domum dimiſſos eſſe: tum ingenti fiduciâ accenſos ad hoſtes contendiſſe: nec ſpe ſua fruſtratos eſſe. Vptaro quippe Hunnorum Rege, qui mendosè à Sigeberto Suptar appellatur, noctu ſatietate rupto; cùm ducis morte turbatos improuisò inuaſiſſent, à Burgundionum millibus III millia Hunnorum dena interfecta eſſe. ex illo tempore Burgundiones ardenti amore, & ſumma cum cura ac diligentia Chriſtianam religionem coluiſſe. Hæc autem geſta eſſe Proclo Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ curam agente, cuius ille Epiſcopus factus eſt Aſpare & Ariobindo Coſſ. ante annum quàm Aëtius Burgundionibus bellum inferret. CCCC. XXXIV. Quamquam Paullus Oroſius, qui Honorio & Theodoſio minore Principibus, Valiâ Rege Gothorum in Hiſpania cum Alanis Vandaliſque bellante Hiſtoriam ſcripſit, Burgundiones iam tùm Chriſtianos fuiſſe in libro VII memoriæ tradidit his verbis. *Eorum eſſe prævalidam & pernicioſam manum Galliæ hodiéque teſtes ſunt, in quibus præſumtâ poſſeſſione conſiſtunt. quamuis prouidentiâ Dei omnes Chriſtiani mo-*

dò facti, catholicâ fide, nostrísque Clericis, quibus obedirent, receptis; blandè, mansuetè, innocentérque viuant non quasi cum subiectis Gallis, sed velut cum fratribus Christianis. Nemo alius autem, vti opinor, Burgundiones, in primis armata millia III initiauit & tinxit, quàm Seuerus Treuirorum Episcopus magnæ sanctitatis vir: quem Constantius in libro II de vita Germani tradit, antequam in Britanniam ad resurgentis hæresis Pelagianæ incendium exstinguendum vnà cum Germano proficisceretur, *Gentibus primæ Germaniæ,* hoc est Burgundionibus in ea prouincia considentibus *verbum Dei prædicauisse.* Seuerum hunc Treuiricæ Ecclesiæ ordinatum Episcopum, discipulum Lupi Tricassini Episcopi fuisse in libro de vita Lupi inuenio, & *primæ Germaniæ Gentibus prædicasse,* ob ídque inter Apostolos sedem suam habere meruisse. Gentes autem eo tempore à Romanis vocabantur nationes Barbaræ sui iuris, nec Imperio Rom. subiectæ; vt Franci, & Burgundiones, præter quos paucissimi tum in omni Gallia idola coluerunt. Et Burgundiones quidem postea Vesigothorum, credo, contagione corrupti Arianam sectam sequi maluerunt. quo magis miror eos apud Gregorium ante aduentum in Gallias Chlodionis, quo tempore vix dum Christiani erant facti, Arianos fuisse dici. Viuebat tum Sidonius, qui Burgundiones ob proceritatem septipedes ac Gigantes appellat, & animis ac corporibus rigidos & incultos fuisse ait, atque promissam comam butyro perfudisse, & pridianis epulis graues manè allia ac cepas assumere, trichordísque citharis canere consueuisse. Ceterùm *vniuersam pæne gentem Burgundionum cum Rege per Aetium bello deletam* ideo forsitan Prosper in Chronico prodit, quòd Aetius in Gundicarium, quocum pacem fecerat, clam Hunnos immiserit. errátque Paullus Langobardus, qui in libro V Appendicis ad Eutropij Historiam adiunctæ auctor est Attilæ Galliæ fines ingresso Gundicarium Burgundionum Regem armatum occurrisse, ac primo impetu obtritum esse. Post Gundicarij parentis sui mortem apud Burgundiones regnauere Gundiucus, vitio exemplarium à Iordane Gnudiucus, à Roricone Gundeueus di-

ctus, ac Chilpericus, quem Apollinaris Sidonius in libro
epistolarum V, *Chilpericum Magistrum militum*, & modò
Tetrarcham, modò *Regem*; Iordanes Hilpericum appel-
lat: & quem Gregorius in libro de vita Lupicini vrbem
Geneuam Regni sedem statuisse scribit. Hi fratres col-
lectis paternæ cladis reliquiis, anno XX post Honorij CCCC-XLIII.
Aug. obitum, Maximo II & Paterio Coss. Sapaudiam,
regionem inter Rhodanum ac Alpes iacentem benefi-
cio Imperatoris Valentiniani, Aëtiíque Patricij posse-
dere: atque subactis paullatim per occasionem finitimis
Regni terminos promouere. Nunc quoniam de bello
Burgundionum diximus, superest vt de bello Gothico,
quod eodem tempore ortum est, pauca dicamus.

Valia vel Vallia Rex Gothorum, qui & Vesigothi vo-
cantur, redditâ Placidiâ & pace factâ cum Honorio, in
eius gratiam bellum Barbaris Hispaniensibus intulerat:
ac pæne funditus euersis Alanis in Lusitania considenti-
bus, & Vandalis Silingis in Bætica ad internecionem
cæsis; promissi memor aliquot Hispaniæ prouincias Im-
perio Romano restituerat: ob ídque Aquitaniam se-
cundam, Nouempopulos, & quasdam vrbes confinium
prouinciarum, in primis Tolosam, datas ab Honorio se-
des acceperat. Successit Valiæ Theodoricus, Olympio-
doro Theuderichus, Theudo Gregorio dictus; qui Ca-
stino Magistro militum Honorij in Vandalos expeditio-
nem suscipienti magna misit auxilia: & quem Theodosio
XI & Valentiniano Cæs. Coss. quo anno Placidia Aug. & CCCC-XXV.
Valentinianus Cæsar aduersus Ioannem bellum gere-
bant, ex occasione pacem rupisse, & *Arelatum nobile
opidum Galliarum multa vi oppugnauisse, donec imminente
Aëtio non impunitus abscederet*, ait Prosper in Fastis.
quamquam Prosper in Chronico biennio seriùs, nimi-
rum anno IV post Honorij Aug. obitum Arelatum ab CCCC-XXVII.
Aëtio Gothica obsidione liberatum dicit. Hydatius
autem anno VI post Honorij mortem circa Arelatum CCCC-XXIX.
quamdam Gothorum manum ab Aëtio cæsam, & A-
naolfum Optimatem eorum captum esse memoriæ tra-
didit. Et tum quidem solutâ obsidione Arelati, Theo-
doricus fœdus cum Valentiniano Aug. pepigit, obsi-

désque à nobilitate Galliæ accepit, in his Theodorum Auiti, eius qui postea imperauit, propinquum: & cùm in recipiendo Magisterio militum, quod à Bonifatio victus amiserat, Hunnorum operâ Aëtius vteretur, rogatus à Placidia auxilia contra eum misit. Sed idem postea non contentus Regno Aquitanico, anno duodecimo
CCCC. XXXV. post Honorij mortem, vt ait Hydatius in Chronico; vel
CCCC XXXVI. insequenti anno Isidoro & Senatore Coss. sicuti refert Prosper in Fastis, pacem rupit: & pleraque municipia Romanæ ditionis vicina sedibus suis occupauit: Narbonémque Martium, cui ob vicinitatem maximè erat infestus, diuturna obsidione fatigauit. quam vrbem Gothis cum Rege in fugam versis Prosper eodem anno; insequenti Hydatius à Litorio Comite summis obsessio-
CCCC. XXXVII. nis & inopiæ periculis liberatam dicunt. Aëtio II & Sigisuulto Coss. Romani Hunnos, qui equitatu multum poterant, operâ Aëtij mercede conduxere, & aduersus Gothos, qui tanto apparatu territi pacem missis ad Valentinianũ Episcopis frustra petiuerant, bellum gessere. Accidisse tum credo, quod Gregorius Ecclesiæ Turonicæ Episcopus in libro I de Gloria Martyrum scribit, vt ab Hunnis, quorum Ducem claro nomine Regem Barbarorum Chunorum Gausericum appellat; diu multúmque obsideretur Cossio Vasatium, vrbs in Nouempopulis sita Gothicæ ditionis: quæ Episcopi sui viri sancti precibus votísque defensa est, pauore hostibus iniecto: itaut Gausericus nescio quibus monstris & speciebus perterritus obsidionem soluerit, & fugienti similis vnà cum
CCCC. XXXVIII. suis inde abierit. Theodosio XVI & Fausto Coss. aduersus Gothos in Gallia quædam feliciter gesta sunt, & ductu Aëtij Magistri militum octo millia Barbarorum cæsa.

CCCC. XXXIX. Tandem Theodosio XVII & Festo Coss. post quartum annum quàm cœptum erat, bellum finitum est. Litorius, qui potestate secundus ab Aëtio Hunnis auxiliaribus præerat, caput Regni Gothici Tolosam obsidebat, vir magnis in eo bello, ac recens aduersus Armoricos rebellantes rebus gestis illustris. Is dum Aëtij Patricij gloriam superare cupit, dúmque fallacibus Haruspicum

responsis confidit, qui ipsum Tolosam intraturum dicebant, si acie dimicauisset, prœlium cum Gothis imprudenter commisit. quo tempore Theodoricus Rex tametsi Arianus, priusquàm manu pugnaret precatione pugnauisse, & vsque ad diem prœlij stratus cilicio suppliciter Deum orauisse dicitur. Fecit igitur exitum Litorius, qualem inconsiderati ac temerarij Duces facere consueuerunt. amissâ cùm suorum pæne omni tum Hunnorum auxiliariorum manu, ipse vulneratus venit in Gothorum potestatem: *& vrbem hostium, quam eodem die victorem se intraturum crediderat*, retortis post tergum brachiis, vinctis manibus *captiuus intrauit.* vt in libro VII de Gubernatione Dei loquitur Saluianus, qui & eum *longo tempore & diuturna in ergastulo Barbarorum tabe consumtum ait*, quem tamen Hydatius post paucos dies quàm captus fuerat interfectum dicit. Cùm itaque auxiliarem manum Hunnorum ab Gothis cæsam auctor sit Hydatius, & cùm Litorium Isidorus in Chronico exercitum amisisse scribat: apparet falsò Prosperum in Fastis tradere, tantam à Litorio hostibus cladem illatam fuisse, vt nisi temerè pugnans captus esset, dubitandum foret Gothis Romanísne victoria adscriberetur: Gothósque post dubij Martis luctuosum experimentum *humiliùs quàm vmquam antea pacem poposcisse*, quæ & eodem anno facta sit. Nec veriùs Iordanes in libro de origine actísque Gothorum scribit diu vtrimque instructa acie *cùm vtrique fortes, & neuter infirmior esset, datis dextris in pristinam concordiam rediisse* Romanos & Gothos, fœdúsque ac fidam pacem iniisse. Quippe vt omittam moris nō esse victoribus pacem à victis petere; auctor est Apollinaris Sidonius in Carmine VII, seu in Panegyrico Auito Aug. socero dicto, cùm Aëtius Litoriana clade & ipse fractus nec pecunia nec precibus hostem superbum ac insolentem placare, multo minùs pacare armis posset; Auitum Præfectum Prętorio Galliarū eius rogatu ad Theodoricum Regem Gothorum litteras scripsisse, ídque egisse, vt victor Barbarus, qui vsque ad flumen Rhodanum Regni sui terminos proferre & poterat & volebat, mutatus mitigatúsque fœdus cum Romanis

iungeret. Verſus Sidonij operæpretium eſt ſubiicere.

Nil prece, nil pretio, nil milite fractus agebat
Aetius. capto terrarum damna patebant
Litorio: in Rhodanum proprios producere fines
Theudoridæ fixum: nec erat pugnare neceſſe
Sed migrare Getis. rabidam trux aſperat iram
Victor: quòd ſenſit Scythicum pro mœnibus hoſtem
Imputat: & nihil eſt grauius (ſi forſitan vmquam
Vincere contingat) trepido. Poſtquam vndique nullum
Præſidium, Ducibúſque tuis nil, Roma, relictum eſt,
Fœdus Auite nouas, ſæuum tua pagina Regem
Lecta domat. iuſſiſſe ſat eſt te, quod rogat orbis.
Credent hoc vmquam gentes populíque futuri?
Littera Romani caſſat quod Barbare vincis.

Vbi notandum eſt, quod ait Sidonius, nihil eſſe grauius timido, ſi fortè vmquam vicerit; Gothos naturâ timidos eſſe, ſed victoriâ feroces & intolerabiles fieri ſolere indicans: idem Saluianum Preſbyterum in libro VII de eodem bello loquentem dicere: nimirum *cùm Gothi metuerent, ſpem illos in Deo; Romanos in Hunnis poſuiſſe: illíſque datam eſſe in ſummo timore palmam, Romanis in ſumma elatione confuſionem.* Ita Gregorius Turonicus Epiſcopus in libro II Hiſtoriæ ſcribit Alaricum Regem Gothorum, ſupradicti Theodorici nepotem, *metuentem ne propter Syagrium iram Francorum incurreret, (vt Gothis pauere mos eſt)* vinctum eum legatis Chlodouei tradidiſſe. idémque eodem in libro tradit, in Vogladenſibus campis *ſecundum conſuetudinem Gothis terga vertentibus,* Chlodoueum Francorum Regem victoriam tuliſſe. Hoc ideo notaui, vt Hiſpani, qui tantopere Gothis maioribus gloriantur, ſciant hos eſſe eoſdem Gothos, ex quibus in bello pauere, & timidè, vel (vt ipſi loquuntur) cautè ac prudenter ſe gerere, & terga vertere, & parua victoria tamquam re noua & inſperata inſoleſcere didicerint.

Non multo poſtquam bellum Gothicum finitum erat, Britanniæ pars ad Meridiem ſpectans, quæ iam inde à Claudio Cæſare Druſi filio in prouinciam redacta Romanis parebat, ab Anglis occupata eſt. Quomodo res

gesta sit, scire conuenit. Clemens Maximus primùm, deinde anno pòst XXVI Constantinus in Britannia à mi- CCCC-IX.
litibus Imperatores facti, transmisso in Galliam exercitu Britannico & multa iuuentute numquam domum reditura, vacuam vicinis Barbaris insulam reliquere. quamobrem Prosper in Chronico scribit anno Honorij Principis quintodecimo, transgresso in Galliam Constantino CCCC-IX.
Tyranno, præ imbecillitate Romanorum vires Britanniæ penitus esse attenuatas. & Zosimus Comes in lib. VI tradit postquam Cõstantinus in Galliam suas copias traduxit, Britanniam nudatam militaribus præsidiis Barbaris patuisse, neque postea eam insulam Romanorum fuisse. Igitur Britanni, cùm continuis Pictorum atque Scotorum incursionibus vexarentur, aduersus eos auxilia ab Aëtio Magistro militiæ petiere: quibus negatis (nam Aëtius finitimorum Barbarorum hoc est Vesigothorum bello in Gallia detinebatur) Vertigernum Anglorum Regem mercede accersiuere. Anglos gentem vetustam magis quàm claram Tacitus & Ptolemæus inter Sueuos in Germania ponunt, & ad mediam partem fluminis Albis pertinuisse dicunt. Hi peruecti in Britanniam Pictos & Scotos represserunt, deinde vt honestam aliquam belli causam perfidiæ prætenderent, questi parcè sibi ac malignè depensum stipendium, in Britannos ipsos arma verterunt, ac pæne totam ab Oriente ad Occidentem insulam igni ferróque vastatam subegerunt. Hanc Britannis illatam cladem anno XVIII CCCC-XLI.
post Honorij obitum ait Prosper in Chronico: Beda & Marianus Scotus secundo imperij Marciani anno, hoc est Herculano & Sporacio Coss. Miror autem qui An- CCCC-LII.
gli fuerint, à Prospero Saxones dici, *Britanniasque in ditionem Saxonum redactas esse* scribi. tametsi enim tum Anglorum fines Saxones attingerent, & quidam ex ea gente Vertigernum in Britanniam sequi potuerint: tamen verisimile non est Britannos ab infestissimis hostibus populatoribúsque insulæ auxilium expetiuisse. Saxones quidem, eo ipso anno quo Germanus Autissiodurensis Episcopus in Britanniam profectus est, nimirum Florentio & Dionysio Coss. ante aduentum in in- CCCC-XXIX.

ſulam Anglorum annis XII, regionem eius aliquam Pictis confinem obtinuiſſe videtur indicare Conſtantius de vita Germani, Britonibus, hoc eſt Britannis Romanæ ditionis, bellum ab Saxonibus & Pictis iunctis viribus illatum deſcribens. Sic igitur Britanniæ prouincias V, quæ Romanis Principibus paruerant, Angli occupauere: reliqua Picti, Scotíque incolebant. & cùm antea, vt Proſper docet, pars Britanniæ Imperio Romano ſubiecta, *Romana inſula*; pars à Pictis & Scotis habitata, *Barbara inſula* appellaretur: omnis Britannia Barbara inſula facta eſt.

CCCC-XLVIII Anno V ac viceſimo poſt Honorij mortem (vt ait Proſper in Chronico) hoc eſt Poſtumiano & Zenone Coſſ. Chlodione defuncto regnare in Francia cœpit Meroueus, quem alius Merouecum, alius Merouicum, alius Mereueum appellat. Hunc ex Chlodionis ſtirpe fuiſſe Gregorius ait quoſdam prodidiſſe; Aimoinus in libro I eiuſdem affinem tantùm vocat. Vetera Stemmata IV edidit Andreas Duchenius, vir rerum noſtrarum ac antiquitatum peritiſſimus, quorum vno & altero, nullâ Faramundi atque Chlodionis mentione factâ, origo Regum Franciæ ad Meroueum refertur: vt appareat eum Chlodionis filium habitum non eſſe. in tertio Stemmate Meroueum Regem, Chlodionis quidem ſucceſſorem, ſed Meroueo quodam patre natum; in quarto verò Chlodebaudum Chlodione genitum inuenio: qui forſitan in libro II de vita Genulfi Chlodomeres nuncupatur, & Chlodioni ac Meroueo Regibus medius interponitur. è contrario Fredegarius in Epitome, & qui vitas Sigeberti minoris ac Caroli Magni literis mandauere Monachi Meroueum Chlodionis filium fuiſſe dicunt. Addit Fredegarius vxorem Chlodionis æſtate cum viro in litore meridiantem lauandi causâ in mare deſcendiſſe, atque à bellua Minotauro ſimili, hoc eſt à marino homine vi compreſſam Meroueum peperiſſe: ne Alexandrum Magnum, Scipionem maiorem, & Auguſtum Cæſarem, Galeriúmque Maximianum dracone patre gloriatos miremur. Fredegarium ſequitur Sigebertus, ac Meroueum Chlodionis filium annos X regnâſſe ſcribit,

ab

ab eo fortissimo Rege Francos Merouingos esse cognominatos. vti & Rorico, & Hincmarus de vita Remigij, & Auctor libri de vita Sigeberti posterioris prodidere. cùm Auctor quidam Historiæ Francicæ, tempore Gregorio proximus, Fredegarius Scholasticus in Epitome, Eginardus, ac ceteri rerum nostrarum scriptores Francorum Reges tantùm, virósque generis regij à Merouco dictos Merouingos veriùs affirment: quos quidam Merouinchos, Merouincósque; aliqui Meroueos appellant; & cæsariem barbámque immisisse aiunt. Eosdem in spina pilos setarum suillarum similes naturalem stirpis notam habuisse; ob ídque Cristatos, hoc est Τριχοραχάται, seu hirtâ spinâ insignes vocatos esse tradunt Landulfus Sagax in Historiæ Miscellæ libro XXII, & Georgius Cedrenus de vita Leonis Isauri, ambo Theophanem, quem Anastasius transtulit, secuti, atque suspecti, alter Græculus Franco nomini infensus; alter (nisi fallor) Langobardus, in gratiam posterorum Caroli Magni Merouingos deridens. Priscus Panopolites de Regibus, qui eâ tempestate apud Francos regnauerunt, ita omissis singulorum nominibus scribit, vt rem ex dubia incertiorem faciat. quippe auctor est post Theodosij iunioris interitum Attilam Occidentis partes petere statuisse, vbi res ipsi foret non tantùm cum Italis, vt Honoriam Valentiniani Aug. sororem, misso clàm per eunuchum anulo nuptias suas pactam, vxorem duceret: verùm etiam cum Gothis, vt Geiserico Vandalorum Regi gratum faceret; atque cum Francis. belli autem Francis inferendi occasionem Attilę obtulisse Regis eorum mortem, & de Regno inter eius filios ortam contentionem: ex quibus alter maior natu auxilia ab Attila accersere decreuerat; alter Aëtium sibi adiungere parabat. Minorem ait se Priscus Romæ vidisse, quò à patre legatus venerat, imberbum adolescentem, flauâ comâ per humeros effusâ conspicuum: quem Aëtius honoris causâ per arma sibi filium adoptauerit, & Imperator Valentinianus ac idem Aëtius iunctâ societate atque amicitiâ proficiscentem plurimis donis sint prosecuti. Decessit verò Theodosius minor Valentiniano

CCCCL. VII & Gennadio Auieno Coss. qui regni Merouei tertius est annus: itaut duos Regis Francorum, hoc est forsitan Chlodionis filios de Regno aliquot annos contendisse Priscus Sophista indicare videatur. At Merouerum Chlodioni successisse, siue eius filius natu minor; siue nepos; siue tantùm affinis fuerit, nullâ belli ciuilis mentione illatâ, nostri Auctores constanter tradunt: eumdémque Rorico tradit in opido Ambianorum Samarobriua, quam Chlodio regiam elegisset, Regem salutatum; virtutis prudentiæque ergô tantæ Francis venerationi fuisse, vt tamquam communis pater ab omnibus coleretur. Ceterùm non est quòd quis existimet Meroueum, ac multo magis Chlodionem nihil in Gallia tenuisse: quoniam vtrumque, vti Faramundum, *in Francia regnauisse* tradit Prosper in Chronico. quippe Chlodio & Meroueus, quòd paucos in Gallia, plurimos in Germania Transrenana pagos atque regiones, nimirum veterem Franciam obtinuere, in Francia regnâsse optimè dici potuerunt.

CCCCLI. Valentiniano VII & Auieno Coss. Flauius Theodosius minor, Arcadij filius, Theodosij maioris nepos, octiesdecies Consul, quoties ante eum nemo, Constantinopoli obiit quinquagesimo ætatis anno, relictâ Eudoxiâ vnicâ filiâ, quæ Valentiniano Aug. nupta erat. Hic nouem mensium infans ab Arcadio patre ad Hebdomon Augustus, non (vt ait Marcellinus) Cæsar creatus, imperauit cum patre & Honorio patruo annos VII, post parentis obitum cum Honorio annos XV, quo mortuo annis XXVII Imperium Orientis tenuit, Valentiniano amitino Augusto appellato, Occidentíque præposito. Theodosium hunc, amisso pæne omni Illyrico, & decrescente Imperio, prouinciarum quæ ipsi supererant ac Præsidum numerum auxisse suprà diximus: quod & antea patrem eius Arcadium Aug. fecisse, impulsu Eutropij eunuchi prouinciarum præfecturas auro vendentis, apud Claudianum in libro II in Eutropium queritur Oriens his versibus.

Aula choris epulísque vacat, nec perdita curat,
Dum superest aliquid. ne quid tamen orbe reciso

Venditor amittat, prouincia quàque superstes
Diuiditur, geminúmque duplex passura tribunal
Cogitur alterius pretium sarcire peremta.
Sic mihi restituunt populos. hac arte reperta
Rectorum numerum terris pereuntibus augent.

Quare Innocentius, qui imperante Arcadio, & initio principatus Theodosij Ecclesiæ Romanę Episcopus fuit, in epistola ad Alexandrum Antiochensium Episcopum missa sciscitanti ei, *vtrum diuisis Imperiali iudicio prouinciis, vt duæ Metropoles fiant; sic duo Metropolitani Episcopi debeant nominari:* respondet Ecclesiam Dei commutari ac diuisiones perpeti non oportere. at nihilominùs Concilij Calchedonensis decreta docent Imperatorum exemplum imitatos esse postea quosdam Orientales Episcopos, qui Principis permissu vnam prouinciam in duas diuidebant, vt nouæ prouinciæ Metropolitani appellarentur. Vt autem appareat quales Hispani Imperio Romano Principes genuerint, fuit Theodosius clemens quidem, pius, patiens; sed non minùs patre & patruo ignauus & deses: numquam enim armatum exercitum vidit, nisi fortè cùm militibus ex aliqua expeditione reuertentibus obuiam extra portam Vrbis ex more egrediebatur: leuis idem, simplex, Monachi demum quàm Imperatoris similior, qui quotidie manè inter sorores suas psalmos canere solebat, & magis quartâ & sextâ feriâ ieiunia seruare quàm prouincias didicerat, meliùs libros legere quàm milites norat. Præterea exemplo Arcadij Barbaris, præsertim Hunnis, obnoxius fuit, & feminis ac eunuchis ita addictus, vt quemadmodum pater eius suasu Eutropij eunuchi Abundantium Consularem; impulsu Eudoxiæ vxoris Ioannem sanctissimum Constantinopolis Episcopum relegauerat, ipse in gratiam Dioscori & Eutychetis Hæreticorum Flauianum optimum ac piissimum eiusdem Augustæ vrbis Episcopum Chrysaphij spadonis impulsu in exsilium mitteret: adeo zelotypus, vt in vrbe Cæsarea Cappadociæ Paullinum Magistrum Officiorum falsò suspectum in Eudocia vxore sua iugulandum curaret, & ob eamdem causam (sicut puto) Seuerum Presbyterum ac

Ioannem Diaconum Hierosolymis ei ministrantes occidi iuberet. Sed quia Eudociæ incidit mentio, quam biennio post factas nuptias, & post genitam Eudoxiam
CCCC-XXIII. Mariniano & Asclepiodoto Coss. IV Nonas Ianuar. Augustam demum appellatam esse Chronicon Alexandrinum docet, dabit mihi veniam Lector, si eum morem obscurum & paucis notum illustrauero.

Animaduerto igitur à multis Imperatoribus coniuges nonnisi post expertam fecunditatem Augustas dictas coronatásque esse. Sic Caius Cæsar Miloniam Cæsoniam enixam vxorio nomine dignatus est, vti ait Suetonius Tranquillus. Sic Nero Claudius Cæsar Aug. (sicut tradit Cornelius Tacitus) natam sibi ex Poppæa filiā appellauit Augustam, dato & Sabinæ Poppææ eodem cognomine. & Flauius Domitianus Domitiam Longinam vxorem, ex qua in secundo suo Consulatu filiū tulerat, altero anno consalutauit Augustam. Sic Eudoxiam, quæ Arcadio
CCC-XCV. Aug. nupserat Olybrio & Probino Coss. V Kalendas Maias, & duas filias iam pepererat; Stilicone & Aureliano
CCCC. Coss. V Idus Ianuar. grauidam Augustæ nomine honoratam esse supradictus Auctor Chronici Alexandrini prodit, cùm antea tantū Nobilissima vel Nobilissima femina vocaretur. Sicut ex duobus nummis æreis, quos à Fittone Anglo Presbytero acceptos nuper publicauit magno vir ingenio Ioānes Tristanus, in vno quidē Constantini Maximi vxor, credo antequam pareret, *Fausta N F*, hoc est Fausta Nobilissima femina; in altero eius filia, Iuliani Cæsaris coniux similiter *Helena N F* inscribitur. Denique in Historia Miscella inuenio Iustinianum Aug. cognomine Rhinotmetum, post receptum Imperium, Theodoram vxorem suam vnà cum filio Tiberio, quem ex ea tulerat, coronauisse, & Augusti nominis participem fecisse: & Mariam coniugem Leonis Isauri Aug. cùm Constantinum enixa esset, VIII Kalend. Ianuarias in Triclinio Augustam salutatam, coronatámque esse: atque Constantinum hunc ipsum, qui cognominatus est Copronymus, Eudociæ vxori suæ in Tribunali vndeuiginti accubitorum coronam & nomen Augustæ imposuisse, filiósque ex ea genitos Christophorum & Nice-

phorum Cæſares creauiſſe, Nicetam natu minimum nomine ad Cæſaris dignitatem proximè accedente Νωβελίσσιμον vel Ἐπιφανέστατον, hoc eſt Nobiliſſimum appellauiſſe, & his chlamydes ac Cæſarianas galeas; illi chlamydem ſimiliter & coronam auream impoſuiſſe.

Antequam Theodoſiũ Aug. deceſſiſſe palam fieret, Pulcheria Aug. eius ſoror, ne Imperium amitteret, anus nubere conſtituit. confeſtim igitur Marcianum accerſit, atque ei, quem ipſa ex omnibus Senatoribus tanto faſtigio digniſſimum delegiſſet, Imperium promittit hac conditione, ſi ſe vxorem ducere & poteſtatis conſortem bona fide habere vellet. Erat Marcianus grauis & prudens ſenex, patre milite natus in agro Thraciæ Philippopolitano; primùm gregarius miles; deinde Imperatoris Domeſticus Protector, Aſparem Magiſtrum militiæ in bellum Vandalicum ſecutus; vnde à Procopio Domeſticus Aſparis vocatur: poſtea ad Tribunatum, Senatoriámque dignitatem peruenerat. qui inſperatâ fortunâ lætus ſe imperata facere paratum eſſe dixit, & ſeruandæ dignitatis virginitatíſque fidem dedit Pulcheriæ. Itaque Pulcheria Anatolium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, Senatúmque, ac primores populi in ſuburbanum conuenire iubet, & ad ſeptimum ab vrbe Auguſta milliarium, quem locum ob id Græci Ἕβδομον, Latini Septimum appellant, in Tribunali Marcianum VIII Kalendas Septembres de ſententia omnium Imperatorem creat. Tum primùm miniſterio ſacerdotali in precatione agenda, & in coronando Imperatore vſos eſſe Romanos animaduerto. Sempérque poſtea Conſtantinopolitani Epiſcopi electionibus Imperatorum interfuerunt, ſæpe vt ſollemnem precationem tantummodò facerent, nonnumquam vt electos Principes etiam coronarent. Vti enim ſemper ante Marcianum, ſic non rarò poſt eius principatum Imperatores Romani ſuiſmetipſi manibus diadema ſucceſſoribus ſuis impoſuere, purpurámque circumdedere. Marcianus poſtquam Auguſtus nuncupatus eſt, promiſſi memor ſtatim Pulcheriam A. virginem Deo deuotam, quæ tum quinquageſimum ſecundum annum agebat, imaginariis nuptiis du-

xit vxorem. Quæ cùm ita sint, miror Marcianum in epistola ad Leonem Romanum Episcopum data Constantinopoli Consulatu Valentiniani perpetui Augusti de ortu suo sic scripsisse, vt nulla Pulcheriæ auctoris suæ mentione factâ, *se ad maximum imperium venisse Dei prouidentia, & electione Senatus excellentißimi, cunctaque militia* diceret: quòd forsitan Imperatorem se à muliere factum fateri erubescebat. Fuit autem Marcianus vir Catholicus, & pius, atque admodum beneficus, quietus, & felix, qui cum Persis Orientem vastantibus, & cum Vandalis omnia infestantibus maria pacem fecit; Attilæ minas compescuit; Nubásque & Blemmyas, gentes Æthiopiæ, in Ægyptum transgressos per Florum Alexandriæ Procuratorem repressit. Sed intelligo me propositi metas excessisse, qui tamdiu in Orientis rebus immoratus sim. in Occidentis tractus reuertendum est.

CCCCL. Paullo post Theodosij Aug. mortem supradictis Valentiniano VII & Auieno Coss. non (vt ait Hydatius) insequenti anno Galla Placidia Aug. Theodosij prioris ex Galla Gratiani & Valentiniani minoris sorore consanguinea filia, Valentiniani maioris neptis, soror quoque, amita, vxor, & mater Imperatorum Romæ V Kalendas Decembres obiit: virilis animi, optimi ingenij, magnarúmque virtutum femina, & regendo Imperio haud paullo magis quàm Valentinianus filius idonea. Ac mihi quidem Theodosij maioris posterorum virtutes & vitia perpendenti semper visum est ambos eius filios Arcadium & Honorium, ambósque nepotes Theodosium iuniorem & Placidum Valentinianum, imbelles, timidos, ignauos, desides, fuso quàm iaculo torquendo aptiores, feminis ac eunuchis subiectos, Imperio denique indignos, ac malo publico natos fuisse: vt ex supradictis satis intelligitur. contrà eiusdem Theodosij filiam Gallam Placidiam, ac neptes Pulcheriam & Honoriam, proneptémque Eudoxiam, veluti sexum cum maribus mutauissent, magno animo præditas, audaces, impigras, exsomnes, prudentes, Imperatorum ipsorum dominas magis quàm potestatis consortes, & vt imperarent quiduis facere ac pati paratas fuisse. Quis enim Gallæ Placi-

diæ regium animum non miretur, quæ Ataulfum Vesigothorum Regem, à quo captiua cogi poterat, tamdiu procum aspernata est, nec nisi multis blanditiis & rationibus potuit expugnari? cui postea viduæ ac postliminio reuersæ, vt Constantio Magistro militum & Patricio secundum Consulatum ineunti nuberet, vix ab Honorio fratre persuasum est: quæ virum, quamdiu priuatus fuit, vt imparem spreuit, nec fratrem obtundere desiit, antequàm eumdem Imperatorem; ipsam Augustam; & communem amborum filium Nobilissimum appellauisset: quæ demum post Constantij mortem, motis Rauennæ seditionibus Honorio Aug. fratri suo insidiata est: neque priùs quieuit, quàm eo mortuo per Theodosium Arcadij fratris filium reducta in Italiam, ac (vt loquitur Prosper) *tandem illata optato Regno*, Valentinianum filium Imperatorem, & omne Imperium Occidentis sibi subiectum vidit. Præterea tametsi res non successit, quis prudentiam Placidiæ non laudet Bonifatium euocatum ex Africa suspecto Duci æmulum opponentis, ac primò ipsum, mox Sebastianum eius generũ substituentis in locum Aëtij Magistri militum, cuius potentia nimia & grauis Reip. erat. Iam verò Pulcheriam Arcadij Aug. filiam, Theodosij neptem nemo abundè mirari potest, quæ virguncula vixdum quintumdecimum transgressa annum, cùm Flaccillam maiorem natu sororem haberet, Augusta appellari voluit; & Imperium, Theodosiúmque fratrem biennio tantummodò minorem tamquam infantem rexit; & ne imperare disceret, sub manu eum sua eunuchorúmque semper tenuit; parémque se Reip. gubernandæ esse credidit. Ea cùm ita integritatem pudicitiæ Deo deuouisset, vt consecrata velatáque nec esset nec esse vellet; sororibus suis vt similiter virginitatem seruarent persuasit, ne earum viros potentiæ socios aut æmulos pateretur: & Athenaida Leontij cuiusdam Atheniensis Philosophi filiam baptizatam appellatámque Eudociam fratri nuptum dedit, vt ipsa puellam formâ quidem, ingenio, & Poëticæ studio eminentem, sed genere obscuram pro collato beneficio obsequentiorem haberet. Eadem postremò post fratris obitũ virgo non solùm

quinquagesimum secundum iam annum agens, sed etiam deuota Deo, ne ex Augusta priuata fieret, nupsit, senémque & ignobilem in consortionem potestatis recepit, vt eo morigero omnibus in rebus vteretur. Quid de Honoria dicam Gallæ Placidiæ filia, Theodosij maioris nepte, quæ dimidiam partem Imperij Romani tamquam sibi à Constantio Aug. patre suo relictam, debitámque à Valentiniano fratre repetiit, eámque Attilæ armis occupare conata est, neque dummodò imperaret Barbarum virum fastidiit? Denique Eudoxia Aug. Theodosij minoris filia, vt viri sui mortem vlcisceretur, & facinus in Maximum auctorem vindicaret, Geisericum Vandalorum Regem in Vrbem recipere quàm Valentiniani interfectorem in torum suum maluit. Sed de his plura dixi fortasse quàm debui, præstat res Gallicas Francicásque persequi.

Paucis pòst annis, quàm Meroueus apud Francos regnare cœperat, Attila Hunnorum Rex cum magnis copiis Gallias ingressus est. De tempore huiusce expeditionis est inter scriptores controuersia. Tiro Prosper, Priscus Panopolites Sophista, seu Rhetor, Hydatius, & Cassiodorus Senator in Chronicis, quibus libens assen-
CCCC. LI. serim; Marciano Aug. & Adelphio Coss. Attilam in Gallia victum aiunt. contrà Auctor Appendicis Chronico Victoris Tununensis Episcopi adiunctæ, Herimannus, & Nicephorus Callistus in Historiæ Ecclesiasticæ li-
CCCC. XLIX. bro XIV. ante Imper. Theodosij obitum Asturio & Protogene Coss. in campis Catalaunicis pugnatum esse dicunt. Sed quoniam ad Attilam venimus longè maximum clarissimúmque omnium ætatis suæ Regum, de tanti viri maioribus pauca præfari conuenit.

HADRIANI VALESII

RERVM FRANCICARVM LIBER QVARTVS.

VNNI, qui & Huni, Scythica gens, ferè ignoti priscis Auctoribus (nemo enim præter Dionysium Characenum & Plinium eorum mentionem fecit) inter Pontum & sinum Caspium sedes habuere, ac Septemtrionalia montis Caucasi tenuere: à quibus Abares, Turci, Hungaríque sunt orti. Chunos Ausonius, Claudianus, Prosper, Sidonius, ceteríque recentiores eos appellant: cùm tamen Ptolemæus in Europa inter Bastarnas & Roxolanos Chunos ponat. Horum iuuentus multitudine innumerabilis Flauij Valentis principatu patriâ decessit: paludem Mæotin transiit tentatam antea nemini: Alanorum Tanaitarum multos interfecit; reliquos, vt ait Ammianus, pacto societatis & amicitiæ sibi adiunxit; vel si Iordani credere malumus, eos crebris certaminibus fatigatos subegit. inde Gothis, & Gipedibus partim multâ cæde subactis, partim expulsis vsque ad Danubium imperium protulit. Quo fit, vt Procopium mirer in belli Gothici libro IV

tradere, cùm hanc paludem Hunni transierunt, iam tum Vandalos in Africa, Vesigothos in Hispania consedisse. Emigrantium finibus suis Hunnorum Rex erat Balamir, Iordani ac Sigeberto Balamber dictus, qui Winitharium Regem partis Gothorum acie victum occidit. Proximi post Balamirum simul regnauere Mundiucus, Attilæ pater, quem malè Nicephorus Numidium, aliqui Mundzucum appellant; & Huldes, is quem Zosimus in libro
cccci. V tradit Vincentio & Frauito Coss. capite Gainæ Gothi Magistri militum rebellis ad Imper. Arcadium misso munera accepisse, & pacem cum eo atque amicitiam iunxisse. Eumdem Hermias Sozomenus in libro IX & Nicephorus Callistus in XIII libro produnt initio principatus Theodosij rupto fœdere cum magnis copiis Danubium transîsse, & Castra Martis Mœsiæ opidum cepisse: vnde dum excursiones in Thraciam facit, à propinquis suis, & à plerisque ducibus ac militibus ad Romanos transeuntibus desertus amissâ magnâ multitudine Scirorum, qui agmen claudebant, trans flumen refugerit. Non desunt, qui hunc esse Huldin putant Hunnorum auxiliariorum ducem, cuius egregiâ operâ bello Radagaisi vsus est Honorius Augustus. Apud Olympiodorum Charatonem quemdam *Regum Hunnorum primum* dictum inuenio, quem, ob cædem Donati cuiusdam Subreguli iureiurando circumuenti ac iugulati à Romanis, irâ incensum donis placauerit Theodosius Aug. circa quartum imperij sui annum. Post hos regnum in Hunnis obtinuere Mundiuci fratres Octar & Roas, à Prisco Iordanéque ita dicti. quorum alterius nomen tantummodò nouimus: alterum Prosper ac Sigebertus Rugilam; Socrates in libro VII Rugam; Theodoritus in libro V ac Nicephorus in libro XIV Roilam appellant. Hic, vt suprà diximus, Ioanni Tyranno auxilia contra Valentinianũ misit: & Aëtium, ab Sebastiano Bonifatij genero expulsum ex Italia, reducendum curauit: ac quemadmodum Prosper in Chronico & Priscus tradunt, pace cum Theodosio pridem; cum Valentiniano recens initâ, domi morbo interiit anno XI ab Honorij
ccccxxxiv. morte, Aspare & Ariobindo Coss. Quamquam idem

apud Socratem, & Theodoritum, ac Nicephorum dicitur, cùm transito Danubio in Thraciam incursionem fecisset, populabundúsque regionem Constantinopoli excidium minitaretur, maximum exercitum amisisse partim pestilentiâ laceratum, partim tempestate & igneis turbinibus oppressum: ipse in primis fulmine ictus cecidisse.

Roæ patruo Attila & Bleda fratres successere, qui non contenti tributum duplicauisse, ac IↃCC auri libras Romanis Orientalibus imposuisse, cùm antea Octari & CCCC. XLI. Roæ in annos singulos tantùm CCCL penderentur; Cyro Consule iunctis viribus in Illyricum erupere: Naisum, Singidunum, Sirmium, plurimáque alia opida funditùs diruere: iterum insequenti anno Dioscoro CCCC. XLII. & Eudoxio Coss. Illyricum, & Thracias sæuâ populatione vastauere: vsque ad Athyram flumen, quod à Constantinopoli millia passuum XXIV abest, omnia castella, atque omnes vrbes cùm maritimas tùm mediterraneas præter Hadrianopolim & Heracliam cepere: tantúmque Theodosio Aug. terroris iniecere, vt exercitum aduersus Geisericum missum reuocauerit, ac nihilo minùs datis auri librarum millibus sex, & libris mille annuorum munerum (ita Romani appellabant) nomine promissis, pacem discessúmque eorum per legatos redimere coactus sit. deinde, vt est infida Regni consortio; Attila, Græcis Attelas dictus, Bledam fratrem insidiis circumuentum interficit, atque Regnũ eius suo adiungit: confirmatóque imperio Reges & populos suæ ditionis secum ducens Callepio & Ardabure Coss. omnes ferè, CCCC. quæ in Europa iacebant, ditionis Theodosij prouincias XLVII. depopulatur: vrbes castelláque expugnat ac excidit: Arnegisclum, Magistrum militiæ in Dacia Ripensi circa flumen Vtum obuium prœlio vincit, atque occidit: peragratáque Macedoniâ atque Thessaliâ vsque ad Thermopylarum angustias peruenit. quemadmodum Marcellinus in Chronico memoriæ prodidit. quamquam Iordanes & Græcus quidam Fastorum Auctor, qui mendosè Anargiscum eum Ducem vocat, apud Marcianopolim pugnatum esse, occupatúmque id opidum dicunt.

His Coss. anno XXIV post Honorij Aug. mortem non minùs LXX ciuitates ab Hunnis direptas atque vastatas, cùm nullam Valentinianus Theodosio socero opem ferret, Prosper in Chronico tradit. Præterea Priscus scribit ab Attila depopulatum agrum Mœsiæ cognomine primæ, & Daciæ Ripensis rectâ Istri regione à finibus Pannoniæ superioris ad Nouas opidum Mœsiæ secundæ pertinuisse, & in longitudinem millia passuum circiter CCLXXX; quà recedebat à ripa, V dierum iter expedito patuisse, ac aliquamdiu Attilâ coli eũ vetante vacauisse: Attilámque, quem & Regalem Scytham vocat, à Theodosio Aug. atque à Senatu Magistrum militum Romanorum esse appellatum, vt non ei tributa pendere, quæ tum auri pondo duûm millium centenûm erant, sed tamquam Duci stipendia soluere viderentur. tenuisse autem Attilam non solùm omnem Scythiam, & quasdam in Oceano insulas; sed etiam ex legibus pacis cum Aëtio initæ prouinciam Sauiam, & (sicut Eugepius quoque de vita Seuerini, Iordanésque ac Gregorius docent) vtramque Pannoniam. ex quibus Iordanes secum ipse pugnans ait Ostrogothis post Attilæ mortem domo eiectis ac profugis ab Imper. Marciano Pannoniam condonatam. idémque præter Scythiam & Sarmatiam Europæam tradit Daciam antiquam illam vltra Danubium iacentem, & *Regna Germanica*, hoc est Quados, Marcomanos, reliquásque gentes Germaniæ, Sarmatis & Danubio proximas, sub ditione Attilæ fuisse.

Hic tot tantarúmque nationum ac Regum Rex, Regis etiam pater, (Ellacem enim maiorem filium Acatziris genti Ponticæ Regem præposuerat) cùm Theodosium opésque Orientis exactione grauium tributorum, crebris incursionibus, & legationibus exhausisset, arma in Occidentis partes vertere constituit. Materiam belli præbuit Honoria soror Valentiniani Augusti maior natu, patruo magno auunculóque cognominis, tres tum & triginta circiter annos nata: quam aliquot antè annis ex Eugenio Procuratore suo grauidam cùm frater Palatio expulisset, &, vt ait Iordanes, clausam seruari iussisset, (nam falsò Theodosio Principi missam Marcelli-

nus dicit) Eugeniúmque mandâsset interfici: puella vltionis ac licentiæ peccandi cupida, nec minùs dolore quàm libidine accensa clàm Attilam per fidum eunuchum inuitauerat, vti in Italiam transiret, eíque nuptias pollicita erat. Quamobrem Attila legatos ad Valentinianum misit, qui Honoriam vt traderet peterent, & anulum datæ fidei pignus dubitanti monstrarent, dicerentque nullam puellæ iniuriam fieri, quam sibi ipse vxorem despondisset. itaque Valentinianum dimidia parte Imperij, quam ab Constantio Augusto hereditario iure Honoriæ filiæ relictam inuasisset, sorori sibíq; cedere æquum esse. nî fecisset, eius vlciscendæ causâ se in Italiam venturum. Legatis Valentinianus respondit Honoriam Attilæ nubere non posse, propterea quòd iam alij nupsisset: (videtur tum Honoria viro collocata fuisse, ne ab Attila ampliùs peteretur) nihílque ad eam pertinere Imperium Romanûm, quod virorum, non feminarum esse consueuisset. Iterum legati cum eisdem mandatis ad Valenrinianum missi eadem ad Attilam responsa retulere. Iordanes duarum aliarum legationum mentionem facit, alterius ad Valentinianum Aug. alterius ad Theodoricum Vesigothorum Regem ab Attila missarum, vt faciliùs vtrosque imparatos & distractos opprimeret: aítque Attilam ad Imperatorem scripsisse nequaquam sibi cum eo, quocum factam pacem sincerâ fide custodiret, & cui Galliæ ac Hispaniæ prouincias dudum amissas armis restituere pararet; sed cum Theodorico communi vtrorumque hoste esse certamen: contrà Theodoricum per litteras hortatum esse, vt inter eum ac Valentinianum initam societatem dirimeret, memórque belli atrocis paullo antè ipsi à Romanis illati Aëtium securum, & Gallias aggrederetur: se in Italiam eodem tempore erupturum. Attilam autem aduersus Theodoricum multis muneribus concitauerat, & velut currenti calcar addiderat Geisericus Rex Vandalorum, qui Theodorici filiam Hunerico filio suo nuptam, ob suspicionem comparati ab ea veneni naribus auribúsque amputatis deforme ac miserandum spectaculum Tolosam remiserat, & ne pater puellæ in-

iuriam vlciſceretur, non immeritò timebat.

Igitur Attila quammaximis poterat coactis copiis profectus Pannoniâ, per agrum Quadorum & Marcomanorum ditionis ſuæ populorum, ac per Toringos, quorum multos ſibi voluntarios adiunxit; tetendit in Cattos, & Bructeros: hi Franciæ pagi erant. Vbi quid rerum egerit, & de Regno contendentibus fratribus, Regis Francorum mortui filiis, an maiori, à quo (vt ait Priſcus) erat accerſitus, contra minorem auxilium tulerit, vererum Auctorum negligentia ſcire nos prohibet. tantùm Childericum Merouei filium ab Hunnis vnà cum matre captum eſſe, & Wiomadi cuiuſdam Franci operâ profugiſſe Fredegarius tradit. Vtcumque Attila ſe in Francia geſſit, certè non paucos & ex ea regione ſibi ſocios adſciuit: inde ad flumen Renum peruenit, atque monoxylis linrribus, quas in Hercynia ſilua ex ſingulis arboribus cauari, ac in plauſtra imponi ad eum vſum paratas iuſſerat, exercitum traiecit. Sequebantur Attilam (vt Sidonius in Carmine VII, & Paullus in Hiſtoriæ Miſcellæ libro XV produnt) ſubiectæ ei nationes, Hunni, Gipedes, & Oſtrogothi, hi Ardarico; illi Valameri Regibus Hunnorum tributariis parentes: Alani, Baſtarnæ, Turcilingi, Sciri, Eruli, Rugi, Bellonoti à Valerio Flacco in Argonauticôn libro VI Ballonoti dicti: Sarmatæ; Burgundiones, Sarmatica gens, Gothis Alaníſque confinis; Quadi; Marcomani; Sauienſes, quos Suauos appellant: & inter voluntarios Toringi; Franci accolæ fluminis Vicri, & qui Francis annumerabantur, Bructeri. Omnium numerus (ſi Iordani & Sigeberto creditur) quingentorum millium, aut etiam multo pauciorum magis quàm, vt ait Paullus, ſeptingentorum fuit.

Cum tanra multitudine vbi Renum tranſiit Attila, fingit ſe belli Veſigothis inferendi cauſâ in Galliam veniſſe; fidémque pacis cum Imperatore Valentiniano factæ ſeruare, nec priuſquàm Aquitaniam intrauerit, ferrũ ſtringere ſibi in animo eſſe. ita vrbes Galliæ partim dolo & ſimulatione pacis; partim vi capit. Diuodurum Mediomatricorum opidum Hunnorum ſæuitiam aut primum, aut in primis expertum eſt: opidani, cùm Paſcham per-

uigilio celebrarent, trucidati: Presbyteri ante altaria interfecti: vrbs direpta, ac exceptâ Ecclesiâ Stephani Martyris tota incensa: Augusta Treuirorum diruta, magnâ inde prædâ priùs egestâ: Aduaca Tungrorum funditùs euersa, agríque populati: Durocortorum Remorum, post annos XLIII quàm ab Alanis & Vandalis captum fuerat, iterum excisum, ac Nicasius Antistes (vti Sigebertus scribit) cum Eutropia sorore plurimísque aliis cæsus: quem plerique Honorio Principe à Vandalis necatum dicunt. Augustobonæ Tricassium opido pepercit Attila Lupi Episcopi precibus motus, & cæde paucorum, quos vir sanctissimus pro ciuibus vitam precatum miserat, reliqui seruati sunt: quod Attilâ domum redeunte quidam factum esse putant. Autissiodorum à Barbaris incendiis vastatum, atque ibi Fraternus eo ipso die, quo Sacerdos factus erat, iugulatus: quem tamen apud Vsuardum Confessorem appellari video. Denique regiones inter flumen Renum ac Ligerim pleræque vexatæ & perditæ: in omnibus pæne vicis, castellis, opidis omnia barbaræ feritatis, auaritiæ, libidinis exempla edita: donec Attila ad Aurelianos peruenit, & castra ante vrbem posuit, cuius expugnatione apertâ sibi Aquitaniâ, Theodorici Regis fines ingressurus, ac priùs Vesigothis quàm Romanis bellum illaturus videbatur. Præsenserat hanc tempestatem Annianus Aurelianensis Episcopus, summæ vir prudentiæ, ac sanctitatis singularis, & Arelate ad Aëtium venerat auxilium postulatum, dimissúsque cum pollicitatione opis bonum animum habere opidanos; muros, portas, & propugnacula reficere; turres tormentis ac telis complere; omnia demum ad defensionem vrbis parare iusserat. Et Aureliani quidem, quamquam murus vndique arietibus pulsabatur, oppugnationem strenuè sustinendo totam nubem belli detinebant. Aëtius autem promissi memor, dimissis quoquouersùs legationibus, copias cogere, & obsessis succurrere maturabat. Venerat ille ex Italia in Galliam cum paucis militibus, iam Attilâ Galliam Belgicam ingresso, ratus Theodoricum secum vires & castra iuncturum: quem vt comperit in Regno suo subsistere, aduentúmque

ibi hostium exspectare statuisse, Auitum Aruernum nobilissimum virum ad eum misit. Erat Auitus magnâ apud Vesigothos propter vicinitatem gratiâ, legationémque fauorabilem contemplatio communis periculi faciebat. itaque Theodorico Regi, qui ab Hunnis per Aëtium mercede accersitis bellum sibi illatum recordabatur, facilè persuasum est, vt Reipublicæ, cuius membrum tenebat, opitularetur, & cum Aëtio celeriter sese coniungeret. quo facto ambo cum omnibus copiis ad Aurelianos proficiscuntur. tum fortè Annianus in castra hostium supplex ierat, & pro opidanorum libertate Attilam deprecatus repulsúsque, postridie VIII Kalendas Iul. ne per vim opidum expugnaretur portas aperiri iusserat. Iámque proceres Hunni intromissi incolas cum suis quemque coniugibus & liberis inter se sortiebantur, ac prædam in plaustra imponebant: cùm Romani atque Vesigothi interueniunt, ac Barbaros inopinantes opprimunt. fit magna cædes: plerique, qui vrbem ingressi erant, interficiuntur: multi in flumen Ligerim compulsi gurgitibus hauriuntur: reliqui fugâ salutem petunt. vt appareat verum esse, quod Sidonius in libri VIII epistolâ XV, & Auctor libri de vita Anniani dicunt vrbem Aurelianorum ab Attila *obsessam, oppugnatam, irruptam, neque tamen direptam* fuisse. Quamquam Gregorius, Acta Anniani superiorum dissimilia secutus, in Historiæ libro II tradit quassato & labante crebris arietibus muro, Aëtium Patricium ac Theodoricum Vesigothorum Regem ad opidum Aurelianorum deimprouiso peruenisse, & Hunnis repulsis atque fugatis opidanos obsidione exemisse. Corrigendus est hoc loco error Sigeberti, qui Cossionem Vasatium ait diu obsessum ab Attila Hunnorum Rege, quem constat non vltra Aurelianos processisse, & solutâ obsidione retro in Galliam Lugdunensem rediisse.

Aëtius Aurelianis tanto periculo liberatis Sangibanum Alanorum Regulum cum valido præsidio præposuit, neque hostes perterritos insequi, & quamquam opportuna esse occasio rei bene gerendæ videbatur, fortunam periclitari voluit: quòd antequàm prœlio conten-

tenderet, variarum gentium auxiliis per legatos accersitis adiungi cupiebat. quippe exspectabat præ ceteris (vt ait Iordanes) copias Francorum, Sarmatarum, Armoricianorum, Liticianorum, Burgundionum, Saxonum, Ripariolorum, Brionum. Francos quidem in auxiliũ Romanis venisse Paullus Langobardus quoque in rerum Romanarum libro V, & Auctor libri de vita Sigeberti Regis Dagoberti filij tradunt, quos (ficuti Gregorius & Sigebertus scribunt) Rex gentis Meroueus adduxit. Sarmatiam autem Europæam non omnem Attilæ fuisse indicant supradicti Sarmatæ, accolæ fluminis Vistulæ, qui Aëtio Magistro militum opem tulerunt, & quemadmodum Saxones; nauibus in Galliam venerunt. Ceterùm non est, quòd quisquam miretur Armoricianos, siue Armoricos ab Iordane inter auxiliarios numerari. cùm Zosimus in libro VI prodat, effusis per Gallias Germanis, omnes Armoricos, & nonnullas alias earum regionum præfecturas atque gentes; quòd nullum in Imperatore Honorio, & Constantino Tyranno ipsis esset præsidium, defecisse: eiectísque ob iniquitatem magistratibus Romanis & tributorum exactoribus Rempublicam suo arbitrio constituisse. Quare principatu Valentiniani Aëtius Magister militum primò Litorium cum Hunnis mercede accersitis; deinde aliquot pòst annis Eocharicum Alanorum Regem in Armoricos rebelles immisit. vt appareat eos, tamquam liberos & iuris sui populos, non iussos; sed rogatos auxilia contra Attilam Aëtio misisse. Idem de Ripariolis dicere conuenit, qui Galli incolentes circa ripam Reni ac fluminis Ruræ, vbi Bonna, Colonia Agrippina, Iuliacum, & Marcodurum sunt; cùm continuis Francorum incursionibus vexarentur, nullúmque in Romanis sibi præsidium positum esse intelligerent, Armoricos imitati ab eorum imperio defecerunt, ac suis legibus vti instituerunt, se suáque à Francis domesticis viribus defensuri: quos postea nostri Auctores pro Ripariis Ripuarios, ac Ribuarios mendosè vocauerunt. Denique Briones, vt ait Iordanes, antea Romanæ ditionis, tum iùris sui gens; hi sunt, quos Senator & Fortunatus Breones, veteres Geogra-

phi Breunos appellant, atque in Vindelicia ponunt. Quamquam Sidonius in Carmine VII, & Hydatius in Chronico tradunt Noricos & Vindelicos, qui rebella-
CCCC-XXX. uerant, anno VII post Honorij Aug. mortem Theodosio XIII & Valentiniano III Coss. ab Aëtio Magistro militiæ subactos perdomitósque esse. Liticianos apud Iordanem in libro I diximus nobis videri Lætos esse vel Letos, qui cùm alibi, tum in pago Letico ad flumen Letiam, cuius pagi in rebus gestis Philippi Augusti Francorum Regis fit mentio, sedem habuere. tum autem Meroueus Rex terras Leticas in prouincia Belgica secunda vltra flumen Suminam iacentes obtinebat. quamobrem Liticiani, hoc est Leti, tamquam Francis parentes inter auxilia Aëtij à Iordane numerantur. His animaduersis ad ordinem reuertor.

Postquam tot gentium nationúmque auxilia conuenerunt, iam non impar hostibus Aëtius prœlio decertare constituit. Præerat Aurelianis (vt diximus) præsidióque ibi relicto Sangibanus Alanorum Rex. is siue euentum pugnæ Romanis exitiabilem futurum arbitratus; siue clàm per populares solicitatus ab Attila promissis, vrbem se suósque traditurum promisit. quâ re cognitâ præuenerunt inceptum vtriusque Theodoricus ac Aëtius, & munitâ vrbe, eductísque ex eadem Alanis, ad Attilam tum per Galliam Lugdunensem & Belgicam vagantem contenderunt, atque in campis Catalaunicis contra eius castra consederunt. Campi Catalaunici Tetricianâ clade nobiles vltra flumen Matronam iacent, quos Iordanes Priscum secutus Mauriacos vocat, aítque in longitudinem leũgas centum; hoc est C L millia passuum, in latitudinem septuaginta patere. Antequam prœlium hîc committeretur, accidit res digna memoriâ. Manus Francorum Aëtianorum Gipedes & numero & virtute pares noctu improuisò obuios habuit. haud aliàs vehementius vtrimque ac pertinacius initum certamen. quippe quasi vir virum legisset, mutuis ictibus omnes ad vnum occubuêre: nec ex omni eo Francorum ac Gipedum numero, qui fuit quindecim millium, quisquam superfuit. Erat in supradictis campis mons, quem qui teneret, loci

opportunitate superior futurus videbatur. Eius montis summum iugum Aëtius ac Thorismodus Theodorici Regis filius cùm celeriter adscendissent, & firmo præsidio occupauissent, Hunnos eòdem subeuntes facilè deiecêre. quo incommodo perturbatos milites suos Attila oratione confirmat, & quamquam deterrentibus Haruspicum responsis circiter horam nonam prœlium committit. Læuo cornu Valamerem; dextro Ardaricum præposuerat: mediam aciem ipse cum Hunnis tenebat. Aëtius autem in sinisteriore cornu; Theodoricus in dexteriore erant: Alanos, ac Sangibanum Regem in medium agmen contulerant, vt vir suspectus inter Romanos ac Vesigothos positus, spe fugæ atque transitionis sublatâ, necessariò pugnare cogeretur. Fit prœlium atrox, multiplex, cruentum, pertinax; Hunnis de gloria, Romanis de libertate pugnantibus. Theodoricus Rex, dum ad cohortandos suos in omnem partem decurrit, ex equo deiectus iumentorum vngulis obteritur: aut, vt quidam dicunt, sagittâ ab Andage Ostrogotho Amalæ stirpis emisâ configitur. Quàm acriter vtrimque pugnatum sit ex eo colligi potest, quòd vix intempesta nox certamen diremit. quippe Vesigothi, nondum Regis morte cognitâ, abrupti ab Alanis mediam Hunnorum aciem inuaserant: magnúmque adisset periculum Attila, nî dux prouidens receptui cani iussisset, & suas copias reduxisset in castra, vbi pro vallo plaustra obiecta, & sagittariorum præsidia ad defendendos aditus disposita erant. Thorismodus natu maximus Theodorici Regis filiorum, ratus ea castra sua esse, cæcâ nocte ad hostium carpenta & stationes accessit, fortitérque dimicans capite vulnerato equo deiectus, atque ab suis ex periculo ereptus est. similiter Aëtius inter medios hostes versatus vagus, & ignarus quæ fortuna Vesigothorum fuisset, tandem sicut & Thorismodus, in castra peruenit. ibi dispositis scutatorum stationibus atque custodiis reliquum noctis egerunt.

Postero die primâ luce fœda strages spectaculo Aëtianis fuit. iacere corpora totis campis vident: amnem exiguum ac ignobilem, qui agros secabat, sanguine intu-

muisse: Attilam quoque castris sese tenere, & armorum sonitu cantúque signorum fiduciam ac eruptionis faciendæ consilium simulare. tum demum vicisse se intellexerunt. Vesigothi Theodoricum Regem inter aceruos corporum conquisitum ac inuentum, sub hostium oculis, comitantibus Thorismodo ac Theodorico filiis, cum insignibus regiis extulerunt & sepeliuerunt, funúsque eius more patrio cantu lugubri & lacrimis celebrauerunt. Iustis Theodorico solutis Thorismodus ibidem Rex à suis salutatur: cúmque vlcisci patris mortem cuperet, Aëtium adit, ac quid faciendum esset exquirit. Is veritus, ne Vesigothi Hunnis occidione occisis, remotóque potentissimi hostis metu, Romano Imperio graues forent; Thorismodo persuadet, vt celeriter Tolosam regrediatur: ne eius fratres, qui domi remanserant, (quatuor autem remanserant Fredericus, Euricus, Rotemerus, & Himmeritus) pecuniam regiam, ac Regnum patrium occupent. idémque (vt ait Gregorius) cum Meroueo Francorum Rege simili agens dolo effecit, vt confestim se in Regnum reciperet. ipse lectis spoliis Arelate; Attila cum cladis reliquiis domum rediit. Thorismodus postea aurea gemmatáque lance quingentûm pondo ab Aëtio donatus est. Attilam Vesigothorum, ceterorúmque discessu cognito insidias veritum diu castris sese cõtinuisse auctor est Iordanes, nec priusquàm diuturnum silentium omnem dubitationem profectionis hostiũ expulisset, extra vallum egredi ausum esse. Apparet ergo fabulosum esse, quod in Hydatij Chronico, quale illud Iosephus Scaliger edidit, inuenimus; Theodoricum Regem apud Aurelianos contra Attilam pugnauisse, & cum ipso Vesigothorum millia C C; Hunnorũ C L millia cecidisse: deinde in Tricassium finibus circa Mauriacum (quod opidum ad ripam Sequanæ positum nunc Meriacum vocatur) Thorismodum cum Attila dimicauisse, & certamine toties nocte diremto ac luce repetito, infinitum numerum Barbarorum occisum esse:, Aëtium Patricium instructum Francorum auxiliis Hunnos discedentes vsque ad Toringiam procul insecutum, noctu ignes in castris plurimos fieri iussisse, vt immensæ mul-

titudinis speciem præberent. Nec verius est, quod scribit Damascius in libro de vita Isidori Philosophi, commisso ad vrbem Romam prœlio inter Romanos & Scythas, hoc est Hunnos, quos Attila ducebat, tantam vtrimque cædem esse factam, nemo vt cùm Romanorum tum Barbarorum præter Duces paucósque eorum stipatores ex pugna superfuerit: cúmque pugnantes multis acceptis vulneribus cecidissent, corporibus defatigatos ac iacentes, animis nihilo segniùs stetisse, ac triduo tribúsque noctibus certamen continuasse. Errat similiter Nicephorus Callistus, cùm in Historiæ Ecclesiasticæ libro XIV tradit Theodoricum ac Aëtium improuisò Attilam vltra Danubium castra habentem adortos, multa hominum millia interfecisse: Attilámque, quem Gothum fuisse, & nihilominùs à Gipedibus genus duxisse ait, hasta confossum; Theodoricum ipsum sagitta confixum occubuisse. Hic fuit exitus magni illius prœlij, quo in prœlio grauem vtrimque cladem acceptam, & *neutris cedentibus inæstimabilem stragem factam* Tiro Prosper scribit; Hunnósque eo victos habitos esse, quòd amissâ pugnandi fiduciâ qui supererant celeriter domum redierint. Hydatius millia hominum ferè CCC; Iordanes ac Freculfus CLXV; Paullus Langobardus ac Sigebertus millia armata CLXXX cecidisse dicunt. quo in numero cæsorum ineundo Paullus à Iordane dissentire nemini videri debet. quippe alter XV millia Gipedum ac Francorum excipit: alter hos quoque ceteris in nouissimo prœlio interfectis annumerat. Ex quo intelligitur Attilam non copias Darij aut Xerxis exercitibus numero pares, sed longè pauciora quàm quingenta armatorum millia in Galliam adduxisse. cùm post prœlium nec è castris erumpere obsessus; nec Aëtium Vesigothorum Francorúmque discessu multo infirmiorem factum aggredi; nec Galliarum prouincias peruagari ausus sit: idémque apud Gregorium *cum paucis* domum reuertisse dicatur: cui, si initio belli IƆ millia hominum habuit armata; tametsi apud Ligerim Hunnos non paucos, & in Catalaunicis campis vtrimque millia CCC cecidisse credamus: tamen ex vtroque prœlio plura quàm ducenta

millia Barbarorum superesse oportuit. Præterea ex his quæ suprà diximus, intelligi potest quantis copiis Franci, atque Vesigothi in auxiliũ Romanis venerint. siquidem Aëtio ipsi, cui opem ferebant, suspecti timendíque præ multitudine, & hac re nondum confecto bello tamquam graues socij, metu nouarum rerum Meroueo ac Thorismodo Regibus iniecto, ociùs dimittendi fuerunt.
CCCC. LII. Insequenti anno Herculano & Sporacio vel Sphoracio Coss. Attila, clade in Galliis præter spem accepta furiatus, celeriter reparatis copiis per Pannoniam & Noricum in Italiam contendit, vt cum loco belli fortuna mutaretur. Crederes non Hunnos paullo antè à Romanis; sed ab Hunnis victos esse Romanos. ita alteri fracti; alteri irâ, & vlciscendi ignominiam cupiditate ferociores facti erant. Certè Aëtius, qui manus cogere, & angustas Alpium Iuliarum fauces, vnde subeuntes Barbaros facilè propellere potuisset, valido præsidio occupare debuerat; re improuisa perterritus eo magis quòd ab hoste recens fuso fugatóque nihil tale metuendum existimauerat, relinquendæ Romæ ac Italiæ petendæque Galliæ consilium cepit: atque Imperatori Valentiniano suasit, vt vnà secum ex Vrbe profugeret. quod cùm turpe ac periculosum videretur, vicit pudor timorem, creditúmque est opulentissimarum prouinciarum populatione posse sæuitiam hostium & auaritiam expleri. Igitur Attila Alpes Iulias, quæ Italos ab Noricis diuidunt, vacuas præsidio transgreditur: & per Carnorum regionem, quæ tum Istriæ iuncta Venetia inferior dicebatur, itinere facto ad Aquileiam coloniam peruenit. Erat Aquileia posita ad amnem Natisonem, & ab Hadriatico mari millia passuum XII distabat: vrbs situ & mœnibus ingentis operis munita, armis atque viris valida, magnitudine, commercio, monetæ officina, gynæceo, ac Veneticæ classis statione insignis. Eam vrbem, frustra quondam non à Barbaris modò; verùm etiam ab Imperatoribus Romanis obsessam, Attila diu circumsedit, admotísque muralibus machinis, & omni genere tormentorum acriter oppugnatam, defensámque pertinaciter tandem vi cepit. propugnatores, opidaníque partim interfecti;

partim capti sunt: vrbs direpta, incensa, ac funditus diruta: vix vt vllum eius hodiéque vestigium exstet. mox eodem impetu Concordia excisa: Altinum deletum: Patauium quoque, Vicetia, Verôna, Brixia Venetiæ vrbes flammis ferróque vastatæ. Hunni deinde nondum Romanorum opibus expleti, & sanguine satiati in Italiam Transpadanam, quæ tum Liguria appellabatur, perueniunt: Bergomum capiunt: Mediolanum caput Liguriæ, quondam Imperatorum domum eruunt: Ticinum Regiam vrbem à Paullo Langobardo dictum, quòd ea postea Regibus Langobardorum sedes fuit, ac proxima loca æquant solo. abest autem Ticinum à mansione Adrante Italiæ Noricíque confinio millia passuum circiter CCCL. Elatum successu Attilam, & iam circumactis suis copiis Romam petere cupientem ab eo consilio deterrere cœperunt principes amicorum, veriti ne quod Alarico Gothorum Regi acciderat, expetentibus pœnas Romæ direptæ Diis patriis, paullo post captam Vrbem morbo interiret. Dum ergo incussa superstitio moratur impetum, Réxque dubius de Roma secum in vtramque partem deliberat: idipsum metuens Imper. Valentinianus, cui ad prohibendum vires deerant, communi consilio Senatus populíque Romani Leonem Episcopum Romanæ Ecclesiæ, Gennadium Auienum Consularem Coruinorum genitum familiâ, Abienum quibusdam dictum, & Trygetium præfectura & legatione ad Vandalos functum legatos ad eum misit, qui pacem peterent. Fuit aduentus legatorum non ingratus Attilæ tum in agro Venetorum Ambuleio ad Mincium castra habenti: quòd vt mandata; sic pecuniam Imperatoris, quâ vnâ pelli poterat, ad ipsum deferebant. itaque Barbarus muneribus magis quàm verbis precibúsque placatus (quamquam id Historicos dicere puduit) pacem supplicibus dedit, suósque abstinere cædibus & incendiis iussit, ac per eadem vestigia quà venerat Daciam Transdanubianam repetiit, antequam legatos dimitteret, sæpe minatus grauiorem se Italiæ cladem illaturum, nisi Valentinianus sororem suam Honoriam sibi vxorem, vnáque partem opum regalium ei debitam mitte-

ret. Pacem tum non solùm pecuniâ datâ, sed etiam pacto pensionis stipendij redemisse Romanos indicat Iordanes, apud quem equites Hunni næniam canentes dicunt Attilam *vtrumque Orbis Romani Imperium captis ciuitatibus terruisse*, & ne reliqua diriperet, *placatum precibus annuum vectigal accepisse*. Et ita quidem, vt suprà diximus, Tiro Prosper, & Iordanes Priscum auctorem Attilæ æqualem secutus de eo bello scripsere. Ex quo apparet falsò Hydatium dicere vrgente fame, & ingruentibus morbis, atque militibus, qui ab Marciano Principe missi auxilio Italis venerant, séque Aëtio Duci adiunxerant, Attilam pacem cum Valentiniano fecisse, ac se in suum Regnum, quod ab alio Marciani Augusti exercitu vastari comperarat, recepisse. Nec meliùs Constantinus Porphyrogennetus in præceptis de regendo Imperio ad Romanum filium, Attilam Abarum Regem appellat,
IDLXIV. qui Hunni Abares anno imperij Iustiniani XXXVII, post Consulatum Herculani & Sporacij CXII Romanis primùm noti esse cœperunt: eumdémque ait ad vrbem Romam, atque in fines Calabriæ peruenisse, quem haudquaquam Padum flumen transiisse constat. Notandum tamen est, quod Constantinus eodem in libro ac loco tradit, Attilâ Italiam depopulante, seu potiùs finibus Italiæ appropinquante, cùm pleræque vrbes ac opida ab incolis desererentur; multos ex Aquilëia, Concordia, Iustiniana, & ex castro Noni, quod mutatio ad Nonum in Itinerario Hierosolymitano vocatur, (addere potuit ex Altino, Patauio, Opitergio) perfugisse, & in incultas insulas Venetico litori adiacentes, nimirum Riuum altum, Gradum, Romatinum, Liquentiam, Madaucum, vel Meduacum, fossam Clodiam, & Lauretum se recepisse, ac structis tuguriis ibi consedisse, eámque Venetiæ, vrbis notissimæ & maximæ, originem fuisse. Sanè Prosper in Chronico prodit, Attilâ petente Italiam, *incolas motu solo territos eam præsidio nudauisse*, quod de alia re quàm fuga Italorum intelligi non potest. Veneciam autem, vel (vt alij vocant) Venetias non tamquam vrbem, sed tamquam insulas à nautis & mercatoribus vimineas casulas per mare

re ſparſas ac plurimas naues habentibus, ſolo piſcatu viuentibus, & ſalinas exercentibus habitatas primus (ſicuti puto) deſcripſit Caſſiodorus Senator in libri XII epiſtola XXIV, qui Auctor anno quinquageſimo poſt exciſam Aquileiam florebat. eiuſdémque opidi poſtea à Paullo Langobardo, & à ſcriptoribus rerum geſtarum Caroli Magni fit mentio.

Sed non poſſum non mirari, quòd Ioſephus Scaliger Iulij Cęſaris filius in Commentario operis Catulli ſcribat Attilam, quem Regem Hungarorum, gentis ante Arnulfi principatum eo nomine nequaquam notæ, malè & impropriè appellat, cùm in Italiam erupiſſet, ab Theoderico Scaligero Gotho Veronenſium finibus prohibitum repulſúmque ad occupandam Aquileiam contendiſſe: Venetóſque repentino Barbarorum aduentu perterritos proximas inſulas in Hadriatico mari ſitas fugâ petiiſſe, quam Venetia vrbs opulentiſſima & munitiſſima originem habeat. Hunc Theodericum à Germanis Auctoribus Veronenſem appellari, & Theoderici Magni Regis Italiæ fratrem patruelem fuiſſe, atque opidi Teriolenſis regioníſque ei appoſitæ, præterea Veronæ ac Sirmionis principatũ obtinuiſſe. Quaſi verò Attilam, per Pannoniã (vt ait Proſper) itinere facto Italiam ingreſſum, non priùs ad vrbem Aquileiam venire, quàm in fines Veronenſium proficiſci oportuerit: & qui Italiam ne Aëtio quidem Magiſtro militiæ prohibente populabatur, eum Theodericus iſte neſcio quis vnius aut alterius vrbis viribus pellere potuerit: aut alius tum quàm Valentinianus Aug. vllarum Ræriæ & Italiæ vrbium imperium obtinuerit. Neque Theodericus Scaliger iſte homo ignotus; nec, vt Auentinus putat, Theodericus Triarij filius, qui Zenonis principatu obiit, & numquam in Italiam venit; ſed Theodericus Oſtrogothorum & Italorum Rex à Germanis ſcriptoribus appellatus eſt Veronenſis, quòd Odoacrem apud Veronam atroci prœlio ſuperauiſſet, eámque vrbem ob id non rarò ſedem habuiſſet, & thermis, Palatio, ac porticu nouis operibus, aquæductu, muríſque refectis exornauiſſet. Quod autem adiicit Ioſephus Scaliger, Theodericum Scalige-

rum hunc, auctorem originis & nominis Scaligerorum Principum, Theoderici Italiæ Regis fratrem patruelem fuisse, æquè fabulosum est. nam Iordanes scribit Vandalarium, Vuinitharij Regis filium ab Amalo deducentem genus, tres filios sustulisse Valamerem, Theodemerem, & Vuidemerem Ostrogothorum Regulos: è quibus Valamer, (vt Malcho & Damascio placet) ex Erelieua concubina Græcis Eusebia dicta Theodericum, qui postea in Italia regnauit, Theodemundum, ac duas filias tulit: Vuidemer Vuidemerem, patruelem fratrem Theoderici Regis genuit. at de isto Theoderico Scaligero Cassiodorus Senator, & Iordanes, & Malchus, atque etiam reliqui ferè omnes Historici Paullo Æmilio Veronensi vetustiores tacent. Postremò cùm Theodericus Valameris post Attilæ in Italiam aduentum, siue
ᴐᴐXXVI. post Consulatum Herculani & Sporacij anno LXXIV, Olybrio Consule decesserit: vt Theodericus Scaliger
CCCC-LII. non plusquam XXX annos Herculano & Sporacio Coss. habuerit, tamen necesse erit inter Theodericorum fratrum patruelium alterius natalem, mortem alterius annos CIV interfluxisse. nec vmquam Paullus Æmilius & Iosephus Scaliger mihi persuadebunt Scaligeros mul-
MCCLX. to ante diuturnum interregnum Friderici Aug. mortem secutum, vel ante Mastinum quemdam emergere; & Veronam regionémque ei adiunctam possidere cœpisse.

Attila, vbi vastatâ Italiâ domum reuersus est, otij impatiens legatos ad Imper. Marcianum & Pulcheriam Aug. misit, stipendiúmque, quod ipsi Theodosius dependere consuesset, sub belli denuntiatione petiit. Iordanes in libro rerum Gothicarum scribit Attilam Gentium dominum memorem acceptæ in Gallia cladis, omisso, aut in aliud tempus reseruato Marciano; partem Alanorum, quæ trans flumen Ligerim considebat, aggredi, & his subactis, bellum Vesigothis inferre constituisse: profectúmque Dacia atque Pannonia prouinciis suis, alio quàm quo antea venerat itinere in Galliam contendisse. Thorismodum autem Vesigothorum Regem, cùm dolum præsensisset, celeriter in auxiliũ Alanis venisse, At-

tilámque fines eorum intrantem paratis copiis excepisse, & prœlio fusum ac fugatum in suas sedes reuerti coegisse. ita Hunnos acceptum in campis Catalaunicis incommodũ dum expiare volunt, geminauisse, & Alanos periculo esse liberatos: quos tamen ab Thorismodo prœlio domitos esse Gregorius in libro II tradit. Sigebertus Iordanem secutus Attilam à Vesigothis, quos aggrediebatur, victum ait. Ego, pace Iordanis ac Sigeberti dixerim, vix crediderim Hunnos post Catalaunicam cladem in Galliam reuertisse. cùm quòd præter Iordanem ac Sigebertum nullus de eo bello scripsit: tum quòd non mihi videtur Attila intra triennium tribus tantis ac tam longinquis expeditionibus sine causa Regni vires fatigauisse. contra idem apud Hydatium & Paullum Langobardum post excessum ex Italia atque domum reditionem mox obiisse dicitur. certè (vt ait Prosper) insequenti anno Opilione & Vincomalo Coss. decessit: & CCCC.
cùm more patrio, post susceptos ex pluribus vxoribus LIII.
liberos, puellam virginem excellentis formæ nomine Ildico in matrimonium accepisset, & mero ac somno grauatus noctu supinus iacuisset, manè repertus est mortuus, sanguine, qui è naribus fluere ei consueuerat, in fauces lapso. solus Marcellinus Aëtio & Studio Coss. ab CCCC.
noua nupta cultro traiectum dicit. Tum ex gente Hun- LIV.
norum lectissimi equites parte comarum scissa, genísque ferro laniatis circa corpus Attilæ medio in campo intra serica tentoria positum decurrere, cantu lugubri laudes mortui prosequentes. inde confecto silicernio, quam Barbari strauam appellabant, noctu clàm phaleræ gemmis distinctæ, arma cæsis hostibus detracta, & insignia regia cum Attila condita sunt atque defossa. móxque magna de Regno inter eius filios orta contentio est, & aliquot gentium, quæ sub Hunnorum imperio esse consueuerant, in primis Gipedum, Ostrogothorum, Alanorum, Erulorum, Rugorum, atque Scirorum defectiones secutæ bella excitauere, quibus ferocissimi populi attererentur. Fuit autem Attila statura breui; lato pectore; capite grandiore; paruis oculis; simo naso; barba rara; canis sparsus; colore tæter; magnus animo;

versutus & callidus; bellorum quidem amans, sed itaut in prœliis mente, non manu rem gereret; consilio prudentissimus; supplicibus exorabilis; propitius receptis in fidem; iracundus; impotens, successibus elatus; superbiam incessu vultúque præferens; huc atque illuc circumferens oculos; cùm externis omnibus præsertim Romanis, tum etiam suis maximè terribilis.

CCCC. LIII. Eo ipso anno, quo Attila obierat, Opilione & Vincomalo Coss. mense Iulio decessit Ælia Pulcheria Regina, filia Arcadij Principis, Imperatorum Theodosiorum alterius neptis; maior natu soror alterius; amitina Placidi Valentiniani; vxor Marciani. Thorismodus quoque Vesigothorum Rex, quem aliqui Thurismundum appellant, à Theodorico ac Friderico fratribus iugulatus est, & Theodoricus Regnũ occupauit. quod Auctor Appendicis Victoris Chronico insertæ Constantino
CCCC. LVII. & Rufo Coss. factũ esse falsò ait. Admonet me hic locus, vt de Alanis, quibus Attilam bellum fecisse; Thorismodum autem auxiliũ tulisse Iordanes scribit, pauca dicam.

Cùm Hunni Valentis principatu in Scythiam Europæam erupissent, Alanósque subegissent, aut potiùs pacto societatis sibi adiunxissent: multi ex ea gente, relictis sedibus suis, permissu Principum Romanorum (si Iordani credere libet) in finibus Pannoniæ consedere: vnde exciti ab Stilicone Consulari, Magistro militum ac Patricio vnà cum Vandalis in Gallias se effudere. Præerant Alanis Goar & Respendial Reges: è quibus Goar ad Romanos cum suis transiit, ac in Gallia remansit: vbi Iouinum Mogontiaci Imperatorem consalutandum curauit. reliqui adiunctis Vandalis & Sueuis, ductu Re-
CCCC. IX. spendialis Hispaniam ingressi sunt Honorio VIII & Theodosio III Coss. & Lusitaniam, ac prouinciam Carthaginensem obtinuere. vbi à Valia Rege Gothorum per triennium continuum bello pressi, multos suorum, inprimis Atacem vel Vtacem Regem, qui Respendiali successerat, amisere: itaut qui Vandalis antè ac Sueuis potentiâ præstabant, fracti prœliis & ad paucos redacti abolito regni nomine se Gunderico Regi Vandalorum partísque Callæciæ in clientelam dicarent, atque Hierio

& Ardabure Coss. aut (vti ait Hydatius) anno V post CCCC-XXVII.
Honorij Aug. obitum Consulatu Felicis & Tauri Geise- CCCC-XXVIII.
ricum fratrem Gunderici ac successorem in Africam sequerentur. vnde Geisericus, & Hunericus, ac eorum successores Vandalorum & Alanorum Reges sunt appellati, cúmque sibi titulum in edictis adscripserunt. Alani, qui in Gallia remanserant, Valentiniani principatu in duas partes videntur esse diuisi, & alteri ad Ligerim, alteri ad Rhodanum in agro Valentino sedem cepisse, hi Eocarico, illi Sangibano Regibus parentes. Certè Constantius in libro II de vita Germani Eocharicum ferocissimum Alanorum bellicosæ gentis Regem, ac idolorum cultorem vocat, & cum equitibus suis ferratis ad coercendos Armoricos rebelles ab Aëtio missum esse dicit, quem idem (sicut existimo) cum popularibus circa ripam Ligeris collocauit, vt metu finitimorum Barbarorum Armorici in fide continerentur. Hic est Eocaricus, vel Eocricus, quem Tiro Prosper in Fastis *Vitricum* pro Iucrico appellat, aítque Theodosio XVII CCCC-XXXIX.
& Festo Coss. *Reipublicæ Romanæ fidelem, & multis documentis bellicis clarum habitum esse*. Igitur Attila, si vmquam in Alanos expeditionem suscepit, eam *partem Alanorum trans flumen Ligerim considentem* à Iordane dictam aggressus est: qui se postea ita Britannis in tractum Armoricum transgressis immiscuere, vt multi Britannorum Reges ac Duces præter ceteros Alani vocati sint, nec vllum hodiéque in ea prouincia notius sit nomen. Alteri Alanorum parti præfuit Sangibanus, quem Sambidam pro Samgiba Prosper in Chronico appellat, scribítque tractum Valentinum desertum ab Aëtio locum domicilio accepisse, & anno vndeuicesimo post Honorij CCCC-
Aug. mortem, Dioscoro & Eudoxio Coss. resistentes XLII.
possessores agris expulisse, atque ita Alanos id quod cum incolis diuidere iussi erant, totum armis occupauisse. Iidem Alani Gallicani finitimam partem Galliæ postea incursionibus vastauere. quippe Maiorianum Aug. cùm expeditionem in Alanos, qui Gallias infestabant, faceret, à suis interfectum auctor est Iordanes. Nec de Ala- CCCC-
nis plura quæ memorentur occurrunt, nisi quòd scire LXI.

conuenit Albanos à Menandro Zonara & plerisque recentioribus Græcis corrupto nomine Alanos vocari.
CCCC. LIV. Aëtio & Studio Coss. anno Marciani Principis IV magnæ Valentinianũ inter & Aëtium Magistrum militum inimicitiæ esse cœperunt, breui vtrique exitio futuræ. Habebat in matrimonio Valentinianus Liciniam Eudoxiam Aug. Theodosij minoris & Eudociæ filiam, neptem Arcadij Aug. & Eudoxiæ, Theodosij maioris pro-
CCCC. XXIV. neptem, quam Castino & Victore Coss. cùm Cæsar factus esset, iussu Theodosij quimus bimam sibi desponderat, & quam Aëtio II & Sigisuulto Coss. Constantino-
CCCC. XXXVII. polim profectus, dato pro munere socero Illyrico, vxorem duxerat. ex ea filias duas susceperat Eudociam & Placidiam, hanc maternæ auiæ; illam paternæ cognominem: è quibus Eudociã Gaudentio Aëtij filio fide vtrimque datâ desponderat. Igitur Aëtius iratior promissa reposcebat, causámque filij animo patrio agebat, petens vt Eudocia adulta iam virgo connubio Gaudentio iungeretur. At Heraclius spado Præpositus cubiculi, subornatus à Maximo Senatore Valentiniano persuasit hac affinitate insidias tegi, nec tam filiam ipsius quàm vitam ac Imperium peti: proinde ne opprimeretur, celeriter aduersarium esse præoccupandum. Erat Heraclius in paucis carus Valentiniano, cuius animum (vt loquitur Prosper) ***non sincero famulatu,*** hoc est forsitan matrumfamiliâs introductionibus, sibi ita deuinxerat, vt eum facilè ad quæ vellet impelleret: Aëtiúmque suspectum nimia potentia faciebat. itaque solus in Palatium venire iussus Valentiniani manu, & circumstantium gladiis confoditur. amici eius, viri maximis honoribus functi, in primis Boethius Præfectus Prætorij per Protectorem, vel, vt tum dicebant, Spatharium alius post alium introducti sunt atque iugulati: móxque legati ad Reges Barbarorum, qui cædis causam docerent, missi: & Maiorianus, quem sub se militantem Aëtius impulsu coniugis suæ domum remiserat, ab Valentiniano euocatus, vt per eum tutiùs Aëtij milites Palatinis legionibus & auxiliis adiungerentur. Fertur quidam interrogatus à Valentiniano, quid de Aëtij cæde sentiret, respondisse: iu-

re, an iniuriâ cæsus sit ignoro, Imperator: hoc tamen scio sinistrâ te tibi manu dextram præcidisse. Hunc habuit exitum Aëtius Dux, & ter Consul, ac Patricius; *magna* (vt ait Marcellinus) *Occidentalis Reip. salus*, ac singularis spes populi Romani: & vnà cum eo Imperium Occidentis sic concidit, vt per annos CCCXLV iacuerit, nec nisi Francorum manibus atque virtute erigi potuerit. Nam qui Valentiniano successere, Maximus, Auitus, insequentésque VII Principes vsque ad Odoacrem, intra annos XXII mortui omnes, aut expulsi; Reges Italiæ magis quàm Imperatores fuerunt appellaríque debuerunt. vt non absurdè Cassiodorus Senator in Chronico dicat Maiorianum, qui vnus è Valentiniani successoribus fuit, *Italiæ Imperium suscepisse:* ceteris nimirum Occidentis prouinciis ferè omnibus tum amissis: ac ne Italiâ quidem ipsa propter Vandalorum latrocinia pacatâ & securâ. Aëtium autem ait fuisse Frigeridus medio corpore, in quo nec obesitas oneri, nec gracilitas infirmitati esset; virili habitu atque decoro; animo alacrem; membris vegetum; equitem promtissimum; sagittandi, contóque pugnandi peritissimum; quorum alterum ab Hunnis, alterum à Gothis, aut Sarmatis Hunnorum stipendiariis obses didicerat: bello optimum; pacis artibus celebrem; expertem auaritiæ; ne impulsoribus quidem prauis ab instituto suo deerrantem; iniuriarum patientissimum; amantem laboris; minimè periculorum metuentem; famis, sitis, atque vigiliæ tolerantissimum. idémque auctor est ei adolescentulo prædictum, fore vt ad magnam potentiam perueniret. quas laudes etsi Aëtio meritò impertiri Frigeridum existimo: tamen defectio Bonifacij clarissimi ducis, & amissio omnis ferè Africæ; & Hunni bis in Italiam adducti; & per eiusdem gentis auxilia maior Gallis quàm Vesigothis illata calamitas; & destitutio Britannorum opem flagitantium; & veniente in Italiam Attila nudatæ præsidiis, ac velut ex industria apertæ Alpes; & corruptus otio, atque longa pace emollitus miles haud scio an alij debeant imputari. Certè Aëtius virtutes suas immodica ambitione fœdauit, ita Placidiæ &

Valentiniano parens, vt aliis imperare omnibus cuperet. quippe, ne quem haberet parem, Felicem Patricium veluti sibi insidiantem interemit: Bonifatium, cuius inuidebat gloriæ, potentiámque timebat, vt opprimeret, falso crimine inuisum Placidiæ fecit: Sebastianum eius generum, virum peritum belli gerendi, Palatio domóque expulit: denique ad recuperandam dignitatem Barbaros in Italiam immittere, ac bellum nefarium suo Principi inferre sustinuit.

cccc. LV. Valentiniano VIII & Anthemio Coss. anno Imperatoris Marciani V Aëtij mortem cædes interfectoris consecuta est. Adiunxerat sibi imprudenter Valentinianus atque inter stipatores corporis retinuerat Aëtij ab se occisi amicos & armigeros, Optilam & Traustilam Gipedes, quos alius familiares Aëtij; alius satellites; milites eius alius appellat. Hi opportunitatem speculati egressum extra Vrbem Principem, & vt ait Prosper, ludo gestationis intentum viâ Labicanâ inter Duas Lauros XVII Kal. April. gladiis iugulauere: simúlque Heraclium Præpositum cubiculi, tanti causam mali, vti erat lateri proximus, interemere. neque in magna circumstantium Protectorum, Aulicorúmque multitudine repertus est quisquam, qui tantum ac tam atrox scelus vlcisceretur. Valentinianum Aug. Romæ in Campo Martio dolo Maximi Patricij circumuentum & occisum auctores sunt Hydatius, Marcellinus, Senator, & Victor Episcopus: è quibus Hydatius Aëtium anno Marciani Principis tertio; Valentinianum quarto iugulatum falsò dicit. Adiicit Gregorius in Campo sedentem eum pro tribunali, concionantémque apud populum ab Optila Buccellario, hoc est milite Aëtij gladio confossum esse. vt malè Zonaras & Nicephorus à Maximo ipso in Palatio interfectum putent. Sic periit Flauius Placidus Valentinianus XXXVI ætatis, XXX imperij annum nondum transgressus, Constantij Aug. & Gallæ Placidiæ filius, Theodosij & Gallæ nepos, Valentiniani maioris pronepos: Princeps plebi quidem ob popularitatem carus: vnde in Codice Theod. semel atque iterum *amantissimum sui populum Rom. appellat:* sed fortissimo cuique in-

inuidens; fastidiosus Nobilitatis; nihil ex proauo præter nomen & rectam de Deo sententiam retinens; quantum à paterna auitáque virtute degener, tantum Arcadio & Honorio auunculis suis, Theodosióque consobrino ac socero similis; nullum in vita seruans modum; veneficis deditus; margaritis & gēmis operiri Imperatorium ducens; Barbaris obnoxius & vectigalis; mulierosus, deses; à matre semper dominandi cupida & ab eunuchis more Regū Assyriorum & Persarum domi clausus, vitæque delicatæ & vmbratili ita assuefactus, semel vt modò, neque belli ineundi sed vxoris ducendæ causâ, ex Italia pedem extulerit, numquam castra viderit, eíque Româ Rauennam aut vicissim Rauenna Romam proficisci maximus labor & instar expeditionis fuerit. sicut Theodosius minor eiusdem amitinus & socer Perinthum aut Cyzicum Propontidis opida aut Calchedonem amœnos secessus petere solebat, reuertentíque ac Constantinopolim intranti, tamquam Hunnorum Persarúmve victori Præfectus Vrbis ac Senatus occurrens coronam auream nonnumquam offerebat. Quare Valentiniani principatu Byzacium, Tripolim, maiorem Numidiæ partem, & prouinciam Proconsularem à Vandalis occupatas; inferiorem Belgicam in Francorum potestatem redactam; Britanniam ab Anglis subactam; Alanis & Burgundionibus datos agros in Gallia; ac possessas ab Attila Pannonias non magis mirari conuenit, quàm Honorio imperante pleramque Hispaniam amissam; Romam à Gothis; à Burgundionibus sedem circa Renum captam; & Aquitaniam eisdem Gothis condonatam esse. apparétque inclytum Occidentis Imperium, atque etiam Orientem quatuor Principum Hispanorum, nimirum amborum Theodosij maioris filiorum ac amborum nepotum ignauiâ cecidisse. quippe Arcadij & Theodosij minoris exemplum secuti posteri Imperatores vsque ad Heraclium, cùm nullis vmquam prœliis interessent, curámque bellorum Ducibus delegarent, desidiâ suâ Rempublicam labefactarunt. Non immeritò igitur Caius Apollinaris Sidonius Placidum Valentinianum *semiuirum amentem* appellat, & in Carmine ad Maiorianum

Aug. ait post Valentiniani fratris Gratiani à Theodosio in Imperium restituti cædem numquam venisse Imperatores in Galliam, vbi maxima moles bellorum erat: contrà Honorio & Valentiniano sub specie maiestatis muliebriter Palatio inclusis & occultis, Orbis Romani prouincias à Barbaris vastatas & occupatas esse tradit his versibus.

Ex quo Theudosius communia iura fugato
Reddidit Auctoris fratri, cui guttura fregit
Pòst in se vertenda manus: mea Gallia rerum
Ignoratur adhuc Dominis, ignaráque seruit.
Ex illo multum periit: quia Principe clauso,
Quidquid erat miseri diuersis partibus Orbis
Vastari sollemne fuit. contemta tot annos
Nobilitas iacuit: pretium Respublica forti
Rettulit inuidiam.

Idémque in Panegyrico Auito Aug. socero dicto scribit pueritiam ac vitia Valentiniani Principis (addo & Honorij) cladium, lacerationis, occasúsque Imperij causam fuisse: talémque Imperatorem propter claritatem familiæ eius, religionémque sacramenti perpessos esse milites Romanos. quo fit, vt Theodosius maior iustissimè felix dici potuerit, si filios superstites non reliquisset.

Quàm nos per varios dudum fortuna labores
Principe sub puero laceris terat aspera rebus;
Fors longum, Dux magne, queri: cùm quippe dolentum
Maxima pars fueris, patria dum vulnera luges.
Has nobis inter clades ac funera mundi
Mors vixisse fuit. Sed dum per verba parentum
Ignauas colimus leges, sanctúmque putamus
Rem veterem per damna sequi; portauimus vmbram
Imperij, generis contenti ferre vetusti
Et vitia, & solitam vestiri murice gentem
More magis quàm iure pati.

Interfecto Valentiniano, Petronius Maximus, Palladij
cccc. xvi. forsitan Theodosij Aug. in VII Consulatu collegæ filius, qui cupiditate Imperij adductus Optilam & Traustilam ad tantũ facinus impulerat, postero die XVI Kal. Apriles

Romæ appellatus est Imperator: homo magnis clientelis, maximísque diuitiis, & qualis à Sidonio in libri II epistolâ XIII describitur; Præfecturis, Patricia dignitate, & duobus Consulatibus insignis; Clementis Maximi Tyranni ex filio nepos falsò à Procopio & Nicephoro dictus. siquidem constat Clementi Maximo vnicum filium nomine Victorem fuisse, eúmque intra infantiæ annos iussu Theodosij paullo post patris mortem in Gallia iugulatum esse. Hic cùm periclitanti Reip. profuturus crederetur, interfectores Valentiniani, quos ad mortem duci oportebat, in cohortem amicorum recepit: & Eudoxiam Aug. virum lugere prohibitam, imperij sui confirmandi causâ, intra paucissimos dies vt sibi nuberet coëgit: Palladium filium, quem ex priore vxore tum defuncta susceperat, Cæsarem creauit, eique Eudociam, Valentiniani filiam, pactam Gaudentij in matrimonium dedit: ac Auitum Magistrum militum fecit, cuius metu Francos, qui prouinciam Germaniam superiorem, & Belgicam secundam Meroueo duce depopulabantur; transgressos in Galliam Alamannos; & Saxones tractum Armoricanum prædationibus infestantes domum rediisse Apollinaris Sidonius Poëtica fide in Panegyrico Auito socero dicto scribit his versibus.

Vixque tuo impositum capiti diadema, Petroni:
Ilico Aremoricus piratam Saxona tractus
Sperabat: cui pelle salum sulcare Britannum
Ludus, & assuto glaucum mare findere lembo.
Francus Germanum primum, Belgámque secundum
Sternebat: Renúmque ferox Alamanne bibebas
Romanis ripis, & vtroque superbus in agro
Vel ciuis, vel victor eras. Sed perdita cernens
Terrarum spatia Princeps iam Maximus (vnum
Quod fuit in rebus) peditúmque equitúmque Magistrum
Te sibi Auite legit.
Vt primùm ingesti pondus suscepit honoris,
Legas, qui veniam poscant Alamanne furoris:
Saxonis incursus cessat: Cattúmque palustri
Alligat Albis aqua.

Quibus ex versibus cognoscitur non solùm Cattos gen-

ræm Franciæ fuiſſe, cùm Sidonius quem ſuprà Francum vocauit, infrà Cattum appellet: (id quod & Sulpicius Alexander docet, *paucos ex Amſiuariis & Cattis Marcomere duce apparuiſſe* Romanis in Franciam tranſgreſſis ſcribens) verùm etiam eoſdem Cattos, qui, vt indicat Sulpicius, Marcomeri Faramundi patri, Chlodionis auo paruerant, Merouco quoque Chlodionis ſucceſſori paruiſſe.

Non omittendũ eſt, quod Procopius in libro I belli Vandalici, & Iōānes Antiochenſis in Hiſtoria de Aëtij & Valentiniani Maximíque cæde ſcribunt: Valentinianum minorem, captum amore coniugis Maximi Senatoris luſiſſe cum eo teſſeris, & ab victo, cui tum fortè nihil aliud erat, anulũ accepiſſe, ac velut ob rem aliquam ſeriam demandata alij vice ſua egreſſum cubiculo, quemdam cum anulo miſiſſe, qui accerſiri à Maximo vxorem, & apud Auguſtam cenaturam diceret. illam viſo vocatore, qui viri ſui familiaris eſſet, & oſtenſo ſibi ad faciendam fidem cognitóque eiuſdem anulo in Palatium veniſſe, exceptamque ab eunuchis, vt erat imperatum, & in gynæconitida deductam, atque ibi ab Imperatore per vim eſſe ſtupratam. deinde poſt luſum domum aduenienti Maximo ignaro facti occurriſſe mulierem corporis ludibrium deplorantem, & tamquam proditori pudicitiæ ſuæ probra ingeſſiſſe. Maximum autem re cognitâ occidendi Principis conſilium iniiſſe: quod cùm viuo Aëtio Magiſtro militiæ fieri non poſſe intelligeret, primò Valentinianum ad cædem eius velut inſidiantis per ſpadonem impuliſſe: mox ipſummet tanto præſidio nudatum interemiſſe, & Eudoxiam Reginam annorum circa XXXIII, feminam eximiæ pulchritudinis, vxorem duxiſſe, atque amore malè ſanum pro blanditiis beneuolentiæ conciliatricibus mulieri dixiſſe cupidine potiundæ eius Valentinianum à ſe interfectum. enimuerò Eudoxiam cognito auctore viri ſui cædis, cuius cauſa fuiſſe ipſa diceretur, Geiſerico in Africa regnanti ſcripſiſſe, vt Romam confeſtim veniret, ſéque miſeram Maximi improbiſſimi hominis poteſtate liberaret. Ex quibus intelligitur, id quod Nicephorus Calliſtus in libro XV tra-

didit, & Latini Historici de industria omisere, Placidum Valentinianum à Maximo ob corruptam eius vxorem interemtum esse. Ceterùm Geisericus Vandalorum Rex, vt erat vitio gentis suóque auarissimus, ac pecuniæ cupidissimus prædo; oblatam sibi exinsperato tantæ vrbis diripiendæ facultatem gauisus, & maximis Augustæ donis illectus celeriter naues conscendit, & cum copiis, quas ad piratica latrocinia repentinásque expeditiones paratas habere consueuerat, in Italiam venit. cuius aduentu Romam nuntiato Senatus populíque R. pars maior ex Vrbe profugit. Maximus, ob cædem Valentiniani nulli non inuisus, omnibus abeundi sibíque consulendi potestatem fecit, cúmque & ipse fugam capessere trepidus pararet, seditione militum & populi, ac fœderatorum Burgundionum pridie Idus Iunias ab Vrso quodam milite Romano interfectus, & à famulis Reginæ membratim discerptus, tractúsque per vicos, vt Vitellio & Elagabalo contigerat, atque in Tiberim deiectus est, nec Principatum scelere quæsitum plus LXXXVII diebus tenuit.

Tertio die post Maximum occisum, Geisericus Vandalorum & Alanorum Rex, quem alij Gensericum, vel Ginfiricum; alij Gaisericum; Græci Gezerichum, & Gizerichum appellant, Vrbem ab omni præsidio vacuam occupauit. cui Romam aduentanti Leo Episcopus extra portam occurrit, hominémque crudelem & ferum precibus suis in tantum mitigauit, vt (quemadmodum ait Prosper) incendiis, cædibus, ac suppliciis suos abstinere iuberet. quamquam operibus miraculísque Vrbis ignem iniectum Nicephorus dicit. igitur à Vandalis per XIV dies securè ac liberè singula rimantibus, post annos XLV quàm ab Gothis erat capta, Roma direpta est: Capitolium ad partem dimidiam detectum, & tegulæ eius æreæ inauratæ sublatæ: insulæ, domus, Ecclesiæque spoliatæ: & in reditu vrbes Campaniæ Capua ac Nola omni clade belli vastatæ. nec contentus ingenti prædâ Barbarus ac perfidus Pirata Eudoxiam Aug. à qua erat accersitus, ambásque eius filias Eudociam & Placidiam, Gaudentium filium Aëtij, ac multa captiuorum millia,

vt quisque aliquam ætatis, aut artificij commendationem habebat; Carthaginem abduxit. è quibus Eudociam Hunerico filio natu maximo, à multis Honorico dicto; non (vt ait Hydatius) Gentoni in matrimonium dedit: Placidiam vix tandem Imperatorum Marciani & Leonis, aliorúmque legationibus fatigatus cum Eudoxia matre Constantinopolim remisit, vbi Olybrio Senatori, qui eò Româ perfugerat, conciliante nuptias Leone Aug. nupsit. Neque postea Geisericus Siciliam ac Italiam latrociniis & opidorum expugnationibus direptionibus ac excidiis infestare desiit, hanc quotannis veris initio causam bello prætendens, quòd sibi bona Valentiniani, & Aëtij, quorum liberos ceperat, non darentur. quamobrem cùm Eudociam captiuam Hunerico filio vxorem dedisset, partem bonorum Valentiniani ab Leone Imperatore Orientis velut dotis nomine accepit.

Paullo post Vrbem captam Auitus in Gallia appellatus est Imperator, Ecdicij, eius qui Edobicum hospitem & amicum interfecerat, filius. Hunc ait Sidonius natione Aruernum fuisse, natum Augustonemeti familia nobili, & Præfectis, Patriciis, in primis Philagrio, ac Consuli-
cccc. xxxv. bus clara: venandi studio insignem: Burgundico bello
xvi. sub Aëtio militauisse: mox titulo Præfecturæ Prætoria-
cccc. xxxix. næ Gallias rexisse: tum Theodosio XVII & Festo Coss.
Theodorico Vesigothorum Regi litteris persuasisse, vt
pacem cum Valentiniano Aug. faceret, legatúmque ab
cccc. li. eodem impetrauisse, vt cum Romanis aduersus Attilam
arma consociaret: deinde à Petronio Maximo Magi-
cccc. lv. strum militum esse factum, atque Præmisso Messiano ad-
uentus sui nuntio ad Theodoricum minorem bellum parantem legatum venisse, mediúmque inter Regem & Fridericum eius fratrem iunctis cum vtroque manibus Tolosam intrâsse. interea Theodoricum, vt Romam captam, & Maximum occisum cognouit, coacto Seniorum concilio Auito petenti pacem non solùm annuisse, sed etiam auctorem recipiendi Imperij fuisse, & in hæc fidem ei cum fratre dedisse. inde reuerso Vgernum Auito idem suasisse principes Gallorum, excubiásque neco-

pinanti circumdedisse, ac tertio pòst die Arelatum confluxisse Proceres, & milites, ab quibus in tribunali torque militari ex auro & gēmis pro diademate coronatus, & imperatoriis insignibus donatus sit. Quare non dubitat scribere Hydatius Auitum Gallum post Vrbem captam primùm Tolosæ ab Gothis; deinde ab exercitu Gallicano Honoratísque Arelati Augustum esse salutatum. quibus ambobus, ac præsertim Sidonio Auiti genero assentiri præstat, quàm Victori Tununensi Episcopo, qui LXXV demum die post Romam captam Auitum magnæ simplicitatis virum in Gallia Imperium obtinuisse scribit. Certè etiā Auctor Chronici à Cuspiniano editi Maximum quidem Valentiniano VIII & Anthemio Coss. pridie Idus Iun. occisum, Vrbémque à Geiserico direptam; Auitum autem VI Idus Iulias, hoc est XXVIII die post Petronij Maximi cædem in Galliis Imperatorem factum ait. CCCC. LV.

Ad Auitum Aug. Theodoricus Rex Vesigothorum fratribus suis comitatus Arelatum venit, eíque se auxilium, si res posceret, laturum promisit. quo Tolosam reuerso Imperator accersitus à Romanis in Italiam contendit, & summo Senatus populíque fauore in Vrbem receptus est: ac (vt existimo) nondum per legatos concordiâ cum Marciano Principe constitutâ, initio insequentis anni Kalendis Ianuariis ex more Consulatum iniit edidítque. cuius Consulatus mentionem facere dicuntur præter Sidonium inscriptiones duę, altera à Iacobo Sirmundo; altera à Ioanne Sauarone prolatæ: è quibus prior Eparchium Auitum, posterior Flauium Auitum, vtraque Consulem, neutra tamen Augustum appellat. Cùm igitur eo anno non Auitum, sed Ioannem & Varanem ambos in Oriente Consules factos inueniamus in Fastis: apparet antè Auitum Consulatum iniisse, quàm electionem sui Marciano in partibus Orientis dominanti approbauisset. quod etsi fecisse eum ait Hydatius, tamen Marcianus legum suarum titulis non Auitum Aug. magis quàm Maximum adscripsit. CCCC. LVI.

Regnabat tum in Callæcia & Lusitania Rechiarius Sueuorum Rex, Hermerici nepos, à Iordane Riciarius

dictus, vir inquietus & vanus. Hic impulsus cupiditate proferendi Regni Carthaginensem regionem, quam à pa-
CCCC-XLII. tre Rechila occupatam ipse Herculano & Sporacio Coss. pace facta Valentiniano Aug. reddiderat, depopulabatur: ac prouinciã Tarraconensem Romano etiamtum Imperio subiectam continuis incursionibus vastabat, successúque ferocior redditus legatos Auiti Principis, & Theodorici posterioris vxoris suæ fratris ludibrio habuit. Quamobrem Theodoricus Vesigothorum Rex, Gundiuco & Chilperico Burgundionum Regibus auxiliariis comitatus, Auiti Aug. voluntate & ordinatione cum magnis copiis in Hispaniam ire contendit, ingressúsque Asturiam Rechiarium sibi occurrentem in campo Paramo apud flumen Vrbicum ad XII ab Asturica Augusta milliarium III Nonas Octobres acie vicit, fugientem cepit, & mense Decembri interfecit.

Eodem tempore magna manus Vandalorum, quæ LX nauibus Gallias, aut Italiam petebat, in Corsica ab Ricimere Comite, quem Hydatius Rechimerem, quidam Richemerem vocant, insidiis circumuenitur, & cæditur. idémque Comes aduersus aliam Vandalorum manum ab Auito in Siciliam cum exercitu mittitur. ac nihilominùs Geisericus Vandalorum Rex Mauritanias, atque Numidiam, præter quas prouincias nihil in Africa Imperio Occidentis reliquum erat, Regno suo adiecit. Quare Marcianus Princeps bis legatos ad eum misit, qui peterent, vt vastatione Italiæ ac Siciliæ absisteret, vxorémque & filias Valentiniani captiuas dimitteret. Auitus quoque ei denuntiauit pacis Dioscoro & Eudoxio
CCCC-XLII. Coss. cum Valentiniano factæ, & Africæ certis finibus inter vtrumque diuisæ meminisset: id si facere recusaret, bellum se ipsi suis copiis sociorúmque auxiliis illaturum: & regressus Arelatum, ad prouincias ripis Reni proximas ordinandas Augustam Treuirorum proficiscitur. ibi simulatâ valetudine, cùm à coniugibus Senatorum visitaretur, vxorem Lucij Consularis Belgicæ primæ forma excellentem captus amore mulieris per vim stuprat, nec contentus adulterio patientiam viri petulantibus verbis illudit, quem tamquam segnem in venerem,

nerem,& tali coniuge indignum irridens quæsiuit,quidita qui pulchras thermas haberet, frigida lauaretur. Et ille quidem tum dolorem pressit, sed reuerso in Italiam Imperatore Augustam Treuirorum in potestatem Francorum tradidit, à quibus vrbs direpta est ac incensa. Aimoinus, etiamsi sicut Fredegarius Scholasticus id ab Auito Aug. factum dicit, tamen non Meroueum ait regnauisse tum in Francia, sed Faramundum, quem anno V post Honorij mortem, ante Auitum Principem XXVII decessisse auctor est Prosper. Non multo pòst pœnas libidinis Auitus pependit destitutus à Gothis. nam Remiscus Patricius adiutor eius partium in Palatio Classis X V Kal. Octob. occisus est: ipse imperij mense X V I I aut XVIII, à Ricimere Magistro militum, atque etiam,vt ait Marius in Chronico, à Maioriano apud Placentiam victus & captus, Imperiũ deponere cogitur, nouáque & hactenus inaudita fortunæ commutatione ex Imperatore fit supradictæ vrbis Episcopus, innocenti ac simplici homini parcente Ricimere. ac Messianus, quem Patricium fecerat, XVI Kal.Ianuar. interimitur. Gregorius in Historiæ libro I I tradit Auitum Senatorem, & ciuem Aruernum, ob libidines à Senatu deiectum Imperio, cuius in possessionem vacuam inuolauerat, & apud Placentiam Episcopum constitutum; cùm comperisset Senatum adhuc indignantem vitâ ipsum priuare velle, Briuatem vicum Aruernorum, tumulo Iuliani Aruerni Martyris nobilem, cum multis muneribus fuga petere contendisse, vt loci religione salutem suam tueretur, ac in itinere decessisse, delatúmque Briuatem, & ad pedes Iuliani sepultum esse. quem falsò Hydatius tertio imperij anno obîsse; Iordanes dies paucos; Euagrius & Nicephorus V I I I menses imperauisse scribunt. è quibus Euagrius ac Nicephorus Callistus Auitum pestilentia correptum, sublatúmque dicunt. Auito filius fuit Ecdicius, cuius de virtutibus infrà referemus: & Papianilla filia, vxor C. Sollij Sidonij Lugdunensis, viri nobilissimi,& de primariis Galliarum Senatoribus, patre, auo, & proauo Præfecturis Vrbanis Prætorianísque; & Magisterio Palatino militaríque insignibus nati: qui primò

Comes, mox Præfectus Vrbis, ac Patricius, deinde Aruernorum Episcopus fuit.

CCCC. LVI. Eodem anno Ioanne & Varane Coss. Gundiucum & Chilpericum Burgundionum Reges, qui Aëtio contra Attilam auxilium tulerant, & belli Rechiario inferendi causâ Theodoricum Vesigothorum Regem in Hispaniam secuti erant; post victos acie Sueuos domum reuersos, ac interregno tamquam occasione prolatandorum finium vsos inuenio. quippe tum *Burgundiones partem Galliæ occupauisse*, atque agrum armis quæsitum *cum Gallis Senatoribus diuisisse* auctor est Marius Auenticensis Episcopus in Chronico. quo tempore Lugdunum à Burgundionibus, Sapaudiam proximam ei regionem tum obtinentibus, captum esse arbitror, quod Apollinaris Sidonius Comes ab Maioriano Aug. paullo pòst receptum dicit, séque, qui mortuo Auito socero contra eum arma tulerat, in Gallia victum atque seruatum.

CCCC. LVII. Constantino & Rufo Coss. qui ambo, sicut Ioannes & Varanes, Constantinopoli Consulatum inierunt, in Oriente Marcianus Aug. obiit VII imperij; LXV ætatis annum agens. eíque Flauius Leo Tribunus militum, natus in regione Bessica Thrax Thraci successit, VII Idus Februar. auctore Aspare Patricio & Consulari ab exercitu Senatúque Imperator appellatus: quem Candidus Isaurus oriundum ex Dacia prouincia Illyrici, & Præfectum militum in opido Thraciæ Selymbria præsidij causâ constitutorum fuisse ait. in Occidentis autem tractibus Flauius Ricimer Arianus, patre Sueuo; matre Gotha Valiæ quondam Vesigothorum Regis filia genitus, ex Magistro militum Patricius factus est pridie Kalendas Mart. atque eodem die Iulius Valerius Maiorianus in eius locum Magister militum constituitur: vt scribit vetus Auctor Chronici editi ab Cuspiniano. quas dignitates videtur Marcianus Aug. rogatus per legatos à Senatu populóque Romano paullo ante obitum ambobus per codicillos contulisse. neque enim à se ipsi alter Patricius; alter Magister militiæ fieri potuerunt. Certè in litteris initio insequentis anni Rauennæ datis, quarum infrà mentionem faciemus, *patrem Patriciúmque*

ſuum Ricimerem Marcianus appellat. falsò vt eum Hydatius poſt XI annos ab Anthemio Aug. matrimonio filiæ ſuæ, & Patricia dignitate honoratum dicat.

Non diu Magiſterio militiæ functus eſt Maiorianus. quippe eodem anno Kal. April. ad milliarium VI ab vrbe Rauenna in campo ad Columellas eum Imperatorem eſſe ſalutatum tradit Auctor Chronici à Cuſpiniano editi. Cùm tamen Maiorianus ipſe de ortu Conſulatúque ſuo coniunctim ad Senatum Idibus Ianuariis Rauennâ ſcripſerit, nec veriſimile ſit ampliſſimum Ordinem de tanta re X pòſt menſe factum eſſe certiorem, Rauennáque ab vrbe Roma non ampliùs millia paſſuum CCLIV diſtet: haudquaquam dubito, quin ſub anni exitum Maiorianus Principatum; proximíſque Kalendis Ianuariis Rauennæ Conſulatum inierit. Cum omnibus Hiſtoricis, & Faſtis pugnat Victor, qui Leone Aug. Coſ. Maiorianum CCCC-LVIII. Romæ Imperium recepiſſe falsò prodit in Chronico. Et ille quidem in litteris ad Patres Conſcriptos miſſis ab exercitu Imperatorem ſe appellatum dicit. At Apollinaris Sidonius non ſolùm militum, & Senatus populíque Rom. omniúmque ordinum, ſed etiam collegæ conſenſu iudicióque ad eum delatum Imperium ait: quo collegæ nomine Leonem Aug. deſignat. tametſi enim Iordanes in libro de origine Gothorum tradit Maiorianum iuſſu Marciani Principis Imperium Occidentis regendum recepiſſe: idem tamen in libro de ſucceſſione regnorum dicta retrectans, & Marcellinus in Chronico nutu ac voluntate Leonis eum apud Rauennam Auguſtum conſalutatum eſſe ſcribunt. quamuis Leo non Maioriani magis quàm Seueri ſucceſſoris eius nomen legibus ſuis præfixit. Ex quo intelligitur, id quod infrà magis apparebit, Theodoſium minorem, poſt Placidum Valentinianum primò Cæſarem, deinde Imperatorem factum; Theodoſiíque ſucceſſores Marcianum & Leonem in Oriente dominantes, deſpectâ Occidentalium infirmitate primum ſibi dignitatis locum, ac ius electionis Principis confirmandæ, dandíque etiam Imperij Occidentis vindicauiſſe, quíque illud iniuſſu ſuo recepiſſent, in Tyrannorum numero habuiſſe. Quare Hydatius

&Cassiodorus Senator in Chronicis scribunt Honorio mortuo *solum Theodosium Romanum Imperium annis* XXVII *tenuisse*, similitérque post Valentiniani cædem Marcianum. & in libro qui Notitia prouinciarum Imperij Romani inscribitur, quíque Theodosio minore Principe editus est, Oriens Occidenti præponitur. præterea Iordanes principatum Seueri, qui iniussu Leonis Aug. Maioriano successit, *Tyrannidem Seueri* vocat, eúmque III *Tyrannidis suæ anno expleto* obîsse ait: atque Glycerium ob eamdem rem *Tyranni more* Imperium arripuisse dicit. Quasi verò non multo antè Valentinianus Aug. Valentem fratrem, & Gratianus Theodosium Imperatores fecerint, retentóque sibi Occidente tamquam præstātiori Reipublicæ membro Orienti præposuerint: aut quasi non ab vrbe Roma velut à capite in eas partes nominis Imperiíque Romani sit diffusa maiestās. Quare Galla Placidia Aug. in litteris, quas ad Theodosium Aug. de posteriore Synodo Ephesi habita scribit, sic loquitur. *Decet nos huic maximæ ciuitati, quæ domina est omnium ciuitatum tuarum, in omnibus reuerentiam seruare.* Omitto Occidentales Consules in Fastis & in legibus Imperatorum Occidentis Orientalibus præponi consueuisse. quòd scio (vt vel ex vno Marcellini Chronico cognoscitur) Orientales contrà Consulum suorum nomina Occidentalium Consulum nominibus anteposuisse.

Rauennæ, vbi Consulatum inierat, leges complures tulit Iulius Maiorianus, quem Victor Maioranum; Procopius & Euagrius Maiorinum appellant: & quidquid
CCCC-LVIII. vsque ad Indictionem XI. id est vsque ad Consulatum suum reliquorum erat, prouincialibus remisit: ac sociis sibi ad bellum adscitis Bastarnis, Sueuis, Neuris, Hunnis, Gothis, Gipedibus Daciam Transdanubianam tum obtinentibus, Alanis, Rugis, Burgundionibus Sarmatica gente, reliquísque Barbaris Danubij & Tanais accolis, circa Idus Nouembres ex vrbe Rauenna profectus est. cui Alpes transgresso etiamtum Consuli sub finem anni Panegyricum dixit Apollinaris Sidonius, cùm ex Gallia per Hispaniam in Africam transire, ac bellum

Vandalis inferre constituisset, clasisque ad transportandum exercitum in mari Supero & Infero, nimirum Aquileiæ, Rauennæ, ac Miseni fieret. quare Cassiodorus Senaror scribit Maiorianum Aug. Consulatu suo in Africam mouisse: vt appareat biennium in apparatu belli Vandalici esse consumtum. constat enim ex Hydatio & Mario Maiorianum ante annum quàm interficeretur, Magno & Apollonio Coss. profectum in Hispaniam, & CCCC-LX.
Africam petere paranrem, mox captis ab Vandalis nauibus suis frustratum spe rransmittendi, in Italiam reuertisse. Maiorianum hunc in Panegyrico carmine tradit Sidonius viri Illustris Comitis sacrarum largitionum filium fuisse, intimi familiaris ac commilitonis Aëtij: auum maternum habuisse Maiorianum, qui initio principarus Theodosij maioris Magister militum per Illyricum fuit: sub Aëtio adolescenrem militauisse: Cæsarodunum Turonum à Gothis defendisse: in prœlio, quod cum Chlodione Rege Francorum in Atrebatibus commissum est, fortiter fecisse: Ricimerémque Valiæ Regis ex filià nepotem contubernalem suum sibi familiari amicitia coniunxisse: ac post magnas res gestas ab Aëtio vxori inuidæ morem gerente in agrum patrium relegatum, deinde interfecto Aëtio à Valentiniano Aug. euocatum, tandem auctore ac adiutore Ricimere Imperatorem appellatum esse.

Leone, & Maioriano Augustis Coss. patre mortuo regnare in Gallia cœpit Childericus, à quibusdam Hildericus; ab aliis Hildricus dictus, filius successórque Merouei. CCCC-LVIII.
quem Meroueum post Aëtij mortem prouinciæ Germaniæ primæ, ac Belgicæ secundæ bellum intulisse, vt Regni rerminos promoueret, in Panegyrico socero dicto scribit Sidonius, Auitíque Magistri militum metu in Franciam veterem trans Renum sese cum suis abdidisse vult credi. ex quo intelligitur eum, cùm antea Carbonariam siluam, Turnacum, Camaracum, & Samarobriuam Ambianorum opidum ab Chlodione armis quæsita solus aut ex parte tenuisset: mortuo Aëtio occasione vsum Suminam flumen transisse, & intra triennium saltem vsque ad Sequanam pleraque occupauisse. Neque

enim Childericus paullo poſtquam in Regnum patrium, quo ob intemperantiam & ignauiam expulſus fuerat, eſt reſtitutus, circa Aurelianos fluménque Ligerim prœliis cum Saxonibus potuiſſet confligere, ſi Regnum à patre Sumina flumine terminatum accepiſſet. Vetus Auctor Hiſtoriæ Francicæ Theoderici Regis æqualis, Rorico Monachus, Ado aliíque Hiſtorici Childericum regnauiſſe ſcribunt XXIV annos, quibus biennium addit Sigebertus: quorum XXIV annorum pars ſunt octo Childerici exſilij regníve Ægidij anni.

Præerat tum exercitui Gallicano Ægidius, quem ab Maioriano, paullo poſtquam Auito ſucceſſerat, in Galliis Magiſtrum militum factum eſſe in libro II tradit Gregorius. Ricimer autem Patricius Magiſter militiæ erat eius, quam quòd Imperatores circum ſe habere conſueuerant, Præſentem appellabant: vt docet lex Maioriani Aug. de Clericis per vim non ordinan-
CCCC-LX. dis data V Kalendas April. Arelati Magno & Apollonio Coſſ. & ad *Ricimerum virum Illuſtrem Comitem, & Magiſtrum vtriuſque militiæ ac Patricium* miſſa. Præterea Euagrius atque Nicephorus Maiorianum ab Ricimere, quem τῶν Ρωμαίων Στρατηγὸν, hoc eſt Magiſtrum militiæ vocant, dolo cæſum dicunt: vt appareat Ricimerem Patricium, poſtquam Maiorianus Imperator factus eſt, Magiſterium militiæ, quo ei paullo antè ceſſerat, reſumſiſſe.

CCCC-LIX. Ricimere & Patricio Coſſ. Iulius Valerius Maiorianus Aug. cum Theodorico Rege Veſigothorum, quem prœlio ſuperauerat, non tantùm pacem, ſed etiam belli ſocietatem iniit, ac gentes, quæ Imperij R. fines attingebant, pleraſque aut bello, aut miſſis legationibus ſibi adiunxit. hanc pugnam, cuius Hydatius mentionem facit, inter Romanos & Veſigothos tum fuiſſe exiſtimo, cùm Ægidius Magiſter militiæ Gallicanæ Arelati obſeſſus, intercluſúſque à ſuis, inuocato Martino ex vrbe eruptionem fecit, & hoſtibus fuſis ac fugatis cum auxiliis ſeſe coniunxit, eáque victoria Maioriano Principi ſecuritatem, Galliæ pacem reddidit. vt ſcribit Gregorius in libro I virtutum Martini, ſecutus Paullinum, cuius

versus in libro VI de vita Martini ad Perpetuum Episcopum digni sunt qui hîc legantur.

Illustrem virtute virum, sed moribus almis
Plus clarum, magnúmque Fide, quâ celsior exstat,
Ægidium hostilis vallauerat agmine multo
Obsidio, obiectis quæ mœnia sepserat armis;
Auxilia excludens, & clausos viribus vrgens:
Vt minus obsessis faceret diuisio robur.
Nec iungi ad bellum socialia castra liceret.
Verùm præsidio Domini deiecta fugantur
Millia, & egressum portis bipatentibus agmen
Restaurat solidas securo Principe vires.
Interea trepido vicinia mæsta pauore
Pallebat tanti Proceris discrimine, & omnis
Anxia pendebat populorum cura pauentum.
Dum se quisque putat similem perferre procellam?
Inque vno nutat, quidquid consistit in vno.
Haud alio penitúsque ipso rerum ordine venit
Nuntius illam vrbem tanta obsidione solutam,
Præcipitem Rhodanum molli quæ ponte subegit,
Et iunxit geminas connexo tramite ripas,
Vt siccum præberet iter, quod puppibus instat,
Desuper & presso nutans via pendet in amne.
Hanc quoque præsenti sociatus Sancte patrono
Eripis.

Socialia castra, forsitan auxilia Burgundionum; *Præsentem patronum* Paullinus Genesium ciuem & Martyrem Arelatensem; Martinum autem sicut sæpe alibi; simpliciter Sanctum, & Dominum appellat: quem Seuerus Sulpicius Dominum Martinum bis, & semel absolutè Dominum vocat, Gregorius in libri VIII Historiæ capite VI Dominum suum. Ex quo apparet morem fuisse plerisque Gallis Martinum honoris causâ eo nomine appellare.

Magno & Apollonio Coss. mense Maio Maiorianus cum maximo exercitu ingressus Hispaniam, in prouinciam Carthaginensem contendit: ex qua in Africam transire decreuerat bellum Vandalis illaturus. quos, tamquam parum esset tot ac tam opulentas Africæ prouincias nutrices populi Rom. occupauisse; maria obtinere, CCCC-LX.

vrbes portúſque Siciliæ & Italiæ capere ac diripere indignabatur. qua re cognita Geiſericus Vandalorum Rex pacem ab eo per legatos petit, irritúſque ſpei Mauritaniam oppoſitam Hiſpaniæ, per quam Maiorianum iter facere oportebat, omnem igne ferróque vaſtat: frumenta, & quidquid vſui eſſe poteſt, corrumpit: fontes veneno miſcet, nudum ſolum relinquit. cúmque ex transfugis cognouiſſet claſſem Romanam ad tranſportandos milites factam in Illicitano ſinu iuxta Carthaginem Spartariam ſtare; celeriter inuectus in eum locum naues ferè trecentas, vt erant deligatæ ad litus, & inanes, abducit. ita fruſtratus ſpe Africæ recipiendæ Maiorianus Aug. reuertit in Italiam, ac Geiſerico per legatos pacem petenti dedit.

CCCC-LX. Eiſdem Coſſ. IV Leonis imperij anno Æliam Eudociam Aug. Theodoſij quondam coniugem in vrbe Ælia Hieroſolymitanorũ deceſſiſſe Nicephorus libro XIV prodit.

CCCC-LXI. Inſequenti anno Seuerinus, & Dagalaifus Conſules fuerunt, è quibus Seuerinus, *vir inter magnos Principum motus & inæqualem Reip. ſtatum gratia ſemper æqualis,* Arelati Conſulatum iniit, & ex more ludorum Circenſium ſpectaculum edidit: atque vnà cum Magno Conſulari, Camillo, Pæonio, Athenio, Gratianenſe, Sidonióque à Maioriano Aug. conuiuio adhibitus eſt.

CCCC-LXI. Eodem anno Imperatorem Maiorianum, cùm ex Gallia rediret Romam, aut (ſi Iordani quàm Hydatio credere malumus) cùm aduerſus Alanos Galliam vaſtantes expeditionem ſuſcepiſſet, Ricimer Patricius inuidia, & conſiliis improborum impulſus apud Dertonam IV Nonas Aug. Imperio deiecit, & VII Idus Aug. ad flumen Iram vel Iriam, quod vrbem eiuſdem nominis attingit, fraude circumuentum per emiſſarios interfecit, cùm, vti ait Iordanes, IV principatus annum tranſgreſſus non eſſet. Falsò enim ſicut Victor Tununenſis Epiſcopus, & Auctor, qui Chronico eius nonnulla inſeruit, alter Oly-
CCCC-LXIV. brio & Ruſticio Coſſ. alter Baſilio & Viuiano Coſſ. Ma-
CCCC-LXIII. iorianum occiſum dicit: ita Euagrius ac Nicephorus non ampliùs biennio imperauiſſe eum ſcribunt. Procopius ab omnibus Hiſtoricis diſſentit, Maioriánúmque morbo

morbo interiisse tradit. Hunc aiunt militibus suis ob virtutem admirationi amoríque, hostibus maximo terrori fuisse; equitandi, iaculandi, ac cæstu dimicandi peritissimum; patientem laboris & impigrum Duceni, adeò vt nullam rei bene gerendæ occasionem prætermitteret; liberalem; mitem; pium; & salua auctoritate multi ioci; denique dignum qui felicior esset: vt non immeritò queratur Ennodius humili sepulcro (qualia sepulcra Tyrannis fieri consueuerant) conditum tanti Imperatoris corpus.

Interfecto Maioriano Ricimer Patricius Libium Seuerum natione Lucanum, cædis eius conscium, Rauennæ primùm ab militibus XIII Kal. Decemb. deinde Romæ à Senatu Imperatorem appellandum curauit: quem *iniussu Leonis Aug. locum Maioriani inuasisse, & Principatum Occidentis arripuisse* Marcellinus & Iordanes dicunt. Quamobrem apud eumdem Marcellinum in Fastis Orientalibus duorum insequentium annorum alter notatur Leone Aug. II solo Consule; alter Viuiano & Felice Coss. at in Fastis partium Occidentis editis ab Ioanne Cuspiniano, & apud Marium Auenticensem Episcopum in Chronico prior annus notatur Leone II & Seuero Coss. posterior Basilio, & Viuiano Coss. vt appareat Leonem Aug. qui senior, ac Macelles appellatus est, Occidentales Consules, nimirum Seuerum ipsum, & Cæcinam Basilium ex Præfecto Prætorij & Patricio ab eo Consulem factum in Fastos referri vetuisse. biennio quidem paria Consulum, duo Rusticium & Olybrium, Hermenericum & Basiliscum, Leo in Oriente; nullum in Occidentis tractibus Consulem Seuerus designauit. Quamquam videtur Seuerus postea legationibus Leonem ambiisse, ac sibi placauisse, non tam quòd duabus legibus datis Romæ, & ad Basilium Præfectum Prætorij ac Patricium missis eius nomen præfigit, ac præponit suo: (quippe & Marcianus initio principatus per menses circiter XX nomen Valentiniani Aug. à quo nondum in collegium Imperij receptus erat, nihilominùs legibus suis adscripsit) quàm quòd ab Leone auxilium contra Vandalos expetiuit. Nam, vt auctor est Priscus Pa-

CCCCLXI.

nopolites, Romani Occidentales, hoc est Itali & Seuerus Aug. post Maioriani Principis mortem legatos ad Leonem seniorem misere, classem, aut vt Vandalos ipsis placaret, petentes. quorum precibus motus Leo naues quidem negauit dare se posse, propterea quòd pacem cum Geiserico fecisset: sed Phylarchum quemdam ad eum misit rogatum, vt Italis bellum inferre desineret. cui Geisericus respondit non priùs se arma depositurum, quàm Valentiniani & Aëtij bona ab ipsis accepisset, & mox Vandalos, ac Mauros repentinis incursionibus atque latrociniis omnibus litoribus timendos, in Italiam ac Siciliam immisit. Quamobrem Leo Aug. fatigatus altera legatione Italorum, negantium nisi Geiserico placato stare rem Italam posse, Tatianum tum Patricium, ac non multo pòst Consulem futurum, oratorem ad eum misit, qui suaderet, vt vastatione Italiæ & Siciliæ absisteret, Regináſque captiuas dimitteret. Ricimer quoque eidem denuntiauit pacis cum Diuo Maioriano factæ meminisset, neu fœdus paullo antè iunctum sine causa rumperet. Quæ legationes etsi apud Barbarum nullius momenti fuerunt, indicant tamen Leonem Aug. Seuero Principi, cuius Imperij tantam ageret curam, inimicum tum esse non potuisse. Ceterùm Hydatius in Chronico scribit Eudoxiam Aug. coniugem Placidi Valentiniani, & Placidiam minorem eius filiam secundo
CCCC-LXIII. imperij Seueri anno ab Geiserico, datâ priùs in matrimonium filio suo Eudociâ natu maiore, Constantinopolim remissas esse: & Procopius in belli Vandalici libro I ambas ad Leonem Aug. à Geiserico missas tradit. Quo minùs assentiri possum Euagrio atque Nicephoro, qui dicunt Eudoxiam & Placidiam Reginas cum cultu comitatúque regio Constantinopolim remissas ab Geiserico Rege Vandalorum, vt Imperatori Marciano satisfaceret indignanti vrbem Romam incensam, eásque Carthaginem abductas esse: & mox Marciani iussu Placidiam Eudoxiæ filiam Olybrio nupsisse.

HADRIANI VALESII
RERVM FRANCICARVM LIBER QVINTVS.

N Occidentis tractibus, potentiâ
Barbarorum magis magíſque increſcente, vires Romanorum in dies minuebantur: & tamquam Imperium
ſua infirmitate ac veluti ſenectute ſatis citò occaſurum non eſſet, ciuiles
diſſenſiones atque diſcordiæ interitum eius maturabant. id indicat ſupradicta mors Maioriani ab Ricimere inſidiis oppreſſi,
viri, cui ad tuendam augendámque Remp. nihil præter
fidem amicorum defuit. idipſum indicat & factum Agrippini, eius, qui in gratiã Anniani noui Aurelianorum
Epiſcopi vinctos omnes variorum criminum reos ſolui
iuſſiſſe dicitur: & ad quem Euphronius Auguſtodunenſis Epiſcopus de quibuſdam in cælo animaduerſis ſub Attilæ ingreſſum in Galliam epiſtolam miſit, quippe anno cccc-
Leonis Principis v, Seueri I, magis quàm vt ait Hydatius LI.
II, Leone II & Seuero Coſſ. Agrippinus Comes, natione cccc-
Gallus, Ægidio viro inſigni Magiſtro militiæ Gallicanæ LXII.
inimicus, cùm intelligeret ad eum palam oppugnandum
opes ſibi deeſſe, diſpendio Reip. vires adquirere ſuis par-

tibus statuit: atque vt externis auxiliis iuuaretur, Narbonem Martium circa XLIV annos instar firmissimi muri Vesigothis oppositum, quem Constantius Ataulfo eripuerat, & Aëtius per Litorium obsidione Theodorici maioris liberauerat, in potestatem Theodorici minoris eius filij tradidit. vnde ille postea quasi conuulsis repagulis decurrens vsque ad Rhodanum imperium protulit: cùm iam post victum Rechiarium Regem Sueuorum occupatis opidis Hispaniæ, Bracarâ, Emeritâ, Asturicâ, Pallantiâ, & Scalabi ab Occidente Regnum Ana flumine terminauisset. Hic est Ægidius, quem veteres nostri Historici modò *Ducem*, modò *Principem*, modò etiam *Regem Romanorum* in Gallia habitantium; modò *militem Imperatoris*; nonnumquam *Regem militiæ Romanæ*, hoc est rectorem exercitus; Aimoinus & Iuo *Patricium* appellant, & in Childerici Regis locum à Francis suffectum esse dicunt. hunc virum natum esse in Gallia Occidentali scribit Priscus, atque maximas circum se copias habuisse, & mortem Maioriani, cuius Comes, ac bellorum commilito fuerat, vlturum fuisse, nisi à bello Italis, hoc est Seuero & Ricimeri cædis auctoribus, inferendo propior eum hostis in semet auertisset. quippe de finitima regione, nimirũ Aruernia, aut Armorica, inter eum ac Gothos in Gallia sedem habentes ortam esse contentionem, aduersus quos fortiter bellum gesserit, maximásque res egerit. Vbi notandum est apud Priscũ vitio exemplarium Νιγιδίου nomen pro Αἰγιδίου legi. Certè Fridericus frater Theodorici Regis Gothorum, quem alius Fredericum, alius Fretiricum, alius Fridaricum appellat; & quem Hilarus Papa in epistola ad
CCCC-LXII. Leontium Arelatensem Episcopum data Domino Seuero Aug. Cos. *Magnificum virum filium suum* vocat; apud Hydatium anno Leonis Principis VI cum copiis intrauisse prouinciam Armoricam dicitur, & ab Ægidio *Comite vtriusque militiæ*, hoc est Magistro equitum & peditum, optimo viro piissimóque fusus acie, ac cæsus esse. cuius prœlij mentionem quoque facit Marius in Chronico, sed in notatione temporis ab Hydatio dissentit.
CCCC-LXIII. scribit enim Basilio & Viuiano, vel Vibiano Coss. qui est

VII imperij Leonis annus, inter Ægidium & Gothos pugnam fuisse circa Aurelianos in medio inter Ligerim & Ligericinũ, hoc est Ligerittum flumen campo, ibique Fridericum Regem Gothorum (sic eum falsò tamen appellat) interfectum. Armoricos autem ab Vesigothis flumen Liger diuidebat: & tractui Armoricani limitis vt prouincia Lugdunensis secunda, ac tertia, ita & Senonia, cuius vrbs Aureliani erant, adscribebatur. quemadmodum inuenio in Notitia prouinciarum Imperij Romani. Eodem bello, quod Theodoricus Rex pacis cum Diuo Maioriano factæ immemor ciebat, Narbo Martius ab Agrippino, vti diximus, proditus; & Cainо ab Ægidio obsessus est. quippe apud Gregorium in libro de Gloria sanctorum Confessorum inuenio Cainonem castrum Turonum, quod præsidio Gothico tenebatur, ab Ægidio oppugnatum: cúmque castellani & agrestes eodem compulsi aquâ fluminis Vigennæ prohiberentur; nec obstructo puteo, qui in latere montis fossus erat, aquari ampliùs possent; precibus Maximi Abbatis Martini discipuli à Deo impetratam pluuiam, & Romanos fragore nubium ac fulguribus in fugam coniectos esse: ita solutam obsidionem, castrúmque seruatum.

Paullinus in libro VI virtutum Martini ad Perpetuum Episcopum Turonicæ Ecclesiæ, Ægidium Procerem virtute animi magnum, sed probitate & Fide maiorem, in quo vno omnia Galli reponerent, appellat; ac scribente se vixisse indicat. Perpetuus autem Concilio Turonico primo interfuit, & subscripsit Seuerino V.C. Consule cccc.
XIV Kal. Decembres, pridie quàm Seuerus Imperator LXI.
appellaretur: itaut Episcopatum inire non potuerit post Martini mortem, id est (vti putat Gregorius) post Attici & Cæsarij Consulatum anno LXV, Basilio & Viuiano cccc.
Coss. Versus Paullini tametsi suprà positos iterum huic LXIII.
loco inserere conuenit.

Jllustrem virtute virum, sed moribus almis
Plus clarum, magnúmque Fide, qua celsior exstat,
Ægidium hostilis vallauerat agmine multo
Obsidio, obiectis quæ mœnia sepserat armis.

Hydatius in Chronico tradit VII imperij Leonis, III

ordinatum consecratúmque esse. vt appareat Seuero imperante vno eodémque tempore Ægidium Gallum, & Gundiucum Regem Burgundionum ambos in Gallia Magistros militiæ fuisse, alterum à Maioriano factum, alterum forsitan priori oppositum ab Seuero, nimirum Gundiucum, qui cùm Hilaro de eiusmodi rebus scripserit, & tantam pacis Ecclesiæ curam egerit, non Arianarum; sed Catholicarum partium fuisse videri potest.

Ex supradictis facilè intelligitur Ægidium Rusticio & Olybrio Coss. septimo Magisterij militum anno decessisse: si verum est, quod ait Gregorius, vbi Maiorianus Augustus consalutatus est, mox Ægidium *Romanum*, hoc est Gallum, *missum à Republica*, nimirum ab Imperatore capite Reip. *& Gallis Magistrum militum datum esse:* & quod Hydatius scribit III imperij Seueri anno eumdem obîsse. Dissentit ab Hydatio Gregorius, Ægidiúmque Anthemij principatu excessisse è vita indicat. quippe eius morti coniunctim subtexit Gothorum aduersus Britannos pugnam, atque victoriam, quos Britannos Anthemio Principe in finibus Biturigum pulsos ab Vesigothis acie infrà dicemus. Dissentit ab Hydatio etiam Sigebertus, qui anno demum Childerici Regis XXIV, post Consulatum Rusticij & Olybrij XVII regnante in Italia Odoacre Ægidium mortuum parum tamen verisimiliter tradit: siquidem Childericum IV regni anno expulsum, & in eius locum Ægidium ab Francis suffectum VIII annos regnauisse, ac post reditum Childerici anno XII decessisse ait. Cùm autem eodem anno, nimirum Leone & Maioriano Coss. Childericus regnare in Gallia, & Ægidius exercitui Gallicano præesse occœperint, nec simile veri sit Childericum ipso initio seu primo anno regni sui pulsum fuisse, constétque eum octauo exsilij anno reuocatum reuertisse, & multa cum Ægidio prœlia commisisse: apparet diutiùs Ægidium vixisse, quàm Hydatio videatur, nec nisi Anthemij principatu decessisse.

CCCCLXIV.

CCCCLXXXI.

CCCCLVIII.

Ceterùm de Childerico, Ægidióque Historici nostri Gregorius, Fredegarius Scholasticus, Aimoinus, Roricóque sic scribunt: Childericum Merouei filium libidino-

ſum & intemperantem, quòd ætati ſuæ indulgens nobiles matronas virginéſque ad ſtuprum raperet, à Francis Regno pulſum, & ad necem conquiſitum, conſilio Wiomadi perfidelis amici, declinandi periculi cauſâ exſulatum abire ſtatuiſſe: & cum Wiomado, quem aliqui Widiomarum, alij Winomadum vocant, nummum aureum diuiſiſſe, monitum vt ſi quando alteram nummi eius partem accepiſſet, confidenter domum rediret: tuta enim omnia reuertenti; & Francos placatos ac morigeros fore. ita in Toringiam fugiſſe, & apud Biſinum Toringorum Regem latuiſſe: vbi velut oblitus amiſſi ob libidinem Regni Baſinam Reginam, mulierem eximia pulchritudine, adulterio cognouerit. interea Ægidium, Magiſtrum militum Romanorum in Galliis conſtitutorum, cui Imperator Galliæ tutelam delegauerat, à Francis vna voce Regem ſalutatum eſſe, & inſtinctu Wiomadi, quo conſiliario plurimùm vtebatur, ſimulata hominis amicitia deceptus, Francos talium onerum inſolentes grauiſſimis tributis oppreſſiſſe, in capita ſingula tres aureos imponendo: centum quoque Optimates manu promtos, qui Childerici reſtitutioni maximè aduerſaturi videbantur, ad infringendos gentis ſpiritus interemiſſe. tum Wiomadum arrepto tempore intuliſſe ſe in circulos popularium fortunam ſuam complorantium, caſtigantem fletus, quos ſibi ipſi conciuiſſent. quo enim furore impulſos fuiſſe, vt ciui externum per interpretem audiendum, eúmque nationis Francis ſemper infeſtæ; humaniſſimo Regi dominum crudelem, ſuperbum, & auarum; honeſtæ denique libertati turpiſſimam ſeruitutem anteferrent: & quod antea ne victis quidem vmquam contigiſſet, vltro victores ſe ſuáque omnia in hoſtis ditionem dederent? ideóne Childericum optimi Principis bonum filium, quia ætate frui volebat, ferri non potuiſſe, vt Ægidio, Imperatoris militi, quidquid liberet, facere liceret? & nunc illum, qui precariò, & alieno beneficio regnet, ad acerbiſſimas nouorum tributorum exactiones cædem Nobilitatis adiungere, quanto humilioribus infirmioribúſque; tanto obſequentioribus Francis vſurum: Childericum Regno

patrio

patrio ſpoliatum in exſilio & egeſtate conſeneſcere. Sed quoniam hæc fato quodam accidiſſent, dandā omnibus operam, ſi viri eſſent, vt alterius reuocatione, expulſione alterius emendarentur. quippe nec de Ægidio quidquam niſi nefarium, & antefactis reſpondens ſperari oportere: nec dubitandum, quin Childericum res aduerſæ ſapientiorem feciſſent, cuius vnà cum ætate animus iam maturuiſſet, ac cupiditates deferbuiſſent. Aſſentientibus cunctis, & pœnitentiam culpæ approbantibus, ſed vbi Rex eſſet ſcire ſe negantibus; Wiomadum preces popularium ſuorum cum dimidiata parte aurei nummi, vti conuenerat, clàm per nuntios ad Childericum perferendas curauiſſe, reuertentíque in Galliam comitatum Proceribus Francorum apud caſtrum Barrum occurriſſe, & Barrenſibus, quòd primi Regem receperant, tributi remittendi auctorem fuiſſe, atque ex eo poteſtatis conſortem egiſſe, adeo vt *regnaſſe ſimul* ambo à Gregorio dicantur. at Ægidium poſt octo annos quàm regnare cœperat, expulſum à Francis, ac (ſi Aimoino credimus) acie victum ab Childerico & Wiomado, Regno decedere coactum eſſe. Baſinam verò Reginam Toringorum, audito in Regnum & in gratiam cum Francis rediiſſe Childericum, quem amanti abſentia, & fortunæ mutatio deſiderabiliorem faciebat; relicto viro ad eum veniſſe, interrogantíque tam longi itineris cauſam reſpondiſſe ob fortitudinem dignitatémque formæ conditionem Childerici ſibi meliorem viſam: ſi quem alium vſquam gentium ſapientia & virtute præſtantiorem noſſet, ex eo liberos quæſituram fuiſſe. delectatum reſponſo Childericum Baſinam ſecum connubio iunxiſſe, Chlodoueúmque genuiſſe, & multa prœlia atque ea ſecunda cum Ægidio commiſiſſe, qui paullo poſt amiſſam Coloniam Agrippinam, & Auguſtam Treuirorum obierit.

Ruſticio & Olybrio Coſſ. pars Alanorum eorum, qui CCCC. LXIV.
poſt Attilæ mortem ab Hunnorum imperio defecerant, aliquamdiu vagata & ſedes quærens, tranſſcenſis Alpibus Iuliis erupit in Italiam, atque apud Bergomum antea Italiæ Tranſpadanæ; tum Venetiæ opidum, ſub

radicibus montis VIII Idus Februar. à Ricimere Patricio prœlio fusa est: & Rex Beorgor, quem quidam Beurgum, alij Biorgum appellant, cum exercitu cæsus est: vt Auctor Chronici à Cuspiniano editi, Marcellinúsque, & Cassiodorus Senator scribunt. Ex quo apparet falli Iordanem, ac Sigebertum: è quibus Sigebertus Maioriani principatu hanc victoriam de Alanis Ricimeri contigisse tradit; Iordanes Anthemio imperante. Vbi & notare conuenit Ricimerem magno errore à Marcellino Regē dici.

CCCC-LXV. Hermenerico & Basilisco Coss. Seuerus Aug. IV imperij annum agens, XVIII Kal. Septemb. Romæ in Palatio decessit: quem sua morte defunctū, præter Paullum Langobardum, Apollinaris Sidonius in Panegyrico Anthemio Aug. iterum Consuli dicto indicat his verbis:

Auxerat Augustus natura lege Seuerus
Diuorum numerum.

Contrà Cassiodorus Senator in Chronico fraude Ricimeris veneno necatum dicit. Imperauit Seuerus annos III, menses VIII, dies XXVII, quorum mensium ratione non habita Iordanes eum tertio imperij sui anno expleto obiisse ait; Euagrius triennio imperauisse.

Interregnum deinde per biennium fuit. cui occasioni defuisse Francos non arbitror. tametsi scribit Sidonius Ricimerem Interregem Ostrogothis tum cultoribus Pannoniæ, Francísque accolis Reni adeò terrori fuisse, vt alteri Noricum; alteri Galliam tentare non auderent.

Noricus Ostrogothum quòd continet, iste timetur:
Gallia quòd Reni Martem ligat, iste pauori est.

CCCC-LXVII. Pusæo tandem & Ioanne Coss. cùm Vandali quotannis initio veris in Italiam venire soliti ab Italis timerentur: Senatus populúsque Romanus auctore Ricimere legatos ad Leonem Aug. misit, qui peterent, vt Anthemium clarum genere atque opibus Senatorem ipsis Principem, eiúsque filiam Ricimeri Patricio nuptum daret. Anthemius natus erat Constantinopoli patre Procopio Magistro militiæ per Orientem, atque Patricio; Anthemij, qui Consul, Præfectus Prætorij, & Patricius fuit, genero: ac Marciani Aug. vnicam filiam

nomine Euphemiam adoleſcens duxerat vxorem, atque ab ſocero primùm Comes, deinde Magiſter vtriuſque militiæ, ac Patricius, mox & collega Valentiniani VIII Conſulis factus fuerat. idem ab Imp. Leone ſucceſſore Marciani miſſus cum copiis in Illyricum, quod Valamer, Theodemer, & Widemer Oſtrogothorum Reges depopulabantur, ibi ita ſe geſſit, vt præſidio prouinciis; hoſtibus terrori fuerit: cúmque Sarmatæ duce Babai vel Babaz Regulo per adſtrictum glacie Danubium in ſuperiorem Mœſiam erupiſſent, occupatóque Singiduno finitimam Mœſiæ omnem Daciam mediterraneam incurſione vaſtarent: apud Serdicam cum eis pugnauit, & Camundi Ducis collegæ ſui fuga perturbatos milites confirmauit, prœliúmque reſtituit, ac repreſſos Barbaros cæde Camundi proditoris, qui re malè geſta ad ipſos transfugerat, pacem Leonis iuſſit redimere. Igitur Anthemium Leo Aug. nominatim expoſcentibus Italis Imperatorē creauit Puſæo & Ioanne Coſſ. & cum lectiſſimis Comitibus, cúmque magno exercitu in Italiam miſit. quare in lege de bonis vacantibus Leo Aug. ait Deum, & ſe, *cui totius mundi regimen commiſit diuina Prouidentia, Anthemio plenam imperij poteſtatem detuliſſe.* Auctor libri de publicis ædificiis Conſtantinopolis ſcribit Anthemium, antequam in Occidentem proficiſceretur, ea in vrbe ex domo ſua Eccleſiam feciſſe, & locum curandis ſenibus dedicatum, balneáſque exſtruxiſſe. eumdémque Theophanes & Nicephorus piiſſimum, ac Chriſtianiſſimum fuiſſe dicunt. Quominùs aſſentiri poſſum Damaſcio de vita Iſidori Philoſophi; apud quem inuenio Anthemium priuatum clàm idola coluiſſe, & (vt antè Eugenius Tyrannus; & Eucherius Stiliconis filius; ac poſtea in Oriente Zeno Aûg. facere voluiſſe dicuntur) reuocandæ idololatriæ occulta conſilia iniiſſe cum Seuero Patricio, idem ſentiente, & arti magicæ dedito, quem poſtea ſecutum ſe in Italiam Imperator Conſulem deſignauerit.

CCCC-LV. CCCC-LXVII.

Poſtquam Anthemius claſſe peruenit in Italiam, ab exercitu Italico, qui cum Ricimere Patricio erat, ad octauum milliarium ab vrbe Roma menſe Auguſto Au-

gustus appellatus est: vt ait Hydatius in Chronico, qui eum falsò pro filio Procopij fratrem vocat, atque nulla diuturni interregni ratione habitâ (sicuti & Sigebertus facit) eo ipso anno, quo Seuerus Princeps decesserat, Imperatorem consalutatum dicit. Apud Auctorem Chronici ab Cuspiniano editi, & in Chronico Græco, quod Alexandrinum appellant, inuenio Anthemium Romæ pridie Idus April. Pusæo & Ioanne
CCCC-LXVII. Coss. Imperium recepisse. Marcellinus, Cassiodorus Senator, Victor, & Marius Auenticensis Episcopus de anno consentiunt. è quibus Senator Anthemium ad tertium lapidem ab Vrbe in loco Brontota Imperatorem appellatum ait. Adiicit Auctor Chronici Alexandrini imaginem Anthemij per Ferentium Præfectum Vrbis Constantinopolim ex more introlatam esse, eíque Senatum populúmque cum ture & cereis occurrisse. Non fuit immemor collati sibi à Leone Imperij Anthemius. nam (vt leges eius duæ docent ad Luperciánum Præf. Præt. missæ) leges Leonis, quem *Dominum, & patrem suum, Principem sacratissimum* vocat, sæpe confirmauit, eumdémque multis de rebus non raro consuluit: & inuicem Leo Anthemium *pium, ac triumphatorem, semper Augustum, filium suum serenissimum Principem* appellat, legibúsque, quas tum tulit, eius nomen præfigit, ac coniungit suo.

Sub finem anni Anthemius Aug. spe publicæ securitatis filiam virginem in matrimonium dedit Ricimeri, quem anno Anthemij Principis tertio generum Imperatoris, & Patricium factum falsò tradit Hydatius.
CCCC-LVII. cùm (vt suprà indicauimus) Constantino & Rufo Coss. Patricia dignitate honoratus fuerit: & Sidonius, qui tum Romæ erat, in libri I epistola IX scribat post factas filiæ nuptias Anthemium proximis Kalendis Ianuariis secundum Consulatum iniisse. Sed non possum non mirari Sauaronem, & quosdam alios, qui cùm apud Gregorium legissent Theodomerem Regem Francorum, filium Richimeris cum Ascila matre sua interfectum; Richimerem hunc, qui natione Francus, & pater Regis Francorum fuit, Ricimerem de quo nunc

loquor, hominem paterno genere Sueuum, materno Gothum; & Ascilam, feminam vt nomine sic gente Barbaram, Anthemij Aug. filiam, vxorémque eius fuisse putauerunt.

Eodem tempore Aruandus, qui Præfectus Prætorij Galliarum bis fuerat, Romam in custodiam abductus; & à legatis prouinciæ Galliæ Tonantio, Ferreolo Afranij Syagrij Consulis nepote, Thaumasto, & Petronio publico nomine accusatus maiestatis; atque Senatusconsulto damnatus est, & bona eius publicata. propterea quòd per epistolam, quæ intercepta fuerat, Gothorum Regi suaserat, vt Græco Imperatori, (ita Anthemium appellabat accitum ex Grçcia) & *Britannis super Ligerim sitis* bellum inferret, & cum Burgundionibus iure gentium Gallias diuideret. quemadmodum scribit Sidonius in libri I epistola VII. Hic apud Senatorem in Chronici vetere editione Arabundus, pro Arbando, & in recentiore Ardaburius vocatur; apud Paullum Langobardum & Sigebertum pro Eruando Seruandus. Videtur autem Anthemius pœnam capitis Aruando remisisse motus precibus Sidonij & Auxanij eius amicorum, atque exsilio fuisse contentus. etsi enim Sigebertus Aruandum ob affectatum Imperium anno Anthemij Principis secundo necatum scribit: tamen ceteri, in primis Senator, Marciano & Zenone Coss. ob hæc ipsa relegatum dicunt. CCCC. LXIX. quamquam ex Sidonij verbis intelligitur Aruandum non affectatæ purpuræ, sed litterarum ad Gothorum Regem missarum accusatum, & ante secundum Consulatum Anthemij, hoc est Pusæo & Ioanne Coss. CCCC. LXVII. circa finem anni esse damnatum.

In Chronico Marij Auenticensis Episcopi inuenio Theodoricum Regem Gothorum, interemtorem Thorismodi fratris sui, supradictis Pusæo & Ioanne Coss. ab Eurico fratre Tolosæ interfectum: quem Auctor, qui Chronico Victoris nonnulla de rebus Gothicis inseruit, anno antè Leone Aug. III & Tatiano Coss. iugulatum prodit. Euricum autem Marius Euthoricum vocat; Sidonius in libri VIII epistola IX pro Eudorico Theudoricum mendosè, & in libri VII epistola VI Euarigem;

alij Eoricum, & Euarigem appellant.

CCCC-LXVIII. Insequenti anno Anthemio Aug. Romæ secundum Consulatum ineunti Apollinaris Sidonius Panegyricum dixit, ab eóque præfecturam Vrbis, & Patriciæ dignitatis gradum obtinuit.

Eodem anno Leo Aug. multis de causis bellum Vandalis inferre constituit: primùm quòd Afros grauissimis tributis oppressos; dirutos Africæ vrbium muros; agros prouincialium à Rege Vandalis datos; Episcopos sedibus expulsos; spoliatas Ecclesias; multos propter constantem Catholicæ fidei professionem necatos, multos relegatos dolebat: tum etiam maximè quòd Geisericus ab eo per Phylarchum legatum certior factus Anthemium Imperatorem creatum esse, & sub belli denuntiatione iussus Italiam ac Imperium dimittere, recusauerat affirmans Romanos Occidentales fœdera rupisse. Accedebat, quòd cùm Geisericus in dies vires augeret suas; timendum erat, ne vt Africæ prouincias ad Imperium Occidentis pertinentes occupauerat, ita finitimæ Libyæ ac Ægypto Orientalis Reip. membris manum iniiceret. Quamobrem Leo Princeps Basiliscũ Consularem Verinæ Aug. coniugis suæ fratrem, impium hominem atque Eutychianum cum mille & centum nauium classe in Africam aduersus Vandalos mittit. cui proficiscenti Aspar & Ardabures Ariani Imperium promisisse dicuntur, si Geiserico Ariano & ipsi, Arianæque gentis Regi exercitum prodidisset, & de se victoriam dedisset, aut saltem bellum traxisset. Orientalibus Basilisco duce delatis in Siciliam, atque inde breui & commodo traiectu in Africam transituris accepta fide iunxit se magna cum manu Marcellinus Patricius Occidentis, Marcellianus Procopio dictus, móxque ab eisdem contra religionem iurisiurandi dolo confossus est. cuius de cæde vbi Geisericus cognouit, lætus velut iam explorata victoriâ affirmauit Romanos sinistra sibi manu dextram amputauisse. Hic autem Marcellinus Patricius, & Iulij Nepotis, qui postea imperauit, auunculus dicitur idola coluisse, & Sallustio Cynico similiter idololatre familiarissimè vsus esse,

vir alioqui pace bellóque optimus, diuinationis bene peritus, & Romanis disciplinis eruditus. idem post occisum Aetium amicum suum, metu similis exitus ad Valentinianum Principem venire recusauit, coactáque magna manu Scytharum Dalmatiam Illyrici Occidentalis prouinciam occupauit, ac ita in potestate habuit, vt sui iuris esset, nec vlli Imperatori, aut Barbararum gentium Regi pareret. transiit deinde in Siciliam, Vandalósque fusos ac fugatos ex insula expulit. rogatúsque ab Romanis Occidentalibus Leo Cæsar per Phylarchum quemdam legatum ei persuasit, ne, quod auctis copiis facturus putabatur, popularibus suis nefarium bellum inferret. Haud multo pòst Marcellinus sponte, aut (sicut scribit Procopius) rogatu Leonis Augusti potiùs quàm (vti ait Hydatius) missu Anthemij Sardiniam Vandalis breui ac facilè eripuit, & se Orientalibus auxilij gratiâ iunxit, atque impulsore Ricimere, qui militum partem maiorem ab eo ad se pecuniâ traduxerat, mense Augusto interfectus est. apparuítque breui Geisericum, cognita tanti viri cæde, non sine causa victoriam sperauisse. quippe Basiliscus cùm Africam petiisset, & fusis apud Tripolim Vandalis, captáque ea vrbe Carthaginem Magnam à mari oppugnare cœpisset, clàm collocutus cum Geiserico supradictam vrbem antè Barbaro pecuniâ vendidit, quàm in Romanorum potestatem redegisset, exercitúmque, vt inter ambos conuenerat, prodidit ac perdidit. Itaque intempesta nocte à Vandalis naues ad vnam omnes incensæ sunt, vehementi vento extemplò ignem spargente, ac per totam classem latè effundente: milites semisomnes partim flammis, partim gurgitibus hausti; partim contis remísque confecti. Basiliscus ipse ægrè cum paucis euasit, regressúsque Constantinopolim in Ecclesiam Magnam confugit, atque Verinæ Aug. sorori donatus, & Heracleam Thraciæ, quam veteres Perinthum dixere, à Leone missus, breuíque reuocatus est: atque, vt ex Prisco intelligitur, mox pace facta Eudoxia & Placidia Constantinopolim redierunt. Procopius in libro I belli Vandalici tradit, post victos Vandalos occu-

patámque Tripolim seu Neapolim, bellum facilè confici & Carthaginem expugnari potuisse, si Romani eò protinus contendissent: sed factum lentitudine aut ignauia Basilisci ad promontorium Mercurij tempus terentis, aut certè proditione eius, vti occasio victoriæ dimitteretur, & vt V dierum induciæ Geiserico ad deliberandum darentur, aut auro venderentur, intra quod tempus Barbarus classem instruxerit.

Hic fuit euentus nouissimę Romanorũ aduersus Vandalos expeditionis, quam anno Anthemij Principis tertio factam falsò ait Hydatius. neque quidquid dicat Cedrenus; Leo postea, aut vllus alius Geisericum bello lacessere ausus est. Quem ego virum fortiorem, an fortunatiorem dicam nescio. nam cùm non (vt prodit Senator) ab Gothis exclusus Hispaniâ, sed accitus ex Bætica à Bonifatio,
CCCC. XXVII. initio regni cũ Vandalis omnibus & Alanis Hierio & Ardabure Coss. mense Maio in Africam transmisisset; eumdem accepta à Placidia Aug. fide & magno exercitu missum aduersus se, iunctúmque Aspari Orientalium
CCCC. XXXII. copiarum Duci vicit acie Aëtio & Valerio Coss. maximamque multitudinem Romanorum, in primis Marcianum Asparis Domesticum, qui postea in Oriente imperauit, cepit: reliquos in fugam coniecit. Quam-
CCCC. XXXV. obrem Placidus Valentinianus in quarto Consulatu suo per Trygetium legatum pace necessaria magis quàm vtili compositâ, partem ei Africæ condonauit. cúmque paullo pòst Barbarus rupto fœdere piraticam exercuisset, & multas insulas, præcipuè Siciliam vastauisset, Carthaginémque cum omni Africa dolo captam diripuisset, Carthaginensibus Senatoribus nudis in Italiam transire compulsis, nec iam Imperium Occidentis modò, verùm etiam Orientem latrociniis infestaret:
CCCC. XLI. iterum Theodosius Aug. Cyro Consule Ariobindum, vel Areobindam natione Gothum, Patricium & Consularem, Anaxilam, & Germanum Duces cum CIↃCLXX nauium classe aduersus eum misit: qui Siciliam petiere, & longis cunctationibus insulæ magis oneri, quàm Africæ auxilio fuere. siquidem insequenti anno Dio-
CCCC. XLII. scoro & Eudoxio Coss. Attila vel forte, vel Geiserici ipsius

ipsius bellum à se auertere cupientis impulsu, Thracias & Illyricum depopulante, coactus est Theodosius exercitum morantem adhuc in Sicilia ad tutelam prouinciarum suarum celériter reuocare, pacémque cum Geiserico inire. imitatus quoque socerum Valentinianus statim pace facta cum eo Africam Occidentalem diuisit, Byzacium, Tripolim, & prouinciam Proconsularem Barbaro cedens, retentâ Mauritaniâ Sitifensi, Mauritania Cæsariensi, atque Numidia, & quæ pars Mauritaniæ veteris fuerat, sed Hispaniæ prouinciis annumerabatur, Tingitania: quæ IV prouinciæ post Valentiniani mortem vnà cum Sardinia, Maiorica, Minorica, Ebuso, aliísque mediterranei maris insulis à Vandalis sunt occupatæ. Pace facta Geisericus Byzacenâ, Abaritanâ, Gætuliâ, & parte Numidiæ sibi reseruatis; Zeugitanam & Proconsularem prouinciam exercitui diuisit. Quis deinde Maioriani Principis, quis postremò Basilisci ab Leone Aug. missi expeditionis Africanæ exitus fuisset, & quæ Placido Valentiniano mortuo à Vandalis gesta essét, narrauimus. ex quibus intelligitur Geiserico ad vincendos Romanos nec virtutem vmquam, nec fortunam defuisse: qui, quod Alaricus, Ataulfus, & Attila Reges facere voluerant, fortiter felicitérque perfecerit, ac post euersum demum Imperium Occidentis voti compos obierit. Geisericus autem Godigiscli Regis partis Vandalorum ex concubina filius, Gunderici frater minor natu, atque successor, dicitur ex equi casu claudicauisse; staturâ fuisse modicâ; sermone raro; magna ad simulandum altitudine ingenij; continens; exsomnis; iracundus; sæuus; auarus; callidus; inter quietas gentes bella, inter concordes odia serendi scientissimus; semper expedita classe, & exercitu, quem alere consueuerat, ad nauigandum parato hostibus timendus; rebus secundis superbus & ferox, nec sine causa, quippe qui toties repellens bellum, aut inferens, numquam nisi fortè leuibus prœliis absens superatus sit. cùm Attila non solùm eo validior, sed etiam omnium ætatis suæ Imperatorum ac Regum potentissimus, pæne exitiabilem in Gallia cladem acceperit: quem tamen

adeò magis quàm Geisericum videntur metuisse Romani, numquam vt armati eius Regnum ingredi sint ausi. Geiserico successit Hunericus natu maximus filius; Hunerico Gunthamundus; huic Thrasamundus non minùs Geiserico & Hunerico in Catholicos sæuus: post Thrasamundum Hildericus, Hunerici ex Eudocia Regina filius regnauit. eo in custodiam dato, ac pòst interemto Regnum Gelimer Geiserici adnepos occupauit: quo per Belisarium Magistrum militum ac Patricium acie pulso, atque in deditionem accepto, Iustinianus Aug. omnem Africam Imperio Romano restituit. vti Iordanes, Victor, Procopius, & Isidorus scribunt. Hoc notandum duxi, quòd Gregorius in Historiæ libro II nescio quem Auctorem secutus omisso Geiserico, atque Gunthamundo, Reges Vandalorum quinque tantùm, ac ne ordine quidem enumerat, nimirum Gundericum, Trasimundum, (ita appellat) Honoricum, Childericum, ac Gelesimirim, hoc est Gelimerem: scribítque post Gundericum, quo duce Vandali vastatis Galliis in Hispaniis consederant, regnante Trasimundo, inter Sueuos & Vandalos de finibus ortam esse contentionem, quòd vtrique in Callæcia sedem habebant: ac iam instructa vtrimque acie conuenisse, vt duorum militum pugnâ controuersia finiretur, & cuius populi ciuis vicisset, is populus omnem Callæciam solus obtineret: atque cæso Vandalo, Trasimundum ex fœdere icto post parata ad iter necessaria Hispaniâ decessisse, & prosequentibus Sueuis vsque ad Traductam, quod est opidum Bæticæ freto proximum Transducta à Ptolemæo dictum, exercitum in Africam traiecisse, eámque occupauisse: post Trasimundum autem Honoricum electum Regem à Vandalis Regnum Africæ obtinuisse: Honorico Childericum; Childerico mortuo Gelesimirim successisse, qui ab Romanis victus Regnum amiserit, Africâ Imperio restitutâ. Non negauerim tamen Vandalos in Hispania cum Sueuis bella gessisse. quippe Hermericum Sueuorum Regem rupto fœdere à Gunderico
CCCC-XX. Rege Vandalorum anno Honorij Principis XXV in montibus Neruasorum obsessum auctor est Hydatius, &

insequenti anno Gundericum dimissa oppugnatione Sueuorum, instante Asterio Comite Hispaniæ, vrbem Bracaram Augustam, & prouinciam Callæciam reliquisse, atque in Bæticam immigrauisse, vbi Castinum Magistrum militum acie vicerit, viginti ferè millibus Romanorum cæsis, móxque prædatus Baleares insulas, & depopulatus Hispanias, captâ ac direptâ Carthagine Spartaria atque Hispali, anno IV post Honorij mortem obierit: cuius frater successórque regni Geisericus sequenti anno, Hermigario Sueuo in Lusitania apud Augustam Emeritam cum multis oppresso atque interfecto, Vandalos omnes in Mauritaniam transmiserit. Auctor Chronici, quod Prosperi esse dicitur, quo nihil est in notatione temporum mendosius, anno VIII post Honorij Aug. mortem XX millibus Romanorum in Hispania interfectis Vandalos in Africam transiisse dicit: cùm hæc clades sub Magistro militiæ Castino accepta sit, Honorio XIII & Theodosio X Coss. & quin- CCCC. XXII.
quennio pôst Vandali Africam petiuerint.

Marciano & Zenone Coss. Anagastes Comes Dengi- CCCC. LXIX.
zicem, Attilæ filium, Regem partis Hunnorum, quem Marcellinus Denzicem; Iordanes Dindzichum appellat, victum occidit, capútque eius Constantinopolim ad Leonem Aug. latum est. cuius maiorem fratrem nomine Ellacem Regem Barbari, in primis Gipedes, & Ostrogothi ab Hunnis desciscentes paullo post Attilæ mortem acie victum occiderant.

Eodem anno Magnum Felicem, natione Gallum, Magni Consulis filiũ, & Sidonij amicum, qui Præfectus Prætorij fuerat, Anthemius Aug. Patricium fecit. hic postea mutata veste religioni se dedidit, & à Fausto Reiensi Episcopo per epistolam in proposito confirmatus est.

Seuero & Iordane Coss. Romanus Patricius, is credo, CCCC. LXX.
quem Tribunum militum vnà cum Romulo Comite & Prompto Norici Præside Valentinianus Aug. legatum ad Attilam misit, Imperium affectasse conuictus capitali supplicio afficitur.

Circa id tempus, cùm Euricus Rex Vesigothorum, crebram mutationem Principum Romanorum suam

occaſionem putans, totam Galliam occupare conaretur: ad eum repellendum Anthemius Aug. Britannica auxilia accerſiuit. Britanni enim complures, ſubactâ ab Anglis nobiliſſima parte Britanniæ inſulæ, externæ dominationis intolerantes in tractum Armoricum duce Rioualo emigrauerant Placidi Valentiniani principatu, & in finibus Venetorum, Curioſolitum, ac Oſiſmiorum conſederant, regionémque Britanniam appellauerant. quorum Britannorum Epiſcopum no-
CCCC. LXI. mine Manſuetum Seuerino V. C. Conſule Concilio Turonico interfuiſſe ac ſubſcripſiſſe inuenio. Horum Rex, à Sidonio in libri III epiſtola IX Riothamus; à Iordane Riothimus Rex Brittonum dictus, XII armatorum millia in naues impoſuit, & ſecundo æſtu Oceani inuectus os Ligeris, aduerſo flumine ſubiit, atque exſcenſione factâ Auaricum Biturigum pedibus peruenit: receptúſque ab incolis, vt ſocium decebat, ac inde progreſſus priuſquam cum Romanis vires ſuas iungeret, in Euricum incidit circa vicum Dolos, vbi diu cùm eſſet pugnatum, ab hoſtibus numero magis quàm virtute victus, amiſsâ magnâ parte exercitus ad Burgundiones, gentem finitimam, trans Ligerim perfugit. Erant tum Burgundiones ſocij Romanorum atque amici, adeò vt Chilpericus eorum Rex, cuius Regia Lugdunum erat, tamquam ſucceſſor officij Gundiuci fratris ſui, Magiſterio militum in Gallia fungeretur: quemadmodum Sidonius tradit in libri V epiſtolâ VI, qui & ob id in epiſtola IV libri III, & in carmine ad Catullinum Burgundiones *propugnatores, & patronos* Aruernorum vocat. Eius pugnæ mentionem habuit proximus à Iordane Gregorius, Britannóſque ab Gothis finibus Biturigum expulſos, & multos apud Dolenſem vicum interfectos eſſe ſcripſit: quam victoriam de Britannis Eu-
CCCC. LXXIV. rico Regi contigiſſe anno II poſt Anthemij mortem imperante Iulio Nepote falsò Sigebertus prodit.

CCCC. LXXI. Leone Aug. IV. & Probiano Coſſ. Aſpar, Ardaburis viri Conſularis filius, Conſularis & ipſe, ac trium Conſularium pater, primúſque Patriciorum iuſſu Leonis Aug. cui ſua auctoritate Imperium conciliauerat, occi-

ditur:de quo,etiamsi in Oriente floruit,vt antea mentionem feci,sic nunc mihi pauca dicenda sunt. Hic Aspar sectâ Arianus, Asper à Græcis quibusdam dictus, quem Candidus Isaurus natione Alanum; Iordanes Gothum fuisse dicit, à Principe Theodosio minore Magister militiæ, Patricius, & Consul erat factus, plurimúmque apud eum,& apud Marcianum potuerat,ac ex tribus vxoribus tres filios susceperat Ardaburem, Patricium, & Hermenericum. quorum natu maximo Ardaburi vel Ardaburio Theodosius Ducatus,Patriciam dignitatem,Consulatúmque; Marcianus Magisterium militum Orientalium detulerat: Patricium verò, quem quidam Patriciolum vocant, Leo Aug. non solùm Consulem, sed etiam Cæsarem ex pacto creauerat, atque Hermenericum quoque Consulem fecerat. tantâ potentiâ fretus Aspar Magister militum Præsentium cùm fauere Vandalis diceretur, Isaurósque, quos circum se Leo Aug. habebat, solicitare; affectati Imperij suspectus magis quàm reus Constantinopóli in Palatio vnà cum Ardabure à spadonibus iugulatus est. Hermenericus absens re cognita in Isauriam perfugit, vnde postea reuersus Constantinopolim, notham Zenonis Principis filiam duxit vxorem. at Patricius Cæsar etsi multis vulneribus acceptis tamen conualuit. cui in exsilium misso Ariadnen vxorem ademtam, ac Zenoni in matrimoniũ datam falsò ait Nicephorus, secutus Marcellinum, qui Patricium generũ Leonis Principis appellatum tradit. cùm Iordanes in libro de successione regnorum Asparem occisum dicat *instinctu Zenonis, qui Imperatoris gener erat.* Certè Zonaras Patricium quidem Cæsarem à Leone Aug. factum; non item matrimonio filiæ eius in affinitatem receptum ait: contrà regiarum virginum alteram Zenoni;alteram Marciano nuptum datam, Asparem autem ideò occisum esse prodit, vt Leo Aug. nepoti ex Zenone & filia Ariadne Leoni Imperiũ conciliaret. & Georgius Cedrenus secundo Leonis imperij anno Ariadnen maiorem natu eius filiam Zenoni nupsisse tradit. Patricij vel Patricioli filius fuit Vitalianus; is qui cupiditate Imperij impulsus Anastasio Aug. bellum intulit, móxque

Magister Præsentis militiæ, & Consul ab Iustino factus;
ↄxx. VII mense Consulatus sui in Palatio factione Iustiniani Parricij XVI plagis confossus est: cuius filius nomine Ioannes Germani Patricij filiam duxit, & Magister militiæ in Italia principatu Iustiniani aduersus Ostrogothos magnas res gessir. Ceterùm errat Hydatius in Chronico, cùm XI Leonis imperij anno Asparem non occisum, sed priuatum factum, & tantummodò filium eius, nimirum Ardaburem, interfectum dicit.

CCCC-LXXI. Eodem anno, quo Leo Asparem fiduciâ meritorum sibi aduersantem ac prægrauem trucidauit, in Occidente inter socerum & generum orta discordia est. nec Anthemius ferre æqualem volebat, nec Ricimer superiorem. Aspar cum filiis fraude Leonis deceptus in oculis Ricimeris erat, cauendum sibi intelligentis, ne similiter ab Anthemio securus opprimeretur. alentibus odium vtriusque amicis, alter Romæ; Mediolani alrer ciuile bellum parabant: cùm reconciliatio gratiæ per Epiphanium Ticinensium Episcopum facta
CCCC-LXXII. est. ac insequenti anno Festo & Marciano Coss. Ricimer Patricius violata fide Romæ cum Anthemio bellum gessit: Olybrium potentissimum Senatorem Romam à Leone Aug. missum in locum viui ac videntis soceri Imperatorem suffecit: & Bilimerem, rectorem Galliarum, Principi in auxilium venientem apud pontem Hadriani acie fusum occidit: móxque Anthemium ipsum V Idus Iul. contra reuerentiam imperatoriæ Maiestatis & ius affinitatis cum magna clade Vrbis inter-
CCCC-LXXI. emit, quem falsò Victor in Chronico Leone Aug. IV & Probiano Coss. occisum dicit.

CCCC-LXXII. Eisdem Festo & Marciano Coss. Theodericus Triarij filius, Ostrogorhorum Rex frustratus hereditate Asparis sororis suæ viri, & Ostrui Comes Gothus, mortem eius, cuius quondam Protector fuerat, vlcisci cupiens Constantinopolim obsedere, atque per Zenonem & Basiliscum ab vrbe repulsi sunt.

Circa id tempus Seronatum Præfectum Prætorij Galliarum Barbaros, in primis Vesigothos clàm inuitantem, vti prouincias Romanas occuparent, Romam per-

duxere Aruerni, & Maiestatis accusauere: de quo Senatus conuicto atque damnato supplicium sumsit.

Anthemio ex Euphemia filij fuere Marcianus, Romulus, & Procopius. è quibus Marcianus Patricius, & Consul à patre Aug. factus filiam Leonis Aug. Leontiam natam in purpura duxit vxorem: cuius soror Ariadne, patre adhuc priuato genita, Zenoni nupserat. Quamobrem Marcianus post soceri mortem vxorio iure Imperium sibi vindicauit. caussa Leontiæ quibusdam fauorabilis videbatur. nam Darius Persarum Rex Xerxem minorem filium ob idipsum Artameni natu maiori ante regnum suscepto; similiter Xerxes Dario maiori filio Artaxerxem præposuisse dicitur. sic postea Heinricus Heinrici Regis filius, Demetrius quoque Porphyrogennetus Despota Manuelis Aug. filius, cùm ob eamdem caussam Imperium sibi deberi dicerent, maioribus natu fratribus prior Ortoni; posterior Ioanni bellum intulere. Igitur Marcianus cùm aduersus Zenonem Principem plebem Constantinopolitanam armâsset, superatisque ad ipsas Palatij fores Isauris, oppugnationem eius in posterum diem distulisset, à suis deseritur, & per Illum Isaurum, Patricium & Consularem virum in Thermis Zeuxippi vincitur, & capitur. quem Zeno per Acacium Patriarcham Presbyterum faciendum curauit, & Mazacâ Cæsareâ clausit: vnde clàm elapsus circa Ancyram caput Galatiæ primæ tumultum mouit; iterúmque comprehensus, & in castello Papirij apud Isauros custoditus est. Euagrius & Nicephorus tradunt Marcianum Constantinopoli extractum ex Martyrio Apostolorum, quò confugerat, & Cæsaream Cappadocum in exsilium missum esse: ibi fugam meditantem apud Monachos latuisse, atque patefacto consilio in vrbe Ciliciæ Tarso Presbyterum ordinatum. Romulus, & Procopius fraternæ coniurationis participes ad Regem Gothorum Theodericum, Triarij filium, cognomine Strabonem in Thraciam perfugere, frustráque sæpiùs per legatos ab Zenone repetiti, assignati agelli reditu precariam vitam tolerauere. Fuit etiam Zeno Anthemij Aug. nepos, is quem Procopius Iustiniani principatu Præsidem

CCCC-LXIXL

Ægypti fuiſſe, & nullis relictis liberis deceſſiſſe ſcribit.
Olybrius, qui poſt Anthemium imperauit, genitus erat Aniciâ familiâ, quæ vetuſtate, maximis rebus honoribúſque geſtis, poſſeſſionibus per omnes Imperij Romani prouincias ſparſis adeò inter Senatorias gentes eminuit, vt Imperator Iuſtinus natus in vico Thraciæ, & Iuſtinianus Aug. ſororis eius filius huic ſe familiæ inſeruerint, quaſi nouitatem ſuam hocce mendacio nobilitaturi. Is ante Vandalorum aduentum relictâ vr-
CCCC-LV. be Româ Conſtantinopolim petierat Valentiniano VIII & Anthemio Coſſ. & Placidiam Diui Placidi Valentiniani filiam, Diui Valentiniani maioris abneptem, ab Geiſerico cum Eudoxia matre Conſtantinopolim remiſſam in matrimonium acceperat. Idem Senator vrbis Romæ ab Hydatio dicitur; Patricius, & Princeps Senatus Romani à Nicephoro, qui, vt & Ioannes Zonaras, tradit Geiſericum Nobiliſſimam Placidiam, vbi Olybrio deſponſam fuiſſe cognouit, vnà cum matre Marciano Aug. ſponſóque remiſiſſe. Nos Priſcum Rhetorem ſecuti, qui tum Conſtantinopoli Hiſtoriam ſcribebat, ſuprà diximus Placidiæ nuptias à Leone Principe conciliatas eſſe; quibus celebratis, Geiſericus Vandalorum Rex multo quàm antea infeſtiùs Siciliam Italiámque vaſtauit, vt Olybrio, nurus ſuæ ſororem in matrimonio habenti, Imperium Occidentis conciliaret.
CCCC-LXIV. Eumdem Leo Aug. cum Ruſticio Magiſtro militiæ Conſulem fecit: quem Victor & Marius in Chronicis etſi ab Imperatore Orientis in Oriente deſignatum, & poſteriorem renuntiatum; tamen quòd Senator Romæ veteris erat, tamquam Occidentalem Conſulem Ruſticio Orientali præponunt. Auctor eſt Nicephorus Calliſtus in libro XV operâ Valerij & Olybrij Patriciorum Athenaidi, vel Æliæ Eudociæ Theodoſij minoris quondam vxori reconciliatam Pulcheriam Aug. Marciani Principis coniugem, pérque eam factum, vt cum Geiſerico pace initâ Eudoxia Eudociæ filia, neptíſque Placidia in vrbe Roma captæ, Conſtantinopolim dimitterentur. Cui ego aſſentiri non poſſum, cùm Marcianus (ſicuti ipſe eodem in libro tradit) datæ Geiſerico fidei me-

memor initio principatus, ante quadriennium quàm Roma caperetur, cum Vandalis pacem fecerit, & Pulcheriam Reginam anno Marciani Principis tertio, Opilione & Vincomalo Coss. mense Iulio, hoc est biennio ante Vrbem captam decessisse Hydatius ac Marcellinus prodant. Igitur Olybrius post annos XVI quàm Constantinopolim se contulerat, Romam reuersus cum Placidia vxore, operâ Ricimeris Patricij, à quo erat reuocatus, recepit Imperium, atque Anthemium Aug. oppressit. Neutri tamen licuit victoriâ belli ciuilis diu lætari. quippe Fl. Ricimer Magister vtriusque militiæ, ex Consule ordinario, atque Patricius XV Kal. Septemb. post Anthemium occisum nono ac tricesimo die, aut (vt Senator ait) XL mortem obiit: vir bellicosus quidem, ac pæne tum solus in Italia Ducis nomine dignus; sed perfidiosus; fallax; sæuus; nec aliis, nec sibiipsi consentiens; & ad conciliandum adimendúmque Imperium potentia suâ malè vsus. Olybrius autem allecto inter Patricios Gundiuaro, sororis Ricimeris filio, quem Senator Gundibatum, aliqui Gundibalum appellant, Romæ VII imperij mense decessit, vt Marcellinus, Iordanes, & Cassiodorus Senator scribunt. Quare si verum est, quod Auctor Chronici ab Ioanne Cuspiniano editi ait, Imper. Anthemium Festo & Marciano Coss. V Idus Iul. periisse, eodémque anno Olybrium Aug. Romæ X Kal. Nouembr. obisse: credere conuenit ante tertium mensem quàm Anthemius interficeretur, Olybrium Imperatorem appellatum esse. Ex his intelligitur errare Paullum, qui in Historiæ Miscellæ libro XV tradit à Glycerio correptis apud Rauennam insignibus Imperatoriis Olybrium Imperio expulsum. Placidia Augusta cum filia, quam ex Olybrio habebat, paucis annis post viri mortem Constantinopolim repetiit, atque à Zenone Aug. Leonis successore honorificentissimè accepta, habitáque est. quo ei nomine gratias per legatos egit Hunericus Geiserici filius Rex Vandalorum, cui soror Placidiæ Eudocia nupserat, & rogatus à Zenone ac Nobilissima Placidia Carthaginensi Ecclesiæ permisit, vt quem vellet sibi Episcopum ordinaret. mentionem eius

Margin notes: CCCCLIII. (beside line 3); CCCCLXXII. (beside line 24)

facit Simplicius Romanus Episcopus in epistola ad Ze-
CCCC. LXXVIII. nonem Aug. Illo Conſ. miſſa, in qua Placidiam *Nobi-
lißimam feminam* vocat. Olybrij & Placidiæ filia, quam
Zeno Princeps Theoderico Valameris filio daturum ſe
vxorem ſpopondit, ſi Theoderico Triarij bellum infer-
re voluiſſet; fuit Iuliana Nobiliſſima Patricia, à Paullo
in libro XV Hiſtoriæ Miſcellæ dicta Illuſtriſſima femi-
na: nupta Areobindo Duci ac Patricio, Areobindi
Gothi, Magiſtri militum, Patricij, atque Conſularis
nepoti, quem Catholicarum partium virum anno ſexto
IↃXII. poſt initum Conſulatum Paullo & Muſciano Coſſ.
plebs Conſtantinopolitana, odio Anaſtaſij Aug. Euty-
chiani vel Theopaſchitæ, Imperatorem facere voluit.
Iuliana autem tanta fuit pietate, tantáque conſtantia,
vt Baſilicam Beatæ Mariæ exſtruxerit, neque ei à Ti-
motheo Patriarcha, ac ne ab Imper. quidem Anaſtaſio
perſuaderi potuerit, vt actis Synodi Calchedonenſis
damnatis, Eutychetis Preſbyteri & Abbatis ſectam ſe-
queretur. Hæc eſt Valentiniani Aug. neptis Iuliana,
quam Cyrillus Monachus ad magnum Sabam Mona-
chum in ſuburbano Rufini ad Calchedonem moran-
tem XXII imperij Anaſtaſij anno crebrò veniſſe ſcri-
bit. Chronici Alexandrini Auctor tradit Olybrium
Romam miſſum à Leone Aug. inuitum & coactum à
Romanis, Imperium recepiſſe: & ex Placidia vxore Iu-
lianam filiam tuliſſe, quæ Areobindo poſtea nupſerit,
eíque Olybrium minorem futurum Conſulem genue-
rit. falsò enim ſupradictus Auctor Areobindum Iulianæ
virum, Areobindum maiorem fuiſſe ſcribit, ſingulari cer-
CCCC. XLIX. tamine in Perſide inito illuſtratum, quem Aſturio &
Protogene Coſſ. deceſſiſſe ex Marcellino cognoſcitur.
Falsò item Areobindi & Iulianæ filium hunc eſſe Oly-
CCCC. XCI. brium tradit, quo Conſule Zeno Aug. obiit, cùm non-
IↃXXVI. niſi Iuſtini principatu Conſulatum inierit.

Anthemij & inſequentium Imperatorum principatu
florebat Arbogaſtes Francus in Gallia, Arigij clariſſimi
ac ditiſſimi viri filius, Romanis fidus: præerátque Au-
guſtæ Treuirorum, (quam vrbem Merouéus paucis an-
tè annis direptam & incenſam diffidens ab ſe teneti

posse reliquerat) vbi successor Iamblicho Metropolitæ Episcopo voce publica destinabatur. Arbogastis nobilitatem; spectatas belli domíque virtutes; religionem; sanctitatem; verecundiam; vrbanitatem; fortitudinem; iustitiam; temperantiam; elegantiam sermonis Latini, consuetudine & familiaritate cum accolis Barbaris, hoc est cum Francis minimè corruptam Apollinaris Sidonius Aruernorum Episcopus Epistolarum libri IV epistolâ XVII celebrat. eumdémque Auspicius Tullensis Antistes Ecclesiæ magno Arbogasti Magistro militum, qui ante annos LXXX Imperatores interemerat, & fecerat, anteponit. Ex Auspicij ad Arbogastem virum Spectabilem Comitem Treuirorum epistolâ versibus trochaicis tetrametris scriptâ pauca quædam ponere operæpretium duxi.

Pater in cunctis nobilis fuit tibi Arigius,
Cuius tu famam nobilem aut renouas, aut superas:
Sed tuus honor, eius est; eiúsque, tibi permanet.
Congratulandum tibi est, ô Treuerorum ciuitas,
Quæ tali viro regeris, antiquis comparabili.
De magno origo semine descendit sui nominis:
Certè virtutis eius est, vt Arbogastes legitur.
Scribantur in annalibus huius triumphi pariter,
Sicut & ejus scripti sunt, quem suprà memorauimus.
Sed hoc addamus meritum huic, qui verè maior est,
Quòd Christi nomen inuocat religioni deditus.
Fuit in armis alacer ille antiquus, verum est:
Sed infidelis moritur, & morte cuncta perdidit.
Hic autem noster, strenuus, belligerosus, inclytus,
Et (quod his cunctis maius est) cultor diuini Numinis.

Tum etiam Francos, & Vesigothos societatem coiuisse, Euricúmque Regem Sigismeri cuiusdam Francorũ Regis filio (nam in Francia vno eodémque tempore plures regnabant) filiam suam velut pignus pacis nuptum dedisse auctor est Sidonius, qui in epistola III libri VIII scribit Euricum *victorem cum Barbaris ad Vacalim trementibus fœdus iunxisse:* & in epistola IX tradit senes Sicambros, hoc est Seniores Maiorésve natu Francorum, legatos de pace ad Euricum Burdigalam venisse, capillo

(vti victis mos erat) pone verticem ſummiſſo. Sigiſmerem quidem *Regium iuuenem*, ſiue Regalem, cùm iret in Prætorium futuri ſoceri, filiæ eius in matrimonium petendæ causâ, viſum à ſe Sidonius dicit: inceſſiſſe autem pedibus medium inter ſuos pediſequos atque curſores, agaſonibus inſtratos phaleris gemmatis equos ducentibus: fuiſſe flauo capillo; ore rubicundo; candido corpore; cocco, ſerico, & auro cultum; comitatum Regulis, ac ſociis, quorum veſtitum, habitum, armaturámque ſupradictus Auctor ita deſcribit, nomen vt gentis non tam præteriiſſe, quàm ſuperuacaneum exiſtimâſſe videatur. Sed non poſſum non mirari, quòd Francos, quos nunc Sicambros; nunc Cattos appellat, in Francia veteri inter Renum & Albim tantùm, nec vſquam alibi ponat Sidonius: quaſi Franci ætate eius nondum in Gallia ſedem cepiſſent. Sic certè in Panegyrico Auito Aug. dicto Sicambros in ripa Reni collocat.

— Flauis in pocula fracte Sicambris
Rene tumens.

Et in eodem Carmine Attilæ Gallias petenti Francos, accolas fluminis Vicri, voluntarios expeditionis comites iungit:

Bructerus, vluosâ vel quem Vicer alluit vndâ,
Prorumpit Francus.

Sic ibidem poſt Valentiniani cædem Francos, qui prouinciam Germaniam primam, & Belgicam ſecundam incurſione vaſtabant, metu Auiti Magiſtri militum domum rediiſſe ait, Albímve repetiſſe.

— Cattúmque paluſtri
Alligat Albis aqua.

Et in libello ad Imperatorem Maiorianum.

Sic ripa duplicis tumore fracto
Detonſus Vacalim bibat Sicamber.

In Carmine etiam ad Conſentium Narbonenſem, virum Clariſſimum, qui Valentiniani principatu Conſiſtorianus fuerat, & mox ab Auito Aug. ſibi mandatam Palatij curam egerat, Franciæ amnes appellat Sidonius Vacalem, Vicrum, Viſurgim, Albim.

Tu Vicrum, & Vacalim, Visurgin, Albim,
Francorum & penitissimas paludes
Intrares, venerantibus Sicambris:
Solis moribus inter arma tutus.

Sic demum suprà *Barbaros ad Vacalim* Francos vocat: nihil vt in Gallia præter insulam Batauorum inter Vacalem & Renum positam Francis assignare videatur, qui tamen (vt alibi diximus) non contenti pagis Transrenanis, iam inde à Chlodione partem Belgicæ secundæ armis occupauerant. quare etiam Sidonius ipse in libri IV Epistolarum epistola I, ætate sua Sicambrorum, Alanorum, & Gelonorum, qui cum Alanis in Gallia Honorij principatu consederant, stoliditatem à Gallis rideri dicit, ferociam timeri: & in epistola XVII ius Romanum *in terris Belgicis & Renanis* pridem abolitum ait, ac sermonem Latinum. Francos Sidonius nunc Cattos, nunc Sicambros appellat, secutus veterem Iuuenalis Scholiastem, qui Cattos, & Sicambros *gentes Germanorum siue Francorum* interpretatur. Ceterùm feci, vt apud Sidonium in Panegyrico Auito Aug. dicto, vbi Nicer erat Alamanniæ veteris vltra Mænum fluuius in Renum exiens; mutatâ vnâ litterâ Vicer poneretur: & in Carmine ad Consentium Tuncrum flumen omnibus Orbis situs & Historiarum Auctoribus ignotum similiter in Vicrum mutaui. Est autem Vicer Franciæ Transrenanæ amnis, opidum sui nominis attingens, influénsque in Oceani ingentem sinum vel æstuariũ, vulgò Zuidersеum, hoc est paludem Austrinam dictum: quem à Claudio Ptolemæo in Germania inter Renum & flumen Amisium positum, vitio exemplarium Vidrum pro Vicro appellari, & hodiéque Vectum vocari animaduerto.

Leone Aug. V solo Consule post interregnum, quod per menses IV diésque XIV fuerat, Rauennæ III Nonas Martias hortante Gundiuaro Patricio Glycerius ex Domestico Imperium arripuit iniussu Leonis Aug. quem ob id Marcellinus & Iordanes dicunt *Tyranni more, & præsumtione magis quàm electione Cæsarem factum.* CCCCLXXIII.

Eodem anno Fl. Leo Augustus, cùm Zenonem generum suum, Consularem & Patricium virum, ex Co-

mite Excubitorum, & ex Comite Orientis, vel potiùs (vt quidam dicunt) ex Magistro militum Orientis consortem imperij facere voluisset, atque repugnante plebe Constantinopolitana esset inhibitus; Leonem eius filium, ex Ariadne filia nepotem suum, Augustum appellauit. Quamquam Ioannes Zonaras à Candido Isauro dissentiens scribit Leonem maiorem capiti Leonis nepotis sui admodum infantis diadema imposuisse, propterea quòd Zenonem hominem deformi corpore ac facie, animo autem longè turpiore ac deteriore, nequaquam Imperio idoneum existimabat.

Tum etiam Widimer, Wandalarij filius, Winitharij Regis nepos, eius, qui apud Senatorem in libri XI epistola I mendosè Munitaurius vocatur; Walameris & Theodemeris Regum frater, patruus Theoderici, qui postea Regnum Italiæ occupauit; Rex partis Ostrogothorum summa rerum omnium inopia compulsus emigrauit finibus inferioris Pannoniæ, quam post Attilæ Regis mortem annis ferè XX beneficio Marciani Aug. cum fratribus possederat, atque in Italiam venit, móxque ibidem moriens Widimerem filium reliquit superstitem. cui Imperator Glycerius datis muneribus & mandatis persuasit, vt quemadmodum Beremundus Thorismundi Ostrogothorum Reguli filius antea fecerat, in Galliam, vbi tum Euricus regnabat, proficisceretur, & cum Vesigothis hominibus eiusdem & sanguinis & linguæ suas vires iungeret. Similiter Theodemer, ab Iordane Theodemir; à Senatore Theudimer dictus, maior frater Widimeris, Réxque maioris partis Ostrogothorum, cui Imperium Orientis depopulandum sortitò obtigerat, solicitatus à Geiserico pecuniâ cum suis inferiore Pannoniâ decessit, transitóque amne Sauo Naisum occupauit, quod opidum Ptolemæus Dardaniæ; recentiores Auctores Daciæ Mediterraneæ attribuunt. inde per Vlpianum ingressus Thessaliam, Heracleam & Larissam prouinciæ eius vrbes capit ac diripit, atque Thessalonicam caput Illyrici Orientalis oppugnat: quam cùm facilè recepturus videretur, Leo Aug. per Hilarianum Patricium muneribus datis pacem redemit, iunctóque

fœdere cum Theodemere, Ostrogothis, qui cum eo erāt, sedes in prouincia Scythia minore, nimirum Bereum, Cium, & finitima loca concessit, vbi armis depositis Barbari consedere.

Leone iuniore Aug. Consule Leo senior decessit quo CCCC-LXXIV. mortuo Imperator Leo minor impulsus à Verina auia & Ariadne matre, consensu & auctoritate Senatus capiti Zenonis patris sui diadēma imposuit in Campo ad VII milliarium ab vrbe Constantinopolitana, & coram exercitu Imperatorem eum appellauit, vti Candidus Isaurus, Theodorus Anagnostes, Cedrenus, & Zonaras scribunt. Imperarunt ambo simul paucis mensibus ita tamen, vt filij nomen patris nomini præponeretur. móxque Leo eodem anno mense Nouembri obiit, cùm vix annum vnum imperauisset: solúsque Zeno Orientis Imperium obtinuit. Hic natus erat Seleuciæ in Isauria patre Rusumbladeoto nobilissimo viro, & Tarasicodisas, aut (vt Euagrio placet) Aricmesus vocabatur: sed cùm Isauros ad custodiam Leonis Aug. in vrbem Constantinopolim adduxisset, filiámque eius Ariadnen in matrimonium accepisset, & Magister militum Orientis esset factus, Zeno maluit appellari nomine Isauri cuiusdam ethnici Flauij Zenonis, qui ad Consulatum, & ad Magisterium militum peruenerat, & accersitus ab Theodosio Principe cum magna popularium manu Constantinopoli bello pressæ auxilium tulerat, Imperatoribúsque Theodosio ac Marciano ob nimiam potentiam suspectus ac timendus fuerat.

Eodem anno Zeno Aug. fratris filiam, aut, vt ait Malchus, Verinæ Aug. cognatam Iulio Nepoti Patricio, Nepotiani ex Marcellini Patricij sorore filio, Rauennæ in matrimonium dedit, eúmque ibidem per Domitianum clientem suum Imperatorem appellandum curauit: quem ob id Iordanes *Regno legitimo potitum* dicit. Hic est Nepos Magister militum Dalmatiæ, ad quem Imperatores Leo & Anthemius Augusti legem misere Codicis Iustiniani libro VI insertam, datam Kalendis Iuniis Leone Aug. IV Cos. Igitur Nepos deimprouiso CCCC-LXXI. superueniens in Portu Vrbis, quem alij Portum Roma-

num; alij Portum Augusti vocant, Glycerium Principatu deiecit, tonsúmque Salonæ opidi maritimi Dalmatiæ Episcopum fecit, pro Imperio Ecclesiam recturum: (vt Iordanes in libro de successione regnorum, & Euagrius tradunt) atque ipse mox Romæ VIII Kalendas Iulias Imperator est consalutatus. Quamquam Marcellinus in Chronico & Iordanes sibi non consentiens in libro de origine Gothorum minimè verisimiliter scribunt Glycerium in Portu vrbis Romæ Episcopum constitutum esse: è quibus Marcellinus insequenti anno
CCCC-LXXV. Zenone Aug. II Consule Nepotem Romæ Imperatorem appellatum dicit, sed à Cassiodoro Senatore, & Mario refellitur. Vt appareat falsum esse, quod Euagrius, secutique eum Paullus Langobardus & Nicephorus Callistus aiunt, Glycerium post quintum imperij sui annum expulsum ab Iulio Nepote, & in ordinem coactum: quem constat sextumdecimum imperij mensem non expleuisse. falsò etiam Victor in Chronico scribit post Olybrij mortem Herculanum nescio quem Orestis filium, qui Imperium arripuerat, cum patre suo interemtum esse, locúmque eius Nepotem inuasisse.
CCCC-LXXV. Eo tempore florebat Faustus, ex Abbate Monasterij Lerinensis Reiorum Episcopus, Maximi in vtraque dignitate successor, vir doctrina ac pietate eminens. qui præter Homilias & epistolas volumen de Spiritu sancto, & aduersus Arianos ac Macedonianos libellum edidit, & de Gratia Dei liberóque arbitrio parum probata scripsit: è quibus librum de Spiritu sancto per Riochatum Antistitem ac Monachum, popularem suum pro se Britannis suis misit, vt in libri IX epistola IX ad eum ipsum missa tradit Sidonius, quem secutus Auitus Viennensis Episcopus, in epistola ad Gundobadum Burgundionum Regem, Faustum natione Britannum; domicilio Reiensem fuisse dicit: cùm Facundus Hermianensis Episcopus, in libro aduersus Mucianum Scholasticum, Gallum eum vocet. quod si verum est, fateri conuenit Faustum non in insula Britannia, sed in Britannia cismarina vel Armoricana, parte prouinciæ Lugdunensis tertiæ, natum esse.

Post

Post Consulatum Leonis iunioris Aug. vel Zenone CCCC-LXXV.
Aug. II Consule cùm Euricus Vesigothorum Rex, tot turbas occasionem suam ratus, rupto antiquo fœdere ab Oceano & Pyrenæo vsque ad Ligerim Regnum proferre conaretur; Iulius Nepos Imperij fines armis tueri pararet: Epiphanius Ticinensis Episcopus, magnâ vir sanctitate morum & auctoritate, legatus ad Euricum venit, (sicuti scribit Ennodius) ferocíque Barbaro persuasit, vt pacem cum Nepote æquis conditionibus faceret. Sunt, qui existiment Nepotem Aug. Aruernis & Biturigibus, præter quas ciuitates Romanis tum in Aquitania nihil erat reliqui; Eurico cessisse, atque ex Sidonij libri VII epistola VII ad dominum Papam Græcum Massiliensem Episcopum missa id intelligi credant. quæ tamen epistola si semel atque iterum perlecta perpendatur, apparebit Sidonium de tam turpi & ignominioso fœdere tamquam de re non comperta sed incertis rumoribus accepta loqui, & cauere sibi ipsum his verbis: *vt fama confirmat: quantum audio.* Quare idem Auctor in eiusdem libri II epistolis posterioribus decimâ & XI *periculum se à vicinis timere* ait, (hoc est à Vesigothis) *inuidiam à patronis*; nimirum Burgundionibus: & *semiustis muri fragilis angustiis clausum* se metu belli dicit: nondum vt tum Aruernos sub imperio Eurici fuisse constet. Certè Iordanes in libro de origine Gothorum Augustonemetum Aruernorum opidum armis occupatum ab Eurico esse indicat. quippe scribit eum contemtu tot annuorum, quadrimestrium, ac trimestrium Imperatorum, præterea Geiserici muneribus impulsum, Galliæ obtinendæ causâ Romanis bellum intulisse, & *Aruernos Galliæ ciuitatem occupauisse.* præfuisse autem vrbi *Romanorum Ducem*, vel Magistrum militiæ *Ecdicium, nobilissimum Senatorem*, Auiti Aug. filium, qui post diuturnam propugnationem, & multa certamina edita; cùm Vesigothos repellere non posset, relictâ hosti vrbe atque patriâ, in tutiora loca sese receperit. Sigebertus quoque auctor est Euricum *Aruernos Galliarum vrbem*, hoc est Augustonemetum, Nepotis principatu *inuasisse.* Hic est Ecdicius, frater Papianillæ vxo-

ris Sidonij, cui Iulius Nepos promiſſam ab Anthemio ob res aduerſus Veſigothos geſtas Patriciam dignitatem per codicillos contulit: & quem crebris eruptionibus ac furtis magnam Barbarorum ſtragem edidiſſe; priuatis opibus contracto exercitu bellum ſuſtinuiſſe; Burgundionum pauperum ampliùs IV millia ob ſterilitatem procul patriâ vagantium in villis ſuis pauiſſe, & redeunte vbertate frugum in plauſtra impoſitos domum dimiſiſſe inuenio.

CCCC-LXXV. Igitur Euricus Rex Veſigothorum Zenone Aug. II ſolo Conſule, cùm Auguſtonemetum Aruernorum diu multúmque fruſtra tentatum vel armis, vel conditionibus iuris ſui feciſſet; Victorium Comitem, quem Gregorius Ducem appellat, opido præſidere iuſſit: & Sidonium Epiſcopum, virum Romani animi, muris Liuianæ millia paſſuum XI à Carcaſſone diſtantis incluſit: vnde poſtea Leonis Eurici conſiliarij curâ ſedi ſuæ eſt reſtitutus. nec dubito, quin Euricus potitus Aruernis, eodem tempore eadémque opera Auaricum Biturigum, & Cæſarodunum Turonum occuparit. At Iulius Nepos Aug. Ecdicium Patricium, quem relictis Aruernis tuta in loca conceſſiſſe compererat, ex Gallia euocauit ad ſeſe, & Oreſtem in eius locum Magiſtrum militiæ conſtituit. Hîc notandum eſt malè Gregorium exiſtimâſſe Euricum Regem Veſigothorum XIV regni ſui anno Aruernis potitum eſſe: cùm ſcribit Victorium Ducem ab Eurico anno regni quartodecimo ſeptem ciuitatibus, in primis Aruernis præpoſitum fuiſſe, & annos nouem Auguſtonemeti vel Aruernis verſatum eſſe, cúmque ibi alienas vxores iniret, metu mortis ex vrbe Romam profugiſſe, atque à Romanis ob libidinem ſaxis obrutum eſſe, ante quadriennium quàm Euricus decederet, quem ait Gregorius XXVII regni ſui anno obiſſe, cùm annum imperij XIX non ſit tranſgreſſus.

Oreſtes Tatulli Pannonij filius vxorem duxerat Petouionenſem, patre Romulo genitam Valentiniani Principis Comite, multis legationibus pro Rep. obitis claro, ex eáque filium Romulum Auguſtum ſuſceperat, quem

veteres Historici ob pueritiam Augustulum; recentiores Auctores Euagrij vitiata exemplaria secuti pro Romulo Momyllum magno errore appellant, & qui in nummis Dn. Romulus Augustus P. F. Aug. dicitur. Is quòd habitabat in prouincia Sauia, parte veteris Pannoniæ, Attilæ Hunnorum Regi subiecta, Notarius Barbari fuerat, & scribendarum nomine eius epistolarum officio fungebatur, à quo etiam non rarò cum mandatis ad Theodosium Aug. Constantinopolim missus est: post Attilæ obitum in Italiam reuerterat, & Patriciam dignitatem erat consecutus. Tum verò ab Iulio Nepote Magister militum factus, tantáque potestate instructus ducendum in Vesigothos exercitum in auctorem dignitatis suæ conuertit: Rauennam omnibus copiis occupauit: fugatúmque Nepotem v Kal. Septemb. imperij mense XV conscensa naui Dalmatiam, cui post Marcellinum auunculum præfuerat, petere coëgit: Romulúmque filium suum admodum puerum Rauennæ pridie Kal. Nouembr. post Nepotis fugam mensibus II Imperatorem fecit, ac cum Geiserico Rege Vandalorum fœdus iunxit. Auctor Chronici cuiusdam nuper editi scribit Nepotem Aug. metu Orestis Patricij, qui opprimendi sui causâ cum exercitu Rauennæ appropinquabat, se in nauem contulisse, & ab vrbe Rauenna Salonam fuga petiisse, quod in opidum Glycerium spoliatum Imperio sub Episcopatus titulo paullo antè relegauerat. Dissentit Iordanes à ceteris eorum temporum Historiæ scriptoribus: quippe tradit Orestem, accepto ab Iulio Nepote exercitu cùm discessisset Româ, tamquam in hostes proficisceretur, Rauennam peruenisse, ibíque Romulum Augustulum filium Imperatorem appellandum curauisse: quo audito Nepotem relictâ vrbe Româ in Dalmatiam fugisse.

Basilisco II & Armato Coss. Zeno Aug. Verinæ Aug. socrus suæ & Basilisci fratris eius insidiis circumuentus, vnà cum Ariadne vxore fidisque amicis aduersa tempestate in Isauriam fugit: & adiutore Theoderico Triarij Basiliscus Senator, Consularis vir Imperium Orientis arripuit: cuius iussu Patricius Magister officiorum, CCCC-LXXVI.

cui Verina adamato nubere & Imperium conciliare voluerat, occisus est. ac insequenti anno post Consulatum
CCCC. LXXVII. Basilisci II & Armati, póstque menses XX, quàm Constantinopoli expulsus fuerat, Zeno pecuniâ corruptis Basilisci ducibus recuperauit Imperium. vt docent Simplicij Papæ epistolæ II: altera Basilisco II & Armato Coss. IV Idus Ianuar. data, qua Zenonem hortatur, vt pro Imperatore quædam agat: altera data post Conf. Basilisci II & Armati VIII Idus Octobr. qua eidem de recuperato Imperio gratulatur: & leges Imper. Zenonis Aug. duæ Codicis Iustiniani libro V insertæ: prior ad Ælianum Præf. Præt. missa, & data Kalend. Ianuar. Basilisco II & Armatio Coss. posterior ad Sebastianum P.P. data X Kal. Mart. supradictis Coss. ex quo intelligitur errare Marcellinum & Victorem, qui Zenonem in II Consulatu pulsum, Basilisco II & Armato Coss. Imperium recepisse tradunt.

CCCC. LXXVI. Basilisco II & Armato Coss. Odoacer Ediconis filius, non eius, quem Edeconem Hunnum Priscus vocat, sed eius, quem Iordanes *Edicam Scirorum Primatem* appellat, Italiæ Regnum occupauit: de quo pauca dicenda sunt. Odoacer apud Eugepium de vita Seuerini Abbatis nunc Odouachar; nunc Odobagar; interdum Otachar vocatur, & cum quibusdam Barbaris venisse in Italiam dicitur, iuuenis procerus, vilissimis pellibus vestitus, móxque (vt Seuerinus proficiscenti prædixerat) Regnum eius obtinuisse. Hunc mendosè Agathias in libro primo aduenam Turenum pro Turcilingo; Marcellinus quoque in Chronico *Gothorum Regem* magno errore appellat, cùm postea ab Gothis bello victus sit & occisus. Falsò eumdem Iordanes in libro de successione regnorum *natione Rugum* fuisse ait, quippe quem post subactam Italiam Rugis bellum intulisse constat. Eum idem Auctor in libro de origine Gothorum *Odouacrem Turcilingorum Regem* gentis ignobilis vocat, & secum Sciros, Erulos, ac variarum nationum auxilia habuisse tradit, quibus fretus Italiam occupauerit. Sciri autem, quos Sozomenus Scirros, Sidonius Sceros appellat; & Eruli, vel Eluri, Scythicæ gentes tum super-

Danubium colebant. Igitur Odoacer Baſiliſco II & Ar- cccc.
mato Coſſ. ab extremis finibus Pannoniæ Italiam petit, LXXVI.
& itinere per Noricum facto, atque Alpibus Iuliis ſuperatis, cum magna Scirorum & Erulorum manu primùm Venetiam ingreditur, mox Liguriam. (ſic tum regionem Tranſpadanam vocabant) ibi Oreſtem Patricium Imperatoris patrem victum acie Ticini obſidet, potitúſque opido viuum capit, & tranſito Pado apud Placentiam Æmiliæ vrbem occidi iubet: atque Paullum fratrem eius ad Pineta prope Claſſem portum Rauennatem prœlio pulſum interficit: deinde Rauennam ingreſſus Romulo Auguſto Imperium abrogauit, miſeratúſque formam ac ætatem eius, quamquam inſtigantibus in cædem amicis, puero non ſolùm vitam, ſed etiam ſex ſolidorum millia annua dedit, in Lucullanum Campaniæ caſtellum cum propinquis ſuis amoto, quod Senator in libri VIII epiſtolâ XXV, & Gregorius Magnus caſtrum Lucullanum; Suetonius villam Luculliánam appellat. Ita Odoacer occupatâ Italiâ, abolito in Occidente Imperatoris nomine, ſine purpura regióque inſigni Regis nomen aſſumſit. Quæ Romanis Orientalibus, vel Græculis cauſa fuit eos, qui poſtea Italiæ Occidentíſque Imperium obtinuerũt, Latino nomine Ρῆγας vocandi. adeò vt ægrè nec niſi belli metu Imperator Michaël leges pacis à Carolo Magno, quem Romanorum Imperatorem Auguſtum vocari indignabatur, dictas acceperit, quibus ipſum per legatos Αὐτοκράτορα, & Βασιλέα appellare iubebatur: Baſiliúſque Macedo homo ignobilis, Saracenis & Bulgaribus obnoxius, Ludouicum Aug. Caroli Aug. pronepotem per litteras monuerit, ne alienos titulos & indebita honorum vocabula vſurpare perſeueraret, ſed vnum Baſilium Βασιλέα τῶν Ῥωμαίων Cæſarem Auguſtum; ſe tantummodò Ῥῆγα τῶν Φράγγων & eſſe & dici oportere meminiſſet. Quare Willelmus Tyriorum Archiepiſcopus in Hiſtoriæ libro ſextodecimo tradit Græcos iniquo tuliſſe animo Germanorum Regem, velut Imperij æmulum, & Conſtantinopolitano Imperatori dignitate æqualem, *Imperatorem Romanorum* dici, eáque appellatione plurimùm de-

trahi Principis sui maiestati existimauisse, *quem ipsi* Μονάρχην, *tamquam Romanorum vnicum & solum Imperatorem* appellarent. Quasi verò non Βασιλεὺς tam Regem quàm Imperatorem significet, multóque ante Imperatores Romanos non magnarum gentium modò; sed etiam vnius vrbis Regibus ab veteribus Græcis hoc nomen delatum fuerit: aut quasi non Imperatores ipsi & Augustæ, Reges ac Reginæ ab Auctoribus sæpe dicantur. Certè, vt alios omittam, Plinius Secundus initio libri XXIX Valeriam Messallinam Aug. Claudij Cæs. *Reginam* vocat. Claudianus quoque in Epithalamio Honorij Aug. & Mariæ Mariam *Reginam* appellat. & Seuerus Sulpicius in libris de vita Martini Constantium Principem Constantini Maximi filium, *Regem*; Valentinianum maiorem & Clementem Maximum sæpiùs *Reges* quàm *Imperatores*; Maximi autem coniugem *Reginam* semper nuncupat. Similiter Hydatius prouinciæ Callæciæ Episcopus in Chronico Pulcheriam pro Augusta *Reginam* vocat. & Marcellinus Comes Illyricianus Imperatorem Theodosium minorem, *Theodosium Regem*; & vxorem eius *Eudociam Reginam* appellat. Sed nimirum Græculi hosce imperij titulos studiosiùs quàm Imperium ipsum semper seruauere, quanto magis eos amplificassent, tanto potentiores se habendos rati. Sic postea Comneni, ac Palæologi Principes, quantum imminuto Imperio tantum vanitate crescente, Aulicorum cateruas augebant: & dum foris premebantur à Turcis, pro Euphrate ac Nilo Mæandro clausi & Eurymedonte amne Pamphyliæ, nouas domi dignitates excogitabant. cúmque antea Augusti, Traiani, Antonini, Seueri, Diocletiani quoque, & Constantini florentissimis rebus Romanis non aliter quàm Αὐτοκράτορες Καίσαρες Σεβαστοὶ dicerentur: ipsi filios, fratres, ac generos suos Δεσπότας, Σεβαστοκράτορας, Καίσαρας, Πρωτοσεβάστους, Πανυπερσεβάστους; ac Πανυπερσεβαστάτους appellari iubebant, vt viderentur plusquam Imperatoribus & Augustis imperare. Ceterùm, vt redeam vnde digressus sum, Auctor Chronici ab Ioanne Cuspiniano editi scribit Basilisco
CCCCLXXVI. II & Armato Coss. Odoacrem X Kal. Septemb. Regem

salutatum esse, Orestémque Patricium Placentiæ v Kal. Septembr. Paullum apud Rauennam pridie Nonas Septembres occisum. Ego Cassiodoro Senatori, Auctori Chronici à doctissimo viro Henrico Valesio fratre meo vulgati, Sigeberto, ceterísque assentiri malo, qui Oreste & Paullo interfectis Odoacrē Regem appellatū dicunt.

Non fuit contentus Odoacer finibus Italiæ. itaque Basilisco II & Armato Coss. Siciliam Vandalicis latrociniis CCCC-
& opidorum expugnationibus diutissimè infestatam ac LXXVI.
vastatam (vti ait Victor Vticensis) pacto tributi recepit ab Geiserico Rege Vandalorum: ac post Consulatum Basilisci II & Armati Bracilam Comitem, quem qui- CCCC-
dam Brauilam appellant, sibi suspectum v Idus Iul. Ra- LXXVII.
uennæ interemit. Idem Senatum Rom. & Romulum legatos ad Zenonem Aug. mittere coëgit, qui Imperij insignia, & omnia ornamenta Palatij ad eum reportarent, dicerentque Occidentales proprio Imperatore non indigere, sed communem vtrique Orbi vnum Imperatorem Zenonem sufficere: ob id Odoacrem ab ipsis promotum esse, virum Reip. defendendæ idoneum, & belli pacísque artium peritum: orare se nomine Senatus, atque obsecrare Zenonem, vt Patriciam ei dignitatem codicillis, & Italiam administrandam daret. Legatis Zeno Aug. respondit è duobus, quos ex Oriente Imperatores accepissent, Anthemium ab Senatoribus occisum; Iulium Nepotem in Dalmatiam expulsum esse: cui viuo parere eos, ac neminem alium præferre oportere. Odoacrem rectè atque ordine facturum, si à Nepote Aug. Patriciam dignitatem peteret, votíque sui compos factus vestitu & habitu Romanis conueniente vteretur, & Imperatorem, à quo tantum honorem assecutus esset, beneficij memor coleret. Nihilominus Zeno in litteris, in quibus Patriciam dignitatem Odoacri negabat, Patricium eum appellauit. Alius à superiore legationis mentionem facere videtur Candidus Isaurus in libro Historiæ II apud Photium, cùm ait, post Imperatores Nepotem & Augustulum expulsos, Odoacrem Italiæ & vrbis Romæ imperium obtinuisse: Gallósque, quotquot adhuc Romanæ ditionis erant, tu-

multum mouisse, ac Odoacris imperium aspernatos esse:
atque cùm ipsos; tum Odoacrem de ea re legatos misisse
ad Zenonem Aug. qui in Odoacrem magis studiis incli-
nauerit. Eo ipso tempore, quo legatos ad Zenonem Sena-
tus miserat, legati à Iulio Nepote venerunt Constantino-
polim, qui Zenoni receptum recens Imperium, & Basili-
scum Tyrannum oppressum gratularentur: oraréntque,
vt cùm idem passus esset, quod Nepos; non ignarus mali
calamitoso opem ferret, eúmque ad recuperandum Prin-
cipatum auxiliis & pecuniâ iuuaret. Legatis quid Zeno
responderit, Malchus non scribit, sed Theodericum Va-
lameris filium, Ostrogothorũ Regem, atque Patricium,
CCCC-LXXIX. Zenone Aug. III Cos. post depopulatam Græciam cum
Adamantio Patricio de pace agentem dixisse prodit pa-
ratum se esse, si Imperator iuberet, ex Dalmatia Nepotem
expellere. vt videatur Zeno Aug. opprimendi Nepotem
magis quàm in Imperium reducendi consilium iniisse. Et
CCCC-LXXX. ille miser anno V post amissum Imperium Basilio iuniore
Consule VII Idus Maias insidiis Glycerij Episcopi Sa-
lonitani, quem Principatu deiecerat, petitus ac circum-
uentus periit, sicuti Malchus scribit: vel (vt auctor est
Marcellinus) Viatoris & Ouidæ Comitum suorum sce-
lere haud procul ab opido Salona suâ in villa oppressus
est & occisus. Hunc Ouidam natione Gothum, Cassio-
dorus Senator in Chronico Odiuam mendosè appellat,
& insequenti anno Placido V. C. Cos. in Dalmatia,
quam interemto Nepote sibi vindicabat, ab Odoacre
victum, & cæsum esse tradit.

CCCC-LXXVI. Basilisco II & Armato Coss. sub anni exitum Geise-
ricus Rex Vandalorum & Afrorum decessit: quem Hy-
CCCC-XXVII. datius ait anno IV post Honorij Aug. interitum Gun-
derico fratri successisse, & insequenti anno cum omni-
bus Vandalis mense Maio Hispaniæ finibus emigrauis-
CCCC-XXVII. se: Prosper in Fastis meliùs Hierio & Ardabure Coss.
ex prouincia Bætica transiisse in Africam dicit. Obiit
Geisericus anno regni sui & aduentus in Africam L,
non (sicuti Isidorus putat) LX, post captam Carthagi-
nem XXXVII mense III: quam vrbem XIV Kalend.
CCCC-XXXIX. Nouemb. Theodosio XVII & Festo Coss. non (vt ait
Hy-

Hydatius) anno XV post Honorij mortem, hoc est CCCC-XXXVIII.
Theodosio XVI & Fausto Coss. occupauerat, Regníque
sedem delegerat. vnde à Damascio Carthaginensium
Rex appellatur. Victor Tununensis Episcopus magno
errore decessisse Geisericum scribit XL regni anno Ru-
sticio & Olybrio Coss. qui est annus XXXVIII post ad- CCCC-LXIV.
uentum in Africam Geiserici, ante eius obitum XIII.
Idémque Hunericum Geiserici filium regnauisse annis
VII mensibus VI, & tamen Zenone Aug. III Consule CCCC-LXXIX.
obîsse dicit, id est anno XV post Consulatum Rusticij
& Olybrij. Mortuus est autem Hunericus Theoderico
& Venantio Coss. cuius regni annos V Victor ad Gun- CCCCL-XXXIV.
thamundi successoris eius duodecim annos adiunxit,
vt in trium insequentium Regum annis digerendis
temporum ei ratio constaret.

Post Gundicarium parentem suum apud Burgundiones regnasse Gundiucum, & Chilpericum in libro III diximus. è quibus Chilpericum Andreas Duchenius Gundiuci filium, fratrémque Gundobadi fuisse falsò tradit: cùm Auiti principatu, nimirum anno LXI ante Gundobadi interitum, Chilpericus vnà cum Gundiuco iam in Burgundia regnaret, vt prodidit Iordanes. Gundiucum autem vel Gundeucum Fredegarius Gundiochum; Ado mendosè Gundoueum; Gregorius Gundiuicum appellat, ac genus eum duxisse ait ab Athanarico Rege Teruingorum Gothicæ gentis, qui populares Christianos variis suppliciis affecit, & Regno expulsus à suis, Constantinopoli Theodosio maiore imperante decessit: quo tempore Teruingi cum Taifalis in Dacia vetere Transdanubiana; Burgundiones in Germania sedes habebant, alteri ab alteris multis magnísque regionibus ac fluminibus diuisi. tamen Agathias quoque Burgundiones nostros, Burguziones gentem Gothicam vocat. Gundiuco IV filij fuerunt Gundobadus; Godegisilus; Chilpericus, vel Hilpericus; & Godomarus, qui & Gundomarus, ac Gotemarus dicitur. Hi post patris patruíque mortem circa initia regni Odoacris apud Burgundiones regnare cœperunt: cùm iam Gundiucus & Chilpericus regiones ripis fluminis Rhodani

Arariſque proximas, quas Magiſtri militum ipſi à Barbaris antè defenderant, & in poteſtate Imperatorum Rom. retinuerant, poſt euerſum Occidentis Imperium egentes præſidij nec inuitas Sapaudiæ ſuæ adiecisse nt. Hos fratres excepto Chilperico Chrothildis patre Arianos cum popularibus ſuis fuiſſe videtur indicare Gregorius initio libri III Hiſtoriæ. quippe Godegiſilum, Gundobadum, & Godomarum Hæreticos vocat, atque ob hæreſim Regnum ſimul & animas perdidiſſe ait, non omiſſurus Chilpericum eorum fratrem, ſi & ipſe Arianus fuiſſet.

Circa idem tempus eadem, quâ Burgundiones, occaſione inuitatus Euricus Veſigothorum Rex per Hiſpaniam & Galliam longè latéque Regni terminos promouebat. Auctor eſt Iordanes Geiſericum miſſis ad Euricum & Theodemerem Reges legatis cum muneribus id egiſſe, vt Veſigothis Occidentem; Oſtrogothis Imperium Orientis vaſtantibus, ipſe quietus & à Leonis ac Zenonis inſidiis tutus in Africa regnaret. Igitur Euricus Pompelonem, Cæſarauguſtam, Tarraconem, ac totam Hiſpaniam ſuperiorem ſub ditionem ſuam ſubiunxit, reuerſúſque in Galliam Arelatum, & Maſſiliam Græcorum cepit, & victis Burgundionibus Veſigothici imperij æmulis, quibuſcum poſtea pacem fecit, vſque ad Alpes Liguſticas, vel Maritimas fines Regni prolatauit. Auctor Appendicis, quæ Chronico Victoris Tunnunenſis Epiſcopi inſerta eſt, Anthemij principatu Ior-
CCCCLXX. dane & Seuero Coſſ. vrbes Arelatum ac Maſſiliam à Gothis occupatas falsò dicit. quippe Procopius in belli Gothici libro I tradit Odoacrem, quem, quòd iniuſſu Zenonis Aug. in Italia regnauerit, *Tyrannum* appellat, iacentes inter Rhodanum & Alpes terras Veſigothis donauiſſe. Quo magis miror Gregorium in Hiſtoriæ libro II prodere prouinciam Maſſilienſem Chlodouei principatu ſub Regum Burgundionum imperio fuiſſe. cùm non ſolùm Arelatum, Maſſiliam, Aquas Sextias, Forum Iulij, Antipolim, Diniam, Sanitium, ſed etiam Auenionem Alarico Eurici & Ragnahildæ filio
IↃVI. paruiſſe ex Epiſcoporum, qui permiſſu eius Meſſalla Coſ.

Agathæ conuenere, ſubſcriptionibus cognoſcam: & cùm apud Fredegarium in Chronico, atque in teſtamento Caroli Magni Prouinciam à Burgundia diſtingui animaduertam.

Quid rerum interea reuocatus in Galliam Childericus egerit, quot & quantas victorias ex hoſtibus tulerit, quemadmodum vſque ad flumen Ligerim Regnum protulerit, ſcire difficile eſt. ſiquidem Gregorius, ceteríque noſtri Hiſtorici veteres paucis tantùm memoriæ prodidere ab Francis Coloniam Agrippinam expugnatam, adeò vt Ægidius multis ſuorum amiſſis ex vrbe profugeret: depopulatíſque agris, qui intererant, coloniam Auguſtam Treuirorum captam, & incenſam eſſe: ac Childericum Regem Francorum magnâ manu ad Aurelianos, hoc eſt Genabum Carnutum contendiſſe, ibi prœlia commiſiſſe, agrúmque vrbis vaſtauiſſe. Sub id tempus Adouacrium, quem Gregorius Odoacrium, Fredegarius Odouacrum Saxonum Regem appellat, nauibus Galliam petiiſſe, & flumine Ligere ſubeuntem Iuliomagum, vulgò Andecauos dictum veniſſe, magnam in opido cædem feciſſe, cognitáque Ægidij morte ab opidanis & finitimorum locorum incolis obſides accepiſſe. tum Paullum Comitem cum Gallis, quos Romanos vocant, & cum Francis auxiliariis bellum intuliſſe Gothis recenti victoria de Riothimo Britannorum Rege exſultantibus, atque ex eorum agro prædas egiſſe. poſtridie autem eius diei, quo die Adouacrius Iuliomagum intrauerat, Childericum deimprouiſo ſuperueniſſe, interfectóque Paullo Comite, qui ei præerat, vrbem per vim occupauiſſe: Adouacrium naue profugiſſe. (quamquam quidam auctores ſunt Iuliomagum abſente Adouacrio ab Childerico captum) deinde ab Gallis prœlio fuſos, fugatóſque Saxones inſequentibus victoribus multos ſuorum gladio amiſiſſe: inſulas Ligericas, in quibus tamquam in ſtationibus opportunis deponendæ prædæ causâ hiberna muniuerant, cum magna ſtrage à Francis captas euersáſque eſſe. poſtea Adouacrium Saxonum Ducem cum Childerico pacem ac fœdus iniiſſe, & iunctis ambos viribus in Ala-

mannos, qui partem Galliæ peruaserant, expeditionem fecisse: quibus victis Childericum Francorum Regem, cùm Samarobriuam Ambianorum reuerteretur, morbo
CCCC-LXXXI. interiisse XXIV regni anno vertente, hoc est Placido V. C. Consule.

Ceterùm notare conuenit, id quod vetus Auctor Historiæ Francicæ tempore Gregorio proximus, Hincmarus in libro de vita Remigij, & Sigebertus scribunt, Coloniam Agrippinensem & Augustam Treuirorum à Francis captas suprà dici, non (vt putat Rorico Monachus) ab Childerico. quippe Coloniam Agrippinam Vbiorum, Chlodouco regnante, Sigiberti senioris cognomine Claudi Francorum Regis sedem fuisse tradit Gregorius in Historiæ libro II, quæ vrbs si à Childerico occupata fuisset, nemini alij quàm Chlodouco eius vnico filio ac successori fuit haud dubiè paritura. Ex quo intelligitur Coloniam saltem (ne de Treuiris loquar) à patre Sigiberti Regulo partis Francorum, & propinquo Childerici Regis expugnatam, ac filio cum Regno relictam esse. Aurelianos autem Hincmarus de vita Remigij, Aimoinus ac Sigebertus, ab Childerico captos aiunt: è quibus Aimoinus prodit Childericum apud Aurelianos pugnauisse cum Adouacrio Saxonum Duce, quem victum fugientémque persecutus Iuliomagum Andecauorum cùm non reperisset, vrbem ipsam expugnauisse, Paullúmque Comitem interfecisse, atque ita vsque ad flumen Ligerim prolato Regno suo Aurelianos & Andecauos capita gentium adiecisse. Et ita de Aurelianis videtur sensisse Gregorius: tametsi enim in libri II capite XVIII tantùm tradit Childericum ad Aurelianos pugnas commisisse: tamen in huiusce capitis inscriptione ait *Childericum Aurelianos; Adouacrium Andecauos venisse:* vt intelligamus, quemadmodum Adouacrius Andecauos ceperit, sic & Childericum Aurelianis potitum esse.

Saxones quidem & tùm, & sæpe antea modò soli, modò iuncti finitimis Francis, oram Galliæ Belgicæ, & Lugdunensis latrociniis infestauerunt, adeò vt in tractu Armoricano, & in prouincia Belgicâ II circa Granno-

nam & Marcos, quemadmodum & in insula Britannia, *Litus Saxonicum* ab his prædonibus populatoribúsque suis sit cognominatum. multíque Saxones non contenti præda Gallicana, iam abolito in partibus Occidentis Imperatoris nomine, in finibus Baiocassium consederunt, quos Saxones Baiocassinos Gregorius in Historiæ libro V ac X appellat, & quorum pagum Carolus Rex Francorum, Ludouici Aug. filius in legibus Siluaci latis *linguam Saxonicam* vocat. multi etiam ex eadem gente in agro Namnetico sedem cepere, quamobrem Venantius Fortunatus in Carminum libro III Felicem Namneticum Episcopum Saxones mansuefecisse, & Christianis mysteriis initiauisse scribit.

Similiter Alamanni non contenti Sueuiâ & Rætiæ parte maiore, transito Reno in finibus Galliæ, quam incursionibus sæpe vastauerant, consedere: agrúmque Heluetium, monte Iura ab Sequanis; lacu Lemano ac flumine Rhodano à Sapaudia & prouincia Viennensi diuisum, armis occupauere, Alamanniámque appellauere. quorum Alamannorum Gallicanorum Seruius Honoratus Grammaticus in Georgicôn libri IV versum CCLXXVIII, & Isidorus Hispalensis Episcopus in Originum libro IX mentionem faciunt: quippe scribunt *populos habitantes iuxta Lemanum fluuium*, eum, de quo Annæus Lucanus loquitur, (lacum debuerunt dicere) *Alemanos vocari*. Seruius autem Flauio Honorio imperante viguit, vt appareat eius principatu Alamannos in agro Heluetio iam sedem habuisse. Præterea Gregorius Episcopus Turonicæ Ecclesiæ tradit *Iura deserta inter Burgundiam & Alamanniam* (hoc est inter Sequanos, & Heluetios) *sita vrbi Auentico adiacere*, qua in Alamannia eremóque Lupicinus ac Romanus fratres tria Monasteria statuerint. Hi sunt Alamanni, quos Fredegarius in Chronico, bello ciuili inter Theodobertum ac Theodoricum germanos orto, cum Transiurensibus, id est cum Sequanis pugnauisse ait, & à quibus Aimoinus in Historiæ libro I, ac Hugo Monachus pagos Heluetiorum incoli produnt.

Seuerino iuniore, & Trocundo Coss. regnare cœpit CCCCLXXXII.

Chlodoueus, Childerici Francorum Regis filius, XV annos natus, cuius de nomine, quo nullum peiùs acceptum, aut sæpiùs mutatum fuit, pauca dicenda sunt. Alcimus Ecdicius Auitus Viennensis Episcopus, Venantius Fortunatus Presbyter in Carminum libro IX, & quidam alij Chlodouechum Regem eum appellant. ipse in epistola ad Ecclesiæ Gallicanæ Episcopos post victum Alaricum missa Chlothouechum Regem se vocat. Similiter Episcopi, qui Felice Consule in vrbe Aure-
I϶XI. lianis conuenerunt, *Dominum suum, Catholicæ Ecclesiæ filium, Chlothouechum gloriosissimum Regem* nuncupant. Idem apud Cassiodorum Senatorem Luduin; & apud Iordanem Lodoin Rex Francorum, vtrobique corruptè pro Luduui, & Lodoui dicitur. Certè in præfatione legis Salicæ *Lodoueus pulcher, & inclytus*; in libello de vita Romani Rotomagensis Episcopi Ludouius; nonnumquam in veteribus libris Clodouius, & cum adspiratione Hludouuius appellatur. Agathias Scholasticus in rerum gestarum Iustiniani Aug. libro I hoc nomen, quod ore Græco concipi nequibat, corrupit, & omissâ litterâ vnâ pro Chlothoueo Chlothoæum dixit. Paullus Langobardus, & Freculfus Lexouiorum Episcopus Ludouicum vocant; Hincmarus quoque de vita Remigij Chludouuicum, & Chlodouuicum, vel Hludouuicum, maximum omnium ante se Franciæ Regum, fortissimúmque; Sigebertus in Chronico Ludouuicum. Denique Imperator Ludouicus Pius ei ipsi Principi se cognominem esse ait apud Frodoardum in Historiæ Remensis libro II, qui Auctor nunc Clodoueum; nunc Ludouicum, Ludouuicum, & Lodouicum nuncupat: quemadmodum Herimannus in Chronico Ludouuicum, eumdem & Chlodoueum magnum Francorum Regem esse, dicíque non semel tradit: & Aimoinus in Historiæ libro IV Chlodoueum Dagoberti filium, Hlodouicum etiam vocatum scribit. ex quo intelligitur Chlodoueos Francorum Reges à Ludouicis non magis, quàm Chlotharios ab Lothariis distingui oportere. In veteri stemmate, quod edidit Andreas Duchenius, Chlodoueus noster Childeuius appellatur, & Chlode-

rici, hoc eſt Childerici, filius; Chlodebaudi nepos; Chludij, vel Chlodionis pronepos; Faramundi abnepos; Hlodmari frater; Hildeberti, Theoderici, & Hlotharij pater fuiſſe dicitur, nullâ factâ Merouei mentione, quem Chlodouei auum paternum fuiſſe conſtat. Hlodmarus quidem, qui Chlodouei frater ibi appellatur, videtur pro Chlodomere vno è quatuor eius filiis ac ſucceſſoribus poſitus eſſe.

Venantio & Theoderico Coſſ. Euricus Veſigotho- CCCC-LXXXIV.
rùm Rex XIX, vel (vt quibuſdam placet) XIIX regni
ſui anno Arelati, herede Alarico filio, exceſſit è vita:
quem Auctor Appendicis Chronico Victoris Tununen-
ſis Epiſcopi inſertæ Leone Aug. III & Tatiano Coſſ. in- CCCC-LXVI.
terfecto fratre Regnum inuaſiſſe, ac Symmacho V. C. CCCC-
ſolo Conſule, hoc eſt vndeuiceſimo pòſt anno obiiſſe, LXXXV.
& tamen XVI tantùm annis regnauiſſe tradit; Gregorius maiori errore XXVII. Eo regnante Veſigothi leges ſcriptas habere cœperunt, apud quos antè mos maiorum pro legibus erat. Euricum autem, quem modò Eoricum, modò Euarigem appellat, non multo antequam interiret, Catholicos in Galliis, præſertim in Nouempopulana & *vtraque Germania* perſecutum eſſe in Hiſtoriæ libro II prodit Gregorius, *truncaſſe paßim* de Deo rectè ſentientes, Arianámque hæreſim exoſos: Clericos in vincula coniecíſſe: Sacerdotes partim in exſilium egiſſe, partim interfeciſſe: & Eccleſiarum aditus ſpinis obſerari iuſſiſſe: exſtare hodiéque Sidonij epiſtolam ad Baſilium Epiſcopum ea de re ſcriptam. Et ita quidem Gregorius loquitur: at Apollinaris Sidonius in ſupradicta epiſtola, quæ in Epiſtolarum libro VII ſextum locum obtinet, tantùm ait Crocum & Simplicium Epiſcopos ſedibus ſuis expulſos, relegatóſque eſſe: & apud Burdigalenſes, Petrocorios, Rutenos, Lemouices, Gabales, Eluſates, Vaſates, Conuenas, Auſcos, ac pleraſque alias vrbes, hoc eſt in Aquitania prima, Aquitania ſecunda, & Nouempopulis, *ſummos Sacerdotes morte truncatos*, id eſt ſua morte mortuos, nec vllos Epiſcopos in defunctorum locum ſubſtitutos eſſe: deſertas ruſticas parochias: & aut la-

pſa Eccleſiarum culmina; aut *valuarum cardinibus auulſis Baſilicarum aditus vepribus obſtructos:* eámque *Catholici ſtatus valetudinem occultam* appellat, ac Euricum *non tam Romanis vrbibus, quàm legibus Chriſtianis inſidiaturum* videri ſibi ſcribit. Ex quo iudicari poteſt, qua fide Gregorio credere nos oporteat, qui ſic Auctores intellexerit. *Geminam* autem *Germaniam* vocat ſuprà Gregorius vtramque prouinciam Aquitaniam, credo quòd ab Veſigothis gente (vt putabat) Germana teneretur: videtúrque imitatus more ſuo Apollinarem Sidonium, qui prouinciam Lugdunenſem primam in libri V epiſtola VII *Lugdunenſem Germaniam* appellauit, propterea quòd à Chilperico priore, Magiſtro militum, & Rege Burgundionum gentis Germaniæ poſſidebatur.

Ægidius Magiſter militum, atque Patricius, natione Gallus, moriens filium reliquerat ſuperſtitem nomine Syagrium, quem Gregorius *Romanorum*, hoc eſt Gallorum, *Regem*; Fredegarius & Aimoinus *Romanorum Patricium; Principem Romanorum* Hincmarus appellat: quòd forſitan nonnullas regionum vrbiúmque Galliæ, quas pater eius in poteſtate Imperatorum retinuerat, poſt euerſum Occidentis Imperium in formulam regni redegiſſet. In eum Chlodoueus, non ignarus occupati ab Ægidio paterni Regni, hereditarium odium exercebat, & claras Galliæ Belgicæ vrbes ab homine Gallo tamquàm æmulo imperij ſui teneri indignabatur. Igitur V regni anno Decio & Longino Coſſ. coactis omnibus copiis, Ragnachario etiam Rege partis Francorum cognato ſuo à Camaraco accito, bellum Syagrio infert, ingreſſúſque fines Sueſſionum diem pugnæ locúmque ab eo petit. nec Syagrius detrectauit certamen, victúſque acie Toloſam ad Alaricum Veſigothorum Regem perfugit. Eo bello Chararicus Francorum Regulus accerſitus à Chlodoueo procul cum exercitu conſtitit, euentum prœlij ſpeculaturus, & cum victore amicitiam conciliaturus: quæ eidem poſtea cauſa exitij fuit. Chlodoueo ſub belli denuntiatione Syagrium depoſcente, Alaricus metuens, ne alienæ cladis acceſſio fieret,

CCCC-LXXXVI.

ret,

ret, (vt timere Gothis mos erat) vinctum legatis tradidit. quem Chlodoueus custodiendum vinculis, dum eius Regnum occuparet, deinde clàm iugulandum curauit. ita Augustam Suessionum, Syagrij regiam, necnon Durocortorum Remorum, vt opinor, aliáque cõplura opida & castella imperio suo subiunxit. Accidit tum res digna memoriâ. milites Franci post spoliatas multorum locorum Ecclesias, apud Durocortorum Remorum vasa omnia, quibus ad res diuinas vti mos est, in primis vrceum ex argento maximum pulcherrimúmque sustulerant. cuius iacturâ motus Remigius Remensis Ecclesiæ Episcopus quosdam homines ad Chlodoueum misit vrceũ suppliciter repetitum: quos Rex Augustam Suessionum sequi se iussit. vbi prædâ in medium collatâ cùm vrceum, extra sortem, ac super partem suam, postulanti ei dedisset exercitus, vnus è militibus temeritatis ac impudentiæ incredibilis elata voce simul ac bipenni vrceum impulit, Regem in vas nisi sortis beneficio ius habiturum negans. & Chlodoueus quidem, mirantibus vniuersis leuitatem hominis ac cõtumaciam, dolorem pressit, acceptúmque vrceum Ecclesiæ, vnde erat, restituendum curauit: sed insequenti demum anno ostendit memoriam facti in animo suo non exoleuisse. Tum Frãci quotannis Kal. Mart. in campum armati & ad bellum parati conuenire consueuerant, ídque conciliũ *Campum Martium*, & *Martis Campum* appellabant. quem conuentum cùm pòst Pippinus maior sexto regni anno in mensem Maium differre ad colligendum populi fauorem maluisset, *Campum Maium*, vel *Maij Campum* vocare cœperunt. Huiusmodi Chlodoueus indicto concilio cùm exercitum recenseret, singulósque circuiret ac recognosceret, ad supradictum militem accessit: eius arma diu multúmque inter manus versans negauit tersa, acuta, & ad pugnam habilia esse: securim etiam, tamquam hebes esset, de industria abiecit in terram. ad quam colligendam cùm sese miles inclinauisset, elatam altè securim suam Rex inopinantis capiti infixit, adiectis etiam verbis: sic superiore anno vrceum percussisti. ea cæde Francos obsequentiores ac reuerentiores sui red-

ditos, quòd à bello vacabat, domum redire omnes iussit. Ceterùm notare conuenit vrbis nomen, ex qua vrceus raptus est, ab Gregorio omitti, quam vrbem Fredegarius, Hincmarus, & Frodoardus Remos nomine gentis vocant. è quibus Hincmarus scribit Chlodoueum Durocortorum Remorum intrare noluisse, ne quam opidani ab armatis iniuriam acciperent: quosdam tamen Francorum insciente Rege vrbem ingressos sacra vasa, vrceúmque abstulisse.

CCCCL-XXXVII. Boëthio V.C. vnico Consule Odoacer Rex Italiæ Rugos domuit, de qua gente quæ ex Eugepio aliisque didicimus, huic loco inserenda sunt. Rugi, Christiani quidem, sed Arianarum partium, Regibus Hunnorum paruere, & post Attilæ mortem recuperata libertate, pars in Danubij vlteriore ripa contra Noricum consedere: pars Bizyam & Arcadiopolim Thraciæ vrbes beneficio Marciani Aug. possedere. Apud priores regnauit Flacitheus, qui ab Ostrogothorum Principibus Theodemere & Widimere commeatum transeundi in Italiam petiit, nec impetrauit, ac non multo pòst decedentibus Pannoniâ Ostrogothis metu liberatus est. Flacitheo patri successit Feletheus, idem Faua & Feba dictus, cuius frater Fridericus, vt erat pauper, & impius, Monasterium Seuerini Abbatis paullo antè defuncti diripuit, atque intra mensem ab Friderico Fauæ fratris filio interfectus prædam cum vita amisit. Qua re cognita Odoacer, tametsi Arianus, indignatus spoliatum esse Monasterium sanctissimi ac beatissimi viri, quem tanti viuum fecerat, nihil vt petenti denegaret, Rugis intulit bellum: Feletheúmque Regem gentis acie vicit, & cum Gisa vxore, femina crudeli & auara, captum in Ita-
CCCCL-XXXVII. liam adduxit Boëthij Consulatu, nec multo pòst occidit: atque ob id à Iordane non solùm Turcilingorum; sed etiam Rugorum Rex appellatur. Quamquam Paullus in Historiæ Langob. libro I tradit Odoacrem fretum non solùm Turcilingis, Erulis, ac Italis, sed etiam parte Rugorum iamdudum sibi subiecta, Feletheo bellum intulisse. Fridericus fugâ salutem petiit, móxque hoste Rauennam reuerso, similiter domum rediit, ac Regnum

recepit. Quamobrẽ Odoacer Aonulfum, vel Aunulfum fratrem suum cum magno exercitu aduersus eum misit, & vniuersos opidorum Norici ad ripam Danubij positorum incolas, continuis finitimorum Barbarorum incursionibus vexari solitos, cum suis omnibus transferri in Italiam iussit. Ita Norici sedibus suis emigrauere, & assignatos sibi in variis Italiæ regionibus agros coluere. At Fridericus Felethei Regis filius iterum domo expulsus ad Theodericum Ostrogothorum Regem, qui tum Nouas, Mœsiæ inferioris vrbem, sedem habebat, perfugit, hominémque inquietum spe occupandæ Italiæ in bellum impulit, quod antequam exponam, Theoderici res gestas, omissis fabulis, quas Aimoinus & Rorico de eo finxere, ab origine repetere conuenit.

Theodericus, à Marcellino Valamer; à Germanis scriptoribus Veronensis cognominatus, Valameris; non (vt Iordani placet) Theodemeris Ostrogothorum Regis ex Erelieua pallaca filius, apud Leonem Aug. patris patruorúmque obses per annos X fuit. remissus ad suos XVIII ætatis anno Babai Sarmatarum Regem de improuiso victum occidit: & patre patruísque mortuis Rex salutatur. tum ab Zenone Aug. qui præclara eius operâ in recuperando Imperio vsus erat, Patricius creatur, per arma filius adoptatur, atque Magisterium militiæ Præsentis consequitur, Consul etiam ordinarius cum Venantio designatur, & statuâ equestri ante fores CCCCL-
Palatij positâ honoratur. eidémque nihilominùs Thraciam & Illyricum crebris incursionibus vastanti, résque XXXIV.
suas sibi à Romanis ademtas bello repetenti, pars Daciæ Ripensis ac Mœsiæ inferioris credita est, quam quinquennio cum popularibus tenuit, in opido Mœsiæ Nouis domicilio sibi constituto. tandem hortante cupiditate dominandi, & Friderico propinquo, Felethei Regis filio, simul Zenonis insidiarum metu compulsus, persuadet suis rapto viuere assuetis, vt secum in Italiam proficiscantur: probatóque Imperatori consilio paciscitur sibi mercedis nomine, si Odoacrem vicisset, fiduciarium Regnum Italiæ, Zenoni, simul ac eò venisset restituendum, eáque res Zenonis Aug. decreto,

quod pragmaticum vocant, comprehensa est. Igitur Theodericus vnà cum matre ac sorore, & cum omnibus copiis (iam enim sororem alteram, Theodemundum fratrem, ac filium ex morbo amiserat) Mœsiæ inferioris vel secundæ, & Daciæ Ripensis finibus emigrat, & per prouinciam Mœsiam primam iter in Pannoniam facit. ibi Gipedes cum Trafstila vel Trapstila Rege transitum dare nolentes ad Vlcam flumen fundit: inde Noricum emensus, Alpes Iulias nemine prohibente transgreditur, & apud pontem Sontij Odoacrem victum castris exuit Probino & Eusebio Coss. iterum eodem an-
CCCCL-XXXIX. no in campis Veronensibus, Philippi Aug. Sabini Iuliani, & Maxentianorum clade nobilibus; tertiò Lon-
CCCC-XC. gino II & Fausto Coss. Vesigothorum auxiliis adiutus ad Aduam flumen, non (vt mendosè apud Senatorem legimus) ad Ducam fluuium eumdem reparatis viribus occurrentem cruentis vtrimque prœliis superat: Faustúmque Nigrum virum Illustrem Magistrum Officiorum legatum ad Imper. Zenonem mittit petitum, vt eius voluntate ac permissu vestem regiam, hoc est purpuram sumeret. Interim Tufa Magister militum Odoacris, qui cum multis ad Theodericum transierat, iterum ad Odoacrem cum magno exercitu redit. qua re perterritus Theodericus muris Ticini se inclusit, suósque omnes in munimentis vrbis aliquamdiu continuit: inuitatúsque ea occasione Gundobadus Burgundionum Rex Transpadanam regionem, quam tum Liguriam vocabant, maxima manu depopulatus est, & infinitam multitudinem captiuorum in Galliam adduxit. At Odoacer Rauennæ obsessus ab Theoderico, Olybrio
CCCC-XCI. solo Cos. noctu eruptione facta, multis hostium cæsis plurimos suorum, in primis Leuilam Magistrum militum amisit: repulsúsque in opidum cùm per annos fermè tres obsidionem fortiter tulisset, post multas pugnas, & omnia frustra tentata, nouissimè accepta fide, & Thelane filio suo obside dato se Theoderico dedidit: portísque patefactis post aliquot dies, magis ne res nouaret, quàm (vt Ostrogothi videri voluere) ob comparatas vllas insidias, contra religionem iurisiurandi in

laureto Palatij Rauennatis manu Theoderici confossus est Albino & Eusebio Coss. & eadem die eius filius, cccc-
propinquíque, & milites ad vnum omnes cum liberis in- XCIII.
terfecti. Tum Theodericus cognita Zenonis morte, non exspectato Anastasij noui Principis consensu, ac legati reditu, ab exercitu suo Rex appellatus est: atque VIII pòst anno per Festũ caput Senatus atque Patricium mitigato Anastasio, sibi ob præsumtum Regnum infenso, factáque pace, regia insignia & omnia ornamenta Palatij, quæ Odoacer Constantinopolim deportanda curauerat, recepit. vt appareat errare Iordanem, qui Theodericum tamquam Gothorum Romanorúmque Regem, anno III post aduentum in Italiam, interfecto Odoacre, Imper. Zenonis consulto priuatum patriúmque vestitum regio insigni mutauisse scribit. cùm V anno quàm Italiam ingressus erat, nimirum Albino
& Eusebio Coss. Zenone pridem mortuo Rauennam cccc-
ceperit, & Odoacre interemto Rex ab suis sit consalu- XCIII.
tatus.

Ita confecto bello Theodericus XVII Italiæ prouincias; Pannoniam ferè omnem, expulso ex vrbe Sirmio Traserico Gipedum Rege Trafftilæ filio; Sauiam; Dalmatiam; Liburniam occupauit: & cum Gundobado Burgundionum Rege icto fœdere per Epiphanium Ticinensem Episcopum, Transpadanorum dediticiorum VI millia ab eo dono data recepit; bello captorum magnam multitudinem de publico redemit. vxorem, vel (vt Iordani placet) concubinam in Mœsia habuerat, & ex ea filias duas, Theodegotham natu maiorem, quam Iordanes Theudicodonem, Procopius Theudichusam appellat; ac Ostrogotham. priorem Alarico Vesigothorum Regi; posteriorem Sigismundo Gundobadi filio nuptum dedit: Amalafridam sororem suam, matrem iam ex alio viro Theodahadi, & Amalabergæ, Thrasamundo Vandalorum Regi; Amalabergam ipsam Herminafrido Toringorum Regi collocauit. imitatúsque Odoacrem, tertiam partem agri bello quæsiti popularibus attribuit, Vesigothorũ principibus æquior, qui in diuisione agrorum Romanos, hoc est Hispanos,

Gallos, atque Callæcos tertia parte contentos esse iusserunt. idem cùm alias vrbes præcipuis operibus, tum maximè Romam, Rauennam, Veronam, Ticinum palatiis, aquæductibus, porticibus, thermis, muris, amphitheatris, similibúsque monumentis partim nouis, partim refectis exornauit, & in opportunis locis ca-
10. stella constituit. Patriciòque & Hypatio Coss. Vrbem cùm intrauisset, Senatum populúmque Romanum à Zenone & Anastasio multùm sibi commendatum ad Palmam auream allocutus, quæcumque priores Principes Romani statuerant, se sanctissimè obseruaturum promisit; Circensésque dedit; & plebem CXX millia modiorum frumenti quotannis accipere iussit è publico. tum *Flauius Theudoricus*, vel *Theodericus Rex* appellari cœpit, vt docent litteræ duæ ab eo ad Sy-
101. nodum Palmarem missæ Rufo Magno Fausto Auieno Consule. leges quoque seuerissimas, salua Iuris ciuilis, quod publicum appellat, reuerentiâ, Barbaris ac Romanis seruandas vno Edicto complexus est. Quo magis miror Procopium in rerum Gothicarum libro I tradere nullam ab Theoderico eiúsque successoribus latam legem; præterea nullum magistratum aliis quàm Romanis datum esse; eisdémque permissum, vt quotannis ab Imperatore Consulatum peterent. quippe Arigernum, Sunhiuadum, Marabadum, Dudam, aliósque Gothos homines, vt ex nominibus ipsis intelligi potest, *Comites*, hoc est Iudices fuisse Cassiodorus Senator docet, & Felici à Theoderico; Paullino ab Athalarico Consulatum delatum. & Tolum Patricius Senatui vrbis Romæ scribens affirmat multos Senatores ad Consulatus, ad Patriciam dignitatem, atque Præfecturas sua apud Theodericum Principem suffragatione promotos. Præterea Ennodius ait Theodericũ *Curules & Trabeas*, (hoc est Consulatus) *Patricias etiam dignitates aut naturæ*, (id est nobilitati) *aut moribus dedisse*. nemo vt dubitare debeat, quin Theodericus, & Athalaricus eius ex Amalasuentha filia nepos atque successor eadem omnia fecerint, quæ Imperatores facere consueuerant. Ceterùm Ostrogothos post Attilæ Regis mortem be-

neficio Marciani Principis in Pannonia Sirmienſi, deinde in Illyrico Orientali ſedes habuiſſe, antequam in Italiam proficiſcerentur, auctor eſt Iordanes. à quo Paullus in Hiſtoriæ Miſcellæ libro XIV, Conſtantinus Porphyrogennetus in libro de regendo Imperio, & Nicephorus Calliſtus in Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ libro XIV diſſentiunt, ſcribúntque Oſtrogothos primùm in Pannonia; pòſt permiſſu Theodoſij minoris vndeuice- cccc.
ſimum imperij annum agentis in Thraciæ finibus con- XXVII.
ſediſſe, atque annis LVIII (LXI dicere debuerunt) ibi fuiſſe, tandem iuſſu Zenonis Aug. ductúque Theoderici Patricij Imperium Occidentis, nimirum Italiam, finitimáſque aliquot prouincias occupauiſſe. Hoc loco arguendi ſunt Theodorus Anagnoſtes, & Ioannes Zonaras, è quibus prior vnà cum Cedreno Theodericum Regem Italiæ *Afrum*; poſterior *Africæ Regem* appellat: cùm non Theodericus aut Oſtrogothi in Africa, verùm Vandali dominarentur. Sed tempus eſt ex Italia in Gallias, & à Theoderico ad Chlodoueum noſtrum tranſire.

Paucis pòſt annis, quàm Syagrius ab Chlodoueo fuerat interfectus, Toringi, Germana gens, in agrum confinium ſibi Francorum, hoc eſt (vt puto) Cattorum incurſionem fecere: obſides, quos ab eis belli deprecandi causâ datos acceperant, excruciatos necauere: pueros neruis femorum ex arboribus ſuſpendere: captiuas puellas plus ducentas crudeliter interemere, alias bigis nudas alligando, & pernicibus equis in diuerſum iter concitatis paſſim diſtrahendo: alias præacutis ſudibus in terram defixas ſuper orbitas viarum diſtendendo, & grauibus plauſtris per eas actis obterendo: depopulatáque regione cum magna præda domum rediere. Quo nũtio Chlodoueus grauiter pro rei atrocitate commotus X regni ſui anno Olybrio ſolo Coſ. Renum tra- cccc.
duxit copias, ac Toringis intulit bellum, victíſque poſt XCI.
agros igne ac ferro effuſè vaſtatos tributum impoſuit, non (vt ait Gregorius) ſuo eos imperio ſubiunxit.

Eodem anno Zeno Aug. mortem obiit, vir libidinoſus; deſes; Theoderico Triarij, ac Theoderico Valameris,

Ostrogothorum Regulis, Thraciam ac Illyricum vexantibus obnoxius; & Eutychianarum partium occultus adiutor; Longino & Cononi fratribus suis, ac Sebastiano cuidam Præfecto Prætorij, rapacissimis hominibus addictus. Huius Principis ingratus animus atque perfidia à nemine satis argui potest. plerosque enim, quorum vt defectione expulsus, sic transitione restitutus ipse in Imperium fuerat, cruenta morte remuneratus est. Armatum quidem, ab aliquibus Armatium & Harmatium dictum, Basilisci Tyranni consobrinum, Consularem virum, Magistrúmque militiæ Præsentis per Honoülfum Toringum, Magistrum militum Illyricorum, occidendum ac discerpendum curauit: Basiliscúmque eius filium, admodum puerum, quoniam id patri promiserat, in vrbe Nicæa Cæsarem, ac mox tamquam liberata fide sua ex Cæsare Lectorem fecit, Cyzicenorum postea futurum Episcopum. Illum verò popularem suum, quem alij Hellum, alij Illonem appellant, Patricium, Consulem, Magistrum officiorum, & Magistrum militum Orientalium factum, cùm impulsu Verinæ socrus & Ariadnes vxoris interimere voluisset, vt maturiùs à se desciseret, excitauit, ac tandem in Papirio Isauriæ castello per Theodericum Valameris Ostrogothorum Regem captum cum Leontio Tyranno capite truncauit. Verinam Aug. socrum, quæ primò pro Basilisco fratre, mox pro ipso genero suo steterat, multis petitam insidiis, in vrbe Ciliciæ Tarso, deinde in supradicto Isauriæ castello custodiri iussit, & ibidem in exsilio mori coëgit, vbi Leontio Patricio purpuram circumdare ac diadema imponere ab Illo compulsa est. Denique cognito vnum è Silentiariis Imperio & coniuge sua potiturum esse, ratus destinari Pelagium virum præstantissimum ac sapientissimum, ab Silentiariorum Schola ad Patriciam dignitatem promotum, cuius operâ Theodericum Triarij filium, Gothorum Fœderatorum Ducem à Constantinopoli armatum auerterat, iussit in insula Panormo insontem strangulari, tamquam successorem suum occidere, aut fati legem immutare posset. Cedrenus ait Pelagium Patricium, quòd Zenonem

nem ius violantem liberè argueret, & Longinum Cæsarem creari nollet, ab eo vita priuatum. Suidas, nescio quem Auctorem secutus, scribit Zenoni Principi duas vxores fuisse, priorem Ariadnen, Leonis iunioris Aug. matrem; posteriorem Arcadiam, Historicis Græcis Latinísque ignotam, cui statua Constantinopoli posita sit: filium quoque, admodum arrogantem, qui adolescens torminibus ex intemperantia contractis ante patrem decesserit. Ego Candidum Isaurum veterem Historicum sequi malo, qui Zenoni, postquam priorem vxorem (quæcumque illa fuerit) ex morbo amiserat, Ariadnen à Leone Aug. in matrimonium datam esse tradit.

Mortuo Zenone, cùm Longinus, eius frater, bis Consul stupris & rapinis infamis, ac inuisus, Imperium affectaret: Ariadne Augusta Leonis Principis filia, quæ fuerat Zenoni nupta, impulsa ab Vrbicio eunucho gratiosissimo, Senatu & exercitu consentiente, Anastasio Silentiario, necdum Senatori, diadema imposuit, eidémque quamquam sexagenario mox nupsit. at Isauri ex vrbe Constantinopolitana omnes expulsi sunt, & Longinus Seleuciam Isauriæ, vnde erat, dimissus. vbi cùm res nouas moliretur, victus, comprehensus, & Alexandriam in exsilium missus, Presbytérque factus paullo pòst obiit: vt tradit Zonaras. quamquam Euagrius & Nicephorus Callistus à Ioanne Scytha victum eum acie vnà cum Theodoro cæsúmque aiunt.

Flauius Anastasius, in opido Epiri nouæ Dyrrachio genitus, cognomine Δίκορος, imperauit annos XXVII menses III. vir callidus, prouidens, mitis, crebras ob Eutychianam hæresim Constantinopolitanorum seditiones passus, & in bellis ciuilibus, quàm in externis meliore fortuna vsus. quippe & Isauros donatiuum ab Illo Tyranno ipsis auctum, & à Zenone inuito reconciliationis causâ concessum armis repetentes vi; & Vitalianum Ducem Fœderatorum Gothorum dolo magis quàm ferro feliciter exarmauit. At eodem tempore Bulgares, Pontica gens, Thraciam, & Illyricum; Persæ Armeniam & Mesopotamiam, superatis prœlio Roma-

nis, securi vastauere: Hunni, portis Caspiis effractis, & Armeniâ maiore peragratâ, Cappadociam, & Galatiam depopulati sunt: Saraceni in Phœnicen, & Palæstinam erupere. Ceterùm miror, quòd Flauius Anastasius Dyrrachinus apud Baronium in litteris ad Senatum vrbis

IↃXVI. Romæ missis Petro V. C. Consule *Germanicum inclytum, Alamannicum inclytum, Francicum inclytum* se appellet; quibuscum gentibus non bellum ei, sed contrà amicitia fuit: si verum est, quod scribit Gregorius, Chlodoueo Francorum & Alamannorum Regi Patriciam dignitatem ab Anastasio codicillis delatam esse. Hæc de Imperatoribus Orientis transcursu dicta sint: ad Chlodoueum reuertor.

Gundobadus, Godegisilus, Chilpericus, & Godomarus, (vt suprà diximus) Gundiuco patri suo Burgundionum Regi successerant, Regnúmque inter se diuiserant. Non fuit fratrum diuturna concordia. Chilpericus enim & Godomarus æqua parte minimè contenti Alamannos mercede accersiuere, & Gundobadum apud Augustodunum fusum acie Regno expulere. qui cùm apud amicos lateret, audito Alamannorum auxilia dimissa esse, fratrésque suos securos victoriâ frui; manu coacta in Burgundiam rediit: potitúsque Vienna, quæ tum Regum sedes erat, Chilpericum captum interfecit: Godomarum in turri quadam, in quam confugerat, viuum exussit: Chilperici vxorem oneratis lapide ceruicibus mergi in flumen; duósque eius filios capite truncatos in puteum abiici iussit. Filias Chilpericus ex coniuge duas susceperat. ambas in exsilium missas ait Gregorius: quarum maior nomine Mucuruna, quam Fredegarius Sedeleubam Reginam, quidam Chronam appellant, mutata veste virginitatem Deo deuouit, & extra vrbem Geneuam Ecclesiam exstruxit: natu minor Chrothildis vocabatur. Quamquam Auctor Historiæ Francicæ, ætate Gregorio proximus, & Rorico Monachus Chronam in exsilium actam; Chrothildem ab Gundobado patruo suo domi retentam, educatámque dicunt: quam posteriorem Nicetius Rodhildem; Fredegarius Chrotechildem; Rorico

Chrochildem; Hrodhildem Herimannus; aliqui Chrodigildem, & Chrodieldem appellant. Hæc, siue primùm Arianam sectam cum popularibus secuta erat, deinde hæresin eiurauerat; siue potiùs semper Catholicarum partium fuerat, de Christo & Spiritu Sancto rectè sentiebat. quam cùm vidissent legati, quos Chlodoueus Francorum Rex ad Gundobadum variis de rebus sæpe miserat, admiratíque puellæ formam, ac prudentiam, regia stirpe genitam, & Chilperici quondam Burgundionum Tetrarchæ filiam esse cognouissent, relatione sua Chlodoueum iuuenem in amorem virginis facilè impulerunt. Itaque Chrothildem sine mora Chlodoueus in matrimonium petiit, missísque ob id legatis traditam ab Gundobado, quia negare non audebat, ac perductam ad se duxit vxorem (vt ait Herimannus) XII regni anno, hoc est Albino & Eusebio Coss. cùm iam haberet ex concubina Theodoricum, & (sicuti Iordanes, Paullus, ac Freculfus tradunt) Audefledam, quam alij Odelfledam; alij Angofledam; alij Anafledem appellant, Theoderico Italiæ Regi nupturam. Gregorius tamen & Aimoinus eam Chlodouei sororem fuisse verisimiliùs dicunt: quippe apud Cassiodorum Senatorem in libri III epistola IV Theodericus Ostrogothorum Rex Chlodoueum Francorum Regem *affinem, & cognatum*, hoc est, vxoris suæ fratrem; se autem ipse *patrem* Chlodouei appellat, filium vtique appellaturus, si gener eius fuisset. CCCCXCIII.

Apud Scriptorem rerum nostrarum ætate Gregorio proximum, Roriconem, alióśque dicitur Aurelianus quidam Gallus, Chlodouei consiliarius, mendici habitum indutus Viennam ad Chrothildem venisse, eíque anulum fidei pignus, & ornamenta sponsæ conuenientia à Chlodoueo attulisse: quibus Chrothildis acceptis anulum in patrui sui insciientis loculum reposuerit, atque in nuptias consenserit. tum Aurelianum à Chlodoueo legatum ad Gundobadum missum esse produnt, qui Chrothildem sponsam sub belli comminatione peteret: móxque negante primùm Gundobado, & Aurelianum speculatorem appellante, deinde vbi anulum

Chlodouci imagine & nomine signatum è locello suo prolatum vidit, ægrè annuente; virginem regiam legato traditam, & ad Regem Francorum perductam esse: qui nuptias Augustæ Suessionum confecerit, iterúmque Aurelianum ad Gundobadum miserit res Chilperici vxoris suæ patris repetitum, ab eóque, consilium popularium, suadentium ne feroci homini vllam belli materiam præberet, non sponte securo, pretiosissimam supellectilem & multum auri argentíque receperit. Fredegarius Scholasticus, & Aimoinus Monachus rem paullò aliter exponunt, nimirum Aurelianum assumto cum pera mendici habitu clàm venisse ad Chrothildem Geneuam Allobrogum, vbi vnà cum sorore exsulabat, & Chlodouei mandata anulúmque detulisse: quo illam accepto centum solidis, anulóque suo legatum donauisse, celeritérque Chlodoueo nuntiare iussisse, nî per legatos quammaturrimè ab Gundobado patruo suo in matrimonium peteretur, deduceretúrque, timere se, ne Aredij interuentus cœpta destrueret. quâ cognitâ re Chlodoueum missis confestim ad Gundobadum oratoribus Chrothildis nuptias petiisse: cúmque is consensisset, potentissimi Regis amicitiam hac affinitate se adquisiturum sperans; legatos more Franciæ oblato solido atque denario puellam virginem Chlodoueo absenti despondisse: & ad diem nuptiis Cabilloni celebratis eam à patruo Francis traditam, & in basternam esse impositam. quæ comperto Aredium Constantinopoli reuertisse, duces ac comites suos festinare iter, ac se in equum inferre iusserit. id consilium euentu felicissimum fuisse: quippe Aredio tale coniugium improbante, & Chrothildem parentum mortem viri armis vlturam dicente; Gundobadum sine mora ad retrahendam puellam equites misisse, qui basternam quidem vacuam, & aurum ac ornamenta comprehenderint, sed ipsam longè progressam consequi non potuerint. tum Chrothildem, cùm Francorum finibus appropinquaret, comites rogauisse, vt quantum possent extrema Burgundiæ quoquouersùs igne & ferro vastarent: quo facto Villariacum, qui est locus in agro Tricassino, ad Chlodoueum

perductam, ac in matrimonium acceptam esse. quas fabulas finxisse Historicos nostros non miror, cùm iidem Childericum Chlodouei patrem amisso Regno venisse Constantinopolim ad Mauricium Tiberium Aug. qui CXX pòst annis imperare cœpit, & post Basinam vxorem ductam primâ nocte portenta vix pueris credibilia vidisse memoriæ tradiderint.

Hincmarus, & Aimoinus, Rorico, ac Sigebertus, aliíque Auctores Historiæ nostræ scribunt Chlodoueum, paullo post nuptias factas, Regnum suum primò vsque ad Sequanam; mox vsque ad Ligerim protulisse: & Aureliano Melodunum opidum Senonum, quod castrum appellant, præmium meritorum dedisse, simúlque cum eo beneficio nomen Ducis contulisse. ceu verò non id antea Childericus Chlodouei pater fecisset, quem ipsi produnt Iuliomagum Andecauorum non longè à confluente Meduanæ & Ligeris positum, & opidum Aurelianorum ripis Ligeris adiacens occupauisse.

Aliquanto pòst Chrothildis Regina marem enititur, & patiente magis quàm approbante Chlodoueo ablui eum more Christianorum iubet, Ecclesiámque velis ac cortinis ornandam curat: vt virum suum, quèm verbis expugnare non poterat, eo mysterio ad Christianam religionem illiceret. Nomen infanti Ingomeres imponitur, quod Arminij Cheruscorum Principis patruo nomen fuisse accepimus, quem Cornelius Tacitus in Annalium libro I Inguiomerum appellat. Et Ingomeres quidem, ab aliquibus Ingomirus dictus, paucis pòst diebus interiit. cuius mortem molestè ferens Chlodoueus, ac Baptismo imputans, grauiter Chrothildem obiurgauit, dixítque Deos patrios, ob contemtum numinis sui iratos, parentibus filium eripuisse. at illa se felicis vteri esse respondit, cuius primitias Christus sibi consecratas repetiuisset: filiúmque postea peperit, qui nihilo seciùs baptizatus, & appellatus Chlodomeres cùm ægrotare cœpisset, affirmante Rege fore, idem vt ei, quod fratri, contingeret, Reginæ votis, ac Dei misericordiâ conualuit. Ex his intelligitur Chlodo-

ueum quamlibet naturâ ferum ac immitem, valdè vxorium fuisse: quo non prohibente potiusquàm assentiente Chrothildis Ingometem tinguendum curauerit, acritérque ob id increpita minorem filium Christo initiare non dubitauerit.

HADRIANI VALESII

RERVM FRANCICARVM LIBER SEXTVS.

IAM Franci dudum bella non summouere, sed inferre, & quascumque aggrederentur gentes atque regiones subigere consueuerant: iam terras inter Renum & Ligerim, partem Galliæ meliorem validiorémque, armis occupatas obtinebant, & linguam Latinam, moréstque cultiores à Gallis docebantur: adhuc tamen patrio more siluas & fontes Deorum numero ducebant, atque auibus sacrificia faciebant: timendúmque erat, ne post confirmatum sibi Galliarum imperium si idolorum cultui non renuntiauissent, in Ecclesiam religionémque Christianam arma conuerterent. Dei prouidentiâ ortum est bellum, cuius victoriâ Chlodoueus Rex gentis maximus ac potentissimus de idolis simul hostibúsque triumpharet. quippe quintodecimo regni eius anno, qui Paullum fratrem Imperatoris Anastasij CCCC. XCVI. Consulem habuit, Alamanni, gens iam inde ab Antonino Caracalla nulla Germanica genre viribus & famâ inferior, magnâ manu flumen Renum transiere. Cau-

ſam belli, noménque Regis Auctores noſtri non dicunt. tantùm apud Caſſiodorum Senatorem in libri II epiſtola vltima inuenio Alamannorum Regem perfidiæ notari: credo, quòd fœdus cum Chlodoueo ictum violatâ fide ruperat: ſiue is Gibuldus Alamannorum Rex ab Eugepio in libro de vita Seuerini memoratus; ſiue quis alius fuit. Equidem exiſtimo Alamannos (id quod Burgundionibus, Veſigothis, Francíſque bene ceſſiſſe videbant) partem Galliæ multis ſuis maiorúmque ſuorum incurſionibus per annos CCLXXX vaſtatæ occupare voluiſſe. Regnabat tum Coloniæ Agrippinæ Sigibertus, partis Francorum Rex, regionémque ad Gallicam ripam Reni iacentem, & finitimos Germaniæ Tranſrenanæ pagos poſſidebat. cuius vbi Regnum depopulatâ iam ſuperiore Germaniâ ingreſſi ſunt Alamanni; Chlodoueus magnis coactis copiis ad eos contendit: adiunctóque ſibi Sigiberto, apud Tolbiacum Vbiorum hoſtes aſſecutus prœlium commiſit. ibi cùm inclinatam videret ſuorum aciem, & plurimis cæſis, Sigiberto etiam genu ſaucio, ex quo vulnere poſtea claudicauit, reliquos vehementer vrgeri; Chrothildis monitorum memor ad cælum oculos ſuſtulit, & admonitu Aureliani (vt quidam aiunt) multis cum lacrimis auxilio Chriſti implorato vouit, ſi victoriam ex hoſte tuliſſet, ſe Chriſtianam ſectam ſecuturum, quoniam Deos patrios fruſtra inuocauiſſet. ſtatímque exauditæ ſunt ſupplicis preces. nam & Francis animus ac virtus rediit; & iteratâ de integro pugnâ Alamanni ingenti ſtrage fuſi, ac fugati: Rex ipſe occiſus: nec priùs finis cædendi capiendíque factus, quàm Barbari, pacta ſalute, ſeſe victori dedidiſſent. ſic Alamanniam, vnáque (vti Hincmarus & Rorico dicunt) Sueuiam cum incolis ab Chlodoueo tributariam eſſe factam Hiſtoriæ noſtræ Auctores tradunt. niſi quòd Fredegarius Scholaſticus ſcribit Chlodoueum ad bellum proficiſcentem hortante vxore ſupradictum votum nuncupauiſſe, atque Alamannos, poſt eam cladem acceptam extorres annos IX multis locis vagatos, cùm nihil à quoquam auxiliorum contra Francorum Regem

gem

gem impetrauissent, deditionem non sponte fecisse. Sed malo equidem Magno Felici Ennodio Chlodouei æquali accedere, qui in Panegyrico Regi Theoderico dicto ait: Alamannis omnibus intra fines Italiæ sine damno prouincialium receptis accidisse, vt postquam Regem suum amiserant, alienum nanciscerentur, & ex vexatoribus prouinciarum Imperij Romani defensores fierent atque custodes: eisque feliciter cessisse fugam ex patria sua, pro agro aspero, palustri, atque siluestri solum ferax, & aratri patiens consecutis: ob ídque Theodericum Alamannicum appellandum esse dicit. Ex quo intelligitur Alamannos complures, non tamen omnes, siue Chlodouei victoris arma irámque metuentes, siue imperium Francorum auersantes, relictis sedibus suis ad Theodericum Regem in Italiam perfugisse, & in extremis Regni terminis, hoc est, vt puto, in Ræiis, quæ prouinciæ Italiæ proximæ Alamannorum finibus erant, ab eo esse collocatos, vt eas regiones ab incursionibus tuerentur, & data facultate, vel oblata occasione in sedes suas maturè ac facilè reuerti possent. Quare apud Cassiodorum Senatorem in epistola vltima libri II Theodericus Ostrogothorum Rex per legatos Chlodoueo Regi gratulatur, quòd *gentem Francorum, priscâ* (sicuti falsò ait) *ætate resídem, feliciter in noua prælia concitauerit*, & Alamannos virtute victos domuerit. petítque vt quoniam auctores perfidiæ ceciderint, imperet animo, ignoscat fessis reliquiis, quæ ad se confugerint, Italiæque in finibus lateant exterritæ: quippe euadere mereri, qui affinem eius defensorem elegerint. Iam Regem Alamannorum cum popularium superbia cecidisse: iam innumerabilem gentem partim interfectam, partim captam esse: Alamannóque acerrimo bellatori tantum terrorem iniectum, vt victorem suppliciter vitam precari cogatur. quem triumphum amplissimum, ac dignissimum memoriâ sufficere Chlodoueo debere, ne, si cum reliquis confligat, nondum vniuersos superâsse videatur. ita sibi gratissimum facturum, *nec de ea parte, quæ ad se pertineat, solicitum futurum*. Præterea eadem in episto-

la Theodericus Chlodoueum monet, vt parcat saluti suæ, atque in acie cautior sit, & aduersus victos moderatior ac mitior, & citharœdum, à Seuerino Boëthio Patricio, cùm musicæ tum omnium bonarum artium peritissimo, optimum electum, qualem petierat, inter epulas neruorum vocísque consono cantu placiturum ei mittere se pro acroamate dicit. Deprecatio tamen Theoderici pro Alamannis irrita fuit, nec vllam deditionis conditionem accipere Chlodoueus voluit. quamobrem Alamanni non omnes quidem, (vti cum Agathia persuadere nobis conatur Ennodius) sed *ea pars*, quam suprà Theodericus ait *ad se pertinere*, annis XL in Italia sub Theoderici, Athalarici, & Theodahadi Ostrogothorum Regum imperio ac tutela fuere. reliqui, qui apud Tolbiacum se Chlodoueo dediderant, quíque domi remanserant, gentis pars maior, ex eo tempore Francorum Regibus paruere. Falsum vt sit, quod in Historiæ libro I tradit Agathias Scholasticus, Mauricij Tiberij Aug. æqualis, Alamannos ab Theoderico post occupatum Italiæ Regnum subactos & stipendiarios esse factos, atque eo mortuo Ostrogothos, Iustiniani A. bello pressos, gente & agro Alamannorum in Theodeberti Francorum Regis gratiam cessisse. quasi verò Theodericus omnem Alamanniam cum habitatoribus domuerit: quorum pars tantùm post prœlium apud Tolbiacum relictis suis sedibus ad eum sponte perfugit, & XL pòst anno à Vitige Ostrogothorum Rege Theodeberto Chlodouei nepoti tradita postliminio domum rediit, Francorum Austrasiorum Principibus vnà cum reliquis popularibus paritura. Addit Agathias Alamannos, tametsi Francorum imperio subiectos, habere tamen leges suas, Deósque patrios seruare, nimirum lucos, fluuios, colles, quibus equos & alia animalia, capita abscindendo, immolare soleant: sed Francorum consuetudine mollitis paullatim animis & ritibus Barbarorum prudentissimum quemque commutatum ad meliora conuerti, breui vt ea gens omnem barbariem depositura videatur. Ceterùm Tolbiacum, pugnæ locus, quod ab Colonia Agrippina XVI leugas abest, apud

quod castrum anno C X X post Consulatum Paulli Theodobertus Chlodouei abnepos à Theodorico fratre atroci prœlio fusus est; indicat Alamannos priùs Sigiberto Regi, quàm Chlodoueo bellum inferre voluisse. quippe cùm nec supra Vindonissam, nec multùm infra Mogontiacum flumen Renum transire Galliæ depopulandæ causâ consueuissent: si Chlodoueum præ omnibus vnum aggredi statuerant; non Germaniam inferiorem, in qua Sigibertus Rex dominabatur, petere; sed per Argentoratum aduersum finibus suis, pérque Diuodurum Mediomatricorum ac Verodunum, Chlodouei Regnum ingredi debuerunt.

Fusis fugatísque circa Tolbiacum, vt supradictum est, Alamannis, Chlodoueus Francorum Rex Renum transiit, & cum victore exercitu ingressus Alamanniam ac Sueuiam, exceptis qui in Italiam perfugerant, gentes regionésque eas à Mæno fluuio ad Alpes Ræticas vsque promissas perdomuit: atque domum reuertens Vedastum Presbyterum, popularem suum, virum sanctissimum, quem postea Remigius, sibi à Rege commendatum, Atrebaticæ Ecclesiæ Episcopum constituit, ex opido Leucorum Tullo deduxit, ab eóque rectam fidem & religionem in itinere edoctus, & cæci mirabili curatione in proposito confirmatus est. Chrothildis Regina, quam Sigebertus Rothildem, aliqui Chrodildem, & Chrodchildem appellant, apud Remos viro læta occurrit: victos hóstes gratulatur: ordinem rei gestæ cognoscit: confestímque dum propositum calebat, ne dilatio obliuionem, aut consilij mutationem afferret, Remigium clàm accersitum orat, vt Regem ad votum soluendum, & ad Baptismum hortaretur. Erat Remigius Remorum Episcopus, Principij Suessionici Episcopi frater, sanctitate præcellens, & liberalibus studiis imbutus, atque, vt illa ferebant tempora, declamandi peritus, quem Fredegarius, aliíque malè Remedium vocant. is Chlodoueum secretò ad se vocatum monere cœpit, vt vnum & summum Deum mundi conditorem, cuius beneficio insperatam ex hostibus palmam tulisset, crederet ac confiteretur: néve bestias

hominibus ab auctore suo subiectas, & aues rationis expertes diuinis honoribus coleret, neu' arboribus sensu carentibus sacrificia facere nihil profutura, & aquas surdam naturæ partem inuocare perseueraret. Probabat Rex Remigij salubre consilium, nec recusabat voto se exsoluere, sed Francis patrij moris tenacibus materiam seditionis præbere metuebat. Commodissimum visum est apud exercitum orationem habere. Igitur aduocata concione hortatur singulos ac vniuersos, vt euersis idolis, quæ nec sibi, nec cuiquam alij prodesse possent, Dominum ac Deum, cuius expertæ virtuti victoriam belli Alamannici deberent, Christum venerarentur, *& nondum initiatus sacris, fit sua gentis Apostolus*. Chlodouei orationem interrupit Francorum consensus vna voce testatus, succlamatúmque est ab omnibus, se eum, cuius Sacerdos esset Remigius, Deum colere paratos esse. Lætus tam admirabili assensione Remigius, vbi Chlodoueus, ceteríque Catechumeni quæ ad sacra pertinebant fecere, Ecclesiam velis aulæísve pictis, ac cortinis ornari; Baptisterium parari; spargi vnguenta; cereos accendi iubet: ac primum omnium Chlodoueum, petentem vt baptizaretur, atque in lauacrum descendentem his verbis hortatur: *mitis depone colla Sicamber: adora, quod incendisti; incende, quod adorasti.* tum Rex fidem interrogatus ab Remigio, & Deum vnum trinúmque confessus, ter in aquam demittitur, vngitur, signatúrque. Hincmarus de vita Remigij, Aimoinus eius æqualis in Historiæ libro 1, & Frodoardus Remensis Ecclesiæ Presbyter rem admirabilem, & Gregorio, Fredegario, aliísque veteribus nostris Historicis ignotam narrant: nimirum cùm ferenti Chrisma Clerico omnes ad Baptisterium aditus turba intercluderet, columbam niue candidiorem aduolauisse, ampullam rostro ferentem, eámque in Remigij aquam consecrantis manibus deposuisse, ac statim non comparuisse, ita Chlodoueum perunctum esse. Addit Hincmarus Remorum Episcopus (vt in actis Synodi Mettis habitæ, cui ipse præsedit, & in Appendice Aimoini inuenio) sacrum hoc & cælo missum

Chriſma religiosè ſeruari, necdum ſua ætate poſt annos ampliùs CCCLXX defeciſſe, eóque Chlodoueum vnctum, & Regem conſecratum eſſe XV regni anno. in quo Hincmarum ſua tempora, ſuíque decepere mores, exiſtimantem iiſdem cærimoniis Merouingos regnum iniiſſe, quibus poſteri Caroli Maioris domus inierint: cùm Pippinus primus omnium Franciæ Regum, imitatus Iudæos, ac poſteriores Veſigothorum Reges, vt ſe ſacra vnctione venerabiliorem auguſtiorémque faceret, ſemel atque iterum vngi voluerit. ante ætatem verò Hincmari ſolus Ludouicus Pius; ab eo ad Hugonem Francorum Reges non ampliùs tres, nimirum Carolus Ludouici Pij pronepos, Rotbertus frater Odonis, & Lotharius Durocortori Remorum Reges vncti ſunt ac conſecrati. mirum vt non ſit Chriſma de cælo delapſum, quod non in vllos vſus, ſed in memoriam miraculi ſeruaretur, tamdiu ſuperfuiſſe, ac poſt tot annos minimè conſumtum oſtentari potuiſſe. Baptizato Chlodoueo, è ſororibus Regis Albofledis Baptiſmum accepit: Lanthildis, vel Landechildis, Chriſtiana quidem dudum ſed Arianarum partium, poſt eiuratam hæreſim ſancto Chriſmate delibuta eſt, quam tamen aliqui vnà cum ſorore tinctam affirmant. Francorum quoque ſub Chlodoueo militantium millia ampliùs III, non (vti ait Fredegarius) VI Baptiſma inierunt, qui albati cum albato Duce triumphalis exercitus ſpeciem præbuerunt. Lanthildem autem falsò Rorico pro Audefleda Theoderico Oſtrogothorum Regi nuptum datam ait. at Albofledem (quod & fortaſſe de Lanthilde dicendum eſt, neutram enim nupſiſſe reperio) conſecratam Deo virginem deceſſiſſe Remigij ipſius ad Chlodoueum epiſtola oſtendit, in qua Albochledem eam appellat, & *benedictionem virginitatis accepiſſe* ſcribit, atque *ſacratam lugeri* negat oportere. Equidem miror nec Gregorium, qui hanc epiſtolam legerat, nec ceteros noſtros Hiſtoricos id animaduertiſſe, exiſtimóque Albofledem non ab alio quàm Remigio vt baptizatam, ſic conſecratam fuiſſe. In Chronico Roberti Monachi Autiſſiodurenſis in-

uenio Theudechildem, Chlodouei filiam, Theuchildem Reginam ab Odoranno dictam, deuota virginitate & pietate venerabilem, apud Agendicum vel Agedincum Senonum Monaſterium, quod S. Petri Viui appellatur, magnificè exſtruxiſſe, Apoſtolis conſecrauiſſe, ac prædiis locupletauiſſe, vbi & ſepulta ſit.

Et Chlodoueus quidem, ita vti ſuprà diximus, ablutus eſt: qua autem in vrbe, quóque tempore ablutus ſit, inter Auctores non conſtat. Gregorius, quantum in ipſo erat, id ſcire nos noluit: nam nec loci, nec diei mentionem vllam fecit. Fredegarius verò, qui Pippino regnante floruit, Aimoinus, Hincmarus in libro de vita Remigij, & in duabus epiſtolis, ac Frodoardus Preſbyter in Hiſtoriarum Eccleſiæ Remenſis libro primo, Chlodoueum in Baſilica ſanctæ Mariæ Durocortori Remorum in peruigilio Paſchæ baptizatum eſſe
CCCC-XCVII. tradunt, eo nimirum anno, qui victoriam belli Alamannici ſecutus eſt. ſimiliter Ludouicus Pius apud Frodoardum in Hiſtoriæ libro II in Remenſi Eccleſia beatæ Mariæ & Chlodoueum ablutum, & ſe, qui ab eo genus nonénque deduceret, manu Stephani Romani Epiſcopi Imperatorem conſecratum, vnctum, ac coronatum dicit. Contrà Nicetius Treuirorum Epiſcopus in epiſtola, quâ Chlodoſoindam Chlodouei ex Chlothario filio neptem etiam atque etiam hortatur, vt Alboinum Langobardorum Regem virum ſuum è ſecta Arij ad Catholicam fidem adducat, Chlodoueum in Eccleſia Martini Baptiſma conſecutum eſſe oſtendit his verbis. *Audiſti ab auia tua Domina bonæ memoriæ Rodhilde, qualiter in Franciam venerit, quomodo Dominum Chlodoueum ad legem Catholicam adduxerit. & cùm is eſſet homo aſtutiſſimus, noluit acquieſcere, antequam vera agnoſceret. Cùm iſta, quæ ſupradixi, probata cognouit, humilis ad Domini Martini limina cecidit, & baptizari ſe ſine mora permiſit.* Eccleſiámne apud Turonos Martini Apoſtolici viri ſepulcro illuſtrem, *Martini limina* appellet Nicetius; (vt Fredegarius in Chronici capite LIV) an aliquam aliam Baſilicam eius nomine nobilitatam, ambigi poteſt. Equidem vix cre-

diderim Nicetium, hominem tantæ prudentiæ ac dignitatis, qui Chlodoueum videre puer potuit, & vbi baptizatus fuiſſet ſcire non ſolùm debuit, ſed etiam videri voluit; cùm Chlodoſuindæ ſcriberet, in re tam ei quàm Francis Gallíſque notiſſima errauiſſe, & pro beatæ Mariæ Baſilica, Martini Baſilicam, ſiue pro Durocottoro Remorum Cæſarodunum Turonum poſuiſſe, quam vrbem conſtat tum Alarico Veſigothorum Regi paruiſſe. Certè actis Synodi permiſſu Alarici apud Agatham Meſſalla Conſule habitæ Leo Diaconus miſſus à Domino Vero Epiſcopo Turonicæ Eccleſiæ ſubſcripſit. IↃVI. auctórque eſt Gregorius Voluſianum, & Verum hunc, alterum poſt alterum Turonicos Epiſcopos, propterea quòd prodendæ Francis vrbis conſilia iniiſſe credebantur, à Veſigothis in exſilium actos eſſe. neque veriſimile mihi videtur, etiamſi cetera gratis conceſſero, Remigio, prouinciæ Belgicæ ſecundæ Metropolitano Epiſcopo, (à quo omnes Hiſtorici Chlodoueum ablutum dicunt) viro, qui in epiſtola quadam Fulconi Epiſcopo tantopere ob Canones non ſeruatos iraſcitur, vllo modo perſuaderi potuiſſe, vt neglectis Patrum regulis in Metropoli prouinciæ Lugdunenſis tertiæ, præſente ac ſpectante vrbis Epiſcopo, Chlodoueum baptizaret: aut Chlodoueum, victis ac domitis Alamannis, à ripa Reni ad flumen Ligerim contendiſſe, vt tam longè ab Auguſta Sueſſionum, quam interfecto Syagrio regiam delegerat, in extremis Regni terminis, ac velut ſub oculis Veſigothorum intingueretur. Malo igitur cum Frodoardo Hincmarum Remorum Epiſcopum, ampliùs CCCLXX annis diſtinctum à Chlodouei ætate, quàm Nicetium ei ſupparem erroris arguere. nec dubito, quin *limina Martini* vocauerit Nicetius Eccleſiam S. Martini apud Remos ad portam Collaticiam, vel Baſilicarem, cuius mentio fit in Remigij teſtamento. vbi ablui voluiſſe Chlodoueum non mirabitur, qui Martini nomen ob ſigna atque virtutes ſummæ Gallis & Francis venerationi fuiſſe, votáque ei ab ipſo Chlodoueo ante Vogladenſe prœlium nuncupata intelliget, & Rotbertum fratrem Odonis, ac Lothatium, qui Durocortori

Remorum regnum inierunt, non in primaria vrbis Ecclesia, sed in Basilica Beati Remigij Reges ab Episcopis Remensibus consecratos esse animaduertet. Nec plura de loco, vbi ablutus est Chlodoueus, dicenda occurrunt.

De tempore non magis conuenit. Fredegarius, Hincmarus, ac Frodoardus (vti suprà diximus) in peruigilio Paschæ XVI regni Chlodouei anno hoc actum esse scribunt. è quibus Fredegarius, vt sententiam suam confirmet, addit Chlodoueum, cùm Remigius *in Albis* Euangelij lectionem de Domini nostri Iesu Christi suppliciis ei exponeret, dixisse, si tum vixisset, atque Francis comitatus Hierosolymis fuisset, Christi se iniuriam vindicaturum fuisse. Deceptos credo Hincmarum ac Frodoardum verbis & auctoritate Fredegarij; Fredegarium autem, opinionis eius auctorem, veteri more institutóque Ecclesiæ, quæ non aliis diebus quàm Paschæ ac Pentecostes Catechumenis valentibus Baptismum conferri permisit. quippe Nicetius Augustæ Treuirorum Episcopus, in antedicta epistola ad Dominam Chlodosoindam Reginam, Chlodoueum *sine mora baptizatum* ait, vt appareat, post victos acie hostes subactámque Alamanniam, simul ac domum rediit, circa initium hiemis finémque anni Baptismum ei collatum instante Chrothilde, non in Pascha dilatum fuisse. Sed omnem dubitationem eximit, errorémque dissoluit Alcimus Ecdicius Auitus, Viennensis Episcopus, vir ingenio ac virtute eminens, & pro captu illorum temporum in prosa oratione carminibúsque perfectus, atque (vt in epistola ad Faustum & Symmachum Senatores Vrbis & Consulares ipse se appellat) Senator Romanus. Hic igitur Auitus in epistola, quâ Chlodoueo Regi de accepto Baptismo gratulatur, VIII Kalendas Ianuarias, quum Christi natalis nocturna peruigilatione celebrabatur, præsentibus multis Episcopis tinctum eum indicat his verbis, quæ si legissent Fredegarius & Hincmarus, in errorem non incidissent. *Gaudeat quidem Græcia habere se Principem legis nostræ, sed non iam quia tanti muneris dono sola mereatur illustrari: quòd non desit & reli-*

reliquo Orbi claritas sua. Siquidem & Occiduis partibus in Rege non nouo noui iubaris lumen effulgurat, cuius splendorem congruè Redemtoris nostri natiuitas inchoauit: vt eo die ad salutem regenerari ex vnda vos pareat, quo natum redemtioni suæ cæli Dominum mundus accepit. Igitur qui celeber est natalis Domini, sit & vestri, quo vos scilicet Christo; quo Christus ortus est mundo. Comparat Auitus hoc loco Chlodoueum Francorum Regem cum Anastasio Augusto, quem *Principem Græciæ* appellat, & *legis nostræ*, hoc est Catholicarum partium esse ait. tamquam vt Chlodoueus post Baptismum acceptum in Occidentis tractibus; sic tum in Orientis Imperio Anastasius Princeps Catholicus fuerit: quem Dioscorianorum vel Eutychianorum hæresim secutum esse, & quinque Patriarchas sibi aduersantes, ac de duabus Christi naturis rectè sentientes in exsilium misisse constat. Chlodoueum autem existimo vnum ex omnibus ætatis suæ Regibus Catholicum & orthodoxum fuisse. quippe eo tum statu res Christiana erat, vt hæresi vbique dominante Imperium Orientis Princeps Eutychianus obtineret: & Reges Barbarorum, qui in prouinciis Occidentis consederant, nimirum Sueuorum in Callæcia; Burgundionum, & Vesigothorum in Gallia; Vandalorum in Africa; Ostrogothorum in Italia; Langobardorum in Pannonia secunda; Gipedum quoque in Dacia Transdanubiana, Arij sectam sequerentur: ceteræ gentes tenaces patrij moris idola venerarentur. Causa autem, quare omnes ferè Barbari Ariani essent, hæc erat, quòd (vt scribit Prosper in Chronico) Ariani ab Imperatoribus Arcadio & Honorio Orbe Romano expulsi ad Barbaros, in primis ad Vesigothos sese contulerant, ac plerosque eorum ex idololatria, nonnullos etiam è Catholica religione ad suam hæresim perduxerant. Quamquam Iordanes in libro de Origine Gothorum, & Nicephorus Callistus in Historiæ Ecclesiasticæ libro XI tradunt Vesigothos Fridigerno Regi parentes, auctore Vlfila Episcopo populari suo principatu Valentis Aug. factos Arianos, Ostrogothis, & Gipedibus consanguineis suis, ac ceteris omnibus linguæ suæ nationibus Barbaris Istri

accolis, nimirum Taifalis, Vandalis, Erulis, aliísque hanc perfidiam inseuisse. à diuerticulo ad ordinem reuertor. Eadem in epistola Auitus Chlodoueum laudat, quòd cùm eum varij hæretici ad suas quisque partes trahere conarentur, Catholicam Fidem professus sit: & veritatis ac rectæ de Deo sententiæ *quidam arbiter* datus, dum *sibi eligit, omnibus iudicauerit:* nec vt plerique noxio pudore, & inutili maiorum reuerentia moti facere consueuerant; Christianorum Sacerdotum monitis & cohortationibus religionem popularium & ritus patrij vetustatem opposuerit: vt qui priscæ originis stemmate, ac nobilitate illustris proauos Reges bonorum auctores habebat, posteris suis auctor esset ipse meliorum. Adiicit ab Chlodoueo, quem *timendum gentibus, Regum florentissimum, ac felicissimum, ac patrem omnium* appellat; captiuos vinculis liberatos, atque dimissos: & per nuntium Viennam missum de Baptismo suscipiendo initi consilij se certiorem factum: neque opus esse *Fidem perfecto prædicare, quam ante perfectionem sine prædicatione viderit:* tum nimirum cùm Chlodoueus inuocato Christo Alamannos acie vicit, ac (sicuti suprà dicit Nicetius) quæ de religione Christiana ab Chrothilde vxore audierat, *vera agnouit,* præsente Dei auxilio comprobata. Præterea se impetrasse Auitus scribit à Domino Gundobado, *sua quidem gentis Rege, sed Chlodouei* (vti ait) *milite,* eíque seruire in omnibus parato, vt viri Illustris Laurentij cuiusdam filium ad eum, quemadmodum petierat, mitteret. vnum orat Chlodoueum, vt quoniam gens vniuersa Francorum per eum breui Christiana futura sit, *vlteriores gentes,* quas vnius ac summi Dei ignaras nondum vllæ hæreses aut praua dogmata corruperunt, nimirum interiores Germanorum nationes, quæ sub imperio Francorum non erant, dimissis quoquouersùs legationibus ad religionem Christianam inuitet. Et id quidem forsitan Chlodoueus fecit. certè imitatus Constantinum Maximum, Francos saltem ditionis suæ (vti ait Sigebertus) cùm exemplo suo; tum etiã edicto ad Fidem Christianam partim inuitauit, partim perduxit. vt non sine causa à Remigio in II episto-

lis *non ſolùm prædicator Fidei Catholicæ, ſed defenſor, meritis illuſtris* appelletur.

Exemplum Chlodouei Regis intra pauciſſimos annos Francorum pars maior & melior imitata eſt. eodem plerique conſilio Preſbyteros adire, ad Epiſcopos conuenire, his magiſtris quæ credenda erant edoceri, & Chriſtianam religionem profiteri, colere, amplificare cœperunt. eámque poſtea non modò integram à contagione accolarum ſeruârunt, verùm etiam Alamannis, Baioariis, Toringis, Saxonibus, Friſiis, aliíſque gentibus idololatris domitis inſeuerunt. tantum denique ſacrarum Virginum, ſanctorum Monachorum, Abbatum, Preſbyterorum, Epiſcoporum tulerunt: tot experimentis pietatem ſuam teſtatam fecerunt, magis vt Fidem Chriſti Gallos edocuiſſe, quàm à Gallis didiciſſe videri poſſent. Quamobrem Iuſtinianus Aug. apud Procopium in libro I belli Gothici & Agathias dicunt omnes Francos rectiſſimam atque eamdem, quam Romanos, de Deo opinionem habere, eoſdem feſtos dies anniuerſarios agere, & hæreſin atque perfidiam Arianorum damnare. & Pelagius Epiſcopus vrbis Romæ in epiſtola ad Auxanium Arelatenſium Epiſcopum ait Francorum Reges cum Romanis in rectæ Fidei confeſſione conſentire. ſimiliter Gregorius cognomine Magnus, Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus, in litteris cùm ad Childebertum Regem Francorum, tum ad eius filios ſcriptis, affirmat, quanto Reges ceteris hominibus præſtent, tanto eorum Regnum Fidei ſinceritate, & integritate Chriſtianæ religionis omnibus omnium gentium regnis antecellere. Ex quo intelligitur Reges noſtros, qui Chlodouei inſequentiúmque Principum, vt virtutis ita & pietatis heredes, & Catholicæ diſciplinæ ſemper tenaces fuerunt, iure meritóque Chriſtianiſſimos appellari.

Ceterùm poſtquam Chlodoueus Baptiſmum iniit, Galli, qui ſub Francorum imperio erant, multo placidiores & obſequentiores facti ſunt: & qui non erant, eos habere dominos plerique ſummopere cupiuere. licèt enim antea Galli, qui Veſigothis, & Burgundio-

nibus Arianis parebant, partim amore, partim metu
impulsi, in Francos studiis inclinauerint: & beatus A-
prunculus Lingonicæ Ecclesiæ Episcopus propterea
Burgundionibus suspectus, & clàm occidi iussus sit,
atque noctu de muro castri Diuionensis demissus Ar-
uernos petierit, in locum C. Apollinaris Sidonij tum
fortè defuncti subrogandus: tamen post acceptum à
Chlodoueo Baptismum multo alacriùs & pronioribus
animis cùm alij, tum Episcopi, homines magnæ sancti-
tatis auctoritatísque, pro se quisque odio hæreseos
Arianæ, & amore Fidei Catholicæ res ad Francos tra-
xere. quippe (vt Gregorius scribit) Volusianus, stirpis
Senatoriæ, Turonicæ Ecclesiæ Episcopus, & Verus eius
successor, cùm Vesigothis suspecti essent fauere Chlo-
doueo, ac defectionem attentare, alter post alterum
iussu Alarici Regis in exsilium acti sunt. & Quintia-
nus Rutenorum Episcopus, ante prœlium Vogladense
ab opidanis apud Gothos ibi habitantes accusatus initi
de tradenda Francis vrbe consilij, cùm cognouisset se
in periculo mortis esse, noctu profugit, & ad Euphra-
sium Aruernicæ Ecclesiæ Antistitem, Aprunculi Diuio-
nensis successorem, Augustonemetum se contulit, eiús-
que & liberalitate viui sustentatus, & mortui in locum
anno v post Chlodouei obitum suffectus est. Postremò
Aquitani, post victum cæsúmque à Chlodoueo Alari-
cum, quàm libenter Arianum Regem Catholico mu-
tarent, promta omnes ac celeri deditione ostendere.
Quamquam de Vero, ac maximè de Quintiano an Gre-
gorio credi oporteat nescio. siquidem Leonem Diaco-
num, missum à Vero Episcopo Turonicæ Ecclesiæ, de-
IↃVI. cretis Sacerdotum, qui Messalla V. C. Consule XXII
regni Alarici anno Agathæ conuenerunt, subscripsisse
inuenio. ex quo cognoscitur Verum, si sede sua verè ex-
pulsus fuit, circa finem eiusdem anni aut initium inse-
quentis, quo Alaricus interfectus est, pulsum fuisse.
Quintianum autem Rutenorum Episcopum constat
Synodo huic apud Agatham habitæ interfuisse, eúm-
que, ac similiter Euphrasium Aruernorum Episcopum
IↃXI. Felice V. C. Consule, ante paucos menses quàm Chlo-

doueus decederet, acta Concilij Aurelianensis manu suâ confirmauisse. Præterea cùm tam Aruerni, quàm Ruteni sub imperio ac ditione Vesigothorum fuerint, quoad vixit Alaricus minor: apparet Quintianum, ob supradictam rem pulsum ac profugum, viuo Alarico mortis effugiendæ causâ Aruernos petiturum, & ab Euphrasio Episcopo accipiendum, agrísque ac vineis donandum non fuisse. Denique Aprunculum quidem Burgundionibus; Volusianum, ac Verum Vesigothis suspectos facere potuit propinquitas Francorum, quæ & horum commercium proditionis adiuuaret, & illis ad occupanda retinendáque opida plurimum conferret. nam Andematunnum Lingonum non ampliùs passuum XLIII millibus aberat à Tullo Leucorum, ab Augustobona Tricassium aliquanto minùs, quæ vrbes ambæ parebant Chlodoueo. & flumen Liger, cuius ad vlteriorem ripam positum est Cæsarodunum Turonum, fines Vesigothorum à Francis diuidebat. At Ruteni, vltima Aquitaniæ gens, & prouinciæ Narbonensi contermina, regnante Alarico variis ditionis eius nationibus vndique claudebantur. minimè vt verisimile sit Quintianum tum prodendi Francis opidi Rutenorum Segoduni consilium iniisse, quò ne præsidium quidem mittere inuitatus Chlodoueus potuisset. eò enim per Bituriges, & Aruernos, gentes infestas, hoc est, per omnem ferè, quàm lata est, Aquitaniam Alarico parentem, tendere oportebat. Quare existimo Quintianum Rutenorum Episcopum, si è sede sua vmquam expulsus est, post non solùm Alarici sed etiam Chlodouei mortem expulsum esse, idque ita accidisse. Vesigothos, cùm, vti ait Gregorius, mortuo Chlodoueo multa ex his, quæ Vogladensi prœlio amiserant, armis recepissent, Segodunum opidum Rutenorum præ ceteris occupauisse, atque aliquot annis tenuisse, eiúsque Episcopum Quintianum, tamquam Francis faueret, suspectum habuisse, & interimere voluisse: qui vnà cum fidissimis seruis fugâ salutem, Aruernósque petierit, ibíque iussu Theodorici Francorum Regis, anno V post Chlodouei Magni obitum Euphrasio vrbis Sacerdoti successor sit datus.

Hincmarus in libro de vita Remigij ſcribit Chlodoueum, Procerésque Francorum poſt acceptum Baptiſmum omnibus Eccleſiis Regni ablata reſtituiſſe, ac præterea plurimas poſſeſſiones per varias prouincias Remigio piè contuliſſe, quarum is partem, nimirum Luliacum, caſtrum Codiciacum, & Bernam villam, Remenſis Eccleſiæ prædiis adiunxerit; partem, non modicam caſtro, quod Laudunum Clauatum appellant, vel Baſilicæ ſanctæ Mariæ ibi poſitæ attribuerit, eíque loco Genebaudum, nobiliſſimum hominem atque doctiſſimum, Epiſcopum præpoſuerit. Eulogium quoque virum potentiſſimum, clariſſimúmque, vt ex nomine intelligitur, natione Gallum, cùm maieſtatis reus in Eccleſiam beatæ Mariæ confugiſſet, vſúſque deprecatore Remigio vitam, veniámque, ac rerum ſuarum dominium à Chlodoueo impetrauiſſet, Sparnacum villam ſuam eidem dono dare voluiſſe, recuſantíque in vſum Eccleſiæ Remenſis argenti librarum quinque millibus vendidiſſe. Præterea Hormiſdam vrbis Romæ Epiſcopum, poſt prœlium Vogladenſe, cæſúmque Alaricum, Remigio Remorum Epiſcopo vices ſuas per Regnum Chlodouei commiſiſſe tradit Hincmarus, eóque ſedem Apoſtolicam obtinente Chlodoueum hortatu Remigij legatos Romam miſiſſe, qui coronam ex auro & gemmis, donum eximium, in Baſilica Petri ponendam, Principíque Apoſtolorum dicandam & conſecrandam curarent. exemplum quoque litterarum Hormiſdæ ad Remigium ſubſcribit, quas non minùs falſas atque confictas, quàm Remigij teſtamentum ſubiectum arbitror. quippe anno IV poſt Chlodouei obitum, nimirum Flo-
IↃXV. rentio & Anthemio Coſſ. (ſicuti ait Marcellinus in Chronico) Hormiſda in locum Symmachi Romanæ Eccleſiæ Epiſcopus eſt ſubrogatus.

Auctor Appendicis Chronico Victoris adiunctæ pro-
CCCC. XCVII. dit Anaſtaſio Aug. II Conſule *Gothos*, hoc eſt Veſigothos, *intra Hiſpanias ſedes accepiſſe*. quod cùm falſum ſit, (nam Barcinonenſis regio iam inde ab Ataulfo ſub ditione Veſigothorum fuit, & Theodoricus poſterior, ac Euricus frater eius multas Hiſpaniæ clariſſimas vr-

bes armis occupauerant) non dubito, quin hic error non Auctori, sed vitio exemplarium ac duabus litterulis debeat imputari, & quin Vesigothi nequaquàm intra Hispaniam *sedes accepisse*, verùm *cædes occœpisse* dicendi sint. Certè hoc Auctoris ipsius verba indicant. addit enim Burdimelum, qui ante annum ab Alarico desciuerat, & in Hispania regnum inuaserat, à suis traditum, Tolosam perductum, ibi tauro æneo impositum, ac flammâ subiectâ viuum crematum esse: &
Messalla V. C. Consule Dertosæ à Vesigothis opido po- IↃVI.
titis alium quemdam Tyrannum interemtum, capútque eius Cæsaraugustam allatum dicit. quæ Tyrannorum Hispaniensium cædes sine multorum cædibus, qui aut participes coniurationum fuerant, aut fuisse putabantur, fieri non potuere.

Eodem anno Verodunenses à Chlodoueo defecere, CCCCXCVII.
móxque obsessi vbi arietibus murum quati, & aggerem exstructum proferri viderunt, pro Firmino Episcopo, qui paucis antè diebus decesserat, ciuem suum Auspicium vrbis Archipresbyterum, virum sanctissimum, ad Regem misere oratum, vt sibi ignosceret, veniáque impetratâ portas aperuere, & Chlodoueum cum suis copiis opido recepere. Hoc accidisse Anastasij secundo Consulatu vt credam facit Aimoinus Monachus, qui narrationi belli Alamannici, & Baptismi Chlodoueo Regi Francísque collati continuò defectionem Verodunensium deditionémque subtexit. Quamquam Auctor non vetus libri de vita Maximini Verodunenses ab Chlodoueo desciuisse inter ipsa *regni eius auspicia* tradit. quem tamen nihilominùs secum pugnans honoris causâ præcedentibus Clericis vrbem intrâsse, & in Ecclesia Deo gratias egisse scribit. ex quo intelligitur Chlodoueum, tum cùm Verodunum recepit, Christianum fuisse: at is non initio principatus, sed quintodecimo regni sui anno, Consulatu Paulli factus est CCCCXCVI.
Christianus.

Patricio & Hypatio Coss. Theodericus Ostrogothorum Rex, anno VII post interemtum Odoacrem, ac IↃ.
omnem Italiam perdomitam, vrbem Romam intrauit,

ibíque Odoinum, vel, vt alij dixere, Odoindum, Comitem ac popularem suum sibi insidiantem capite truncari iussit in Palatio Sessorio. cuius Sessorij Palatij, in IV Synodo Romæ iussu Theoderici huius habita, mentionem fieri video, & in Actis Xysti Romani Episcopi, in quibus *Heleniana Basilica*, vel *Hierusalem* Basilica Sessorij Palatij, alio nomine *Sessorianum atriū* appellatur.

15. Eodem anno bellum Burgundicum initum ac finitum esse prodit in Chronico Marius Auenticensis Episcopus. Tum Burgundiones, qui & Burgundij, tenebant in Gallia Lugdunensem primam, Sequanos, partem maiorem prouinciæ Viennensis, Alpes Peninas, & Graias, atque Maritimas, & aliquot Narbonensis Secundæ vrbes, quæ pars Galliæ Burgundia ab gente cognominata est, & ita apud Senatorem in libri I epistola vltima vocatur. Horum Rex Gundiucus IV filios, Gundobadum, Godegisilum, Chilpericum, & Godomarum, superstites ac Regni sui successores reliquerat. è quibus Gundobadus Chilpericum, Chrothildis Reginæ patrem, & Godomarum interfecerat, Regnúmque totius Burgundiæ occupare conabatur. ipse Lugdunum Segusianorum Regiam delegerat: Godegisilus, quem Fredegarius Gundeghiselum, Freculfus Gundeislum, Hincmarus Godegislum appellat, Geneuam Allobrogum opidum sedem habebat. Breui apparuit inter malos fratres fidam pacem, ac diuturnam concordiam esse non posse. cùm enim alter alteri insidiaretur, bellum ciuile palàm exarsit. Godegisilus, opibus & gratiâ apud populares inferior, clàm per legatos annuum tributum Chlodoueo, quantum vellet imponere, se pensurum promisit, si eius operâ fratrem victum occidere, aut saltem Regno spoliare potuisset. Facilè à viro, qui in pace bellū quærere solebat, accepta conditio est, & legati cum pollicitatione auxiliorum dimissi. Lætus igitur Chlodoueus spe prædæ, & occasione vindicandæ soceri cædis, maximas copias cogit, & vt erat constitutum, in Burgundiam contendit. At Gundobadus ignarus fraudis legatos ad Godegisilum fratrem suum mittit oratum, sibi vt ab Francis oppugnato celeriter opituletur: condonet inimi-

inimicitias patriæ periclitanti, & aduersus communem hostem in commune consulat: ne qui iuncti pares esse Chlodoueo possint, distracti opprimantur. Pollicetur auxilium Godegisilus, móxque cum omnibus copiis ex composito adiungitur Gundobado, simul ac pugnæ signum datum esset, ad Chlodoueum transiturus. tum ambo Chlodoueo armati occurrunt. Committitur prœlium apud Diuionem, quod erat castrum in finibus Lingonũ ad Oscaram flumen, ab Imperatore Aureliano non (vt Gregorius putat) exædificatum, sed nouis mœnibus cinctum. Vbi pugnari cœptum est, Godegisilus, quemadmodum conuenerat, cum exercitu ad Chlodoueum transit, & arma in fratrem vertit. quod posteaquam sensit Gundobadus, multis suorum amissis fugam capessiuit: nec munimentis Lugduni, ac ne Viennę quidem, aut Valentiæ satis confisus, Auenionis muris se inclusit, tanto (vti existimabat) ab hostibus tutior, quanto remotior futurus. eò frumentum comportari, pecus ex agris compelli iubet. Godegisilus autem, promissa Chlodoueo parte Regni sui, discessit, triumphánsque, tamquam iam totius Burgundiæ imperium obtineret, Viennam Allobrogum, inuitantibus opidanis ac popularibus, intrauit. Interea Chlodoueus auctis copiis suis Gundobadum quà fugerat sequi, ac interficere statuit: penetrat interiora Burgundiæ: superatóque flumine Rhodano castra ante Auenionem ponit, minimè plenam ab se latam victoriam, confectúmque ducens bellum, si Rex hostium euadere potuisset. Iam depopulatis agris, cæsis oliuetis, vineis excisis, vicis incensis, feruebat obsidio, & Gundobadus intra muros cum suis non modò de Regno, sed etiam de auxilio ac de salute desperabat. ægro animi, anxióque supradictus Aredius, amicorum eius facilè primus, consilij sui rationem aperit, & ex constituto ad Chlodoueum transfugit, affirmátque sę victoriæ ipsius comitem, quàm socium Gundobadi pulsi ac obsessi esse maluisse. receptus inter familiares, vir in suadendo prudens, & in arcano sibi commisso celando fidelis, nec minùs iucundus & suauis, quàm callidus, breui in magno honore apud Regem fuit.

Mm

quem cùm diuturnæ obsidionis tædere animaduerteret, arrepto tempore veniam libertatis precatus monuit, vt irrita munitissimæ vrbis oppugnatione dimissâ, Gundobado tributum in annos singulos pendendum imponeret, suáque in eo negotio operâ vteretur. Placuit Chlodoueo consilium, remissúmque confestim Aueniónem Aredium subsecuti eius legati Gundobadum imperata facere paratum inuenere. itaque conditiones pacis quæ ferebantur acceptæ, & promisso annuo tributo, ab altero pecunia in annum; ab altero obsidio soluta est. Chlodoueus Burgundiæ spoliis onustus exercitum prædâ grauem domum reduxit.

Exstincto eum in modum externo, ciuile bellum de integro in Burgundia exarsit. Gundobadus enim, quem Fredegarius Gundebadum; Regino Cundibaldum appellat, post discessum Francorum receptis viribus, opidum Allobrogum Viennam caput Regni sui oppugnare instituit. id opidum Godegisilus popularium aliquot, & Francorum auxiliariorum præsidio tenebat. qui cùm angusta re frumentaria vteretur, multitudinem inopia pressam opido excedere iussit. Eiectus præter ceteros Curator aquarum publicarum; indignabundus, ac fremens contemtum se, & tamquam vnum de inutili plebe expulsum, statim Gundobadum adit: docet frustra tot operibus, tanto cum virorum fortium periculo Viennam oppugnari, cuius potiundæ compendiariam viam demonstrare possit. probatóque Regi consilio suo, dux ipse armatis datus robustissimos expeditissimósque militum Gundobadianorum per aquæductum ducit, & amoto ferreis vectibus magno lapide, quo spiraculum eius intramuranum clausum erat, in vrbem intromittit. illi, vt imperatum erat, simulac ex aquæductu velut è cuniculo emerserunt, bucinâ signum captæ vrbis dedere. Respicientibus, qui è muris propugnabant, & se à tergo circumuentos esse videntibus, Gundobadus occupatis portis cum copiis suis in vrbem irrupit, & defensores perterritos ac in medio conclusos occidit. Godegisilus in Ecclesiam Hæreticorum confugit, ibíque vna cum Episcopo Ariano Arianus interficitur. at Fran-

ci, quos à Chlodoueo Godegiſilus acceperat, in turrim conceſſere, quos Gundobadus captos à militibus ſuis violari vetuit, Toloſámque perduci, (vt ait Gregorius) & Alarico Veſigothorum Regi tradi iuſſit. Quamquam Fredegarius Scholaſticus, & Aimoinus produnt Francos hoſce, V *millia* numero, vel, quod malim, II, ab Gundobadianis ad vnum omnes occiſos eſſe. Primores Viennenſium, quos Gregorius Senatores, Marius Seniores appellat, ac Burgundiones complures, qui Godegiſili partibus fauerant, multis exquiſitiſſimíſque ſuppliciis affecti ſunt, ac necati. Eum in modum Gundobadus intra finem anni, quo Patricius & Hypatius Conſules Iɔ
fuerunt, aduerſam, ac ſecundam fortunam expertus, primùm acie victus; deinde obſeſſus; paullo pòſt fratrem, à quo erat pulſus, obſedit: Regnóque ſuo tam citò & facilè recepto quàm amiſſo Regnum eius adiunxit: ac omnem Burgundiam occupauit, cædibus trium fratrum infamis. atque ſuis poſtea viribus confiſus promiſſum Chlodoueo tributum non pependit: móxque Burgundionibus leges mitiores inſtituit, ne Romanos, hoc eſt prouinciales Gallos iniuriis afficerent. Hæ ſunt leges, quas cùm Auieni Conſulatu promulgatas legamus, Auieno & Pompeio Coſſ. vel inſe- Iɔ I.
quenti anno, nimirum Flauio Auieno iuniore & Probo Iɔ II.
Coſſ. latas fuiſſe credere nos oportet, & quas Reges Francorum Burgundionibus domitis reliquerunt. Certè Agobardus Lugdunenſis Epiſcopus, qui poſt CCC annos, quàm Burgundia ab Childeberto & Chlothario Chlodouei filiis in prouinciam redacta fuerat, floruit, Chriſtianiſſimum & piiſſimum Imperatorem Ludouicum ſemper Auguſtum epiſtola quadam hortatur & monet, vt (ſi fieri poſſit) Burgundiones, quos *ciues ſuos*, & *Gundebados* appellat, legibus Francorum vti iubeat, legem Gundebadi Regis Burgundionum hæretici, quam & Gundebadam vocari dicit, lites non iure & virorum bonorum teſtimoniis; ſed aut rei ipſius iureiurando, aut armis terminantem abrogando. Bello confecto Gundobadus, Chriſtum filium Dei, & Spiritum Sanctum æqualem Patri confeſſus, Auitum Viennenſem Epiſco-

pum orauit, vt clàm ipsum vngeret. Cui Auitus respondit non oportere Regem, qui nullum timere debeat, metu seditionis à publica professione veritatis deterreri: meliúsque esse, vt multitudo Regis fidem sequatur, quàm Rex multitudinis sectam. illum caput esse gentis suæ, & quemadmodum cùm expeditionem facit, præire soleat copiis quò duxerit secuturis; ita exemplo suo ac veluti ductu populares ab errore abducere debere. At Gundobadus ob supradictam causam æqualitatem trium Personarum publicè confiteri noluit, nec in eiuranda hæresi ausus est Chlodouei in patria superstitione damnanda animum imitari.

Et Marius quidem in Chronico, Gregorius Aruernus, Turonicæ Ecclesiæ Episcopus in Historiæ libro II, Fredegarius Scholasticus in eius excerptis, Freculfus, ac Aimoinus Monachus, ita vt suprà retulimus, de bello Burgundico scripsere. at Auctor quidam Historiæ Francicæ, ætate Gregorio proximus, Hincmarus in libro de vita Remigij, & Rorico Monachus, nullâ perfidiæ Godegisili mentione factâ, falsò dicunt Chlodoueum impulsum ab vxore sua Gundobado & Godegisilo iunctis bellum intulisse, ambósque circa Diuionem acie fudisse. & aliò quidem Godegisilum, Gundobadum verò Auenionem se contulisse, móxque obsessum, supradicto commento Aredij viri illustris Consiliarij sui, nimirum pacto pensionis annui tributi, quod seruaturus non erat, datísque multis muneribus è Chlodouei manibus euasisse, ac postea Regnum totius Burgundiæ, quoad vixit, feliciter administrauisse. quem Gundobadũ alij Gundobaldum; alij Gundobaudum; alij Gundebaldum; Hincmarus ac Sigebertus Gundebaudum appellant. Procopius, Cæsariensis Palæstinus, Rhetor in libro I belli Gothici dissentit ab omnibus. quippe scribit Toringorum ac Vesigothorum Reges Herminafridum ac Alaricũ posteriorem, cùm post Odoacris mortem vires Francorum iam auctas admodum timerent, eáque gens multitudini ac virtuti suæ confisa finitimos omnes lacesseret, ac apertè violaret, Theoderici Regis Ostrogothorum affinitatem delegisse. ex eo Francos metu Theoderici in-

iuriis & vexationibus Toringorum ac Vesigothorum abstinuisse, bellúmque Burgundionibus intulisse. (quorum Regis filius tamen, nomine Sigismundus, Ostrogotham minorem natu filiam Theoderici in matrimonio habebat) Addit Procopius Francos postea, & Ostrogothos, quos semper Gothos appellat, hoc est Chlodoueum, & Theodericum Reges, belli Burgundionibus faciendi occupandæque Burgundiæ iniisse societatem: atque vtri forte pugnæ non affuissent, hos multari certâ pecuniâ, quam alteri operæ ac victoriæ præmium acciperent, ac nihilominùs dimidium agri ex hoste capti obtinere placuisse. Cùm diem ex die duceret Theodericus, longúmque esset eius exercitum exspectare; Francos cum magnis copiis Burgundiam ingressos esse, solósque per se aduersus Burgundiones pugnauisse: ac postquam æquo atque dubio Marte diu atque acriter dimicatum erat, & magna vtrimque cædes facta, tandem Burgundiones fusos terga vertisse, ac in extrema Burgundiæ ad Alpes versùs refugisse: quibus in partibus multa castella situ naturali & opere munita habebant. vtentibus victoriâ Francis, & reliquam omnem regionem occupantibus, celeriter aduenisse Ostrogothorum Duces cum copiis, quos lentè iter facere, atque si victos esse Burgundiones comperissent, festinare; sin autem contrà atque speraret vicisse cognouissent, non progredi vlteriùs Theodericus iusserat. Hos, accusatos grauiter & increpitos à sociis, longinquitati ac difficultatibus locorum moram suam imputauisse, pactámque pecuniam victoribus pœnæ nomine dedisse: ac mox, vti conuenerat, quidquid agri Burgundionibus ademtum erat, inter Francorum ac Ostrogothorum Reges ex æquo diuisum esse. quæ gesta esse, antequam Chlodoueus Alarico Vesigothorum Regi bellum inferret. Quibus verbis videtur indicare Procopius, ante prœlium Vogladense cædémque Alarici, duas à Francis in Burgundiones expeditiones fuisse susceptas, priorémque designare, cùm scribit Francos Burgundionibus bellum intulisse: de posteriore loqui, cùm ait eosdem postea vnà cum Ostrogothis belli Burgundici socie-

tatem iniisse, ac Burgundiam ingressos esse.

Et Procopius quidem, ita vt alius nemo, bellum Burgundicum exponit. Quominùs miror, quæ de Arboricis idem Auctor memoriæ tradidit: eos nimirum magnæ homines virtutis, Francis finitimos, & cum reliqua omni Gallia atque Hispania pridem Imperio Romano subiectos fuisse, tum verò veterem Reip. formam mutauisse. quos cùm Franci diuturno bello experti vincere non potuissent, petiere, sibi vt cum eis fœdus & connubia essent. (nam vtrique Christianam religionem profitebantur) in has leges pacem compositam, & societate ac affinitatibus ex duabus vnam gentem factam esse, talíque pacto magna Francos potentiæ incrementa quæsiuisse. At milites Romanos in vltimis Galliæ finibus custodiæ causâ constitutos, cùm numero impares nec resistere, nec in Italiam, vnde venerãt, reuerti possent, nec ad hostes Arianos transire vellent, se, & quam præsidiis tuebantur regionem in Arboricorum atque Francorum ditionem dedidisse: necdum apud eorum posteros leges patrias, disciplinam rei militaris, habitúmque Romanum sua ætate exoleuisse. Quos ego Arboricos, vel Arborychos ignoto nomine appellatos à Procopio, non alios quàm Armoricos esse indicaríque arbitror. Nam quod ait Procopius, Arboricos Francis confines, & Christianos fuisse, atque cum reliquis omnibus Gallis ac Hispanis diutissimè Romanis paruisse; id de Armoricis propriè vocatis dici posse, & verò oportere constat, qui oram prouinciæ Lugdunensis II ac III à Sequanæ exitu ad ostium Ligeris vsque promissam tenebant. quippe Armorici cum omni Gallia Christum coluere, ac Imperatoribus Rom. paruere: & Franci, dum trans Renum habitauere, tractum Neruicũm & Armoricum vt proximum; sic piraticis latrociniis ac prædationibus sæpe infestum habuere. & postquam Belgicam, ac pleraque Lugdunensis Galliæ domuere, Aulercósque Cenomanos & Andecauos gentes Armoricis affines in deditionem accepere: iidem mihi videntur, ne quid inter Renum ac Ligerim hostile esset, ciuitatibus Armoricis bellum intulisse. Certè Gregorius in libro

primo de Gloria Martyrum scribit Chillonem quemdam à Chlodoueo Francorum Rege in Namnetes, quæ gens Armorica erat, cum exercitu missum esse, & post bimestrem eorum opidi oppugnationem subitâ ac occultâ formidine Francorum animis diuinitus incussâ obsidionem soluisse, baptizaríque voluisse. quod tamen opidum Namnetum postea, cum Venetorum, Redonum, Abrincatuorum, Constantinorum vrbibus, ac Rotomago, hoc est cum maiori parte tractus Armoricani, Chlodoueo paruisse indicant subscriptiones Episcoporum, qui iussu eius in opido Aurelianorum conuenerunt. è quibus Veneti (vt Eginardus in Annalibus, & Aimoinus in libro IV tradunt) primùm à Britannis, metu Anglorum & amore libertatis ex patria profugis, tributarij facti sunt: deinde ab Chlodoueo Rege domiti sub Francorum ditione atque imperio per annos circiter XC fuerunt. donec anno XVII regni Guntchramni IↃLXXVIII. atque Chilperici à Waroco Britanno recepti sunt. qui non multo pòst cæso cum suis copiis Beppoleno, fraude decepto Ebrachario Guntchramni Ducibus, Venetiam in potestate sua ita retinuit, vt vsque ad Pippinum Regem; qui opidum Venetos anno IↃCCLIII cepit, per annos CLXXIV non alios quàm Britannos Regulos habuerit. atque ob id Veneticam regionem à Waroco Venetorum Comite, quem Guerecum, & Werocum appellat, Broguerec Britannico nomine dictam ait Auctor libri de vita Gildæ Sapientis. Vt ad Chlodoueum reuertamur: tametsi nec Concilij Aurelianensis, nec Gregorij auctoritate niteremur; nequaquam credere nos oporteret cum Regem, Armoricis post occipitium hostibus relictis, flumen Ligerim transiturum; & antequam citeriora pacauisset, occupandæ Aquitaniæ causâ Alarico Vesigothorum Regi bellum illaturum fuisse. Præterea vti Procopius tradit Arboricis, quo tempore cùm Francis societatem & amicitiam iunxere, Reipublicæ formam pristinæ dissimilem fuisse: ita ex Zosimo cognoscitur, id quod in libro IV notauimus, effusis per Gallias Germanis, hoc est Sueuis, Vandalis, & Burgundionibus; Armoricos ab Honorio Aug. in

quo nullum ſibi aduerſus impotentiam Tyrannorum, & Barbarorum latrocinia, ac exactorum iniquitatem præſidium eſſe intelligebant, defeciſſe, eiectíſque magiſtratibus Romanis, Remp. ſuo arbitrio conſtituiſſe. quamobrem principatu Placidi Valentiniani à Litorio ſubacti, (vt ait Sidonius) paullo pòſt rebellauere: miſſóque ad eos compeſcendos Eocharico Alanorum Regi Germanus Auteſſiodurenſis Epiſcopus perſuaſit, vt cum ſuis copiis domum rediret: ac Rauennam profectus, Imper. Valentinianum pro ſontibus deprecatus eſt: impetraſſétque veniam, niſi ea gens naturâ mobilis & perfida per idem tempus denuo defeciſſet. Addit Procopius, milites Romanos in vltima Gallia cuſtodiæ cauſâ conſtitutos, cùm in Italiam reuerti non poſſent, Barbaris eam, ac Galliam ferè totam, per quam iter faciendum erat, occupantibus; neque ad hoſtes Arianos tranſire vellent, ſe ſuáque omnia, quæ diutiùs tueri non valebant, Francorum & Arboricorum fidei poteſtatíque commiſiſſe. quibus verbis deſignari puto deſcripta in Notitia prouinciarum Imperij Romani præſidia opidorum portuúmque oræ Armoricæ, flumine Ligere diuiſæ à Veſigothis Arianis, quorum Veſigothorum imperio milites iſti præſidiarij Francorum & Armoricorum, Chriſtianarum Catholicarúmque gentium, imperia prætulerant. Vbi notare conuenit, cùm Procopius ſcribat Francos fuiſſe Chriſtianos, quo tempore fœdus cum Arboricis iunxerunt, & ſupradictos milites Romanos in deditionem acceperunt, poſt initum à Chlodoueo Baptiſmum ea geſta eſſe oportere. His animaduerſis, tametſi Procopius in prædicto loco libri primi belli Gothici Francos, Toringos, Burgundiones, Sueuos, & Alamannos gentes Germanicas commemorat, Francíſque ac Toringis Arboricos ſuos medios interponere videtur: tamen hoſce ego nequaquam in Germanis numerandos exiſtimo, ſed Procopium ignorantiâ veri Armoricos gentem Gallicam, mutato eorum ſitu ac corrupto nomine, in Germania poſuiſſe credo. præſertim cùm, poſt Varum Ducem tréſque legiones cæſas, conſtet Germanos Tranſrenanos Imperatoribus Ro-

Romanis minimè paruiſſe, nullámque Germanicam genrem ſedes habenrem in Germania, principatu Chlodouei, quo tempore Franci Galliam occupauerunt, Chriſtianam fuiſſe.

Admoneor ſuprafacta mentione Britannorum, vt de his aliquid dicam. Britanni complures, ſiue ab Anglis eiecti domo, ſiue externam dominationem peroſi, in prouinciam Lugdunenſem tertiam aduerſam inſulæ Britanniæ tranſiere Placidi Valentiniani principatu; ibíque domitæ parti Armoricorum, nimirum Veneris, Curioſolitibus, & finitimis nationibus iura & leges, ac nomen ſuum dedere. incolæ enim Britanni, vel Brittones; regio Britannia appellari cœpta, quam alij nouam, alij Gallicam, quidam Ciſmarinam, nonnulli minorem cognominant. Hæc regio an Francorum Regibus paruerir, ambigi poteſt. nam Britannos poſt Chlodouei Regis obitum ſemper ſub Francorum ditione fuiſſe in Hiſtoriæ libro IV tradir Gregorius, quíque eis præerant, pro Regibus Comites (vel Duces, addere debuit) vocatos eſſe. & Auctor libri de vita Leonorij Epiſcopi ſcribit Childebertum Regem Chlodouei filium Franciæ imperium Briranniæque obtinuiſſe. & in libello de vita Pauli inuenio Childebertum huncce Francorum Regem *Vuithuro Comiti,* qui & *Princeps* ibidem dicitur, partem Britanniæ regendam commiſiſſe, proficiſcentíque anulum ſuum tradidiſſe, & Paulum Agnenſi Leonenſíque Britanniæ pagis Epiſcopum præponendum curauiſſe. Præterea Samſon Britannorum vel Dolenſium Archiepiſcopus dicitur Monaſterium Penetale Monaſterio Dolenſi, quod vtrumque exſtruxerat, permiſſu Childeberti Regis ſubiecíſſe ac commendauiſſe. Eginardus quoque in Annalibus, Aimoinus in Hiſtoriæ libro IV, & Poëta quidam Saxo, Arnulfi Aug. æqualis, in rerum geſtarum Caroli Magni libro II produnt, *Britannos ab Regibus Francorum ſubactos ac tributarios factos, impoſitum ſibi vectigal quamuis inuitos ſoluere conſueuiſſe.* & Epiſcopi, qui in villa agri Tullenſis nomine Saponariis anno Domini IↃCCCLIX conuenerunt, in epiſtola ad Epiſcopos Britannorum ſcribunt *eam*

gentem Francis ab initio fuiſſe ſubiectam, ac tributum pependiſſe. Auctor etiam Annalium, quos Bertinianos appellant, ſcribit *Salomonem Ducem Brittonum* Carolo Francorum Regi, Ludouici Pij filio occurriſſe, eíque ſe commendauiſſe, & fidem ſacramento obligauiſſe, omnéſque primores Brittonum idem facere iuſſiſſe, *& cenſum illius terra ſecundum antiquam conſuetudinem eidem pependiſſe* :. & inſequenti anno Carolo Regi, conuentum ex toto Regno apud Piſtas habenti, & annua à ſuis dona ibidem accipienti, ſupradictum cenſum L argenti librarum, quem Salomon *more maiorum* mittebat, oblatum eſſe. & in Annalibus, qui Mettenſes dicuntur, inuenio Saxonum, Friſiorum, Alamannorum, Baioariorum, Aquitanorum, Vaſconum, atque Brittonum, *gentium quondam Francis ſubiectarum* Duces, antequam Pippinus auus Pippini Regis Præfectus Palatij fieret, à Francorum Regibus, quorum deſidiam contemnebant, contumaciter defeciſſe. Et hæc quidem perſuadent Britannos Francorum Regibus Merouingis paruiſſe. Contrà Auctor Hiſtoriæ Francicæ Gregorio proximus, ac Freculfus Lexouiorum Epiſcopus Chonobrum, vel Cunobertum, qui bello Chramni interfectus eſt, non, vt Gregorius, *Comitem*; ſed *Regem Britannorum* appellant. & apud Fredegarium, ac Aimoinum, atque apud Florentinum Abbatem de vita Iudoci, & in libro de vita Dagoberti reperio Iudicailem, vel Iudichaëlum, Iuthaëli Regis filium, quem quidam Vidichailum, alij Iudicheilum nuncupant, *Britannorum Regem* & fuiſſe & vocari. Aimoinus etiam in Hiſtoriæ libro II verſus Childeberti ſenioris tumulo inſcriptos refert, in quibus Brittonum Regibus terrori fuiſſe dicitur. & Gregorius, velut ſecum ipſe pugnans, in libro IV ac V tradit Chanaonem, ſeu Conanum, *Britannorum Comitem*, *Macliaui* fratris ſui *Regnum* occupauiſſe: quo mortuo Macliauum *Regnum* recepiſſe, ac Theodoricum quemdam Bodici filium *Regno* patrio ſpoliauiſſe. nemo autem neſcit Comitatus & Ducatus quos vocant, hoc eſt Præfecturas vrbium atque regionum Francis ſubiectarum, non armis obtineri, ſed ab Regibus Francorum dari ad tempus

consueuisse. Neque ignoro Comites, & Duces, à nostris Historicis nonnumquam Reges; & subiectas eis regiones, Regna appellari: sed affirmo, id quod Gregorius scribit, Warocum Macliaui filium in agrum Namneticum; Redonicúmque pagum sæpe excurrisse, & cum Chilperici atque Guntchramni Regum Ducibus pugnauisse, nequaquam conuenire ei, qui Francorum Regibus pareret. Vt omittam non alios quàm Britannos in Britannia Cismarina regnauisse, cùm Reges Franciæ quoslibet è populis suæ ditionis vrbibus suis prouinciísque præponere solerent. Certè Fortunatus in libro IX, de Chilperico Rege scribens, inter gentes Francorum inimicas, vti Getas, hoc est Vesigothos, Vascones, Danos, Æstiones, quos alij Æstios, alij Æstos vocant, Saxones, Frisones, Sueuos; sic & Britannos numerat. è quibus Vascones Pyrenæorum montium incolæ, gens Hispaniæ Tarraconensis libera, prouinciam Nouempopulanam ætate Fortunati crebris incursionibus vastabant, omnémque tandem vsque ad Garumnam flumen, Francis sub Maioribus domus bello ciuili laborantibus, occupauere, & Vasconiam appellauere. qui in Hispania remanserant, *Hispanos Vascones*; qui Pyrenæum transgressi in finibus Nouempopulorum consederant, *Citimos Vascones* scriptores rerum gestarum Caroli Magni & Ludouici Pij vocant. vnde Asinarium in Annalibus Bertinianis *Citerioris Vasconiæ Comitem* dictum inuenio. Frisones verò vel Frisij, qui primò Francis diu paruerant, eisdem postea dominantibus in Gallia, à finitimis Saxonibus subacti esse mihi videntur, plurimíque eorum in Batauiam transiisse. vnde Frisia nonnumquam Saxonia; & Batauia cùm ab aliis, tum ab Auctore Annalium Mettensium Frisia dicta est. Miror tamen, quòd hostibus Francorum Sueuos annumeret Fortunatus, quos Procopius Rhetor eius æqualis sub imperio Francorum fuisse in belli Gothici libro primo tradidit.

Vt ad Britannos redeam, Episcopi Gallicani in Epistola ad Nomenoium Britannorum Regem, quem *Priorem gentis Britannicæ* appellant, scribunt *certos fuisse fines, quos Franci ab exordio dominationis suæ in Gallia*

ſibi vindicauerint; & certos, quos petentibus Britannis conceſſerint. & in Annalibus Bertinianis idem Nomenoius Britto anno IϽCCCXLIV *fines ſibi ſuiſque anteceſſoribus attributos inſolenter egreſſus* eſſe dicitur. quos *fines Britannicos* Auctor vetus libri de vita Ludouici Pij, alij *Britannorum limitem*, alij Germanico nomine *Marcam Britannicam* vocant. & qui de vita Caroli Magni ſcripſere, cùm Widonis Comitis ductu anno IϽCCXCIX *totam Britanniam, quod numquam antea factum erat, perluſtratam armis, & à Francis ſubactam fuiſſe* tradunt, ſatis apertè oſtendunt ante Caroli Magni principatum ſi non omnem Britanniam; ſaltem maximam eius partem Francorum Regibus nequaquam paruiſſe. Neque Fredegarius ſolùm in Chronico, de Chlothario iuniore Chlodouei pronepote loquens, ſed etiam ſupradicti rerum geſtarum Caroli Magni ſcriptores *Britannorum limitem*, vel *Marcam Britanniæ*, & *Præfectum Britannici limitis* commemorant. vt appareat Merouei poſteris regnantibus, & Carolo ipſo Magno in tot tantiſque prouinciis dominante, Britannos, veluti alienæ ditionis gentem, à Francis limite diuiſos, tribúſque per eius Principis Duces expeditionibus victos magis quàm domitos fuiſſe. Certè à Ludouico Aug. Caroli filio defecere, primùm Murmano duce, qui regium inſigne nomenque ſumſit, & ab exercitu Imperatoris occiſus eſt; deinde auctore Wiomarco, qui & ipſe dolo circumuentus, ac domi ſuæ interfectus eſt. atque quatuor expeditionibus in Britannos cùm per ſe, tum per legatos factis, & depopulata regione, id vnum tantummodò Ludouicus egit, vt obſides ex more darent, & ſe imperata facturos promitterent, breui fidem violaturi. ſiquidem Nomenoius, regij ſanguinis Princeps, quem Ludouicus Aug. Iudicem, aut (vti ait Regino) Ducem Britannis dederat, rupta fide à Carolo Rege Ludouici Aug. filio deſciuit: adiunctóque ſibi Lamberto Comite, qui ſimiliter à Carolo defecerat, Reginoldum vel Rainaldum Namnetum Ducem apud Vicinoniam flumen cum magna manu Francorum occidit: nec multo pòſt alium exercitum Caroli Britanniam ingreſſum, paludibus in-

clusum prœlio fudit. Idem non solùm Venetos, quam vrbem Pippinus Caroli Magni pater ceperat, Regno suo adiunxit; sed etiam *limitem antiquum transgressus* (vt ait Adreualdus) Redonas, atque Namnetas, vrbes Francicæ ditionis, partémque pagi Andecauensis ac Cenomannici vsque ad Meduanam flumen, agris igne & ferro longè latéque vastatis, occupauit: & ex IV Episcopatibus septem factis, pulsísque legitimis Episcopis, & aliis in eorum locum suffectis, ab Archiepiscopo Dolensi regio more vngi se iussit. cum Carolo etiam, bis frustra Britanniam cum copiis ingresso, pacem æquis conditionibus fecit: Regnúmque Herispoio filio suo moriens tradidit, à quo Carolus Rex acie victus excedere Britanniâ, & pacem facere coactus est. Hic est Herispoius, quem datis vtrimque cum fide obsidibus ad Carolum Francorum Regem Iuliomagum Andecauorum venisse dicit Regino, eíque sese commisisse, magnísque muneribus honoratum in Regnum rediisse. Adiicit Auctor Annalium Bertinianorum Herispoium, quem, vt Nomenoium patrem eius, successorémque Salomonem, *Brittonum Ducem* semper appellat, regia veste & *paterna* (vti ait) *potestatis honore*, hoc est patrio Regno à Carolo donatum esse, additis Redonis, Namnetis, & *Ratensi*, id est, Ratiatensi pago, qui ex nomine *vici Ratiatensis*, quem Gregorius, in libro de Gloria Confessorum, prope vrbem Namnetas in finibus Pictonum ponit, appellationem traxit. Vbi notandum est, cùm Nomenoius Redonas, Namnetas, & Ratiatensem regionem occupauisset, Herispoio eius filio ac successori Carolum Francorum Regem non tam condonauisse supradictas vrbes, quas iam habebat in potestate, quàm earum expugnationem & possessionem cessione sua comprobauisse: pagúmque Ratiatensem ex eo tempore Britanniæ, à qua flumine Ligere diuidebatur, partem esse cœpisse. Paucis pòst annis Herispoius à Salomone Duce & Almaro Britannis, posteaquam diu rebellauerant, interimitur, & Salomon à Britannis Rex salutatur. qui vt Carolum Regem placaret iratum sibi, propterea quòd Guntfridum & Gozfridum rebelles, Ludouicum

quoque filium eius receperat, & ad depopulandam Andecauiam finitimósque pagos copiis instruxerat; anno IↃCCCLXIII occurrit ei, commisítque sese: atque eidem sacramento fidem obligauit, ac argenti libras quinquaginta, eo anno, atque insequenti tributi nomine pependit, ob ídque parte agri, qui Inter-duas-aquas dicitur, & Abbatiâ S. Albini à Carolo Rege donatus est. sed post triennium, nimirũ anno IↃCCCLXVII cùm Britanni tributum pendere recusarent, adiunctíque Nortmannis opidum Cenomannos diripuissent, & iam Carolus bellum eis pararet inferre: tandem conuenit, vt Carolus Salomoni obsides daret, sícque Pasuuithenus, Salomonis gener, legatus ad Carolum veniret. tum Carolus Salomoni eiúsque filio pagum Constantinum hac conditione donauit, si fidem ambo, quam per Pasuuithenum dabant, sibi Ludouicóque filio suo sanctè præstarent, & auxilia contra hostes petentibus mitterent: atque insequenti anno coronam ex auro gemmis ornatam cum insignibus regiis Salomoni misit, quem Nicolaus Episcopus Romanæ Ecclesiæ præter ceteros in epistola quadam Regem appellat. Idem Salomon anno IↃCCCLXXIII Carolo, Iuliomagi Andecauorum Nortmannos obsidenti, in auxilium venit, nec tamen castra sua castris Caroli iunxit, sed trans Meduanam flumen cum magno exercitu consedit, ab eáq; parte opidum oppugnauit: & filium suum nomine Wigonem ad Carolum, vt ei se commendaret, fidémque coram primoribus Britannorum sacramento obligaret, misit, nec multo pòst à Ducibus Proceribúsque Britannorum Pasquitano, Vurfando vel Vurnahato, & Wigone Riuilini filio interfectus est. Túmque Carolus Rex Francorum de recipiendo Regno Britanniæ diu multúmque frustra cogitauit. Quare ipse in legibus apud Siluacum latis Redones, Namnetes, Venetos, Curiosolites, vel Coriosopites, Leonenses, Osismicum pagum, Alcenses, & Aulercos Diablintes, gentes Armoricas Britannis subiectas, inter pagos suæ ditionis non numerat, nullámque eorum mentionem facit. & Asser Meneuensis est auctor Imper. Carolum Crassum Ludouici

Pij nepotem, qui Ludouici Balbi fratris sui patruelis filiis successit, præter ceteras prouincias *omnem Galliam, excepto Armoricano Regno,* hoc est, exceptâ Britanniâ, tenuisse. quo mortuo Francorum Reges, bellis ciuilibus ac externis impliciti, tantum abfuere à Britannia vindicanda occupandáque, vt ne suos quidem fines aduersus Barbaros tueri potuerint. Hæc de Britannis, digna memoriâ visa, ideò huic loco inserenda existimaui, vt omnes scirent ne Caroli Magni quidem; nedum Chlodouei posteris eos vnquam certa imperij confessione paruisse.

Messalla & Areobindo, vel Areobinda Coss. XVI ↄↄVI.
Kalendas Octobres decessit Caretene Regina, quinquagesimum ætatis annum transgressa, conditáque est Lugduni in Ecclesia beati Michaëlis, quam ipsa exstruxerat: femina benefica in pauperes; cilicio, ac ieiuniis in Palatio assueta; filiósque ac nepotes suos ad Fidem Catholicam hortari solita. vt docent versus tumulo eius inscripti, relatíque ab Andrea Duchenio: qui Gundiuci Burgundionum Regis vxorem, matrémque quadrigæ Principum, Gundobadi, Godegisili, Chilperici, ac Godomari fuisse Caretenen putat, credo quòd Consulatu Messallæ, viuo Gundobado, eam de Regina Monacham obîsse ibidem legerat.

Dotibus his pollens, sublimi mente subire
Non spreuit sacrum post diadema iugum.

Quasi verò non & Radegundis, Bertharij Toringorum Regis filia, similiter permissu Chlotharij viri sui vestem regiam sacro velamine, & Palatium Monasterio mutauerit. Præterea Iordanes scribit, Theodericum Ostrogothorum Regem, *simul ac in Italiam venit,* hoc est, saltem statim post confectum aduersus Odoacrem bellum, Asterio & Præsidio Coss. filiam natu minorem nomine CCCC-XCIV.
Ostrogotham Sigismundo Gundobadi Regis filio in matrimonium dedisse. cum autem Caretene plùs minùs XXXVIII annum agebat, siquidem anno XII pòst, Messalla Consule quinquagenaria erat. potuítne verò ↄↄVI.
femina annorum circa XXXVIII non iam filium, sed nepotem suum maritum videre? Non igitur Caretene

Gundiuci vxor, ſed nurus; non Gundobadi mater, ſed coniux fuit, cuius filius Sigiſmundus, (ne de Godomaro loquar) nepóſque Sigiſricus poſt Gundobadi mortem, hæreſi Arianâ eiuratâ, Catholicam Fidem profeſſi ſunt. Caretenes huius pietatem, omiſſo nomine, laudat Gregorius in libro II de Gloria Martyrum: in quo ſcribit e Burgundionibus, qui Briuate vico Aruernorum Veſigothis parentium direpto, ſpoliatáque Baſilica Iuliani Martyris, ab Hillidio Vellauo cæſi erant, quatuor fuga elapſos domum reuertiſſe, & prædam ſuam, nimirum patinam ex argento, quatuor in partes diuiſiſſe, vrceum autem ſimiliter argenteum Gundobado Regi dono dediſſe. Quo cognito Reginam viro ſuo perſuaſiſſe, ne propter tantillum argentum tanti Martyris gratiam amitteret, vrceúmque, & patinam, ſicut erat diuiſa, additis multis muneribus, Eccleſiæ Iuliani reſtituiſſe.

IↃVI. Eodem anno Alaricus Veſigothorum Rex, ſecutus exemplũ Eurici parentis ſui, qui primus leges Veſigothis deſcribendas curauerat, Codicis Theodoſiani libros XVI, quibuſdam conſilio & conſenſu Epiſcoporum ac Nobilitatis partim emendatis, partim explicatis; in epitomen coëgit, ac edidit, vt his legibus Romani, hoc eſt prouinciales Galli, Hiſpaníque, ac forſitan etiam (vti Præfatio Alarici indicare videtur) Veſigothi vterentur: Epiſcopíſque Aquitaniæ & Galliæ Narbonenſis permiſit, vt Agathæ conuenirent. Certè in præfatione Canonum Epiſcopi ipſi profitentur *permiſſu Domini ſui glorioſiſſimi, magnificentiſſimi, piiſſimique Regis* in vrbe Agatha conueniſſe. Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, magnæ vir ſanctitatis atque doctrinæ, huic Synodo præfuit, ſtaturíſque primus ſubſcripſit III Idus Septembr. Meſſalla V. C. Coſ. anno XXII regni Domini Alarici Regis. cui Concilio nullos ex Hiſpaniæ prouinciis Alarico ſubiectis Epiſcopos interfuiſſe miror.

Ne quis autem forſitan miretur, quòd ſuprà dixerim Gallos & Hiſpanos vocatos eſſe Romanos: notare conuenit, cùm Barbari prouincias Imperij Romani perpetuæ poſſeſſionis causâ in Occidente occupauiſſent, prouin-

uinciales quidem nomen vnà cum dominis minimè mutauisse, & vti anrea dicebantur, Romanos à Barbaris dictos esse: ipsos autem non iam, sicut antè, contumeliæ, sed honoris causâ Barbaros appellari cœpisse. Sic Theodericus Ostrogothorum Rex in Edicto suo leges *Barbaris Romanísque*, hoc est Italis, & Ostrogothis ferre se dicit, ibidémque alteros numquam aliter quàm *Romanos*; alteros non aliter quàm *Barbaros* vocat: quos posteriores Cassiodorus Senator Gothos appellare maluit, Romanísque semper præposuit. Sic in Legibus Vesigothorum Hispani; sic apud Eugepium in libro de vita Seuerini Norici *Romani* dicuntur. & Victor Vticensis Episcopus in libro III de Persecutione Ecclesiæ Africanæ scribir Vandalos, qui *Barbari* vocentur, alio conuenientiore & magis proprio nomine appellari non posse. quippe id vocabulum ferociæ, crudelitatis, ac terroris esse: Barbarósque, quantumuis muneribus donentur & colantur obsequiis, Romanis nihilominùs inuidere, splendorémque nominis Romani obscurare semper cupere, nec vllum Romanum diligere aut saluum velle. Et vt de Francis ac Gallis loquar, apud Gregorium in Historiæ libro IV Francos, latam Monasterium spoliare parantes, Monachi suppliciter alloquuntur ac deterrent his verbis. *nolite, ô Barbari, nolite huc transire. Beati enim Martini istud est Monasterium.* & in libro II Gundobadus Burgundionibus leges mitiores tulisse dicitur, ne quam *Romanis*, hoc est Gallis iniuriam facerent. Præterea Fortunatus vt Wilithutam natione Francam fuisse indicet, sed adeò lenem & cultam, vt Galla videri posset, ita loquirur

Romana studio, Barbara prole fuit.

Idem in libro VI Chariberto Francorum Regi, Chlodouei nepoti, hinc *Barbariem*; illinc *Romaniam* plaudere ait. & in Carmine de laudibus Chilperici Regis non ipsum quidem; sed (quod idem est) popularem eius, *interpretem Barbarum* vocat.

Chilperice potens, si interpres Barbarus exstet,
Adiutor fortis, hoc quoque nomen habes.

Hoc est, si Francus linguæ Latinæ perirus nomen ruum

interpretetur, Chilperice Rex, adiutorem fortem interpretabitur. Ex his ſatis intelligitur Barbari appellationem non ignominioſam tum, & opicam, vt ait Cato; ſed claram & illuſtrem fuiſſe, & cùm Francos, tum alios honoris causâ Barbaros appellari conſueuiſſe à populis ſuæ ditionis, atque ita ſe ipſos appellitauiſſe. Quare ridiculus mihi videtur Gundobadus, qui, credo quòd Burgundiones ante Francos in Gallia conſediſſe, & patrem ac patruum ſuum Magiſtros militiæ ſub vltimis Imperatoribus, ſociósque & amicos Romanorum fuiſſe norat, apud Gregorium Francos, duce Chlodoueo Auenione ipſum obſidentes, contumeliæ causâ *Barbaros* nominat. quaſi non etiam Burgundionibus ea appellatio conueniret, qui, vt Franci, gens Germana erant. Sed ferendum id in Burgundionibus, quos non minùs ſuperbos, quàm voraces, garrulos, & imbelles fuiſſe, & *ob ſuperbiam toto gutture loqui* conſueuiſſe auctor eſt Liutprandus. Quòd igitur Galli præ ceteris Romani dicebantur, hinc factum eſt, vt lex, quâ vtebantur, lex Romana appellaretur. quemadmodum apud Gregorium in libro de vita Nicetij Lugdunenſis Epiſcopi, apud Adreualdum Floriacenſem Monachum, & alios veteres Hiſtoricos reperio. Ob id quoque partem Galliæ, quæ Odoni Francorum Regi parebat, *Franciam Romanam*, hoc eſt Franciam Gallicam Liutprandus vocat in libro primo rerum in Europa geſtarum, vt à Francia eam Germanica diſtinguat. & in libro de vita Odiliæ Childericus poſterior, Dagoberti Regis nepos, *Romanæ, & Franciæ terræ* imperauiſſe dicitur, hoc eſt terræ Galliæ, Neuſtriæ appellatæ, & Franciæ Germanicæ ad Renum, vel Auſtriæ, quas vtraſque à Germanis, id eſt Francis *Germaniam*, & *Regna Germanica* Fortunatus cognominat. Ob id ipſum denique Nithardus in bellorum ciuilium libro tertio *Romanam linguam* vocat eam, quâ Galli vtebantur. Sed tandem vti Barbari ſuæ quiſque gentis nomine appellari maluere; ſic prouinciales nomen Romanum, propterea quòd Barbaris in Occidente dominantibus ludibrio erat, depoſuere. quippe ætate Ottonis Aug. (vt ſcribit Liutpran-

dus) Franci, Burgundiones, Sueui, Langobardi, Saxones, Lotharienses, hoc est pars Francorum in Regno Lotharij sedem habens, & Baioarij ita Romanos dedignabantur, vt inimicum suum non aliter quàm Romanum contumeliæ causâ irati appellarent, & quidquid ignobilitatis, quidquid auaritiæ, quidquid libidinis, quidquid mendacij, quidquid denique vitiorum est, hoc vno nomine se complecti arbitrarentur. Hæc de Romanorum ac Barbarorum appellatione huic loco inserui, vt legentibus essent diuerticuli loco. ad rerum ordinem redeo.

Alarico in Aquitania desidente, & Codicis Theodosiani libros emendante, Chlodoueus longè aliis rebus animum intendebat. quippe non contentus veteri Francia, ac omnibus ferè inter Renum & Ligerim terris, rationem excogitabat, quâ Regnum totius Galliæ occuparet. vir magni animi & insatiabilis victum se, nisi vicisset; & quidquid non cepisset, amissum putabat. cúmque fuso cæsóque Syagrio; Toringis, ac Burgundionibus fractis; domitis Alamannis, à finitimis omnibus timeretur, solos Vesigothos intactos, necdum vim Francorum expertos in magna parte Galliæ dominari indignabatur. Apud eos regnabat Alaricus, à puero comissationibus & otio assuetus, deditus spectaculis, (nam Cethego Consule Cæsaraugustæ Circenses edidisse dicitur) & conuiuium quàm aciem instruere doctior. cuius contemtu duos in Hispania, alterum post alterum, Tyrannos exortos esse prædiximus, & quem futuræ suæ cladis præsagio monetam adulterauisse Auitus scribit. Hic excitatus famâ rerum gestarum Chlodouei, metuénsque ne idem sibi, quod ceteris, accideret, missis legatis à Chlodoueo postulauit, vt de re communi cum eo agere liceret. Die dicto, ac loco finito, in insulam fluminis Ligeris, Ambaciæ tum vico, nunc opido Turonum proximam, quam Sancti Ioannis insulam vocant, venere: collocutíque, ac vnà epulati amicitiam inter se iunxere. Fredegarius Scholasticus, qui ex Gregorio epitomen fecit, & Hincmarus in libro de vita Remigij produnt, Alaricum Regem Vesigothorum,

Oo ij

cùm Chlodoueum per Paternum virum industrium decipere conaretur, ipsummet ab eodem Paterno legato Chlodouei illusum, fraudémque eius deprehensam, ac thesauros arte subarratos esse. Aimoinus autem & Rorico Monachi, aliíque aretalogi veriùs quàm Historici scribunt, Paternum legatum, exploratis omnibus rebus, ad Chlodoueum reuersum renuntiauisse, Alaricum, qui cum paucis eísque inermibus se in colloquium venturum dixerat, longis cultris veste tectis armatos ad colloquium adduxisse: negante Alarico, magnam inter ambos Reges ortam esse contentionem: tandémque conuenisse, vt ad Theodericum Ostrogothorum Regem legatos mitterent, controuersiámque deferrent. Hunc cognitâ causâ statuisse, vt circum legatum Chlodouei, qui Tolosæ ante fores Palatij insidens equo, elatam manu hastam teneret, tamdiu ab Alarico ac Vesigothis aurum argentúmque congereretur, donec summus hastæ mucro nō appareret, vtque hic aceruus nummorum pro compositione Chlodoueo Regi traderetur. Reuersis ex Italia legatis, Vesigothos Theoderici sententiam improbauisse, negantes hoc se facere posse, & Paternum contumeliis affecisse. quibus rebus cognitis, Chlodoueum bellum parauisse. Et ita quidem supradicti Monachi de causis belli Vesigothici scripsere: quas fabellas si fingere eis licuit, nobis credere non libet. nemo enim non intelligit Paternum multo minùs etiam quàm Vesigothos ridiculæ huicce Theoderici sententiæ stare debuisse, & vnà cum equo equitem priùs auro obruendum fuisse, quàm hasta in manu eius tota operiretur. Certè Cassiodorus Senator in Variarum libro III nullius fraudis insidiarúmque Alarici mentionem facit, indicátque Chlodoueum *parua de verbis contentione*, & (vt ait) *causis mediocribus incitatum ad primam legationem statim arma mouisse*. & Chlodoueus ipse, cùm apud Gregorium dicit ægrè se ferre, quòd Ariani partem Galliarum obtineant, satis apertè ostendit se prætextum armorum hæresin; libidinem prolatandi Regni causam belli habere. falsò vt Sigebertus tradat Alaricum rupto fœdere, quod biennio antè cum Chlo-

doueo iunxerat, insidias ei molitum, ob ídque ab Francis oppugnatum esse.

Dum bellum paratur, Theodericus Italiæ & Ostrogothorum Rex Alaricum Regem generum suum per litteras monuit, videret etiam atque etiam, quantum Vesigothis, numero quidem frequentibus, & Attilæ quondam victoribus, sed longa pace emollitis contra Francos fortissimos ac exercitatissimos committendum esset: leuem de verbis contentionem ne vltra verba progredi sineret: imperaret animo, exspectarétque, dum Francorum Rex ad mandata sua respondisset: quem, si controuersiam amicorum arbitrio componi nollet, communibus viribus oppugnari oportere. Scripsit etiam Gundobado Burgundionum Regi, quem fratrem suum appellat, Theodericus, vt Chlodoueum & Alaricum in pristinam concordiam reduceret *Regios* (vti ait) *iuuenes, & florida ætate feruentes.* nisi enim æquis conditionibus lis terminaretur, totius belli inuidiam in se recasuram. similiter Erulorum Oceano assidentium Regem, vt puto, Rodulfum à Procopio & Paullo Langobardo memoratum; Varnorum Regem gentis Germanicæ, quem Procopius Hermegisclum appellat; & Herminafridum, qui apud Toringos regnabat, idem rogauit, vt contractę secū affinitatis, beneficiorúmque Eurici Regis memores filio eius Alarico genero suo gratiam referrent, ac Chlodoueum Francorum Regem, superbum, obstinatum, ius in viribus habentem, missis simul omnes legatis ad pacem hortarentur: tergiuersanti bellum denuntiarent, occuparéntque ambitiosa conata eius, à quo singuli, si Vesigothos vinci contigisset, sine dubio essent oppugnandi. Apud Cassiodorum Senatorem in Variarum libro III, præter tres supradictas litteras, missam per legatos ad Chlodoueum Regem Francorum à Theoderico epistolam inuenio, qua in epistola scribit mirari se, quòd Chlodoueus *caussis mediocribus ac leuibus incitatus* Alarico Regi filio suo (eo nomine generum appellabat) bellum inferre statuisset, & impatiens, ac iræ immodicus ad primam legationem arma caperet: vt multi, qui vtrumque timebant, lætarentur duos

summarum gentium Reges, ac ætate florentes, dimicando infirmiores fieri. oportere ipsum pertinaciæ finem facere, arbitrósque aliquos ex affinibus sumere, dum omnia ambobus integra essent. deponeret igitur arma, & æquis conditionibus cum Alarico in gratiam rediret: neu' gentes, quæ sub parentibus eius longa pace floruissent, in periculum coniiceret, committendo prœlium, quo alteruter ab altero deleri exercitus posset. postremò iure patris Alarico; iure amici Chlodoueo minatur Theodericus se ac socios suos eum pro hoste habituros, qui tam salubre consilium spreuisset. Sed nec precibus, nec minis deterritus Chlodoueus contractos Luteciam Parisiorum Francos hortatur, vt Alaricum, à quo iniuriam acceperit, se duce aggrediantur, Vesigothósque Deo propitio vincant, ac eorum regionem armis occupent. neque enim Catholicis ferendum esse ab Arianis partem optimam Galliarum obtineri. Pari omnes consensu orationem Regis excepere: nec contenti causam belli probare, ac elatis altè dextris suum Principi auxilium polliceri, vouere (vti ait Rorico) se nisi hostibus debellatis barbam non posituros. quod Cattos sua ætate; hoc est multo antequam in Francorum gentibus numerarentur, facere consueuisse Cornelius Tacitus scribit. Rex ipse, hortante vxore Chrothilde, Luteciæ Basilicam Petro ac Paullo Apostolis vouit, si victor & saluus ex Aquitania reuertisset: auctúsque auxiliis, quæ Sigibertus Rex partis Francorum per Chlodericum filium suum pro cognatione miserat, & omnibus rebus ad expeditionem comparatis, Luteciâ proficiscitur. ac ad conciliandam sibi Aquitanorum gratiam, priusquam in Aquitaniam irrumpat, Ecclesias spoliari, deuotis Virginibus ac viduis, Clericis quoque, filiisque Clericorum, ac viduarum, & seruis Ecclesiarum vim & iniuriam fieri edicto prohibet: superatóque flumine Ligere agrum Turonum ingressus, pro reuerentia B. Martini suos præter aquam & herbam quidquam accipere vetat. Accidit, vt miles paucos feni manipulos agresti cuidam eriperet, dictitans fenum nihil aliud quàm herbam esse. Quod vbi Chlodoueus

cognouit, ſtatim militem quidem interficit, fenum autem agreſti reſtitui iubet: adiiciens deſperandum eſſe de victoria, ſi beatum Martinum rapinis & ſacrilegiis offenderent, regionémque, cui tantus Epiſcopus præfuiſſet, depopularentur. quo facto magnus exercitui iniectus eſt metus. Eodem tempore pueri ad ſepulcrum Martini, quod à Cæſaroduno Turonum paſſus IↃL diſtabat, cum muneribus miſſi, votorum nuncupandorum & ominis ex more tum recepto capiendi causâ, ad Chlodoueum redeunt, renuntiántque ipſis Baſilicam ingredientibus contigiſſe, vt verſum XLIII Pſalmi XVII, quo Dauid ob inimicos pedibus ſuis ſubiectos Deo gratias agit, Primicerius caneret. Quo lætus omine Chlodoueus ad Vigennam flumen peruenit. Vigenna per fines Lemouicum, Pictonum, & Turonum fertur, & poſt acceptos Clennum & Croſam amnes non ignobiles in Ligerim influit. Is tum fortè imbribus intumuerat. Hærentem igitur ad ripam Chlodoueum ægrum animi, quòd pontes interruptos videbat, nec aut naues habebat, aut aquis non tentatis Francos obiicere volebat, nox oppreſſit: quam cùm vigiliis & precibus extraxiſſet, poſtero die manè cerua eximiæ magnitudinis, ſpectante exercitu, flumen vado tranſiit. (locus hodiéque ceruæ Tranſitus vocatur) Agnouere Dei beneficium vniuerſi, ducémque itineris feram ſine mora ſecuti ſunt.

Hilarij imperante Conſtantio Aug. Pictauorum Epiſcopi in Aquitania erat nomen illuſtre. quamobrem vbi Pictonum fines ingreſſus eſt Chlodoueus, iniuriam fieri cuiquam vetuit, cùm ne beatiſſimum Hilarium iratum haberet, ſi populares eius vexauiſſet: tum maximè vt Aquitani ad vendendum noſtris, aut etiam ad gratis ſubminiſtrandum frumentum ac pabulum æquitate Regis, ac militum continentiâ inuitarentur. aliter enim Chlodouei milites per Turones & Pictones Alarico ſubiectos iter facere non potuerunt. niſi fortè quis ſibi perſuadet tot armatorum millia, quot Chlodoueum habere tum oportuit, ad eam expeditionem conficiendam ſatis cibariorum ex Francia tuliſſe. Gregorius Turoni-

cæ Eccleſiæ Epiſcopus ſcribit Chlodoueum caſtra poſuiſſe ad Auguſtoritum, vel Pictauos, vbi Alaricus Rex Veſigothorum pridem ſtatiua habebat: facémque ei ab Eccleſia Hilarij, grauis quondam Arianorum aduerſarij, ad tabernaculum ſuum percælum ferri viſam eſſe, clariſſimæ de Veſigothis Arianis omen victoriæ. Alaricus Rex, qui ingreſſu Aquitaniæ, tranſitúque Ligeris ac Vigennæ fluminum Francos non prohibuerat; ſiue quòd initio belli copias in vnum locum nondum coëgerat; ſiue quòd intra Regni ſui terminos prœlio decertare ſtatuerat; tandem cum exercitu ex opido Pictauis egreditur, & ad decimum ab opido milliarium Chlodoueo pugnandi poteſtatem facit. qui lætus reperta occaſione, quam votis optauerat, alacriter copias eduxit, ac quemadmodum docet Rorico, poſt allocutionem haſtæ innixus, Dominicæ Crucis ſignaculo milites ſuos ſignauit, ſignúmque *nomen Domini* dedit. In Vogladenſibus campis, qui ex nomine caſtelli Clenno flumini appoſiti appellationem trahunt, directa acie dimi-
IↃVII. catum eſt Anaſtaſio Aug. tertiùm & Venantio Coſſ. ſicut ſcribit Auctor Appendicis Chronico Victoris Tununenſis Epiſcopi attextæ, qui & locum pro Voglade Boglodoretam appellat. Neque alius, quàm ſperauerat Chlodoueus, prœlij exitus fuit. Veſigothi magna ſtrage fuſi fugatíque. Alaricus XXIII regni ſui anno in fuga periit, quem Chlodoueus apud Roriconem, dum diſſipatos perſequitur, ſua manu dicitur interfeciſſe. at ipſum, fugientibus ferociter inſtantem, equites duo ex aduerſo inuecti repentè inuaſere, & inopinantis latera contis appetiere: quos ille ictus loricâ propulſauit, periculúmque equo concitato vitauit. Cecidere in acie cum Alarico Aquitanorum nobiliſſimi, ſtirpe Senatoria orti, & magna in primis multitudo Aruernorum, quos Apollinaris ducebat, Sollij Sidonij Præfectorij, Patricij, ac demum Aruernorum Epiſcopi filius, Imperatoris Auiti Aruerni ex Papianilla filia nepos. Veſigothorum autem proceres Senioréſque Narbone conuenere, ibíque Geſalicum, quem alius Giſelicum, alius Geſalaicum, alius Geſaericum vocat, Alarici maiorem ex con-

concubina filium, Regem salutauere. falsum vt sit, quod Gregorius scribit, Amalaricum, Alarici & Theodegothæ filium ex acie fugisse in Hispaniam, Regnúmque patrium occupauisse. quem & paruum puerum fuisse, tum cùm patrem amisit, & post Gesalici fratris, póstque Theoderici Italiæ Regis aui materni tutorísque sui mortem, nimirum anno XIX exeunte post prœlium Vogladense regnare cœpisse constat. Notandum quoque est Roriconem Monachum, & Freculfum Lexobiorum Episcopum errare, qui ante Vogladensem pugnam inter Chlodoueum & Alaricum vario marte sæpe certatum esse prodant.

Victor Vesigothici belli Chlodoueus, nihil actum ratus, nisi omnem Aquitaniam subegisset, Theodericum filium natu maiorem cum parte exercitus sui mittit ad recipiendos Albienses, Rutenos, Cadurcos, ac Aruernos, quas *superiores Regni Alarici partes* Aimoinus meliùs, quàm Fredegarius *maritima* appellat. ipse cùm multas alias vrbes, opida, atque castella capit; tum (si recentioribus credimus) in loco agri Burdigalensis, quem hodiéque Campum Arianorum vocant, superatis qui iterum experiri voluerant Vesigothis; Burdigalam Biturigum Viuiscorum positam ad Garumnam flumen in suam ditionem redigit, ibidémque hibernat. ac initio veris Venantio iuniore & Celere Coss. profe- IↃVIII.
ctus Burdigalâ Tolosam petit caput Regni Vesigothici, Regúmque sedem, & gaza omni regia potitur. inde in opportunis locis, præsertim in Santonico pago atque Burdigalensi ad delendam Vesigothorum gentem relictâ parte suarum copiarum; Ecolismam, quam Ausonius Iculisnam appellat, opidum ad ripas Carantoni situ & opere munitum oppugnat. ibi Vesigothi milites in præsidio constituti venienti portas clauserant, obsidionémque ferre decreuerant. sed ne quid victoris festinationem moraretur domum redire maturantis, maxima pars muri sub Regis oculis repentinâ ruinâ concidit. sic vrbs capta est, & Vesigothi qui ibi erant, vt ait Gregorius, eiecti; aut (sicuti Hincmarus & Aimoinus scribunt) ad vnum omnes in-

terfecti. Rorico, veterem aliquem Auctorem secutus, rem memoria dignam narrat, nimirum opidanos, cùm murus ruisset, inopinato casu perculsos Deum stare cum Francis credidisse, ac se suáque omnia Chlodoueo dedidisse, & arcem opidi machinis expugnauisse, atque milites Vesigothos, qui eam tenebant, captos Regi tradidisse, quos omnes interfici iussos esse. tum ingentem prædam inter Aquitanici belli commilitones à Chlodoueo æquiter diuisam, lectissimósque ac fortissimos militum cum coniugibus & liberis in Aquitania derelictos, magnísque muneribus donatos, qui vrbes captas tuerentur, Vesigothósque reprimerent. Receptâ Ecolismâ Chlodoueus finitimas vrbes similiter in ditionem suam redigit, vbique Vesigothis occisis præsidium suorum collocat, & post tantas res gestas, omnémque Aquitaniam subactam, Cæsarodunum Turonum peruenit. Ceterùm ex Ecolismensium facto intelligi potest Aquitanos Catholicos, odio hæreseos Arianæ & impotentiæ Vesigothorum, datâ occasione animos nudauisse, & excusso plerosque imperij iugo Francis Orthodoxis, à quibus non se, sed Vesigothos oppugnari videbant, fauisse, portásque sponte aperuisse, deletis aut eiectis præsidiis Barbarorum. quippe si Aquitani cum Vesigothis aduersus nostros consensissent, trium opulentissimarum, maximarúmque prouinciarum clarissimæ ac munitissimæ vrbes intra annum circiter ab Chlodoueo armis occupari nequaquam videntur potuisse. at omnis tamen Aquitania, diuisa in prouincias tres, quam Auctor Appendicis Chronico Victoris adiunctæ, ac Isidorus in Chronico Regnum Tolosanum appellant, post prœlium Vogladense à Francis Chlodouei ductu capta atque perdomita est. & præter prouinciam Narbonensem primam, quæ Septimania & Gothia vocabatur, ac Narbonensem Secundam, partémque Viennensis, Vesigothis in Gallia nihil fuit reliqui. quamquam has quoque prouincias eis tum ademtas, Barbarósque Arianos omni Gallia ad tempus expulsos fuisse videtur credidisse Fredegarius, apud quem inuenio, Regnum Alarici, quod mari Tyrrheno, montibus Pyrenæis, Oceano, &

fluminibus Ligere ac Rhodano continebatur, à Francis euersum & occupatum esse. ad mare autem Tyrrhenum vel potiùs Gallicum prouincia Narbonensis vtraque est. quare Sigebertus in Chronico scribit Chlodoueum, occiso Alarico Rege, quidquid in Galliis Vesigothi possidebant, occupauisse. quod de prouincia Narbonensi prima verè dici forsitan potuit, de secunda non potuisse dici infrà apparebit. Igitur Chlodoueus, post subactam Aquitaniam, per Pictones & Turones iter faciens, Pictauis Basilicam Sancti Hilarij; apud Cæsarodunum Turonum Ecclesiam beati Martini multis muneribus ditauit: vt eximiis Episcopis, quibus adiutoribus tantas res gesserat, gratiam referret, votóque se exsolueret: atque captiuos complures cùm Clericos tum Laicos, repetentibus Aquitanicis Episcopis, domum remisit. Gregorius, Hincmarus, Rorico, ac Sigebertus tradunt ad Chlodoueum, Cæsaroduni Turonum commorantem, venisse à Flauio Anastasio Aug. legatos cum muneribus, & codicillis, quibus Consulatus ei ob res gestas deferebatur. munera fuisse tunicam purpuream, & chlamydem, coronámque auream gemmis distinctam. quibus insignibus in Basilica atque ante sepulcrum beati Martini sumtis, & coronâ capiti suo impositâ, Chlodoueum equum conscendisse: & à porta atrij supradictæ Basilicæ vsque ad Ecclesiam vrbis, in qua gratias Deo acturus erat, triumphantis more procedentem, nummos aureos argenteósque in populum sparsisse: ex eóque tamquam Consulem & Augustum appellatum esse: & coronam hancce gemmatam postea hortatu Remigij Petro Apostolo in Basilica eius Romæ dicandam ponendámque curauisse. inde Luteciam Parisiorum contendisse, quò & Theodoricus, Albiensibus, Rutenis, Cadurcis, & Aruernis subactis, paullo pòst venerit, eámque captum amœnitate loci sedem delegisse. cuius Principis exemplum secuti sunt posteri. neque alia tantorum Luteciæ incrementorum, & in publicis agri Parisiorum villis, Cala, Clippiaco, Spinogilo, Rotoialo, Bonogilo, alíisque exstructarum regiarum caussa fuit.

Admonet me Consulatus suprafacta mentio, vt quid eo nomine Historici nostri significari voluerint, paucis doceam. Ne quis igitur putet Chlodoueum ab Anastasio Aug. Consulem suffectum, quòd more Consulum procedentium nummos in populum sparserit; aut saltem ornamentis Consularibus donatum, quòd etiamtum multi Consularibus codicillis ab Imperatoribus honorati, insignibus honorarij Consulatus decorarentur: apud supradictos Auctores Consulatus nomine Patricia dignitas significatur. Sanè Gregorius ipse Historiæ libri II caput XXXVIII *de Patriciatu Chlodouei Regis* inscribit. & Aimoinus Monachus in libro I tradit Anastasium Principem in codicillis ad Chlodoueum missis scripsisse, sibi & Senatoribus placuisse, vt amicus & Patricius Romanorum appellaretur: versúsque ab Remigio Episcopo factos, & in sepulcro eius incisos subiicit, in quibus Patricius vocatur. Sic idem Gregorius in libro V Tiberium Constantinum Aug. comitatum *Consulibus*, hoc est Patriciis, (non enim alij tum quàm Imperatores, Consules in Fastis legebantur) Palatium intrauisse prodit. & Carolum Maiorem domus, quem in breui quodam veteríque Chronico de Vesigothorum rebus Francorum Regem, ac Patricium vrbis Romæ fuisse inuenio, Fredegarius Scholasticus ab Gregorio Episcopo Romano, aduersus Leonem Aug. ipsi ob defectionem infensum, & Liutprandum Langobardorũ Regem auxilium petente, ac Imperatorias sibi partes sumente, *Consulatum Romanum* consecutum esse dicit. Quin & nepotem eius ex Pippino quoque Patricio Carolum Magnum Francorum Regem, qui, itaut Carolomannus frater, Patricius fuit, Godiscalcus in præfatione libri Euangeliorum *Consulem* appellat. Denique Albericum, *Romanum Patricium* à Frodoardo dictum, Leo Marsicanus in libro I rerum gestarum Abbatum Monasterij Cassinatis *Romanorum Consulem* vocat. credo quòd Patricios, Imperatorum Patres, Confessores, & Consiliarios, primus eorum auctor (siue is Fl. Constantinus Aug. siue quis alius fuit) à Consulibus proximos, neque tamen annuos, sed perpetuos esse

voluit. Præterea Caſſiodorus Senator in Variarum libri VIII epiſtolâ IX *chlamydem*, calceóſque Romanos inter inſignia Patriciatus, non autem Conſulatus numerat. & Eginhardus ſcribit Carolum Magnum, petente Hadriano Epiſcopo, Romæ *longam tunicam, & chlamydem*, (qualia munera Chlodoueus Rex ab Imper. Anaſtaſio accepiſſe dicitur) calceóſque Romano more confectos induiſſe: tum nimirum cùm ſubactâ omni ferè Langobardia, & obſeſſo Ticini Deſiderio Rege, Romam contendit, & in Eccleſia Petri Apoſtoli, Hadriano Papa ſollemnia agente, Rex Francorum ac Patricius Romanorum à populo Romano eſt appellatus. Neque verò mirari conuenit Chlodoueum Regem Francorum ab Anaſtaſio Aug. Patricium factum eſſe. cùm Odoacer, & Theodericus, alter poſt alterum Italiæ Reges, (ne de aliis loquar) ab Imper. Zenone Patriciam dignitatem pro ſummo munere acceperint. & cùm Sigiſmundus, Gundobadi filius, Burgundionum Rex, ab Anaſtaſio Aug. Magiſter militiæ Patriciúſque ſit factus, exemplo Gundiuci aui ſui, & maioris patrui Chilperici, qui ſub vltimis Imperatoribus Occidentis Magiſtri militum Romanorum eſſe ac dici, quàm Reges Burgundionum appellari maluerunt. quas dignitates conferre non Imperatoribus decorum magis, quàm petere atque accipere Regibus vtile fuit, vt ſcilicet gentes Occidentales Imperio nominíque Romano dudum aſſuetæ, quemadmodum pleræque tum Imperij Orientis prouinciæ, à Patriciis regerentur, & nouum Barbarorum imperium minimè aſpernarentur, quos Romanis officiis & dignitatibus honoratos pro Romanis eſſent habituræ. De Burgundia quidem illud tranſcurſu dicendum eſt, non Sigiſmundum modò eam, ſed multo pòſt, regnante Chlothario minore Chilperici filio, Aletheum, regio Burgundionum genere ortum, Patricium habuiſſe: Patricióſque dictos eſſe Proceres, quibus Reges Francorum, qui Burgundiam tenebant, pagum Tranſiurenſem, aliáſque Burgundiæ regiones, necnon prouinciam Arelatenſem, Maſſilienſémque cum exercitibus ad tem-

pus regendas commiſiſſent: quales Gregorius Magnus Romanus Epiſcopus in epiſtolis claro nomine *glorioſos viros Patricios Galliarum;* & Audoënus de vita Eligij *Burgundiæ Patricios* appellat.

Sed vt ad noſtros reuertar, Chlodoueum *ex eo tempore tamquam Conſulem & Auguſtum appellatum*, hoc eſt, vt Conſulem & Auguſtum adoratum eſſe ait Gregorius. quem cùm Hincmarus, Aimoinus, & Rorico, ac Sigebertus non intelligerent, nec animaduerterent appellare apud Romanos Auctores ſæpe idem eſſe, quod ſalutare & alloqui: ſimpliciter & abſolutè Chlodoueum *Conſulem & Auguſtum appellatum* fuiſſe dixerunt. atqui ante Gregorium ita præter ceteros locutus eſt Aurelius Victor, apud quem Diocletianus Aug. dicitur *adorari ſe appellarique vti Deum* permiſiſſe. Ceterùm eo libentiùs Anaſtaſius Princeps Patriciam dignitatem Chlodoueo victori Veſigothici belli detuliſſe videtur, quo, ob cladem ſub Sabiniano Conſule & Magiſtro militum per Theodericum Regem acceptam, Gothico nomini
IↃVIII. erat infeſtior. Certè Venantio Iuniore & Celere Coſſ. qui annus prœlium Vogladenſe ſecutus eſt, Anaſtaſius & claſſem ad depopulandam oram Italiæ, & legatos ad Chlodoueum cum ſupradictis codicillis ac muneribus miſit. Quamquam miror Græcos huiuſce legationis nullam feciſſe mentionem, nec intelligo, qua ratione legati, niſi tum Septimania à Francis teneretur, & prœlium cum Iba Duce Oſtrogothorum nondum commiſſum fuerit, tutò egredi in litus Galliæ, & ad Chlodoueum peruenire potuerint. neque enim aut per Italiam, quæ tum hoſtilis erat; aut per prouinciam Narbonenſem ſecundam, quæ ſub imperio Francorum non erat; aut per Illyricum tot Barbaris gentibus obſeptum iter feciſſe eos puto.

IↃVIII. Venantio Iuniore & Celere Coſſ. Gundobadus Burgundionum Rex fœdus cum Chlodoueo metu potentiæ eius iunxit, & aduerſus Veſigothos belli ſocietatem coiuit. Quamobrem Arelatum à Francis & Burgundionibus obſeſſum eſſe auctor eſt Cyprianus in libro I de vita Cæſarij. Ad eam vrbem, tamquam ad obi-

cem curſus victoriarum Chlodouei ſtetit. Theodericus enim Oſtrogothorum Rex, qui forſitan Francorum celeritate occupatus Alarico auxilium ferre non potuerat, timens, ne Veſigothis omni Gallia expulſis Chlodoueus bellum in Italiam trāsferret, Ibam Ducem cum copiis in Galliam miſit. qui ſuperatis Alpibus Maritimis rectà ad Arelatū proficiſcitur. adortúſque Francos, ampliùs XXX hominum millia occidit acie. vt Iordanes, & Paullus in Hiſtoriæ Miſcellæ libro XV ac Sigebertus tradunt. Eâ victoriâ Alarici mors vindicata: Arelatenſes obſidione liberati: & ora Galliæ à flumine Rhodano ad Alpes Maritimas vſque promiſſa, quam Odoacer Rex Eurico Alarici patri donauerat, Regnóque Italiæ abſciderat; eidem reddita atque adiuncta eſt: totiúſque regionis imperium à Veſigothis ad Oſtrogothos tranſlatum. Auenio quoque, ſiue antea Alarico; ſiue (vt affirmat Gregorius) Burgundionibus paruerat, vnà cum caſtellis Druentiæ impoſitis, & Septimania in Theoderici poteſtatem redacta eſt. Ibam hunc, Iordanes Hibbam, Iſidorus aliíque Ebbanem vocant. eumdem plerique *Theoderici Ducem*, nonnulli *Comitem* dicunt. cuius de expeditione, victoriáque ex Francis lata, loquitur Magnus Aurelius Caſſiodorus, cùm ait Venantio iuniore & Celere Coſſ. IↃVIII. à Theoderico miſſum eſſe exercitum, qui Gallias Francorum incurſione vaſtatas, victis eis ac fugatis, occuparet: loquitur & Auctor breuis Chronici de Regibus Veſigothorum à Duchenio editi, in quo falsò dicitur Theodericus Italiæ Rex Alarici generi ſui vindicandi causâ Francos proſtrauiſſe, & *Regnum Gothis totum reſtituiſſe.* ſiquidem regio vltra Rhodanum non Veſigothis, quorum fuerat, reſtituta eſt, ſed in Theoderici Oſtrogothorum Regis ditionem ceſſit: neque Aquitania Francis erepta eſt. Vbi notare conuenit, nec Caſſiodorum Senatorem ambitioſum laudatorem Principum ſuorum, nec Procopium Cæſarienſem iſtorum XXX millium cædis mentionem vllam facere. qua clade accepta, quantam ne in prœlio quidem Vogladenſi intuliſſe Veſigothis videtur, Chlodoueus omnem Aquitaniam nondum bene pacatam citiùs quàm ſubegerat amiſſurus

fuit. Procopius Rhetor, qui à ceteris Historicis sæpe dissentit, in libro I belli Gothici de expeditione Vesigothica totóque eo bello sic scribit: Francos, quos Germanos appellat, cùm auctis viribus suis Theoderici Ostrogothorum Regis metum deposuissent, Alarico Vesigothorum Regi bellum intulisse, & ad Carcassonem opidum Volcarum Tectosagum castra fecisse: Alaricum autem coactis copiis contra eos consedisse, ibíque Theodericum socerum suum, qui accersitus cum magno exercitu in auxilium veniebat, exspectare constituisse. Cùm diutiùs sese castris tenuisset, suorúmque voluntati resistere non posset, indignantium agros ab hostibus impunè vastari, pugnámque seditiosis vocibus postulantium, ac per se negotium confici posse affirmantium, Regísque cunctationem socordiæ ac pauori assignantium; tandem inuitum prœlio decertauisse, victúmque ab Francis, & cum maxima parte suarum copiarum interfectum: & quòd Amalaricus puer admodum erat, Gesalicum, vel Gesalecum, Alarici ex concubina filium, à Vesigothis, qui prœlio superfuerant, Regem appellatũ esse. tum Francos partem maiorem Galliarum occupauisse, Carcassonémque, vbi gaza imperatoria & prasiis ornata vasa Salomonis Regis Iudæorum seruabantur, obsedisse: mox cognito Theoderici aduentu oppugnationem reliquisse, & regiones Galliæ vltra Rhodanum iacentes atque ad Oceanum pertinentes, hoc est Aquitaniam, subegisse. Theodericum verò, quod poterat, reliquam partem Galliæ Vesigothis antea subiectam, nimirum Narbonensem primam, vel Septimaniam, & Prouinciam inter flumen Rhodanum ac Alpes positam recepisse, & thesauris Carcassone sublatis Rauennam reuertisse, Gesalicóque mortuo, sub specie tutelæ Amalarici missis in Galliam & Hispaniam copiis, vtrique prouinciæ stipendium imposuisse. Quæ ferè omnia non solùm nostrorum Historicorum consensio, sed etiam res ipsa arguit ac refutat. quis enim credat fieri potuisse, vt Franci, Alarico non prohibente, totam, quàm longa est, Aquitaniam peragrarent, tot flumina montésque transirent, & ad fluuium Atacem,

opi-

opidúmque Carcassonem, hoc est, ad fines Galliæ Narbonensis peruenirent, & cuius metu obsidionem soluerant, sub eius pæne oculis omnem Aquitaniam perdomarent? Omitto Auctorem Chronico Victoris adiunctum, Isidorum Hispalensem Episcopum, aliúmque scriptorem Chronici de Regibus Vesigothorum a Duchenio editi, qui, vti & nostri Historici, Alaricum Regem in agro Pictauo a Francis fusum acie cæsúmque esse memoriæ tradunt. & Cassiodoro Senatori, ac Cypriano in libris de vita Cæsarij, quam Procopio, assentiri malo. è quibus Senator in Catalogo Consulum Romanorum scribit Theodericum Regem, à quo ipse Quæstor; Consul ordinarius; Magister Officiorum, Præfectus Præt. ac Patricius factus est, Venantio iuniore & Celere Coss. non venisse in Galliam, sed *exercitum aduersus Francos eo misisse.* Cyprianus eumdem *Italiæ Regem missis Ducibus suis prouinciam Arelatensem ingressum* ait. Salomonis quidem Regis supellectilem Titum Vespasianum Hierosolymis toties iam expugnatis anno millesimo & XLV post Salomonis obitum deuexisse, eámque Vesigothos in vrbe Roma capta reperisse, & Carcasonem transtulisse non magis credo, quàm quod refert Cedrenus, Cosdroem Regem Persarum, victum absentem, atque fugientem, opes Crœsi Lydorum Regis, in opido Gazaco conditas à Cyro ante annos circiter CIϽCCLX, imminente Heraclio Aug. eruisse, secúmque abstulisse: & quod Procopius ipse in libro II belli Vandalici, & Procopium secuti Euagrius Scholasticus, Paullus Langobardus, ac Nicephorus Callistus tradunt, pretiosissima Templi Hierosolymitani ornamenta ac vasa, quæ Salomon in vsum sacrorum Deo dedicauerat, Vrbe iterum capta, Geisericum Vandalorum Regem in Africam portasse, eadémque à Belisario Patricio, post victos Vandalos & occupatam Carthaginem, in triumphum translata Iustinianum Principem Hierosolymitanæ Ecclesiæ reddenda curauisse. IϽVIII.

Non multo post bellum Vesigothicum confectũ Chlodoueus morbum ex continuatione laborum contraxit. cúmque Lutetiæ Parisiorum per annum ferè ægrota-

uiſſet, hortante Tranquillino Archiatro, quem ars ſua deficiebat, accerſiuit ex Burgundia Seuerinum Monaſterij Acaunenſis Abbatem, virum ſanctitatis virtutúmque fama notiſſimum, rogauítque vt pro ſalute ſua Deum precaretur. quo facto ipſe quidem diuturna febri liberatus eſt, Seuerinóque permiſit, vt quos vellet vinculis liberaret, & quantam vellet pecuniam in egentes erogandam è fiſco acciperet. at Seuerinus, ſicut puto, exoratus à Rege remanſit in Francia, relictáque Lutecia, in caſtro Nantonenſi Senonum reliquum vitę egit, ibíque (vt Faſti Eccleſiaſtici docent) III Idus Februar. deceſſit, cuius in memoriam Childebertus Chlodouei filius ibidem ampliſſimam Eccleſiam exſtruxit.

Poſteaquam Chlodoueus conualuit, ab externo hoſte partim domito partim pacato in ciues arma conuertit, atque vt Regnum filiis firmum relinquat, cædibus Regum, quos ſanguine contingebat, opes amplificat. ac primùm Chloderico clàm per certos homines perſuadet, vt Sigibertum patrem ſuum admodum ſenem ac pede debilem occidat, Regnúmque eius occupet. Iuuenis malum ſecutus conſilium parentem egreſſum Coloniâ Agrippinâ, vt trans Renum in Buchonia ſilua Toringis confini venaretur, atque in tabernaculo meridiantem immiſſis latrunculis interficit, confeſtímque Chlodoueum de eius morte certiorem facit. Lætus ille nuntios iterum ad Chlodericum mittit præmonitos, quid fieri vellet, ab quibus Chlodericus, dum patris theſauros exponit, quorum partem Chlodoueo promiſerat, manúmque in arculam aureorum plenam demittit, vt erat cernuus, à tergo ſecuri capiti infixa occiditur. Chlodoueus, qui cœptorum exitum opperiens per flumen Scaldem nauigabat, vtriuſque morte cognita Coloniam Agrippinenſem contendit. eò cùm veniſſet, populum ad concionem vocat: docet Sigibertum à Chloderico filio, Chlodericum non multo pòſt ab alio quodam interemtum: affirmátque ſe amborum cædis ignarum fuiſſe, neque enim (quod facere nefas ſit) ſe in cuiuſquam propinquorum ſuorum necem durare. poſtremò vniuerſos hortatur, vt quoniam Rege ac

defensore egeant, in defuncti locum se substituant. Magnis acclamationibus & plausibus populi oratio Chlodouci excepta est, statímque impositus scuto Rex appellatur, & Regnum Sigiberti, hoc est Coloniam Agrippinam, ripámque Gallicam finitimam, ac regionem à Reno ad flumen Fuldam & Toringiæ fines vsque promissam sine pugna occupat. Hîc non possum non mirari, quòd Gregorius Turonicæ Ecclesiæ Episcopus, enarratis, quæ de Sigiberto ac Chloderico supradixi, subiiciat Chlodoueum beneficio Dei quotidianis de hostibus victoriis fines Regni ampliauisse, propterea quòd rectissimâ voluntate esset, & (vt ipse loquitur) faceret quæ Deo placerent. tamquam aliquis ob cædes insontium & cognatorum suorum, & ob fraudes ac latrocinia gratus Deo esse acceptúsque possit.

In Chararicum Regem expeditio haud maioris molis fuit. Hic accersitus à Chlodoueo aduersus Syagrium, procul cum suis copiis constiterat euentum pugnæ speculaturus, vt cum victore fœdus iungeret. cuius perfidiæ atque iniuriæ memoriâ post annos ampliùs III ac XX nondum depositâ, Chlodoueus Chararico bellum intulit, hominémque quamuis versutum & callidum dolis circumuentum vnà cum filio cepit, ambósque vinctos tonderi, & alterum Presbyterum, alterum Diaconum ordinari iussit, deinde quòd contumeliæ impatientes minabantur se, postquam capilli recreuissent, ipsum interfecturos, vtriusque capita frustra priùs rasa abscindi imperauit, Regnúmque eorum ac thesauros occupauit. Ex quo intelligitur ambos patrem filiúmque, quacumque in Galliæ regione regnauerint, Christianos fuisse. non enim postquam ab Chlodoueo capti sunt, baptizati esse dicuntur, & Idolorum cultores Clericos fieri non potuisse nemo infitiabitur.

Regnabat tum in vrbe Camaraco finitimísque vltra flumen Suminam pagis Ragnacharius, ab Hincmaro Raganarius, à Roricone Ragnerius, ab aliis Ragenharius & Ragneharius dictus, Chlodouei cognatus & aduersus Syagrium Ægidij filium commilitò, homo patriæ superstitionis tenax, & adeo in venerem præceps, vix

vt se à propinquarum corporibus abstineret: habebátque Faronem vnicum amicum & consiliarium, nulla re magis quàm morum similitudine sibi coniunctum, quocum, quidquid sibi muneris datum esset, partiri consueuerat. quibus rebus cùm grauiter Francos ei parentes offendi comperisset Chlodoueus, occasione vsus quosdam è Leudibus Ragnacharij (sic Gregorius vocat populos, ac Proceres eius ditioni subiectos) armillis & balteis ex ære inaurato ad proditionem solicitat, armatúsque Regnum eius intrat. Ragnacharius coactis similiter copiis ad certamen se parat, exploratoréśque, quos speculatum miserat, reuersos interrogat, quantus hostium esset exercitus. hi corrupti à proditoribus respondere: tibi Faronique tuo maiores sunt copiæ. Quibus verbis confirmatus Ragnacharius in aciem descendit, superatúsque prœlio cùm fugam capessere intenderet, à proditoribus comprehenditur, ac religatis post tergum manibus vnà cum Richario fratre suo ad Chlodoueum adducitur, illusúsque ab Chlodoueo quærente, quare degener & oblitus regiæ stirpis se vinciri passus esset, nec tantam ignominiam voluntaria morte occupauisset, ab eodem securi capiti infixa occiditur. Richarius, ne frater fratrem desereret, eadem bipenni percutitur, adiectis verbis: si auxilium fratri tulisses, vinctus ille non fuisset. Faro captus & interfectus est. Tum deprehensa faude proditores Regem adeunt, queruntur æs inauratum pro auro se accepisse. quibus ille, vt erat meditatus, respondit meritò tali auro donatos esse voluntarios dominorum suorum proditores: vitam ipsis sufficere debere, quos ob perfidiam excruciatos necari oporteret. Fulminati hacce miseri exprobratione se humi prostrauere, & nihil ampliùs præter vitam veniámque petere dixere, atque ita derisi discessere. Omittere non possum, quod ait Rorico Monachus Gregorij verbis non intellectis deceptus, *Francos superiores* (ita Francos Ragnachario parentes vocat, credo quòd Septemtrionalia Galliæ tenebant) Ragnacharium *ob nefandum crimen & scelus horrendum* suppliciis Sodomitarum expiandum, hoc est, ob vsum puerorum exosos

esse. Quod verò addit eos Chlodoueum in Ragnacharij bellum impulisse, idem vetus Auctor Historiæ Francicæ, Theoderici Merouingorum Regum penultimi æqualis, & Aimoinus in libro primo scribunt, nimirum primores Francorum Ragnacharij imperio subiectorum, Regi suo ob libidines ac desidiam infestos, missis clàm nuntiis Chlodoueo promisisse, si pretium operæ esset, & Ragnachario bellum inferre vellet, se ad ipsum armatum citra prœlium transituros, & Ragnacharium viuum tradituros esse. quibus Chlodoueus, vt libentiùs exsequerentur quæ obtulerant, pro auro æs inauratum miserit, móxque cum copiis Regnum Ragnacharij ingressus sit. quem ego Ragnacharium existimo, cùm in vrbe Camaraco quondam à Chlodione Francorum Rege capta regnauerit, Chlodionis pronepotem fuisse. Regnabat in vrbe Cenomanis Regnomeris, aliis Rignemirus, aliis Ragnimirus dictus, qui ne Ragnacharij & Richarij fratrum suorum mortem vlcisceretur, iussu Chlodouei Regis interemtus est, singulorúmque regna & thesauri vni cessere. Eum in modum interfectis præter supradictos Principes multis aliis Regibus, & propinquis suis, Chlodoueus quidquid Francis subiectum erat, nimirum pagos Germaniæ Transrenanæ complures, & partem maximam Galliarum occupauit, atque ita prouidit, ne quisquam in Francia regnaret, qui ipso mortuo liberis suis, tum excepto Theodorico admodum iuuenibus, bellum inferre aut Regnum adimere posset. Idem tamen, vt erat callidus, adstantibus Optimatibus Francorum & populo, qui ex more iussi conuenerant, dixisse fertur miserum se, qui destitutus, tamquam hospes & peregrinus, inter externos in aliena terra remansisset, amissis propinquis omnibus suis, à quibus in rebus aduersis adiuuari posset. quod ideò dicebat, vt si quis superesset longa ipsum cognatione contingens, affectata orationis simplicitate deceptus sponte se proderet, professúsque stirpem regiam ac propinquitatem Chlodouei interimeretur.

Dum in Septemtrionali Gallia dolo res geritur, ad Meridiem virtute certabatur. Fusos fugatósque ab Iba

Theoderici Oſtrogothorum Regis Duce Francos ſupradiximus. ſæpe poſtea inter Theodericum, & Chlodoueum eiúſque filios graui bello & variâ victoriâ de Gallia, nimirum de ea parte, quæ inter Alpes Maritimas & Pyrenæum interiacet, pugnatum eſſe ex verbis Leontij ad Theodebaldum Francorum Regem apud Procopium cognoſcimus, *nec vmquam* (vt ait Iordanes) *dum vixit Theodericus, Gothi Francis ceſſere.* Quippe Impor-
ıɔıx. tuno V. C. Conſule Mammo quidam, *Dux Gothorum*, hoc eſt Oſtrogothorum, à Mario in Chronico dictus, partem Galliæ, quam Chlodoueus Veſigothis ereptam
ıɔx. occupauerat, depopulatus eſt. & Boëthio Coſ. Gundobadus Rex Burgundionum, Chlodouei tum ſocius & amicus, quem Senator Gundibadum, Marius Gundobagaudum appellat, Narbonem Martium cepit ac diripuit, victo fugatóque Geſalico Rege. qui tantâ acceptâ clade cùm turpiter Barcinonem ſe cõtuliſſet, Hoericúmque in Palatio interfeciſſet, ob ignominioſam fugam (vt ait Iſidorus in Chronico) à Theoderico Oſtrogothorum Rege Regno ſpoliatus eſt. Quamquam Theodericus ipſe apud Caſſiodorum Senatorem in libri V epiſtola XLIII Geſalicum propterea pulſum ſcribit, quòd dum à ſe foueretur, hoſtibus ſuis, hoc eſt Francis, clandeſtino fœdere eſſet adiunctus. Et ille quidem vir, neſcias infelicior, an inertior, ab Iba Theoderici Regis Duce Hiſpaniæ finibus expulſus in Africam perfugit. vbi à Thraſamundo Vandalorum Rege Theoderici ſororis viro non impetratis, quæ petierat vt in Regnum reſtitui poſſet, auxiliis, ſed acceptâ tantummodò pecuniâ, Aquitaniam petiit, in qua annum vnum permiſſu Chlodouei latuit. poſtremò cum Frãcorum copiis ingreſſus Hiſpaniam obuium habuit ſupradictum Ibam, quem Auctor Appendicis Victoris Chronico inſertæ pro Hebbane Helbanem; Paullus Hippam vocat. Igitur commiſſo prœlio ad duodecimum à Barcinone milliarium funditur fugatúrque Geſalicus, captúſque trans Druentiam flumen Galliæ, cùm ad Burgundiones
ıɔxı. confugeret, Felice & Secundino Coſſ. quarto regni ſui anno interficitur. Quas ob victorias Ibam *virum Spe-*

stabilem, Ducem bello clarum & gloriosum, suísque factis commendabilem apud Senatorem in libri IV epistola XVII ad eum scripta appellat Rex ipse Theodericus.

Interea Chlodoueus Francorum Rex, oblatam sibi rei bene gerendæ facultatem ratus, Indictione III Boëthio solo Consule magnas copias, quæ Arelatum obsiderent, misit. Et iam Franci agris Prouinciæ igne & ferro vastatis vrbem oppugnabant, atque ad vltimum inopiæ opidanos adduxerant: cùm venere missi à Theoderico cum exercitu Duces, in his Tolum, vel Tholuit Ostrogothus, postea ab Athalarico Rege Patricius factus, & in affinitatem receptus. quorum aduentu Franci primùm à ponte nauali flumini Rhodano imposito; deinde ab vrbe repelluntur, & Arelatenses iterum obsidione liberantur. Eo Gallicanæ expeditionis exitu lætus Theodericus muros ac turres vrbis huius de se tam bene meritæ pecuniâ suâ refecit, & Prouincialibus ob recentem calamitatem agrorúmque suorum populationem; Arelatensibus ob fidem sibi exhibitam in annum sequentem Indictionémve quartam tributum remisit, ac insuper frumentum gratuitum præbuit. Eodem anno Indictione IV Felice & Secundino Coss. non, vt ait Auctor supradictæ Appendicis, Probo Cos. Gesalicus Vesigothorum Rex ab Iba Duce victus interficitur, vt antè diximus. post quod factum Theodericus Ostrogothorum Rex sub specie tutelæ Amalarici pueri nepotis sui Regnum Vesigothicum occupauit, atque annos XV, quamdiu superuixit, Galliæ & Hispaniæ prouincias, quæ Vesigothorum Regibus paruerant, absens administrauit: & Galliæ quidem Petrum Marcellinum Felicem Liberium V. C. & Illustrem Præfectum Prætorij Galliarum atque Patricium; Hispaniensi autem exercitui, & tutelæ Amalarici Theudim Armigerum suum præposuit: & pecunias ac stipendia ex his prouinciis Rauennam ad se quotannis à Quæstoribus deportari iussit. quare inter Vesigothorum Reges ab Alarico maiore vndecimus numeratur. Quæ fecisse Theodericum existimo non tam impulsum cupidine profe-

(margin: 1ↃX. — 1ↃXI. — 1ↃXIII.)

rendi fines, quam quòd Amalaricum puerum admodum consilio & auxilio suo plurimùm egere, nec nisi armis & viribus suis regnum aduersus Francos defendere posse intelligebat.

Tum quidem pacem cum Gundobado Burgundionum Rege fecisse videtur Theodericus, & certis cum eo finibus Prouinciam diuisisse: quam ob id Auitus Viennensis Episcopus, in epistola ad Faustum & Symmachum Senatores Vrbis, *Prouinciam præfixus Regnorum terminatam limitibus* appellat.

IↃXI Felice & Secundino Coss. Chlodouei Regis iussu XXXII Episcopi in Aurelianensi vrbe conuenere, & de quibus ab eo consulebantur Ecclesiæ Gallicanæ rebus egere. Synodo præfuit, primúsque subscripsit Cyprianus Episcopus Burdigalæ Metropoleos, is qui Con-
IↃVI. cilio apud Agatham Messalla Consule permissu Alarici Regis Vesigothorum habito interfuerat, secundúsque subscripserat. Interfuere Episcopi vtriusque Aquitaniæ, & Nouempopulorum; prouinciarum Lugdunensium tertiæ, secundæ, atque Senoniæ; & Belgicæ secundæ. in his viri sanctissimi, & omnium virtutum gloriâ celeberrimi, Gildaredus, vel Gildardus Rotomagensis Ecclesiæ Metropolitanus; Quintianus Rutenicus; Euphrasius Aruernicus; Heraclius Parisiacus; Lupus Suessionicus; Camillianus Tricassinus, à quibusdam corrupto nomine Camelianus dictus; Auentinus Carnutenus, successor Sollemnis eius, qui Francos fidem Christianam laboriosissimè edocuit, multósque ad veram religionem perduxit; & Melanius Redonicus, quo auctore Chlodoueus Rex multas Ecclesias partim nouas exstruxisse, partim dirutas aut vetustate collapsas refecisse, Monasteria excitauisse, egentes pauisse, ius cuique suum seruauisse, Dei seruis, cuiuscumque essent ordinis, honorem habuisse, atque diuinum cultum pro viribus amplificauisse dicitur. Quo magis miror, cùm Episcopi prouinciæ Belgicæ, nimirum Lupus Suessionum, Hedybius Ambianorum, Sophronius Veromanduorum, Libanius Siluanectum, in vrbem Aurelianos conuenerint; Remigium eiusdem prouinciæ Metropolitam,

litam, Chlodouei Regis amicum & Consiliarium, ac Francorum (vt ita loquar) Apostolum; & Vedastum Atrebatum Episcopum sanctæ tot tantorúmque Sacerdotum Synodo non interfuisse: atque neminem vnum de Episcopis Belgicæ primæ, & superioris, inferiorísque Germaniæ, quæ tres prouinciæ tum sub imperio Chlodouei erant, eò se contulisse. Sacerdotes, postquam de rebus Ecclesiæ profuturis egerant, VI Idus Iul. Felice ɪↄXI.
V.C. Consule statutis subscripsere, & ad Chlodoueum, quem *Dominum suum, Catholicæ Ecclesiæ filium, gloriosissimum Regem* appellant, legatos cum litteris misere petitum, vt Synodi decreta, si tamen iudicaret recta esse, consensu & auctoritate regia confirmaret, & pro sua fide ac religiónis Catholicæ colendæ cura à populis suæ ditionis seruanda curaret. in Canone V supradicti Concilij oblationum & agrorum, quos Chlodoueus Rex Ecclesiis contulerat, fit mentio.

Paucis post dimissum Concilium mensibus Chlodoueus Luteciæ Parisiorum decessit, anno ætatis quinto & quadragesimo, regni tricesimo, post prœlium Vogladense quinto semipleno, Felice & Secundino Coss. atque ɪↄXI.
quatuor filios, ex vno etiam nepotem, superstites reliquit, & in sacrario Basilicæ Sanctorum Apostolorum, quam ipse paullo antè hortatu coniugis exstruxerat, Canonicísque attribuerat, humatus est. vir, cui ad augendas Francorum opes stabiliendúmque Regnum nec fortitudo cum felicitate coniuncta, nec calliditas defuit. meritò vt Gregorius in Præfatione libri V Historiæ, dum in bellum ciuile Sigeberti ac Chilperici inuehitur, Chlodoueum *caput*, hoc est initium, *victoriarum* Regum Francorum, & alio in loco *Magnum* appellet; Remigius, in epistola ad Heraclium, Leonem, & Theodosium Episcopos, *præcellentissimum Regem, regionum præsulem, gentium triumphatorem.* qui etiam in alia epistola, in qua mæstum eumdem sororis morte consolatur, *vigorem prouidentiæ eius ingenitæ*, hoc est, innatæ prudentiæ laudat. Sepultus est Chlodoueus in Basilica Apostolorum V Kalendas Decembres, vti docent duo vetera Kalendaria manuscripta eius Ecclesiæ, in quibus

v Kal. Decembr. *depositio magni Regis Chlodouei* notatur, quam depositionem, siue humationem hodiéque ibidem eo die anniuersariis precibus celebrari constat. Gregorius in libro Historiæ II Chlodoueum morte functum scribit anno vndecimo postquam Licinius factus erat Turonicæ Ecclesiæ Episcopus, atque à Martini obitu ad Regis mortem annos CXII computat. idem tamen, in fine libri X atque operis sui Turonicos Episcopos ordine enumerans, Briccio, vel Bricchioni Martini successori Episcopatus annos XLVII; Eustochio XVII; Perpetuo XXX; Volusiano VII; Vero XI; Licinio XII, ac menses ferè III assignat. itaut si Sacerdotij Licinij anno XI Chlodoueus decessit, à Martini morte ad eius interitum annos esse CXXIII oporteat.
CCCXCVII. Præterea ab Attici & Cæsarij Consulatu, quo anno (non
CCCC. autem, vt Prosper scribit, Stilicone & Aureliano Coss.) Martinum octogenario maiorem obisse tradit Grego-
IↃXI. rius, ad Felicem & Secundinum Coss. siue ad Chlodouei mortem anni sunt non CXII, sed CXIV. Quod porrò ait Gregorius, Licinium Andecauum Ecclesiæ Turonicæ præfuisse, tum cùm Chlodoueus Cæsarodunum Turonum Vesigothis victis intrauit, verum quidem esse potest. sed quod dicit, vndecimo Episcopatus eius anno Chlodoueum decessisse, haud dubiè falsum
IↃVI. esse debet. quippe Messalla V. C. Consule Verus Turonicam adhuc Ecclesiam regebat, sicuti ex Synodo apud Agatham permissu Alarici Regis habita intelligitur. à
IↃVI. Messalla autem & Areobindo Coss. Felicis & Secundini Consulatus annus est quintus. itaut Licinius, tametsi Messalla Cos. sub finem anni pulso Vero Episcopatum
IↃXI. inierit, tamen Felice & Secundino Coss. cùm Chlodoueus obiit, annum Sacerdotij quintum transgressus non fuerit. Nemini autem mirum videri debet, quod ait Gregorius, Chlodoueũ anno ętatis quinto & quadragesimo, regni tricesimo è vita excessisse, ac nihilominùs Theodebertum ex Theodorico filio suo nepotem pulchrum & iam tum strenuum reliquisse superstitem, qui anno quinto post eius mortem à patre aduersus Danos cum exercitu missus sit. Nam si Childericus non am-

pliùs XXIV regnauit annos, quorum pars sunt octo exsilij eius anni, atque si idem anno octauo, quàm pulsus fuerat, restitutus in Regnum mox Basinam duxit vxorem, Chlodoueúmque ex ea tulit: apparet Chlodoueum, cùm paterno Regno successit, XV tantùm annos natum fuisse, quibus adiecti triginta imperij Chlodouei anni annos solummodò quinque & quadraginta conficiunt. Theodoricus verò, Chlodouei ante ductam Chrothildem ex concubina filius, cùm patrem amisit, annos XXVIII habere potuit: Theodebertus, Theodorici ex iusta & legitima vxore filius annum duodecimum tum agere potuit, itaut quinto pòst anno copias duceret. nisi si negare quis velit hominem masculum anno ætatis septimodecimo generare posse. Sigebertus in Chronico, quo nihil ferè est in temporum notatione confusius, anno II post Synodum Aurelianensem, Christi IↃXIV Chlodoueum decessisse tradit.

Non alienum erit hoc loco subiicere versus, quos Remigium Remorum Episcopum fecisse, & tumulo Chlodouei inscripsisse haud falsò forsitan ait Aimoinus: in his enim Chlodoueus *felix meritis* dicitur, vt à Remigio in duabus epistolis *Dominus illustris meritis*, item *Dominus insignis & meritis magnificus Chlodoueus Rex* appellatur. Versus tales sunt.

Diues opum, virtute potens, clarúsque triumpho
Condidit hanc ædem Rex Chlodoueus, & idem
Patricius magno sublimis fulsit honore.
Plenus amore Dei, contemsit credere mille
Numina, quæ variis horrent portenta figuris.
Mox purgatus aquis, & Christi fonte renatus
Fragrantem gessit infuso Chrismate crinem:
Exemplúmque dedit, sequitur quod plurima turba
Gentilis populi, spreto quæ errore suorum
Auctorem est cultura Deum, verúmque parentem.
His felix meritis superauit gesta priorum,
Semper consilio, castris, bellisque tremendus:
Hortatu Dux ipse bonus, ac pectore fortis:
Instructas acies firmauit, in agmine primus.

Quibus in versibus virtutem ac fortitudinem Chlodo-

uei, agmen ducere & inter primos dimicare soliti, prudentiam, felicitatem, naturalem quamdam eloquentiam, quoties milites alloqui & ad pugnam hortari oportebat, non immeritò laudari fateor. Vna est, in qua iure culpetur, prolatandi Regni libido. Quippe Chlodoueus causas bellorum ex interminata auiditate animi finitima quæque tenere cupientis plerumque accersiuit, & omnem occasionem promouendorum imperij finium quamuis iniustam auidè semper arripuit. præterea inerat in eo Principe plurimum Germanæ feritatis, adeò vt non minùs propinquis quàm hostibus perniciosus fuerit. Primus ille omnium Franciæ Regum, vt Francicum Regnum in Gallia, sic potentiam inter populares valdè auxit suam. neque enim successores eius prædæ partem cum militibus suis æquo iure sortitos, aut in conciliis à populo Duces delectos fuisse legimus. quod vtrumque regnante Chlodoueo factum esse vrceus Remensis Ecclesiæ in fine superioris libri memoratus, & Remigius Remorum Episcopus in epistola ad Chlodoueum ipsum missa docere videtur his verbis. *Rumor ad nos magnus peruenit administrationem vos secundùm rei bellicæ suscepisse. Non est nouum, vt cœperis esse, sicut parentes tui semper fuerunt.* quibus verbis nihil aliud (nisi fallor) Remigius indicat, quàm Chlodoueum Regem in Campo Martio delegatam sibi iterum à populo armato curam magni alicuius belli, summámque imperij suscepisse.

Ceterùm notandum est, quod in libro II ait Gregorius, Chrothildem Reginam post Chlodouei viri sui obitum Turonos, hoc est Cæsarodunum Turonum se contulisse, vt Basilicam Martini, cuius memoriæ magnum honorem habebat, adire frequētiùs posset, ibíque, quamdiu vixit, summâ pudicitiæ & benignitatis famâ moratam esse, raróque Luteciam Parisiorum venisse. Quamquam idem Gregorius in Historiæ libro III tradit Chrothildem viduam *Parisiis moratam* esse, eáque in vrbe Chlodomeris Regis filios nepotes suos, patre orbatos educauisse. Adiicit eam ita se post viri mortem gessisse, vt omnibus venerationi esset: castitatis & pudici-

tiæ magnam curam habuiſſe: nocturnis precationibus in Eccleſia agi ſolitis interfuiſſe: egentibus benignè feciſſe: Eccleſiis, Monaſteriis, & quibuſque locis ſanctis prædia, quorum Clericos & Monachos indigere animaduerterat, largè contuliſſe: ac ſe non tam Reginam, quàm humilem Dei ancillam eſſe meminiſſe, quæ nec Regno filiorum, nec potentia ſua, nec ampliſſimis opibus ac poſſeſſionibus inſoleſceret. Chrothildis autem, cùm puella admodùm Chlodoueo nupſerit, annum regni duodecimum agenti, & annos duodeuiginti cum eo vixerit, anno ætatis circiter XXXVI virum videtur amiſiſſe. quam Francorum Reginam, Burgundionum Regis filiam, Anna verè Felix Augusta Francorum Regina, regio Ducum Burgundiæ genere orta, cùm in aliis; tum in circumeundis ac locupletandis Eccleſiis vidua viduam imitatur.

Initio eius anni, quo Synodus apud Aurelianos habita eſt, vt ait Sigebertus, hoc eſt, Felice & Secundino ıↄxı.
Coſſ. tertio Nonas Ianuarias Beatiſſima Genoueſa Pariſiorum patrona deceſſit: femina profeſſione virginitatis venerabilis, nec minùs vitæ quàm pudicitiæ integritate ſancta. cuius & virtutes viuæ admirata Lutecia eſt, & cælo receptæ præſens auxilium contra febres, nimióſque imbres ac ſiccitates experitur. Sepulta eſt in Baſilica Apoſtolorum, nonnumquam à Gregorio Baſilica Sancti Petri dicta: quam ob id poſtea *Eccleſiam Sancti Petri, & S. Genoueſæ* coniunctim; ſæpe etiam ſimpliciter *Eccleſiam S. Genoueſæ* appellauerunt. Genoueſam natione Francam fuiſſe nomen Germanicum docet, compoſitum vt Genobaldus, Marcoueſa, ſiue eius maiores à Romanis bello capti, & in vico agri Pariſiaci Nammetoduro vel Nemptodoro collocati fuerant: ſiue ſponte patriâ relictâ ibi conſederant, atque inter Gallos Gallicis moribus & ritibus aſſueſcendo, cultum idolorum Chriſtiana religione mutauerant. Aimoinus Monachus Genoueſam Virginem, natam Honorij & Theodoſij minoris principatu, atque ab Germano, Auteſſiodurenſi ciue & Epiſcopo, in Britanniam proficiſcente conſecratam, poſt parentum ſuorum obi-

tum, regnante Childerico Luteciam Parisiorum commigrauisse tradit, ibíque vsque ad Childebertum & Chlotharium Reges vixisse. at octogenariam obisse Genouefam præter ceteros Sigebertus scribit: & à morte Honorij Aug. ad Chlodouei Genouefæque obitum anni sunt LXXXVIII: vt non computentur anni, quos & Honorio Principe, & Childeberto ac Chlothario regnantibus Genouefa vixisse super apud Aimoinum dicitur. Sed & quidam à Villico Carnuteno Episcopo, non à Germano, (vt Vsuardus & Aimoinus produnt) sacro velamine capiti imposito, Deo dicatam Genouefam tradunt. certè Germanum vnà cum Lupo Tricassino
CCCC-XXIX. Episcopo Florentio & Dionysio Coss. hoc est annis LXXXIII ante Chlodouei & Genouefæ mortem, in Britanniam traiecisse reperio in Fastis Tironis Prosperi Aquitani, quem tamen Beda non sequitur. Præterea Auctor libri de vita Genouefæ Virginis, multo antequàm Childericus in parte Galliæ regnaret, nimirum Placidi Valentiniani principatu Luteciæ Parisiorum consedisse eam putat. siquidem cùm Attila in Gallias irrupisset, omnésque perterriti fugâ sibi consulere pararent, sanctam Virginem conuocatis opidanis persuasisse ait, vt ieiuniis, peruigiliis, ac precationibus Deum iratum placarent, domíque remanerent. nam vrbes, quas insulâ suâ munitiores existimarent, & quò se ac sua conferre statuissent, expugnandas ab Hunnis, & Barbarorum sæuitiam ac auaritiam experturas esse: Luteciam saluam & intactam fore. ab Attilæ autem aduentu in Galliam ad Chlodouei & Genouefæ obitum anni sunt LXI. mirum vt sit ac pæne incredibile puellam, vix annorum viginti, virorum se circulis inseruisse, atque de fuga cogitantes auctoritate sua ab incepto deterruisse. Denique quis non miretur eumdem Auctorem affirmare, Genouefam ob merita atque virtutes Childerico Francorum Regi, Comitibúsque Childerici tantæ venerationi & amori fuisse, vt ei Rex (quod & Chlodoueus fecisse veriùs dicitur) damnatorum supplicia condonauerit. cùm non solùm Childericus idola coleret, sed etiam Chlodionis & Merouei exemplo.

Samarobriuæ Ambianorum; (vti ait Rorico) non autem Luteciæ Parisiorum habitaret: quam vrbem à Chlodoueo eius filio primo nostrorum Regum, post fusum acie cæsúmque Alaricum, sedem delectam dicit Gregorius. à quo ita dissentit Auctor libri de vita Genouefæ, vt non modò Luteciam Parisiorum diu obsessam, habitante ibi Genouefa, ac tandem captam esse à Childerico Rege Francorum; (quod verum esse potest) sed etiam sedem Regni statutam scribat.

HADRIANI VALESII

RERVM FRANCICARVM LIBER SEPTIMVS.

ORTVO Chlodoueo Francorum Regi quatuor filij succeſſere: quorum cum ætate corporis animique virtutes in tantum adoleuere, vt pro vno quatuor Chlodouei Francis dati eſſe viderentur. quippe ſicut eorum pater Alamanniam Sueuiámque ſubegerat, & Aquitaniam Veſigothis eripuerat: ſic ipſi Regna Toringorum, & Burgundionum, validiſſimarum gentium, ſub imperium ſuum ditionémque ſubiunxere. Maior natu Theodoricus vocabatur, quem Chlodoueus, antequam Chrothildem vxorem duceret, ex concubina ſuſceperat. tres alios, nimirum Chlodomerem, Childebertum, & Chlotharium, ex Chrothilde vxore genuerat. Hos Agathias, in libro primo rerum auſpiciis Iuſtiniani Aug. geſtarum, *Childibertum*, *Chlotharium* vel *Lotharium*, *Theudericum*, & *Chlothomerum*, ſuo quemque nomine, ſed non ſeruato ordine natalium appellat: minimum enim natu Chlotharium maximo præponit. At Iordanes manifeſto errore tres tantùm filios Chlodoueo fuiſſe putat. ſic enim in libro de Origine Gothorum ſcribit, Theo-

Theodericum Ostrogothorum Regem, post victum & interfectum Odoacrem, póstque occupatum Regnum Italiæ, Audefledam Chlodouei filiam in matrimonium petiisse: quam libenter Theoderici legatis Chlodoueus tradiderit, futurum credens, vt *filij sui Ildebertus, Cheldebertus, & Tuidepertus* hac affinitate cum gente Gothorum inito fœdere sociarentur. sed non multùm ad pacem atque concordiam affinitatem istam profuisse, quia sæpe propter Galliam grauia inter se bella gesserunt. Vbi nemo non videt Ildebertum, & Cheldebertum, vnum vnius eiusdémque, nimirum Childeberti, nomen esse: Tuidepertum verò, vel potiùs Tiudepertum, Chlodouei ex Theodorico nepotem fuisse, non filium. itaut tres Chlodouei filij ab Iordane commemorati ad vnum redigantur. Theodoricus, cùm patrem amisit, XXVIII annos habere potuit, vt supradiximus. Chlodomeres maximus Chlodouei ex Chrothilde filiorum saltem decennio minor fuit.

Igitur quatuor Chlodouei filij Regnum paternum inter se diuisere, & in ea parte, quæ cuique sortitò obtigerat, singuli regnauere. vnde factum est, vt singulæ partes, vel Regna *sors* appellarentur: quemadmodum in decretis Concilij apud Aruernos habiti, & Synodi Aurelianensis tertiæ vocari inuenio. Rorico Monachus, vnus ex omnibus nostris Historicis, à Chlodoueo ægrotante, paullo antequam decederet, conuocatis Francorum Optimatibus, quorum consensu & iureiurando diuisionem approbari oportebat, Regnum inter filios diuisum esse scribit. quod Dagobertum, Chlodouei abnepotem, Regum Francorum primum fecisse, & postea (ne de Præfectis Palatij loquar) Pippinum Paruum, Carolum Magnum, ac Ludouicum Pium animaduerto. Quæ singulis vrbes atque prouinciæ sorte obuenerint, scire non possumus: cùm quòd nostri Auctores eius rei nullam mentionem faciunt: tum maximè quòd Chlodomeres anno XIII post Chlodouei parentis sui obitum à Burgundionibus interfectus est, eiúsque Regnum Theodoricus, Childebertus, & Chlotharius inter se partiti sunt. vnum omnino ex Fredegario Scho-

lastico, Aimoino, & Roricone Monacho discimus, Theodoricum Diuoduri Mediomatricum; aut (vt Roriconi placet) Durocortori Remorum sibi domum constituisse: Chlodomerem vrbem Aurelianos regiam delegisse: Childebertum Luteciæ Parisiorum Regni sedem statuisse, à qua *Rex Parisiorum* is Gregorio dicitur: Chlotharium Augustæ Suessionum habitauisse. Nihilominùs tamen facile est intelligere falsò Gregorium tradidisse, Regnum paternum *æqua lance*, & optima fide inter fratres esse diuisum. quippe siue diuisioni & sortitioni faciendæ præpositos Theodoricus pecuniâ corruperat, siue quo alio dolo & fraude fratres suos admodum adolescentes & rerum imperitos deceperat, constat Regni paterni partem maiorem atque meliorem Theodorico natu maiori sorte obuenisse. is enim Albienses, à quibusdam Albigenses dictos, Rutenos, Cadurcos, & Aruernos, Aquitanorum populos, quos patris auspiciis post prœlium Vogladense subegerat, prætereà prouinciam Belgicam primam, superiorem inferiorémque Germaniam, Alamanniam vnà cum Sueuia, & Franciam veterem vel Transrenanam sortitò obtinuit: itaut fines eius initium caperent à Rutenis prouinciæ Narbonensis primæ conterminis, & ad Saxoniam pertinerent. Tum primùm noua nomina ab Francis excogitata sunt, & Galliarum prouinciis imposita. Austriam, vel Austrasiam appellauere Franci partem Galliæ ad orientem Solem meridiémque spectantem, quæ Reno ac Mosa fluminibus continetur, cum Transrenanis gentibus Francicæ ditionis. partem ad Septemtriones occasúmque Solis vergentem, quæ inter Mosam & Ligerim interiacet, Neustriam, vel Neustrasiam, nonnumquam Neptricum vel Neptriam vocauere. Burgundiæ, & Aquitaniæ sua nomina reliquere. & Franci quidem, qui Neustriam incolebāt, Neustrasij; qui Austriam habitabant, Austrasij sunt dicti.

Recens Auctor, non tam Episcopatu quàm doctrina illustris, Nouempopulanam, vel Vasconiam, & Aquitanicam primam, ac secundam, Regni Aurelianensis, quod Chlodomeri obuenerat, prouincias fuisse scribit: è quibus Nouempopulana, post Chlodomeris mortem, Chil-

deberto in partem cesserit. quod ego à tanto viro scriptum nollem. cùm Gregorius præter ceteros initio libri tertij Historiæ tradat, post quadriennium quàm Chlodoueus decesserat, apud Aruernos in locum Euphrasij Quintianum electione populi Episcopum subrogatum esse. at Apollinarem, Sidonij quondam Aruernorum Episcopi filium, impulsum à Placidina vxore, & Alcima sorore, ad Regem (nimirum Theodoricum) venisse, oblatísque multis muneribus Episcopum ordinatum esse, atque menses non ampliùs IV Episcopatu malè vsum obiisse. qua re cognita *Theodoricum* Aruernæ Ecclesiæ Quintianum præponi iussisse. Ex quo intelligitur Aruernos, gentem validam Aquitaniæ, (ne de Albiensibus, Rutenis, & Cadurcis loquar) anno quinto post Chlodouei mortem, hoc est octo annis ante Chlodomeris cædem, Theodorico Mediomatricorum vel Mettensium Regi paruisse, partémque Regni eius, non Chlodomeris fuisse.

Et quoniam suprà de Apollinare & Alcima mentio facta est, notare conuenit Apollinarem hunc fuisse Apollinaris Sidonij, qui primò Præfectus Vrbis, & Patricius, deinde Aruernorum Episcopus fuit, filium, Auiti Augusti ex Papianilla filia Sidonij coniuge nepotem, qui in acie Vogladensi Aruernis præfuit, & ad quem sunt Auiti Viennensis Episcopi aliquot epistolæ, *Apollinari Illustrißimo*, & *viro Illustri Apollinari inscriptæ*, in quibus eum *Dominum & fratrem*, ac in epistola ad Euphrasium *virum Sublimem ac piißimum, fratrem suum Apollinarem, Domni Sidonij filium, Magnificumque* Auitus appellat. Hic Apollinaris, à Sidonio patre in epistola IX & XI libri V memoratus, sororem habuit nomine Alcimam, & ex Placidina vxore Arcadium genuit. vnde *Placidinam, matrem Arcadij*; & *Alcimam, sororem patris eius*; hoc est amitam Arcadij; Arcadium autem ipsum, *Senatorem Aruernum* in libro Historiæ III vocat Gregorius. qui & in libro de Gloria Martyrum Apollinarem vnà cum Victorio Aruernorum séxque finitimarum ciuitatum Duce Italiam petiisse tradit, Victorióque Romæ ob adulteria interfecto, comprehensum

à Romanis, ac Mediolanum in liberam custodiam missum esse: & equo fugientem, comite puero, custodes euasisse, ac in opidum Aruernos reuertisse. Arcadio, Apollinaris filio, Apollinaris Sidonij & Papianillæ nepoti, Auiti Principis pronepoti, filia fuit Placidina, quæ Leontio, homini nobilissimo prouinciæ Aquitaniæ, postea Burdigalensi Episcopo futuro nupsit, eíque superstes fuit. vt Venantius Clementianus Fortunatus in libri I Carmine XV docet his versibus.

Cogor amore etiam Placidinæ pauca referre,
Quæ tibi tunc coniux, est modò cara soror.
Lumen ab Arcadio veniens genitore refulget,
Quo manet Augustum germen, Auite, tuum:
Imperij fasces toto qui rexit in Orbe,
Cuius adhuc pollens iura Senatus habet.
Sed genus ipsa suum sensus moderamine vicit,
Cuius ab eloquio dulcia mella fluunt.
Clara, serena, decens, sollers, pia, mitis, opima,
Quæ bona cuncta gerit, quidquid honore placet,
Moribus, ingenio, meritorum luce coruscans.
Ornauit sexum mens pretiosa suum.

Hic est Leontius, qui iuuenis (vti significat Fortunatus) Childebertum Regem Francorum in Hispaniam secutus est: posteáque Episcopus Burdigalæ Basilicam S. Mariæ; Mediolani Santonum in patria sua Ecclesiam exstruxit: Bissonnum, Vereginim, & Præmiacum villas Burdigalenses restituit & excoluit: ac mille aureis à Chariberto Rege multatus est, propterea quòd Emerium, quem Chlotharius apud Santonos Episcopum faciendum curauerat, post Chlotharij mortem Episcopatu deiecerat. Ceterùm cùm ex aliis, tum ex facto vtriusque Placidinæ auiæ & neptis cognoscitur mulieres nobiles à viris suis libenter secubuisse, dummodò eos Episcopos viderent: vímque omnem suam ad id contendisse. Hæc in gratiam Apollinaris Sidonij scripsimus, cuius nepotis Arcadij nobis infrà mentio facienda erit. ad rerum ordinem reuertendum est.

Gregorius Aruernus, Turonicæ Ecclesiæ Episcopus, in libro Historiæ tertio morti Chlodouei, diuisioníque

Regni eius nuptias Chrothildis subtexit, quam Chlodoueus ex Chrothilde vxore susceperat: scribítque, cùm Chlodouei filiis multum virium & roboris esset, Amalaricum Alarici filium, *Regem Hispaniæ* sororem eorum Chrothildem in matrimonium petiisse, quam fratres *cum magna ornamentorum mole* ad virum in Hispaniam miserint. At cùm Chlodoueus obiit, Chrothildis puella admodum infans; Amalaricus puer tum adhuc & paruulus erat, vt Iordanes, Procopius, & Auctor Appendicis Victoris affirmant. nec tum ipse, sed Theodericus Ostrogothorum Rex, maternus eius auus, sub specie tutelæ Regnum Hispaniæ ac Vesigothorum obtinebat. vnde Concilij Tarracone Petro V. C. Cos. coacti, IↃXVI.
& Synodi Gerundæ Agapeti Consulatu habitæ decre- IↃXVII.
tis anni regni Theoderici, non verò Amalarici adscribuntur. Præterea cùm nonnisi anno vndeuicesimo post Chlodouei mortem Amalaricus à Childeberto Francorum Rege victus sit & interfectus: si paullo post Chlodouei parentis sui obitum Chrothildis ei nupserat, credendum erit (id quod parum verisimile est) mulierem tamdiu sæuitiam viri tulisse, & post annos circiter duodeuiginti de contumeliis suis, quibus diuturna assuetudo callum obducere debuit, fratri per fidum seruum questam esse. vt omittam, quod alio in loco notabo, Merouei posteros filias, & sorores suas, virginésque stirpis regiæ non aliis quàm Regibus collocare consueuisse. quare si tum (sicuti ait Gregorius ipse) *Rex* erat *Hispaniæ* Amalaricus, cùm Chrothildem duxit vxorem; nonnisi Olybrio solo Cos. quo anno III Kal. Septembr. IↃXXVI.
Theoderico mortuo Hispaniæ Regnum obtinuit; autè potiùs insequenti anno eam in matrimonium accepit. Ob id apud Aimoinum in libro II dicitur Amalaricus, *cùm partem Regni paterni, quæ à Francis non fuerat occupata, suscepisset regendam*, missis ad Childebertũ & Chlotharium legatis rogasse, vt inito fœdere sororem suam ipsi nuptum darent. Certè Amalaricum, quo tempore Alaricum parentem suum amisit, paruulum & infantem fuisse putandum est, si post Consulatum Lam- IↃXXXI.
padij & Orestis, hoc est anno XXIV post patris mortem,

quo anno periit, adolescens erat: vti ait Iordanes, qui in libro de Origine Gothorum Amalaricum *in ipsa adolescentia Francorum fraudibus irretitum Regnum cum vita amisisse* scribit. & ne quis sit dubitationi locus, auctor est Procopius in libro I belli Gothici post Theoderici mortem, póstque subactam à Francis Toringiam, atque Burgundiam, (in qua tamen Godomarus etiamtum regnabat) Amalaricum Vesigothorum Regem, Francorum arma viresque metuentem, sororem Theodeberti Francorum Regis (Childeberti debuit dicere) in matrimonium petiisse & accepisse. Theodebertum autem, quem Theudibertum appellat, sicut suprà Iordanes, Chlodouei filiis annumerare videtur Procopius, vxorem Amalarici, quæ Chrothildis Chlodouei filia fuit, Theodeberti sororem vocando. Ceterùm an præter Chrothildim alias Chlodoueus filias habuerit, dubitare quis potest. Nam (ne de Audefleda loquar) Robertus Monachus Autissiodurensis, in Chronico anno M Ç C X scripto, à *Theudechilde Chlodouei Regis filia*, pia Virgine Monasterium Apostolorum in vrbe Senonis exstructum ait: quod Monasterium apud Odorannum Monachum *Theuchildis Regina* dicitur excitauisse. Quæ Theudechildis, vel Theuchildis non magis mihi Chlodouei filia videtur fuisse, quàm Emmia, aut Emma pridie Nonas Octobres Martyrologio Vsuardi inserta, & *Sancta Emmia, Virgo eximia sanctitatis, filia Chlodouei Regis* dicta.

Postquam Quintianus apud Aruernos in locum Apollinaris Episcopus est subrogatus, hoc est anno V vel VI post Chlodouei Francorum Regis mortem, Dani, qui sinus Codani Septemtrionale latus possidebant, oram Saxoniæ Frisiæque præteruecti, Galliam classe petiuere, egresśique nauibus pagum vnum de Regno Theodorici, hoc est forsitan Batauiam, igne & ferro vastauere. iámque in naues captiuos, ac omnem prædam imposuerant: iam reuerti domum parabant: Réxque eorum nomine Chochilaicus, quem alij Cochilagum appellant, exspectabat cum paucis in litore, dum naues altum tenerent, ipse mox secuturus. quum Theodebertus à patre suo Theodorico aduersus prædones missus

cum magno exercitu apparatúque armorum deimprouisò superuenit, qui & Regem interfecit, & Danis inopinantibus oppressis, ac nauali certamine superatis, maxima cæde facta, captiuos & prædam recepit. Vetus Auctor Historiæ Francicæ, Theodorici Merouingorum Regum penultimi æqualis, pagum à Danis depopulatum vocat Attuarias. quod si verum est, ex eo cognoscitur Attuarios, gentem Franciæ veteris Reno conterminam, si non omnes, saltem eorum partem tum in Gallia prope Riparios sedes habuisse, regionísque, in qua consederant, nomen suum dedisse. Hi sunt Dani, quos postea Nordmannos vel Northmannos Franci vocauere, qui regnantibus Caroli Magni posteris omnem Galliam cædibus, latrociniis, ac incendiis deformauere. Danorum primi mentionem fecerunt Iordanes, atque Procopius. è quibus Iordanes eos Cogenorum, hoc est Cognorum gentis Germanicæ, stirpe ortos esse, viros proceritatis eximiæ, Erulósque finibus expulisse scribit, & Scanziæ suæ cultoribus adnumerat. Procopius in belli Gothici libro primo Danorum gentes prope Varnos ponit, qui à Senatore Guarni, ab Iordane Warni appellantur.

Florentio & Anthemio Coss. Theodericus Rex Italiæ Amalasuentham filiam suam, quam ex Audefleda Chlodouei Regis sorore tulerat, Eutharico Cillicæ collocauit. qui anno II post collega Iustini Aug. factus delatum sibi à socero Cõsulatum Romæ iniit, cúmque in Vrbe primùm, deinde Rauennæ ludis Circensibus, venationibus, ac sparsione nummorum in populum celebrauit, atque ante Theodericum decessit, ex Amalasuentha, vxore sua liberis genitis Athalarico, & Matasuentha. è quibus Athalaricus Theoderico auo materno successit; Matasuentha Vitigi Regi, ac postea Cõstantinopoli Germano Patricio nupsit. Natus erat Eutharicus in Hispania patre Veterico, vel Viderico, auo Beremundo, Thorismundi Ostrogothorum Reguli filio, qui vt Hunnorum se dominationi eximeret, patriam reliquerat, & ad Vesigothos populares suos, regnante Theodorico maiore, commigrauerat. Thorismundus autem Rex, proauus Eutharici, consobrinus fuerat Wandalarij, aui Theoderici IↃXVI

Italiæ Regis. Eutharicum hunc Cillicam vel Cilligam, regio Amalorum genere ortum, ac iuuenem prudentem fuisse, magnísque animi & corporis virtutibus eminuisse tradit Iordanes. incertus Auctor Chronici nuper editi asperum, & Fidei Catholicæ infestissimum eum fuisse dicit, quem in Chronico Victoris malè Heraclium; apud Marium Eutheriū proĒtherico appellari reperio.

IↃXVI. Petro V. C. Consule Rex Burgundionum Gundobadus decessit, superstitibus relictis Sigismundo & Godomaro filiis. è quibus tamen solus Sigismundus, Sigismundus Gregorio dictus, Regno paterno successit. cùm antea in Burgundia, quemadmodum apud Francos, Regnum patrium fratres inter se diuidere, & in sua singuli parte regnare consueuissent. Vir doctissimus Sigismundum viuô patre Regis nomen obtinuisse putat, propterea quòd apud Auitum legitur epistola ad Symmachum vrbis Romæ Episcopum sic inscripta: *Epistola ab Auito Episcopo dictata nomine Sigismundi Regis ad Symmachum Papam:* Symmachus autem obiit Senatore solo Cos. ante biennium quàm Gundobadus de-

IↃXIV. cederet. & quòd Marius Auenticensis Episcopus in

IↃXV. Chronico Florentio & Anthemio Coss. anno ante Gundobadi obitum Monasterium Acauni *à Rege Sigismundo* exstructum dicit. Quo argumento si quid probari posset, credere nos oporteret Sigismundum, ante annos minimùm XXII quàm Gundobadum patrem amitteret, hoc est, saltem anno post Odoacris cædem, viuo ac regnante in parte Burgundiæ patruo suo Godegisilo, Regem fuisse, regníque participem & consortem egisse. cùm Iordanes in libro de Origine Gothorum scribat Theodericum Ostrogothorum Regem, vbi in Italiam venit, mox finitimis *Regibus* Alarico & Sigismundo filias suas in matrimonium dedisse. At Auctor Chronici ab Henrico Valesio fratre meo editi meliùs quàm Iordanes Theoderici filiam Sigismundo *filio Gundobadi Regis.*, non autem Regi nuptum datam ait. *Regem* igitur ab Auito, & à Iordane ac Mario appellatum Sigismundum existimo, non quòd viuo patre regnauerit, sed quòd Regis filius, ac postea Regni suc-

ſucceſſor fuerit. Regum enim liberos Reges vocare mos erat. ſic Gregorius Guntharium, & Chramnum Chlotharij Regis filios; Fortunatus in libro IX Chlodobertum & Dagobertum infantes, eius ex Chilperico nepotes, Reges appellat. ſic & Brunichildis Regina Athanagildum, ſuum ex Ingunde filia nepotem, non priuatum modò ſed exſulem ac egentem, Cõſtantinopolim à Græcis abductum, & Childebertus Francorum Rex eumdem ſororis ſuæ filium in litteris *Dominum glorioſum Athanagildum Regem* vocat. Certè Gregorius, cùm tradit, *mortuo Gundobado, Regnum eius Sigiſmundum obtinuiſſe*, & Marius ipſe in Chronico, cùm ait Petro Coſ. IↃXVI.
Regem Gundobadum obîſſe, *& leuatum eſſe filium eius Sigiſmundum Regem*, ambo ſatis apertè indicant eum non ante patris mortem Regem appellatum eſſe. Quod autem ſcribit Fredegarius in Epitome, Sigiſmundum apud Geneuam in villa Quadriuio iuſſu patris Regem ſalutatum eſſe, id ſi verum eſt, ita intelligendum & accipiendum videtur, vt maiorem natu filium Sigiſmundum Gundobadus moriens ſolum, excluſo Godomaro natu minore, à Burgundionibus Regem iuſſerit appellari. Eidem Sigiſmundo inter initia principatus Anaſtaſius Aug. Patriciam dignitatem, atque etiam (vt exiſtimo) Comitiuam Sacrarum largitionum, vulgò Comitiuam Sacrarũ dictam, codicillis detulit. Quapropter Alcimus Ecdicius Auitus, Viennenſis Epiſcopus, in epiſtola ad Ioannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum, *Dominum ſuum Patricium Sigiſmundum* vocat. & in epiſtola ab Auito dictata nomine Sigiſmundi ad Imperatorem Anaſtaſium, Sigiſmundus ipſe *militiæ faſcibus, Aulæ pollentis contubernio*, (hoc eſt, militiâ Palatinâ) *& veneranda Romani nominis participatione* honoratum ſe ab Imperatore dicit. præterea Auiti epiſtola XLII ſic inſcribitur: *Epiſtola ab Auito Epiſcopo dictata nomine Domini C. S. ad Vitalianum Senatorem*: & epiſtola XXCVI, ita inſcripta legitur: *Epiſtola ab Auito E. dictata nomine Domini Regis C. S. ad Imperatorem Anaſtaſium*, hoc eſt, nomine Domini Regis, *Comitis Sacrarum*, potiuſquàm (vt putat vir doctiſſimus) *Comitis Sigiſmundi*. Notandum

autem est, quod Sigismundus Rex Burgundionum, apud Auitum in epistola XXCIII, ad Anastasium Aug. scribens, ait se gratiæ debitorem non magis parentis debitis, quàm beneficiis sibi datis factum, proauósque & auctores suos nomini Imperióque Romano semper fuisse deuotos, & *militiæ titulos* ab Imperatoribus sibi oblatos magni fecisse, magísque semper ambiisse, quod à Principibus acciperent, quàm quod à patribus attulissent. Quibus verbis videtur indicare Sigismundus ab Anastasio Principe dignitatem aliquam Gundobado patri suo delatam esse, Gundiucúmque auum suum, & Chilpericum maiorem patruum, Burgundionum Reges, ab vltimis Imperatoribus Occidentis, nimirum à Seuero & Anthemio Magisterium militum obtinuisse.

Florebat tum non minùs pietate quàm doctrina supradictus Alcimus Auitus, Hesychij primùm clarissimi Senatoris, deinde Viennensis Episcopi filius, sedísque successor: Apollinaris Valentiæ Episcopi, & Fuscinæ Virginis Deo sacratæ frater. qui, quod Gundobado persuadere non potuerat, eius filio Sigismundo initio regni persuasit, vt Ariana Hæresi damnata, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum vnius eiusdémque maiestatis ac virtutis esse publicè profiteretur. quo facto, Auitus orationem apud populum habuit, cunctósque ad Fidem Catholicam inuitauit. Facilè impetratum est à Burgundionibus, vt Regis sui imitarentur exemplum, & religionem Catholicam, in qua eorum maiores versati erant, eiurato errore sequerentur. Erant Sigismundo ex Ostrogotha vxore liberi, puella virgo, & Sigisricus adolescens, à Gregorio Sigiricus, ab Auito *Dominus Segisricus* dictus. è quibus prior puella Arij Hæresim damnauit, postridie Sigisricus: vt docent inscriptiones duarum Homiliarum, vel orationum ab Auito tum habitarum. Ostrogotham vel Ostrogothonem, Theoderici Ostrogothorum & Italiæ Regis filiam, Sigismundi coniugem fuisse dixi, secutus præter ceteros Procopium, qui in belli Gothici libro I Theudichusam, hoc est, Theodegotham sororem Ostrogothæ, Alarico minori Vesigothorum Regi nupsisse tradit. vt ap-

pareat errare incertum Auctorem supradicti Chronici
nuper vulgati, apud quem dicitur Theodericus alteram
filiam nomine Areuagni (ita eam solus appellat) Alarico
Regi Vesigothorum in Gallia; alteram nomine Theode-
gotham Sigismundo filio Gundobadi Regis collocauis-
se. Ceterùm Burgundiones vnà cum Sigismundo Rege,
eiúsque liberis Anastasio & Agapeto Coss. videntur IↃXVII.
Catholicam Fidem secuti esse. quippe eo anno, qui II re-
gni Sigismundi annus est, Episcopi Burgundiæ Epaone
conuenerunt, de antiquis regulis, & de nouis controuer-
siis sententiam dicturi. cui Concilio præfuit, Sacerdo-
túmque decretis primus subscripsit Alcimus Auitus Epi-
scopus XVII Kalend. Octobr. Agapeto V. C. Consule: IↃXVII.
subscripsisse dicitur & Pelagius Presbyter missus à Do-
mino Salutare *Episcopo ciuitatis Auennicæ*, nisi si potiùs, vt
puto, Episcopus ciuitatis *Auenticæ* is fuit, nam Aventi-
cum Burgundionum Regibus parebat. Auenionem au-
tem Senator in Variarum libri III epistola XXXVIII
docet Theoderici tum fuisse.

Magno solo Cos. Anastasius Aug. decessit. quo mor- IↃXVIII.
tuo Amantius Præpositus sacri cubiculi, magnâ eunu-
chus potentiâ Iustinum Comitem Excubitorum accer-
sit, ingentémque ei pecuniam dat, militibus Theocriti
nomine dispertiendam. qua ille pecunia Imperium sibi
quàm alij emere maluit, atque à populo & ab Excubi-
toribus largitione deuinctis VII Idus Iul. Imperator est
consalutatus, vxorem eius coronatam & Augustam nun-
cupatam, pro Lupicia vel Lupicina, quod nomen inho-
nestum ac indecorum videbatur, Euphemiam Constan-
tinopolitani vocauerunt. Erat Iustinus natione Thrax,
vel potiùs (vt ait Victor) Illyricianus. quippe Agathias
in libro V Bederianam eius patriam *vrbem Illyricam
Bederianamam* vocat: à qua apud Auctorem Chronici
Alexandrini Iustinus Bendarites mendosè cognomina-
tur, cùm dicendus sit Bederianites. & Iustinianum, so-
roris eius filium, natum ait Procopius in quodam loco
Dardaniæ Europææ Illyrici prouinciæ dicto Tauresio;
alij in vrbe Pelagoniæ Achride, quæ regio Macedoniæ
Illyrici quoque prouinciæ attribuebatur. Iustinum, ob-

ſcuriſſimis parentibus genitum, primò paſtorem ac ſuarium fuiſſe ſcribit Zonaras, deinde inter gregarios milites ſtipendia meruiſſe, tum per omnes militiæ gradus ad Senatoriam dignitatem, & ad Comitiuam Excubitorum, ac tandem ad Imperium perueniſſe. Quo libentiùs credo, id quod Euagrius Scholaſticus, Syrus Epiphanenſis, in Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro IV tradit, Iuſtinum, ſenem ignotæ originis, tam liberalium ſtudiorum expertem, vt nomen ſcribere neſciret, præter ſpem cùm ſuam tum ceterorum omnium Imperatorem factum eſſe, prælatúmque multis Anaſtaſij Aug. propinquis opulentiſſimis, potentiſſimíſque, ac ætate florentibus, in primis Hypatio, Pompeio, & Probo, genere conſobrinis, & Anaſtaſij ſororum filiis, Conſularibus viris, & Patriciis. è quibus Hypatius auunculi ſui Anaſtaſij Aug. principatu Magiſter Præſentis militiæ, vnà cum Areobindo Olybrij Aug. & Nobiliſſimæ Placidiæ genero, Magiſtro militum Orientis, aduerſus Perſas, ac deinde aduerſus Vitalianum bellum infeliciter geſſerat, atque anno XIV poſt Anaſtaſij mortem, orta Conſtantinopoli ſeditione, à populo per vim Imperator appellatus, & rebellibus per Beliſarium fuſis ac cæſis captus, Iuſtinianíque Principis iuſſu vnà cum Pompeio fratre interfectus eſt. Hîc animaduertere libet, Conſtantinopolitanos metu malorum, quæ Orientales paſſi erant grauiſſima, Arcadio & Theodoſio pueris dominantibus, qui *delicati & luxurioſi* Principes (vt ait Iordanes) *per annos fere* LX *imperantes Regnum minuerant*, poſt vtriuſque obitum non alios quàm ætate prouectos Imperatores creauiſſe. ſiquidem Marcianus LVIII ætatis ſuæ anno, & Leo iam ſenex, & Zeno XLVII tranſgreſſus annum, Anaſtaſius etiam LXIII emenſus, ad Imperij inſignia viri conſilio & pace optimi, nec rerum imperiti peruenere. & Iuſtinus ſenex annorum LXVIII recepit Imperium. qui petentibus Proceribus, vt Iuſtinianum ſororis filium, XL tum circiter annos natum, in conſortium imperij reciperet, purpuram manu tangens reſpondit: quin vos potiùs oratis, ne hoc inſigne Imperatorium à me iuueni deferatur. Idem ſimul ac Imperiũ obri-

nuit, Amantium Præpositum cubiculi, & Theocritum, quem Domesticum suũ Amantius Imperatorem facere voluerat, & Andream Cubicularium, velut insidiantes sibi, vnà cum aliquot aliis in Palatio Consulatu suo & Eu- 1ↄxix.
tharici interemit, corporáque iugulatorum in Rheuma deiici iussit. cúmque Apionem Patricium, Diogenianum, & Philoxenum, Magistros militiæ, iussu Anastasij relegatos, ab exsilio reuocauisset, Vitalianum similiter, Patricioli filium, belli ab ipso Anastasio illati memor, ex Thracia ad se in vrbem Regiam inuitauit, vt hominem Imperij cupidum, & gloria ac potentia præstantem, quoniam aliter non poterat, fraude & insidiosa simulatione amicitiæ deceptum opprimeret. Hunc igitur VII die quàm Constantinopolim venerat, Ducem vnius è duobus exercitibus, quos Præsentes vocant, id est, Magistrum vel equitum, vel peditum Præsentium; ac mox cum Rusticio Consulem ordinarium fecit, se- 1ↄxx.
ptimóque mense Consulatus sui in loco Palatij, quem Delphicum vocant, per Iustinianum Patricium sororis filium vnà cum Celeriano & Paullo satellitibus suis interemit. quo anno Ioannes Præfectus Illyrici, qui ante Iustinum à quibusdam Imperator electus fuerat, Heracleæ Thraciæ Episcopus est ordinatus. Tum Iustinianus, quem auunculus ex Candidato Patricium fecerat, Magister militum ordinarius est constitutus, & proximis 1ↄxxi.
Kalendis Ianuar. Consulatum iniit, nec multo pòst Nobilissimus à Senatu appellatus est, eáque appellatio Imperatoris decreto comprobata, qui tandem æger, postulantibus Senatoribus, inuitus (vt ait Victor) participem eum imperij & successorem creauit. Hæc de Iustino dicta sufficiant. in Occidentem reuertendum est.

Circa initia principatus Iustini Aug. bellum Franci Toringis intulere, quod priusquam exponam, de Toringorum Regibus pauca dicenda sunt. Toringi, quos Senator, & Græci Auctores Thoringos; Iordanes, aliíque Thuringos appellant, gens Germaniæ valida magis quàm vetusta fuere. Incertus Auctor, qui de Lantgrauiis Toringiæ scripsit, & Sifridus Presbyter in Epitomes suæ libro I tradunt Meruuigum quemdam cog-

natum Regis Francorum, de ſententia conſilióque eiuſ-
dem Regis à Toringis anno CCCCXXX Regem ele-
ctum eſſe, qui caſtrum prope Erpfesfurtum exſtruxerit,
ac Meruuigiburgum ſuo nomine appellauerit. poſt Me-
ruuigum regnauiſſe in Toringia Baſſinum, à noſtris Hi-
ſtoricis Biſinum, ab Aimoino Biſſinum dictum, ad quem
Childericus Francorum Rex, Regno expulſus, confu-
gerit, & cuius vxorem Baſinam, quæ ipſum reuerſum
in Franciam ſecuta erat, in matrimonium acceperit,
ex qua Chlodoueum, tréſque filias, nimirum Aude-
fledim, Lanthildim, & Albofledim tulit. Baſſino ſuc-
ceſſiſſe Irmenfridum, qui non ſororem Theodorici Re-
gis Francorum, (vt aiunt) ſed ſororis Theoderici Oſtro-
gothorum Regis filiam vxorem duxit. Hic eſt Irmen-
fridus, quem Procopius Hermenefridum, Caſſiodorus
Senator Herminafridum, Iordanes & Fortunatus Her-
menefredum, aliqui Hermenfredum, & Ermenfridum
appellant. Herminafridus, Biſini Regis (vt exiſtimo)
filius, fratres habuit Badericum, atque Bertharium, à
quibuſdam Bertecharium, ac Brittharium dictum. è
quibus Badericum, tamquam natu maiorem, Gregorius
ac Fredegarius Herminafrido præponunt. hi fratres
apud Toringos in ſua quiſque parte regnauere. quo
magis miror apud Caſſiodorum Senatorem, tamquam
ſolus tum Herminafridus in Toringia regnaret, Theo-
dericum Oſtrogothorum Regem de bello Chlodouei
litteras *Toringorum Regi* ſcripſiſſe. De vxore liberíſque
Baderici, quem Aimoinus Baldricum, quidam Balderi-
cum appellant, nihil accepimus. Herminafridus autem
in matrimonio habuit Amalabergam, Amalafridæ ſo-
roris Theoderici Oſtrogothorum Regis filiam, Proco-
pio Amelobergam, noſtris Hiſtoricis Amalbergam di-
ctam: quam Aimoinus filiam Theoderici Italiæ Regis
pro ſororis filia appellat. Auctor Chronici à C. V. Hen-
rico Valeſio fratre meo vulgati ſororem eam Theode-
rici falsò vocat, & cùm Theodericus menſe Auguſto
Româ Rauennam reuertiſſet, Herminafrido Toringo-
10. rum Regi collocatam eſſe dicit, hoc eſt Patricio &
Hypatio Coſſ. quo anno Theodericus Rex Vrbem in-

greſſus eſt, poſt interfectum Odoacrem anno V II. Sic Procopius in belli Gothici libro I Odoacris Regis morti Amalabergæ nuptias; hiſce nuptiis bellum à Francis Burgundionibus illatum continuò ſubtexit: quod bellum Patricio & Hypatio Coſſ. geſtum auctor eſt Ma- Iↄ.
rius in Chronico. At apud Caſſiodorum Senatorem, poſt Arelatenſes obſidione liberatos, póſtque Indictionem IV, hoc eſt, poſt Conſulatum Felicis & Secundi- IↄXI.
ni, quo anno Chlodoueus obiit, Theodericus ſororis filiam, aut (vt loquitur) *neptem* ad Herminafridum Regem Toringorum mittit. vt appareat Senatorem in ſuis Variarum libris non ſemper rerum ordinem ſequi. Nam exempli causâ liber eius ſecundus à Conſulatu Fe- IↄXI.
licis incipit, finitúrque epiſtolâ Theoderici Regis, ad Chlodoueum Regem Francorum ſcriptâ, orantis vt victis Alamannis parcat, quos anno quintodecimo ante Conſulatum Felicis huius ac Secundini, nimirum Paul- CCCC. XCVI.
lo Conſule ab Chlodoueo conſtat prœlio eſſe ſuperatos.

Nupta Herminafrido Amalaberga Amalafridum, & Ranicundam genuit, de quibus infrà pauca dicemus. Hæc femina Toringis excidij, & primùm leuiris, deinde viro ipſi ſuo mortis cauſa fuit. quippe vti erat inſolens ac ſuperba, nec minùs ſanguinis quàm regni auida, Herminafrido perſuaſit, vt Berthario fratre ſuo interemto anguſtos imperij terminos promoueret. quo facto minimè contenta, virum hortari cœpit, vt Baderico alteri fratri Regnum ac vitam eriperet: atque vt magis cunctantem ſtimularet, poſt multas verborum rerúmque contumelias menſam ei dimidia parte nudam iuſſit apponi, ac interrogata, quid hoc ſibi vellet, reſpondit meritò dimidiam eum menſam nudam habere, qui dimidia parte Regni ſpolietur. His aliíſque verbis increpitus, ac muliebri furore inſtinctus Herminafridus Baderico fratri bellum inferre conſtituit: legatíſque clàm miſſis Theodorico Francorum Regi dimidiam partem Regni fratris pollicetur, ſi eius operâ victum interficere potuiſſet. Lætus oblato præmio belli Theodoricus mox copias cogit, Toringiam, Cattis genti ditionis ſuæ confinem, ingreditur, & cum Herminafrido

collocutus, data inuicem fide, societatem iungit. tum ambo iunctis viribus Regnum Baderici intrauere. Nec dubitauit Badericus instructo exercitu obuius hosti procedere, commissóque prœlio multis suorum amissis fusus est & interfectus. Victor, & compos votorum suorum Herminafridus Theodorico persuasit, vt domum rediret, affirmans se, simul ac Toringiam omnem pacauisset, promissa eum parte Regni donaturum. quo in Franciam reuerso, datæ fidei oblitus Regnum Toringiæ totius occupauit, & quod Theodorico pollicitus erat, præstare neglexit. quamobrem magnæ inter eos ortæ sunt inimicitiæ, breui Herminafrido exitio futuræ.

Dum Herminafridus in Toringia, impulsus ab vxore, fratres interimit, Sigismundus in Burgundia, imitatus Gundobadum patrem trium fratrum suorum interfectorem, hortante coniuge, filium natu maiorem occidit. Habuerat hic in matrimonio Ostrogotham, Theoderici Ostrogothorum & Italorum Regis filiam, puellæ virginis, & Sigisrici matrem, eáque amissâ aliam duxerat vxorem, quæ nouercali odio priuignum prosequebatur. Accidit, vt festo die Sigisricus nouercam cultum Ostrogothæ matris indutam videret, quo agnito grauiter commotus negauit dignam eam esse, quæ dominæ suæ vestibus vteretur. At mulier, se contemtam fremens, ac furore accensa Sigisricum falso parricidij crimine in secreto ad virum suum accusat, tamquam adolescens cupiditate principatus impulsus, patre interfecto totius Burgundiæ imperium, atque etiam (vti ait Gregorius) Regnum Italiæ, quod Theodericus auus eius maternus obtinuerat, occupare vellet. Vbi notandum est errare Gregorium, qui tum Theodericum Regem Ostrogothorum mortuum arbitretur. cùm is non modò Sigisrici nepotis sui, sed etiam Sigismundi generi superstes exstiterit: si verum est, quod tradit Marius Auenticensis Episcopus in Chronico, Sigisricum, quem
ıɔxxii. Segericum appellat, Symmacho & Boëthio Coss. iussu patris sui occisum esse, & Sigismundum insequenti an-
ıɔxxiii. no Maximo Cos. captum à Francis & interfectum. Theodericum autem Ostrogothorum & Italorum Regem anno

anno tertio post Consulatum Maximi, nimirum Olybrio Consule decessisse omnes Auctores magno con- IↃXXVI.
sensu tradunt. Igitur Sigismundus, cùm vera esse crederet, quæ ab vxore ficta crimina deferebantur, Sigisricum filium, somno ac vino sopitum, meridiantémque nefariè iussit occidi, intromissis, qui circumdatum collo eius orarium ad se vtrimque trahendo innoxium adolescentem strangularent. Interfectus est Sigisricus (vt ait Marius) Symmacho & Boëthio Coss. Cuius fa- IↃXXII.
cinoris magnitudinem Sigismundus serò perpendens, quem viuum oderat, sublatum mox lugere ac flebiliter dolere cœpit: super filij corpus eiulans afflictánsque sese procubuit, & omnibus questibus, quos dolor dictare consueuit, consumtis, Acaunum petiit, locum Penninis Alpibus proximum, abditúsque in Monasterio, quod ibidem exstruxerat, per dies multos lacrimis, ieiuniis, precatione veniæ, & assiduitate psallendi iratum sibi Deum placare conatus est. Tum etiam Sigismundus Monachi habitum induisse mihi videtur. quippe idem apud Marium in Chronico insequenti anno Maximo IↃXXIII.
Cos. à Burgundionibus Francis traditus, *& in Franciam in habitu Monachi perductus* esse dicitur. & Vsuardus in Martyrologio scribit Sigismundum Regem Burgundionum, cùm videret se Francis obsistere non posse, solum fugisse, atque capite raso habitum religiosum, hoc est pallium sumsisse, & dies atque noctes ieiuniis peruigiliisque continuantem, à Francis cum vxore & liberis captum esse. Quod fecisse Sigismundum statim post occisum filium, non autem post commissum cum Francis prœlium credendum est. amisso enim exercitu cùm Acaunum fugâ peteret, mox à Francis captus est, neque euadendi, neque ad Monasterium perueniendi, nedum pallij sumendi spatio dato. Hoc Monasterium, in loco Vallis Penninæ Acauno, quem multi Agaunum appellant, exstructum, maximè illustre effecerunt sepulcra beatissimorum Martyrum legionis Felicis Thebæorum, nimirum Mauricij, commilitonúmque eius ibidem occisorum, quos Gregorius *Sanctos Agaunenses* vocat. vnde Monasterium ipsum Fredegarius

Monasterium Sanctorum Agaunensium; Vsuardus *Monasterium Agaunense*; Anastasius *Monasterium S. Mauricij* appellat. è quibus Vsuardus, atque etiam Aimoinus precibus votisque Seuerini *Monasterij Acaunensis Abbatis* Chlodoueum Francorum Regem diuturna valetudine liberatum esse produnt. cùm Marius Auenticensis Episcopus in Chronico Florentio & Anthemio
IↃXV. Coss. hoc est anno quarto post Chlodouci mortem Monasterium illud à Sigismundo exstructum dicat: quod apud Gregorium Sigismundus post Gundobadi obitum; apud Fredegarium & Aimoinum post occisum filium dicitur ædificauisse, domibúsque & basilicis magnificè ornauisse, ac prædiis locupletâsse. ita ut non videam, quomodo Seuerinus viuo Chlodoueo Abbas esse potuerit Monasterij Acaunensis, quod nonnisi post eius mortem exstructum est.

Posteaquam igitur Sigismundus Burgundionum Rex in Monasterio Acaunensi diu multúmque Sigisricum filium suum luxit, Lugdunum Segusianorum reuertit, credo quòd iam Francos expeditionem Burgundicam parare cognouerat. quam nubem belli vt à se auerteret, Theodorico Francorum Regi, filiorum Chlodouei maximo filiam suam in matrimonium dedit, cuius nomen, vt & prioris Theodorici coniugis, Theodeberti matris ignoratur. Brouuerus quidem, qui Fortunatum notis illustrauit, Theodechildim Reginam, à Fortunato tantopere laudatam, vxorem Theodorici, matrémque Theodeberti Franciæ Regum fuisse credit. cùm quæ Fortunatus de Theodechilde dicit, vxori Theodorici minimè conueniant. Nam Theodoricus Francorum Rex duas duxit vxores. ex priori Theodebertum genuit, quâ amissâ, Sigismundi filiam in matrimonium accepit. si verum est, quod ait Gregorius, Theodoricum, cui iam filius adolescens, victor Danici belli, Theodebertus erat, paullo post Sigisrici cædem, hoc est anno regni vndecimo, filiam Sigismundi Regis vxorem duxisse. at Theodechildis, vel Theodechilda Regina, Fortunato teste, viro superstes fuit, ac quinque & septuaginta annos vixit.

Ter quino lustro vixit in Orbe decus.

itaut non potuerit esse mater Theodeberti, quam ante Theodoricum virum suum decessisse docui. Sed nec Theodechildis ista, Theodorici posterior coniux, filia Sigismundi fuit. Sigismundi enim filia, posterior Theodorici vxor, Regem fratrem non habuit, contrà iussu patris iugulatum eum vidit. at Theodechildi Reginæ non modò pater, auus, proauus, vírque, sed etiam frater Reges fuerunt, vt in libri IV Carmine XXV auctor est Fortunatus,

Hîc properante die Theodechilda iacet:
Cui frater, genitor, coniux, auus, atque priores,
Culmine succiduo regius ordo fuit.

Ex quo etiam intelligitur fratri eam, & viro superstitem fuisse. & in libri VI Carmine V.

Currit in Orbe volans generis noua gloria vestri,
Et simul hinc frater personat, inde pater.

Ego Theodechildim hanc, non Theodorici Francorum Regis vxorem, sed ex posteriore vxore filiam; non Theodeberti Regis matrem, sed sororem; Sigismundíque ex filia neptem fuisse existimo, Hermegisclo primùm, deinde Radigeri Varnorum Regibus nuptam. de qua Procopius in belli Gothici libro IV sic scribit. Hermegisclum quemdam regnasse apud Varnos, quæ gens oram Septemtrionalis Oceani, & ripam inferiorem ostiáque fluminis Reni occupabat, eóque flumine à Francis diuidebatur. eum Regem amissa coniuge, ex qua Radigerem filium tulerat, vt Regnum suum affinitate confirmaret, sororem Theodeberti Francorum Regis in matrimonium petiisse, atque duxisse. & aliquanto pòst cùm mortem sibi adesse intelligeret, Radigeri coram Optimatibus mandauisse, vt sponsam natione Brittiam sororem Regis Anglorum repudiaret, sinerétque habere sibi, quas sponsaliorum nomine dedisset, pecunias pretium iniuriæ, nouercámque, ex qua ipse nihil liberorum tulisset, in matrimonium acciperet, conciliandorum sibi Francorum causâ, quæ gens, & finitima, & validissima, vt facilè Varnos auxiliis iuuare; sic non difficulter eosdem causis belli ex voluntate sua accer-

ſitis opprimere ac euertere funditus poſſet. His dictis Hermegiſclum quadrageſimo pòſt die morbo interiiſſe, Regnúmque Varnorum Radigeri vnico filio per manus tradidiſſe: qui patris conſilium ſecutus de ſententia Optimatium, repudiatâ ſponsâ, nouercam ſuam, ſororem Theodeberti Francorum Regis, vxorem duxerit. Qua re cognitâ puellam virginem impatientem iniuriæ, propterea quòd mos erat Barbaris ſponſas niſi ob ſtuprum non dimittere, miſſis ad Radigerem legatis de contumelia queſtam eſſe, & poſtulaſſe, vti cauſam repudij aperiret. Radigerem, cùm nihil haberet, quod reſponderet, legatos re infecta dimiſiſſe. Tum ſponſam virginem permiſſu fratris Regis Anglorum quadringentis nauibus armata millia bellicoſorum hominum centum impoſuiſſe, atque vno è fratribus ſuis expeditionis ſocio, ex inſula Brittia in continentem regionémque Varnorum traieciſſe. ibi circa oſtium Reni caſtris poſitis cum paucis ſeſe continuiſſe, & fratrem vnà cum reliquis omnibus copiis aduerſus Varnos, qui non longè à litore Oceani & oſtio ſupradicti fluminis conſederant, miſiſſe. à quibus fuſus acie Radiger Varnorum Rex, amiſſa magna parte militum, terga cum reliquis verterit, quos fugientes Angli, propterea quòd more Varnorum pedeſtria omnes prœlia inire conſueuerant, non longiùs perſecuti in caſtra reuertere. At victorem militem malè acceptum, fratrem etiam conuiciis à regia virgine proſciſſum eſſe, clamitante nihil actum, quoniam Radiger euaſiſſet: confeſtímque perniciſſimos ac fortiſſimos iuuenes ex omnibus copiis delectos, & ad comprehendendum Radigerem miſſos eſſe, qui latentem eum in ſilua ceperint, vinctúmque ad ſponſam adduxerint. Captiuum verò mortis exſpectatione tremulum atque pallentem, interroganti virgini, cur ſe nullius probri inſimulatam repudiauiſſet, & ſolutis ſponſalibus, aliam duxiſſet vxorem, reſpondiſſe, ſupremæ patris voluntati, Procerúmque ſtudio ſe obſiſtere non potuiſſe, culpámque neceſſitati imputauiſſe, poſtremò precibus ſuppliciter admotis adieciſſe, paratum ſe eſſe, ſi modò vellet, ipſam in matrimonium du-

cere. ab hac voce continuò Radigerem vinculis liberatum, Theodeberti Francorum Regis ſorore domum remiſsâ, Brittiam ſponſam matrimonio ſibi iunxiſſe anno belli Gothici ſextodecimo. IↃL.

Et ita quidem Procopius de Theodorici Francorum Regis filiæ nuptiis refert. Vbi fateor mirari me, qua ratione fieri potuerit, vt Varni tum in Francia regnarent. quippe ripa Reni dextra, vel Germanica, ad oſtia fluminis Oceanúmque Septemtrionalem pertinens, quam Varnos incoluiſſe ait Procopius, pars veteris Franciæ Theodorico Regi tum ſubiectæ erat. Non igitur Varni Reno diuidebantur à Francis, qui vltra Renum longè latéque dominabantur. Vt veriſimiliùs idem Auctor in libro II belli Gothici Varnos prope Danos ponere videatur, quos à Warna, vel Waharna fluuio in Viſurgim exeunte cognominatos puto. Hi Varni non multo pòſt (id quod Hermegiſclus Rex timuerat) illato à Francis bello victi atque domiti ſunt, quos Fredegarius in Chronico tradit anno IↃXCVII rebellauiſſe, atque ab exercitu Childeberti minoris ita victos acie cæſóſque eſſe, vt gente pæne exciſa pauci ex eo prœlio ſupereſſent. Præterea cùm Procopius, vt facere debuit, Anglos diſtinguat à Brittonibus, quorum alteros Angilos, quemadmodum Ptolemæus; alteros ſæpe Brittios vocat: nihilominùs tamen ſponſam Radigeris Varnorum Regis, quæ Angla erat, ſorórque (vti ait ipſe) Regis Anglorum, Brittiam ſemper; eius verò commilitones, modò Anglos, modò Brittios appellat. Certè Brittiam inſulam, patriam pactæ Radigeris, incoli tradit Procopius à tribus frequentiſſimis gentibus, nimirum Anglis, Friſonibus, & Brittonibus, vel Brittiis, inſulæ cognominibus: quarum gentium ſingulæ Regem ſuum habeant, tantæque fecunditatis ſint, vt abundante multitudine plurimi quotannis vnà cum coniugibus & liberis ex inſula in Galliam tranſeant, & à Regibus Francorum in incultis agris collocentur. Adiicit Regem Francorum, hoc eſt, ſicuti exiſtimo, Theodebertum, cum legatis ſuis Anglos quoſdam ex his, quibus agros dederat, Conſtanti-

nopolim misisse, vt Iustiniano Aug. persuaderet Brittiam insulam sub ditione sua imperióque esse. Ego apud Auctores, qui res nostras, vitásque Sanctorum scripsere, multos quidem Brittones ex insula Britannia; Scotos quoque non paucos sæpe cùm ex Britannia, tum ex Ibernia in Galliam transiisse inuenio: ab Anglis, & Frisonibus idem factum esse non reperio. Quæ autem de Brittia insula, id est Ibernia, tradit Procopius, insulæ Britanniæ pleraque magis, quàm Iberniæ conueniunt. Nam Brittones vel Britanni, atque Angli præter ceteros in Britannia sedes habuere, non in Ibernia, quam à Scotorum gentibus incoli Orosius & Iulius Honorius produnt. Vnde Ibernia apud Isidorum, & in libro de vita S. Fursei, alio nomine *Scotia* appellatur: apud Eginardum, Aimoinum, aliósque Auctores rerum gestarum Caroli Magni *Ibernia Scotorum insula* dicitur; apud Bernardum de vita Malachiæ *vlterior Scotia*; apud alios *Scotia maior*, vt distinguatur à Scotia citeriore vel minore, parte insulæ Britanniæ. Frisones verò, vel Frisij nec in Britannia, nec etiam in Ibernia sedem cepisse, atque regnauisse ab alio quàm Procopio dicuntur. Deinde quod ait ibidem Procopius, Brittiam insulam in Septemtrionali Oceano Reni ostia spectare, eáque ex parte à continente non ampliùs ducenta stadia abesse, id de Britanniâ à Geographis dici, nequaquam de Ibernia, nemo nescit. Prætereaquod scribit Procopius, in ora Oceani ex aduerso Brittiæ insulæ vicos esse plurimos, qui à piscatoribus, agricolis, & mercatoribus Francorum imperio subiectis incolantur, de ora Galliæ aduersa insulæ Britanniæ tantummodò intelligi potest. cùm Ibernia nihil præter insulas, eásque Francorum Regibus minimè parentes, circum se haberet. Vt omittam murum illum vetustum, quo Procopius scribit Brittiam insulam bifariam diuidi, murum esse videri, quem Seuerus Aug. imitatus Hadrianum, per transuersam insulam duxit, vt eo vallo prouinciales à Barbaris dirimeret.

Vt ad Theodechildim Reginam reuertar, quam supradixi Theodorici filiam, sororémque Theodeberti

mihi videri: hæc ab Radigere Varnorum Rege inuito inuita dimiſſa, & domum reuerſa, magna experimenta pietatis dedit, in viduas, pupillos, egentéſque benefica, munifica Eccleſiarum ornatrix, ita ſuauis & mitis, vt ab omnibus amaretur magis quàm metueretur. quemadmodum ait Fortunatus, apud quem eadem *prole potens* cùm dicitur, prolis nomine genus, non liberi ſignificantur. ſic enim non ſemel loquitur Fortunatus, exempli cauſâ in libri quarti Carmine ſeptimodecimo.

Hìc puer Arcadius, veniens de prole Senatus,
Feſtinante die raptus ab Orbe iacet.

Et in Carmine XXVI.

Vvilithuta decens, Dagaulfi cara iugalis,
Romana ſtudio, Barbara prole fuit.

Hæc eſt Theodechildis, quam Gregorius in libro de Gloria Confeſſorum Theudechildam Reginam appellat, cùm ait Nonninum, vel Nantinum quemdam Tribunum ex vrbe Aruernis in Franciam veniſſe ad Theudechildam Reginam tributa deferentem, quæ ei forſitan Theodebaldus Rex fratris filius domum reuerſæ aſſignauerat. Aruerni enim vt Theodorico; ſic Theodeberto, ac Theodebaldo paruerunt. Huius Theodechildis matrem, quam Sigiſmundi Regis Burgundionum filiam, & Theodorici Francorum Regis poſteriorem vxorem fuiſſe dixi, vnus Frodoardus in Hiſtoriæ Eccleſiæ Remenſis libro II *Suauegottam Reginam, Theudechildis Reginæ matrem* appellat. Ceterùm non dubito, quin Theodechildis hæc eadem ſit, quam Odorannus & Robertus Monachi in Chronicis tradunt ad vrbem Senonas Monaſterium Apoſtolorum, S. Petri Viui nomine hodie notum, exſtruxiſſe, multis atque amplis ædificiis ornauiſſe, & prædiis locupletauiſſe, ibíque ſepultam eſſe. è quibus Odorannus truncato nomine *Theuchildim Reginam* appellat in verſibus tumulo eius inſcriptis; Robertus Theudechildim, quam magno errore Chlodouei Regis filiam, deuotámque Virginem fuiſſe dicit. Agendici igitur, vel Senonis Theodechildis conſenuit, atque deceſſit. quæ vrbs Theodeberto, ac Theodebaldo eius filio paruit, vt docet Leonis Se-

nonicæ Ecclesiæ Episcopi ad Childebertum Regem epistola. De exstructione supradicti Monasterij mentionem facit Fortunatus his versibus ad Theodechildim Reginam scriptis.

Ecclesiæ sacræ te dispensante nouantur,
Ipsa domum Christi condis, & ille tuam.

Fuit & alia ætate Fortunati Theudechildis, vel Theodegildis, opilionis filia, Chariberti Francorum Regis *vxor* Fredegario; *Regina* Gregorio dicta, cùm Dominæ Ingobergæ Reginæ pellex potiùs vocanda fuerit. de qua Fortunatum suprà loqui nemo sanus credet. Nec de Theodechilde Regina plura, quæ memorentur, occurrunt. Res Francicas, vt cœpimus, persequamur.

Gundobadus Burgundionum Rex, sicut in libro V diximus, Chilpericum Regem quartæ partis Burgundionum, fratrem suum, Chrothildis Reginæ patrem interfecerat, vxorémque eius in flumen merserat. quod nefandum facinus cùm in auctorem, patruum suum, vindicare non potuisset Chrothildis, in eius filios Sigismundum atque Godomarum, fratres patrueles suos, paterni sceleris immunes vindicare cupiebat. Igitur cùm Luteciam Parisiorum venisset, Chlodomerem, Childebertum, ac Chlotharium Francorum Reges, filios suos hortata est, vt iniuriam suam, cruentámque patris sui ac matris, aui ipsorum & auiæ mortem vlciscerentur, atque hanc sibi pro nutrimentis & educatione gratiam referrent. Non erat difficile iuuenes impatientes otij in bellum impellere. Itaque Reges matris precibus, & sceleris atrocitate, ac maximè sua sponte moti expeditionem suscipiunt, ingressíque Burgundiam, obuios cum magnis copiis Sigismundum, atque Godomarum fundunt acie. quos ambos vetus Auctor Historiæ Francicæ Reges appellat, quasi Godomarus, viuo & sospite Sigismundo, in Burgundiæ parte regnauerit. Victi Burgundiones, multis suorum amissis, terga verterunt. Godomarus fugâ salutem sibi peperit. at Sigismundus Rex, cùm Monasterium Sanctorum Acaunensium peteret, à Chlodomere vnà cum vxore & liberis, quos ex ea tulerat, captus, atque in agro Aurelia-

relianensi diligenti custodia asseruari iussus est: vt ait Gregorius. quamquam auctor est Marius in Chronico Maximo Consule Indictione I Sigismundum Regem à IↃXXIII.
suis Francis traditum, & in Franciam in habitu Monachi perductum, & cum coniuge ac liberis in puteum abiectum esse. Marium sequitur Aimoinus, cùm scribit Chlodomerem cæde Sigismundi non diu esse lætatum, sed *insequenti anno* in Burgundia periisse. at Gregorius, ceteríque nostri Historici iussu Chlodomeris Burgundiam repetentis, hoc est Indictione II Iustino Aug.
II & Opilione Coss. Sigismundum interfectum dicunt. IↃXXIV.
Ex Mario igitur intelligimus superiorem in Burgundiones expeditionem à Francorum Regibus Consulatu
Maximi Indictione I factam esse. IↃXXIII.

Postquam tres Francorum Reges, Chrothildis filij, contenti victoriâ, cum captiuis & præda in Franciam reuertere, Godomarus, Gundobadi Regis filius, Sigismundi frater, quem alij Godmarum, alij Godemarem appellant, cladis reliquias collegit, receptísque viribus Burgundiæ Regnum obtinuit. Rex Burgundionum factus est Go-
domarus (vt ait Marius) Iustino II & Opilione Coss. IↃXXIV.
Indictione II. cui priusquam Chlodomeres bellum inferret, Sigismundum interficere statuit. Florebat tum in pago Aurelianensi Auitus, Mitiacensis Monasterij Abbas, Maximini discipulus, vir sanctissimus atque grauissimus, qui certior factus de inito atroci consilio Chlodomerem Regem adiit, nec dubitauit affirmare, si Sigismundo vitam non eripuisset, victoriam eum ex Burgundionibus laturum: sin eumdem interemisset, ipsum in manus hostium venturum, eadémque cum vxore & liberis passurum, quæ Sigismundo coniugíque ac liberis eius fecisset. Damnauit Chlodomeres salubre consilium, negans prudentis esse hominis foris bellum gerere, hostibus domi post tergum relictis, quibus occisis faciliùs reliquos vincere & interficere posset: statímque Burgundiam petens Sigismundum cum vxore & liberis iugulari apud Columnam agri Aurelianensis vicum, Aimoino Calumniam dictum, & in puteum abiici iussit. Has Sigismundus Burgundio-

num Rex, eiúsque coniux occisi Sigifrici pœnas pependere. Non omittendum est, quod ait Vsuardus in Martyrologio, Sigismundum Regem Burgundiæ, quem Sanctorum ordinibus adscribit, à Francis cum coniuge & liberis captum esse, ac in profundum putei mersum Kalendis Maiis exspirauisse, atque postea sepultum à quodam Abbate, *etiam miraculis claruisse.* In quo videtur Vsuardus secutus esse Marium Episcopum, qui Sigismundum vnà cum suis in puteum proiectum esse tradidit: cùm eum Gregorius, Aimoinus, ceteríque nostri Historici, antequam deiiceretur, interemtum dicant. è quibus Florentius Gregorius in libro de Gloria Martyrum, & Aimoinus Monachus in Historiæ libro II produnt corpus Sigismundi postea Acaunum delatum, (qui est locus Sedunis, gentis Sedunorum capiti, proximus) ibíque in Monasterio S. Acaunensium Martyrum honorificè sepultum esse.

Igitur Chlodomeres Francorum Rex, maximus Chrothildis filiorum, comperto Godomarum vires Regnúmque recepisse, Sigismundum (vt diximus) interficit, atque ad societatem belli Theodoricum maiorem natu fratrem suum inuitat: qui Sigismundi soceri sui iniuriam vindicare volens, cum eo sese expeditionem susceptururn confirmauit. apud Visorontiam, vel Viseronciam, locum agri Viennensis, in Burgundiæ finibus coniunguntur exercitus. tum ambo fratres cum Godomaro prœlio conflixere. Fusi Burgundiones cum Rege terga verterũt. quos fugientes Chlodomeres, vt equo pernicissimo vehebatur, incautiùs insecutus est. at illi Francorum Regem longè à suis remotum vbi agnouere, simulant se Francos esse, signum eius vsurpant, dubitantémque quid ageret ad se inuitant. quippe Burgundionibus eadem, quæ Francis, vt origo, sic lingua, nimirum Germanica erat. Chlodomeres, non minùs in credendo, quàm in persequendo temerarius, ad Burgundiones accedit, dúmque Francis adiungi putat, in medios hostes incidit, circumuentúsque interficitur. Eius caput Godomarus amputatum conto præfigi, ostentaríque Francis iussit. quo viso agnitóque, nostri

contrà atque ſperauerat, non conſternati, ſed ad vltionem incitati prœlium redintegrauere. funditur fugatúrque Godomarus: qui non multo pòſt Regnum recuperauit. cæſi ad internecionem Burgundiones. Burgundia omnis igne ferróque vaſtata, & in Francorum poteſtatem redacta eſt. ſenibus quoque, & infantibus parci ira dolórque vetuere. ſic bellicoſo Regi hoſtium cæde parentatum eſt. Nupta fuerat Chlodomeri Gundeuca, quam Fredegarius Gunthiucham, aliqui Godeucam appellant. Hanc Chlotharius poſt fratris mortem inceſto ſibi matrimonio iunxit. Ex Gundeuca tres filios ſuſtulerat Chlodomeres, Theodoualdum, multis Theudoaldum dictum, Guntharium, vel Gunthacharium, & Chlodoaldum: quos auia Chrothildis Regina, diebus luctus exactis, apud ſe educauit. Interfectus eſt Chlodomeres XIII regni ſui, XXX circiter ætatis anno Iuſtino Aug. II & Opilione Coſſ. vt ſcribit Marius in Chronico, qui & eodem anno Boëthium Conſularem atque Patricium iuſſu Theoderici Oſtrogothorum Regis in agro Mediolanenſi occiſum dicit. Agathias à Gregorio, & reliquis noſtris Auctoribus, quos in ſuperiore expeditione ſcribenda ſecutus ſum, diſſentit. quippe in Hiſtoriæ libro I tradit Chlodomerem quartæ partis Francorum Regem, quem ipſe Chlothomerum, alij Chlodomirum appellant, cum Burgundionibus pugnantem, telo pectori infixo, cecidiſſe. cuius comam promiſſam & compoſitam, atque ad dorſum pertingentem vt Burgundiones videre, Regem hoſtium ab ſe interfectum eſſe intellexere. propterea quòd moris erat Francorum Regibus capillum à pueris intonſum retrò per ceruicem & dorſum effundere, eúmdémque à fronte diuiſum in humeros demittere, atque ingenti diligentia pexum & ornatum pro inſigni regio habere: cùm priuati omnes eſſent circumtonſi, nec facilè cuiquam permitteretur, vt comam promitteret. Addit Agathias Burgundiones abſciſſum Chlodomeris Regis caput in haſta fixiſſe, Francíſque oſtendiſſe. quo ſpectaculo tantum ſingulis ac vniuerſis timorem iniectum, tantámque deſperationem illatam eſſe, ɪↄxxɪv.

vt infractis animis certamen detrectauerint, & conditiones pacis à victoribus latas acceperint. ita bello composito reliquias Francici exercitus celeriter libentérque domum rediisse. Regnum autem Chlodomeris (cui nihil liberorum fuisse falsò ait Agathias) fratres eius statim inter se diuisisse, quod tamen Gregorius nonnisi post interemtos Chlodomeris filios diuisum esse indicat in libri tertij capite duodeuicesimo. Vt manifestus sit error Aimoini Monachi, qui Chlotharium Regnum cum vxore Chlodomeris fratris confestim post eius mortem obtinuisse tradit, quasi Theodoricus & Childebertus Reges æquo animo passuri fuerint sua se à fratre natu minore supradicti Regni parte priuari. Idem Aimoinus, paullo aliter quàm ceteri nostri Historici, de posteriore hacce & nouissima Chlodomeris aduersus Burgundiones expeditione refert, nimirum Chlodomeri Burgundiæ fines ingresso Godomarum armatum occurrisse, prœliúmque cum eo non dubitasse committere: sed Burgundiones more suo, cùm Francorum vim & impetum sustinere non possent, terga vertisse. tum Chlodomerem Regem iuuenta & successu exsultantem, dum audaciùs hostes insequitur, incitato equo suos longè post se reliquisse: quem Burgundiones, quia cominus incessere non audebant, procul telis appetere cœperint. ipsum in confertissimam hostium partem irrupisse, & quem primum obuium habuit, equo deiecisse, circumuentúmque confossis lateribus concidisse, Principem magnum animo, impigrum, & manu strenuum, ac eximia specie venerabilem, sed consilio parum prouidentem. Francos verò cognita Regis morte non, vt ceteræ nationes facere consueuerant, fugam capessiuisse, sed ira incitatos magnam Burgundionum cædem fecisse, vastatáque omni Burgundia Franciam repetiuisse.

Ceterùm vt suprà retuli, apud Gregorium dicitur Theodoricus, *iniuriam soceri sui vindicare volens*, Chlodomeris fratris legatis de belli Burgundici societate ad se missis venturum se promisisse. quo autem is modo Sigismundi soceri sui mortem in auctorem vltus

ſit, tribus verbis indicat Fredegarius Scholaſticus in Epitome, cùm ait, apud Viſorontiam pugnâ conſertâ, Chlodomerem interfectum & capite truncatum eſſe, *deceptum ab auxiliis Theodorici*, qui filiam Sigiſmundi habebat vxorem. Ex quibus intelligi poteſt Theodoricum Francorum Regem ſignum, quod Chlodometes militibus ſuis dederat, clàm ad Godomarum Burgundionum Regem vxoris ſuæ patruum deferendum curauiſſe, auctorémque ei fuiſſe, vt Chlodometem, incautum iuuenem, & auidum pugnæ ſimulatione fugæ decipetet, atque vt Sigiſmundum ſocerum vindicaret, fratrem ſub oculis ſuis interfici paſſum eſſe, citcumuentóque ſubſidium ferre noluiſſe. Præterea notare conuenit, id quod aiunt Gregorius ac Fredegarius, Burgundiam tum nihilominùs *in Francorum poteſtatem redactam* eſſe. Nam cùm nonniſi Indictione XII Iuſtiniano Aug. IV. & Paullino Iuniore Coſſ. Childebertus ＆ Chlotharius Francorum Reges Burgundiam obtinuerint, ſicuti ttadit Matius in Chronico: tamen Synodo XXII regni Childeberti anno, hoc eſt Indictione XI Iuſtiniano Aug. III Conſule apud Autelianos habitæ interfuere, decretiſque in primis ſubſcripſere Iulianus Epiſcopus Eccleſiæ Viennenſis, Agrippinus Æduorum Epiſcopus, & Aſclepius Preſbyter pro Adelphio Epiſcopo Rauracenſi. Vienna autem, & Auguſtodunum Æduorum, & Auguſta Rauracûm, vel Rauricorum, Burgundiæ vrbes erant. Vt appareat, antequam Childebettus & Chlotharius Regnum Burgundiæ atmis occupauiſſent, partem eius, præſertim ſupradictas vrbes Francis paruiſſe. quam Butgundiæ partem nouiſſima Chlodomeris aduerſus Burgundiones expeditione à Francis, Regis ſui mottem vlciſcentibus victoribúſque, ſubactam fuiſſe ctedendum eſt. ídque eo veriſimilius videtur, quòd tum & Theodeticus Oſtrogothorum Rex, qui Prouinciam tenebat, hoc bello tamquam ſua occaſione vſus, pattem Burgundiæ finitimam Prouinciæ, miſſo ex Italia cum copiis Tolum vel Tholuit Duce, occupauit. Vt apud Caſſiodorum Senatorem in libri Variarum VIII epiſtola X Athalaticus Rex docet

IↃXXX. IV.

IↃXXX. III.

his verbis. *Mittitur igitur, Franco & Burgundio decertantibus, rurſus ad Gallias tuendas, ne quid aduerſa manus præſumeret, quod noſter exercitus impenſis laboribus vindicaſſet. Adquiſiuit Reip. Romanæ, aliis contendentibus, abſque vlla fatigatione Prouinciam, & factum eſt quietum commodum noſtrum, vbi non adiuimus bellica contentione periculum: triumphus ſine pugna, ſine labore palma, ſine cæde victoria. tantum ergo eius gloriæ debemus, quantum vtilitatis accepimus.* Certè Synodo Opi-
IↃXXIV. lione V. C. Coſ. hoc eſt eo ipſo anno, quo Chlodomeres in Burgundia interfectus eſt, apud Arelatum permiſſu Theoderici Oſtrogothorum Regis habitæ interfuere præter ceteros Philagrius, Prætextatus, Iulianus, Florentij duo, & Conſtantius Epiſcopi, ij omninò, qui
IↃXVII. Agapeto V. C. Conſule vnà cum ceteris Burgundiæ Epiſcopis Epaonem venerant, decretiſque ſubſcripſerant. è quibus Philagrium Epiſcopum Cabellicum, Prætextatum Aptenſem, Iulianum Carpentoratenſem, Florentium Arauſicum, Florentium Tricaſtinum, Conſtantium Vapincenſem Epiſcopum fuiſſe ſubſcriptiones docent. Ex quo cognoſcitur Cabellionem, Aptam Iuliam, Carpentorate, Arauſionem, Auguſtam Tricaſtinorum, & Vapincum, atque, vt Synodus Carpentoratenſis docet, vicum Vaſenſem, hoc eſt, Vaſionem, vrbes Burgundiæ à Theoderico Oſtrogothorum Rege poſt Sigiſmundi mortem ex occaſione eſſe occupatas, Godomarúmque poſt cædem Chlodomeris Francorum Regis totum Burgundiæ Regnum minimè recepiſſe.

IↃXXV. Probo iuniore & Philoxeno Coſſ. Theodericus Oſtrogothorum Rex Ioannem ſedis Apoſtolicæ Antiſtitem Rauennam euocauit, & vnà cum Epiſcopis Ecclesio Rauennate, Euſebio Faneſtri, & Sabino Campano, cúmque Senatoribus Theodoro, Importuno, & Agapeto Conſularibus viris, & Agapeto Patricio, Conſtantinopolim ad Iuſtinum Principem legatum miſit, qui peteret, vt in partibus Orientis ademtæ iuſſu Imperatoris Hæreticis, in primis Arianis Eccleſiæ reſtituerentur, & qui damnata Hæreſi facti erant Catholici, Hæreticis

redderentur. si id Augustus non fecisset, minabatur Theodericus se in Italos Catholicos sæuiturum. Ioanni omnium Romanorum Episcoporum primo Constantinopolim venienti Imperator Iustinus cum Clero vrbis occurrit, eúmque honorificentissimè accepit. qui (vti ait Marcellinus) Constantinopoli dexter in dextro Ecclesiæ Magnæ solio consedit, *Paschámque plena voce Romanis* (id est Latinis) *precibus celebrauit*. Anastasius Bibliothecarius, & Aimoinus Monachus in Historiæ libro II produnt Ioannem, tamquam B. Petri Vicarium, Iustini Aug. capiti diadema imposuisse, eúmque Principem omnium Imperatorum primum à Romano Episcopo insignia imperij accepisse. quod nullus alius Græcus, aut Latinus Auctor memoriæ tradidit. nequaquam enim verisimile est Iustinum Aug. qui ante annos ferè septem à Constantinopolitano Episcopo coronatus fuerat, iterum ab Ioanne coronari voluisse. constátque Carolum omnium primum, à Leone Episcopo Romano coronâ capiti impositâ, Imperatorem Augustum appellatum esse, eiúsque exemplum secutos esse filium, nepotes, pronepotésque, & abnepotem, vt non antè Imperatores dicerentur, quàm ab Ecclesiæ Romanæ Episcopo fuissent coronati. quo ætatis suæ more decepti Anastasius ac Aimoinus Ioannem quoque Rom. Episcopum capiti Iustini Aug. coronam imposuisse existimauere. Dum Constantinopoli morantur legati, Theodericus Rex Symmachum Principem Senatus, ex Consule, atque Patricium, cuius filia nomine Rusticiana Boëthio nupta fuerat, Româ Rauennam perduci iussit, virum sanctitate, doctrina, & nobilitate non minùs Boëthio eminentem, & gloria ac fauore populi florentem: metuénsque, ne ob generum suum falso crimine damnatum res nouas moliretur, eum similiter falso maiestatis crimine insimulatum occidit, reuersúmque Ioannem cum sociis coniecit in vincula.

Breui impietatis & sæuitiæ merita Barbarum pœna consecuta est. quippe insequenti anno, quo Olybrius, IↃXXVI. Areobindi ex Magistro militum Orientis, ex Consule, atque Patricij, & Iulianæ Nobilissimæ feminæ filius,

Imperatoris Olybrij & Placidiæ Aug. nepos, Placidi Valentiniani Aug. & Eudoxiæ pronepos Consulatum iniit; Theodericus, dum Basilicas Catholicorum per vim occupare, & suarum partium viris, nimirum Arianis tradere parat, morte præuentus est. Decessit Theodericus Rex Gothorum & Italorum III Kalendas Septembres; aut, vt ait Auctor Chronici à Cuspiniano
IↃXXVI. editi, mense Septembri, Olybrio V. C. vnico Consule: cùm XXXIII annos mensésque ferè sex post interfectum Odoacrem Regem in Italia; post occisum Gesalicum Vesigothorum Regem annos XV in Hispania Septimaniáque regnauisset. Quamquam Synodus Tarra-
IↃXVI. cone habita *anno* VI *Theodorici Regis Consulatu Petri* dicitur, item Synodus habita Gerundæ *anno* VII *Theo-*
IↃXVII. *dorici Regis, Agapeto V. C. Consule.* cùm Consulatus Petri, quintus regni Theoderici in Hispania; Consulatus autem Agapeti, sextus sit annus. nisi Theodericum, cui Auctor Appendicis Chronico Victoris adiunctæ, & Isidorus, aliíque XV tantùm regni Vesigothici annos tribuunt, Vesigothis Hispaniensibus annos XVI imperauisse credimus. quod aliter facere non possumus, quàm quartum & vltimum regni Gesalici annum, quo is profugus, & à Theoderico Regno expulsus, in Aquitania latuit, Theoderico attribuendo. Apud Iordanem dicitur Theodericus, paullo antequam obiret, Athalaricum, suum ex Amalasuentha filia nepotem, patre Eutharico orbatum, puerum vix decem annorum, Regem constituisse: Comitibúsque, & primoribus Ostrogothorum, quos conuocari iusserat, mandauisse, *vt Regem colerent, Senatum populúmque Rom. amarent, Principémque Orientis placatum semper propitiúmque haberent.* cuius mandati memores Athalaricum Regem, & matrem eius octo annos in pace regnauisse. Ceterùm Theodericus, quem alius Theudoricum; alius Theodoricum; quidam Græcos secuti Theudericum appellant, Procopius in libro I belli Gothici verbo quidem *Tyrannum*; re autem verum Regem fuisse scribit: Tyrannum inquam, credo propterea quòd iniussu Anastasij Aug. Rex à suis fuerat appellatus. vt idem Odoacrem Tyrannum vocat, qui sine

ſine Zenonis Aug. conſenſu Regnum Italiæ occupauerat. Idem eodem in libro Noricos, & Dacos Theoderico Oſtrogothorum Regi, eiuſque ſucceſſoribus paruiſſe tradit. è quibus tamen Daci, nimirum Tranſdanubiani tum ſub Gipedum ditione erant, (vt ait Iordanes) Daci Ripenſes, & Daci Mediterranei Imperatoribus Rom. obediebant. Baioarij verò, qui, teſte Paullo in rerum Langobardicarum libro III, Noricum incolebant, Theodorico Francorum Regi paruere. quippe is leges Alamannorum, *Baioariorum*, ac Ripariorum corrigendas curauiſſe dicitur. Ex quo etiam intelligitur, id quod in libro VI diximus, Chlodoueum poſt prœlium Tolbiacenſe Alamanniam ſubegiſſe, partémque minimam Alamannorum ad Theodericum Regem Italiæ perfugiſſe. cùm Chlodouei filius ſucceſſórque Theodoricus Alamannorum leges emendauerit. Non negauerim tamen partem aliquam Noricorum ſub Oſtrogothorum imperio fuiſſe. quod videtur docere Epiſtola Theoderici Regis ad *prouinciales Noricos*, Senatoris Variarum libro III inſerta.

Mortuo Theoderico Gothorum Rege, nepotes eius, ↃXXVI. Athalaricus, puer annorum circa octo vel decem, in Italia ſub tutela Amalaſuenthæ matris ſuæ; Amalaricus Alarici filius in Hiſpania regnare occœpere. qui conſobrini Galliæ partem Gothicæ ditionis ita inter ſe diuiſere, vt regionem inter Alpes Maritimas ac Rhodanum iacentem, vulgò Prouinciam dictam haberet Athalaricus: Septimaniam, vel Gothiam à flumine Rhodano ad Pyrenæum vſque promiſſam Amalaricus obtineret, ac tributa, quæ antea Theoderico pendebantur, deinceps ipſe exigeret. theſauri quoque, qui (vt ait Procopius) Carcaſſone ſublati fuerant, Amalarico ſunt redditi. & quoniam Oſtrogothi & Veſigothi, dum vtrique Theodericum Regem habebant, affinitatibus connubiorum alteri alteris ſeſe commiſcuerant, ſingulis, qui extra fines gentis ſuæ eiuſmodi matrimonia contraxerant, optio facta eſt, vt vel vxor virum, vel vir vxorem ſequeretur. Athalaricus, poſtquam rerum potitus eſt, legatos cum litteris ad Imper. Iuſtinum miſit,

qui peterent, vt eorum, quæ paullo antè à Theoderico auo suo facta erant, obliuisceretur, memórque Eutharici patris, quem per arma adoptauisset, pacem & amicitiam eisdem conditionibus, quibus à Zenone & Anastasio Augustis cum auo suo iuncta fuerât, secum iniret. Iordanes de Origine rebúsque Gothorum, & in libro de Successione Regnorum, ac Freculfus in Chronico tradunt Francis, contemtu regni puerilis ac muliebris tutelæ bellum parantibus, quidquid Theodericus in Gallia occupauerat, concessum, hoc est, partem Galliarum, quam annos circiter XVIII Ostrogothi tenuerant, Francis repetentibus redditam esse. Assentitur Iordani ac Freculfo Sigebertus in Chronico, quippe ait *Francos extorsisse è manibus Athalarici, quidquid Galliarum auus eius Theodericus tenuerat.* Sed Iordanem, Freculfum, ac Sigebertum falli Cassiodorus Senator, in Variarum libri VIII epistola VI, & libri XI epistola I, & Concilium Arausicanum indicant, ex quibus discimus Prouinciam Athalarico Regi paruisse, atque à Felice Liberio V. C. & Illustri, Præfecto Prætorij Galliarum atque Patricio administratam esse. & disertis verbis Procopius in libro I belli Gothici scribit partem hanc Galliæ à Vitige Ostrogothorum Rege Francorum Regibus Childeberto, Chlothario, ac Theodeberto datam fuisse.

Operæpretium est Cassiodorum Senatorem V. C. & Illustrem, ex Consule, Præfectum Prætorij, atque Patricium in libri Variarum XI epistola I de initiis principatus Athalarici & Amalasuenthæ loquentem audire. *Franci, tot Barbarorum victoriis præpotentes, quàm ingenti expeditione turbati sunt? Lacessiti metuerunt cum nostris inire certamen, qui præcipitatis saltibus prœlia semper gentibus intulerunt. Sed quamuis superba natio declinauerit conflictum, vitare tamen proprij Regis nequiuit interitum. Nam Theodericus ille, diu potenti nomine gloriatus, in triumphum Principum nostrorum languoris potiùs pugnâ superatus occubuit: ordinatione (credo) diuina, ne nos aut affinium bella pollurent, aut iustè productus exercitus vindictam aliquam non haberet. Macte*

procinctus Gothorum omni felicitate iucundior, qui hoſtem Regalem capite cadis, & nobis nec vnius vltimi fata ſubducis. Burgundio quinetiam, vt ſua reciperet, deuotus effectus eſt, reddens ſe totum, dum accepiſſet exiguum. elegit quippe integer obedire, quàm imminutus obſiſtere. tutiùs tunc defendit Regnum, quando arma depoſuit. recuperauit enim prece, quod amiſit in acie. Beatam te, Domina, laude multiplici, cui diuino beneficio neceſſitas tollitur cuncta certaminis. Quibus verbis indicat Caſſiodorus Senator Theodericum, vel Theodoricum Francorum Regem Athalarico Regi Amalaſuenthæ filio bellum intuliſſe, cúmque Oſtrogothi nihilo ſeciùs ſe ad reſiſtendum pararent, morbo ipſum obiiſſe. quem affinem Athalarici & Amalaſuenthæ non ſine cauſa appellat, quippe Amalaſuentha, Theoderici Oſtrogothorum Regis ex Audefleda Chlodouei ſorore filia, Theodorici Francorum Regis amitina erat. & Athalaricus, ac Theodorici huius vxor, Sigiſmundi Regis filia, conſobrini Theodericum Oſtrogothorum Regem communem auum maternum habebant. Quod autem ſuprà ait Caſſiodorus Senator, Theodoricum Francorum Regem, dum aduerſus Oſtrogothos bellum gereret, morbo interiiſſe circa initia principatus Athalarici, videtur conuenire cum his, quæ noſtri Hiſtorici ſcribunt, Theodoricum, miſſo cum copiis aduerſus Gothos Theodeberto filio ſuo, deceſſiſſe. niſi quòd noſtri mortuum eum dicunt anno regni XXIII, hoc eſt Iuſtiniano Aug. IV & Paullino Coſſ. quo ipſo anno Athalari- Iↄxxx.
cus Rex obiit. Porrò quod ibidem ait Senator, *Bur-* IV.
gundiones tum *ſua precibus recepiſſe*, hoc eſt, Godomarum Burgundionum Regem vrbes Burgundiæ, poſt Sigiſmundi fratris ſui captiuitatem & mortem à Theoderici Ducibus occupatas, pace cum Athalarico inita recuperauiſſe: id initio regni Athalarici factum eſſe non poteſt. quippe Concilium apud Carpentorate vrbem
Burgundiæ Mauortio V. C. Conſule habitum legimus. Iↄxxvii.
& Synodum apud Arauſionem, vrbem quoque Bur-
gundicæ antea ditionis, Decio Iuniore V. C. Conſule Iↄxxix.
coactam eſſe conſtat, cùm ad dedicationem Baſilicæ,

quam Illustrissimus Præfectus & Patricius Liberius ea
in vrbe exstruxerat, inuitati ab ipso Episcopi conuenis-
sent. eodémque anno paucis pòst mensibus Concilium
apud Vasensem vicum, hoc est, apud Vasionem opidum
antea Burgundiæ, est congregatum. Cui Concilio, vt &
duobus superioribus Conciliis, nimirum Arausicano,
& Carpentoratensi, præsedit Cæsarius, Episcopus Are-
latensis vrbis, vti antea Theoderico Ostrogothorum
Regi; sic tum Athalarico subiectæ. Ex quo cognosci-
tur nonnisi Episcopos vrbium Athalarico parentium
hisce tribus Conciliis interfuisse, & Carpentorate, Arau-
sionem Cauarum, ac Vasionem Vocontiorum, vrbes
Sigismundo Burgundionum Regi quondam subiectas,
(vt Synodus Epaonensis docet) fratri eius successorí-
que Godomaro ab Athalarico, III regni sui anno ex-
acto, nondum fuisse restitutas; quemadmodum nec Va-
pincum, Cabellionem Cauarum, & Aptam Iuliam. Ne-
que enim dubito, quin Constantius & Philagrius Epi-
IↃXXVII. scopi, qui Carpentoratensi Concilio Mauortio Cos. in-
terfuerunt, & Prætextatus, qui Arausicano affuit, ii-
dem sint, qui decretis Concilij Epaone coacti inter
IↃXVII. Episcopos Burgundiæ Agapeto V. C. Cos. subscripsere,
nimirum *Constantius Episcopus ciuitatis Vapincensis, Phi-
lagrius Episcopus ciuitatis Cabellicæ, & Prætextatus Epi-
scopus ciuitatis Aptensis.*
IↃXXVII. Indictione v. Mauortio solo Consule Iustinus Aug.
ex vlcere, quod in pede habebat, in languorem inci-
dit, cúmque ingrauescente vi morbi de vita pæne de-
speraret, Iustinianum, sororis suæ filium, annos XLV
natum, quem iamdudum Nobilissimum designauerat,
Kalendis Aprilibus in consortionem potestatis recepit,
Epiphanio Constantinopolitano Episcopo, Senatori-
búsque, ac primoribus militum conuocatis, Imperato-
rémque appellauit, atque eius capiti diadema sua manu
imposuit. Tum Iustinianus cum insignibus imperato-
riis ad populum, qui in Circum venerat, ex more pro-
cessit, faustísque acclamationibus, & solitis laudibus
exceptus, in Palatium rediit: ac statim vxor eius Theo-
dora Augustæ nomen accepit. vt Marcellinus, Euagrius,

Auctor Chronici Alexandrini, & Zonaras, ac Cedrenus tradunt. Ex quo apparet errare Victorem Tunun-nensem Episcopum in Chronico, cùm ait post Consulatum Iustini A. II & Opilionis, quem malè Apionem appellat, Philoxeno & Probo Coss. Iustinianum, orante Iↄxxv.
Senatu, à Iustino Principe inuito *Cæsarem* tantummodò factum. Imperauit Iustinianus cum auunculo suo menses IV. quippe Iustinus ex vulnere pedis, quod quondam, in prœlio sagittâ ictus, acceperat, Mauortio Consule Kalendis Aug. interiit, LXXVII ætatis, IX impe- Iↄxxvii.
rij anno, ac die XXII, vir Catholicus & pius.

Decio solo Consule *Stephanum Præfectum Hispania-* Iↄxxix.
rum factum, tertio anno Præfecturæ suæ, hoc est post Consulatum Lampadij & Orestis, quo anno Amalaricus periit, *Gerundæ in Concilio discinctum esse* scribit Auctor Appendicis Chronico Victoris adiunctæ. Vbi notandum est Amalaricum Vesigothorum Regem absentem Hispanias per Præfectos administrauisse, propterea quòd, Gesalici fratris sui exemplo, Narbone in Gallia habitabat, post occupatam à Chlodoueo cum Aquitania Tolosam, quæ Regum Vesigothorum domus fuerat. Post Amalaricum autem omnes Vesigothorum Reges in Hispania, cuius partem maximam obtinebant, habitauere, vno excepto Liuua, qui Regno Galliæ Narbonensis contentus, Narbone triennio regnauit: videtúrque primus Vesigothorum Principum Athanagildus, Iustiniano imperante, Toleti regni sedem statuisse.

Herminafridus Toringorum Rex, vt supradiximus, Theodorico Francorum Regi dimidiam partem Regni Baderici fratris sui daturum se promiserat, si Francicis viribus victum eum interficere potuisset. sed cùm adiutore Theodorico fusum acie fratrem occidisset, quod pollicitus erat, reuerso in Franciam Rege facere neglexit. Cuius periurij non immemor Theodoricus, deceptum se ac derisum fremens, Herminafrido bellum inferre summo opere instituit, Chlothariúmque fratrem suum socium sibi adsciuit, parte ei prædæ promissa, si ex hoste victoriam tulisset. Deinde conuocatos Francos hortatus est, vt cùm priuatam iniuriam suam,

tum cædem popularium vlciſcerentur, reminiſcerentúrque crudelitatis ac perfidiæ Toringorum, qui quondam incurſione in Franciam facta obſides, quos à Francis bellum deprecantibus acceperant, necauiſſent, pueros neruis femorum ex arboribus ſuſpendiſſent, captiuas puellas partim equis pernicibus alligatas diſtraxiſſent, partim grauibus plauſtris obtriuiſſent.(quod ego X regni Chlodouei anno factum retuli, quoniam ea mihi belli tum à Chlodoueo Toringis illati cauſa fuiſſe viſa eſt) Poſtremò adiecit Theodoricus Herminafridum, violata fide, quod pollicitus ſit, facere recuſare, ab eóque pœnas periurij Deo ſecundo iuſta vltione expetendas eſſe: quoniam ipſe fruſtra ſæpe per legatos promiſſa repopoſciſſet. Quo Franci audito indignãtes Regem ſuum tanto ſcelere circumuentum fuiſſe, vno animo vnáque ſententiâ cauſam belli probauere, & quò duceret ſequi paratos ſe eſſe confirmauere. Igitur Theodoricus, Chlothario fratre & Theodeberto filio comitibus, Renum traducit copias, ac Toringiæ fines ingreditur. At Herminafridus, qui Francos virtute à ſuis ſuperari non poſſe intelligebat, dolo eos decipere conatur. campum, in quo prœlium committere conſtituerat, foſſis intercidit, eáſque denſo ceſpite operit. Poſtquam pugnari cœptum eſt, multi Francorum equi in foſſas decidere, donec noſtri cautiores facti cognitam fraudem euitauere, & circuito inſidiarum loco Toringos inuaſere. quorum cùm magnus numerus eſſet interfectus, reliqui omnes vnà cum Herminafrido Rege terga vertêrunt, nec priùs fugere deſtiterunt, quàm ad Oneſtrudem fluuium peruenerunt. Ibi Franci fugientes conſecuti tantam cædem fecere, vt alueus fluminis cadaueribus repleretur, & victoribus amnem tranſeuntibus aceruus corporum loco pontis eſſet. Sic apud Fortunatum in libro, quem de Virtutibus Hilarij ſcripſit, inuenio Chlodoueum Theodorici patrem, media nocte monitum in ſomniis ab Hilario Pictauorum Epiſcopo, vt votis in Baſilica ſua nuncupatis confeſtim cum hoſtibus prœlio decertaret, poſt id factum tam feliciter pùgnauiſſe, vt intra horam diei tertiam ex gente Hære-

tica victoriam ferret, & propter Vesigothorum coaceruatorum cumulos ex longinquo campus in collem mutatus esse videretur. quod suo loco omissum hic retuli, vt ex his duobus prœliis, Vogladensi, atque ad Onestrudem, quisque colligat, quales tum Francorum pugnæ esse consueuissent, qualésque victoriæ. Hic est Onesttudes, vel Vnestrodes fluuius, ad quem postea Sigibertus, Dagoberti filius, Austrasiorum Rex à Radulfo Duce Toringiæ rebelli eruptione facta victus est, & magna clades accepta.

Cæsis circa Onestrudem Toringis, Herminafridus Rex cum paucis fugâ salutem petiit, atque in munitam se vrbem cum coniuge & liberis contulit. Franci autem victores, agris igne & ferro vastatis, & depopulata regione, magnum hominum numerum in seruitutem abduxere. Gregorius Turonicæ Ecclesiæ Episcopus Toringiam tum captam, & in Francorum potestatem redactam dicit. quod si verum est, ita intelligi debet, vt non omnis Toringia, sed pars eius à Theodorico Francorum Rege post victos Toringos armis occupata fuerit. cùm Herminafridum Toringorum Regem fuga mortem euasisse, muris munitæ vrbis se inclusisse, nec in Francorum manus venisse constet. Regiam quidem sedémque Regum Toringorum (siue ea Erpfesfurtum, siue alia vrbs fuit) tum à Theodorico & Chlothario Francorum Regibus captam fuisse ex eo iudicari potest, quòd Chlotharius, cui ex pacto pars prædæ debebatur, Bertharij Toringorum Regis filium, filiámque nomine Radegundim, qui in aula Herminafridi patrui sui educabantur; captiuos abduxit. nisi adolescentulum & virgunculam cum patruo profectos ad bellum, ibíque captos esse credimus.

Non fuit cõtentus victoria belli Toringici Theodoricus Rex, sed vt erat Chlodouei parentis sui sæuitia & aviditate animi simillimus, Chlothario fratri, quo adiutore & socio Toringos fuderat, pro auxilio nefariam in Toringia mortem persoluere voluit, vt eius Regnum adiungeret suo: cúmque viros armatos post aulæum stare iussisset, qui inopinantem deimprouisò interficerent, Chlotharium

ad se vocauit, tamquam cum eo sine arbitris de summis rebus acturus. Domum intranti Chlothario propter aulæi breuitatem pedes insidiatorum apparuere detecti. qua re dissimulata haudquaquam territus suos armatos sequi se iubet, domúmque fratris comitatus ingreditur. Tum Theodoricus, vbi intellexit detectas esse insidias, causam comminiscitur, cur armatos domi post aulæum collocauisset, & alia ex aliis turbatus loquitur, vagis sermonibus fictísque fabulis innocentiam simulans: atque vt fratrem deliniat, catinum ei magnum dat ex argento. Vix Chlotharius vale dicto, & pro munere gratiis actis domum redierat, cùm Theodoricus, questus apud suos se sine causa catinum perdidisse, Theodebertum filium post eum misit, qui à patruo munus peteret, quod ipse ei dedisset. hac arte relatum à Theodeberto catinum recepit. Ex quo apparet Regibus Francorum, quamuis maxima tum Galliarum parte potirentur, non multum argenti fuisse. Vnde Gregorius Turonicæ Ecclesiæ Episcopus in Præfatione libri V Historiæ tradit, Chlodoueum, Theodorici & Chlotharij patrem, cùm hostilium gentium Reges interficeret, regionésque subigeret, *neque aurum, neque argentum* (sicut Chlotharij filij, eius nepotes, ætate sua in thesauris habebant) *habuisse*.

Victis Toringis, Theodoricus, & Chlotharius Francorum Reges exercitus spoliis graues in Franciam reduxere. è quibus Theodoricus, domum reuersus, Herminafridum Toringiæ Regem, à quo fuerat promissis deceptus, pari fraude decepit: & data eum fide euocatum ad se, cùm venisset Tolbiacum, accepit honorificè, magnísque muneribus donauit. móxque cùm ambo super murum opidi colloquerentur, Herminafridus impulsus, & de summo muro in terram deiectus, effuso cerebro exspirauit. ita vir pessimus dignum crudelitate sua habuit exitum, Regnúmque, propter quod fratres suos interemerat, deformi morte sublatus amisit. Gregorius in Historiæ libro III nescire se ait, à quo Herminafridus deiectus fuerit, multos tamen affirmare Theodorici dolum ea in re manifestò

festò patuisse. Fredegarius in Epitome Herminafridum à Theodeberto Theodorici filio interfectum; Aimoinus à Theodorico ipso de muro præcipitatum dicit. Addit Aimoinus, secutus (vt solet) veterem Auctorem Historiæ Francicæ, Theoderici Merouingorum Regum penultimi æqualem, Herminafridi liberos iussu Theodorici interfectos esse, totúmque Regnum Toringiæ (vti & Fredegarius tradit) ab eodem subactum & occupatum.

Nouissimum hoc aduersus Toringos bellum Indictione IX post Consulatum Lampadij & Orestis gessisse atque confecisse videtur Theodoricus. quippe Gregorius scribit Theodorico in Toringia morante, Childebertum fratrem eius Aruernos opidum occupauisse, móxque cognito eiusdem reditu ex Aruernia in Hispaniam ad vindicandam Chrothildis sororis suæ iniuriam contendisse, Amalaricóque Regi Vesigothorum bellum intulisse, vt appareat vno eodémque anno duos potentissimos Reges Herminafridum Toringum à Theodorico; Amalaricum Vesigothum ab Childeberto fusos acie, interfectósque esse. Constat autem post Consulatum Lampadij & Orestis Amalaricum à Childeberto Francorum Rege prœlio superatum atque cæsum esse. quemadmodum prodit Auctor Appendicis Chronico Victoris Tununensis Episcopi adiunctæ.

IↃXXXL (beside "gessisse at-")

IↃXXXI. (beside "Childeberto Fran-")

De expeditione Theodorici Regis Francorum aduersus Toringos Procopius in libro primo belli Gothici sic refert. Toringos Barbaros beneficio ac permissu Cæsaris Aug. (post cuius obitum tamen annis ampliùs quadringentis nulla eorum fit mentio) sedes, quas nunc obtinent, possedisse. quibus Francos, post Theoderici Gothorum Regis mortem nemine ampliùs ipsis resistente, bellum intulisse, & Herminafrido eorum Rege interfecto, totam Toringorum gentem regionémque subegisse: vxorem Herminafridi Amalabergam cum liberis ad Theodahadum fratrem suum Ostrogothorum Regem in Italiam perfugisse. Quamquam Athalaricum tum in Italia regnauisse, nec nisi anno III post expeditionem Toringicam, nimirum Iustiniano Aug.

ƆƆXXXIV. IV & Paullino Coss. Theodahadum ei ſucceſſiſſe non minùs certum eſt, quàm falſum, quod ſuprà vetus Auctor Hiſtoriæ Francicæ & Aimoinus produnt, Herminafridi liberos à Theodorico Francorum Rege poſt patris ſui cædem interfici iuſſos eſſe. Amalaberga enim vnà cum liberis fugâ Italiam petiit, ex Regina facta priuata, amiſſo Regno, propter quod virum in cædem fratrum ſuorum impulerat. Femina digna, quæ publica ruina protereretur, nec Toringiæ excidio, cuius cauſa erat, ſupereſſet; ambitioſa, ſuperba, intolerabilis, matris demum filia. ſiquidem Amalafrida eius mater, poſt mortem Thraſamundi Vandalorum Regis viri ſui, cùm freta Gothis, quos circum ſe habebat, res nouas moliretur, atque Hilderico Thraſamundi ſucceſſori inſidiaretur, capta & in cuſtodia priuata mortua eſt. Herminafrido Toringorum Regi ex Amalaberga vxore liberi fuerunt Amalafridus, auiæ maternæ cognominis, Hamalafredus Fortunato, Procopio Amalafridas dictus, & Ranicunda. è quibus Amalafridum Procopius in belli Gothici libro IV Gothum virum, Amalafridæ ſororis Theoderici Gothorum Regis nepotem, Herminafridi Toringorum Regis filium fuiſſe ait, atque à Beliſario cum Vitige Conſtantinopolim abductum, ibi ab Imperatore Iuſtiniano Romanis copiis eſſe præpoſitum: ſororem eius Audoino Langobardorum Regi in matrimonium datam: eumdem iuſſu Imperatoris Iuſtiniani cum militibus Romanis, quibus præerat, auxilium Langobardorum Regi Audoino aduerſus Gipedes tuliſſe, à quo hoſtes prœlio ſuperati ſint, & magna cædes facta. Siue igitur Amalaberga in Italia deceſſit, antequam Vitigis caperetur, ſiue cum Oſtrogothorum Optimatibus Conſtantinopolim abducta eſt: conſtat eius liberos primùm ab Amalaſuentha, & Athalarico Rege, ſobrino ſuo, tum à Theodahado, Oſtrogothorum Rege, auunculo ſuo, deinde à Mataſuentha Regina, vxore Vitigis Regis, ſobrina quoque ſua RaƆƆXXXIX. uennæ in Palatio eſſe educatos, & Indictione II Apione viro clariſſimo ſolo Conſule, vnà cum Vitige, Oſtrogothorum Rege, qui Rauennæ obſeſſus à Beli-

ſario, ſeſe dediderat, cúmque Mataſuentha Conſtantinopolim captiuos abductos eſſe: vbi Amalafridi ſoror, Herminafridi & Amalabergæ filia, à Iuſtiniano Aug. Audoino Langobardorum Regi collocata eſt, vti ait Procopius. Accedit Procopio Iordanes, apud quem in libro de Succeſſione Regnorum dicuntur Langobardi, ſocij Principum Romanorum, *Theodahadi ſororis filiam*, traditam ſibi ab Imperatore, *Regi ſuo* matrimonio iunxiſſe, ac cum Gipedibus Romanorum æmulis prœlio commiſſo, eos pæne caſtris exuiſſe, & vtrimque hominum millia ampliùs ſexaginta cecidiſſe. Hæc eſt Audoini Langobardorum Regis aduerſus Thuriſindum Gipedum Regem magna pugna atque victoria, cui Amalafridus interfuit. vt appareat *Regem Langobardorum* à Iordane dici Audoinum, qui Amalabergæ Theodahadi ſororis filiam, Amalafridi germanam in matrimonium duxit. At Paullus in Rerum Langobardicarum libro 1 *Ranicundam filiam Regis Turingorum*, (hoc eſt Herminafridi) primam Waconis, qui ante Audoinum apud Langobardos regnauit, vxorem fuiſſe ſcribit, & nullis eam genitis liberis deceſſiſſe indicat. ſiue falsò Ranicundæ, pro Audoino, Waconem virum fuiſſe credidit: ſiue duæ Herminafridi filiæ (plures enim ex Amalaberga ſuſcepit) duobus Langobardorum Regibus; maior nomine Ranicunda Waconi; minor Audoino nupsêre. Amalafridus Herminafridi filius à Iuſtiniano Principe Magiſter militum factus eſt, atque in Orientis partibus obiit, quem apud Fortunatum Preſbyterum Radegundis, ſoror eius patruelis, mortuum luget his verſibus.

Quid mihi flere vacet? preſſam hanc an funere gentem?
An varijs vicibus dulce ruiſſe genus?
Nam pater antè cadens, & auunculus inde ſecutus
Triſte mihi vulnus fixit vterque parens.
Reſtiterat germanus apex: ſed ſorte nefanda
Me pariter tumulo preſſit arena ſuo.
Omnibus exſtinctis, heu viſcera dura dolentis!
Qui ſuper vnus eras, Hamalafrede iaces.
Tale venire diu exſpectaui munus amantis,
Militiæque tuæ hanc mihi mittis opem.

Cernere non merui viuum, nec adesse sepulcro.
Persero in exsequiis altera damna tuis.
Non fuit ex longa consanguinitate propinquus,
Sed de fratre patris proximus ille parens.
Nam mihi Bertharius pater; illi Ermenefredus.
Germanis geniti, nec sumus orbe pari.

Vbi miror, quòd Radegundis de patris quidem sui Bertharij, & de Herminafridi patrui (quem *auunculum* parum proprio nomine appellat) déque fratris cæde, ac de Amalafridi fratris patruelis morte mentionem faciat; de Baderici autem alterius patrui sui exitu nihil dicat. Apud eumdem Fortunatum Radegundis, ad Amalafridum scribens, de cæde fratris sui, adolescentis primâ lanugine conspicui, & de sororibus Amalafridi sic loquitur.

Vos quoque nunc Oriens, & nos Occasus obumbrat,
Me maris Oceani, te tenet vnda Rubri.
——Quid differo luctus?
De nece germani cur dolor alte taces?
Qualiter insidiis insons cecidisset iniquis,
Oppositáque fide raptus ab orbe fuit.
Déque tuis similis mihi cura sororibus hæc est,
Quas consanguineo cordis amore colo.
Nec licet amplecti qua diligo membra parentum.

Quibus ex versibus cognoscitur, Herminafridum Toringorum Regem ex Amalaberga vxore marem vnum Amalafridum; feminini autem sexus plures liberos generauisse, qui Constantinopolim abducti, & à Iustiniano Aug. viris sint collocati. Hæ autem Herminafridi filiæ, grandes admodum virgines & ætate prouectæ nupsêre, si verum est, quod ait Auctor Chronici à fra-
Iↄ. tre meo editi, Patricio & Hypatio Coss. Amalabergam, ab Theoderico Ostrogothorum Rege auunculo suo Herminafrido nuptum datam esse. quippe nonni-
Iↄxxxix. nisi Apione filio Strategij solo Consule, hoc est post Consulatum Patricij & Hypatij anno XXXIX, Herminafridi liberi Rauennæ capti à Belisario, & vnà cum Vitige Rege in Orientem abducti sunt. Præterea ex Fortunato intelligitur Radegundi, Betharij Toringo-

rum Regis filiæ, fratrem vnicum fuiſſe, qui falſo crimine apud Chlotharium Regem accuſatus, ac iuſſu eius interemtus ſit. quamquam apud Gregorium in libri III capite IV. dicitur Bertharius Rex Radegundim filiam pupillam reliquiſſe, & *alios filios*, de quibus infrà ſcripturum ſe Gregorius pollicetur. at is in eiuſdem libri capite VII. velut dictorum immemor, & parum ſibi ipſi conſentiens, de vno tantùm Bertharij Regis filio, Radegundis fratre mentionem facit, quem ait iuſſu Chlotharij Francorum Regis, à peſſimis hominibus impulſi, nefariè occiſum eſſe. Nunc quoniam de Herminafridi liberis, & de Radegundis fratre ſcripſimus, de Radegunde ipſa pauca dicenda ſunt.

Chlotharius Francorum Rex, antequam Toringiam cum Theodorico fratre ſuo peteret, partem prædæ in præmium latæ opis pactus ſibi erat. Igitur poſt fuſum acie Herminafridum Toringorum Regem, póſtque ſubactam ab Theodorico Toringiæ partem maiorem, plurimi Chlothario captiui obtigere. Inter eos fuere Bertharij Toringorum Regis filius, & filia nomine Radegundis, puella excellentis formæ, quam Chlotharius, captus amore eius, apud Ateias educauit, & vt Regis filiam decebat, inſtituendam, ac litteras docendam curauit, & annos pubertatis ingreſſam in matrimonium duxit, adeóque dilexit, nihil vt præter eam ſe habere nonnumquam diceret. at illa, pro nihilo ducens regale faſtigium, noctu nudis pedibus orationis causâ Baſilicam petebat, manè egentium curam agebat: cum egentibus veſci, quàm cum viro conuiuari; ſola humi cubare, quàm cum Rege in lecto geniali malebat: Monachis ac ſeruis Dei non ſolùm honorem habebat, ſed etiam ad vitam neceſſaria conferebat: itavt Rex affirmaret non ſe Reginam, ſed Monacham vxorem habere. Nec multo pòſt Radegundis relicto viro, veſtem regiam ſacro velamine mutauit, & profuga in Aquitaniam venit, ac pro reuerentia Hilarij Pictauenſis quondam Epiſcopi Pictauis habitare conſtituit. vbi poſtea permiſſu Chlotharij Regis Monaſterium puellarum exſtruxit, Virginéſque ibidem Deo ſacratas, ac ſeipſam

Regulæ S. Cæſarij Arelatenſis Epiſcopi, & Agneti, quam Abbatiſſam conſtituerat, ſubiecit. vt refert Boëthius Wlfinus Epiſcopus in libro de vita Iuniani Confeſſoris ad Godolenum Abbatem, qui & *Britthariuum* patrem Radegundis Reginæ Francorum appellat, falſóque ait Chlotharium, quem *glorioſiſſimum, & excellentiſſimum, ac orthodoxum Regem* vocat, inter ceteras clariſſimas ac ferociſſimas nationes, *nobiliſſimam Toringorum gentem* ſuæ ditioni imperióque ſubieciſſe. Quippe Toringi à Theodorico, cuius vnius è Chlodouei filiis fines attingebant, ſubacti, tributariíque facti ſunt, Chlothario (vt diximus) in præmium lati fratri auxilij portione prædæ contento. Apud Gregorium inuenio Radegundim ieiuniis claruiſſe, orationibus, ac eleemoſynis crebrò vacauiſſe, & fuſo nere conſueuiſſe: réſque omnes ac poſſeſſiones, quibus à Chlothario Rege viro quondam ſuo, filiíſque ac ſucceſſoribus eius aucta fuerat, in Monaſterium ſuum contuliſſe, donationémque eam eorumdem Regum diplomatis confirmandam curauiſſe: Baſinam, Chilperici Regis filiam, Monacham ſuam, ne nuberet, deterruiſſe, patríque eius reſtitiſſe: atque cum litteris Sigiberti Regis, cui Pictaui parebant, (ac forſitan etiam cum verſibus Fortunati ad Iuſtinum iuniorem Aug. ea de re ſcriptis) Clericos in partes Orientis miſiſſe, qui ab Imperatore Dominicæ Crucis lignum peterent, quod cùm in Monaſterio poſitum fuiſſet, loco nomen dedit. nam Monaſterium S. Crúcis cœptum eſt appellari, quod alij ab auctore Monaſterium Radegundis; alij à loco Monaſterium Pictauenſe cognominant. Deceſſit B. Radegundis (vti ait
IↃXX. CVII. Gregorius) anno XII regni Childeberti iunioris, menſis ſexti tertiodecimo die, hoc eſt Idibus Auguſti, ac poſt triduum in Baſilica S. Mariæ, quam inchoauerat, ſepulta eſt anno LVI poſtquam à Chlothario Francorum Rege capta, & in Franciam abducta fuerat. Radegundim cùm ſæpe alibi, tum in libro VIII Fortunatus laudat his verſibus.

Splendida ſerraco quondam ſubuecta ſuperbo,
Nunc terit obſequio planta modeſta lutum.

Quæ priùs insertis onerata est dextra smaragdis,
Seruit inops famulis sedulitate suis.
Aurea fulcra tenens, iam tum sibi vilis honore
Effugit exstructum, puluere fusa, torum.

Hæc de regio Toringorum genere dicta sint. res Francicas persequamur.

Dum Theodoricus bellum in Toringia gerit, in vrbe Aquitaniæ Aruernis falsi rumores increbuêre à Toringis victum eum interfectúmque esse. quod cùm non minùs libenter quàm temerè credidisset Arcadius, vir nobilissimus, vnus è Senatoribus Aruernis, Auiti Aug. pronepos, Childebertum Francorum Regem inuitauit, vti regionem Aruernorum tamquam vacuam possessionem occuparet. nec moratus ille cum exercitu eò contendit. aduenienti portas Aruerni clausêre. hærentem itaque Regem Arcadius, noctu incisâ serâ vnius portæ, vrbi intromittit. sic potito Aruernis Childeberto nuntiatur Theodoricum sospitem atque victorem ex Toringia reuertisse. cuius de reditu certior factus, Aruernis præsidio imposito, Luteciam Parisiorum rediit. vbi mox iustioris belli gerendi occasio cupido oblata est. Amalaricus Vesigothorum Rex, arma virésque Francorum metuens, à quibus victum cæsúmque Alaricum patrem suum, & omnem Aquitaniam subactam viderat, Chrothildim, Chlodouei & Chrothildis filiam, ab eius fratribus in matrimonium petierat, vxorémque duxerat. Hæc affinitas, quæ Amalarico præsidio futura fuerat, si coniugem amauisset, eidem diffidenti atque sæuienti causa exitij fuit. quippe Amalaricus Arianus, Chrothildi Catholicæ piissimæque feminæ diu multúmque persuadere conatus, vt Arij sectam sequeretur, postquam expugnari posse desperauit, immeritam habere sibi odio & despicatui cœpit: & ad Ecclesiam procedentem sæpe stercore aliísque purgamentis desuper proiectis inquinari iussit. postremò firmam proposito, atque in fide Catholica perseuerantem furens pugnis & calcibus sæuissimè cecidit, adeò vt sanguinem vomeret. Ita tractata Chrothildis Regina, in dies grauiora metuens, ad fratrem Childeber-

tum epiſtolam, & ſudarium ſuum, ſicut erat, ſanguine infectum miſit, petens vt fortunam ſuam miſeraretur, ac vindicaret iniuriam, celeritérque his ſe malis eriperet. Litteræ cum ſudario ferendæ fido ſeruo traduntur. quibus lectis Childebertus, contumeliâ ſororis grauiter commotus, contractis copiis expeditionem in Amalaricum ſuſcepit.

Vetus Auctor Hiſtoriæ Francicæ, & qui eum ſequi ſolet, Aimoinus Monachus tradunt Childebertum Francorum Regem in vrbe Aruernis, itaut diximus, capta haſce à Chrothilde ſorore ſua litteras accepiſſe, ſtatímque non exſpectatis fratris Chlotharij, quem & Chrothildis implorabat, auxiliis, ex ea vrbe in Hiſpaniam cum maximo exercitu contendiſſe. Contrà Gregorius in Hiſtoriæ libro III ſcribit Childebertum, cognitâ Theodorici fratris ſui ex Toringia regreſſione, ex finibus Aruernorum *rediiſſe*, & in Hiſpaniam ob ſororis iniuriam profectum eſſe. idémque in libro de Gloria Confeſſorum prodit, Childebertum Regem in Hiſpaniam tendentem ad Euſychium vel Euſicium Eremitam in agro Biturigum habitantem veniſſe, ac quinquaginta ei aureos obtuliſſe: quos vir ſanctus aſpernatus, Regi victoriam prædixerit. tum hunc auro egentibus dato vouiſſe, ſi victor Deo propitio ex Hiſpania reuertiſſet, Baſilicam ſe ibidem, in qua pius ſenex ſepeliretur, exſtructurum, votóque ſe poſtea exſoluiſſe. & in libro de vita ſupradicti Euſicij dicitur Childebertus Francorum Rex, cùm Hiſpanias & Amalaricum peteret, *Franciæ finibus egreſſus eſſe*, & per Bituriges iter faciens, Euſicium ibi habitantem de euentu belli conſuluiſſe, ſéque ac ſuos eidem per nuntium commendauiſſe. Ex quibus intelligitur Childebertum ex Aquitania finibúſque Aruernorum in Regnum ſuum rediiſſe, & Luteciæ Pariſiorum, quæ & ipſius regia, & Franciæ, hoc eſt Neuſtriæ vrbs erat, omnibus rebus ad expeditionem comparatis, in Galliam Narbonenſem contendiſſe.

Hiſtoricorum, qui de eo bello ſcripsêre, non modica diſcordia eſt. Vetus Auctor Appendicis, quæ Victoris Chronico adiuncta legitur, natione (vt exiſtimo) Hi-

Hiſpanus, tradit poſt Conſulatum Lampadij & Oreſtis IↃXXXI. *Amalaricum Regem à Childeberto Francorum Rege*, quem pro Hildiberto *Zidibertum* appellat, *in Gallia Narbonenſi prælio ſuperatum, Barcinonem fuga perueniſſe, ibique à Franco angone percuſſum interiiſſe*. haſtam autem ſeu lanceam Franci angonem vocabant. Sic & Fredegarius Scholaſticus in Epitome, Amalaricum filium Alarici propter vxorem ſuam, quæ ſoror Regum Francorum erat, *Barcinone à Childeberto & Francis occiſum*; Sigebertus *in Hiſpania à Childeberto interemtum* dicit. Auctorem Appendicis ſequitur quidem Iſidorus in Chronico, ſed ita tamen vt Amalaricum à ſuis interfectum affirmet. quippe apud eum dicitur Amalaricus, *cùm ab Hildeberto Francorum Rege circa Narbonem prælio ſuperatus fuiſſet, Barcinonem fugiens veniſſe: omniúmque contra ſe odio excitato, apud Barcinonem* (*apud Narbonem* mendosè legitur) *in foro ab exercitu iugulatus interiiſſe*. ab exercitu, inquam, non Childeberti, ſed ſuo, cui ob cladem acceptam cõtemtuierat; vel potiùs à Theude ipſo, qui Regnum Hiſpaniæ poſt eius mortẽ occupauit. neque enim aliter accipi poteſt, quod ibidem ait Iſidorus, Theudim Regem Veſigothorum morientem vetuiſſe percuſſorem ſuum ſupplicio affici, ac meritas ſe pœnas ſceleris luere dixiſſe, *quòd ipſe Ducem ſuum priuatim ſolicitatum* (hoc eſt Amalaricum Regem ſuum ſolicitatum ad ſecretum colloquium) *occidiſſet*. Hîc rem pæne incredibilem mirari libet, Francis tantum animorum tantúmque virium fuiſſe, vt Amalaricum, quem apud Narbonem acie vicerant; pedibus trans Pyrenæum Barcinonem perſequerentur, & cùm Veſigothos fugâ, tum Francos inſequendo millia paſſuum ampliùs CLX emetiri potuiſſe.

Procopius in libro I belli Gothici Amalaricum in Gallia, hoc eſt in prouincia Narbonenſi prima, vel Septimania, quam obtinebat, à Francis interfectum indicat. ſic enim ſcribit: Amalaricum Veſigothorum Regem ſororem Theodeberti Germanorum Regis in matrimonio habuiſſe. quam cùm more patrio Deum colere vir Arianus prohiberet, & à fide Catholica abducere co-

naretur, in recta sententia perseuerantem despicatui habere cœperit. mulierem, postquam quotidianas iniurias & contumelias ampliùs ferre non poterat, de viri sæuitia fratri per litteras questam esse. eam ob rem Germanos (hoc est Francos) Vesigothis bellum intulisse, magnúmque & atrox prœlium esse commissum, quo tandem fusus Amalaricus, multis suorum amissis, ceciderit. tunc Theodebertum non modò sororem suam cum omnibus regiis opibus, sed etiam partem eam Galliæ totam, quam Vesigothi tenebant, recepisse. Vesigothos verò, qui cladi superfuerant, ex Gallia in Hispaniam, in qua Theudis regnabat, cum coniugibus & liberis transiisse, ibique consedisse. Vbi notandum est falli Procopium, cùm quòd vxorem Amalarici *sororem Theodeberti* appellat, quæ Childeberti soror, amita Theódeberti erat: tum maximè quòd regionem Galliæ, quam Vesigothi obtinebant, hoc est Septimaniam, præter quam eis in Gallia nihil erat reliqui, à Francis tum subactam & occupatam dicit. Constat enim Childebertum Francorum Regem, contentum vltione sororis iniuriæ, post victum cæsúmque Amalaricum domum rediisse: prouinciámque Narbonensem primam, vel Septimaniam (quod fusis Vesigothis, ac Rege ipso interfecto, haud difficulter facturus videbatur) bello minimè quæsiuisse. quam Septimaniam nec Guntchramnus Rex, fratris eius filius, semel atque iterum missis eò maximis exercitibus; nec quisquam alius Francorum Rex, ante aduentum Saracenorum in Hispaniam, siue ante Carolum Præfectum Aulæ Pippini Regis patrem, eripere Vesigothis, ac imperio suo subiungere potuit.

Vt ad Historicos nostros veniam, Gregorius Turonicus Episcopus in libro Historiæ tertio de eo bello Childeberti tantâ securitate (vt solet) tantáque negligentiâ scribit, vt nec pugnæ vllius mentionem faciat, nec vnde, quóve Amalaricus fugerit, dicat. sic autem, eo teste, res gesta est. Cùm Childebertus Francorum Rex, vindicandæ sororis iniuriæ causâ, Hispanias petiisset: Amalaricus Rex, postquam de eius aduentu cognouit, naues parauit ad fugam. iámque imminen-

tibus hostibus nauem conscendere properanti relictarum in thesauro suo gemmarum venit in mentem: quarum secum asportandarum causâ *in ciuitatem* reuersus, ab exercitu Childeberti *à portu* intercluditur. tum Amalaricus, spe euadendi sublata, in Ecclesiam Christianorum (sic Catholicos vocabant) confugere cœpit, ac priusquam limina sancta contingeret, ab Franco emissâ manu lanceâ interficitur. At Childebertus nudatis ac spoliatis hostium Ecclesiis, vt Regni sui Basilicas instrueret, præter reliquam prædam vasa ex auro puro gemmis ornata, quæ Salomonis fuisse dicunt, nimirum LX calices, XV patinas, quas patenas vocant, & Euangeliorum thecas XX domum retulit. Chrothildis verò, Clotildis quibusdam dicta, dum à fratre cum magnis opibus in Franciam reducitur, in itinere decessit, ac postea Luteciam Parisiorum delata, & iuxta Chlodoueum patrem suum sepulta est. Et ita quidem Gregorius scribit; nomine *ciuitatis* atque *portus* Narbonem Martium, portúmque Narbonensem haud dubiè designans: apud quam vrbem Amalaricum à Childeberto prœlio superatum esse Auctor Appendicis suprà & Isidorus produnt, Auctor Chronici à Duchenio editi etiam ibidem interiisse ait. Præterea aut Narbo tum à Childeberto captus, atque direptus est, qua in vrbe Chrothildis soror eius erat: aut certè Narbonenses redditâ fratri Chrothilde Reginâ, ac sacro profanóque auro à victore se redemerunt. Ne quis porrò existimet non in Gallia & circa Narbonem, sed in Hispania rem gestam esse, propterea quòd Gregorius scribit Childebertum, belli Amalarico inferendi causâ, *Hispanias petiisse:* scire conuenit, Septimaniam nonnumquam à scriptoribus Hispaniam appellari. Vnde Isidorus in Chronico, loquens de exercitu Guntchramni à Fl. Reccaredo Vesigothorum Rege per Claudium Emeritensium Ducem apud Carcassonem Septimaniæ opidum fuso, negat vllam vmquam *in Hispaniis* Gothis maiorem contigisse victoriam. & Lucas Tudensis in libro III ait, *prouinciam Galliæ*, (hoc est Septimaniam) *Hispaniam citeriorem* dici: ac in fine libri Septimaniam,

Hispaniam citeriorem; Hispaniam autem ipsam, *interiorem Hispaniam* appellat: atque diuisioni Sedium Hispaniæ à Vamba Rege factæ hæc verba subtexit: *Sunt Sedes harum duarum Hispaniarum* XXC sub imperio Gothorum, id est Sedes Hispaniæ propriè dictæ, atque Septimaniæ. quamquam Ioannes Monasterij Biclariensis Abbas, Luca multis sæculis vetustior, non Septimaniam, sed Hispaniam, *citeriorem Hispaniam*, vel *Regnum citerioris Hispaniæ* vocat. Denique Fredegarius in Chronico, & Aimoinus in Historiæ libro III exercitum Guntchramni, qui Septimaniam tantùm petierat, (vt ait Gregorius) bis intra quadriennium *Hispaniam ingressum esse* dicunt.

Vetus Auctor Historiæ Francicæ, Theodorici posterioris Francorum Regis æqualis, & qui eum transscribere solet, Aimoinus Monachus in relatione huiusce Childeberti expeditionis ita Gregorium sequuntur, vt in quibusdam ab eo dissentiant. Siquidem memoriæ tradunt, Amalaricum Regem Gothorum, quem ipsi Amalricum, quidam Almaricum vocant, à Childeberto Rege equitatu validiore victũ acie, multis suorum amissis, cum reliquis fugâ naues petere cõtendisse, sed persequentibus Francis, aut (vti ait Aimoinus) occurrentibus, & præoccupato itinere hostes à mari intercludentibus, ipsum Ecclesiam Catholicorum cursu petiisse, quò antequam perueniret, ab equite Franco hastâ confossus sit. tum Childebertum, vastatâ Hispaniâ, Toletum vrbem sine mora oppugnauisse, atque opidanis consternatis cepisse, magnisque opibus inde sublatis, & sorore suâ receptâ, in Franciam reuertisse. Quo tempore Childebertus, per Biturigas iter faciens, Eusicium sanctissimum virum salutauit, ac nummorum libris XV donauit, & rogatu eius multa captiuorum alterius alteri colligatorum paria solui iussit, regressúsque Luteciam milites, in his Wlfinum propinquitate sibi coniunctum, optimum hominem piissimúmque, pro suo quemque gradu suáque operâ præmiis & opimis fundis remuneratus est. Hîc animaduerto supradictum veterem Historicum, & Aimoinum, atque etiam Adonem, in Hispa-

nia fusum acie cæsúmque Amalaricum, & Toletum à Childeberto captum esse credidisse, propterea quòd Childebertum *Hispaniam petiisse*, & interfecto Amalarico Chrothildim sororem suam recepisse apud Gregorium legerant, neque existimabant, nisi captâ Regiâ Regum Vesigothorum, Chrothildim Reginam à fratre recipi potuisse. At, vt suprà diximus, post interfectum Alaricum, ereptámque Vesigothis cum Aquitania Tolosam, Narbo Martius amborum Alarici filiorum, Gesalici & Amalarici, alterius post alterum, ac deinde Liuuæ sedes fuit. nec ante Amalarici mortem Reges Vesigothorum Hispaniam, exceptâ Callæciâ Sueuorum Regno, totam sibi parentem Septimaniæ prætulêre, & relicto Narbone Toletum Regiam delegêre, vbi quanto remotiores à Francis, tanto tutiores à repentinis eorum incursionibus forent. nam Toletum Carpetanorum Tago flumini impositum, vmbilicus Hispaniæ esse dicitur, abéstque ab vrbe Narbone millia passuum circiter septingenta. Vnde factum est, vt Toletum *vrbs regia*, & *metropolis*, *regia sedes* vocaretur, & Reges Vesigothorum ac Hispaniæ, ab ea vrbe nonnumquam *Principes Toletani*, & *Reges Toletani* cognominarentur. Et quoniam Toleti mentionem facere cœpi, omittere non possum Fortunati de ea vrbe versus, quibus Brunichildim, & Gailesuintham, Athanagildi Vesigothorum Regis & Goisuinthæ filias, alteram ad Sigibertum, alteram ad Chilpericum Francorum Reges Toleto missas in Galliam indicat, atque priore superstite posteriorem paullo post factas nuptias decessisse. Versus tales sunt

Toletus geminas misit tibi Gallia turres:
Primâ stante quidem, fracta secunda iacet.
Alta super colles, speciosa cacumine pulchro,
Flatibus infestis culmine lapsa ruit.
Sedibus in patria sua fundamenta relinquens,
Cardine mota suo non stetit vna diu.

Qui versus pæne mihi persuadent Toletum, Vesigothorum Regum sedem, tum duas turres habuisse pro insigni, quo postea Castellæ & Toleti Reges, orti Vesigo-

thorum genere, vti voluerint: atque par sororum Gailesuintham & Brunichildim, regias virgines duas, Toleti educatas, hisce duabus turribus, regiæ vrbis insigni ob magnitudinem comparari. neque enim credo has puellas suprà turres dici, quòd vectæ carrucis argentatis, quas Fortunatus ob formam rotundam turres appellat, in Galliam venissent.

Amalarico Vesigothorum Regi successit Theudis Ostrogothus, antea Theoderici Italiæ Regis Armiger, atque in tutela Amalarici gerenda eiusdem vicarius: qui à Iordane Thiudis, vel Thiodes; Theuda à Gregorio; ab Aimoino Theodus dicitur. Regnauit annis XVI, mensibus VI, vt ait Isidorus in Chronico. Quamquam Auctor Appendicis Chronico Victoris Tununensis Episcopi adiunctæ Theudi non ampliùs XII regni annos
ɪↄXXXI. tribuit. quippe post Consulatum Lampadij & Orestis Amalaricum Regem à Childeberto Francorum Rege prœlio superatum & interfectum, & post Consulatum
ɪↄXLIII. Basilij V.C. anno II successorem eius Theudim mortuum dicit. Procopius in belli Gothici libro I tradit Theudim hunc, hominem *Gothum*, (sic semper Ostrogothos appellat) à Theoderico Rege Italiæ Hispaniensi exercitui præpositum, mulierem natione Hispanam, locupletem admodum & latifundiis diuitem in matrimonium accepisse, militúmque duo millia mercede conducta, & satellites ad custodiam corporis lectos circum se habuisse, itavt verbo quidem Dux Ostrogothorum à Theoderico in Hispaniam missorum; re autem tyrannus non occultus esset. quâ re cognitâ Theodericum timentem, ne si Theudi bellum inferret, Franci armati sibi occurrerent, aut Vesigothi res nouas molirentur, eidem quamuis rebelli Magisterium militiæ non abstulisse, sed Primores Ostrogothorum ad Theudim scribere iussisse, rectè eum facturum, si Theoderici salutandi causâ Rauennam venisset. Theudim porrò nihilo seciùs imperata quidem fecisse, & quotannis tributa ex Hispania Rauennam deportari minimè prohibuisse, ad Theodericum verò nec venire voluisse, nec per litteras inuitantibus venturum se promisisse.

Quo anno Amalaricus Rex Vesigothorum & Hispanorum, à Francis victus est & occisus, eodem in Africa Hildericus Vandalorum & Alanorum Rex à suis regno spoliatus est. Rem ab origine repetere conuenit. Geisericus Vandalorum & Alanorum Rex maturâ senectute decessit, quem annos XXXVII menses tres regnauisse, nimirum post captam Carthaginem, tradit Victor Vticensis Episcopus, non (vt falsò putat Procopius) annos XXXIX. Hic non multo ante obitum pacem cum Zenone Aug. per Seuerum Patricium legatum conuentus fecit, quæ ab vtriusque successoribus vsque ad Imperatorem Iustinianum summâ fide seruata est. Geiserico patri successit Hunericus natu maximus filius, qui Eudociam, Valentiniani Principis & Eudoxiæ Aug. maiorem filiam, Romæ captam, in matrimonium duxit, ex eáque Hildericum suscepit, atque VIII regni anno obiit. Post Hunericum Gunthamundus, Geiserici ex Gentone filio nepos, Vandalis & Alanis præfuit annos XI, menses VI, & Trasamundo fratri moriens regnum per manus tradidit. qui amissâ coniuge, ex qua nihil liberorum tulerat, Amalafridam, sororem Theoderici Ostrogothorum Regis, viduam, matrémque iam ex alio viro Theodahadi & Amalabergæ, in matrimonium petiit, missámque à fratre suo cum sex Ostrogothorum millibus, & vno de Siciliæ promontoriis Lilybæo dotatam, duxit vxorem, atque septimo & vicesimo regni anno mense IV interiit. Hi Reges omnes (nam ne Gunthamundum quidem excipit Procopius) domi maiores Afris Catholicis, quàm foris hostibus, nimirum Maurorum gentibus, clades intulerunt. Trasamundo fratri suo patrueli successit Hildericus, Hunerici Regis ex Eudocia filius, Geiserici & Placidi Valentiniani Aug. nepos, optimus & aditu facillimus, ac nemini grauis Princeps: qui & Catholicos Sacerdotes ab exsilio reuocauit, & clausas priùs Ecclesias aperiri iussit. tum Amalafrida à Vandalis in custodiam tradita est, & Ostrogothi, qui eam in Africam secuti erant, tamquam res nouare voluissent, ad vnum omnes interfecti. Amalafridam tradit Victor in Chronico

1ↄXXXI.

ıɔxxıı. Maximo Consule post viri sui mortem, cùm fugeret ad Barbaros, commisso prœlio apud Capsam locum Eremo proximum captam, & in priuata custodia mortuam esse. quam sororis iniuriam Theodericus Ostrogothorum Rex minimè vindicauit, propterea quòd (vti ait Procopius) classem non habebat. Quamquam apud Cassiodorum Senatorem in libri Variarum IX epistolâ primâ non Theodericus, sed Athalaricus eius nepos atque successor de morte Amalafridæ queritur, postulátque, vt Hildericus sibi satisfaciat. Habebat Hildericus Rex propinquum nomine Gelimerem, Gelaredi filium, Gentonis nepotem, Geiserici pronepotem à Procopio dictum, cui tamen Iordanes *atauum* fuisse Geisericum dicit, vt si eo nomine malè vsus non est, Gelimerem Geiserici adnepotem fuisse credidisse videatur. Hic despectâ Hilderici senectâ atque segnitiâ, (erat enim admodum imbellis) persuasit Vandalorum Optimatibus, vt homini desidi, à Mauris victo, imperiúmque Africæ ad Imperatorem Iustinianum transferre conanti Regnum adimerent, ac se in eius locum sufficerent. Ita Gelimer ab Vandalis Rex salutatur, ingressúsque Carthaginem, Hildericum VIII regni annum agentem, consobrinósque eius, Hoamerem &
ıɔxxxı. Euageem fratres post Consulatum Lampadij & Orestis mandat custodiæ, multósque nobilium prouinciæ Africæ fortunis spoliat, multos interimit. Quâ cognitâ re Iustinianus Aug. casum Hilderici amici sui miseratus, legatos ad Gelimerem misit, qui postularent, vt eum in libertatem Regnúmque suum restitueret. At Gelimer, vir non minùs crudelis quàm rapax, dimissis legatis, Hoameri quidem celeberrimo Duci, quem Achillem Vandalorum vocabant, oculos effodit: Hildericum autem & Euageem artiùs custodiri iubet, calumniatus Constantinopolim eos ad Iustinianum confugere velle. Tum Imperator per legatos sub belli comminatione petiit, vt Gelimer Hildericum, consobrinósque eius ad se Constantinopolim mitteret. quo non impetrato, pace cum Persis factâ, Belisarium Magistrum militiæ, & Patricium viribus instructum in Africam misit. cuius de

de aduentu simul ac Gelimer cognouit, Hildericum Regem cognatū suum, & propinquos eius, amicósque cùm Vandalos tum Afros, quoscumque custodiæ mādauerat, iugulari iussit, superatúsque prœliis Ammatam, & Tzazonem, vel Sesaonem fratres suos amisit, atque petitis frustra à Theude Vesigothorum Rege auxiliis, fugatus, ac post trimestrem obsidionem fame ad deditionem compulsus est, nec plusquam annos tres ac menses VIII potiri potuit Regni eius, quod legitimè adepturus, & quietè possessurus fuerat, si Hilderici senis fatalem mortem exspectare voluisset. Recepta est Africa à Romanis, Imperióque restituta Indictione XII Iustiniano Aug. IV. & ІↃXXXIV.
Paullino Coss. post annos CVII quàm ab Vandalis & Alanis ductu Geiserici occupata fuerat: & Carthago anno XCV, postquàm à Geiserico capta fuerat, iterum in ditionem Romanorum cessit. quæ eo faciliùs celeriúsque gesta sunt, quòd Geisericus Rex vrbium Africæ omnium, exceptâ Carthagine, muros solo æquauerat. Sardinia, & Corsica, quæ insulæ Italiæ quidem XVII prouinciis adnumerabantur, sed sub Vandalorum Regum imperio fuerant; item Ebusus, Maiorica, & Minorica, quæ Baleares appellantur, iterum Romanæ prouinciæ sunt factæ, non iam Imperatoribus Occidentis, qui dudum esse desierant, sed Principibus Orientis pariturae. & Gelimer cum vxore & liberis, & ingentibus opibus, quas Africæ, Italiæ, & Illyrici prouinciarum spoliis ac populationibus Geisericus cumulauerat, Constantinopolim abductus est, quem Iustinianus Aug. possessionibus in Galatia non contemnendis donauit, Patricium facturus, si Arianam hæresim damnare voluisset. Hilderici autem liberis & nepotibus, à Valentiniano Aug. ducentibus genus, multa & magna contulit. Ex Vandalis captiuis alæ V equitum factæ, & vrbibus Orientis præsidere iussæ. Nec multo pòst Vandali, qui in Africa relicti erant, à Salomone Duce, timente ne res nouas molirentur, plerique cum coniugibus & liberis totius prouinciæ finibus expulsi sunt.

Circa id tempus, quo Romani in Africa Vandalorum Regnum euertebant, Francorum Reges in Gallia

Regnum Burgundiæ occupauêre. Gregorius Turonicus Episcopus, qui sæpe fabellis, & leuissimis rebus, aut etiam nihil ad Historiam pertinentibus paginas implet, hoc bellum tribus verbis inuoluit magis quàm explicuit, cùm scripsit Childebertum & Chlotharium Francorum Reges, postquam Theodoricum fratrem frustra inuitauerant, vt aduersus Godomarum vxoris suæ patruum vnà cum ipsis expeditionem susciperet, Burgundiam petiisse, obsessóque Augustoduno, ac *fugato Godomaro*, omnem regionem occupauisse. Gregorium Fredegarius Scholasticus in Epitome, & Aimoinus Monachus in Historiæ libro II secuti sunt. Procopius Gregorio vetustior in libro I belli Gothici tradit Francos, quos Germanos appellat, cum *Burgundionum reliquiis* pugnam conseruisse, fusísque hostibus, eorum Regem (hoc est Godomarum) castello quodam inclusisse, ibíque artâ custodiâ seruasse, & omnem regionem, quam Burgundiones obtinuerant, tributariam fecisse, atque gentis domitæ ac subactæ armis & opera, vt vellent, postea vsos esse. Vbi notare conuenit, cùm Franci tum omnem Burgundiam subegerint, vti ait Gregorius ipse, Augustodunum opidum Burgundiæ non obsessum modò ab eis, sed etiam captum fuisse: neque fugatum solùm Godomarum prœlio, verùm & captum, cùm Procopius apertè prodat in castello quodam eum à Francis custoditum esse. Iuo in Chronico, malum secutus Auctorem, scribit Francos, Chlodomeris Regis mortem indignè ferentes, Godomarum, quem Gothimarum vocat, persecutos esse atque interfecisse. & Ioannes Parisiensis, qui ante annos trecentos floruit, eumdem à Regibus Franciæ, Chlodouei filiis interemtum dicit. Subacti autem sunt à Francis vno prœlio Burgundiones eo faciliùs, quòd aliquot iam ab eisdem expeditionibus & certaminibus fracti & attriti erant. quamobrem Procopius suprà Francos non cum Burgundionibus, sed cum Burgundionum reliquiis pugnauisse ait.

Occupata est à Francorum Regibus Burgundia Iusti-
IↃXXXIV niano Aug. IV & Flauio Paullino Coss. Indictione XII, vel Fl. Paullino iuniore Consule: si credimus Mario

Auenticensi Episcopo, cuius verba notanda sunt. *Hoc Cos.* (ait) *Reges Francorum Childebertus, Chlotharius, & Theudebertus Burgundiam obtinuerunt, & fugato Godomaro Rege, Regnum eius diuiserunt.* Quibus verbis indicat Marius Theodebertum Theodorici filium iam tum regnauisse, cùm nouissima hæc in Burgundiones expeditio suscepta est, nimirum Paullino iuniore Con- ↄxxxiv.
sule, quo ipso anno Theodoricum decessisse infrà docebimus. At Gregorius contrà, Childeberto & Chlothario Burgundiam petentibus, Theodoricum eorum fratrem Aruernos recepisse ait, deinde Mundericum Regnum affectantem oppressisse; cum Childeberto fratre fœdus iniisse, quod postea ruptum sit; Theodeberto filio suo Wisigardem despondisse; eúmque ad recipienda opida, quæ Gothi post Chlodouei mortem recuperauerant, misisse; ac tandem decessisse. quæ omnia cùm Theodoricus Francorum Rex vno anno eóque regni ac vitæ vltimo facere non potuerit, credendum est vel ante subactam Burgundiam ea gesta esse, nec ab Gregorio ordine exponi: vel certè Marium Paullino iunio- ↄxxxiv.
re Consule Burgundiam à Francis occupatam falsò dixisse, quæ potiùs post Consulatum Lampadij & O- ↄxxxii.
restis anno II, post aduentum Burgundionum in Galliam CXX, post occupatam ab eis Sapaudiam XC anno perdomita fuerit. Sanè ante Iustiniani Aug. IV & Fl. Paullini iunioris Consulatum Burgundiam in Franco- ↄxxxiv
rum ditionem cessisse nonnulla sunt quæ mihi pæne persuadent: quorum illud primum & maximum est, quòd Concilio, XXII regni Childeberti anno, hoc est Iustiniano Aug. III Consule Aurelianis habito, inter- ↄxxxiii
fuêre è Burgundia Iulianus Viennensis Episcopus, Agrippinus Æduorum; vel Augustodunensium Episcopus, & Asclepius Presbyter missus ab Adelphio Episcopo Rauracensi. quæ tres Burgundiæ vrbes, Vienna Allobrogum, Augustodunum Æduorum, & Augusta Rauracum, licèt (vt alibi dixi) à Francis, Chlodomeris Regis sui mortem vlciscentibus victoribúsque captæ credi possint; tamen videntur potiùs ab Childeberto & Chlothario cum reliqua omni Burgundia esse

occupatæ. ſiquidem tum Auguſtodunum (vti ait Gregorius) ab eiſdem obſeſſum & captum eſt. Accedit etiam, quòd cùm vno eodémque tempore Childebertum & Chlotharium Burgundiam; Theodoricum Aruernos petiiſſe dicat Gregorius, parum veriſimile eſt Theodoricum Regem Francorum, recenti victoriâ belli Toringici ferocem, Aruernos vrbem, quam poſt Con-
ↀxxxi. ſulatum Lampadij & Oreſtis dolo fratris amiſerat, nonniſi tertio pòſt anno, Iuſtiniano Aug. IV & Paullino Coſſ. armis recepiſſe. vt omittam Gregorium Veſigothicæ Childeberti expeditioni Burgundicam eiuſdem expeditionem continuò ſubtexere, Procopium & Aimoinum, quamuis falsò, etiam præponere. ex quo in-
ↀxxxi telligi poteſt, poſt Conſulatum Lampadij & Oreſtis confectâ expeditione Veſigothicâ, inſequenti anno,
ↀxxxii. poſt Conſulatum Lampadij & Oreſtis ſecundo, expeditionem Burgundicam à Childeberto eſſe ſuſceptam. Quare apud Sigebertum Veſigothicam expeditionem proximè ſequitur Burgundica, ſed prior octauo, poſterior nono imperij Iuſtini ſenioris anno facta falsò dicitur.

Ceterùm tametſi Marius ſcribat Childebertum, Chlotharium, & Theodebertum Burgundiam inter ſe diuiſiſſe: tamen exiſtimo eam inter ambos tantummodò fratres Childebertum & Chlotharium fuiſſe diuiſam: propterea quòd (vt ſuprà docui) regnabat tum adhuc Theodoricus Theodeberti pater, cùm Burgundia ſubacta eſt. neque veriſimile eſt Childebertum & Chlotharium portionem Regni ſuo periculo ac ſuo labore quæſiti Theodorico fratri, qui expeditioni intereſſe noluerat, ſponte conceſſuros fuiſſe. Neque eſt, quòd quis dicat Concilio, apud Aruernos conſenſu Theodeberti Regis
ↀxxxv. habito poſt Conſulatum Paullini iunioris, tres Burgundiæ Epiſcopos interfuiſſe, nimirum Gregorium Lingonicum Antiſtitem, Venantium Viuarienſem, ſeu Albenſem, & Grammatium Vindoniſſenſem. nam Epiſcopi ex omnibus Francorum Regnis ad Synodos euocati venire conſueuerant, atque (vt Concilij Aurelianenſis III Præfatio docet) abſentiam ſuam diuiſione ſortis excu-

ſare non poterant. Præterea quod ait Aimoinus Germanum ad Theodebertum Auſtraſiorum Regem, pro villis Auguſtodunenſis Eccleſiæ precaturum, Cabillonum veniſſe, quæ Burgundiæ vrbs fuerat, id in libris Aimoini à Duchenio editis non reperitur.

Theodoricus à fratribus ſuis ad belli Burgundici ſocietatem inuitatus legatos re infectâ dimiſit: ſiuè quòd Godomarum, Burgundionum Regem, vxoris ſuæ patruum oppugnare nolebat, ſiue quòd in Aruernos rebelles arma conuertere, & erepta ſibi à Childeberto recipere conſtituerat. At Franci Auſtraſij Theodorici ditioni ſubiecti, qui Burgundicam prædam ſpe præſumſerant, ſecuturos ſe Childebertum & Chlotharium, deſerturóſque eum denuntiauêre, ſi in Burgundiam non proficiſceretur. quos Theodoricus vbi ad defectionem paratos vidit, hortatus eſt, vt ſe in regionem Aruernorum ſequerentur, ex qua multum auri argentíque, magnum mancipiorum, pecoríſque numerum, & pretioſas veſtes ipſo permittente domos eſſent relaturi, & ſemel atque iterùm exercitui promiſit, quemque, vnà cum regionis præda, captiuos quò vellet tranſlaturum. His Auſtraſij pollicitationibus illecti futuros ſe in poteſtate Regis affirmant, & quò duceret ituros. Igitur Theodoricus, agrum Aruernorum ingreſſus, totam regionem vaſtat. cuius aduentu territus Arcadius, Auiti Aug. pronepos, qui Aruernos Childeberto Regi prodiderat, fugâ ſibi conſuluit, & Auaricum Biturigum vrbem Childeberto tum parentem petiit. Placidina mater eius, & Alcima amita iuſſu Theodorici comprehenſæ, omnibus rebus exſpoliatæ, & Cadurcos in exſilium miſſæ ſunt. Theodoricus verò Francorum Rex, depopulatis agris, vrbem Aruernos obſedit. quo tempore repetitos à Porciano Abbate ſanctiſſimo viro captiuos non paucos ſolui iuſſit, domóſque dimiſit, & potitus vrbe, cùm muros eius euertere conſtituiſſet, ab Hilpingo Duce placatus eſt. Hic eſt Hilpingus, cuius hortatu Theodoricus intra VIII ab Aruernis lapidem iniuriam fieri cuiquam vetuit, vt in libello de vita Quintiani Aruernorum Epiſcopi tradit

Gregorius. In libro, quem idem Auctor de virtutibus Iuliani Martyris edidit, inuenio Theodoricum Francorum Regem pro reuerentia Martyris intra VII à Briuate vico milliarium quemquam vexari ac diripi prohibuisse, & milites, qui Ecclesiam S. Iuliani spoliauerant, vicanósque in seruitutem abduxerant, supplicio affecisse, atque ablata loco restituisse. Post captos Aruernos, expulsúmque Childeberti præsidium, Theodoricus ad castrorum oppugnationes conuertitur: Tigernum incendit: Louolautrum, quod in libro de vita Quintiani Episcopi Vtrense castrum Gregorius appellat, seruo Proculi Presbyteri prodente, occupat. ibi Proculus, qui quondam Quintianum iniuriâ affecerat; ad altare Ecclesiæ ab Austrasiis interfectus atque discerptus est: castrum ferro & igne vastatum: castellani capti atque abducti. Erat in finibus Aruernorum Meroliacum, maximum & situ atque opere munitissimum castrum: ex quo emissos milites, L, ad prædam agendam Austrasij cepere. quos Theodoricus Rex religatis post tergum manibus ad munimenta castri producendos curauit, denuntiaríque Meroliacensibus iussit, nî imperata facerent, captiuos se ibidem ante ora parentum interfecturum. hac Meroliacenses denuntiatione territi singulos captiuos singulis trientibus, ac seipsos eodem pretio redemere. Sic igitur depopulatâ perdomitáque Aruerniâ, maiores, ac minores natu omnibus fortunis spoliati; in his Gallus pupillus, genere nobilis, Gregorij Historici nostri patruus, Aruernorum postea Episcopus, quem tum in aulam Theodorici translatum, hoc est Palatinis Clericis adscriptum, auctor est Fortunatus. ac præter nudum solum nihil cuiquam à Francis Austrasiis relictum est. Multi Clerici iidémque ciues Aruerni à Theodorico abducti, & Treuiricæ Ecclesiæ seruire iussi, credo, vt Regi essent obsidum loco. sicut postea Theodebertus, Theodoricum patrem suum imitatus, Aruernorum nobilissimi ac potentissimi cuiusque liberos, in his Florentium patrem Gregorij Historici, obsides ad se adduci iussit, ne ad Childebertum iterùm deficerent. Vrbi regioníque Aruernorum, ac mi-

litibus ibidem relictis Theodoricus Rex Sigiualdum, cognatum suum, Ducem præfecit, & cum exercitu locuplete domum rediit. Fuit Sigiualdus magnâ vir potentiâ & auctoritate, qui apud Aruernos bona multorum inuasit, nec multo pòst à Theodorico occisus Giualdum filium reliquit, ac Ranichildem filiam, quæ Brachioni Toringo, postea Abbati Monasterij Mahatensis, quo Sigiualdus seruo ad venatus aprorum vsus erat, prædia ac saltus dedisse dicitur.

Auctor libri de vita Fidoli Confessoris memoriæ tradidit factum esse quorumdam insolentiâ, vti Theodoricus Francorum Rex, Sigiberti ac Brunichildis nepos, Aruernis & Biturigibus redderetur infensus, ac Theodeberto fratre suo ad auxilium euocato tantam eis calamitatem inferret, vt clarissimus quisque ex diuite mendicus & patriâ extorris factus sit. Tum pueros & adolescentes corporis pulchritudine egregios, & puellas specie excellentes, reuinctis post terga manibus, à Francis abductos venditósque esse. in his fuisse venerabilem Fidolum, iuuenem clarum genere, Aruernorum vrbis incolam, quem à Barbaris domum reuertentibus, & per agrum Tricassium iter facientibus emerit Auentinus Abbas, Cameliano, magni Lupi successore, Tricassinam Ecclesiam regente. Et ita quidem hic Auctor scribit. quem ego existimo nomine deceptum supradictam Theodorici maioris in Aruernos expeditionem Theodorico minori, Brunichildis nepoti, ac fratri Theodeberti tribuisse. Quippe Historicorum nostrorum nemo huiusce Theodorici minoris aduersus Aruernos expeditionis mentionem facit. Præterea Camillianus Episcopus Ecclesiæ Tricassinæ, quem hic Auctor Camelianũ appellat, Concilio Aurelianensi I Felice & Secun- Iↄxi.
dino Coss. interfuit, & viuere vsque ad XXI regni Theodorici maioris annum potuit, vsque ad Theodoricum minorem nullo modo potuit, qui anno XXCVIII post Felicis & Secundini Consulatum, siue post Chlodouei abaui sui mortem regnare cœpit. intra quod tempus Camilliano mortuo Vincentius primùm, tum Ambrosius, deinde Gallomagnus, & Agrœcius Tricassinæ Ec-

cleſiæ præfuêre. è quibus Ambroſius Tricaſſium Epiſcopus anno XXXVIII regni Childeberti Regis Con-
ıↄXLIX· cilio Aurelianenſi V interfuit: Gallomagnus Concilij Pariſienſis IV, & Synodi Matiſconenſis primæ ſtatutis conſenſit atque ſubſcripſit: Agrœcius Concilio Matiſconenſi II affuit, euocatus inter ceteros à Guntchramno vel Gunthramno Rege, Theodorici iunioris maiore patruo.

Poſt receptos à Theodorico Aruernos, Mundericus quidam familiæ regiæ ſe inſerens, & Regnum affectans opprimitur. res ita geſta eſt. Mundericus, vel Modericus, vnus ex Optimatibus Francorum Auſtraſiorum, elatus ſuperbiâ Principem ſe eſſe, ac propinquum Regum, nec minùs ſibi quàm Theodorico Regnum deberi affirmare cœpit. quod cùm multis agreſtibus perſuaſiſſet, adiiciens comitibus ſuis adiutoribúſque partium bene futurum, facilè cunctos perpulit, vt in verba ſua iurarent, ac regium ſibi honorem haberent. Theodoricus Rex, defectione Munderici cognitâ, dolo eum decipere ac interficere intendit: mittit, qui hominem inuitent vti ad ſe veniat, portionem Regni ſui, ſi qua ei debeatur, accepturus. quâ Mundericus fraude intellectâ nuntiis reſpondit, ſe ad Theodoricum minimè venturum: irent, renuntiaréntque Regi ſuo, Regem ſe, ſicut illum, eſſe: móxque comperto miſſum aduerſus ſe ab Theodorico exercitum aduentare, quoniam ad prœlium committendum vires deerant, Victoriaci caſtri muris cum ſuis ſe incluſit, & oppugnationem ſtrenuè ſuſtinuit. Cùm per dies VII nihil regiæ copiæ proficerent, certior factus de pertinacia obſeſſorum Theodoricus, vnum è ſuis, nomine Aregiſilum vel Charigiſilum miſit, qui Munderico fidem incolumitatis daret, egreſſúmque Victoriaco interimeret. Facit, quod iuſſus eſt, Aregiſilus: acceptâ fide caſtrum ingreditur: Mundericum monet, conſulat ſibi, habeat rationem liberorum ſuorum, dedátque ſe Regi, cui tametſi velit diu reſiſtere non poſſit, fame & inopiâ ſubactus (nî conſilium ſuum ſequatur) breui venturus in manus eius, atque periturus. Tum Mundericum timere ſe dicentem,

ne

ne egreſſus cum liberis & amicis omnibus ſuis iuſſu Regis interficeretur, confirmat Aregiſilus, & in priſtina apud Regem gratia priſtinóque honore futurum ait: nec dubitauit manibus altari impoſitis fidem dare, inuiolatum eum fore. Igitur Mundericus caſtro egreditur, manum Aregiſili tenens. in quem coniicientibus oculos militibus Aregiſilus ex compoſito ſignum cædis dedit his verbis. quid ita Mundericum, quaſi numquam antea viſum, defixi intuemini? ſtatímque in eum ab omnibus impetus factus eſt. At Mundericus vbi intellexit deceptum ſe periurio, deteſtatus Aregiſilum, auerſum lanceâ confodit, ſtrictóque gladio vnà cum ſuis magnam ſtragem regiorum edidit, & ne inultus moreretur, dum ſpiritus ſuperfuit, quoſcumque conſequi potuit, interficere non deſtitit. bona eius in fiſcum illata ſunt. Ceterùm qua in regione hæc geſta ſint, haud facilè dixerim, propterea quòd cùm Mundericus Victoriaci obſeſſus dicatur, plura in Gallia loca eo nomine appellari reperio. Siquidem Gregorius in libro IV Hiſtoriæ Victoriaci villæ mentionem facit, quam idem *villam Victoriacenſem* in libri VI capite XLI; Ionas in libro de vita Columbani *Victoriacum villam publicam, in ſuburbanò Arauienſis vrbis ſitam* vocat. apud quam Sigibertus à Neuſtraſiis Rex conſalutatus, móxque ſummiſſis à Fredegunde Regina percuſſoribus interemtus eſt. Eiuſdem Victoriaci, *Vitrei* & *Vitri* ibi dicti, in teſtamento Euerardi Comitis, & Giſlæ eius coniugis fit mentio: quem eſſe ait Aubertus Miræus vicum inter Atrebatas & Duagium medium. at Victoriacum illud villa publica, non caſtrum; & in Chlotharij, non in Theodorici Regno poſitum erat. Aimoinus in Hiſtoriæ libro II caſtrum Victoriacum, quò Mundericus ſe contulit, in Aruernorum finibus poſuit, ceteris omnibus ignotum. certè apud neminem alium caſtrum eius nominis in Aruernis inueniſſe memini. Quare exiſtimo caſtrum Victoriacum, quò Mundericum ſeſe cum ſuis contuliſſe ait Gregorius, fuiſſe ad Matronam flumen in pago Pertenſi Regnóque Theodorici, id quod Frodoardus, Preſbyter Remenſis Eccleſiæ,

in Chronico modò Victuriacum castrum, modò Victoriacum castellum appellat, recentiores Auctores castrum Vitriacum vocant.

Circa id tempus Theodoricus & Childebertus Francorum Reges, composito bello ciuili, quo alter alterum petierant, fœdus inierunt, & pace iureiurando firmatâ, multos Senatorum, hoc est Procerum Gallorum filios obsides inter sese dederunt: sed postmodum nefariorum hominum impulsu ortæ sunt iterum inter ambos fratres inimicitiæ, fœdúsque ruptum, & obsides eorum, apud quos custodiebantur, serui sunt facti. è quibus multi fugâ domum rediêre; quidam ab suis pretio redemti sunt; nonnulli in seruitute remansêre.

Quo tempore Theodoricus Francorum Rex Mundericum nihil ad se pertinens Regnum affectantem interfecit, Childebertus & Chlotharius Chlodomeris fratris sui filios, ne paternum Regnum repeterent, interemere. Chlodomeres, quibusdam Chlodmirus dictus,
IↃXXIV. Iustino Aug. II & Opilione Coss. à Burgundionibus circumuentus & cæsus tres filios ex Gundeuca vxore susceptos, nimirum Theodoualdum, Guntharium, & Chlodoaldum pupillos reliquerat. Hos auia Chrothildis Regina apud se educabat, diligebátque vnicè, futurum sperans, vt à patruis in Regnum paternum substituerentur, quod illi tamquam fratris filiis integrum intactúmque seruarent, nondum inter se diuiserant. sed infelix Chrothildis, vti antea Chlodomeri filio, expeditionem Burgundicam suadendo, causa mortis fuerat; sic tum nepotibus curâ & beneuolentiâ suâ, dum consulere studet, odium & exitium attulit. Quippe Childebertus ductus inuidiâ, timénsque, ne regij pueri fauente Chrothilde in patris locum sufficerentur, nuntium clàm Augustam Suessionum ad Chlotharium mittit, vt maturè Luteciam veniat, secum deliberaturus de fratris filiis, more priuatorum tonderi oporteat, an interimi: alterutro facto Regnum, quod eis Chrothildis mater sua tradi velit, ipsos inter se nemine prohibente esse diuisuros. Nec Chlotharius moram fecit, lætúsque Luteciam Parisiorum ad Childebertum venit.

Interea dolo Childeberti ſparſus in populum rumor totâ vrbe diſcurrit, ambos Reges coïre, non ob aliud, quàm vt fratris filiis debitum Regnum reſtituant. Collocuti inter ſe Childebertus & Chlotharius Reges, vbi de agendæ rei via conuenit, per nuntium petunt à Chrothilde Regina matre ſua, quæ tum in vrbe Lutecia morabatur, vt ad ſe fratris filios paterno Regno donandos mittat. Gauiſa Regina, poſt captum cibum, pueris nutriciiſque comitatos eos miſit, adiectis verbis: *Non mihi videbor amiſiſſe filium, ſi vos in eius Regnum ſubſtitutos videro.* At Theodoualdus, Guntharius, & Chlodoaldus, Chlodomeris filij, ſimul in Palatium venêre, comprehenſi, ſeorſum à pueris & nutriciis ſuis cuſtodiuntur. confeſtímq; ab Childeberto & Chlothario miſſus Arcadius, Auiti Aug. pronepos, forfices & ſtrictum gladium Reginæ oſtendit: interrogat, quid de nepotibus ſuis fieri velit, forficibúſne tonderi, & priuatos viuere placeat, an gladio iugulari. Tam inexſpectatis verbis velut telo icta Regina reſpondit, malle ſe nepotes ſuos, ſi ad regale faſtigium non extollantur, mortuos videre, quàm tonſos. ſiue mente irâ & dolore perturbatâ neſciebat quid diceret: ſiue exiſtimabat filios in hoc ſcelus minimè duraturos. Quo celeriter per Arcadium relato reſponſo, Reges tamquam fauente matre peſſimum propoſitum exſequuntur. Chlotharius Theodoualdum maximum Chlodomeris filiorum brachio prehenſum arietat in terram, ac ſub ala cultro crudeliter traiicit. quo ſpectaculo exanimatus Guntharius ad pedes ſe Childeberti patrui ſupplex proſternit, & genua eius amplexus cum fletu, *Succurre mihi*, (inquit) *piiſſime pater, ne & ego peream ſicut frater meus.* Serâ motus miſericordiâ Childebertus lacrimas profudit, rogauítque Chlotharium fratrem, vt Guntharium ſibi donaret, quidquid voluiſſet pro vita pueri reddituro. Mouere potuiſſent vel iratiſſimum & alieniſſimum hominem preces: ſed Chlotharius, feræ ſimilis guſtato ſanguine in rabiem actæ, omnem humanitatem exuerat. itaque mortem fratri ipſi minatus eſt, nî puerum à ſe repelleret, & *tu* (inquit) *tam citò datam mihi fi-*

dem violas? iam pœnitet te facti, cuius dux & auctor fuisti? His territus verbis Childebertus fraterno furori cessit, ac Guntharium à se reiecit, quem Chlotharius exceptum cultro in latere transfixit. Chlodoaldus, vel Chlodoualdus, minimus natu filiorum Chlodomeris, per *viros fortes* periculo liberatus mortem effugit, neque à patruis potuit comprehendi. Is sibi ipse capillos secuit, Clericúsque factus, magnis postea à Childeberto & Chlothario possessionibus ob sanctitatem vitæ donatus est. è quibus Dusiacum, vel Tusiacum in pago Mosomagensi, quod Frodoardus Duodeciacum, quidam Dusicam villam, alij Dociacum appellant, Remensi Ecclesiæ legauit: Ruilliacum in Biturigibus positum S. Dionysio dedit: Nouientum, vicum agri Parisiaci, Ecclesiæ Parisiorum, qua in vrbe Presbyter ordinatus fuerat, donauit, vir non genere quàm virtutibus clarior, atque apud Nouientum VII Idus Septembris decessit, & in Basilica, quam ibidem exstruxerat, est sepultus. locus nomen eius tenet. & in epistola Eginardi ad Gozbertum Abbatem de Monasterio S. Chlodouualdi fit mentio. Post Theodoualdi & Guntharij cædem pueri ac nutricij eorum ad vnum omnes iugulantur. quo nefando facinore peracto, Chlotharius equum conscendit, ac vnà cum suis Augustam Suessionum repetiit. Childebertus quoque, cùm oculos ciuitatis ferre non posset, abdidit se in suburbanum: nec multo pòst ambo Regnum Chlodomeris, causam pretiúmque sceleris sui, inter se diuisère, imitati Chlodoueum parentem suum, qui cædibus propinquorum Regni terminos promouerat. Theodoualdus autem & Guntharius elati sunt magnâ Clericorum psallentium frequentiâ, magnóque omnium bonorum luctu, Chrothilde Reginâ vsque ad Basilicam S. Petri, in qua sepulti sunt, funera prosequente.

Hæc miserabilis iugulatio Chlodomeris Regis filiorum Luteciæ facta est post Burgundiam perdomitam, vt Gregorius, Fredegarius, & Aimoinus tradunt. subacta est autem à Childeberto & Chlothario Burgun-
IϽXXXIV. dia Iustiniano Aug. IV & Paullino iuniore Coss. si Marium sequimur, hoc est post decennium quàm Chlodo-

meres perierat : vel potiùs post Consulatum Lampadij ꟾↃXXXII.
& Orestis anno II, post Chlodomeris mortem octauo.
itaut insequenti anno, Iustiniano Aug. III Cos. Theo- ꟾↃXXXIII
doualdus & Guntharius, IX post amissum patrem anno, à patruis suis interemti esse videantur. Ex quo apparet falsum esse, quod ait Gregorius, cùm iugulati sunt, alterum, nimirum Theodoualdum, annos X; alterum, puta Guntharium, septem tantùm habuisse. ne de Chlodoaldo loquar, qui cùm esset minimus filiorum Chlodomeris, vix tum sexennis fuisset. Ceterùm notare conuenit, quod tradit Gregorius, Chlodoaldum *auxilio virorum fortium* esse liberatum, & qui sint hi *viri fortes*, scire operæpretium est. Animaduerto igitur à Gregorio Viros Fortes vocari eos, qui tum propriè Barones dicerentur. Vnde Isidorus in Originum libro IX ait acceptâ mercede seruientes, *mercenarios*, eosdem & *Barones* dictos, *quòd sint fortes in laboribus.* quem tamen falsò affirmare puto Barones mercenarios fuisse. & in veteribus Glossis *Baron, fortis in laboribus* appellatur. ex qua nominis interpretatione cognoscitur Baronem idem significare quod fortem. Eosdem Gregorius in Historiæ libro VII *Viros Fortissimos*, & in libro IX *Viros Fortiores* vocat, cùm scribit omnes *Viros Fortissimos* regionis trans Duranium sitæ Gundobaldo iunctos esse: atque *Viros Fortiores*, qui Suessionis & Meldis erant, ad Childebertum minorem Francorum Regem venisse, ab eóque petiisse, vt Theodobertum filium suum natu maiorem ipsis præficeret. & Fredegarius in Chronico, cùm ait Wilibadum Burgundiæ Patricium ex Patriciatu suo, hoc est, ex prouincia cui præerat, *Pontifices, ac Nobiles, & Fortes,* plurimam præterea multitudinem coëgisse, vti se ab inimicis defenderet, nomine *Fortium* non alios (nî fallor) quàm Barones designat. Porrò tametsi Gregorius scribit Childebertum & Chlotharium Regnum Chlodomeris inter se æquâ lance diuisisse: tamen apud Faustum de Vita Mauri Abbatis inuenio, Cenomanos & Andecauos, qui non minùs quàm Turones sub ditione Chlodomeris fuisse mihi videntur, Theodeberto paruisse : itaut ipse, aut Theo-

doricus eius pater portionem Regni Chlodomeris à Childeberto & Chlothario accepisse credi possit.

Paullo post cædem Chlodomeris Regis filiorum, Theodoricus Rex Wisigardem, vel Wisegardam, Waconis Langobardorum Regis filiam, Theodeberto filio suo despondit. Hic est Waco, qui ab aliquibus Guaco, à Procopio modò Vacis, modò Vaaces appellatur, &
IↃXXX-VIII. qui Ioanne Consule, solicitantibus legatis spe ingentis pecuniæ, belli aduersus Romanos societatem cum Vitige Ostrogothorum Rege inire noluit, propterea quòd Imperatori Iustiniano amicus sociúsque erat. Eumdem Paullus in rerum Langobardicarum libro I filium Zuchilonis fuisse ait, & Tatone Rege patruo suo victo & interemto, atque Hildechi filio eius fuso fugatóque, Regnum Langobardorum occupauisse: vxores habuisse Ranicundam, vel Ranigundam, Toringorum Regis filiam, de qua suprà scripsimus; deinde Austrigosam, filiam Gipedum Regis, ex qua Wisegardam, & Walderadam tulerit: quarum maiorem Theodeberto Regi Francorum in matrimonium tradiderit; minor *Cusupald*, seu potiùs Teudupald, hoc est Theodobaldo Francorum Regi collocata sit.

Vesigothi, vt alibi diximus, Vogladensi clade omnem Aquitaniam, & partem aliquam Septimaniæ amiserant. sed cùm multa ex his, quæ Chlodoueus armis adquisierat, post eius mortem, Francis in Toringos, Burgundionésque conuersis, recuperauissent; Theodoricus Theodebertum, Chlotharius Guntharium maiorem filium, ad recipienda quæ defecerant, cum copiis misere. Gunthatius, vbi ad vrbem Septimaniæ proximam Rutenos peruenit, incertum quam ob causam, domum reuertitur. At Theodebertus, fratre suo patrueli constantior, Septimaniæ fines ingreditur, Deas castrum Beterensium expugnat, ac diripit. Erat in eodem agro castrum Capraria, à quo *Monasterium S. Mariæ Capariensis* apud Septimanos in decreto Ludouici Pij de Monasteriis dictum puto. Ad eos castellanos Theodebertus caduceatorem misit, qui denuntiaret, nî deditionem facerent, ipsos castro incenso vincula & serui-

tutem esse passuros. In eo erat castro matrona, nomine Deuteria, non genere & prudentiâ quàm formâ eminentior, quæ virum suum, metu Francorum Beteras sese conferentem, ex industria sequi noluerat, ibíque vnà cum filia remanserat. Hæc cognitis mandatis misit, qui Theodebertum inuitarent vti veniret, faceretque quod placeret, quoniam resistere ei nemo posset. quibus verbis Deuteria Theodebertum non tam in castrum, quàm in lectum suum inuitabat. Igitur Theodebertus receptus in castrum, cùm pacata ibi omnia, nihil vsquam hostile cerneret, summam adhibuit curam, ne quam Franci castellanis iniuriam inferrent. Castrum intranti Deuteria cultè exornata occurrit, quam Theodebertus, captus amore mulieris, contubernio sibi adiunxit. Deuteriam autem arbitror Caprariæ dominam fuisse, nec aliter feminam, (quæ virorum partes erant) legatos de deditione ad Theodebertum fuisse missuram, aut castrum in potestatem eius tradere potuisse. nisi quis credere malit mulierem nobilem ac potentem auctoritate suâ Caprariensibus persuasisse, vt portis patefactis Theodeberto se dederent, quem Gregorius hoc loco more suo, quòd Regis filius erat, *Regem* appellat. Fuit Deuteria, vt ex nomine intelligitur, natione Galla, vel (quemadmodum tum loquebantur) Romana. vnde Fredegarius in Epitome eam *genere Romanam*, hoc est Gallam; Aimoinus quoque in Historiæ libro II *Romani generis feminam* vocat. è quibus Fredegarius Scholasticus, linguæ Græcæ ignarus, pro Deuteria corruptè Deoteriam, ac Teoteriam appellauit. Nimirum qui Græcis aut Latinis nominibus tum dicti reperiuntur in nostris historiis, scire licet hos Gallos esse. dudum enim Gallica nomina exoleuerant. contrà Franci habendi sunt, vel in parte Germaniæ Francis subiecta nati, quotquot circa ea tempora Germanicis nominibus appellantur. sic & Afri à Vandalis; sic Hispani Septimaníque ab Vesigothis; sic Itali & Prouinciales ab Ostrogothis; sic Britanni ab Anglis distinguebantur. Sed postea Franci à Gallis non rarò vt vxores, sic nomina cognomináque Latina accepêre, &

Gallis nonnumquam, ſublato diſcrimine, ob maternum genus Francica data ſunt nomina. quod ſemel notaſſe ſufficiat. Porrò Theodeberto cum non in Septimania modò cum Veſigothis, ſed etiam ac multo magis cum Oſtrogothis in Prouincia res fuit. Quare Gregorius in libri III capitis XXI inſcriptione Theodebertum *in Prouinciam contendiſſe* dicit, & in capite XXIII ab Arelatenſibus eum obſides accepiſſe, quæ vrbs, caput Prouinciæ Arelatenſis, Athalarico Oſtrogothorum & Italorum Regi parebat. Verùm Caſſiodorus Senator, vt ſuprà retulimus, in libro Variarum XI, dum Athalaricum puerum, Regem ſuum, more Panegyriſtarum laudar, ait Francos, ingenti expeditione turbatos, cum Oſtrogothis, tametſi ab eis laceſſebantur, pugnare noluiſſe, Theodoricúmque Regem morbo amiſiſſe. Ex quo facile eſt cognoſcere Theodebertum, non Oſtrogothorum viribus, ſed allato nuntio de morbo Theodorici patris ſui territum (ſicuti ait Gregorius) ad eum feſtinauiſſe, Prouinciáque exceſſiſſe.

Veſigothos Vogladenſi clade partem aliquam Septimaniæ amiſiſſe ſuprà diximus. quod vt intelligatur, notare conuenit in Septimania, quam prouinciam Narbonenſem primam appellabant, vrbes, vel (vt loquebantur) ciuitates fuiſſe octo, nimirum Narbonem metropolim, Toloſam, Beteras, Agatham, Nemauſum, Magalonam, Luteuam, Vcetiam. quemadmodum in Notitiis prouinciarum & ciuitatum Galliæ ante occaſum Imperij Occidentalis editis inuenio. Ex quo apparet Carcaſſonem & Elenam, nonniſi regnantibus in Septimania Veſigothis, ciuitates, ſedéſque Epiſcoporum eſſe cœpiſſe. Certè in Synodo apud Narbonem iuſſu Reccaredi Regis habita earum ambarum ſedium primùm fit mentio, cui Synodo Sergius Carcaſſonenſis Epiſcopus, & Benenatus Elenenſis Epiſcopus interfuêre. Veſigothi igitur prœlio fuſi à Chlodoueo Alaricum Regem, & omnem Aquitaniam, cuius partem maximam annos XXCVIII tenuerant, reliqua non multo antè Eurici ductu occupauerant, amiſére, prætereа Septimaniæ vrbes Toloſam, caput Regni, Lúteuam, vel Lu-

Lutubam, & Vcetiam. è quibus Luteua aliquamdiu Francorum Regibus paruit: vti docet Synodus permissu Theodeberti Regis apud Aruernos habita, cui Deuterius Episcopus Ecclesiæ Luteuensis interfuit. sed ᴵↄXXXV.
postea à Vesigothis, & (nî fallor) à Leouigildo Rege per Reccaredum filium recepta est, tum cùm Reccaredus III imperij Mauricij anno, repulsis Francis, tria ᴵↄXXCV.
castra occupauit, nimirum Caput arietis, Vgernum, atque aliud, quod nec Ioannes in Chronico, nec Gregorius in Historiæ libro VIII suo nomine appellant, ego Luteuam fuisse existimo, in IV veteribus Notitiis prouinciarum & ciuitatum Galliæ *Luteuam castrum* dictam. Vnde inter Episcopos prouinciæ Galliæ, vel Septimaniæ, qui Toleti & Narbone iussu Reccaredi Regis conuenerunt, *Agrippinus de ciuitate Loteua Episcopus* numeratur. & Leontianus *Lutubensis Episcopus* edicto Flauij Gundemari Regis subscripsit. Anatolius quoque *Ecclesiæ Lutubensis Episcopus* Concilio Toletano quarto, sextóque interfuit; Gisibertus Diaconus, agens vicem *Ansemundi Episcopi Lotobensis*, Concilio Toletano XIII. Tolosa verò & Vcetia post Vogladense prœlium sub Chlodouei, posterorúmque eius ditione semper & imperio fuerunt: quemadmodum Gregorius, Fredegarius, & Concilia Galliæ docent. Quare in statuto Ludouici Pij de Monasteriis Regni Francorum pagus Tolosanus à Septimania distinguitur. & apud Lucam Tudensem, in descriptione Sedium Hispaniæ ac prouinciæ Galliæ à Wamba Rege Vesigothorum facta, Narboni metropoli Beteræ, Agatha, Magalona, Nemausus, Luteua, Carcasso, & Elena subiiciuntur, quæ VIII vrbes Septimaniæ vsque ad Saracenorum aduentum in Hispanias Vesigothorum Regibus paruerunt: nec vlla Tolosæ & Vcetiæ ibidem fit mentio. Quamquam recentiores quidam Auctores Hispani huic descriptioni Tolosam falsò inseruêre, cuius vrbis Episcopus Narbonensi quidem Metropolitæ, sed non Regibus Vesigothorum ac Hispanorum suberat, nec magis quàm Vceticus Episcopus vllis ob id vmquam cum Metropolitano suo Hispaniæ Conciliis interfuit. vt omittam

Isidorum Pacensem Episcopum, veterem scriptorem Hispanum, qui in Chronico tradit Tolosam Eudoni Franco Aquitanorum Duci paruisse, atque à Saracenis frustra obsessam esse. In libro de vita Betharij Carnutenorum Episcopi inuenio, Theodoricum minorem, Francorum Regem, coactis ex Burgundia, Alamannia, *& Gothia* copiis, Chlothario Chilperici filio bellum intulisse: tamquam Gothia vel Septimania sub ditione eius esset, cuius partem minimam, Tolosam nimirum & Vcetiam obtinebat. Nec id magis miror, quàm quod semel atque iterum affirmat Rodericus Toletanus Archiepiscopus in Rerum Hispaniæ libro III, *Rutenos, Albam,* (Albigam vult dicere) *ac Viuarium ciuitates, Gothorum tempore, ad Narbonensem prouinciam pertinuisse:* & antequam Saraceni in Hispaniam transirent, hasce tres vrbes, cum Narbonensi prouincia, vel Gallia Gothica in potestate Vesigothorum fuisse, quas Francorum Regibus paruisse fatebitur, quisquis vel vnum Gregorium, vel Concilia Galliæ legerit. Ad rerum ordinem reuertor.

Dum Theodebertus in Septimania, atque Prouincia bellum gerit, Theodoricus eius pater, quem aliqui Theudericum appellant, Chlodoueum parentem imitatus, Sigiualdum propinquum suum, ex Duce Aruernorum, capite truncat, statímque nuntium clàm ad Theodebertum mittit, vt Giualdum Sigiualdi filium, quem tum secum habebat, interimat. At Theodebertus, vt erat mitis, iuuenem, quem de sacro fonte exceperat, interficere noluit, vocatóque patris litteras, quibus eum occidere iubebatur, legendas tradidit, ac suasit, vt fugeret, nec antè domum rediret, quàm Theodoricum patrem suum decessisse, ac se regnare comperisset. Obligatus tanto beneficio Giualdus Theodeberto gratias egit, confestímque valedixit, & Arelatum vrbem Ostrogothicæ ditionis, à qua Theodebertus obsides acceperat, petiit. vbi cùm parum tutò se latere intelligeret, ob vicinitatem Vcetiæ, aliarúmque vrbium Theodorico parentium, in Italiam fugit.

Interea fidiſſimorum amicorum diligentiâ Theodeberto nuntiatur Theodoricum patrem ipſius grauiter ægrotare, cuius niſi mortem velocitate antecederet, futurum eſſe, vti interclufus à patruis Regni paterni finibus prohiberetur. Quo cognito Theodeberrus apud Aruernos Deureriam cum filia ſua deponit, atque omnibus rebus poſtpoſitis, celeritate quantâ poterat, feſtinat ad patrem, in vrbe regia Mediomatricis, Mettíſve ægrotantem. nec multis pôſt diebus quàm aduenerat, Theodoricus decedit, Mettíſque ſepelitur, vt ait Herimannus Contractus in Chronico. Obiit Theodoricus III & XX regni ſui, LI circiter ætatis anno, hoc eſt Iuſtiniano Aug. IV & Paullino iuniore Coſſ. malè ɪɔxxxiv enim Fredegarius & Aimoinus (niſi ſi exemplarium vitium eſt) ei XXIV regni annos attribuunt.

Fuit autem Theodoricus vir acer, agilis, aſtutus & callidus, ac bellicoſus, omnium demum patris ſui virtutum, vitiorúmque conſors, inſidioſus ſociis, infidus fratribus, cognatis pernicioſus. quippe & Chlodomerem fraude decepit, intercluſóque à Burgundionibus auxilium ferre noluit: & Chlotharium in ſocietatem belli adſcitum per ſummum nefas interimere voluit: atque ante paucos menſes quàm decederet, Sigiualdum Ducem, propinquum ſuum, non ob aliud (credo) ſuſpectum, quàm quia potens & genere propinquus erat, occîdit, vt ſublato viro, qui res nouas moliri poterat, firmius filio relinqueret Regnum. Quæ facta minùs mirabitur, qui animaduerterit finitimis Regibus rarò inter ſe bene conuenire, ac neſcio quo fato fieri, vt Reges plerumque fratres ac propinquos, etiam priuatos, nedum dignitate æquales, ſuſpectos habeant & inuiſos. A paterna pietate minimè degenerauiſſe Theodoricum indicio ſunt Venderæ, Remigio Remorum Epiſcopo ab eo datæ: Gaugiacum in pago Remenſi, ac Germiniacum, vel Germaniacum Theodorico Abbati collata, cuius etiam exſequias celebrauit, ſummiſſo ſanctitati humillimi Monachi regali faſtigio. Gregorius in libello de vita Nicetij Treuirorum Epiſcopi tradit, Theodorico Regi Nicetium tum Abba-

tem magno honori ac venerationi fuisse, propterea quòd ipsum peccantem liberè admonere ac castigare consueuerat: atque ob id Regis iussu ac decreto, & consensu populi, Treuiricæ eum Cathedræ impositum esse. Idem in libro de Vita sanctorum Patrum fanum fuisse apud Agrippinenses scribit variis donis & ornamentis refertum: in quo Franci idololatræ (nondum enim omnes facti erant Christiani) sacrificare, ac vsque ad vomitum potione & cibo repleri, & quam dolebat quisque, corporis partem sculptam è ligno ponere consueuerant. Hoc fanum, cùm nemo intus esset, succensum esse à Gallo patruo suo, tum Diacono, Clericóque Palatino: qui vt ethnicos strictis gladiis persequentes euaderet, in aulam properè se abdiderit. Regem autem Theodoricum, re cognitâ, minaces & furore accensos blandis sermonibus mitigauisse, ac postea mortuo Quintiano Gallum, ex Diacono Presbyterum factum, gratis Aruernorum Episcopum designauisse, ac ciuibus eum suis epulum publicâ impensâ præbere iussisse, atque in vrbem Aruernos duobus Episcopis comitatum misisse. Et hæc quidem sunt pietatis bonitatísque Theodorici argumenta certissima.

Quod verò ad rem militarem pertinet, bello eum optimum fuisse docent Albienses, Ruteni, Cadurci, ac Aruerni, Chlodouei patris imperio perdomiti; & post parentis mortem Chochilaichus Danorum Archipirata interfectus; Badericus ac Herminafridus Toringorum Reges alter post alterum fusi magnis prœliis ac cæsi; totáque Toringia subacta, & in formulam redacta prouinciæ; tam facilè & Aruerni recepti, & Mundericus oppressus; pars denique Saxoniæ numquam peregrina imperia expertæ facta tributaria. Quippe cùm Franci, antequam Galliam occupassent, positi essent inter Alamannos, & Saxonas, gentes nationum Germanarum validissimas, ac ne Francis quidem ipsis famâ & viribus inferiores; post domitam Galliam ne quid esset in Germania, quod timere deberent, magnâ felicitate & singulari quodam Dei beneficio accidit Chlodoueo atque Theodorico Francorum Regibus, vti Alamannos subi-

geret pater; filius Saxonibus fractis, si non omnibus, saltem finitimis tributum imponeret. Quod ex Gregorio Turonicæ Ecclesiæ Episcopo colligo, cuius in libro Historiæ IV inuenio, Chlotharium, cùm *Regnum Franciæ*, hoc est Regnum Austriæ, quod Theodebaldo mortuo acceperat, circumiret, à suis de altera defectione Saxonum cognouisse, tributa, quæ in annos singulos pendere solebant, conferre recusantium, statímque Saxoniam petiisse. cuius finibus simul ac appropinquauisset, Saxones ad eum legatos misisse, qui pacem peterent, & quæ *fratribus ac nepotibus* eius dependere consueuissent, dare paratos se esse dicerent. Vbi emendandus Gregorius, & non *fratribus*, sed *fratri, ac nepotibus* Chlotharij tributa pependisse dicendi sunt Saxones, nimirum Theodorico fratri Chlotharij, & eius filio, ac nepoti, Theodeberto, ac Theodebaldo, qui regionem Cattorum, Toringiam, aliósque pagos Saxoniæ finitimos obtinuere. vt tam facilè Theodoricus bellum Saxonibus inferre potuerit, quàm constat Chlodomeri, & Childeberto eius fratribus, qui in Galliis tantùm regnauêre, necnon Chlothario ipsi, ante Theodebaldi mortem, nullo modo cum ea gente Transrenana rem fuisse. Nepotes autem, ætate Gregorij, fratrum & sororum filios, fratrúmque ac sororum filiis genitos appellare mos erat.

HADRIANI VALESII

RERVM FRANCICARVM LIBER OCTAVVS.

HEODEBERTI amicorum, ſuadentium vt ad patrem ægrotantem feſtinaret, & à patruis metuendum eſſe monentium, ſalubre conſilium, nec vanus metus fuit. Quippe Childebertus & Chlotharius Francorum Reges, quemadmodum antea Chlodomeris fratris ſui filiis interemtis Regnum Aurelianenſe occupauerant, ſic Theodeberto Theodorici fratris filio Regnum eripere conati ſunt. Ex quo iudicari potuit, quid eo abſente facturi fuerint, qui præſentem oppugnare non dubitauerunt. Sed experti ſunt ambo faciliùs pupillos quàm iuuenem ætate florentem poſſe ſpoliari. cùm enim iunctis viribus Theodeberto bellum intuliſſent, obuium eum, non minoribus copiis inſtructum, habuêre, incertúmque prœlij exitum timentes, & à nouo Rege placati ac demulſi muneribus domum rediêre. Sic igitur Theodebertus à Primoribus Francorum ſibi ſubiectis, quos Gregorius *Leudes* appellat, defenſus, ac in paterno Regno ſtabilitus eſt. In quo iuuenis prudentiam mirari libet, qui pacem & amicitiam

patruorum auro redimere, quàm se & suos inter initia principatus pugnando in periculum coniicere maluit.

Confirmato Regno, Theodebertus, aliis Theudobertus; aliis Theutbertus dictus, Deuteriam ex vrbe Aruernis euocauit, perductámque ab his, quos miserat, in matrimonium accepit, Childerico proauo suo magis reprehendendus. hic enim idolorum cultor, & cælebs Basinam, Bisini Toringorum Regis coniugem, duxit vxorem. ille & Christianus, & sponsus, immemor fidei datæ Wisigardi, alienam vxorem, viuo priore marito, sibi coniunxit.

Interea Childebertus, posteaquam vidit se Theodeberto nihil nocere potuisse, cum eo in gratiam redire constituit, inuitatóque per legatos vti ad se veniat, nuntiari iubet, sibi, qui muliebris tantùm sexus liberos genuerit, esse in animo filij ipsum loco habere. Venit igitur Theodebertus Luteciam Parisiorum, excipitúrque honorificè à patruo, & armorum, vestium, cæterorúmque ornamentorum regiorum, equorum quoque & catenarum ternis paribus donatur. At Giualdus Sigiualdi filius, audito Theodebertum Regni paterni potiri, ad eum ex Italia reuertit. cui Rex lætus multis osculis excepto faustum reditum gratulatus est, tertiámque partem munerum, quæ à Childeberto patruo acceperat, dedit, ac paterna bona, quæ Theodoricus in fiscum suum intulerat, restituit. *Catenas* autem videtur appellâsse Gregorius torques, quòd eis collum tamquam catenis innectitur, ac euincitur. quibus præ ceteris gentes Germaniæ, Cheruscos, Sueuos, & maiores Francorum Sicambros decorari consueuisse in Epitomes rerum Romanarum libro IV auctor est Annæus Florus.

Eodem anno, quo Theodoricus Francorum Rex obierat, Iustiniano Aug. IV & Paullino iuniore Coss. Athalaricus Ostrogothorum & Italorum Rex, Eutharici & Amalasuenthæ filius, Theoderici & Audefledæ Chlodouei sororis nepos decessit, duodeuicesimum ætatis; octauum regni annum nondum transgressus. Quo IↃXXXIV

mortuo Amalaſuentha, Theoderici filia, ne ſexus & orbitas ſua Oſtrogothis contemtui eſſet timens, acciuit ex Tuſcia Theodahadum, fratrem amitinum ſuum, atque iuſſum fidem ſibi dare ſeruandæ dignitatis ac primi loci, Rauennæ in Regni eum conſortionem recepit. de qua electione Iuſtinianus Aug. & Senatus vrbis Romæ Amalaſuenthæ Reginæ, ac Theodahadi Regis litteris certiores ſunt facti. Hic Theodahadus, quem Græci Theudarum appellant, erat Amalafridæ, ſororis Theoderici Oſtrogothorum Regis, filius: homo à ſecta quidem Academica, & ab Eccleſiaſticis Latinîſque litteris non alienus, ſed imbellis, timidus, & admodum auarus, itaut in Tuſcia, in qua priuatus conſenuerat, magnóſque fundos habebat, poſſeſſiones confinibus ſuis per vim ablatas ſemel atque iterum à Theoderico auunculo, necnon poſtea ab Amalaſuentha paullo ante Athalarici mortem reſtituere coactus ſit. Cuius (ſicuti videri volebat) iniuriæ magis quàm tanti accepti beneficij, ac datæ fidei memor, breui Amalaſuentham auctorem ſuam Regno pulſam in inſulam lacus Volſinienſis relegauit, ac poſt paucos dies per ſatellites ſuos in balneo ſtrangulauit, ſupradictis Iuſtiniano Aug. IV & Paullino
IↃXXXIV. iuniore Coſſ. feminam omnibus virtutibus adornatam, prudentem, ſeueram, paucis lites componentem, in conſultando acutam, in loquendo grauem, iuris & æqui ſeruantem, adeò vt Symmachi & Boëthij liberis bona reſtituerit, Liberium Patricium, Præfectum Galliarum, bene de Republica meritum ſuâ liberalitate ditauerit, & ad violandos Romanos nihil Oſtrogothis vnquam indulſerit. Eamdem, præter notitiam litterarum, Græco ac Latino ſermone doctam, & linguâ Gothicâ ita vſam eſſe tradit Senator in libri Variarum XI epiſtolâ I, vt legatis externarum gentium, & hominibus ſuæ ditionis ſe interpellantibus, ſine interprete auditis reſponderet.

Quo magis miror Gregorium Turonicum Epiſcopum in libro Hiſtoriæ III de Amalaſuentha, omiſſo eius nomine, ſcribere: Theodericum Regem Italiæ morientem paruulam filiam, quam ex Chlodouei Regis ſorore

re ſuſceperat, ſuperſtitem reliquiſſe, quæ cùm creuiſſet, & ad maturam ætatem perueniſſet, contra matris voluntatem, à qua adoleſcenti cuidam nobili Regis filio collocanda erat, Trauuilani ſeruo ſuo nupſerit, & vnà cum eo munitæ ſe vrbis muris incluſerit. Tum matrem, poſteaquam filiam fruſtra monuerat, vt in matrimonio ſortiendo iudicium ſuum conſiliúmque ſequeretur, néve diutiùs nobilitatem generis ſordido contubernio fœdaret, accenſam contumeliâ exercitum aduerſus eam miſiſſe, captáque vrbe Trauuilanem capite truncatum, puellam domum reductam eſſe, vbi matrem veneno ſuſtulerit. Ambas autem ſectam Arianam ſecutas ait Gregorius, adiicítque Italos indignantes mulierem Regno expuliſſe, & Theodahadum, quem *Theodatum Regem Tuſciæ* appellat, accerſitum Regem ſalutauiſſe. cuius iuſſu Theoderici filia, parricida matris, præferuido balneo cum ancilla incluſa, & vapore enecta perierit. Quâ cognitâ re Childebertum & Chlotharium Francorum Reges, conſobrinos mulieris, ac Theodebertum, miſſis Rauennam legatis, Theodahado amitinæ mortem obieciſſe, ac nî homicidium ſatisfactione lueret, Regnum ſe ei, ac vitam eodem mortis genere erepturos denuntiauiſſe, confeſtímque à Theodahado perterrito L aureorum millibus fuiſſe placatos. quam pecuniam Childebertus, vt erat præ inuidia ad decipiendum Chlotharium fratrem ſemper paratiſſimus, cum Theodeberto Theodorici fratris filio diuiſerit. Chlotharium verò, theſauris Chlodomeris iniectâ manu, multo plura his, quibus à fratre fratríſque filio fraudatus fuerat, rapuiſſe.

Et ita quidem Gregorius de vnica Theoderici filia Amalaſuentha ſcribit. quæ falſa eſſe ex eo intelligimus, quòd Amalaſuentha Florentio & Anthemio Coſſ. anno XII ante parentis ſui obitum Eutharico nupſit, & viro primùm, deinde patre orbata, Athalarici filij ſui annum circa decimum agentis tutelam geſſit, Regnúmque Italiæ adminiſtrauit, atque vidua poſtea, quoad vixit, fuit. vti omnes eorum temporum Auctores tradunt. Præterea non ab Italis, ſed ab Oſtro-
Eee

gothis, quorum ſub ditione tum Itali erant, Regem appellatum Theodahadum dicere debuit Gregorius. Quem Theodahadum, antequam in Italia regnaret, idem Regem Tuſciæ vocat, vt appareat eum priuatum adhuc vulgò *Regem Tuſciæ* dictitatum eſſe, propterea quòd magnas ea in prouincia poſſeſſiones habebat, maximámque ætatis partem, Theoderico auunculo & Athalarico regnantibus, ibidem exegerat. Vnde caſtrum inſulæ lacus Volſinienſis impoſitum, & Vrbem Veterem loca Tuſciæ munitiſſima elegit, quò Rex opes omnes ſuas ac pecuniam inferret, caſtróque ſupradicto Amalaſuentham clauſit. Auctórque eſt Procopius, in belli Gothici libro I, Theodahadum plurimorum in Tuſcia locorum ac latifundiorum dominum, cùm ab Amalaſuentha Athalarici tutelam gerente finitimos poſſeſſionibus per vim expellere vetaretur, & ſua cuique reſtituere coactus eſſet, legatis, quos tum fortè Iuſtinianus ad Amalaſuentham miſerat, clàm pollicitum eſſe, Tuſciam acceptâ magnâ pecuniâ & Patriciâ dignitate ſe in poteſtatem Imperatoris traditurum: quod eum facturum fuiſſe, & Conſtantinopoli reliquum vitæ acturum, niſi paullo pòſt Athalarico mortuo, ab Amalaſuentha Regina blanditiis mitigatus, & in Regni conſortium receptus eſſet.

Ceterùm Audefleda Regina ſoror Chlodouei, vxor Theoderici Regis Oſtrogothorum, matérque Amalaſuenthæ, ſiue viro ſuperſtes fuit, ſiue (quod mihi veriſimilius videtur) ante eum deceſſit, tam Ariana eſſe potuit, quàm Lanthildis ſoror, quæ antequam Chlodoueus Chriſtianus fieret, errorem Arianorum ſecuta eſt. præſertim cùm à fratre ſuo adhuc idola colente Ariano Arianæque gentis Regi in matrimonium data ſit. vt apud Caſſiodorum Senatorem Theodericus ipſe ſignificat in litteris, quibus Chlodoueum Francorum Regem pro Alamannis victis profugíſque deprecatur, affinem eum appellans, & *glorioſæ* eius *affinitati gratulari* ſe dicens, quòd Alamannos victrici dextrâ ſubegerit. Ex quo intelligitur Audefledam ante victoriam Alamannici belli, ſeu ante baptizatum Chlodoueum fra-

trem ſuum Theoderico Oſtrogothorum & Italorum Regi nupſiſſe. Quod & Iordanes docet, cùm ſcribit Theodericum, poſt tertium annum quàm Italiam ingreſſus erat, (Probino autem & Euſebio Coſſ. anno CCCC-
VII ante victos à Chlodoueo Alamannos Italiam ingreſſus eſt) miſſis legatis ad Chlodoueum Francorum Regem Audefledam in matrimonium petiiſſe. quam Chlodouei filiam pro ſorore falsò appellat, & à patre ad Theodericum libenter miſſam ait, propterea quòd exiſtimabat eâ affinitate contractâ inter Ildebertum, Cheldebertum, & Tiudepertum filios ſuos, gentémque Gothorum fidam pacem & ſocietatem futuram. cùm Chlodoueus vnum tum ex concubina filium Theodoricum haberet, ac vixdum Chrothildim duxiſſet vxorem. Quod autem ait Gregorius, Theoderici Regis Italiæ filiam *ſeruum ſuum nomine Trauuilanem accepiſſe*, ita intelligi debet, vt Amalaſuentha dicatur non mancipium aliquod ære emtum, ſed priuatum hominem, vnum è ſubiectis ſibi Oſtrogothis in torum recepiſſe, quem Fredegarius Scholaſticus in Epitome *Traquillanem*, & *Traquilam*, ac in quibuſdam codicibus *Tranquillianum* pro Traguillane appellat. Nec dubito, quin Trauuila, vel Traguilla is ſit, quem Boëthius in libro primo de Conſolatione *Triguillam* vocat *Præpoſitum regiæ domus*, Theoderico Amalaſuenthæ patre regnante. tum enim plerique vt non Melam, ſed Melanem; non Attilam, ſed Attilanem; non Ebbam, ſed Ebbanem; ſic Trauuilanem potiùs quàm Trauuilam, dicebant. Cùm verò ſuprà indicauerim Childebertum & Chlotharium, interemtis Chlodomeris filiis, Regnum eius inter ſe
diuiſiſſe Iuſtiniano Aug. III Coſ. ante Theoderici fra- IↃXXXIII
tris ſui mortem, hoc eſt, ante Iuſtiniani Aug. IV & IↃXXXIV
Paullini Conſulatum: miror à Gregorio dici, regnante in Italia Theodahado, & Regibus Francorum, ne Amalaſuenthæ amitinæ mortem vlciſcerentur, pecuniam
mittente, nimirum ſub finem ſupradicti anni, aut circa IↃXXXIV
ſequentis initium Chlotharium Chlodomeris theſauris IↃXXXV.
manum inieciſſe. quos theſauros poſt Chlodomeris Regis obitum tamdiu intactos, ac ne cum Regno qui-

dem eius diuiſos fuiſſe à Childeberto & Chlothario nequaquam veriſimile eſt. Quod ad pecuniam pertinet à Theodahado Oſtrogothorum Rege Francorum Regibus datam, auctor eſt Procopius in libro I belli Gothici Theodahadum, vbi Beliſarium in Siciliam armatum veniſſe cognouit, legatos ad Francorum Reges miſiſſe, & promiſsâ parte Galliæ ſibi ſubiectâ, nimirum Prouinciâ, ac oblatis XX *auri centenariis*, hoc eſt auri librarum millibus duobus, ad fœdus ſocietatémque belli eos inuitauiſſe. quod priuſquam fieret, Theodahadum periiſſe, atque morte Regis conditiones pacis eſſe ruptas. Ex quo apparet Theodahadum Francorum Regibus pecuniam promiſiſſe tantùm, non & dediſſe, nec tanquam multam, quâ cædem Amalaſuenthæ eorum conſobrinæ lueret, promiſiſſe, ſed velut ad ineundum fœdus quibuſlibet verbis efficacius incitamentum.

Mors Amalaſuenthæ Reginæ grauiſſimum bellum excitauit. quippe Iuſtinianus Aug. cui ſe illa non ſemel commendauerat, & cuius in poteſtatem Italiam viuo Athalarico filio tradere voluerat, facinus vindicare conſtituit, ſperans tam facilè Italiam quàm *Africam* ſe Imperio Romano reſtituturum, & eodem duce belli Gothici ob Amalaſuentham ſuſcepti eumdem, quem Vandalici pro Hilderici Regis cæde illati, euentum futurum. Igitur Flauium Beliſarium, Ducem pru-
IↃXXXV. dentiæ ac felicitatis expertæ, tum Conſulem, cum claſſe in Siciliam; & legatos in Galliam ad Reges Francorum cum litteris miſit. quarum caput erat, Oſtrogothos Italiam, primam ſedem ac nobiliſſimum membrum Imperij Romani, vi & armis captam non modò reſtituere ſibi nolle, ſed etiam intolerabilia & iniqua admiſiſſe. quibus iniuriis ſe ad arma compulſum eſſe. decere ipſos, quibus eadem Fides hæreſi Arianæ contraria, & par odium in Oſtrogothos ſit, aduerſus communem hoſtem bellum coniungere. Vnà cum litteris pecunia Francorum Regibus à Iuſtiniano Aug. redditur, maiórque ſumma promittitur, poſtquam Romanis auxilium ferre cœpiſſent. Illi lectis litteris, acce-

ptáque pecuniâ cum Imperatore ſocietatem iungunt, & impigrè Oſtrogothis bellum illaturos ſe pollicentur. Interea Fl. Beliſarius Conſul, haud pluribus quàm VII armatorum millibus ac quingentis aduerſum ducenta circiter hoſtium millia inſtructus, Siciliam petit, Catinam capit, Oſtrogothis cum Duce ſuo Sinderito fuſis, & in deditionem acceptis, Syracuſas, & Panormum, omnémque inſulam occupat, reuerſúſque Syracuſas nouiſſimo die Conſulatus ſui, ibidem magiſtratu abiit, auro in milites ſuos, prouincialéſque plaudentes ſparſo. Eodem anno Dalmatiam & Liburniam Conſtantianus pulſis Oſtrogothis in ditionem Imperatoris redegit. vt in libro I belli Gothici tradit Procopius, Beliſarij Scipionis ſui Polybius, quem vſque ad Teiæ Regis cædem de eo bello ſcribentem ſecuturi ſumus.

Theodahadus Oſtrogothorum Rex, poſtquam miſſo ad Iuſtinianum Agapeto vrbis Romæ Epiſcopo fruſtra bellum deprecatus erat, amiſsâ Siciliâ & Dalmatiâ è veterno expergefieri, & de Regno defendendo cogitare cœpit. Generum habebat Ebremudem, cui Theodenandam filiam ſuam in matrimonium dederat. Hunc poſt Conſulatum Beliſarij ad tuendum Fretum, Rhegiúmque opidum cum exercitu mittit. Quò ſimul ac Ebremud venit, relicto in Bruttiis exercitu, vltrò ad Beliſarium in Siciliam cum fidiſſimis famulis tranſit, miſſúſque Conſtantinopolim, mox Patriciâ dignitate ab Imperatore honoratur, vt Duces Oſtrogothorum, ac Optimates ſpe huiuſmodi præmiorum ad deditionem inuitarentur. Igitur Beliſarius ex Conſule ac Patricius receptâ Siciliâ, & præſidiis Syracuſis ac Panormi collocatis, copias in Italiam traducit: Bruttios & Lucaniam victor peragrat: dedentibus ſe ſponte, quaquà iret, prouincialibus, quibus opida ſine muris præſidiíſque erant. inde in Campaniam peruenit, Neapolim terrâ maríque obſeſſam, noctu intromiſſis per aquæductum militibus, inuadit & diripit, ac magnam cædem opidanorum facit. Tum Theodahadus exercitum in Campaniam aduerſus Beliſarium miſit, eíque Vitigem Armigerum antea ſuum præpoſuit, virum bello magis

quàm genere illustrem. Erant Ostrogothi admodum infensi Theodahado, quem cædes Amalasuenthæ, & auaritia inuisum, transitio Ebremudis generi sui, ac desidia suspectum faciebat. quamobrem vbi in Campos Barbaricos (hoc loco nomen est) venêre, Vitigem ducem suum scuto impositum Regem appellauêre. Is confestim Theodahadum, qui Româ Rauennam profugiebat, iugulari, ac Theodegisclum eius filium tradi in custodiam iubet, atque Romæ præsidio IV millium Ostrogothorum posito; Silverio Episcopo, & Senatu populóque Romano ad iusiurandum adactis, Rauennam proficiscitur, magnas Ostrogothorum copias, ac plurimos obsidum loco secum Senatores ducens. Ibi priuatâ coniuge repudiatâ, Matasuentham, Amalásuenthæ filiam, Theoderici neptem, sororem Athalarici, virginem tempestiuam, firmandi Regni causâ, inuitam matrimonio sibi adiunxit: potitúsque opibus Theodahadi, quæ in insula lacus Volsiniensis, & in Vrbeuetere cumulatæ seruabantur, omnes Ostrogothos, exceptis qui in Prouincia Francis oppositi erant, Rauennam conuocauit: arma & equos cuique distribuit. Cúmque Vitigis Ostrogothorum multos & fortissimos, qui Marciâ Duce Prouinciam Galliæ tuebantur, nisi pace cum Francis factâ tutò euocare non posset, eosdémque nequaquam Francis pares futuros intelligeret, si ipse in Belisarium omnes copias conuertisset, Galliam & Italiam vastaturis; primores gentis conuocatos docuit, cetera quidem bello necessaria summâ industriâ parata esse, sed nihil sibi aduersus Francos prouisum, quibus Ostrogothos, dum ab alio hoste otium erat, magno cum rerum virorúmque fortium damno vtcumque hactenus obstitisse: nunc bellum Romanum, & *non minus Romano Francicum*, vno eodémque tempore sustinere non posse. pacem igitur cum Francis fieri oportere, ne cum Belisario Duce Romanorum iuncto fœdere arma consocient, & quemadmodum fieri solet, in communis hostis exitium gentes ambæ consentiant. quod si contigerit, Ostrogothos, siue copias diuiserint, siue iunxerint, ab vtrisque victum iri. satius itaque esse necessitati pare-

re, & Francis Prouinciam, pecuniámque, quantamcumque eis vnà cum Prouincia Theodahadus promiserat, dare, vt amici ex hostibus facti non solùm vetera in Ostrogothos odia deponant, sed etiam belli cùm ipsis societatem iungant. Prouinciam quidem, victis & expulsis Italiâ Romanis, facilè postea à victoribus recipi posse. Consilium Vitigis Regis Seniores Ostrogothorum vnâ voce probauêre. Mittuntur ergo confestim ad Francos à Vitige legati, qui Prouincia & XX auri centenariis datis eorum societatem redimant. Regnabant tum in Francia Childebertus, Chlotharius, & Theodebertus, Procopio Ildibertus, Theudibertus, & Cloadarius dicti, qui Prouinciam pecuniámque acceptam inter se pro cuiusque Regni portione diuisêre, atque Ostrogothis se & amicos maximè futuros, & auxilia non quidem Francorum, sed aliarum subiectarum sibi nationum clàm missuros promisêre, professi fieri non posse, vt palàm & apertè cum eis societatem iungant contra Romanos, quam paullo antè cum Imperatore inierint. Sic legati re, ob quam missi erant, confectâ, Rauennam redeunt, & Marcia, postquam de opidis Prouinciæ præsidia deduxerat, copias omnes, quibus præerat, iussu Regis eôdem reducit. Addit Procopius in belli Gothici libro III concessionem hanc Prouinciæ Galliæ non modò ab Romanis minimè interpellatam, verùm contrà postulantibus Francis (hoc est Francorum Regibus) ab Imperatore Iustiniano ideò litteris confirmatam esse, vt tanto beneficio obligati Romanos cum Ostrogothis bellantes non oppugnarent. Quippe Francos Prouinciam se tutò possessuros nequaquam existimauisse, nisi Imperator donationem suis litteris comprobauisset. Ex eo tempore Francorum Reges Massiliam Græcorum, & omnia maritima loca, marísque Gallici imperium obtinuisse, & in vrbe Arelato Circensibus præsidere. præterea nummos aureos ex auro Gallico percutere, suóque eos, non autem Imperatoris (vt fieri solet) vultu signare. quod ne Persarum quidem Regi, nedum vllis aliis quarumlibet gentium Barbararum Regibus liceat: cùm etiam ipsi inter sese Bar-

bari auream monetam nisi Imperatoris imagine signatam in commerciis non probent. Quæ in gratiam Iustiniani à Procopio ficta esse mihi videntur. vt enim concedam Francorum Reges timere potuisse, ne Iustinianus Aug. post occupatum Ostrogothicum Regnum, Prouinciam Galliæ, quæ pars eius fuisset, bello repeteret: (vti postea Saraceni Africani & Mauri, subactis in Hispania Vesigothis, Septimaniam ob eamdem caussam sibi vindicare conati sunt) tamen existimo eos domesticis viribus magis quàm alienis diplomatis confidisse. Nummos quidem Gothicos veteres electrinos vidisse se ait V. C. Iacobus Sirmundus adeò pallidos, vt auri minus eis inesse putetur, quàm argenti, Regum tamen Vesigothorum effigie signatos, atque habere se Theodeberti Francorum Regis nummum aureum exiguum, sed sincerum & incorruptum, nota atque nomine *Domini Theodeberti C.* insignem. & nummum aureum profert Cæsar Baronius *Dn. Theodahati* Regis vultu signatum. Ex quo intelligitur non Francos solos, verùm etiam Vesigothos, & Ostrogothos, atque adeo plerosque alios Barbaros aurum Regum suorum vultu signauisse. neque enim dubito, quin vt Vesigothi in Hispania, Ostrogothi in Italia, sic Vandali in Africa, Burgundiones in Gallia, Gipedes in Dacia tam aureos quàm argenteos domesticorum Regum nota percusserint. Et quoniam Gothicorum, seu Vesigothicorum nummorum suprà facta est mentio, in transcursu notare conuenit (id quod Auitus Viennensis Episcopus in epistola ad Apollinarem Episcopum, & Gundobadus Rex in codice Legum Burgundionum scribunt) Alaricum posteriorem, Vesigothorum Regum primum aureos adulterauisse, atque æs auro miscuisse. quamobrem Gundobadus omne aurum iusti ponderis accipi iubet *præter* IV *tantùm monetas*, nimirum solidos Placidi *Valentiniani* A; & *Geneuenses*, Chilperici videlicet patrui sui, & Godegisili fratris Geneuensium Regum iussu percussos; ac *Gothicos, qui à tempore Alarici Regis adærati sunt*; atque *Ardaricanos*, hoc est Ardarici Regis Gipedum nummos.

Sic

Sic igitur Prouincia Indictione XIV post Consulatum Belisarij, vti antea Theoderici Regis auspiciis à Vesigothis ad Ostrogothos, ita ab Ostrogothis ad Francos translata est: & Francorum Reges, qui alias omnes Galliarum prouincias armis occupauerant, bellóque domuerant, eam vnam conditionibus iuris sui fecêre, atque ab Rege Vitige dono datam accepêre: ac totam Galliam præter Septimaniam, quæ Vesigothorum erat, atque Britanniam Armoricam vel citeriorem obtinuêre. Prouinciam voco, sicuti Senator, & Auitus Viennensis Episcopus, regionem eam, quam Procopius in belli Gothici libro primo, & tertio, modò *partem Galliæ ad Gothos*, hoc est ad Ostrogothos, *pertinentem*; modò *Gallias Germanis*, id est Francis, *finitimas*; nonnumquam *Gallias Gothis subiectas*; sæpiùs *Gallias* simpliciter, quemadmodum & Senator; item *Gallias citra Rhodanum* appellat, *Galliis vltra Rhodanum*, nimirum Septimaniæ proximas. Continebat autem Prouincia supradicta prouinciam Narbonensem II, dimidium prouinciæ Viennensis, & totum ferè Alpium Maritimarum tractum. Sed iam paullo antè partem eius interiorem, & à mari remotam, quæ Burgundici Regni fuerat, fuso fugatóque Godomaro Childebertus & Chlotharius Francorum Reges cum omni Burgundia occupauerant: reliquam partem Prouinciæ, quæ Ostrogothis parebat, ita vt dixi, à Vitige datam accepêre: videlicet opida cùm ripensia, tum maritima, Auenionem, Tarasconem, Arelatum, Fossas Marianas, Massiliam Græcorum, Citharistam, Taurentum, Telonem Martium, Olbiam, Forum Iulij, Leronem & Lerinum insulas, Antipolim, Cemenelium, Nicæam, & vrbes mediterraneas, Aquas Sextias, Reios Apollinares, Diniam, Sanitium, Vintium, & Glannateuam. Cemenelium quidem & Nicæam, duas Sedes vni dudum Antistiti attributas, vrbes fuisse eius partis Prouinciæ, quæ intra XXIX annos à Vesigothis ad Ostrogothos, ab illis ad Francos translata est, indicat Magnus *Episcopus Ecclesiæ Cemelensis & Nicensis*, alibi dictus *Episcopus Ecclesiæ Cemelensis*, id est Cemenelensis, qui Concilio Aurelianẽsi V, & Synodo Arelatensi ꝺxxxvi

quintæ iussu Domini Childeberti Regis habitæ interfuit: & Catullinus *Episcopus à Nicea*, qui Domino Gũtchramno regnante statutis Cõcilij Matisconensis II subscripsit, atque Gregorius in libri VI capite VI. Ex his Prouinciæ vrbibus à Vitige genti Francorum datis duas tantùm, nimirum Massiliam Ionum coloniam, & Arelatum, suprà commemorat Procopius: cùm ait ex eo tempore Francorum Reges Massiliam Græcorum, & omnia maritima loca, (id est oram omnem Galliæ ab ostiis Rhodani ad Alpes Maritimas vsque promissam) marísque Gallici imperium obtinere, & in vrbe Arelato Circensibus præsidere, atque nummum aureum ex metallo Gallico ferire. propterea quòd Arelatum atque Massilia clarissimæ & opulentissimæ Prouinciæ vrbes erant, adeò vt pars Prouinciæ, *Arelatensis Prouincia*; pars, *Prouincia Massiliensis* appellaretur, quemadmodum apud Gregorium Turonicum Episcopum, & in libro de vita Consortiæ vocatur. è quibus Arelatum in primis, in diuisione Prouinciæ inter Francorum Reges, Childeberto sorte obuenisse docent litteræ Vigilij Papæ ad Auxanium Arelatensem Episcopum, & ad Aurelianum eius successorem, & epistola Pelagij vrbis Romæ Episcopi ad Dominum gloriosissimum ac præcellentissimum Childebertum Regem, in qua scribit se commendatione eius & suffragatione motum, Sapaudo Arelatensi Episcopo vsum pallij concessisse. vt omittam Cyprianum in libro de vita Cæsarij Arelatensium Episcopi & præceptoris sui affirmantem Arelatum, cùm ipse de Cæsario scribebat, clarissimo Regi Childeberto paruisse: & quod ait Gregorius Magnus in epistola ad Vigilium Arelatensem Episcopum, Childebertum Francorum Regem, Catholicæ Religionis amore incensum, Arelati Monasterium virorum exstruxisse, donationémque rerum huic loco collatarum Vigilij Papæ decreto confirmandam, ac priuilegiis augendam curauisse. Eadem vrbs, stante Occidentis Imperio, vt commercio, ita officina monetæ, & Circo, crebrísque ludorum Circensium spectaculis clara fuerat & illustris. Vnde in Notitia prouinciarum Imperij Romani *Procuratorum*

moneta Lugdunensis, moneta Arelatensis, & *moneta Treuirorum* fit mentio. & Episcopi Prouinciæ, in libello Leoni Papæ oblato de renouando Ecclesiæ Arelatensis priuilegio, aiunt, *quicumque intra Gallias* iam inde à Constantino Maximo & Valentiniano *ostentare voluit insignia dignitatis, in hac vrbe, matre omnium Galliarum, Consulatum accepisse, & dedisse,* hoc est Consulatum Circensibus celebrauisse. & apud Ammianum Marcellinum dicitur Constantius Aug. Constantini Principis filius ob tricesimum imperij sui annum Arelati theatrales ludos, & Circenses ambitioso apparatu edidisse, ibidémque proximis Kalendis Ianuariis septimum Consulatum iniisse, & ex more ludos Circenses fecisse. Eadem in vrbe, Seuerino Consule, præsente Maioriano CCCCLXI Aug. Circensium spectaculum editum auctor est Apollinaris Sidonius in epistola ad Montium. Quæ fuit forsitan causa, quare Procopius; ratus Arelati suâ ætate eadem omnia facta esse, quæ stante Occidentali Imperio fieri consueuerant, haud dubitarit affirmare Francorum Reges, post acceptam à Vitige Ostrogothorum Rege Prouinciam, Arelati Circenses dedisse, & aureum nummum tum primùm percutere, ac suâ imagine signare cœpisse. Vbi vult intelligi Procopius facultatem auri ita signandi Francorum Regibus datam esse ab Imperatore Iustiniano eisdem diplomatis, quibus donatio Prouinciæ comprobata est. De Circis verò & Circensibus in Occidente post occasum Imperij Romani mentionem faciunt Auctor Appendicis Chronico Victoris Tununensis Episcopi adiunctæ, & Gregorius Turonicæ Ecclesiæ Episcopus. è quibus Auctor Appendicis Cethego V. C. Cos. Alarico in Gallia & Hi- 1⊃1V. spania regnante, *Cæsaraugustæ Circum spectatum* dicit. (sic Circenses vocat) Gregorius in libro V, vnáque Aimoinus produnt Chilpericum Francorum Regem; Chlotharij maioris filium, *apud Suessionas & Parisios*; vrbes regias, *Circos ædificauisse, eósque populo spectaculum præbuisse.*

Ceterùm notandum est, non Prouinciam solùm cum pecunia, quam diximus, à Vitige Francorum Regibus,

Childeberto, Chlothario, ac Theodeberto datam esse, sed etiam partem Alamannorum eam, quæ post prœlium Tolbiacense ad Theodericum Regem perfugerat, & annis XL in Italia sub trium Ostrogothorum Regum imperio fuerat. Sic enim Agathias in primo Historiæ libro scribit : post obitum Theoderici, qui non (vt falsò ait) *totam gentem Alamannorum*, occupatâ Italiâ, *subegerat, tributariámque fecerat*, sed tantùm partem gentis profugam & supplicem in finibus Italiæ collocauerat, bellum inter Romanos & Ostrogothos maximum ortum esse. Tum Ostrogothos, vt Francorum sibi amicitiam conciliarent, & *multis aliis locis*, (nimirum opidis Prouinciæ) cessisse, & gentem Alamannorum, tamquam superuacaneam, & parum vtilem dimisisse, necessitatíque paruisse, quippe qui intelligerent iam non de gloria, sed de salute totis viribus sibi esse pugnandum. Eum in modum Theodebertum Francorum Regem dimissam ab Ostrogothis Alamannorum nationem *subegisse*, atque *domuisse*. Ita loquitur Agathias, vt indicare videatur partem eam Alamannorum, quam Vitigis Ostrogothorum Rex in Francorum gratiam dimisit, & Italia excedere, ac in regiones suas Theodeberto subiectas reuerti coëgit, à Theodeberto Rege nonnisi vi & armis in ditionem potestatémque suam redactam esse. Alamanni igitur omnes postea Francorum Austrasiorum Regibus paruêre, quibus Dux præerat regiæ stirpis, à Rege Francorum constitutus. In Legibus Alamannorum inuenio Ducem nonnumquam *Dominum* vocari, & res, quæ ad eum pertinebant, *res Dominicas* dici: aulam quoque Ducis, *Curtem Ducis*, seu Chortem eodem, quo Palatium Regis, nomine appellari. pecuniâ, exsilio, morte multare Duci permissum fuisse. si quis eius sigillum, aut mandatum, aut signum neglexisset, non impune tulisse. In eodem Codice Legum, Dux, qui exercitum ducere, equum conscendere, & adhuc esse Regi vtilis potest, filium rebellem, & *Regnum* suum (hoc est Ducatum) armis occupare conantem si vicerit, & ceperit, expellere eum prouinciâ iubetur, & *Regi Domino suo*, aut

cuilibet alij mittere, paternâ hereditate excludendum, quam reliqui Ducis filij post patris obitum *voluntate Regis* inter se sint diuisuri. itaut si Dux moriens non alium, quàm hunc rebellem, filium reliquerit superstitem, aut ei ipsi, dummodò fideli & præclara opera veniam restitutionémque mereatur, aut cui volet alij Ducatum dandi Rex habeat potestatem. Ibidem nemini, præterquàm ei, qui à Duce iudex fuerit constitutus, ius dicere permittitur: & libero liberum *apud Regem, aut Ducem* capitis arcessere licet.

Dum Vitigis Ostrogothorum Rex datâ Prouinciâ, dimissísque Alamannis, pacem ac societatem Regum Francorum redimit, & in cogendis omnibus copiis occupatus Rauennæ moratur: Romani casu Neapolitanorum territi, præsidium Barbarorum ex Vrbe expellunt, Belisariúmque cum exercitu Imperatoris recipiunt, post annos LX, quàm ab Odoacre Roma capta fuerat. Potitus est vrbe Roma Iustinianus Aug. Indictione XIV post Consulatum Belisarij. Eodem tempore Calabri & Apuli, qui nullis Ostrogothorum præsidiis tenebantur, se suáque omnia vltrò Belisario dediderunt. Pitza quoque Ostrogothus sese cum manu popularium, & dimidiâ parte Samnij maritimi, cui præerat, eidem permisit. Bessam similiter missum à Belisario Narnienses; Constantinum, vel Constantianum Spoletini, ac Perusini, finitimíque Tusci opidis suis recepêrê. & Hunila Dux à Constantino apud Perusiam interfectis Ostrogothorum millibus VII captus est. Tot acceptis incommodis Vitigis tandem Rauennâ proficiscitur, cum armatis millibus non minùs centum & quinquaginta, Belisariúmque obsidet Romæ. pugnatum est ad Vrbem sexagies septies: & omnia Barbari frustra experti. Quamobrem Vitigis Rex, vbi ab auxiliis Belisario missis Ioanne duce vastatum Picenum; Vlitheum fusum acie & cæsum, Ariminum captum cognouit, Rauennæ regiæ suæ timens, post annum & dies nouem obsidionem soluit Indictione XV iterum post Consulatum Belisarij, Ariminúmque, cui Ioannes Magister militum præerat, obsedit. auditóque Belisa-

IↃXXXVI. (margin, beside "Eodem tempore")

IↃXXXVII. (margin, beside "Indictione XV iterum")

rium, rogatum à Datio Mediolanensium Episcopo primísque opidanorum, misso cum paucis Mundila Duce Mediolanum, Bergomum, Comum, Nouariam, ac pleramque Liguriam recepisse, confestim Oraiam cum magno exercitu aduersus eum misit. Theodebertus quoque Francorum Rex in Italiam proficisci, & Oraiæ adiungi iussit hominum millia decem, non Francorum, sed Burgundionum: ne initam cum Romanis societatem diremisse, & Imperatori iniuriam facere videretur, Burgundiones volentes & suâ sponte, non ipsius iussu auxilium Ostrogothis contra Romanos tulisse prætexturus. Hisce Burgundionibus iuncti Ostrogothi Oraiâ duce Mediolanum, vrbem magnitudine, frequentia opidanorum, & diuitiis vni ex omnibus Occidentis vrbibus Romæ secundam, cui Mundila cum trecentorum tantùm militum præsidio præerat, oppugnauêre: vt scribit Procopius.

Hîc notare in primis conuenit, quod ait Procopius in belli Gothici libro secundo, Theodebertum Francorum Regem Burgundionum millia X Oraiæ misisse. Quippe aut Theodebertum pro Childeberto appellauit Procopius: (vt suprà indicaui, Amalarici Vesigothorum Regis coniugem, quæ soror Childeberti erat, Theodeberti Francorum Regis sororem ab eodem dici) aut si hoc de Theodeberto non falsò scripsit, fatendum est Childebertum & Chlotharium, pace cum Theodeberto Rege fratris sui filio factâ, partem ei aliquam Burgundiæ dedisse. Theodebertum autem Procopius, eiúsque filium, ac patruós modò Φράγγων ἡγεμόνας, aut ἡγουμένους; modò ἄρχοντας, vel ἀρχηγούς, nusquam βασιλεῖς appellat: tamquam hoc nomen soli Imperatori conueniat, quod tamen & ipse aliis sæpe gentium Barbararum Regulis tribuit, & Eunapius, Pæanius, Priscus, Zosimus, Agathias, Menander, aliíque Francorum, & Chamauorum, ac Saliorum, Franciçarum nationum, Regibus non inuiderunt. Porrò tametsi Childebertus, Chlotharius, & Theodebertus Francorum Reges vtilis magis quàm honesti rationem habuêre, cùm Romanis contra Ostrogothos, & Ostrogothis contra

Romanos se auxilia missuros promisêre, & ab vtrisque pecuniam accepêre: tamen prudenter eos fecisse nemo infitiabitur, quòd semel tantùm Ostrogothos paruis auxiliis, & nullis Romanos militibus iuuerint: quippe Romanos, si Italiam occupauissent, quanto potentiores Ostrogothis, tanto grauiores futuros sibi finitimos intelligebant, & Ostrogothis diuturno bello defatigatis & attritis, prouincias Italiæ finitimas Galliæ facilè se occupaturos confidebant.

Indictione I, Ioanne Cos. vel (vt subscriptio epistolæ Vigilij Papæ ad Eutherium Episcopum docet) Volusiano & Ioanne Coss. Fl. Belisarius adiunctus apud Firmum copiis, quas Narses eunuchus Comes thesaurorum ex vrbe Constantinopoli adduxerat, Ariminensibus à Vitige obsessis auxilium ferre contendit. cuius aduentu adeò territi sunt Ostrogothi, vt confestim Rauennam fugâ petierint. At non Mediolanensium, qui ab Oraia oppugnabantur, fortuna eadem fuit. nam Martinus Magister militum, à Belisario eis missus auxilio, cùm ad Padum peruenisset, ibi substitit, & metu Ostrogothorum atque Burgundionum, quibus impares numero copias habebat, flumen transire non est ausus. Quamobrem milites, postquam canina & murina vitam tolerauerant, pacti sibi incolumitatem, inuito Mundilâ Præfecto præsidij, Mediolanum dediderunt. Erant Ostrogothi Mediolanensibus ob defectionem admodum infensi. itaque muris funditus dirutis, vrbs direpta: opidani puberes omnes interfecti: Senatores, & Presbyteri, aliique, qui in Ecclesias confugerant, ad altaria trucidati. trecenta ibi millia hominum occisa auctor est Procopius, & mulieres ab Ostrogothis in seruitutem abductas, atque Burgundionibus præmium societatis datas, Mundilam Paullùmque cum præsidio in custodiam traditos, omnémque Liguriam, hoc est regionem Transpadanam, ab eis recuperatam esse. Insequenti anno, Apione V. C. solo Consule, Belisarius Cyprianum & Iustinum cum copiis ad obsidendas Fesulas; Martinum & Ioannem Dertonam ad obseruandum Oraiam misit: ipse cum vndecim armatorum millibus

Marginal notes: ꟾↄXXXVIII. (beside "Indictione I"); ꟾↄXXXIX. (beside "quenti anno")

Auximum Piceni metropolim oppugnare instituit.

Ita Romanis Ostrogothísque bellantibus, & alteris defessis, alteris fractis; Theodebertus Francorum Rex magnam se partem Italiæ facilè occupaturum credens,
IↃXXXIX Apione Consule, in Italiam transgreditur. Quánam Alpes transierit, & quantas copias habuerit, non constat. Procopius in libro II belli Gothici centum ei millia peditum, ense & clypeo ac securi armatorum, equites hastatos circum se perpaucos; Iordanes in libro de successione Regnorum, ac Freculfus plus ducenta millia fuisse scribunt. Cum eo exercitu Theodebertus, superatis Alpibus, in regionem Transpadanam peruenit, quæ prouincia dudum, nescio quam ob causam, Liguria appellari cœpta erat: veritúsque ne transitu Padi prohiberetur ab Ostrogothis, per Liguriam sine maleficio iter fecit: lætis aduentu Francorum Barbaris, & spe certæ facilísque ex Romanis victoriæ iam elatis. Infra Ticinum opidum, non longè à confluente Ticini & Padi, pons erat Pado flumini impositus: quem postquam tenuêre Franci, coniuges liberósque Ostrogothorum obuios interfecêre, & de ponte præcipitauêre: ac Barbaris, à quibus deducti, & commeatu adiuti fuerant; tantum eo facto terrorem incussêre, vt in opidum sese celeri fugâ receperint. Procopius, vir hostilis in Francos odij ac maleuolentiæ, hanc cædem, Saxonibus, Toringísve, aut Alamannis Theodebertum sequentibus magis quàm Francis conuenientem, inuidioso nomine sacrificium vocat: affirmátque Francos, licèt tum Christiani fuerint, nondum abolitâ veteri superstitione ac feritate, homines aliáque animalia immolauisse, & ita vaticinari consueuisse. quod Ennodius Ticinensis Episcopus, in libro de vita Antonij Monachi, Francos quidem fecisse, sed adhuc idololatras scribit. Theodebertus, traducto Padum exercitu, ad Oraiam Ostrogothorum Ducem, qui circa flumen cum lectissimis copiis consederat, contendit. Hunc Ostrogothi pacti memorem ad arma secum consocianda venire arbitrabantur. Francos itaque primò raros, & pacatis similes, castris suis appropinquantes læti spectabant: deinde vt confertos

fertos vndique circumfundi, & secures vibrare viderunt, re improuisâ perturbati, multis suorum amissis, terga vertere, & per medios Romanos perrumpendo, Rauennam versùs fugam capessiuêre. Romani, Martino & Ioanne ducibus, castra Ostrogothorum castris opposita habebant. fugientes igitur eos conspicati, à Belisario pulsos acie, & castris exutos fuisse; Belisariúmque in auxilium sibi venire crediderunt. cui dum captis celeriter armis occurrere, & adiungi properant, in Theodebertum inopinantes incidunt, & contra voluntatem suam manus conserere coguntur, fusíque fugâ Tusciam petunt. vbi tandem confirmatis animis Belisarium, qui tum Auximum agri Piceni opidum munitissimum oppugnabat, de omni re certiorem faciunt. Sic Franci, Ostrogothis ac Romanis deuictis, vtrorúmque castris vacuis sunt potiti, & quæ ibi inuenerant celeriter consumsêre. quare cùm, quacumque per prouinciam Æmiliam ibant, desertos vicos offenderent, & præter boues ac aquam Padi nihil reliqui esset, complures solutione alui & dysenteriâ oppressi, inopiâ ingrauescentibus morbis, intra paucos dies periêre. propterea quòd stomachus aquâ frigescens bubulam concoquere non poterat. Theodebertus, non minùs tertiâ parte militum ex valetudine amissâ; ceteros, quibus ad progrediendum vires deerant, quiete refouendos ratus, in eo loco vbi erat consistere statuit. At Belisarius, cognito Theodeberti aduentu, & Martini, ac Ioannis acie victorum fugâ compertâ, cùm omnibus suis copiis, tum maximè Fesulas obsidentibus timens, (hoc enim opidum subiectum est Apennino monti, qui Etruriam ab Æmilia discludit) ad Theodebertum epistolam scripsit, cuius summa erat. Nemini priuato ne humillimo quidem, qui modò nonnihil virtutis, & aliquam existimationis suæ rationem habeat, nedum tot gentium ac nationum Regi periurium, ac violationem fidei conuenire: eóque magis se mirari ipsum, qui societatem belli cum Romanis inierit, non solùm nulla eisdem auxilia misisse; sed etiam nunc apertè bellum inferre: grauíque iniuriâ, quam vlcisci facilè possit,

magnum Imperatorem afficere. Reminiſceretur ſcripti fœderis, datæque fidei; imponeret frenos cupiditati; ſcirétque præſtare, ſua quemque ſecurè poſſidere, quàm aliena ſibi vindicando periculum ob inopiam adire. Theodebertus, perlectâ epiſtolâ, fluctuare animo, & dubitare quid ageret. tandem à ſuis increpitus, quòd ſine cauſa tot hominum millia miſerrimè interitura in deſertam regionem adduxiſſet, celeriter domum rediit, itérque faciens per Alpes Cottias, prouinciam Italiæ Liguriam olim dictam, cùm alia opida & caſtella; tum Genuam portu nobilem, Romanis tum parentem diripuit, ac excidit. ſicuti ſcribit vetus Auctor, qui Marcellini Chronico pauca de rebus noſtris ſubtexuit. Quamquam is falsò indicat à Theodeberto progrediente, ac nihildum de reditu cogitante, poſt vaſtatam Li-
ɔxxxix guriam, & totam Æmiliam, Apione Coſ. Genuam dirutam eſſe: eumdémque, vt militibus ſuis morbo laborantibus conſuleret, *cum Beliſario pactum eſſe*, & Galliam repetiſſe. Neque veriſimiliùs Iordanes in libro de ſucceſſione Regnorum, ac Freculfus tradunt, Beliſarium pæne vt de Oſtrogothis, ſic de Francis, qui cum Theodeberto Rege ampliùs ducenta millia in Italiam venerant, triumphauiſſe, ſed quòd duobus bellis occupari nolebat, rogantibus Francis pacem conceſſiſſe, eóſque ſine vllo ſuorum detrimento ex Italiæ finibus expuliſſe. Nam Procopius ſuprà ſcribit Theodebertum, perlectis Beliſarij litteris, ſtatim quantâ maximâ potuit celeritate in Galliam rediiſſe, nec pacis vllius mentionem facit. neque videntur noſtri preſſi inopiâ moram legatorum euntium ac reuertentium ſine pernicie pati potuiſſe. Diſſentit quoque à Procopio Aimoinus, qui in libro II ſcribit Theodebertum *cum maximo equitatu* in Italiam contendiſſe, eámque ab Alpibus vſque ad mare peruagatum eſſe, *ac tributariam feciſſe*. Et Herimannus Contractus *Francos cum Theodeberto Rege à Beliſario deuictos* ait, cùm nulla inter Theodebertum & Beliſarium pugna fuerit. Procopium ſequuntur Marius, &
ɔxxxix Gregorius. è quibus Marius, Apione Conſule, Theudebertum Regem Francorum Italiam ingreſſum, & Li-

gutiam, Æmiliámque depopulatum dicit, eiúsque copias morbis ex mutatione cæli contractis valde extenuatas fuisse. Gregorius Theodebertum transgressum in Italiam ad Ticinum opidum venisse prodit, ibíque *multum adquisiuisse*, hoc est, multa loca præsidiis occupauisse: sed quòd hæc regio Septemtrionalibus gentibus non est salubris, multis suorum vi febrium amissis, ex ea reuertisse, ingentémque prædam domum retulisse. Vnde & apud Fredegarium dicitur Theodebertus maritima Italiæ, hoc est, Alpes Cottias prouinciam Italiæ, vastauisse, Narsémque Patricium (quod falsum est) fugauisse. Equidem non possum non mirari scriptorem rerum nostrarum, omnium post Gregorium vetustissimum, Adonémque & Reginonem, qui à Theodeberto maximam partem Italiæ vastatam, & Langobardis prœlio victis stipendium impositum aiunt. cùm Waco Theodeberti ipsius socer tum regnum in Langobardis obtinuerit, & anno demum tricesimo post Apionis Consulatum, Alboino regnante, Langobardi Italiam occupauerint.

Eodem Apione Consule anno quinto belli Gothici, Belisarius, postquam Fesulas & Auximum ceperat, vltimam bello manum impositurus, omnibus copiis Rauennæ Vitigem obsedit. Quo cognito Childebertus, Chlotharius, & Theodebertus Francorum Reges legatos ad Vitigem mittunt, qui dicerent ipsos ægrè ferre, quòd à Romanis oppugnaretur, & Belisarij opprimendi causâ hominum fortissimorum millia quingenta in Italiam adducere paratos esse: dummodò eos Vitigis vt belli, sic Regni societate coniunctos habere, & Italiæ ex æquo secum imperitare vellet. caueret, ne occultis Romanorum dolis magis, quàm apertæ Francorum in se beneuolentiæ, confidendum putaret. Belisarium, quoniam duobus hostibus imparem se futurum videat, missis legatis id agere, vt Vitigem abalienatum à fidelissimis sociis, nudum ac destitutum faciliùs vincat: quo cum si Ostrogothi contra Francos arma consociauerint, non tam virium ipsos quàm cladis ei accessionem fore. Tum introducti Belisarij legati, qui eodem DXXXIX

tempore Rauennam ad dissuadendum fœdus venerant, dixêre: immensam illam multitudinem, cuius mentione perculsos Ostrogothos Franci sibi adiungere conentur, eo minùs Romanis terrori esse, quo certiùs sciant maiores his copias breui ab Imperatore cogi posse, spémque victoriæ non in numero, sed in virtute reponi oportere. Debere Vitigem perfidiæ Francorum, & accepti paullo antè circa Padum incommodi reminisci, & secundum fœdus nec priore sanctiùs seruatum iri, nec sibi vtilius futurum esse existimare: ne eisdem artibus circumuentus pereat, quibus Toringorum, ac Burgundionum Reges decepti fuerint. Hac oratione persuasum est Vitigi naturâ simplici, vt Francos re infectâ dimitteret, atque consilium à versuto hoste datum sequeretur. Et ille mox sine pugna, cùm maiorem Romanis haberet exercitum, infelix & vecors Belisario se dedidit, atque cum Matasuentha Regina, Optimatibúsque Ostrogothorum, à Belisario Constantinopolim abductus est, ex Rege Patricius futurus: eóque simul supellex regia, & pecunia deportata: Bessæ Patricio, ac Ioanni Magistro militum Italiæ cura mandata. At in Vitigis locum Ostrogothi apud Ticinum opidum Liguriæ Heldebadum, Præfectum præsidij Veronensis, Regem creauêre. Hæc Procopius anno V belli Gothici,
IↃXXXIX. hoc est Apione Cos. Auctor autem Appendicis Chronico Marcellini adiunctæ, & Marius in Chronico an-
IↃXL. no insequenti Iustino Cos. gesta esse dicunt.

Theodebertus Francorum Rex, oblitus sponsæ suæ Wisigardis, Deuteriam in matrimonium acceperat. quod cùm Optimates Seniorésque Francorum ferre non possent, in vnum coniuncti Regem adeunt, quæruntque ab eo, quid ita Wisigardim sponsam aspernetur. quâ re commotus Theodebertus cum Deuteria, ex qua Theodebaldum susceperat, diuortium fecit, & Wisigardim VII anno quàm eam sibi desponderat, hoc
IↃXL. est Iustino iuniore solo Cos. in matrimonium accepit. quâ non multo pòst mortuâ, aliam duxit vxorem. Supradicti diuortij aliam causam refert Aimoinus Monachus in Historiæ libro II, nimirum Deuteriæ parrici-

dium. Quippe Deuteria Regina, cùm filiam, ex priore viro conceptam, pulchram esse & maturam videret, verita ne vt ipsam Wisigardi, ita virginem sibi Theodebertus præferret, Veroduni boues indomitos iungi ad basternam iussit, puellámque in eam imponi, quæ de ponte in Mosam flumen præcipitata mersáque est. Quâ cognitâ re, Theodebertum Deuteriam repudiauisse ait Aimoinus, & Wisigardim sponsam suam matrimonio sibi iunxisse. Exstat epistola Vigilij Romani Episcopi ad Cæsarium Arelatensem Episcopum, data pridie Nonas Martias Fl. Ioanne V. C. Consule, in qua Vigilius scribit se Glorioso filio suo Regi Theodeberto respondisse, consulenti per Modericum virum Illustrem legatum suum, quid faciendum sit ei, qui cum vxore fratris matrimonium contraxit. Quas incestas nuptias cum coniuge fratris non ab alio quàm Theodeberto ipso Francorum Rege confectas esse falsò existimat Cæsar Baronius. siquidem constat Theodeberto fratrem nullum fuisse. & huiusmodi matrimonia à Primoribus Francorum tum contrahi solita docet epistola Mappinij Remorum Episcopi ad Nicetium Treuirorum Antistitem missa: ex qua discimus, regnante Theodebaldo Theodeberti filio, Nicetium aliquos Francorum propter incesta coniugia ab Ecclesiastica communione remouisse. Omitto Consulatum Ioannis, quo Consule supradicta Vigilij epistola data est, quintum fuisse annum, ex quo Theodebertus sibi Deuteriam adiunxerat, nec nisi post biennium eam esse dimissam.

IↃXXXVIII.

IↃXXXVIII.

Circa id tempus, quo Deuteriâ dimissâ Wisigardim Theodebertus in matrimonium recipit, in Gallia ciuile bellum exoritur, cuius leuem caussam fuisse ex eo potest intelligi, quòd tam facilè compositum atque finitum est. Childebertus, naturâ alieni appetens, qui & Aruernos Theodorico, & Chlodomeris filiis paternam hereditatem spiritúmque eripuerat, Chlotharium similiter Regno & vitâ priuare constituit. Inuisum Childeberto fratrem fecerat felicitas, quem ipse nihil liberorum præter filias habens multitudine marium florere, ac quotidie crescere dolebat. Theodeberto igitur socio

nefariæ expeditionis assumto, bellum Chlothario infert, quem paullo antè socium belli aduersus Theodebertum habuerat, iunctísque ambo Reges viribus Regnum eius ingrediuntur. Quibus Chlotharius impar, atque etiam imparatus, interiora Regni celeriter petit, & in saltum Arelaunensem, ripis Sequanæ proximum, sese cum suis copiis abdit, concædibúsque omnes aditus præsepit, spe in vno Deo positâ. Eò vt supradicti Reges venerunt, siluâ coronâ cinctâ Chlotharium circumsederunt. Gregorius scribit Chrothildim Reginam ad Martini sepulcrum votis, ac peruigilio bellum ciuile deprecatam esse: & quo die Childebertus, ac Theodebertus in saltum irrumpere, & Chlotharium interficere statuerant, manè coortâ tempestate, totam eorum aciem turbatam; tabernacula vento deiecta & rupta; equos fulguribus atque fragore consternatos, ac fugâ sparsos sine rectoribus cucurrisse: quorum multos amissos; reliquos intra XX à castris stadium ægrè reperiri potuisse: milites grandine imbri mistâ verberatos, attonitos, prostratos humi, vix scuta, quibus tegerentur, retinuisse. Chlotharianis interim & solem serenum fulsisse, & tonitrua cum ventis audita non esse. Tum Reges ambos ad pœnitentiam conuersos nefario incepto destitisse, veniámque sceleris à Deo, pacem à Chlothario per legatos petiisse, eáque factâ domum rediisse. Sic postea Sigibertum Chlotharij filium Chilperico; vtrumque Guntchramno; iterùm Chilpericum Guntchramno; Theodoricum Chlodouei abnepotem Theodeberto; Theodebertum Chlothario minori bellum fecisse, & cùm iam fermè dimicaturæ essent acies, æquis conditionibus arma deposuisse legimus. Quam ob causam Agathias, Theodeberti posterioris æqualis, in libro primo rerum auspiciis Iustiniani gestarum, Francorum instituta laudans, qui omnes habitu tantùm & linguâ à Romanis differrent, miratur simul & affirmat (quasi numquam aliter factum sit) adeò Francos quieti publicæ studere, vt cùm antea, tum suâ ætate inter tres ac etiam plures diuiso imperio, semper bello ciuili abstiterint. Si qua enim inter Reges controuersia orta sit, instrui quidem

vtrimque copias, & tamquam in aciem descendere, móxque mutuo conspectu, & colloquiis placari: Regésque iure controuersias terminare, aut, si malint, ferro decernere iuberi, ne propter priuatas contentiones & odia Respublica periculum adeat. tantum his æquitatis, illis modestiæ, vtrisque amoris patriæ inesse. Ceterùm saltum, in quem Chlotharius se abdidit, nomine suo appellat Auctor incertus, qui proximè à Gregorio res gestas Francorum scripsit, cùm ait Chlotharium *in siluam confugisse Arelaunum, & fecisse combros*, hoc est concædes. Idem Chlotharium, Chlotharij magni nepotem, in pago Senonico victum acie à Theodorico Rege Burgundiæ, per castrum Melodunum, atque Parisios *Arelaunum siluam* fuga petiisse dicit. vt appareat locum naturâ munitissimum fuisse, quo duo Reges perfugio sunt vsi. Hæc silua appellationem trahebat ex nomine proximæ villæ regiæ, quam Fredegarius Scholasticus in Chronico *Arelaunum villam* appellat, & apud quam Bertoaldum Maiorem domus Theodorici venatum esse prodit. Eam villam Auctor libri de vita Condedi Monachi *fiscum Arelaunum*, hoc est villam fiscalem vocat, & prope *saltum Arelaunensem* ponit, nec longè abesse ait à Belsinnaca insula fluminis Sequanæ, quæ insula (vt in vita Audoëni inuenio) ad cathedram Rotomagensem pertinebat. Quo magis ridiculus est Aimoinus, qui cùm supradictum veterem Historicum nostrum legisset, nec intellexisset, *Arelaunum siluam* in *Aurelianum pagum* mutauit, *combrósque* loci nomen esse credidit.

Indictione IV Basilius, vir Clarissimus, vltimus priuatorum Consul est factus. soli enim postea Imperatores cum imperio Consulatum inierunt, ne cuiusquam alius quàm Principis nomen, imperiíque eius & Consulatus anni actis adscriberentur. Eo Consule Heldebado Ostrogothorum Regi à Vila Gipede obtruncato Rugi, iam inde à Theoderico Ostrogothorum socij & commilitones, Eraricum popularem suum, potentissimum hominem substituêre, eíque purpuram iniecêre: quo post V menses interfecto, Ostrogothi Totilam Helde- IOXLI

badi fratris filium, qui Taruisio præerat, apud Ticinum Regem salutauêre, magni virum nominis, magnæque prudentiæ, & in exsequendo nauum ac exsomnem, quo maiores nemo aduersus Romanos cum pauculis res gessit. quotiescumque enim pugnauit, vicit, nec vmquam nisi absens victus est, cùm tamen Ostrogothi ex hominum millibus ducentis ad pauca millia redacti essent, aliis diuturno bello consumtis, aliis à Romanis in deditionem acceptis.

IↃXLI. Eodem anno Aurelianis Episcopi conuenêre, cùm ad alia Ecclesiæ Gallicanæ vtilia statuenda, tum ad Francorum idololatriæ reliquias abolendas. Concilio præfuit, statutísque primus subscripsit Leontius Episcopus Burdigalensis: interfuêre vitæ sanctitate clari Antistites, Gallus Aruernorum Episcopus, Agricola Cabillonensis Episcopus, Firminus Vceticus, Eleutherius Autisiodorensis. Eodem Escupilionem Presbyterum misit Lauto Constantiæ vrbis Episcopus, vir sanctissimus, quem alij Laudonem, alij Laudum appellant. Numquam Gallia piissimorum Sacerdotum fertilior fuit. quippe præter supradictos in Galliis circa ea tempora floruerunt Gregorius Lingonicus Episcopus, Tetricus cathedræ eius successor, Hilarius Gabalitanus, Nicetius Treuirorum Antistes, Albinus Andecauensis, Hesychius Viennensis, Leubenus, vel Leobinus Carnutensis, Agericus Verodunensis. è quibus Lautonem, Leubenum, & Agericum Francos fuisse indicant nomina.

IↃXLIII. Post Consulatum Basilij V. C. anno II Hispani primùm nostra arma sensêre. Childebertus Francorum Rex, otij impatientiâ, & hereditario in Vesigothos odio impulsus, petendi Hispaniam impetum cepit, atque cum Chlothario fratre suo, cui paullo antè bellum intulerat, societatem iniit. Ambo Reges iunctis exercitibus per Aquas Tarbellicas ad summum Pyrenæum peruenêre, montésque transgressi Hispaniam intrauêre, & Iturissensium ac Pompelonensium agris vastatis, Cæsaraugustam, vrbem opulentissimam, ad ripas Iberi fluminis positam obsedêre. Opidani, Francos diuinâ irâ in se immissos esse cùm intelligerent, de sententia Episco-

ſcopi ſui inſtituto ieiunio & ſupplicatione indictâ Deum placare conſtituunt; ciliciis velantur; tunicam Vincentij Martyris ferentes, pſallentéſque muros vrbis circumeunt. matresfamilias atratæ, crinibus ſparſis, & cinere fœdatis, pectora plangentes, tamquam coniuges ſuos efferrent, chorum virorum ſequebantur. His viſis Childebertus & Chlotharius primùm ſe ſuóſque diris & cantionibus impugnari putabant. deinde cognitâ re ex agreſti quodam, qui exceptus fuerat, timentes ne Deum paterentur aduerſum, ſi tam pios incolas oppugnare perſeuerarent, obſidionem ſoluerunt, & vaſtatâ maximâ parte Hiſpaniæ vſque ad Minium flumen Callæciæ, cum ingenti præda, quæ tum pro ſtipendio Francis erat, in Gallias reuerterunt. Nec plura Gregorius de ea Childeberti expeditione ſcribit. Auctor rerum noſtrarum, tempore Gregorio proximus, & qui eum tranſſcribere ſolet, Aimoinus, & Regino adiiciunt, ambos Reges agreſtem ſupradictum in vrbẽ remiſiſſe, per eúmque ad ſe Epiſcopum euocauiſſe: qui ad Reges venerit, & munera vtrique, in primis Childeberto petenti ſtolam Vincentij Diaconi & Martyris dederit. ita Childebertum obſidionem ſoluiſſe, reuerſúmque Luteciam Pariſiorum, Eccleſiam Beati Vincentij nomine illuſtrem, in qua eam ſtolam poneret, exſtruxiſſe. Quod videtur confirmare Gregorius ipſe, cùm ait Baſilicam B. Vincentij à Childeberto ædificatam. Fredegarius in Epitome duas Childeberti expeditiones confundit, & ab eo Amalaricum Regem apud Barcinonem tum occiſum dicit, qui ante annos XII fuerat interfectus. Ab Hiſtoricis noſtris non diſſentit Hiſpanus Auctor Appendicis Chronico Victoris adiunctæ, qui tradit poſt Conſulatum Baſilij V. C. anno II *Francorum Reges* V, ƆXLIII
per Pompelonem Hiſpanias ingreſſos, Cæſarauguſtam veniſſe, eáque obſeſsâ per tres dies, omnem ferè Tarraconenſem prouinciam depopulatos eſſe. Siue Chlotharius Guntharium, Chramnum, & Charibertum filios ſecum in Hiſpaniam duxit: (Regum autem filij Reges appellabantur) ſiue potiùs, quod non rarò alias accidit, nota numeri deprauata eſt, & paruâ mutatione ex

II Regibus V sunt facti. At ceteri Scriptores Hispani fusos fugatósque esse à Vesigothis nostros memoriæ tradunt. è quibus Isidorus in Chronico prodit Theudem Vesigothorum Regem *Francorum Reges quinque, Cæsaraugustam obsidentes, omnémque ferè Tarraconensem prouinciam depopulantes, misso Duce Theudisclo fortiter debellauisse, atque à Regno suo non pace sed armis abire coëgisse.* Sic autem Rodericus Toletanus Archiepiscopus, & Lucas Tudensis rem gestam aiunt, atque hoc modo fabulam fingunt: Francorum Regibus *cum infinitis copiis* Hispaniam ingressis, & Tarraconensem prouinciam vastantibus, Vesigothos duce Theudisclo *obices Hispaniæ*, hoc est angustos aditus, & artissimas montium fauces interclusisse, Francorúmque exercitum prostrauisse. sed eumdem Ducem, victum precibus atque ingenti acceptâ pecuniâ, reliquis hostibus vnius diei noctísque spatio viam fugæ dedisse, ceteram turbam, quæ intra id tempus ex angustiis euadere non potuerat, à Vesigothis interemtam, & sicut ait Iordanes, *Francorum insidiosam calumniam Hispaniis expulsam esse.* Quasi copiæ Francorum, præsertim vltimâ necessitate in virtutem versa, iter armis patefacturæ non fuerint, & per fauces quantumuis validis Vesigothorum præsidiis occupatas erupturæ. aut quasi Theudisclus sine proditionis infamia, capitísque sui periculo exitum Francis auro venditurus fuerit, & hostem, quem inclusum opprimere posset, emissurus.

Dum hæc in Hispania geruntur, in Italia Totila, qui & Baduila, Ostrogothorum Rex, verso Marte, secundis prœliis, & crebris oppugnationibus vrbium Romanos fatigabat. Quâ occasione vsum Theodebertum Regem Francorum, auerso Totilâ in Romanos, belli præmia intercepisse; & maximam partem Liguriæ, ac Venetiæ, & Alpes Cottias sine labore ac discrimine tributarias fecisse in libro III scribit Procopius, neque aut Romanos propter imbecillitatem virium id prohibere potuisse, aut Ostrogothos ausos esse, ne duobus bellis implicarentur. Ostrogothis verò nihil in Venetia, præter Brixiam, Veronam, & paucas alias vrbes, Romanis maritimam oram possidentibus, superfuisse: atque inter

Francos, & Ostrogothos conuenisse, vt quamdiu ipsi à Romanis bello premerentur, vtrique his, quæ haberent, quietè potirentur, nec alteri alteros armis lacesserent: & si Romani victi Italiæ finibus excessissent, suis vtrique prouinciis ad suum arbitrium imperarent. Neque tamen Procopius, quorum operâ in occupandis supradictis regionibus Theodebertus vsus est, Ducum mentionem facit. Hi fuêre, nî fallor, Buccelinus, natione Alamannus, à Theodeberto Alamanniæ præfectus, quem Græci Butilinum, & Buselinum vocant, Hamingus, & Lanthacarius. Sanè apud Paullum in libro II rerum Langobardicarum, & apud Aimoinum dicitur Theodebertus, ex Italia reuertens in Gallias, *Buccelinum Ducem cum Hamingo alio Duce* in Italia reliquisse, qui Buccelinus, omni pæne Italiâ populatâ, prædam ingentem ad Theodebertum deferendam curauerit. Verisimiliùs tamen, & Procopij narrationi conuenientiùs Gregorius, aliíque nonnulli Buccelinum in Italiam à Theodeberto missum, & eius ductu *minorem Italiam* (sic Gregorius Liguriam, ac Venetiam appellat) captam fuisse tradunt. Sed cùm iidem, tum Fredegarius, & Sigibertus magnâ securitate ex duabus Buccelini expeditionibus vnam faciunt, & ad veritatem multa addunt: Buccelinum nimirum totam Italiam, ac Siciliam armis occupauisse: magnáque earum prouinciarum partim spolia, partim tributa Theodeberto misisse: ac sæpe Belisarium, quem ob id Imperator Iustinianus regredi Constantinopolim iusserit, sæpe Narsem, variarum Gentium auxiliis mercede conductis fretum, acie vicisse. itavt res à Totila Rege Ostrogothorum gestas Buccelino attribuisse videantur: quem Regem Iordanes & Procopius auctores sunt Ioannem Magistrum militum, Bessam Patricium, Verum, multósque alios prœliis superauisse; & postquam Iustinianus belli Persici metu, ac maximè Antoninæ precibus motus Belisarium iterum reuocauisset, totam Italiam suo imperio subiecisse; in Siciliam transiisse, opes insulæ secundo anno, quàm eò venerat, exportauisse; & Sardiniam, ac Corsicam recepisse. donec Narses, adductis in Italiam Langobardo-

rum, & Erulorum auxiliis, magnáque Romanorum copiâ, Totilam numero imparem fudit, & interfecit. Ceterùm cùm Alamanniam, & Sueuiam, Liguriámque ac Venetiam Theodebertus tenuerit, non dubito, quin Rætos etiam, ac Vindelicos, inter ſupradictas prouincias ſitos, vectigales habuerit. ſiue Vitigis Alamannos dimittens Rætiis ſimul Theodeberto ceſſit: (Rætia enim cognomine prima, & Rætia II, ſeu Vindelicia, attributæ tum Italiæ, Theoderico Oſtrogothorum Regi paruerant) ſiue potiùs Buccelinus ex Alamannia profectus, omnibus eius tractus nationibus ſubactis, quas Oſtrogothi bello Romano fracti tueri non poterāt, Francis per Alpes Ræticas iter in Italiam patefecit. Quam ob cauſam Procopius in libro II belli Gothici Mediolanum, Liguriæ metropolim, quæ vrbs Rætiæ proxima eſt, *Imperij Romani propugnaculum, Germanis* (hoc eſt Francis) *aliiſque Barbaris*, nimirum Rætis, Alamannis, Burgundionibus, ſtipendiariis Francorum, *oppoſitum* appellat. & Agathias in libro I ait Theodebertum Alamannos, & *finitimas gentes*, ſcilicet Rætos & Vindelicos, ſub imperium ſuum redegiſſe.

IↃXLVIII. Poſt Conſulatum Baſilij V.C. anno VII Flauius Iuſtinianus Aug. Langobardis, Audoino tum Regi parentibus, Noricum opidum, & complura vicina caſtella ac loca Pannoniæ, multum præterea agri, ab Erulis antea beneficio Imperatoris Anaſtaſij poſſeſſi condonauit, vt ait Procopius. Eſt autem Noricum opidum Pannoniæ, veteri cuidam Auctori Expoſitionis totius orbis notum, affirmanti Pannoniam *ciuitates maximas, Sirmium, & Noricum habere.* Quod notaui, ne quis eo nomine aliquam agri Norici vrbem à Procopio ſignificari exiſtimaret. Siquidem Baioarij, quos Iordanes Baiobaros appellat, qui (vt ait Paullus Langobardus) *Noricorum prouinciam habitabant*, ſub imperio Francorum paullò poſt mortem Chlodouei eſſe cœperunt. Certè Theodoricum eius filium, cùm in vrbe Catalaunis eſſet, Maioribus natu, viris ſapientibus, & legum peritis antiquarum, adhibitis, Leges Francorum, Alamannorum, & Baioariorum, adhuc in vſu tantùm

ac more positas, litteris mandari, ac corrigi iussisse præfatio Legum earum docet, quas postea Childebertus Sigiberti filius retractauit; Chlotharius minor absoluit; Dagobertus auctas & emendatas (quales habemus) promulgauit. Paullus quoque in Rerum Langobardicarum libro IV memoriæ tradit Tassilonem à Childeberto posteriore, Francorum Rege, Chlotharij maioris nepote, apud Baioarios *Regem*, hoc est Ducem constitutum esse. Denique apud Fredegarium dicitur Dagobertus Bulgares, ab Abaribus ex Pannonia expulsos ad IX millia, & agrum petentes, in Baioaria hiemare, deinde eadem nocte omnes cum coniugibus & liberis interimi iussisse. Et quoniam cœpit Baioariorum mentio, notare conuenit Garibaldum & Tassilonem pro Ducibus *Baioariorum Reges* à Paullo Langobardo, & ab Aimoino, ac Sigiberto vocari: è quibus Tassilonem idem Paullus *Ducem Baioariorum*, vt & Theudebertum, meliùs appellat. Baioariis autem Ducem præfuisse, à Rege Francorum constitutum, docent Baioariorum Leges, itavt is eligeretur à populo, Rex auctor fieret: nec quemquam in Ducatum recipi consueuisse, nisi Ducali *Agilolfingorum* familiâ genitum, hoc est, ab Agilolfo quodam, veteri Baioariorum Duce, vel Rege, deducentem genus. A Regibus enim Francorum Baioariis fuisse concessum, vt quem ex Agilolfingis fidelem sibi ac prudentem intelligerent, ipsis Ducem præponerent. Agilolfingos, propterea quòd *summi Principes erant inter Baioarios*, læsos quadruplam satisfactionem recepisse, Ducem verò tertiam insuper partem. Eam gentem Aiglolfingam à Fredegario in Chronico dictam inuenio, cùm ait *quemdam è Proceribus, gentis nobilis Aiglolfingæ*, nomine Chrodoaldum à Dagoberto Austrasiorum Rege ob superbiam & rapacitatem interemtum esse. In supradictis Legibus reperitur, si quis Ducem occidere voluisset, aut hostes in prouinciam, opidúmve aliquod prouinciæ inuitauisset, ei conuicto vitam & fortunas eripiendi Ducem habuisse potestatem: milites intra prouinciam à disciplina desciscentes, ac rixas cientes, pecuniâ vel morte à

Duce esse multatos. Episcopum, quem Rex constituisset, apud Regem, vel apud Ducem reum postulari consueuisse. Si Duci, qui nec surdus, nec cæcus esset, quique adhuc exercitum ducere, inter suos ius dicere, & à Rege imperata facere posset, filius per superbiam & stultitiam *Regnum*, hoc est Ducatum adimere voluisset, paternâ hereditate eum exclusum fuisse, nihil aliud habiturum, quàm quod motus misericordiâ Rex, aut pater ei dedisset, ambósque eumdem in exsilium mittendi potestatem habuisse, itavt si patri superstes vixisset, à fratribus suâ parte priuaretur. sin fratres non haberet, aut ipsi, aut cuilibet alij Ducatum conferre Regi liceret. Si quis dicto audiens non fuisset Duci, euocatúsque ad eum non venisset, vel signum eius, anulum, aut sigillum contemsisset, X V solidis multari solere, & imperata facere cogi. In eisdem legibus vt Regis; sic & *Ducis Vassorum*, nimirum Baioariorum fit mentio, & *Comitis* (vti in Alamannia fiebat) sub Duce per prouinciam iura reddentis. Dux, qui hominem liberum, nullius capitalis criminis reum, in seruitutem asseruisset, X L solidos fisco inferre, totidémque homini dare, ac præterea libertatem bonáque restituere iubetur. idem si audax, contumax, leuis, proteruus, superbus, ac rebellis fuerit, decretúmque Regis contemserit, Ducatu à Rege accepto tamquam indignus priuatur.

Ceterùm vt ad Langobardos reuertar, cùm ab an-
IↃXLVIII no XIV belli Gothici, post Consulatum Basilij VII, quo eos anno in Pannoniæ finibus à Iustiniano collocatos ait Procopius, ad annum III Consulatus Iustini iunioris Aug. quo tempore Italiam occupauêre, anni sint non ampliùs XXII: facilè iudicari potest falsò Paullum ac Sigibertum scribere Langobardos in Pannonia annis XLII sedes habuisse, in eáque Audoinum Langobardorum Regem annos XVII, Alboinum XXV regnauisse.
IↃXLVIII Eodem anno post Consulatum Basilij VII. Theudis Vesigothorum Rex à quodam ex industria insaniam simulante in Palatio confoditur, annum regni agens septimum decimum. Ei successit Theudisclus Dux, à Gre-

gorio Theodogisilus dictus, is à quo Childebertum Francorum Regem victum, & ex Hispania expulsum aiunt: regnauítque annum vnum, menses sex. Hic ob adulteria ac cædes inuisus, inter cenam cereis derepente exstinctis, à coniuratis interimitur.

Circa id tempus Totilam Ostrogothorum Regem legatos ad Francorum Regem misisse ait Procopius, filiámque eius sibi in matrimonium petiisse. sed legatos re infectâ esse dimissos, aspernante conditionem Rege Francorum, ac negante Totilam Italiæ Regno potiri, aut vmquam potiturum esse, qui vrbem Romam paullo postquam ceperat amisisset, & quæsita retinere non posset. Quam ob causam Totila cùm Vrbem iterum, prodentibus Isauris, post Consulatum Basilij anno VIII occupauisset; ne (quod antea Belisarius fecerat) semirutam ac desolatam restituerent hostes, frequentarentque ac munirent, eam ab Romanis simul & Ostrogothis coli habitaríque iussit. Et ita quidem Procopius in libro III belli Gothici scribit; omisso Regis eius Francorum nomine, vt de quo loquatur incertum sit. Quippe & Childebertus Chrotbergam & Chrodesindam filias habebat, & Chlotharius Chlodosuindam, & Theodebertus Bertoaram. quæ cùm nubilis tum esse potuerit, & cùm Theodebertus non modò regiones Italiæ finitimas, sed etiam prouincias ipsas Italiæ, Venetiam, Liguriam, ac Alpes Cottias obtineret, inclinat animus, vt de Theodeberto ac Bertoara eius filiá loqui Procopium credam. Cuius Bertoaræ, & Baptisterij apud Mogontiacum ex eius voto à Sidonio Episcopo exstructi mentionem facit Fortunatus Presbyter his versibus, ıɔxlıx.

Hanc tamen Antistes Sidonius extulit arcem,
Qui Domini cultum, templa nouando, fouet;
Struxit Berthoaræ voto complente Sacerdos,
Quæ decus Ecclesiæ cordis amore placet.
Catholicæ Fidei splendor, pietate coruscans,
Templorum cultrix, prodiga pauperibus.
Filia digna patris: te, Theodeberte, reformans;
Rexisti patriam qui pietate patris.

Totila igitur Ostrogothorum Rex, vir maximus, & qualis à Procopio describitur, filiæ Regis Francorum (quisquis fuit) nuptias nequaquam obtinuit, propterea quòd Rex Italiæ non erat, Romanis ex ea nondum prorsus expulsis. Equidem hoc Francorum Regis factũ sæpe miratus, animaduerti moris fuisse Merouei posteris, filias & sorores suas solis Regibus collocare. non quòd priuatorum affinitatem fastidirent: sæpe enim ipsi formæ magis, quàm generis habito delectu, puellas ignobiles, nec ingenuas matrimonio sibi iunxêre: sed quòd mulierum potentiam ex virorum suorum dignitate pendere, & quantum maiestatis priuatæ nubendò Regibus quærerent, tantum regiæ stirpis virgines imparibus iunctas amittere existimarent. Sic Theoderico, postquam occiso Odoacre Italiæ imperio potitus purpuram sumsit, Audefleda; sic Chrothildis Amalarico Hispaniæ Regi collocata est. sic Theodeberti soror Hermegisclo, & Radigeri Varnorum Regibus; Chlodosuinda Alboino Langobardorum Regi; Berta Chariberti & Ingobergæ filia Ethelberto Anglorum Cantiorúmque Regi nupserunt. Sic Ingundis Sigiberti filia Hermenegildo nuptum data; Rigundis Chilperici Reccaredo desponsa est: quos ambos (vt Ioannes in Chronico scribit) Leouigildus eorum pater Regni consortes fecerat; Hermenegildum parte etiam prouinciæ donauerat. Sic Chlodosuindam sororem suam, Flauij Autharij Langobardorum Regis pactam, eidem Reccaredo Regi, quoniam à sectâ Arianâ suo exemplo Vesigothos abduxerat, Childebertus iunior promisit. & Theodebertus minor Adaloaldo admodum puero, quem viuo ac volente patre Agilulfo, præsentibus ipsius legatis, Mediolani in Circo Langobardi Regem appellauerant, filiam despondit. Denique nullam Merouei stirpe ortam reperiemus, quæ è Regibus enupserit. Nisi fortè Scaribergam, vel Caribergam quamdam, sororis Chlodouei filiam, ab Arnulfo, Comite vrbis Remorum, ac postea Episcopo ductam; aut Blithildem, Ansberti, nobilissimi viri, Pippini Regis tritaui vxorem, regiâ familiâ genitam fuisse credimus. quam mulierem, vete-

teribus nostris Historicis ignotam, nonnulli, vt Caroli Magni posteros Merouco generis auctore muliantes adularentur, Chlotharij maioris; alij Chlotharij posterioris liberis inseruerunt. Arnulfum quidem Auctor libri de eius vita Episcopum & Confessorem appellat, sed cuius vrbis Episcopus fuerit non dicit. Sigebertus Martyrem eum vocat, & viuo ac regnante Chlodoueo in Aquilina silua pagi Parisiaci interfectum ait. Nec opinionem contrà sentientium Paullus Langobardus quidquam adiuuerit, apud quem in libro de Episcopis Mettensis Ecclesiæ, sextus & vicesimus Mettensium Episcopus Agilulfus *fertur* patre familiæ Senatoriæ, & matre *Chlodouei Francorum Regis filia ortus*. Qui enim ita loquitur, satis indicat incerta se, & ex Auctore obscuro excerpta, quæ ipse pro compertis non habeat, referre. Et Ionas Scotus Abbas, cùm in libro de vita Columbani prodit Chrodoaldum quemdam *amitam Theodeberti* minoris Regis *in matrimonio habuisse*, imitatus scriptores eorum temporum amitam Theodeberti appellauit, quæ eius matertera erat.

Et Totilà quidem frustra in matrimonium petità Francorum Regis filià, quoniàm aliter facere non poterat, tacitus repulsam concoxit. at non eodem animo Theodebertus Imperatoris Iustiniani vanitatem tulit. Cùm enim audiisset Flauium Iustinianum *Alamannicũ, Francicum, Germanicum*, tamquam eas gentes deuicisset, appellari; (quos titulos Iustinus postea, Tiberiúsque, ac Mauricius vsurpauêre) frendens expeditionis Italicæ infelicem euentum sibi exprobrari, iniuriam vlcisci summis viribus statuit: & Narse, qui iam tum in Italiam cum magnis copiis venturus dicebatur, in Totilam auerso; per Pannonias, & Mœsiam Thraciam petendi, eâque subactâ, Constantinopolim, caput Imperij; oppugnandi impetum concepit. Iámque dimissis legationibus Audoinum, & Thurisindum, Langobardorum, & Gipedum in Pannonia considentium Reges, aliósque, quorum per fines iter faciundum erat, simili à Iustiniano ignominiâ affectos, ad belli societatem inuitauerat: exercitúmque, quantus huic operi par esset, cogebat. itavt res Romana vnà cum Iustiniano

Iii

maximum periculum aditura fuiſſe videatur, ni Theodeberti conſilia, conatúſque omnes mors immatura deſtruxiſſet. Quippe cùm more Regum Franciæ venaretur, & bubalum eximiæ magnitudinis, in ſe ruentem, haſtâ excipere pararet, ab arbore feræ impulſu proſtrata abruptus ramus ita eum in capite vulnerauit, vt ſupinus ex equo laberetur, relatúſque in Regiam intra paucas horas exſpiraret. Sic Theodebertum mortuum eſſe prodit Agathias in Hiſtoriæ libro I, quem ob expeditionis ſupradictæ initum conſilium audacem, turbulentum, periculorum amantem, ferocem, ac ſuperbum fuiſſe ait, & in temeritate ac dementia fortitudinem poſitam exiſtimauiſſe. Nec eſt, quòd quis miretur bubalorum, vel boum ferorum in Gallia fieri mentionem. Nam Fortunatus Preſbyter, in libri VII carmine IV ad Gogonem, in Arduenna ſilua, ſaltúque Voſago, quæ ambæ ſiluæ Regis Theodeberti, & Mettis eius Regiæ proximæ erant, non modò elices, hoc eſt alces, vros, vrſos, onagros, ſed etiam bubalos, quos bufalos vocat, naſci affirmat. & Guntchramnum Regem, dum ſe venatione exercet, in Voſago ſilua veſtigia occiſi bubali agnouiſſe auctor eſt Gregorius in Hiſtoriæ libro X. Ionas quoque in libro de vita Columbani Abbatis prodit in eremo Voſago circa caſtrum Luxouium vrſos, & bubalos frequentes videri. vt omittam Baioariam, prouinciam quidem Tranſrenanam, ſed Theodeberto ſubiectam, cuius in ſaltibus Carolum Magnum bubalos venatum in Annalibus Mettenſibus inuenio. Procopius, ac veteres rerum noſtrarum ſcriptores minimè cum Agathia de Theodeberti morte conſentiunt. è quibus Procopius Theodebertum *morbo* interiiſſe, non multo antè XVII belli Gothici annum, nimirum triennio ante tradit. Gregorius quoque longâ valetudine, omnem Medicorum curam artémque vincente, oppreſſum eum defeciſſe ait. Fredegarius autem, Aimoinus, aliíque vehementi febre implicitum deceſſiſſe dicunt, graues morbos plerumque nullo diſcrimine febres appellare ſoliti.

IↃXLVIII. Obiit Theodebertus quartodecimo regni anno, poſt Chlodouei aui ſui mortem XXXVII, poſt Conſulatum

Baſilij ſeptimo, vt refert Marius in Chronico, qui & *Regem magnum Francorum* meritò eum appellat, cùm ob regias viri virtutes; tum (ſicuti Aurelianus Epiſcopus loquitur) quòd eſſet *vnicus ſceptris, multiplex populis; ſolidus Regno, diffuſus imperio, ac maximus dominio:* hoc eſt, quòd Regnum maximum, ac nihilo ſeciùs partibus inter ſe connexis bene cohærens obtineret. Quippe ſub ditione Theodeberti fuerunt Alpium Cottiarum; Liguriæ, ac Venetiæ pleraque; Rætia, Vindelicia; Alamanni vnà cum finitimis Sueuis, quorum ipſi nomine apud Auſonium; & Claudianum ſæpe appellantur; Baioaria; Toringia; pars Saxonum; & Francia vetus; præterea prouinciæ Galliæ, Belgica I. Remi, Catalauni, aliæque Belgicæ ſecundæ vrbes; ciuitas Senonum; ſuperior, inferiórque Germania; pars Aquitaniæ primæ, ac Prouinciæ; atque Andecaui. vt non falsò Iordanes, æqualis eius Principis, in libro de Origine Gothorum ſcripſerit Francos ætate ſua *Germanorum terras obtinuiſſe.*

Herimannus Contractus in Chronico vt Chlodoueũ *Magnum;* ſic Theodebertum, eius nepotem, *Regem fortem* cognominat. Quod cognomen Theodeberto conuenire fatebitur, qui animaduerterit Danos ab eo nauali prœlio ſuperatos, Regémque interfectum; ſuſceptam vnà cum patre aduerſus Toringos expeditionem; res in Septimania atque Prouincia viuo Theodorico geſtas; in Italia, quam primus Francorũ Regum ingreſſus eſt, obuias Oſtrogothorum ac Romanorum copias fuſas; bellum denique Iuſtiniano Aug. ac Conſtantinopolitanis denuntiatum. Theodeberti animi maturitatem non iniucundam, miſericordiam, temperantiam, liberalitatem, conſilium ac prudentiam in dubiis rebus, conſtantiam in aduerſis, pietatem, ac beneficentiam abſentibus ac nihil petentibus magna tribuentis laudat Aurelianus Arelatenſium Epiſcopus in epiſtola ad eum ſcripta, & Fortunatus Preſbyter in libri II Carmine XII his verſibus,

Filia digna patris, te, Theodeberte, reformans,
Rexiſti patriam qui pietate patris:
Et comitante Fide retuliſti ex hoſte triumphos,

Sed capti pretio mox rediêre tuo.
Ecclesiæ fultor, laus Regni, pastor egentum,
Cura Sacerdotum, promtus ad omne bonum:
Cuius dulce iugum nullus gemuisse fatetur:
Viuis adhuc meritis Rex in amore tuis.

Vbi notandum est, quod ait Fortunatus, Theodebertum adeò in omnes, qui opis indigere videbantur, beneficum fuisse, vt hostes etiam suos bello captos à dominis pecuniâ suâ redimeret, domósque dimitteret. Quàm pius, religiosus, & in ditandis exornandísque Ecclesiis munificus idem fuerit, docet Faustus in libro de vita Mauri Abbatis, cùm scribit Theodebertum venisse in Monasterium Glannafolium, & *regali indutum purpurâ* humi se prostrauisse, aduolutúmque pedibus Mauri, ac plenum lacrimarum petiisse, vt pro ipso Deum precaretur, séque ac filium suum Theodebaldum sancto viro & Monachis commendauisse, ac singulos osculatum esse, atque villam regiam nomine Boscum cum pallio pretioso, cruce aureâ, & lampadibus, Monasterio dedisse. Addit Faustus Abbonis sapientissimi hominis consiliis vsum Theodebertum, & Florum, virum nobilissimum, piissimúmque, Regi carissimum fuisse. Ex quo etiam cognoscitur vt Ostrogothorum in Italia, & paullo antè Vandalorum in Africa Reges, sic tum Francorum Reges in Galliis veste purpureâ fuisse conspicuos, qualem postea Leouigildus in Hispania Vesigothorum Regum primus sumsisse dicitur. Quâ de re eo minùs dubitandum puto, quòd Faustus supradicti Monasterij Monachus non audita, sed visa refert, & à Theodeberto se inter ceteros osculo salutatum ait. Omittere non possum, quod in Historiæ libro III prodit Gregorius, Theodebertum omnibus virtutibus præcipuum fuisse, iuris & æqui amantem; bonum & clementem; Sacerdotum cultorem; Ecclesiis magna tribuisse; multa multis beneficia contulisse; & omne tributum, quod Ecclesiæ in Aruernis positæ fisco inferre consueuerant, remisisse; ac Desiderato Verodunensi Episcopo querenti de Verodunensium paupertate, ac pecuniam mutuam flagitanti VIII millia aureo-

rum misisse, opidânis dispertienda, (quæ summa pro captu illorum temporum mediocris non erat) nec pecuniam postea repoposcisse, eáque largitione Verodunenses non subleuauisse modò, sed etiam ditauisse. negotiando enim rem omnes fecisse, itavt ætate Gregorij diuites haberentur. In relatione huiusce largitionis sine causa à Gregorio dissentit Aimoinus, cùm ait Theodebertum *Regem Austrasiorum*, vel superiorum Francorum, quem rectè moratum, & affabilem fuisse scribit, orante Desiderato Episcopo Verodunensibus VIII millia solidorum aureorum, quotannis in fiscum inferri ab eis solita, benignè remisisse. Quippe nequaquam verisimile est vnius vrbis incolas eósque pauperes tantum pecuniæ in annos singulos cum Theodeberto pependisse. Hic est Desideratus Verodunensis Episcopus, qui Concilio consensu Theodeberti Regis in vrbe Aruernis habito, & anno XXXVIII regni D. Childeberti R. Synodo Aurelianensi V interfuit. Vt appareat eum Theodeberto Regi superstitem vixisse. quamuis Gregorius dicat Theodeberto regnante Agericum à ciuibus suis in locum Desiderati Episcopi defuncti substitutum esse, & ab Syagrio Desiderati filio *post Theodorici* Regis *mortem* Siriualdum in villa sua Floriaco interfectum, propterea quòd Desideratum ad Theodoricum Regem accusando fecerat, vt Sacerdos insons non solùm fortunis spoliaretur, sed etiam suppliciis afficeretur. Ceterùm optandum esset Gregorium sibi ipsi constare, qui velut oblitus tantopere laudati à se in Historia Theodeberti Regis, eumdem *adulterum*, ob abductam à viro Deuteriam, & *superbum* appellat in libro de vita Nicetij, & cùm ipsum sæpe ab æquitate discessisse, tum improborum scelera impunitate ac dissimulatione aluisse prodit, ob idque non raró admonitum & castigatum esse à Nicetio Treuirorum Episcopo, magnæ sanctitatis viro, ac tandem mitiorem melioremque factum. Cui Principi, præter matrimonium cum Deuteria contractum, bellúmque impulsu Childeberti Chlothario patruo suo illatum, nihil video quod obiici iure possit.

Admonet Theodeberti nomen de tribus epistolis,

quæ à Theodeberto Rege ad Imperatorem Iustinianum missæ feruntur, aliquid dicere. In vna earum Theodebertus Imperatori rescribit venisse ad se Ioannem, ac Misarium eius legatos cum muneribus, & litteris, quibus aditam paterni Regni hereditatem sibi gratulatur, patrísque sui memoriæ perfidiæ ac sacrilegij notas inurit. & perfunctoriè actis gratiis affirmat, patrem suum, variarum gentium domitorem, & innumerabilibus victoriis gloriosum, Imperatoribus, Regibus, ac cunctis nationibus fidem sanctissimam præstitisse; neque vllas vsquam Ecclesias diruisse; sed contrà multas ab idolorum cultoribus euersas restituisse. In alia epistola Theodebertus Imperatori petenti, vt tria millia armatorum Bergantino Patricio auxilio mittat, exspectare se mandatis suis responsa rescribit. Idémque in tertia Epistola eumdem, quæ gentes ac prouinciæ ditioni suæ subiectæ essent, quærentem docet, Regnum suum à Danubio flumine, ac finibus Pannoniæ ad Septemtrionalem Oceanum pertinere: hortatúrque, vt antiquum superiorum Principum cum Francis fœdus seruet. Quæ omnia optimè in Theodebertum minorem; in maiorem nullo modo conueniunt. quamuis & ille (vti Procopius & Gregorius docent) sæpe ob Italiam legatos ad Iustinianum, in primis Secundinum quemdam & Mummolum miserit. Neque enim Flauius Iustinianus de Theodorico, Theodeberti patre, quicum nihil ipsi vmquam rei fuit, quíque nulla extra Germaniam ac Galliam bella gessit, queri meritò potuit: neque in Theodebertum ipsum, propter occupatam contra fœdus Italiæ partem, non inuehi potuit. qua de re verbum fieri in hisce litteris haud animaduerto. Præterea amicitia, à prioribus Imperatoribus cum Francis iuncta, quam Mauricius Aug. in epistola ad Childebertum *priscam* appellat, à Theodeberto priore *antiqua* dici non debuit, cùm eam Anastasius primus Imperatorum Orientis ante annos minùs XL missis ad Chlodoueum Francorum Regem legatis appetiuerit. Vt omittam Bergantini huius Patricij in Italia bellum gerentis nullam à Procopio & ab Agathia, qui res gestas Iustiniani scri-

pſere, fieri mentionem. Tres itaque ſupradictas epiſtolas malè inſcriptas eſſe credo, nec à Theodeberto maiore ad Iuſtinianum Aug. ſed à Theodeberto poſteriore ad Imperatorem Fl. Mauricium Tiberium miſſas., qui Childebertum, eius patrem, Langobardorum, Varnorum, Baioariorum, aliarúmque multarum gentium victorem, violatæ fidei, & euerſarum Eccleſiarum mortuum arguebat: propterea quòd, ob bellum Langobardis inferendum L millibus aureorum acceptis, eiſdem pacem vendiderat. Vnde Romanus Patricius, qui Mauricij principatu Italiam adminiſtrauit, Childeberto ſcribens orat, ne Romanos (hoc eſt Italos) à Francis diripi, aut captiuos abduci; neve, ſicut antea factum erat, vlla ædificia incendi patiatur. Nec dubito, quin Andreas, de quo legato in ſecunda epiſtola fit mentio, is ſit, quem *Andream virum Magnificum* Romanus appellat, indicátque Mauricij Aug. mandata ad Childebertum Regem detuliſſe. Sanè Theodoricus quoque, Theodeberti minoris frater, apud Theophylactum dicitur per Boſonem & Bettonem legatos venalem Mauricio belli aduerſus Abares gerendi ſocietatem obtuliſſe. Quamquam Theophylactum falli, & quæ Langobardis conueniunt, de Hunnis Abaribus dicere exiſtimo. quòd Langobardi à finibus Regni Theodorici ſolis Alpium iugis diſcludebantur; eíque Abares petenti per Theodeberti prouincias iter faciendum erat. & Paullus, Aimoinus, ac Sigebertus ſcribunt, cùm Hunni Abares ex Pannonia in Toringiam poſt Childeberti mortem erupiſſent, ibíque grauiſſimum bellum Francis inferrent, Brunichildim Theodeberti ac Theodorici auiam, quæ nepotes puerulos, Galliáſque ac Germanias regebat, Sigiberti quondam viri ſui exemplum imitatam, datâ pecuniâ pacem redemiſſe.

Mortem Theodeberti Regis mors Parthenij confeſtim ſecuta eſt. Fuerat Parthenius Theodeberti Conſiliarius, vir inhumanus & ferus, qui Papianillam vxorem, & Auxanium amicum ſuum adulterij ſuſpectos inſontéſque interfecerat. Hunc Franci Auſtraſij magno odio habebant, propterea quòd eius impulſu grauia ſi-

biâ Rege tributa impoſita eſſe meminerant. Quem igitur viuo Theodeberto violare auſi non erant, eodem mortuo deſtitutum perſequi cœperunt. Ille poſteaquam ſe in periculo mortis eſſe vidit, ex vrbe Mettis profugit, & à duobus Epiſcopis ſuppliciter petiit, vt ipſum Auguſtam Treuirorum ſecum ducerent, populíque ſæuientis iras ſua oratione lenirent. Ingreſſi Treuiros Epiſcopi, cùm ſeditionem comprimere, ac furentium animos mitigare non poſſent, Parthenium arcâ claudunt veſtimentis Eccleſiaſticis opertum; arcámque in Eccleſia deponunt. cuius omnes angulos ſcrutati mox Franci, diu multúmque quæſito, nec vſquam reperto Parthenio, arcam reſerari iubent, negantibúſque cuſtodibus quidquam ibi præter ornamenta Clericis conuenientia clauſum contineri, ni celeriter aperiatur, denuntiant ſe eam effracturos. Tum verò reſeratâ arcâ, remotíſque linteis, plaudentes Parthenium producunt, hominem pugnis cædunt, & conſpuunt, ac demum ad columnam alligatis poſt tergum manibus obruunt ſaxis.

IↃXLVIII Theodebaldus, Theodeberti Regis ex Deuteria filius, patri defuncto ſucceſſit: quem tum puerum admodum, & ſub nutricio fuiſſe Procopius in libro IV belli Gothici & Agathias ſcribunt; Aimoinus contrà iam virum. Habere tum Theodebaldus potuit annos XIII: ſi Gregorio credimus, qui Theodebertum initio regni Deuteriam in matrimonium duxiſſe, & quartodecimo imperij anno deceſſiſſe tradit.

IↃXLVIII. Quo anno Theodebertus obiit, trans Alpes clades noſtris illata eſt. quippe Lanthacarium Ducem Francorum, quem Theodebertus in Italiam miſerat, poſt Con-
IↃXLVIII. ſulatum Baſilij anno VII cum Romanis pugnauiſſe, fuſúmque ac cæſum eſſe prodit Marius in Chronico.

Theodeberto, Theodorici priuigni ſui filio, non diu ſuperſtes vixit Chrothildis Regina. ſiquidem paullo poſt eius mortem Cæſaroduni Turonum annis LXX maior III Nonas Iunias deceſſit, & Luteciam Pariſiorum delata, magnâ pſallentium frequentiâ, atque in ſacrario Baſilicæ S. Petri, quam exſtruxerat, à filiis ſuis Chil-

Childeberto & Chlothario Francorum Regibus iuxta Chlodoueum ſepulta eſt. femina omnibus virtutibus prædita; pia; liberalis; benefica; pudica; de Chriſtiana religione & de Francis optimè merita, quorum omnium in Chlodoueo Regè viro ſuo idololatriam expugnauit.

Per idem tempus Chlotharius Francorum Rex edixit, vt Regni ſui Eccleſiæ tertiam partem redituum fiſco inferrent. Quod cùm omnes Epiſcopi, Auguſtam Sueſſionum contracti, conſenſu & ſubſcriptione ſua non ſponte comprobauiſſent, interceſſit Iniurioſus Turonicus Epiſcopus, negauítque ſe ſubſcripturum, ac tantam Eccleſiæ iniuriam fieri paſſurum: adiiciens, ſi Rex Eccleſiis res adimere ſuas velle perſeueraret, Deum ei Regnum vitámque breui erepturum. neque enim æquum eſſe ditari eum patrimoniis egentium, quos ipſe de ſuo alere debeat. His dictis iratus Iniurioſus, ne ſalutato quidem Rege, Turonos repetiit. Qua verè ſacerdotali libertate motus Chlotharius indictionem reſcidit, miſsíſque poſt Iniurioſum viris cum muneribus, veniam facti precatus eſt. Ex quo intelligitur Reges Francorũ nihil tum oneris Eccleſiæ Gallicanæ, niſi conſentientibus ac ſubſcribentibus Epiſcopis, impoſuiſſe.

In parte Britanniæ Armoricæ tum dominabatur Chanao Comes, cæde trium fratrum infamis. qui cùm & Macliauum fratrem ſuum captum in carcere & catenis teneret, vellétque interimere, orante Felice Namnetico Epiſcopo ei pepercit: iurauítque Macliauus ſe fratri fidelem futurum, nec multo pòſt violata fide, vt ſatellites ad ſe comprehendendum miſſos euaderet, ad alium Comitem Britannorum, nomine Chonomorem perfugit. Is cùm inquiſitores appropinquare ſentiret, Macliauum capulo clauſum humauit, ita facto tumulo, vt per paruum ſpiraculũ de cælo animam poſſet ducere. Eo commento illuſi Chanaonis ſatellites, poſtquam ſuper tumulum læti biberant, Domino ſuo renuntiant Macliauum mortuum ac ſepultum eſſe. quo audito Chanao Regnum eius totum recepit. At Macliauus velut rediuiuus exſiſtens ab inferis Venetos vrbem petit, ibíque tondetur, & Epiſcopus conſtituitur. ſed vt erat

leuis & temerarius, mortuo Chanaone capillos promisit, & vxorem, quam post Clericatum dimiserat, cum Regno fratris recepit. quam ob causam Episcopi ei sacris interdixere. Ceterùm non dubito, quin Chonomeres Britannorum Comes à Gregorio dictus, is sit, quem Auctor libri de vita Leonorij Episcopi *Commorum* appellat, & quem, Childeberto priore in Francia regnante, vxorem Rigualdi Ducis Britanni viduam in matrimonium accepisse, ac priuignum suum Iudualum, quamdiu ipse vixit, à dignitate paterna exclusisse tradit: quíque in vita Gildæ *Conomerus* vocatur, & *tyrannus* in Britannia fuisse dicitur ætate Gildæ, ac *Childerici Frãcorum Regis principatu*, magno errore: cùm Paullus Gildæ condiscipulus Childeberto regnante floruerit. quo etiam tempore Indualis cognomine Candidus, hoc est (vt puto) Iudualus, Rigualdi Ducis filius, Domnonensium in Britannia Dux erat: quemadmodum Auctor libelli de vita Paulli Episcopi memoriæ prodidit.

IↃL. Post Consulatum Basilij anno IX Vesigothi, iugulato Theudisclo, Agilam Regem consalutauere. è quibus Theudisclum post Consulatum Basilij V. C. anno II, & Agilam eo mortuo post Consulatum Basilij anno IV regnare occœpisse falsò tradit Auctor Appendicis Chronico Victoris Tununensis Episcopi adiunctæ.

IↃLI. Post Consulatum Basilij anno X, belli Gothici XVII Flauius Iustinianus Aug. Leontium Senatorem, Athanasij generum, ad Theodebaldum Francorum Regem legatum misit, qui ab eo postularet, vt arma secum aduersus Totilam & Ostrogothos consociaret, cederétque opidis & castellis Italiæ, quæ Theodebertus contra ius fœderis occupauisset. Leontius, vbi ad Theodebaldum venit, ita locutus est. Nonnullis forsitan, præter spem exspectationémque accidere aliquid potuit: qualia verò Romani à vobis passi sunt, alij contigisse puto nemini. Quippe Iustinianus Aug. non priùs Ostrogothis apertè intulit bellum, quàm Francorum amicitiam & societatem data ingenti pecunia redemisset. at illi non modò nihil earum rerum fecere, quas promiserant, sed etiam tanta Romanos iniuria affecere, quan-

tam ne ſuſpicari quidem quiſquam facilè poſſit. Pater enim tuus Theodebertus occupauit nihil ad ſe pertinentes prouincias Italiæ, quam Imperator magno labore magníſque periculis ſine Francorum auxilio in ſuam ditionem redegerat. Quamobrem nunc ad te venio, non antefacta criminaturus, ſed ea poſtulaturus, ac moniturus, quæ tibi ipſi ſint profutura. nimirum vt felicitatem confirmes tuam, & ſua habere Romanos ſinas. (Sæpe enim potentiſſimis, & multa ac magna obtinentibus paruæ alicuiùs rei iniuſta poſſeſſio cauſa exitij fuit: propterea quòd raram facit miſturam cum iniquitate ſecunda fortuna) præterea vt patris promiſſum præſtes, fidémque liberes, bellum aduerſus Totilam nobiſcum gerendo. ſiquidem maximè liberos decet parentum malefacta corrigere, & benefacta confirmare ac rata habere. Huiuſce autem belli ſocietatem cum Romanis te etiam non inuitatum ac rogatum inire oportebat. Nam cum Oſtrogothis nobis res eſt, qui Francis hoſtes ſemper & infidi fuerunt, eíſque tætra & atrocia bella numquam non intulerunt. Qui nunc quidem metu Romanorum & neceſſitate impulſi tibi adulari, & tuum auxilium implorare non dedignantur: ſi verò armorum noſtrorum metu liberati fuerint, non multo pòſt ſuum erga Francos animum apertè nudabunt. Quare cum Imperatore amicitiam & fœdus renouare ne dubita, & in veterem hoſtem totis viribus factas iniurias vindicare. His Theodebaldus Francorum Rex ita reſpondit. Ad ſocietatem belli aduerſus Oſtrogothos nec rectè nec iure nos inuitatis. ſunt enim nunc nobis amicitia iuncti. quibus ſi parum ſtabiles, inconſtantéſque ſe Franci præſtiterint, ne Romanis quidem fidi ſunt futuri. Quod autem ad loca Italiæ mihi ſubiecta pertinet, Theodebertus pater meus nec quemquam finitimorum violauit, nec alienis manum adiecit. cuius rei nullum afferre certius teſtimonium poſſum, quàm quòd eius hereditate nihilo ſum opulentior factus. neque idem ſupradicta loca Romanis eripuit, ſed à Totila poſſeſſore deſtituta, ac velut palàm tradita occupauit. Quo de facto Imperatorem Iuſtinianum gratulari Francis

maximè oportebat. nam qui raptores rerum ſuarum ab aliis ſpoliatos videt, niſi obſtet inuidia, iuſtâ vltione lætari conſueuit, & meritam eos factæ ſibi iniuriæ pœnam pendere arbitratur. Sed vtrique totam controuerſiam ac diſceptationem Iudicum fidei committere poſſumus, vt ſi quid patrem meum Romanis eripuiſſe paruerit, hoc ſine mora neceſſariò reſtituam. Hiſce de rebus legatos Conſtantinopolim non multo pòſt mittam. Sic locutus Theodebaldus Leontium Athanaſij Præfecti Prætorio Italiæ generum dimiſit, & Leudardum, hominem Francum, vnà cum tribus aliis, legatum ad Iuſtinianum Aug. miſit, vt in belli Gothici libro IV tradit Procopius. Legati ex ſententia rem confecêre. niſi quòd à Iuſtiniano, acta Concilij Calchedonenſis infirmare conante, impetrare non potuêre, vt Vigilium Papam, & Datium Mediolanenſem Epiſcopum Conſtantinopolim euocatos, ac indignè tractatos, ob ídque ſibi per litteras ab Clericis Italiæ commendatos in ſuas ſedes reſtitueret.

IↃLII. Indictione XV poſt Conſulatum Baſilij V. C. anno XI in Hiſpania bellum ciuile oritur. Theudiſclo Regi à coniuratis iugulato Hiſpali, quæ tum Veſigothorum regia erat, ſucceſſerat Agila: qui cùm popularibus grauis ac iniquus eſſet, Athanagildus, vnus ex Optimatibus, regni cupiditate impulſus, ab eo tertium principatus annum agente defecit, atque auxilium à Iuſtiniano Aug. petiit. Imperator totum Occidentem iamdudum Orienti adiungere cupiebat. Igitur oblatâ occaſione lætus Liberium Patricium cum claſſe in Hiſpaniam miſit, vt ſub ſpecie ferendi Athanagildo auxilij prouinciam tentaret. Agila apud Cordubam victus acie, amiſſo filio cum magnis copiis omníque gazâ regiâ, Emeritam fugit, nec multo pòſt (vt ait Rodericus) exercitus, quem aduerſus Athanagildum miſerat, ab eo Romanis auxiliis adiuto deletur; Liberio interea opida Hiſpaniæ non pauca facilè occupante. Quare cùm animaduerterent Veſigothi ſuis ſe gladiis iugulari, timeréntque maximè, ne milites Romani occaſione vſi Hiſpaniam ſubigerent, obliti ſacramenti Agilam V regni

anno Emeritæ occidunt, & Athanagildo se tradunt. Sic potitus rerum Athanagildus milites Romanos, quibus adiutoribus Agilam vicerat, postea Regni sui finibus expellere non potuit, bellúmque cum eis diu variâ fortunâ gessit, partémque vrbium, quas ceperant, recuperauit. Vnde Agathias in Historiæ libro V tradit eo tempore milites Romanos partim in Italia, partim in Africa, *partim in Hispania*, & aliis prouinciis fuisse collocatos. At Liberius Patricius, Dux Romanorum, posteaquam vrbes aliquot Hispaniæ occupauerat, oram maritimam Aquitaniæ classe infestam habuit, ac Burdigalam Biturigum Viuiscorum oppugnauit. Quod enim Suidas scribit, *Belisarium circa Burdigalam vrbem Galliæ frequenter pugnasse*, id ego emendandum, & in locum Belisarij *Liberium* restituendum puto, quippe constat Belisarium extra Africam & Italiam nulla vsquam in Occidentis partibus bella gessisse. Libêrius iste Patricius, quem in Hispaniam cum exercitu à Iustiniano missum ait Iordanes, grandis natu fuit, tum cùm ei aduersus Agilam Vesigothorum Regem expeditio mandata est. idem enim multis antè annis, sub Theoderico & Athalarico Ostrogothorum Regibus, Præfectus Prætorij Galliarum fuerat, multùm ob merita, & ob vulnera in bello accepta à Cassiodoro Senatore laudatus: & Basilicam, quam Arausione exstruxerat, ab Episcopis Prouinciæ Decio iuniore Consule dedican- IↃXXXIX.
dam curauerat, statutísque Concilij Arausicani subscripserat, non modò Præfecturâ Prætorij Galliarum, sed etiam Patricia dignitate iam tum illustris. postea legatus à Theodahado Rege vnà cum Opilione ad Iustinianum missus, apud eum remanserat, & aduersus Totilam in Siciliam cum classe missus ab Imperatore, breuíque Constãtinopolim reuocatus fuerat anno belli Gothici XVII, post Cõsulatum Basilij X. vt tradit Procopius, IↃLI.
qui Liberium modò *Senatorem Romanum*, modò *Patricium ex vrbe Roma*, nonnumquam *virum Romanum*, extremæ senectutis, ac belli artium imperitum appellat: vt appareat eum Patricium Occidentalem fuisse. In Hispaniam missus pòst ab Imperatore Francio Dux

Cantabriæ in ditionem eius redactæ præfuit. quem Francionē Fredegarius, ac Aimoinus decepti nomine tributa Francorum Regibus pependiſſe ſcribunt: eóque mortuo à militibus Romanis, quibus tuendi limitis Hiſpaniæ cura mandata erat, Cantabriam receptam, deinde à Flauio Siſebuto Rege Veſigothorum occupatam dicunt. Paullus in libro tertio rerum Langobardicarum tradit Francionem hunc ipſum in Italia Magiſtrum militum fuiſſe, vnum ex his, qui ſub Narſe militauerant: & Langobardis terram Italiam vexantibus, per annos viginti munitiſſimam inſulam in Lario lacu, Comacenam à finitimo opido Como, & Larienſem cognominatam, tenuiſſe: ibi ſemeſtrem obſidionem fortiter tuliſſe: tandémque traditâ Flauio Authario Langobardorum Regi inſulâ, cum coniuge, ac ſupellectile Rauennam ſeſe recepiſſe. Ceterùm Romani, qui Iuſtiniani iuſſu Hiſpaniam Liberio duce ingreſſi erant, virtute, concordia, Hiſpanorum affinitatibus, ac etiam miſſis ab Imperatoribus ex Africa & Italia auxiliis adeò creuere; vt neque ab Athanagildo, neque ab eius ſucceſſoribus ex Hiſpania expelli potuerint, víxque poſt annos ampliùs XXC Suintila Veſigothorum Rex vrbes, quas occupauerant, receperit. Hi ſunt Romani, quos Ioannes & Iſidorus in Chronicis, & Paullus in libro III rerum geſtarum Langobardorum *Milites* abſolutè vocant, Gregorius in Hiſtoriæ libro V contumelioſo tum nomine *Græcos* appellat. Nimirum milites Romani à Iordane, Procopio, & Gregorio Magno, ceteríſque eorum temporum Auctoribus plerumque *Milites*, & Στρατιῶται ſimpliciter dicuntur, vt Imperium Romanum Πολιτεία atque *Reſpublica*.

Eodem anno, quo Liberius Patricius Hiſpaniam petiit, Narſes eunuchus, ex Præpoſito ſacri Palatij, ex Conſ. atque Patricius, cum magnis copiis, & Langobardorum, Erulorum, Hunnorum etiam, ac Perſarum perfugarum mercenariis auxiliis, à Salona opido Dalmatiæ mouit, traiectóque ſinu Liburnico, quem alij ſinum Polaticum, alij Flanaticum appellant, omnem exercitum expoſuit Polæ. inde per Iſtriam, & Venetiam iti-

nere facto ad amnem Atesim peruenit, missóque nuntio postulauit à Francorum Ducibus, qui finitimos locos præsidiis tenebant, vt ipsis sociis & amicis transitum darent. Illi Narsæ renuntiari iubent hæc se facere nullo modo posse, suæ vtilitatis, & erga Ostrogothos beneuolentiæ magis quàm commodi Romanorum habendam esse rationem rati: atque hancce parum speciosam & honestam dictu negationi transitus causam prætendunt, quòd Narses Langobardos, hostes Francis infestissimos secum duceret. Tum Narsem, dubitantem quid ageret, quidam Itali docuere, si Franci in eo proposito perseuerarent, à loco vbi erant vsque ad Veronam transitum tentari non posse, quam vrbem Teia Ostrogothus, vir fortissimus, valido præsidio tuebatur. Hærebat itaque Narses inops consilij, donec Ioannes, Magister militum, locorum peritus per maritimam Venetiæ oram Romanis parentem duxit exercitum, fossásque ac paludes, Septem Maria dictas, in quas se Padus effundit, ponte è nauibus facto iunxit. Sic traductis copiis Narses Rauennam intrauit. Quam autem ob causam tantæ Francos inter & Langobardos inimicitiæ tum fuerint nescio. Nam & antea Theodebertus Francorum Rex Wisigardim Waconis Langobardorum Regis filiam in matrimonium duxerat, atque ad Audoinum, Waltatij Waconis filij tutorem successorémque, legatos de consociandis aduersus Iustinianũ Aug. armis miserat. & paullo pòst Theodebaldus Francorum Rex Vuldetradam, sororem Wisigardis, vxorem duxit: ac Chlodosuinda, Chlotharij maioris filia, Alboino Langobardorum Regi collocata est. quæ affinitates nisi inter amicos fieri non solent. Nisi fortè ex eo inter ambas gentes inimicitiæ ortæ sunt, quòd Audoinus Langobardorum Rex Herminafridi Toringorum Regis filiam matrimonio sibi iunxerat, (vt ait Iordanes) ob idque bellum Francis illaturus, & Amalafridum fratrem vxoris suæ in paternum Regnum reducturus videbatur. Apud Menandrum dicitur Narses ad Hamingum Ducem Francorum, qui in Atesis vlteriore ripa consederat, Pamphronium Patricium, & Bonum Pro-

curatorem rerum priuatarum misisse petitum, vt ex eo loco discederet; neu ruptis induciis iterum bellum aduersus Romanos excitaret. quibus Hamingus respondit, quamdiu hastam dextrâ vibrare posset, se cessurum non esse. Narses Valeriano adiunctus, superato flumine Arimino, ad Apenninum peruenit, ibi apud Busta Gallorum (hoc loco nomen est) cum Ostrogothis vno prœlio debellat, ac Totilam Regem, antea semper inuictum, numero magis & paratu militum quàm virtute fundit, fugientémque interficit, anno regni XI, post
IϽLII Consulatum Basilij pariter XI, confestímque Langobardos, qui, ex victoria assumtâ peccandi licentiâ, omnia stupris incendiisque fœdabant, auxilij causâ magna pecunia donatos domum dimittit. Quidam auctores sunt Totilam, ante prœlium à milite Romano insciente necopinantem iaculo ictum, ex vulnere paullo pòst interiisse, atque Ostrogothos amisso Rege pauidos facilè ab Narse deuictos cæsósque esse. Valerianus, post deductos vsque ad fines Italiæ Langobardos, castra ante Veronam posuit, tamquam vrbem eam oppugnare constituisset. cui cùm Ostrogothi ibi in præsidio collocati sese ipsos, ac vrbem dedituros promisissent; cognita re Franci, qui finitima Venetiæ obtinebant loca, nec Romanam vicinitatem amabant, totis viribus prohibuere, regionem velut ad ipsos pertinentem sibi vindicâtes, & Valerianum cum exercitu irritum discedere coëgere. At Ostrogothi, quotquot prœlio supererât, traiecto Pado, Ticinum peruenere, & Teiam Fridigerni filium Regem ibi appellauere. qui suos Romanis impares videns, legatos ad Theodebaldum Francorum Regem misit, eúmque pollicitationibus ingentis pecuniæ ad belli societatem pellicere frustra conatus est: propterea quòd Franci nec pro Ostrogothis, nec pro Romanis pugnare, & sanguinem more mercenariorum profundere volebant, sed Italiam in ditionem suam redigere, & eius subigendæ causâ per se ipsi bellum gerere cupiebant. Interea Narses Narniam, Spoletum, Perusiam, Romam, Portum Augusti, Nepetam, ac Petram Pertusam occupat: & Cumas, vrbem Campaniæ munitissimam, in arduo colle

colle ad mare Inferum positam, quò Totila pleraque spolia Italiæ & insignia regia contulerat, oppugnat: Teiámque obsessis subsidio venientem, nauibus exuit, commeatu intercludit, directa acie fortissimè pugnantem interficit, imperij Domini Iustiniani perpetui Aug. anno XXVI, post Consulatum Basilij V.C. anno IↃLII.
XI, belli Gothici XVIII. A Procopio, quem secuti sumus, Victor, Mariúsque dissentiunt: è quibus Victor Totilam à Narse eunucho Patricio prœlio superatum post Consulatum Basilij anno XIV periisse dicit: Marius Toti- IↃLV.
lam vel Baduilam post Consulatum Basilij anno XII IↃLIII.
Indictione I interfectum, Teiam insequenti anno cæsum est auctor. Ostrogothi tot continuis incommodis infracti, & ad paucos redacti, pacem à Narse petunt, ac impetrant, & se de opidis præsidia deducturos, ac totâ Italiâ excessuros; nec vmquam ampliùs Romanis bellum illaturos iurant. Ostrogothi circiter mille, qui iurare nolebant, ex castris egressi Ticinum opidum & alia trans Padum loca Hildufo transfuga duce repetiere, sicuti ait Procopius. Quamquam è contrario Agathias Scholasticus in Historiæ libro I prodit conuenisse, vt Ostrogothi in Italia securi remanerent, sub ditione Imperatoris futuri. ita pace facta domum omnes rediisse, & alios quidem in Tusciam, alios in Liguriam, & in Venetiæ opida ac castella reuertisse.

Breui apparuit arma victos, non odia deposuisse. Ostrogothi enim Circumpadani, externæ dominationis intolerantes, cùm pauco tempore sese continuissent, fidémque seruauissent, mox res nouas moliri cœperunt. Regnabant tum apud Francos Childebertus, Chlotharius, & Theodebaldus, quorum priores duo sedes longè ab Italia remotas habebant: posterior Liguriæ, Venetiæ, & Alpium Cottiarum partem non minimam obtinebat. Ad Theodebaldum igitur Francorum Regem legatos mittunt Ostrogothi, qui dicerent, tempus esse genti eum finitimæ ac fœderatæ subuenire: expelli se à Iustiniano Italiâ, quam Theodericus Zenonis permissu intrauerit, ac Turcilingis ademerit: & Amalasuenthæ vindictam, speciosum titulum nefario latrocinio

præferri. nisi celeriter magna sibi auxilia mittantur, partem huius calamitatis ad Francos recasuram. Quid enim aliud velle Romanos, nisi liberis populis, quos contumeliosè Barbaros appellant, seruitutem iniungere? Sic nuperrimè sub specie auxiliorum à Iustiniano missum esse in Hispaniam exercitum, Vesigothis, ni caueant, exitio futurum. neque dubitari oportere, quin idem, vt victis Vandalis Africam subegisset, & inuitatus successu, ob vnius noxam, Ostrogothis bellum intulisset, ac Italiæ manum iniecisset; ita Galliam, partem quondam Imperij Romani, occupatam à Francis esset repetiturus. Certè non semel eum iactâsse, atque scripsisse, gentes omnes, amissas secordiâ Romanorum, se recepturum sperare. Videret itaque, ne vicinum incendium, suâ negligentiâ auctum, mox ad ipsum transiret. quod ne accidat, in eius nunc potestate positum esse. Hac oratione Theodebaldus, puer valetudinarius, ignauus & imbellis, non admodum commouebatur, neque pro gente pæne funditus euersa fortunam tentandam existimabat. Erant tum in Aula Procerum omnium dignitate & potentia facilè primi Leucharius & Buccelinus fratres, natione Alamanni, quos Theodebertus Rex popularibus suis Duces præposuerat. Hi permittente magis quàm assentiente Rege cum Ostrogothis belli societatem ineunt, celeriter Francos, atque Alamannos ad LXXV millia cogunt, Alpésque transscendunt tanta cum contemtione hostium, tantáque virium fiducia, vt Narsem, eunuchum breuem ac macrum, nec in virorum, nec in mulierum numero habendum, & lanificio, quàm armis aptiorem, qui Ostrogothis adeò timori esset, primum suorum impetum laturum negarent, totiúsque Italiæ ac Siciliæ imperium sibi promitterent. Peragratâ Liguriâ, Padum superat Francorum exercitus, ac Parmam opidum occupat. Qua cognita re Narses Fulcarim, Erulorum fœderatorum amplius trium millium equitum Ducem, cum Ioanne, Valeriano, & Artabane Magistris militum, & cum copiarum suarum parte maiore ac validiore in Æmiliam mittit, & ad flumen Padum castra facere, munitioribúsque lo-

cis occupatis hoſtes reprimere ac itinere prohibere, ſin autem propter paucitatem id facere non poſſent, ſaltem eoſdem morari, & ne audacter ac liberè vagarentur, obſeruare iubet. ipſe poſt ordinatas res Tuſciæ ſe venturum confirmat. Fulcaris, Dux non minùs temerarius, quàm ſtrenuus, incompoſito agmine, minimè exploratis locis, Parmam raptim contendit. Qua lætus occaſione Buccelinus lectâ virorum fortium manum in Amphitheatrum non longè ab vrbe ſitum condit, Barbaróſque effuſos ac temerè progreſſos ſubitò eruptione facta fundit fugátque, Fulcarim ipſum interficit. Eâ victoriâ Leutharius & Buccelinus tantum auctoritatis & nominis ſunt conſecuti, vt Oſtrogothi Æmiliâm, Liguriam, finitimáſque prouincias incolentes, qui cum Romanis neceſſitate coacti pacem ac belli ſocietatem inierant, apertè fœdus rumperent, & ad Francos morum ſimilitudine ſibi coniunctos ſponte tranſirent, ſuarúmque eis vrbium portas aperirent. contrà Ioanni & Artabani Romanorum Ducibus tantus iniectus eſt metus, vt ſtatim Fauentiam ſe contulerint, quæ abeſt ab vrbe Parma ampliùs millia paſſuum XC.

Dum hæc apud noſtros geruntur, Narſes, exercitus parte ad oppugnationem Cumarum relictâ, per Latium in Tuſciam copias perducit: Florentiam Tuſcorum, Centumcellas, Volaterras, Alſium, ac Piſas occupat: & vbi de Fulcaris clade cognouit, milites nuntio conſternatos oratione confirmat, Lucenſéſque tertio quàm obſederat menſe, fruſtra dehortantibus Francis, qui ibi in præſidio erant, deditionem facere cogit. Eodem tempore Aligernus, Fridigerni filius, Teiæ quondam Oſtrogothorum Regis frater natu minimus, vir manu ſtrenuus, cùm intelligeret Francos, ſi bello Romanos viciſſent, Oſtrogothis ſub ſpecie ſocietatis Italiam ac libertatem erepturos, ſeipſum, Cumáſque Romanis dedidit: miſſúſque à Narſe Curuam Ceſenam, Francos per fines Regienſium, Mutinenſium, Bononienſium, Forocornelienſium, & Fauentinorum itinere facto vrbem prætereuntes, vt iuſſus erat, irriſit ex muro, clamitans ſerò eos veniſſe, ac fruſtra feſtinare, iam enim Cumis,

& vnà omni regia pecunia veſtéque, ac ſupellectile, ad quæ occupanda properarent, potiri Romanos, adeò vt ſi quis ab Oſtrogothis Rex ſalutaretur, regiis inſignibus eſſet cariturus. Aligerno Franci conuicia regerebant, & perfidum, proditorémque popularium ſuorum appellabant. Nihilominus tanta ſpe fruſtrati mox de ſumma rerum deliberant, domum redire placeat, an progredi. ſuperat ſententia eorum, qui in expeditione perſeuerandum eſſe cenſebant. Paullo pòſt accidit noſtris aliud incommodum. Franci ad duo millia equitum & peditum, à Ducibus ad depopulandos agros & exploranda itinera miſſi, circa Ariminum pecus abigebant. Erat tum Arimini Narſes cum Theodebaldo Varnorum fœderatorum Duce, qui indignatus ſub oculis ſuis audacter prædam hoſtes agere, in eos trecentis equitibus comitatus eruptionem fecit. Et Franci quidem pedites ab vtroque latere equitibus ſuis, à tergo denſa ſilua tecti, primùm conſerti ac immobiles iunctis ſcutis tela Romanorum excipiebant, ſic vt primi ordines laxari perfringíque non poſſent. Tum Narſes, poſteaquam nihil proficiebat, ſimulatione fugæ eos longè à ſilua protractos in apertum campum perduxit, & incompoſitos ac effusè inſequentes ex improuiſo aggreſſus, pedites circiter nongentos cecidit; equites coniecit in fugam. cúmque animaduerteret Francos natura æſtus eſſe intolerantiſſimos, nec libenter æſtate bellare, frigore autem tamquam re cognata & patria vegetos, robuſtiſſimóſque, ac laborum patientiſſimos fieri, expeditionem in ver differre conſtituit, miſsíſque in hiberna copiis, & Rauennæ rebus ordinatis, Romæ hiemauit.

Interea Franci lento agmine loca, quaquà ibant, omnia depopulabantur, atque vaſtabant, ac Flaminiam emenſi, pérque Picentes, Marrucinos, ac Pelignos itinere facto Samnitium fines intrauerant. quò vt peruentum eſt, Duces copias inter ſe diuiſerunt. & Buccelinus quidem accepta exercitus parte maiore ac validiore, dextrum iter ingreſſus, prouincias Tuſco mari appoſitas Campaniam, Lucaniam, & Bruttios, Rhegio & Freto Sicilienſi tenus, populando peragrauit. Leutha-

rius verò sinistram carpens viam, vastatâ Apuliâ, & Calabriâ vsque ad Hydruntum, quo ex opido finis Hadriatici maris, & initium Ionij despicitur, peruenit. sic ambo diuersis itineribus omnem Italiam sunt peruagati. Qua in expeditione Francos, rectè de Deo sentientes, & eamdem quam Romanos religionem colentes, in locis sacris piè ac reuerenter se gessisse, Alamannos autem, nondum Christianæ religionis mysteriis initiatos, Ecclesias spoliauisse, detexisse, ac diruisse, sanguine etiam humano polluisse Agathias scribit. Accidit tum, quod in 1 Dialogorum libro tradit Gregorius Romanus Episcopus, vt Buccelino Campaniam ingresso, Franci aliquot in Monasterium Honorati viri sanctissimi apud Fundos positũ, vbi multas pecunias esse audierant, irrumperent, & magnis clamoribus Libertinum Præpositũ loci requirerent, ac caligantes videre non possent, in quem humi prostratum ac orantem impingebant, sícque ex Monasterio vacui egredi cogerentur. Ineunte æstate cupido incessit Leuthario grauem prædâ exercitum domum reducendi, ac rapto fruendi. Itaque ad Buccelinum nuntios misit, qui suaderent, vt celeriter rediret, incertóque bello ac Ostrogothis valediceret. cognitóque eum, inductum spe regni ab Ostrogothis ipsi promissi, cum Romanis se prœlio decertaturum iurauisse; nihilominùs excedere Italiâ, & postquam domum venisset, ac prædam in tuto loco deposuisset, auxiliares fratri copias mittere instituit. sed nec ipse in Franciam reuerti, nec fratrem supplemento militum adiuuare potuit. Regrediens igitur Leutharius sine vllo detrimento exercitus iter fecit, donec Picenum emensus ad opidum Flaminiæ Fanum Fortunæ peruenit: ante quod opidum positis castris aduersam fortunam expertus est. Cùm enim millia hominum tria non solùm ad exploranda vlteriora, sed etiam ad hostem, sicunde appareret, fundendum ex more præmisisset; Artabanes Persarmenius, & Huldac Hunnus, qui cum Romano exercitu Hunnísque fœderatis Pisauri occasionem bene gerendæ rei speculabantur, in eos per Hadriæ litus iter facientes, murísque appropinquantes conferti eruperunt, ac mul-

tos deimprouisò occiderunt. nonnullos per prærupta litoris fugâ enisos, móxque ex colle recto atque præcipiti deuolutos mare hausit. Cùm plurimi eo modo periissent, reliqui incompositè terga vertere, & cum magno clamore ac fletu ad suos reuersi trepidatione & tumultu castra impleuere, atque quod ipsi credebant, subitò affore Romanos commilitonibus persuasere. Igitur Leutharius omnes armari & ad prœlium parari iubet, phalangéque ita facta, vt densa ac nihilominus in longum extenta esset, obuiam hosti proficiscitur. Sed Artabanes & Huldac Duces, propterea quòd numero impares ad pugnandum erant, iam Pisauri muris incluserant sese, neque ex opido suas copias eduxere. Tum Franci reuersi in castra iacturam priori damno grauiorem se fecisse cognoscunt. plurimi enim captiuorum, qui incustoditi remanserant, hostium occupatione tamquam occasione sua vsi, celerrimè profugerant, & sese, ac vnà quidquid spoliorum diripere potuerant, in proxima castella contulerant. Quamobrem priusquam grauiora paterentur, confestim mouenda castra, & ex opido Fano Fortunæ discedendum statuunt, exsecratíque locum infortunatum & iactura prædæ suæ infamem, relicto Hadriatici maris arenoso litore, flectunt ad læuam, & secundum radices montis Apennini longum iter faciunt per prouinciam Æmiliam, Alpésque etiam Cottias, (vt Agathias ait) Padóque flumine difficulter superato tandem Venetiam ingrediuntur. Hîc notare conuenit errare Agathiam Scholasticum, qui Fanum & Pisaurum prouinciæ Flaminiæ vrbes Piceno attribuat, easdémque non ad mare Hadriaticum, vt ceteri omnes, sed ad Ionium ponat. Franci, peragratâ magnâ parte Venetiæ, ad vrbem eius prouinciæ Cenetam, inter Feltriam & Belunum sitam, quæ tum Theodebaldo Regi parebat, peruenere, ibi reficiendi sui causâ tutò statiua habituri. Dolebant tamen, & ingentis mæstitiæ notas præ se ferebant, quòd prædæ suæ partem maximam amisissent, & frustra tot terras emensi, ac tantos labores passi esse sibi videbantur. Sed non hic eis calamitatis finis fuit. Quippe dum apud Cene-

tam conferti in artas domos vires refouent, ſubitò exorta peſtilentia eſt, & contagione vulgante morbos, ad vnum omnes (ſi Agathiæ credimus) periere. Leutharius rabioſus, & ſpumans, & ſuos ipſe lacertos lacerans exſpirauiſſe dicitur. nonnullis apoplexia, aliis continua dementia, aliis varia febrium genera mortifera fuerunt. Quam cladem Romani irâ diuinâ illatam credebant: Franci, naturâ æſtus intolerantes, partim mutationem ac corruptionem cæli, partim repentinam à labore ad otium conuerſionem cauſabantur. Certè nuſquam maior ac crebrior febribus, dyſenteriâ, inteſtinorum leuitate, murium araneorum morſibus, & veneno ſtrages exercituum noſtrorum facta: nec vlla his prouincia Italiâ peſtilentior fuit. Illa enim Theodeberti, Childeberti poſterioris, Carolomanni, & Caroli fratrum copias; illa præter Leutharium, Lotharium Regem Caroli Magni pronepotem, Carolum Auguſtum, eiuſdem nepotem, Ludouicum Regem Ioannis filium, Giſlebertum, ac Odetum Duces abſumſit. Quo magis glorioſiſſimi Principis Ludouici nuper nobis erepti vt laudanda virtus eſt, ſic admiranda felicitas, qui vnde pauci ex maioribus eius ſine aliqua clade domum redierunt, multi ne redierunt quidem; inde expugnato Seguſione, Hiſpanis à Caſale reiectis, lætus ſaluum & victorem exercitum reduxit. ſiue Italiam, aduentu liberatoris ſui recreatam, ſalubriores ſolito venti perflauerant: ſiue iuſtiſſimo bello elementa ipſa fauere oportebat.

Dum hæc in Venetia contingunt; Buccelinus agris, caſtellis, opidíſque ferè omnibus, quacumque ierat, freto Siculo tenus, vaſtatis, copias circumegit, & hoſtes petendi, atque cum Narſe de ſumma rerum maturè dimicandi impetum cepit. quòd multi Francorum, fame & inopiâ preſſi, (Narſes enim commeatus in munitiſſima loca comportari iuſſerat) ex crebro vuarum recentium ac muſti vſu contracto alui profluuio, perierant; reliquos vires deficiebant. Itaque antequam plures ſimili valetudine tentarentur, prœlio contendere, ac bellum conficere cupiebat. Vt in Campaniam ve-

nit, Neapoli, & finitimis vrbibus, ficuti Conftantinus Porphyrogennetus fcribit, occupatis, caftra pofuit haud procul Capuâ, eáque rotis carrorum, modiolorum tenus in terram infoffis ftipitibúfque ita muniuit, vt vnum tantùm exitum haberent, ad dexteram Cafulino amni coniuncta: atque in Ponte Cafulini, quem locum Leo Marficanus in libro I Chronici Caffinenfis commemorat, turri ligneâ conftitutâ, firmum ibi præfidium collocauit. Sic infcius, quanta in Venetia clades effet accepta, auxiliares fratris copias, vt conuenerat, exfpectabat, nec tamdiu moraturas fuiffe, fi nihil eis aduerfi contigiffet, fufpicabatur. Quamquam etiam fine hoc fupplemento militum victoriam de hoftibus fibi promittebat, virorum fortium & bellicoforum millibus triginta fubnixus, cùm vix Narfes duodeuiginti millia variarum gentium haberet armata. Quare & ipfe magna alacritate erat, & fuos cohortari non defiftebat, dictitans non de parua aliqua re, fed de Italia pugnatum iri, propter quam bellum gererent, & quam, fi viri effent, nec inglorij omnes perire vellent, victis Romanis facilè effent occupaturi. Qua oratione inftincti Franci, & immodica confidentia elati fefe ad prœlium parabant. & alij quidem fecures ancipites, vel bipennes, vulgò Francifcas à gente cognominatas; alij haftas, lanceáfve, quas Angones vocabant, acuebant. quidam fcuta rupta refarciebant. denique facillimè fua quifque arma fuis manibus reficiebat. Tum enim (vt ait Agathias) fimplex & parabilis erat Francorum armatura, nec variis artificibus indigebat. loricis, & ocreis non vtebantur, exceptis Regibus ac Primoribus gentis; equis admodum pauci: propterea quòd more patrio pedeftribus pugnis innutriti, & quotidiana exercitatione affuefacti erant. plerique capite erant nudo: galeis pauci tegebantur. gladio cincti & fcuto tecti prœlia inibant: nec arcubus, aut fundis, fed bipennibus tantùm, & angonibus armabantur. has Sidonius *fecures miffiles*; illas, *lanceas vncatas* appellat, in libri IV epiftola XX. Erant autem angones haftæ mediæ magnitudinis, ferreis laminis ita veftitæ, vt præterquàm in ima haftilis cufpide lignum nuf-

nusquam nudum appareret. ex summo spiculo vtrimque prominebant vnci deorsum versùs incurui. In pugna Francus hanc hastam emittebat. & hostis quidem corpori si infixa esset, facilè velli non poterat propter supradictos hamos ferreos, qui & hærebant penitus, & acerbos dolores mouebant, adeò vt leue vulnus insanabile esset. si verò hasta scuto incidisset, ex eo perforato pendebat, & circumagebatur, infimâ sui parte terram verrens: neque euelli propter vncorum tenacitatem, aut gladio abscindi propter ferreum tegumentum poterat. Quod simul ac Francus animaduertisset, confestim inuadebat impeditum hostem, ac pede calcans imum hastile, corporis sui pondere eius scutum deprimebat. quo remisso cùm aduersum os pectúsque hostis nudaretur, securim fronti eiusdem infigebat, aut iugulum aliâ hastâ petebat. Militem Francum gladio, cuius capulus esset breuissimus, scuto, & vna securi armari solitum auctor est Procopius in belli Gothici libro II, securímque latissimo fuisse & acutissimo ferro, quâ Francus in primo excursu iactâ scuta perfringeret, hostésque interficeret.

Et talis quidem erat Francis armatus, atque ita tum, qui Buccelinum Ducem secuti erant, se ad prœlium parabant. Narses autem Magister militum Romanorum, cognito Buccelini consilio, statim ab Vrbe cum suis omnibus copiis proficiscitur, & contra hostes castra ponit. Accidit tum, vt serui aliquot iussu Buccelini circum proximas villas profecti frumentatum, cum plaustris magna copia frumenti & reliqui commeatus onustis redirent in castra. Quod cùm Narses ferre non posset, Chanarangem strenuum hominem atque prudentem, natum in Armenia maiore Persis subiecta, quæ ob id Persarmenia vocabatur, frumentatoribus immisit. Ille paucis ex suo numero equitibus lectis celeriter inopinantes inuadit, iumenta agentes interficit, plaustrísque potitur. è quibus vnum feno arido onustum ad turrim ligneam in ponte Casulini à Buccelino constitutam admouit, subiectóque igne eam incendit, vix vt Francorum præsidium, per medias flammas inde ela-

psum, fugâ castra petiuerit. Romani pontem occupauêre. Hoc Franci ignominiæ ferentes loco ad arma concurrunt: ira & dolore turbati ;, ac pæne impotes mentis non vltrà differre, sed statim prœlium committere volebant: frustra prædicentibus Vatibus Alamannis, si eo die pugnam conseruissent, ad vnum omnes esse perituros. Armatis Francis, Narses quoque paratas & expeditas copias ex castris educit. Quibus iter facientibus, Narsæ iam equo insidenti nunciatur Erulum, virum nobilem in primis & illustrem, cuidam è seruis suis iratum ob delictum nescio quod vitam eripuisse. Quâ cognita re Narses inhibet frenos, resisténsque homicidam produci iubet, confitentémque reum, & dominos in seruos vitæ ac necis potestatem habere affirmantem, Protectoribus suis necandum tradit. & ille quidem gladio confossus interiit. Eruli autem, ob popularis sui supplicium Narsæ infensi, prœlio non interesse statuebant. At Narses ita expiatâ cæde, de Erulis parum solicitus, palàm hortatus est, vt qui victoriæ vellent esse participes, se sequerentur, atque cum reliquis omnibus militibus locum petiit ab vtrisque castris æquo spatio distantem, vbi acies instruenda, & prœlium committendum erat. Non multo pôst Sindual Erulorum fœderatorum Dux, in locum Fulcaris substitutus, veritus ne vnà cum popularibus defectionis insimularetur, & suum timorem beneuolentiâ erga ciuem iure cæsum videretur velauisse, damnato priore consilio suos in aciem educit, & ociùs Romanos progressos subsequitur. Cui Narses petenti, vt se exspectaret, renuntiari iussit curaturum se, vt Erulis suus in acie locus vacuus relinquatur, & in campo, vbi pugnandum erat, aciem disposuit. Interea Eruli duo, qui ad Francos paullo antè transfugerant, & quid postea consilij cepisset Sindual, nesciebant, currentibus calcar addiderunt. nuntiabant enim Erulos apertè desciisse ac secessisse, & reliquos omnes defectione eorum esse consternatos: si ipsi subitò Romanos adoriantur, ex trepidantibus & perturbatis facilem victoriam laturos. His incitatus Buccelinus (vt homines, quod cupiunt, libenter credunt) sine mora ex

castris exercitum eduxit, Francíque omnes læti & alacres inordinato ac effuso cursu ad hostem contendere, tamquam primo impetu Romanos disiecturi. Sic autem Francorum acies erat instructa, vt angustâ fronte, sed densâ & scutis consertis phalangis modo tectâ, paullatim à tergo sese ordines dilatarent. triquetra hæc figura militari verbo caput porci vocabatur. Igitur Franci, qui in prima fronte exercitus constituti erant, clamore sublato Romanos aggrediuntur, protinúsque mediam aciem, propter absentiam Erulorum raram & exhaustam, paucis cæsis facilè perrumpunt, & locum Erulis vacuum relictum transgressi ad vltimum agmen perueniunt. quidam ex his quoque castrorum diripiendorum causâ longiùs processere. Tum Narses inflexis sensim & extentis cornibus, media acie pariter inflexâ, equitibus sagittariis præcepit, vt in hostium terga vtrimque tela coniicerent. Quod consilium causa nostris exitij fuit. traiiciebantur enim Francis ex omnibus partibus terga, neque ab auersis tela vitari poterant, vnde peterentur, ignaris, propterea quòd in mediam Romanorum aciem sibi oppositam, quacum acriter pugnabant, oculis erant manibúsque conuersi. Cadentibus exterioribus, interiorum terga nudabantur. quod cùm assiduè fieret, quamplurimi inulti procumbebant, & multitudo Francorum ad paucitatem redigebatur. Interim Eruli duce Sinduale properè superueniunt, obuiámque Francorum manum, quæ primam Romanam aciem perruperat, à ceteris abruptam inuadunt. Illi, vbi præter opinionem quos defecisse acceperant, adiungi Romanis, & sibi instare viderunt, suspicati ex composito paratas sibi esse insidias, ac transfugas Erulos fraudis incusantes confestim terga verterunt; pársque ab Erulis insequentibus est interfecta; pars, cùm se in flumen Casulinum præcipitauisset, absumta gurgitibus periit. Sic Eruli in suum locum recepti vacua in media acie interualla impleuere, phalánxque clausa est: & Franci velut retibus inclusi ab omnibus partibus cædi cœpere. Iam enim perturbatis solutísque ordinibus, ignari quid facerent, quóve se verterent, alij in alios im-

pingebantur: nec solùm à sagittariis petebantur, sed etiam à grauiori agmine, leuíque armatura hastis & gladiis transfigebantur, traiiciebantúrque contis. alios equitatus Romanus circumuentos & inclusos interficiebat: alios fugientes vsque ad flumen persequebatur, mox gurgitibus hauriendos. Eo modo Buccelinus Dux cum suis omnibus copiis periit.

Agathias (si fidem res capit) haud ampliùs quàm quinque milites ex Buccelini exercitu domum rediisse; ex parte Narsæ octoginta omnino, qui primum Francorum impetum sustinuerant, desideratos esse scribit, & campos circa Capuam omnes tabo & cruore circumfluxisse, fluménque Casulinum cadaueribus plenum exundauisse: atque eam Francorum cladem Persarum ad Marathonem & ad Salamina maximis cladibus comparat, qui cùm viribus feroces armísque confisi bello lacesserent, ac sub imperium suum redigere vellent Græcos, à quibus nullam iniuriam acceperant, dignum cupiditate sua exitum fecere. Romani, humatis suis, hostium corpora spoliauere, & armorum ingentibus aceruis potiti sunt, direptísque eorum castris, præda onusti, cantantes epinicia, & coronati Romam rediere, ac Narsem multùm laudatum triumphantium more in Vrbem compositè reduxere. Quos paullo pòst, cognita Leutharij copiarum clade, ad choreas voluptatésque conuersos grauiter castigauit Narses, affirmans Francos, dum secundis rebus efferuntur & insolescunt, ac sine causa bellum Romanis inferunt, sua magis temeritate quàm Romanorum armis victos omnes periisse: à quibus etiamsi nihil ampliùs metuendum esset, tamen oporteret Barbaros quantùm corporis; tantùm animi viribus ac disciplina ab milite Romano superari. Addidit gentem Francorum frequentissimam esse & maximam, ac summopere in armis exercitatam, cuius pars exigua fuisset exercitus Buccelini, adeò vt eius clades iram potiùs excitatura esset Francis, quàm metum iniectura, & verisimile videretur non quieturos eos, aut contumeliam silentio laturos, sed maioribus coactis copiis breui in Italiam reuersuros, & ignominiæ sarciendæ ac

vindicandæ popularium cladis causâ bellum renouaturos. Adiicere Narses potuit dimidiam fermè partem Francorum ingressorum Italiam non gladio, sed morbo consumtam, quam incolumem & cum Buccelini exercitu iunctam non modò prœlio superare non potuissent Romani, sed ne aggredi quidem vmquam ausi essent. Francos autem, *nationem frequentem & maximam*, vt à Libanio, sic à Narse apud Agathiam iure appellari docent tot bella tantis copiis tum aduersus finitimos gesta; atque armata millia centum, aut etiam (vti ait Iordanes) ducenta à Theodeberto Francorum Rege in Italiam adducta; & paucis pòst annis, Theodebaldo eius filio regnante, Leutharius ac Buccelinus cum millibus hominum quinque & septuaginta eamdem prouinciam ingressi. Adeò verum est, quod in libro I scribit Agathias, *validos esse Francos, & hostibus inexpugnabiles, finitimísque imperare, ac suorum quidem nihil amittere, quamplurima verò adquirere*. Quamquam Franci post Buccelinianam cladem, & quæ mox secuta est, Hamingianam, quæcumque in Italia occupauerant amisere, nimirum Alpes Cottias, & Liguriæ ac Venetiæ pleraque. In Venetia quidem opida aliquot ad ripas Atesis posita, vt Tridentum, aliáque Theodeberto Francorum Regi, ac postea Theodebaldo eius filio paruisse indicat Procopius, Cenetam quoque Agathias. In Liguria autem insulam Lariensem, seu Comensem eorumdem Regum fuisse docet Florianus Monachus *Monasterij Comani* in epistola ad Nicetium Treuirorum Episcopum, in qua eum rogat, *vt Domino gloriosissimo Regi Theodebaldo insulam Lariensem, quæ Christopolis dicitur, plurimùm commendet*, & vt Romanis seruis eius fides data seruetur. quæ insula lacus Larij à pietate Monachorum supradicti Monasterij ibi constituti suum Christopolis nomen videtur inuenisse. Ex quo etiam apparet Nicetium Treuiricæ Ecclesiæ Episcopum Theodebaldo Regi venerationi fuisse, & facilè ab eo, quæcumque vellet, impetrauisse. Ceterùm (vt redeam, vnde digressus sum) post fusum acie cæsúmque cum suis Buccelinum, Ostrogothi, circiter hominum millia VII, qui multis

in locis Francos omnibus rebus adiuuerant, in munitiſſimum caſtellum ſeſe receperunt, quod Agathias Campſas appellat, ego Compſam in Hirpinis fuiſſe exiſtimo, Annij Milonis cæde inſignem. Dux Oſtrogothorum erat Ragnaris, vir ſollers, atque verſutus, & conciliandæ ſibi multitudinis peritus, à Procopio Gothus non ſemel; ab Agathia Hunnus Vitigurus dictus: qui tota hieme obſeſſus à Romanis, tandem cùm Narſen in colloquio interficere conatus eſſet, ab eius Protectoribus ſagittis confoſſus eſt. Tum Oſtrogothi, amiſſo Duce, pacti ſibi incolumitatem, deditionem fecere, & ne res nouarent, omnes Conſtantinopolim ad Imperatorem Fl. Iuſtinianum ſunt deportati. Hoc loco animaduertere conuenit, par eunuchorum Magiſterio militiæ, & Patricia dignitate illuſtre, Narſetem, & Salomonem, qui Beliſarij Domeſticus fuerat, Iuſtiniani Aug. auſpiciis res magnas nec ſpadonibus conuenientes geſſiſſe. quorum alter Totilâ & Teiâ Regibus victis & cæſis, domitiſque Oſtrogothis, & deleto Buccelini Francorum Ducis exercitu, totam Italiam ad Imperium Romanum adiunxit: alter in Africa Maurorum Byzacenorum X millia vno prœlio, & mox millia quinquaginta altera pugna interfecit, & Mauros montis Numidiæ Auraſij in-
IↃXXXIX. colas Apione Conſule vicit acie.

Sic Agathias Scholaſticus in libro I ac II de belli Gothici reliquiis, ac de noſtrorum expeditione ſcribit: neque aut tempus notat, (intra biennium autem ea geſta ſunt) aut de Hamingo mentionem facit. Cùm tamen, vti Procopius tradit, ſub exitum anni XVIII belli
IↃLII. Gothici, poſt Conſulatum Baſilij XI Narſes Cumas obſederit, eamdémque vrbem, quo anno Buccelinus, ac Leutharius Italiam ingreſſi ſunt, captam Agathias dicat: niſi Cumanos per biennium obſidionem tuliſſe credimus; quos circiter menſes XIV oppugnationem ſuſtinuiſſe ex Agathiæ verbis iudicari poteſt, fatendum no-
IↃLV. bis eſt Buccelinum, atque Leutharium anno XII poſt Conſulatum Baſilij Alpes tranſiiſſe, ambos anno inſequenti periiſſe. Falsò itaque Marius in Chronico prodit,
IↃLVI. poſt Conſulatum Baſilij anno XIV Indictione III Buc-

celinum Ducem Francorum in pugna aduersus Romanos cum omni exercitu suo interiisse. Quod autem addit, anno XV post Basilij Consulatum fusos fugatósque à Francis Romanos, & castris exutos esse, eodémque ipsos anno reparatis viribus *partem Italiæ, quam Theodebertus Rex adquisierat, occupauisse*: id de Hamingo Duce, quem Menander Ammigum, alij Ammingum vocant, dictum puto. Certè apud Paullum, & Aimoinum lego Buccelinum Ducem, cùm pæne omni Italiâ vastatâ in Campania hibernare constituisset, tandem attenuatis dysenteriâ (vt ait etiam Fredegarius) suis militúmque suorum viribus; *in loco, cui Tannetum nomen est*, à Narse atroci prœlio superatum, ac interfectum esse: Hamingum alium Ducem Francorum, cùm Widino Gothorum Comiti rebellanti contra Narsem auxilium ferret, à Narse victum & occisum, Widinum captum, & Constantinopolim in exsilium missum: tertium Francorum Ducem, nomine Leutharium, Buccelini fratrem; dum multâ prædâ onustus in patriam reuerti festinat, inter Veronam ac Tridentum, circa lacum Benacum propriâ morte esse defunctum. Vbi non dubito, quin *Tannetum*, vel Tannitum, quod veteres Auctores Regio Lepido & Parmæ vrbibus medium interponunt, prouinciæ Æmiliæ reddi; & *Cannetum*, (de quo loco Capuæ vicino Leo Marsicanus non semel loquitur) vnde deiectum fuit, eò restitui oporteat. Regino præterea, ac Sigebertus scribunt Narsem Patricium cum Buccelino & Hamingo Ducibus Theodeberti Francorum Regis Italiam vastantibus pugnauisse, eósque interfecisse. Denique in veteri Appendice Marcellini Chronico subtexta inuenio, *cùm Buccelinus Comes, vnà cum sociis à Theodeberto Rege Francorum dudum missus, per annos aliquot Italiam Siciliámque infestaret, & Romanum sæpe exercitum superaret, tandem exercitum eius profluuio alui attritum, à Narse pugnâ victum, & profligatum, ipsum Ducem occisum: nec multo pòst socium eius Ammingum Ducem cum reliquiis Gothorum, quibus se iunxerat*, (hoc est cum Widini Comitis copiis) *peremtum esse*. Quæ Indictione XV post Consu-

IↃLII. latum Basilij anno XI contigisse falsò ait Auctor supradictæ Appendicis, & vt suprà notaui, duas Bucceleni expeditiones confundit. Gregorius, Fredegarius, Freculfus, & Constantinus Porphyrogennetus Buccelini tantummodò, & Buccelinianæ cladis mentionem faciunt. ex quibus Gregorius tradit Theodebaldi principatu Buccelinum, cùm totam Italiam in Francorum ditionem redegisset, ab Narse interfectum esse, & Italiam Imperatori restitutam. Marius, & Fredegarius, eo ipso anno, quo Theodebaldus Rex Francorum decessit,
IↃLV. nimirum post Consulatum Basilij anno XIV; Sigebertus verò ante annum quàm is obiret, Buccelinum periisse
IↃLIV. tradit. Equidem existimo Buccelinum anno XIII
IↃLV. post Consulatum Basilij; Hamingum anno XIV, bello contra Narsem occubuisse. Nec miror, quòd Gregorius neget post cæsum Buccelinum quemquam ex Francorum Regibus fuisse, qui Italiam reciperet. Nam etsi Gregorius ipse in libri IX capite XX & in libri X capite III scribit Childebertum minorem, Francorum Regem, per XX Duces copiarum eò missos, partem quamdam Italiæ, à Sigiberto patre suo vindicatam ac possessam, eóque mortuo amissam, ad iusiurandum adactis incolis in potestatem suam redegisse, hócque quatuor aduersus Langobardos expeditionum pretium tulisse: tametsi Constantinus Porphyrogennetus quoque in Præceptis de regendo Imperio ad Romanum filium scribit Narsem Patricium, *in regione Papiæ attributa*, hoc est in Liguria, aut Venetia bellum gerentem, pecunias omnes, quas ex Italia quotannis Constantinopolim deportari, ac fisco inferri oportebat, in stipendium militum erogauisse: nec Ostrogothorum nomine propè ad internecionem redacto, & compresso Erulorum motu, Narsæ in ea præsertim Italiæ parte cum aliis quàm Sigiberto Rege Francorum res esse potuit: tamen constat, post pacem ab Langobardis cum Guntchramno factam, Francorum Reges tantùm montem Cinisium, hoc est Alpem Cottiam, vallem Segusinam, vicum Noualicium, Segusium opidum, Ametegim vallem, montem Iouis, seu summum Peninum, vallem Augu-

sta-

ſtanam, & Auguſtam Prætoriam Salaſſorum, nihílque præter hos aditus in Italia illuſtre tenuiſſe.

Poſt Conſulatum Baſilij anno XIV. Indictione III. obiit Theodebaldus Rex Francorum, Chlodouei pronepos, vt ait Marius in Chronico, quem Gregorius Theodoualdum appellat, ſcribitque dimidiâ parte corporis à lumbis vſque ad pedes reſolutâ ſenſim tabeſcentem, itaut ſe inclinare non poſſet, VII regni ſui anno deceſſiſſe. Vnus Aimoinus Theodebertum annos XIII, VIII Theodebaldum regnauiſſe dicit. Eius mortem prodigiis denuntiatam fuiſſe apud Gregorium inuenimus. nam & in orbem nouæ Lunæ ſtellam abdi viſam eſſe: & ſambucum racemos colore vuarum conſimiles tuliſſe. Theodebaldum autem adoleſcentem mali ingenij, & crudelem habitum eſſe, propterea quòd iratus cuidam ob rapinarum ſuſpicionem, refrigerandi eius cauſſâ fabulam finxiſſet: cùm ſerpens inflata vino per collum amphoræ, quà irrepſerat, diu multúmque fruſtra conaretur erumpere, dominum vini ſuperueniſſe, ac niſi quidquid bibiſſet euomeret, ſerpentem euaſuram negauiſſe. quæ fabula magnum ei ſuorum timorem, odiúmque conciliauerit. Quamquam apud Aimoinum dicitur Theodebaldus *Deo deditus* fuiſſe, *& ſeruos eius*, hoc eſt pios religioſóſque viros, *vnicè dilexiſſe*, adeò vt (quemadmodum ait Fauſtus) ad Beatum Maurum, quem plurimùm amabat, venerit, & paterni exempli ſucceſſor Monaſterio eius Glannafolio villam Fabrenſem, & Voſdam dederit. IƆLV.

Theodebaldi Regnum, opes cunctas, & vxorem Vuldetradam, Chlotharius maior eius patruus recepit, ſed increpitus à Sacerdotibus inceſtas nuptias improbantibus, in primis (ſicut exiſtimo) à Nicetio ſanctiſſimo Treuirorum Epiſcopo, quem Francorum Proceribus, & Chlothario ipſi Regi propter iniuſta facta ſæpe ſacris interdixiſſe conſtat, eamdem inuitus inuitam dimiſit, & Gariualdo Duci nuptum dedit. Paullus in libro I rerum Langobardicarum, & Aimoinus in Hiſtoriæ libro II tradunt Wldetradam, quam ipſi Walderadam appellant, Vuaconis Langobardorum Regis ex Auſtri-

gosa filiam fuisse, sororémque natu minorem Vuisigardis eius, quam Vuaco Theodeberto Theodebaldi patri collocauerat, atque nupsisse Theodebaldo Regi Francorum, cuius nouercæ soror erat. Addit Paullus à viro consuetudinem eius aspernante abiectam, & vni è suis, nomine Garibaldo, in matrimonium datam esse. quem errare, & diuortium, à Chlothario non sponte factum, per negligentiam Theodebaldo assignare liquet. Hic est, opinor, Gariualdus, quem idem Paullus, Aimoinus, ac Sigebertus *Garibaldum Baioariorum Regem*; Regino aliíque *Garibaldum Baioariorum Ducem* appellant, & quem Eouini Tridentinorum Ducis, ac Flauij Autharij Regis Langobardorum socerum fuisse dicunt: cuius in locum defuncti Childebertus minor, Chlotharij nepos, anno post Theodebaldi mortem circiter XXX Tassilonem Ducem substituit. Agathias Aduocatus in Historiæ libro secundo scribit, dum Ostrogothorum Dux Ragnaris à Narse Patricio obsidetur, Theodebaldum adolescentem, finitimorum Italiæ Francorum Regem, miserrimè decessisse morbo, quo à teneris conflictabatur, oppressum, & lege hereditatem ad Childebertum & Chlotharium proximos adgnatos venisse, statímque magnam inter eos ortam contentionem, nec quidquam propius esse factum, quàm vt bellum ciuile toti genti perniciosum excitaretur. Et Childebertum quidem non modò iam senem, & admodum ætate prouectum, sed etiam valde imbecillum fuisse, cuius totum corpus tabe consumeretur, ac filias tantùm, marem verò, qui Regno suo succederet, nullum habuisse. At Chlothario, homini primæ ac viridis senectutis, & vires adhuc bonas, & IV filios admodum iuuenes, & ad omnia audenda ac exsequẽda paratissimos ac promtissimos fuisse, quibus fretus Childebertũ ab adeunda hereditate deterruerit, negans bona Theodebaldi diuidi oportere cum eo, cuius ipsius Regnum breui ad se filiósque suos esset peruenturum. neque Chlotharium spe suâ frustratum esse. quippe Childebertum, potentiam viri inimicitiámque metuentem, sponte ei hereditate cessisse, ac paullo pòst obiisse, & Chlotharium totum Francorum imperium obtinuisse.

Quidquid tamen dicat Agathias, non adeò senex tum, & ætate prouectus Childebertus erat, cùm (vt ex Gregorio colligo) post XV regni Chlodouei annum natus, sub obitum Theodebaldi non plus quàm LVIII annos habere potuerit. nec tanta tum infirmitate corporis, aut tabe ita peresus erat, vt non secundo post Theodebaldi mortem anno Campaniam Remensem, quam Chlotharius tenebat, igne ferróque vastauerit. Ex quo etiam apparet eum Chlothario fratri ius suum metu magis quàm sponte cessisse. Certè cùm apud Faustum in libro de vita Mauri Abbatis reperio Theodebaldum, postquam Regnum pauco tempore cum pace obtinuerat, immaturâ præuentum morte *Chlothario Principatum dimisisse*; & cùm animaduerto eumdem ab Aimoino dici, posteaquam VII annos strenuè regnauisset, decedentem *Principatum gentis, quam regebat, cum thesauris Chlothario reliquisse*: pæne fit, vt credam Chlotharium Francorum Regem à Theodebaldo Theodorici eius fratris nepote, qui ex Wldetrada vxore nihil liberûm sustulerat, ex asse heredem esse factum, Childebertúmque præteritum. Hîc omittendus non est error Agathiæ, qui cùm sciret Chlothario quatuor filios successisse, eum sub Theodebaldi Regis obitum IV filios habuisse prodidit. habebat autem quinque: siquidem Chramnus, Chlotharij filius, nonnisi quinto demum post Theodebaldi mortem anno periit. Poscere videtur hic locus, vt de Chlotharij Francorum Regis vxoribus & liberis pauca dicamus.

Chlotharius Radegundim primùm, filiam Bertharij Toringorum Regis, bello captam matrimonio sibi adiunxit, quæ postea regium insigne sacro velamine mutauit, & virtutum ac sanctitatis famâ non Galliam, ac Europam modò, sed etiam transmarinas prouincias impleuit. Deinde Ingundem duxit vxorem, ac vnicè dilexit, feminam optimam, & à fastu alienissimam, quæ virum, *Dominum suum*; se, *ancillam eius* appellare consueuerat. Ex ea Chlotharius liberos tulit Guntharium, & Childericum, quibus ambobus superstes fuit, Charibertum, Guntchramnum, Sigibertum, & Chlodosuin-

dam, quæ Alboino Regi Langobardorum nupsit. Idem ex Haregunde tertia vxore suscepit Chilpericum: ex Chunsena, quam quidam Gunsinam, alij Gunsindim vocant, Chramnum genuit. Auctor libri de vita Consortiæ Virginis quamdam præterea Chlotharij Regis filiam scribit in aula Sigiberti fratris sui ætatem egisse. Haregundim Ingundis Reginæ sororem fuisse Gregorius prodit, de qua collocanda Ingundim cum viro sermonem habuisse: illum, eam rem sibi curæ fore pollicitum, in villam ad Haregundim venisse, factísque nuptiis, vt erat naturâ in venerem pronus, qualem optâsset conditionem puellæ repertam; sibíque opibus & prudentiâ ceteris omnibus sine dubitatione præstanti Hategundem connubio iunctam esse, vxori renuntiauisse: ex eo tempore duas simul sorores Chlothario nuptas fuisse. Hîc notare conuenit Gregorium, & Auctores omnes Carolo Magno vetustiores, cùm vtriusque sexus liberos Chlotharij maioris ordine enumerant, Blithildis eius, quæ Ansberto Senatori nupsisse dicitur, mentionem nullam facere. quam qui Chlotharij iunioris filiam fuisse affirmant, non animaduertunt Arnulfum, Ansberti & Blithildis nepotem, ætate huius ipsius Chlotharij Ducem Austrasiorum, deinde Mettensem Episcopum fuisse, quod proauo regnante fieri non potuit. Ansbertum quoque alij Romanum, hoc est Gallum; alij Francum; (vt & nomen indicat) quidam Narbonensem, ex vrbe Vesigothis subiecta; nonnulli Aquitanorum nobilissimum fuisse scribunt. vt appareat nihil de Ansberto ipso certi narrari. Præterea Paullus Warnefridi Langobardi filius, Foroiuliensis Diaconus in libro, quem de Episcopis Mettensis Ecclesiæ composuit, ad Angilramnum Mettensem Episcopum, tradit Arnulfum, natione Francum, clarum genere, Mettensem Episcopum, ac nihilominus Præfectum Palatij fuisse, patrem Anschisi, auum Pippini, Caroli proauum, Pippini Francorum Regis abauum, Caroli Magni atauum: ob idque duas Caroli Magni sorores, totidémque eius filias, cum Hildegarde vxore, Mettis in Basilica S. Arnulfi sepultas esse, vbi postea Imperator Ludouicus Pius est

conditus. Nec plura Paullus Langobardus de Maioribus Caroli Magni, cuius principatu florebat, ſcripſit, non omiſſurus Blithildim hanc, Chlotharij Francorum Regis (vt aiunt) filiam, ſi Arnulfi Præfecti Aulæ ac Metenſis Epiſcopi auia fuiſſet, per eámque Carolus Magnus regiæ Merouingorum ſtirpi annexus. Theganus quoque natione Francus, Treuiricæ Eccleſiæ Chorepiſcopus in libro rerum geſtarum D. Ludouici Pij Aug. cuius æqualis fuit, nullâ Blithildis mentione factâ, genus Caroli Magni ad Arnulfum Epiſcopum refert. Primus omnium, ni fallor, Hincmarus Remorum Epiſcopus, qui in gratiam Eccleſiæ ſuæ, poſterorúmque Caroli Magni multas fabulas finxit, cùm in vrbe Mettis capiti Caroli Regis coronam imponeret, haud dubitauit affirmare Ludouicum Pium Aug. eius patrem à *Ludouico Rege Francorum inclyto*, hoc eſt à Chlodoueo Magno *per Beatum Arnulfum* genus deducere: quem Arnulfum ſcilicet Blithildis ex Arnoldo filio nepotem, Chlotharij pronepotem, Chlodouei abnepotem fuiſſe aut credidit, aut aliis perſuaderi voluit.

Eo ipſo anno, quo Theodebaldus deceſſit, poſt Conſulatum Baſilij anno XIV Saxones, gens Germaniæ no- IↃLV.
biliſſima, & Britanniæ quondam Galliæque infeſtiſſima, morte Theodebaldi occaſionem ſibi ad libertatem & priſtinam rei militaris gloriam recuperandam oblatam arbitrati rebellauerunt, & adiutoribus Toringis fines Francorum incurſionibus vaſtauerunt. Quâ re cognitâ confeſtim Chlotharius, quàm maximis potuit coactis copiis, in Saxoniam ire contendit, & circa amnem Viſurgim, quem Hiſtorici noſtri Wiſuram & Wiſiram appellant, magnum hoſtium numerum prœlio deleuit, agríſque Saxonum depopulatis, & totâ Toringorum regione vaſtatâ, propterea quòd eis auxilium aduerſus ſe tulerant, onuſtus prædâ domum reuertit. Inſequenti anno, poſt Conſulatum Baſilij V. C. quinto decimo IↃLV.
Chlotharius, cùm Regnum Auſtriæ, quod Theodebaldo mortuo receperat, ordinandarum prouinciarum cauſâ circumiret, audiiſſétque ex ſuis iterum inſanire Saxonas, ac rebellare, & tributa, quæ quotannis pendere

consueuerant, ipsi conferre recusare, protinus Saxoniam petiit. cuius finibus vbi appropinquauit, Saxones ad eum legatos mittunt, qui pacem peterent, & se contemtores eius non esse, sed quæ fratri eius, fratrisque filio, ac nepoti dependere antea solebant, etiam cum auctario, si ita voluisset, dare paratos se dicerent. Chlothario de conditione accipienda verba facienti à militibus reclamatum est, negantibus hostes fallaces & perfidos promissa seruaturos. Cùm Saxones denuo per legatos dimidium rerum suarum pro satisfactione obtulissent; postremò veste, pecore, bonis omnibus, agríque sui dimidiâ parte pacem redimere frustra tentâssent, obstinatis ad pugnandum Francis, affirmauit Chlotharius, si aduerso Deo dimicare vellent, se certamini non interfuturum. Quibus illi verbis accensi tabernaculum Regis disscindunt, & conuicium ipsi, vímque faciendo, mortem etiam minando, secum ire inuitum cogunt, & cruento vtrimque prœlio commisso ita sunt fusi, vt numerus cæsorum iniri non posset: reliqui fugam capessiuêre. Tum Chlotharius, etsi pudebat victum id ab hostibus petere, quod paullo antè cupidissimè petentibus, re integrâ, denegauisset; necessitati parendum ratus legatos de pace ad Saxones misit, culpámque in multitudinem conferens, negauit se sponte cum eis pugnauisse, factáque pace in Galliam reuertit. Marius Auenticensis Episcopus, à Gregorio dissentiens, in Chro-
IƆLV. nico tradit, post Consulatum Basilij anno XIV Chlotharium Regem, quem Chlothacarium appellat, cum Saxonibus rebellibus conflixisse, & multis vtrimque cæsis victoriam tamen eum ex hostibus tulisse. anno insequenti iterum defecisse Saxones, & ab Chlothario victos acie maximam suorum partem amisisse; omnémque agrum Toringorum, qui cum Saxonibus contra Chlotharium coniurauerant, vastatum fuisse. At Auctor Appendicis Chronico Marcellini subtextæ putat annum, qui Theodebaldi mortem secutus est, à bello vacauisse. nam secundam Chlotharij aduersus Saxones expeditionem anno II post primam, pósteque Theodebaldi obitum susceptam ac confectam ait.

Tum Turonici in locum Guntharij Epiſcopi ſui defuncti Euphronium Preſbyterum, virum non minùs ſanctitate quàm nobilitate illuſtrem, ſubſtituendum eſſe conſenſere, & ad Chlotharium Regem ex Saxonia reuerſum quoſdam è Clero Turonico miſere confirmationem electionis petitum. Quærenti Regi, cur Catonis Preſbyteri Eccleſiæ Aruernicæ, quem Epiſcopum fieri iuſſerat, rationem non habuiſſent, reſponderunt legati hanc eum dignitatem ſibi ab ipſis delatam repuliſſe. Adhuc loquentibus legatis ſubitò aduenit Cato, precatúrque Regem, vt eiecto Cautino ſe apud Aruernos Antiſtitem conſtitui iubeat. cùm irrideretur à Rege, petiit, (id quod antè recuſauerat) vt ſaltem Turonicæ Eccleſiæ præficeretur. cui Chlotharius Rex ait: ego primùm iuſſeram te Turonorum Epiſcopum conſecrari: ſed, vt audio, deſpicatui eam Eccleſiam habuiſti, ideóque Beati Martini ſedem non obtinebis. Euphroniúmque, poſteaquam quis eſſet, & quo genere ortus quæſiuerat, datis litteris Epiſcopum ordinandum curauit.

Interea Chramnus, iuuenis formâ quidem ingenióque excellens, acer, callidus, ſed ambitioſus, & improbus, quem Chlotharius pater Pictonibus, Lemouicibus, Aruernis, ceteriſque trans Ligerim gentibus Aquitaniæ poſt Theodebaldi obitum vice ſua præpoſuerat, ibi ita ſe gerebat, vt omnibus odio, timoríque eſſet. Nam & puellas nobiles, nubiléſque iuuenibus vilibus & obſcuris, quos vnos amicos & conſiliarios lateri ſuo admouebat, inuitas in matrimonium dabat: & Firminum Comitem vrbis Aruernorum (quem poſtea Chlotharius in dignitatem reſtituit) cum Cæſaria ſocru ex Eccleſia extractum, ac ſpoliatum fortunis relegauerat, eíque Salluſtium Euhodij filium ſubſtituerat: multos præterea locupletes prouinciales impulſu Leonis Pictaui, Imnacharij, & Scaptarij bonis euertebat. Ob id euocatus à patre, non modò dicto audiens non fuit; ſed etiam cum Childeberto patruo ſuo, qui Chlothario propter occupatum totum Theodebaldi Regnum erat infenſus, clàm per nuntios fœdus iniit, coniurationémque aduerſus patrem

fecit, ac coactis copiis ex vrbe Pictauis in Lemouices contendit, & quaquà ibat, locis omnibus præsidia imposuit, ita vt Aruerni, qui ei portas clauserant, extra muros egredi non auderent. Quamobrem Chlotharius Charibertum & Guntchramnum filios suos cum exercitu aduersus Chramnum mittit, qui per Aruernos itinere in Lemouices facto, ad Montem Nigrum peruenêre, & castra ibi contra fratrem posuêre, legatisque missis res paternas repetiêre. Affirmante Chramno in patris se potestate & fuisse, & fore, sed loca, quæ possidebat, cum eius gratia tenere cupere, vt controuersia armis diiudicaretur, postulauêre. Minimè detrectauit certamen Chramnus, apparebátque cruentum prœlium futurum, ni iam instructas vtrimque acies subitò coorta tempestas fulguribus, fragore nubium, & imbribus horrenda à pugnando deterruisset. Reducentibus in castra copias fratribus suis, Chramnus clàm ignotum hominem summisit, qui ex Germania venire se, Regémque Chlotharium à Saxonibus victum, & interfectum esse diceret. Quo illi nuntio perturbati, protinus relictâ Aquitaniâ, in Burgundiam redeunt. Chramnus quoque nihilo segniùs subsecutus flumen Elauer, ac Ligerim transit, ingressúsque Burgundiam, Cabillonum opidum Æduorum ad Ararim positum obsidione capit, & ad castrum Diuionem accedit, sed ab incolis minimè admissus, à Tetrico Episcopo Lingonicæ Ecclesiæ ad Basilicas, qui locus extra castrum erat, hospitio excipitur. inde Luteciam Parisiorum ad Childebertum venit, & amicitiâ cum eo iunctâ inimicum se patris iureiurando profitetur, quo inconsulto Wiliacharij filiam nomine Chaldamiam in matrimonium acceperat. vt Gregorius, Fredegarius, aliique scribunt. Marius Episcopus in Chronico rem aliter narrat, nimirum statim post Theodebaldi mortem, post Consulatum Basilij anno
IↃLV. XIV. Chramnum, filium Chlotharij Regis, ad Childebertum patruum, à quo solicitatus erat, se contulisse, & insequenti anno contracto exercitu Regnum patris sui vastauisse, ac perturbauisse. Marium sequitur Aimoinus: quippe scribit Chlotharium Chramno filio vices

ſuas per Aquitaniam commiſiſſe, cùmque poſtea ob rapinas & inſolentiam vt increparet reuocauiſſe. Sed Chramnum inſuperhabitis patris mandatis Pariſios ad Childebertum veniſſe, & tactis Sanctorum reliquiis iurauiſſe numquam ſe cum patre in gratiam rediturum, ictóque fœdere Aquitaniam repetiuiſſe, atque ibi quæcumque potuit occupauiſſet: aduerſus quem Chlotharius, Saxonica expeditione occupatus, Charibertum & Guntchramnum filios cum exercitu miſerit.

Eodem tempore, P. C. Baſilij anno XVI Chlotharius IↃLVII. magnum bellum aduerſus Saxones gerebat, qui pecunia ab Childeberto ſolicitati, & acceptæ ſuperiore anno iniuriæ memores, in Franciam Tranſrenanam eruperant, nec priùs prædas agere, ac regionem fœdè populari deſierant, quàm (ſicuti & poſtea regnante Carolo Magno fecere) ad Renum flumen, Diutiamque perueniſſent. quod caſtrum, aduerſum Coloniæ Agrippinæ, & à Fredegario *Diuiciam ciuitatem*, ab aliis Diuzam dictum, nonnulli apud Gregorium in *Nutiam*, hoc eſt Nouesium caſtellum Ciſrenanum, perperam mutauerunt.

Dum Chlotharius Saxonico bello detinetur, Childebertus libenter credens, id quod audierat, eum à Saxonibus interfectum, & Regnum fraternum iam ſpe præſumens, Campaniam Remenſem ingreditur: regionem igne & ferro vaſtat, ac diripit: quæ adire poteſt, cuncta peruadit: & vſque ad opidum Remos populabundus accedit. Videtur tum Childebertus Compendium cepiſſe, ſi verum eſt, quod in libro de vita Marculfi Abbatis inuenio, Marculfum Baiocaſſinum, natione Francum, ad Childebertum Regem, in caſtro Compendio cum vxore & Optimatibus commorantem, veniſſe petitum, vt donationes prædiorum Monaſteriis ſuis à piis hominibus datorum litteris confirmaret. conſtat enim Compendium, vnum è Palatiis ſeu villis Regum Sueſſionicorum, ad Chlotharium pertinuiſſe.

Quis porrò tertiæ huius ac vltimæ Chlotharij aduerſus Saxones expeditionis euentus fuerit, Gregorius, vir, quàm hiſtoricus, melior, memoriæ non tradidit. Sed in libro rerum geſtarum Dagoberti, &

apud Fredegarium atque Aimoinum inuenimus Chlotharium seniorem Saxonibus *grauissimis* (vt ait Freculfus) *prœliis à se prostratis & deuictis* quingentas boues in annos singulos tributi nomine imposuisse : & Dagobertum Chlotharij pronepotem anno pôst secundo & octogesimo Saxonibus, qui Venedos, Sclauinos dictos, Toringiam, aliósque proximos pagos sæpe vastantes suis se copiis in posterum Francorum finibus prohibituros spoponderant, hoc tributum remisisse. Gregorius in Historiæ libro V, & Paullus in libro II rerum Langobardicarum scribunt Chlotharium, & Sigibertum Reges vacantem agrum Saxonum, qui rogati ab Alboino Rege ad XXX circiter millia vnà cum Langobardis in Italiam transierant, Sueuis dedisse: ac postea Saxones, ne sub Langobardorum ditione essent, ex Italia cum coniugibus & liberis per Gallias in Germaniam reuertisse, atque in finibus, è quibus exierant, à Sigiberto collocatos Sueuis bellum intulisse, & duobus prœliis superatos ac deletos esse. Quod quidem de Sigiberto verè dici, de Chlothario maiore eius patre nullo modo potest, cuius post obitum anno VIII Alboinus Rex, sua parte Pannoniæ Abaribus Hunnis sociis & amicis concessâ, Langobardos, & supradictos Saxones, multos præterea Gipedes, Bulgares, Sarmatas, Pannonios, Noricos, & Sueuos, in Italiam adduxit. Nisi fortè potiùs (sicuti Fredegarius in Epitome, & Aimoinus in libro III Historiæ produnt) Theodebertus senior, Theodorici Chlotharij fratris filius, hosce Saxones in Italiam commigrare iusserat; quos eò videtur misisse, vt locis, quæ ibi occupauerat, tutelæ causa præsiderent. Gregorium, & Paullum secutus non est Sigebertus Monachus, qui Alboino Rege vnà cum Langobardis, Saxonibus, aliisque gentibus Italiam ingresso, Sigibertum Regem agros discessu Saxonum vacuos ac desertos occupauisse, & Sueuis colendos dedisse dicit. Ex his apparet Saxones, si non interiores, saltem fluminis Visurgis accolas, Toringis & Cattis finitimos, ante annos ferè trecentos, quàm nomen omne Saxonum diuturno bello domitum Carolus Magnus Christianam religionem, & imperij iugũ recipere cogeret, a Theodorico Chlodouei

filio stipendiarios esse factos : & Theodeberto, Theodebaldo, Chlothario maiori, Sigiberto, Childeberto, Theodeberto, ac Chlothario minori Regibus Francorum per annos ampliùs centum eos tributa pependisse. Vnde Theodoricum in bello Toringico, & Theodebertum iuniorem Childeberti filium in bello ciuili Saxonum operâ vsos legimus: & Saxones cum Francis auxilium Paullo tyranno aduersus Wambam Vesigothorum Regem tulisse. Neque tamen raro iidem intra id tempus rebellauere. Nam Fortunatus in libro VI Carminum, & Aimoinus in libro III Historiæ auctores sunt Sigibertum, Chilperico fratri adiunctum, pulsos acie Saxones, qui Toringos, & Danos socios sibi adsciuerant, pacauisse. & Paullus in libro IV rerum Langobardicarum, ac Aimoinus in libro III scribunt Francos, qui sub Theodeberti minoris imperio erant, VII regni eius anno cum Saxonibus pugnauisse, & magnam vtrimque cædem esse factam. Eosdem Bertoaldo duce, violatâ fide, bellum Dagoberto Regi Orientalium Francorum intulisse, atque à Chlothario, & Dagoberto Regibus occiso Bertoaldo fusos fugatósque, agros vastatos, puberes omnes interfectos esse constat. Postea Saxones, quòd sicuti pleræque Gentes Francis subiectæ, Præfectorum aulæ imperia detrectabant; Pippini & Caroli Ducum armis fracti obsides dedere, ac tributa pacti sunt. deinde à Carolomanno, Caroli filio, desciuerunt, móxque subacti, ac in deditionem accepti; plurimíque ex his Christianis sacris initiati sunt: à Pippino quoque victi se in Concilio, quod tum mense Maio quotannis indicebatur, honoris causâ trecentos equos Regi daturos iurauerunt.

Dum Childebertus Francorum Rex Campaniam Remensem absente fratre depopulatur, Austrapius Dux metu Chramni in Basilicam Sancti Martini confugit, móxque reuertente ex Saxonia Chlothario Rege periculo liberatus est. Hic paullo pòst Clericus factus apud Sellense castrum in Pictonibus Episcopus ordinatur, & Pientio Pictauorum Episcopo destinatur successor. Sed Charibertus Rex, Chlotharij filius, mutatâ

ſententiâ, in locum Pientij Paſcentium Abbatem Baſilicæ Sancti Hilarij ſubſtitui iuſſit, fruſtra querente Auſtrapio, & hunc ſibi locum deberi clamitante, qui regreſſus in caſtrum ſuum, ſeditione orta, à Teiſalis acceptas iniurias vindicantibus interemtus eſt, & vt ait Gregorius, diœceſes ſuas Pictaua Eccleſia recepit. Ex quo intelligitur Taifalos, gentem Scythicam, puerorum ſtupris infamem, quos Gregorius Teifalos appellat, tum in agro Pictonico, Sellenſique caſtro ſedem habuiſſe. Eoſdem Taifaliam vicum in finibus Pictonum incoluiſſe, & à ſe cognominauiſſe auctor eſt idem Gregorius in libro de vita Senoci Abbatis, & in Hiſtoriæ libro V, cùm ait beatum Senocum Preſbyterum, *genere Teifalum, ex Pictauo pago, quem Teifaliam vocant, oriundum fuiſſe*, & Clericum factum, in agro Turonico Monaſterio ſtatuto, multis virtutibus claruiſſe, ac paullo poſt Sigiberti Regis Chlotharij filij mortem deceſſiſſe. Eſt autem Taifalia vicus Pictonum, inter Clichonem & Moritaniam poſitus ad Cebram flumen apud Namnetas in Ligerim exiens, hodiéque dictus Tifaugia. Horumce Taifalorum Gallicanorum mentionem facit Glaber Rodulfus Cluniacenſis Monachus, in libro V rerum ſua ætate geſtarum, in quo ſcribit *homuncionem quemdam genere Teifalum à partibus Galliarum in Africam* ad Anachoritam famâ notum *veniſſe*. qui Auctor ante annos ferè IↃC Henrico Rotberti filio regnante viguit. Multi igitur Taifali, relictis domibus ſuis, in finibus Pictonum non longè à Ligere & Oceano ſedem cepere. Sed quo tempore, cuiúſve ductu Galliam ingreſſi ſint, & in ſupradicta Aquitaniæ parte conſederint, ſcire difficile eſt. Erunt fortaſſe, qui credent hos Taifalos ortos eſſe à *Taifalis Gentilibus*, quorum vnà cum Sarmatis præſidium Pictauis fuiſſe docet Notitia prouinciarum Imperij Romani. Equidem cùm animaduertam Taifalos Sarmatis & Vandalis fuiſſe finitimos, atque cum Teruingis, gente Gothica, Daciam Tranſdanubianam incoluiſſe, exiſtimo partem eorum Alaricum Regem Gothorum ſecutam eſſe in Italiam, ac mox duce Ataulfo, Alarici ſucceſſore, in Gallias veniſſe, atque tandem

in agro Pictonico, parte nimirum Aquitaniæ ſecundæ, quam Gothis Honorius Aug. ad habitandum dederat, conſediſſe: Chlodoueúmque Francorum Regem, cùm victo cæſóque Alarico Rege Gothos ex Aquitania expelleret, ac interficeret, Taifalos quietos & imperata facientes in ſuis ſedibus reliquiſſe. Niſi quis mauult hoſce Taifalos vnà cum Alanis finitima gente ductu Goaris Regis Gallias petiiſſe, & in agro Pictonum circa Ligerim Honorij principatu ſedem cepiſſe. idque eo veriſimilius videtur, quòd imperante Placido Valentiniano Honorij ſucceſſore, pars Alanorum trans flumen Ligerim conſidebat. vt in libro de origine Gothorum tradidit Iordanes. His animaduerſis ad ordinem reuertendum eſt.

Paullo poſt populationem Campaniæ Remenſis, Childebertus Francorum Rex Luteciam Pariſiorum regreſſus in morbum incidit, quo diutiſſimè conflictatus, ac tandem oppreſſus deceſſit. Quam puto cauſam fuiſſe, quare Chlotharius reuerſus ex Saxonia ab eo factam abſenti ſibi iniuriam non vindicauerit, nec bellum inferre voluerit ægrotanti fratri, cui breui morituro ſucceſſurus erat. De anno, quo Childebertus obiit, obſcurum eſt. Auctor Appendicis Chronico Marcellini ſubtextæ Indictione V poſt Conſulatũ Baſilij V.C. anno XVI IↃLVII.
eum deceſſiſſe ſcribit, Marius Indictione VI poſt Conſulatum Baſilij anno XVII. cui ego Auctori eo libentiùs IↃLVIII.
acceſſerim, quòd Childebertum & Chlotharium videre potuit. nam Guntchramno regnante floruit, & ſtatutis Concilij Matiſconenſis II. ſubſcripſit. Vt appareat errare Herimannum Contractum, ac Sigebertum: è quibus Herimannus Chlodoueum Magnum anno Chriſti nati IↃXXIII, Childebertum eius filium anno IↃLXIII regni quadrageſimo obiſſe tradit. Sigebertus illum anno IↃXIV, hunc Chriſti IↃLIX, regni quinto & quadrageſimo mortuum ait. Sepultus eſt à Germano Epiſcopo Eccleſiæ Pariſiacæ Childebertus in Baſilica B. Vincentij Martyris, quam reuerſus ex Hiſpania condiderat. Vſuardus Monachus huius ipſius Monaſterij in Martyrologio, quod Carolo Magno Auguſto nuncupauit, vno eodémque die (neſcio an & anno) dedicatã Eccleſiam, & ſepul-

tum in ea Childebertum Regem Francorũ docere videtur, cùm X *Kal. Ianuar. Pariſiis dedicationem Baſilicæ in honore S. Crucis, & S. Vincentij Martyris; ac depoſitionem Domini Childeberti Regis* ait celebrari. Sic Chlotharius mirâ quadam felicitate Theodorici, Theodeberti, ac Childeberti, quorum aut inſidiis petitus, aut armis oppugnatus erat; & ſuperſtes, & ſucceſſor fuit. vti poſtea nepos eius Chlotharius Childeberti fratris patruelis ſibi infeſtiſſimi, & Theodeberti, ac Theodorici, à quibus magnâ regni patrij parte ſpoliatus fuerat; hereditatem obiit. & Carolus, Ludouici Augusti filius minimus natu, poſt obitum filiorum Lotharij germani fratris, qui paternis bonis eum excludere voluerat; Regnum Lotharij, & Imperium Romanum obtinuit. Gregorius de vita Nicetij Lugdunenſis Epiſcopi hunc *Childebertum Seniorem*, & in libro de vita Patrocli *Childebertum Pariſiorum Regem*, appellat, Sacerdotémque Lugdunenſem Antiſtitem, qui Nicetij auunculus erat, & Mumionem præcipuè dilexiſſe ait.

Non facilè reperias, cuius pietas, & de ſummis Eccleſiæ rebus ſolicitudo multis & magnis experimentis teſtatior fuerit, quàm Childeberti. Nam vt omittam Baſilicas, Xenodochia, Monaſteria, Luteciæ Pariſiorum, Lugduni, Arelate, aliiſque in locis ab eo exſtructa; edictúmque promulgatum, quo ſimulacra Dæmonum deiici iuſſit: quantumcumque ſplendoris, & incrementi Childeberto regnante Eccleſiæ Gallicanæ acceſſit, (acceſſit autem plurimum) huic vni acceptum referri debet. Cui rei indicio ſunt Concilia Epiſcoporum IV in opidum Aurelianorum, vnum Arelate, duo in vrbem Luteciam mandato eius indicta. ex quibus Concilium Aurelianenſe tertium Nonis Maij, *quarto*
IↃXXXVIII. *poſt Conſulatum Paullini iunioris V. C. anno* XXVII *regni Domini Childeberti Regis*; Concilium Aurelianenſe
IↃXLIX. quintum V *Kal. Nouembris, anno* XXXVIII *regni D. n. Childeberti, Indictione* XIII; Concilium Arelatenſe quin-
IↃLIV. tum III *Kalendas Iulias, anno* XLIII *regni Domini Childeberti Regis, Indictione* II, non (vt mendosè ſubſcriptio Sapaudi Epiſcopi præfert) III habitum fuiſſe legimus.

Annus autem quartus post Consulatũ Paullini iunioris, Ioannis Consulis nomen ferens; post Felicem & Secundinum Consules, siue post Chlodouei obitum, & initia principatus Childeberti septimus ac vicesimus est. & Indictione XIII, V. Kal. Nouemb. Childebertus XXXVIII imperij anni mensem vltimum ingrediebatur, Indictionísque XIII diem XXXIV agebat. siquidem à die VIII Kal. Octobris Galli Indictionum principia ducebant. vt appareat verum esse, quod diximus, Chlodoueum Felice & Secundino Coss. decessisse. Non possum mihi temperare, quin huic loco inseram, quot qualésque viros Childebertus suarum virtutum præcones inuenerit. Vigilius Romanæ Ecclesiæ Episcopus in duabus epistolis, quarum alteram IV P. C. Basilij V. C. ad Au- IↃXLV.
xanium, Arelatensium Episcopum, alteram ad Aurelianum Auxanij successorem quinquies P. C. Basilij mi- IↃXLVI.
sit, *Gloriosissimi viri, filij sui, Childeberti Regis Francorum Christianam deuotionem*, ac Deo placitam voluntatem laudat: & vtrumque monet, vt de seruanda pace & amicitia Iustiniani Aug. Sacerdotali studio eum hortetur. Idem P. C. Basilij anno IX Aureliano supradicto scribens IↃL
Constantinopoli, vbi à Iustiniano pridem retinebatur, eius partes esse ait, Gloriosum filium suum Childebertum Regem sæpius orare, vt quemadmodum *Catholico Rege, & venerationem integram Sedi Apostolicæ exhibente dignum est, Fidem & Ecclesiam omni virtute defendat*, & de Sede Apostolica solicitus Regem Gothorum (hoc est Totilam, qui ante annum Romam ceperat) per litteras dignetur deterrere, ne is alterius sectæ sectator aliquid Romæ faciat, fieríve permittat, quo Catholica Ecclesia perturbetur: hoc est, ne in suum absentis locum alium Episcopum substituat. Ex quo apparet Childeberti auctoritatem apud exteros Principes plurimùm valuisse: & Francorum Reges vno ferè tempore factos esse Christianos, atque Episcoporum vrbis Romæ patronos ac defensores. Episcopi Gallicani, qui Indictione XIII Aurelianis conuenerunt, *clementissimum, & piissimum Principem*, amantem sacræ Fidei, ac religionis, *& triumphorum titulis inclytissimum Dn. Childebertum*

Regem vocant, ac Lugduni xenodochium exstruxisse au-ctore Vltrogothone Regina commemorant. Eumdem Pelagius vrbis Romæ Episcopus *Dominum filium, merito gloriosissimum atque præcellentissimum*, appellat; & sincero amore sanctæ Ecclesiæ multis Regibus clariorem factum esse, & pro tranquillitate eius præcipuam curam gerere
IϽLVII. dicit: atque per Rufinum legatum anno XVI P. C. Basilij ob id Romam missum interroganti, quid de Papæ Leonis epistolis, & Synodi Chalcedonensis constitutis sentiret, ne suspectus hæresis esset, longa epistolâ, & Catholicæ Fidei professione se purgat. Memoria dignum est, quod Fortunatus Presbyter in libro de vita Germani Parisiorum Episcopi tradit, Childebertum VI millia solidorum, egentibus dispertienda, Germano misisse, & fractas aureas lances, vasáque argentea concisa hos in vsus sancto Antistiti dedisse: quem in VI Carminum libro *Regem placidum, mitem, sapientem, bonum, ac æquum omnibus fuisse* dicit, grauitérque mortem tanti Principis tulisse Parisios: & à Palatio in Basilicam B. Vincentij per hortos, qui postea Vltrogothonis Reginæ fuerunt, transire eum solitum ait, ibique malos manu eius insitas ostendi. Idem eundem in libri Carm. II Carmine XI pium, in ædificandis ac ditandis Ecclesiis munificum, & diuini cultus adeò studiosum fuisse affirmat, vt Episcopis esset exemplo. præterea Ecclesiam Parisiacam ab eo exstructam scribit his versibus,

Splendida marmoreis attollitur aula columnis,
Et quia pura manet, gratia maior inest.
Prima capit radios vitreis oculata fenestris:
Artificisque manus clausit in arce diem.
Hac pius egregio Rex Childebertus amore
Dona suo populo non moritura dedit.
Totus in affectu diuini cultus adhærens,
Ecclesiæ iuges amplificauit opes.
Melchisedech noster, merito Rex, atque Sacerdos
Compleuit Laicus relligionis opus.
Publica iura regens, & celsa Palatia seruans,
Vnica Pontificum gloria, norma fuit.
Hinc abiens illic meritorum viuit honore,

Hic quoque gestorum laude perennis erit.

Et Childebertus quidem pietatem, ceteráſque pacato Principi conuenientes virtutes ita coluit, vt ab armis nequaquam eſſet alienus. cui rei eſt indicio bis intrata ac ſubacta Burgundia; vindicata in Amalaricum Regem ſororis iniuria; penetrata ac exciſa Hiſpania. Sed has omnes dotes Childebertus nimia alieni cupiditate fœdauit, qua impulſus Theodorico fratri ſuo Aruernos eripuit, Chlodomeris fratris filios per Chlotharium interemit, Theodebertum ſimiliter, adiutore Chlothario, ac mox Chlotharium ipſum inuicem Theodeberti operâ Regno ſpoliare conatus eſt. Vt appareat verum quoque eſſe, quod ait in fine libri tertij Gregorius, Childebertum *verſutum, & aduerſus Chlotharium Regem ſemper inuidum fuiſſe*. Nam de icto cum Chramno fœdere, & de Campaniæ Remenſis populatione loqui nihil attinet. in quo videtur Childebertus iniuriam iniuriâ vlciſci voluiſſe, à Chlothario fratre natu minore dimidia Theodebaldi Regni parte priuatus.

Habuit in matrimonio Childebertus Vltrogothonem, quam vetus Auctor libri de vita Baldechildis Reginæ *Vltrogotham Reginam, Childeberti Chriſtianiſſimi Regis coniugem* appellat, & tutricem fuiſſe pupillorum, nutricem egentium, Fidelium Monachorum adiutricem dicit. Ex ea Childebertus filias duas, Chrotbergam, & Chlodeſindam, Chlotharij filiæ ſorori ſuæ patrueli cognominem tulit: quas ambas adultas virgines vnà cum Vltrogothone matre in exſilium miſit Chlotharius, ſimul ac Regni & theſaurorum Childeberti fratris ſui potitus totum paternum Regnum ſolus obtinuit. vt Gregorius, & Fredegarius in Epitome ſcribunt: è quibus Fredegarius Vltrogothonem malè Walderadam vocat. Quamquam ego (pace Gregorij dixerim) vix crediderim Chlotharium magno Principem animo, iam compotem votorum ſuorum, conceptum in fratrem odium ob Campaniæ Remenſis populationem in mortui coniugem ac filias innocentes effudiſſe. Certè in quibuſdam Aimoini exemplaribus reperio eas, vnà cum Chlothario, dedicationi Eccleſiæ Sancti Vin-

centij post Childeberti obitũ interfuisse, complura prædia Monasterio dedisse, donationémque scripto confirmauisse. Constat quidem saltem Vltrogothonem, eiúsq; filias, si à Chlothario in exsilium actæ sunt, à Chariberto Chlotharij filio & successore paullo pòst in patriam esse reuocatas. quippe Venantius Clementianus Fortunatus in libro Carminum sexto scribit Dominam Vltrogothonem Reginam, filiásque eius duas Childeberto mortuo Luteciæ Parisiorum in domo, hortísque amœnissimis, qui Childeberti fuerant, habitauisse: atque sub regio mundeburde, hoc est sub tutela, ac defensione Chariberti Parisiorum Regis securè & honoratè vixisse. Versus Venantij Fortunati huic loco non intempestiuè inserturus mihi videor.

Charibertus adest, qui publica iura gubernans,
Tempore præsenti gaudia prisca refert.
In tantum patrui se prodidit esse sequacem,
Vt modò sit tutor coniugis iste nepos:
Qui Childeberti retinens dulcedine nomen,
Eius natarum est frater, & ipse pater.
Quæ bene defensæ placido moderamine Regis,
In consobrino spem genitoris habent.

Quibus ex versibus etiam iudicari potest, id quod iam inde ab Honorio Principe in vsu esse cœpit, fratrum & sororum filios, nepotes; fratres patrueles, tum promiscuè consobrinos dictos esse: atque lenem Francos *Bertum* appellauisse. siquidem Fortunatus ait Charibertũm Regem Childeberti patrui sui vt Regnum obtinuisse, sic lenitatem, dulcedinémve morum re & nomine referre. Quamquam Auctor libri de vita Bertæ Abbatissæ *Bertum*, clarum, fulgentem & splendidum interpretatur.

Childeberti mortem breui Chramni exitium secutum est. Is enim, amisso tanto præsidio inops consilij, cùm ad patrem venisset, & impetratâ veniâ persanctè iurauisset ei se morigerum futurum, fidémque paullo pòst nescio quo facto violauisset, videns se euadere non posse, cum coniuge & filiabus suis in Britanniam citeriorem perfugit ad Conobrum Britannorum Comi-

tem, quem vetus quidam ſcriptor rerum Francicarum, Auctor Appendicis Chronico Marcellini adiunctæ, & Aimoinus *Cunobertum*, vel *Conabum Britannorum Regem* appellant, Sigibertus *Brittonum Ducem*. Britannicis adiutus auxiliis mercede conductis Chramnus Regnum patris ingreditur; prædas agit; multa loca igne & ferro vaſtat. Wiliacharius quoque, *Vuillcharius* Aimoino dictus *Dux Aquitaniæ*, minis Chlotharij territus, qui eum Chramni generi ſui partibus fauiſſe arguebat, in Baſilicam Martini monumento ac nomine inſignem cum vxore confugit. vnde quoniam à Chlotharianis extrahi non poterat, admoto igne viuus exuſtus eſt, atque Baſilica pariter incenſa: quam protinus Euphronius Turonicus Epiſcopus, Chlotharij Regis liberalitate adiutus, magnificè reſtituendam, & ſtanneis tegulis tegendam curauit, ſicuti ait Aimoinus. nam Gregorius & Fredegarius Baſilicam Martini propter Wiliacharium incenſam tantummodò dicunt.

Chlotharius Chramni furore ad arma compulſus, magnis coactis copiis, vnà *cum reliquis filiis ſuis*, vt Freculfus ſcribit, rebellem in Britanniam citeriorem properè perſequitur. Vnde apud Fortunatum in libri IX Carmine primo dicitur Chilpericum præter ceteros vti belli Saxonici, quod Saxones cum Æſtiis, & Danis coniuncti ciuerunt; ſic Britannici huiuſce commilitonem habuiſſe. Per agrum Aulercorum Cenomanorum iter facientem Chlotharium Conſtantianus Abbas, vir ſanctiſſimus hoſpitio accepit, itáque & inediâ ægro, ac vix mentis compoti vt cibum ſumeret perſuaſit, & diſcedenti bene precatus victoriam prædixit. inde fines Britanniæ ingreſſo Chramnus & Conober armati obuiam ierunt. Eo die productæ vtrimque ac inſtructæ in campo copiæ ſub Solis occaſum citra certamen in caſtra reducuntur. Proximâ nocte Conober cum Chramno egit non oportere eum pugnæ intereſſe: nefas enim eſſe filio cum patre confligere; ſe, ſi permitteret, confeſtim hoſtibus ſuperuenturum, & ſemiſomnes, ac improuiſo periculo territos oppreſſurum. Diſplicüit Chramno ſalubre conſilium. Huic enim Deus, ne diutiùs ſcele-

rum suorum impunitate frueretur, oculos mentis præstrinxerat. Postridie manè prœlium non procul à mari committitur: orante cum planctu & lacrimis, ac obtestante Deum Chlothario, vt tamquam Dauidem olim ab Absalone; sic se ab impio & periuro filio vindicaret. Pugnatum est vtrimque acriter, cùm alios indignatio, alios spes victoriæ ad fortiter faciendum incitaret. tandem Britanni terga verterunt: quos Franci vsque ad naues insecuti, maximam eorum multitudinem conciderunt. Conober in fuga periit. Chramnus poterat quidem euadere, si vni sibi consulere voluisset. sed dum vxorem, & filias secum abducere, & in naues, quas ad fugam præparatas habebat, imponere conatur, vnà cum his ab exercitu patris oppressus capitur, atque vincitur. Quod vbi Chlothario Regi nuntiatum est, iussit eum cum vxore & liberis igne consumi. Milites, vt erat imperatum, captos agresti casa cuiusdam pauperculæ concludunt: linteum, quod orariũ vocant, Chramni super scamnum porrecti collo circumdant, idque nodo vinctum vtrimque ad se trahentes, deformi mortis genere iuuenem in spem regni genitum occidunt. tum Chaldam coniugem Chramni, Caltem Aimoino dictam, feminam nobilissimam atque clarissimam, & filias ex ea sublatas admodum infantes, ne quod sceleris vestigium exstaret, igne in tugurium iniecto viuas exussere. vt Gregorius in IV Historiæ libro, & Fredegarius in Excerptis scribunt. Post Consulatum Basilij
IϽLX. anno vndeuicesimo periit Chramnus, quem Marius in Chronico, anno supradicto, Fortunatus de vita Medardi, ac Fredegarius in Epitome cum coniuge & liberis crematum; Auctor Appendicis Chronico Marcellini subtextæ, & Freculfus viuum combustũ fuisse tradunt, & Chrannum, ac Grannum appellant. Addit Freculfus Chlotharium victis Brittonibus, gentem eam subegisse, ac tributariam fecisse: cùm Marius Auenticensis Episcopus, vetus & grauis Auctor, tantùm eorum regionem à Francis totam excisam fuisse dicat.

Dum Chlotharius ex Britannia reuertitur, Medardus, natione Francus, Viromanduorũ, Nouiomagensium, ac

Turnacensium Episcopus, vir omnibus virtutibus præstans, & sanctitate magis, quàm senectute venerabilis grauiter ægrotabat. qua cognita re Chlotharius visendi eius gratiâ Nouiomagum Suessionum, quò sacerdotalem sedem transtulerat, venit, mortuúmque in prædio regali Croiciaco, trans flumen Axonam in conspectu vrbis Augustæ Suessionum posito, sepeliri honorificè iussit, eiúsque tumulum cellula, vel paruo tugurio ad tempus sepsit, donec magnificentissimam amplissimámque Basilicam sepulcro circumdaret, quam moriens inchoatam, ac Sigiberto filio perficiendam reliquit. Turnacenses autem, qui post Eleutherij Episcopi sui obitum Medardi Nouiomagensis Episcopi curæ commissi fuerant, ab eo tempore vsque ad Simonem per annos circiter IↃC non alios quàm Nouiomagenses Episcopos habuerunt. Hîc notandum est errare eos, qui Medardum Nouiomagensium Episcopum, & Gildardum Rotomagensem Antistitem fratres geminos fuisse, & vno eodémque die vt natos, sic Sacerdotes factos, ac mortuos aiunt. cùm Gildaredus, seu Gildardus Episcopus Ecclesiæ Rotomagensis Metropolis Felice Cos. Chlodoueo regnante, hoc est ante annos L, quàm Medardus decederet, Concilio Aurelianensi interfuerit. Quare ambo apud Vsuardum eodem quidem die, nimirum VI Idus Iunias, at non eodem anno obisse, aut germani fuisse dicuntur. IↃXI.

Post Consulatum Basilij anno vicesimo, imperij Iustiniani XXXV, Indictione IX, Chlotharius Cæsarodunum Turonum ad limina S. Martini contendit, Beatúmque Episcopum gemens, ac monumento eius affixus orauit, vt omnium, quæ negligentia & iniquitate lapsus commiserat, peccatorum veniam suis sibi precibus à Deo impetraret: multísque donis ornato loco, & per religiosissimas quasque Sanctorum Basilicas magnâ pecuniâ diuisâ, domum regressus Cotiam siluam petiit, vbi cùm more Regum Francorum autumnali venatione se exerceret, subitò in grauem incidit febrim, & Compendium, villam publicam, seu Palatium regium siluæ proximum repetiit, ac paullo pòst vi morbi op- IↃLXI.

pressus decessit. Dicitur moriens, cùm viscera torreren-
tur à febre, adstantes interrogauisse, qualem in cælo
regnare putarent Regem, qui magnis & potentibus
Regibus sic eriperet vitam. Obiit Chlotharius Rex In-
dictione IX (vt scribit Marius) post Consulatum Basi-
IↃLXI. lij anno XX, CCCLXVI die postquam Chramnus per-
ierat: & sicut quondam Chlodoueus pater suus, IV
filios adultæ ætatis, Charibertum, Guntchramnum,
Chilpericum, & Sigibertum reliquit superstites, qui
eum honorificè per XXX passuum millia magnâ Clerico-
rum psallentium frequentiâ Augustam Suessionum dela-
tum in Basilica B. Medardi, vt ipse præceperat, ante al-
tare S. Episcopo consecratum sepeliuere, ac Regnum
patrium viris tum armisque florentissimum ac maxi-
mum, quod Galliam atque Germaniam ferè omnem
complectebatur, quadripartitum inter se sortiti sunt.

Quod ad annum vltimum regni Chlotharij pertinet,
Marium Auenticensem Episcopum, diligentem Au-
ctorem libentiùs, quàm Gregorium eius æqualem, Fre-
degariúmque, & Aimoinum ac Herimannum Mona-
chos sum secutus: propterea quòd *anno V I regni Glo-*
IↃLXVII. *riosissimi Guntramni Regis Indictione* X V Concilium II
Lugduni habitum lego. Indictio autem XV, siue annus
primus Consulatus Iustini iunioris Aug. post mortem
Chlotharij, quem Indictione IX decessisse ait Marius,
annus est sextus. Præterea decretum Episcoporum duo-
rum & triginta, qui Luteciæ Parisiorum conuenerunt,
datum dicitur *die* III *Iduum Septembrium, anno* XII
Dominorum Regum Indictione V I *Parisiis*. Similiter &
Synodum Episcoporum Gallicanorum X V II Valentiæ
habitam inuenio *anno* X X III *regni gloriosissimi Domini
Guntchramni Regis, Indictione* II. Vt appareat, cùm In-
dictionis XV finis semper initium esset primæ, Chlotha-
rium Indictione IX exeunte, post Consulatum Basilij
IↃLXI. V. C. anno vicesimo, imperij quinquagesimo mortem
obiisse, eiúsque filios Indictione quintadecimâ sextum
regni sui annum; Indictione sexta duodecimum; In-
dictione demum II tertium ac vicesimum egisse. Quam-
obrem Sigebertus in Chronico Chlothario non ampliùs

quinquaginta regni tribuit annos. quippe Chlodoueum Regem anno Christi IↃXIV, Chlotharium eius filium IↃLXIV anno obiisse memoriæ tradit. Ceterùm Gregorius, si Chlotharium tantùm LI regni sui anno exspirasse diceret, ac non etiam eodem hunc anno Cæsarodunum Turonum petiisse affirmaret; videri posset à Mario minimè dissentire. Cùm enim Chlodoueus Rex Chlotharij pater Felice & Secundino Coss. v Kalendas IↃXI.
Decembres (vt suprà scripsimus) à filiis suis elatus ac sepultus fuerit, dummodò Chlotharius P. C. Basilij IↃLXI.
V.C. anno XX decedens, huncce diem excesserit, (quatuor autem & triginta dies ex anno supersunt) non falsò dicetur ad annum imperij primum & quinquagesimum peruenisse.

Opportunum videtur, antequam volumen hoc, opúsque finiamus, de Chlotharij Regis virtutibus & vitiis aliquid dicere. Erat Chlotharius, vt robusto corpore, ita fortitudine & laboris patientia eximia. qui præter bella ab Auctoribus nostris omissa, duas aduersus Burgundiones expeditiones suscepit, cum Chlodomere & Childeberto fratribus priorem, posteriorem cum Childeberto, ac omnem Burgundiam fuso fugatóque Godomaro Rege perdomuit: Theodoricum in Toringiam magna manu secutus, Herminafridum Toringorum Regem vicit acie: adiunctus Childeberto Cæsaraugustam obsedit, & totam ferè Hispaniam Tarraconensem depopulatus est: nec senectute segnior, aut in exsequendo tardior factus, Saxones rebellantes, ac tributum ipsi pendere recusantes, ter continuo triennio aggressus est, subactisque vectigal imposuit: Britannos demum, Chramno aduersus se ferentes auxilium, prœlio superauit. semper inuictus, nisi quòd semel ferociâ suorum seditiosè pugnam exposcentium, nec vllam pacis conditionem accipientium, in Saxonia magnam copiarum partem amisit: ita vt scientia rei militaris, virtute, ac felicitate Chlodoueum parentem suum, & Theodoricum fratrem non modò æquauisse, sed etiam superauisse videatur. Acutum eum & callidum fuisse docent vitatæ in Toringia Theodorici fratris insidiæ;

siluæ Arelaunensis Childeberto ac Theodeberto obiectæ concædes; fraus fraude vindicata, cùm fraudatus à Childeberto pecuniâ, quam Theodahadus Italiæ Rex miserat, thesauris Chlodomeris manum iniecit; ac totum Theodebaldi Regnum dolo magis quàm vi occupatum, adeò vt iure Childebertum fratrem natu maiorem exclusisse videri vellet. Quare non immeritò Venantius Fortunatus in libri VI Carmine IV Chlothario consilium & acumen; Childeberto bonitatem pietatémque attribuit. quas omnes animi dotes Chariberto Chlotharij filio inesse scribit his versibus,

Prædicat hinc bonitas, illinc sapientia plaudit.
Inter vtrumque decus te sibi quisque rapit.
De patruo pietas, & de patre fulget acumen.
Et reparas solus lege fauente duos.

Et in libro IX Chilpericum virtute Chlothario patri, eloquentiâ Childeberto patruo similem fuisse dicit,

De virtute pater reparatur, auunculus ore.

Sigibertum Regem similiter in libro VI à patre virtutem ait habuisse, atque in versibus tumulo Chlotharij Guntchramni Regis filij inscriptis Chlotharium nostrũ, auum regij pueri, *Magnum* appellat. Ex quo satis intelligitur eum primarium bellatorem, fortissimúmque ducem, & maximæ in bello habitum esse virtutis. Multa Chlotharius, præcipuè paucis ante obitum annis, pietatis ac liberalitatis præbuit exempla. siquidem mortuo Theodebaldo Rege, Maurũ Abbatem Glannafoliensem *frequenter ad se euocauisse, ac eius consiliis vsus esse* dicitur, & Glannafoliũ venisse cum paucis, Monasterióque Blasonem, ac villam Longum campum, Monachis eligendi Abbatis potestatem scripto concessisse, & postquam Maurus bene ipsi precatus erat, abiisse. Idem de sua sede desiliens *flexo genu Iunianum* Presbyterum & Abbatem (sicuti scribit Wlfinus Episcopus) *adorauit*, & sanctissimum hominem, vt pro se domóque sua, ac pro statu Regni Deum oraret, deprecatus, atque ad cellulas in agro Lemouicum exstruendas, Monachósque congregandos hortatus est, dimissúmque parte prædij regalis nomine Gauarciaci per Aurelium virum illustrem

ſtrem attributa donauit. Conſtantianum quoque Abbatem, à quo erat exceptus, cùm Chramnum in Britanniam perſequebatur, rebus fiſci, & aliis bonis muneribúſque ditauit. Medardum Nouiomagenſem ac Turnacenſem Epiſcopum, ne piiſſimi Antiſtitis benedictione priuaretur, viſitauit ægrotum, defuncti *corpus ſuis ipſe humeris ſuſtulit*, Epiſcopóſque & Optimates ad ſanctum onus ſubeundum ſuo incitauit exemplo, ac non multo pòſt moriens Sigiberto filio mandauit, vt quam Deo vouerat, ac iam ſuper B. Confeſſoris tumulum inchoauerat, Baſilicam ex auro, argento, & cuiuſque generis lapidibus huic operi à ſe præparatis abſolueret. Ne de Baſilica Sancti Martini loquar, quæ piâ munificentiâ eiuſdem Regis reſtituta, & ſtanneis tegulis tecta eſt: aut de libris, in quibus Turoni deſcripti erant, iuſſu eius incenſis, vt ciuitas in Martini Antiſtitis gratiam eſſet immunis. Sed Chlotharij virtutum ſplendorem obſcurauit ſæuitiâ, nonnumquam cum alieni rapiendi cupiditate coniuncta, qua impulſus cognatum ſuum, fratrem Radegundis vxoris, inſontem ſpiritu priuauit: Chlodomeris fratris filios, vt debitum eis Regnum occuparet, ſuapte manu interimere ſuſtinuit, ac Childeberto pro Gunthario vitam precanti mortem minatus eſt: Theodeberto quoque vitam Regnúmque eripere voluit: Vltrogothonem Reginam, Childeberti fratris coniugem, filiáſque eius innocentes in exſilium miſit: poſtremò Chramnum, rebellem quidem & malum filium, ſed tamen filium, crudeliter interfecit, nec contentus iuuenis cæde, vxorem eius, immunem delictorum viri ſui, filiáſque infantes occidit, credo vt reliquos filios ſuos, quos de induſtria ſecum in Britanniam adduxerat, magnitudine pœnæ deterritos in obſequio contineret. Cuius tamen eum cædis breui pænituit. hanc enim præcipuè ob cauſam (vt puto) limina B. Martini paullo pòſt petiit, & omnium, quas commiſerat, culparum, ac in primis nouiſſimæ huius atrocitatis veniam precatus, deinde mærore magis quàm febri conſumtus eſt. Quantopere præceps in venerem Chlotharius fuerit, docent tot in-

cesta matrimonia contracta, Gundeucâ, Chlodomeris fratris sui vxore, sibi coniunctâ, vno eodémque tempore duabus sororibus in torum receptis, Vuldetrada Theodebaldi coniuge domum ductâ. Nec facile dictu est, vtrum ardentiùs concupiuerit vxores propinquorum viduas inire, an regna occupare. pæne vt credam Vltrogothonem, quia vetula erat, in exsilium missam, mitiúsque cum ea acturum fuisse Chlothariun, si adolescens, & apta veneri fuisset. Iam verò quod Ingundi vxori dicebat, neminem se ipso sapientiorem inuenisse, cui Charegundim in matrimonium collocaret, & illa suprema verba mirantis ac velut indignantis sibi tanto Regi vitam à Deo eripi, indicant superbum Chlotharium & arrogantem, ac naturæ suæ parum memorem fuisse. Quo minùs miror, id quod in IX Carminum libro ait Fortunatus, Chilpericum à Chlothario Rege vnicè ac plus ceteris filiis esse dilectum, hominem nimirum omnium patris vitiorum heredem, sed plerarumque eiusdem virtutum expertem, crudelem, rapacem, libidinosum, ac superbum, negantem quemquam se prudentiorem esse, ita vt sagacissimus senex suos in filio mores agnouisse & probauisse videatur.

Ceterùm quod suprà scripsimus, Fortunatum in libro de vita Medardi secuti, Chlotharium Regem morientem Sigiberto filio mandauisse, vt Basilicam super Medardi sepulcrum à se inchoatam vnà cum Monasterio consummaret, pecuniámque non paruam hos in vsus impendendam eidem reliquisse; id si verum est, ostendit à Chlothario ægrotante Regnum inter filios esse diuisum, & Sigiberto natu minimo Basilicæ Sancti Medardi perficiendæ curam delegatam, quoniam ea Basilica, tametsi proxima Augustæ Suessionum Chilperici Regiæ, tamen flumine Axonâ ab vrbe diuisa, & in Regno Sigiberti posita erat. Vnde Fortunatus Presbyter, in libri VII Carmine IV ad Gogonem vnum è Sigiberti Optimatibus, vti *Isaram, Somenam, Scaldim*, multósque alios amnes, sic *Axonam*, hoc est partem Axonæ Regno Sigiberti attribuit. Et Gregorius ipse, qui in libro Historiæ IV quatuor Chlotharij filios, patre mor-

tuo, Regnum eius inter se diuisisse dicit, ac suam singulis partem sorte obuenisse; idem in libro de vita Nicetij Treuirici Episcopi scribit, cùm Nicetius, iam in exsilium ductus iussu Chlotharij, ab Episcopis adulantibus Regi congressu prohiberetur, & à suis omnibus desereretur, *postridie* ad eum venisse legatum Sigiberti Regis cum litteris: quarum summa erat, Chlotharium Regem patrem suum decessisse, séque *Regnum debitum* cum Episcopi beneuolentia recipere oportere. Quæ Gregorij verba perpensa satis apertè videntur declarare ab Chlothario diuisionem Regni inter filios factam esse, sicuti de Chlodoueo refert Rorico, cùm aliter Sigibertus tam citò post patris mortem Nicetium de exsilio reuocare, aut Mettense Regnum, cuius vrbs erat Augusta Treuirorum, sibi vindicare non potuerit.

INDEX.

A

B

V

...studiose Lector errata sic emendabis.

PAGINA 6. *lineâ* 6. Batauorum ab Francis captum, *scribe*, Frisiorum, gentis Franciceæ.

Ib. l. 10. Postumus nudus clauam tenens, ex altera templum, *scribe*. Postumus; ex altera Hercules nudus, clauam & arcum tenens.

Pag. 7. *l.* 10. Antiochiensis, *scribe*, Antiochensis.

P. 30. *l.* 17. XXXVI. *scribe*, XXIV.

P. 68. *l.* 35. proruperunt. Molientibus, *scribe*, prorumpere molientibus.

P. 76. *l.* 11. Arbogaste, *scribe*, Arbogastes, *ib. l.* 16. *dele* parua.

P. 77. *l.* 13. cilicio inuolutum, prostratúmque, *scribe*, cilicio superstratum.

P. 113. *l.* 18. Thebanus, *scribe*, Thebæus.

P. 120. *l.* 13. & 14. *dele*, cognomine Ripariorum.

P. 123. *l.* 5. atque Pæonius, &c. *dele has tres lineas vsque ad hæc verba*, At Theodosius.

P. 132. *l.* 37. ferula, *scribe*, fercula.

P. 137. *l.* 5. eiusdémque ac, *scribe*, eiusdémque mortuæ ac.

P. 139. *l.* 27. CCCXXV. *scribe*, CCCCXXV.

P. 143. *l.* 17. Vertigernum Anglorum Regem, *scribe*, Anglos.

Ib. l. 21. *post* Hi *adde* ex peninsula Cimbrica, vbi tum sedes habebant, cum Saxonibus & Iutis.

Ib. l. 30. Miror autem, &c. *has* 6. *sequentes lineas dele vsque ad*, Saxones.

P. 179. *l.* 5. *dele*, Procopio, &c.

P. 180. *l.* 10 gynæconitida, *scribe*, cubiculum.

P. 184. *l.* 3. CCCCXLII. *scribe*, CCCCLII.

P. 203. *l.* 8. cúmque Sarmatæ, &c. *has* 8. *seq. lineas dele vsque ad*, Igitur, & *scribe*. & cum Hunnis, duce Hormidace per adstrictum glacie Danubium Daciam Mediterraneam ingressis, apud Serdicam pugnauit, repressósque Barbaros cæde collegæ sui Præfecti equitum, qui re malè gesta ad ipsos transfugerat, pacem Leonis iussit redimere.

P. 213. *l.* 37. Patricij vel Patriciolis, &c. *dele has* 7. *seqq. lineas vsque ad*, Ceterùm.

P. 230. *l.* 34. & 35. *scribe*. Πρωτοσεβάστος, Πανσεβάστος.

P. 234. *l.* 36. *dele*. Aquas Sextias.

P. 257. *l.* 9. *post* linguam Saxonicam, *adde*, vel Otlingam Saxoniam.

P. 245. *l.* 30. XVII. *scribe*, XV.

P. 265. *l.* 24. *pro*, in Pannonia secunda, *pone*, vltra Danubium.

P. 301. *l.* 19. Magister militiæ Patriciúsque, *scribe tantùm*, Patricius.

P. 321. *l.* 30. primum, *scribe*, optimum.

P. 322. *l.* 30. Ligeri intteriacet, *scribe*, Ligerim interiacet.

P. 327. *l.* 25. anno II. *scribe*, anno IV.

P. 333. *l.* 19. Delphicum, *scribe*, Delphicam.

P. 353. *l.* 10. Ripariorum, *scribe*, Francorum.

P. 390. *l.* 14. Hildeche, *scribe*, Hildigiso.

P. 462. *l.* 16. DXLV. *scribe*, DXLIII. & *ib. lineâ vltimâ pro* DXLVI *scribe*, DXLV.

P. 469. *l.* 35. DXLV. *scribe*, DXLVI.

SVMMA PRIVILEGII
Regis Christianissimi.

CAVTVM *est auctoritate Regis, ne quis in Regno eius, aliisve locis eius ditioni subiectis, librum, qui sic inscribitur,* HADRIANI VALESII rerum Francicarum vsque ad Chlotharij senioris mortem Libri VIII. *absque Sebastiani Cramoisy Architypographi Regis & Reginæ Regentis permissu, typis excudat, aut diuendat, intra* X. *annos proximos à die publicationis horum exemplarium. qui secùs fecerit, multa indicta, prout fusiùs in diplomate regio continetur, multabitur. Datum Parisiis die* 5. *Septembris anno* 1645. *Sic signatum, mandato Regis,* CRAMOISY.